

calibrite

colorchecker classic

SUMMA *R.846*

TOTIUS THEOLOGIE
S. THOMAE
AQUINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
ORDINIS PRÆDICATORUM.

TERTIÆ PARTIS

VOLUMEN SECUNDUM.

TOMUS IX.

Reg 547

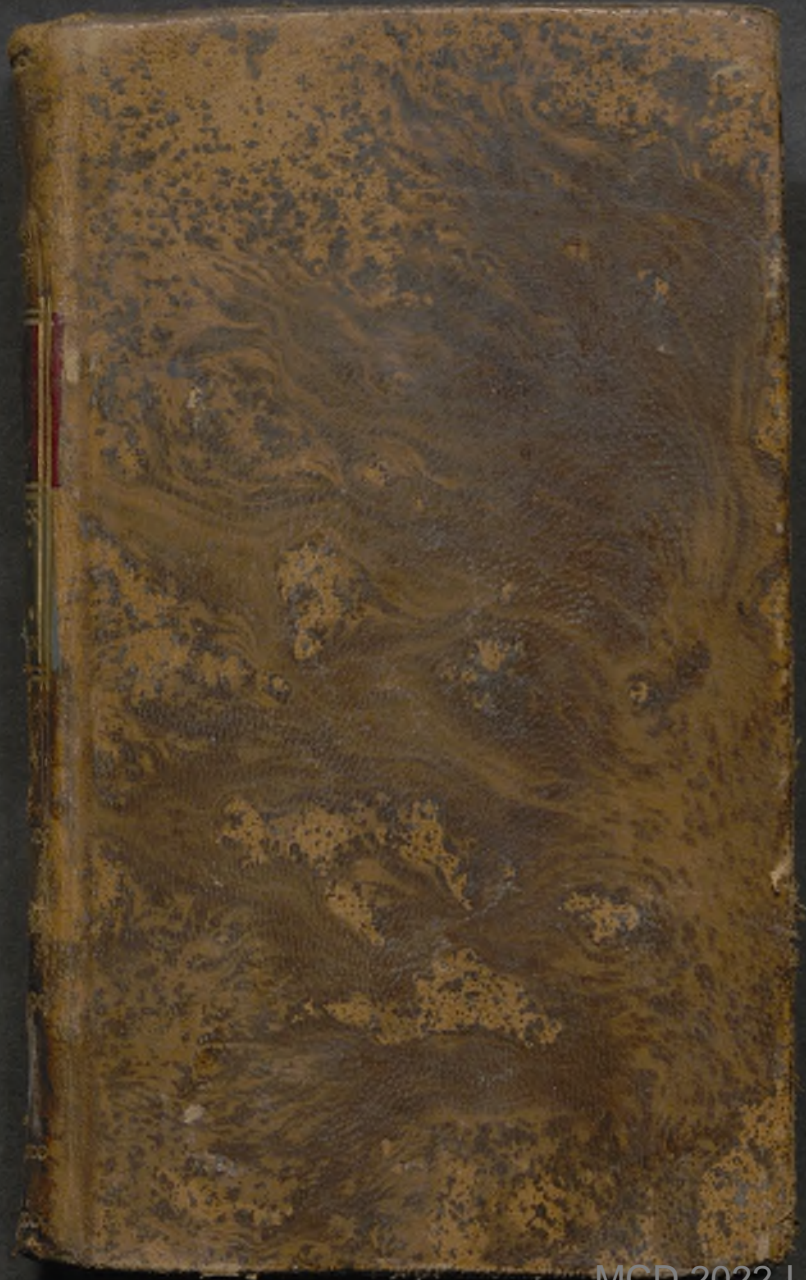

MATRITI: M DCC XCI.

EX TYPOGRAPHIA RAIMUNDI RUIZ.

Sumptibus Regiæ Societatis.

100mm

SUMMA
DIVI
THOMAE

IX

MCD 2022-L5

BIBLIOTECA
PROVINCIAL Y DEL INSTITUTO
DE GUADALAJARA.

Estante
Tabla
Número de

846

ic
*Est.

*Tab.

*Núm.

4
7
2272

21

1844

1845

1846

SUMMA

R.846

TOTIUS THEOLOGIÆ

S. THOMÆ

AQUINATIS

DOCTORIS ANGELICI,

ORDINIS PRÆDICATORUM.

TERTIÆ PARTIS

VOLUMEN SECUNDUM.

TOMUS IX.

Ray 847

MATRITI: M DCC XCI.

EX TYPOGRAPHIA RAIMUNDI RUIZ.

Sumptibus Regiæ Societatis.

1770
SUNNY
THE
DOCTORS
THE

I N D E X

QUÆSTIONUM , ET ARTICULORUM

SECUNDI VOLUMINIS

TERTIÆ PARTIS

SUMMÆ THEOLOGICÆ.

QUÆSTIO. LX.

De Sacramentis. Quid sit Sacramentum.

- 1 *Utrum sacramentum sit in genere signi.*
- 2 *utrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.*
- 3 *utrum sacramentum sit signum unius rei tantum, vel plurium.*
- 4 *utrum sacramentum sit signum, quod est res sensibilis.*
- 5 *utrum ad sacramentum requiratur determinata res sensibilis.*
- 6 *utrum ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.*
- 7 *utrum requirantur determinata verba.*
- 8 *utrum illis verbis possit aliquid addi vel subtrahi.*

QUÆSTIO LXI.

De necessitate Sacramentorum.

- 1 utrum sacramenta fuerint necessaria ad salutem humanam.
- 2 utrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.
- 3 utrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.
- 4 utrum fuerint necessaria post Christi adventum.

QUÆSTIO LXII.

De effectu principali Sacramentorum, qui est gratia.

- 1 utrum sacramenta novæ legis sint causa gratiæ.
- 2 utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum, & donorum.
- 3 utrum sacramenta contineant gratiam.
- 4 utrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.
- 5 utrum talis virtus in sacramentis derivetur à passione Christi.
- 6 utrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

QUÆSTIO LXIII.

De effectu Sacramentorum, qui est character.

- 1 utrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.
- 2 quid sit ille character.
- 3 cujus sit character.
- 4 in quo sit sicut in subjecto.
- 5 utrum sit indelebilis.
- 6 utrum omnia sacramenta imprimant characterem.

QUÆS-

QUÆSTIO LXIV.

De causa Sacramentorum.

- 1 utrum solus Deus interior operetur in sacramentis.
- 2 utrum institutio sacramentorum sit solum à Deo.
- 3 de potestate, quam Christus habuit in sacramentis.
- 4 utrum illam potestatem potuerit aliis communicare.
- 5 utrum potestas ministerii in sacramentis conveniat malis.
- 6 utrum mali peccent dispensando sacramenta.
- 7 utrum angeli possint esse ministri sacramentorum.
- 8 utrum intentio ministerii requiratur in sacramentis.
- 9 utrum requiratur ibi recta fides, ita quod infidelis non possit tradere sacramentum.
- 10 utrum requiratur ibi recta intentio.

QUÆSTIO LXV.

De numero, & modo Sacramentorum.

- 1 utrum sint septem sacramenta.
- 2 de ordine eorum ad invicem.
- 3 de comparatione eorum.
- 4 utrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

QUÆSTIO LXVI.

De Sacramento Baptismi quantum ad ea, quæ ad ipsum
pertinent.

- 1 quid sit baptismus, utrum scilicet sit ablutio.
- 2 de institutione hujus sacramenti.
- 3 utrum aqua sit propria materia hujus sacramenti.
- 4 utrum requiratur aqua simplex.
- 5 utrum hæc sit conveniens forma hujus sacramenti: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.
- 6 utrum aliquis possit baptizari sub hac forma: Ego te baptizo in nomine Christi.
- 7 utrum immersio sit de necessitate baptismi.
- 8 utrum requiratur trina immersio.
- 9 utrum baptismus possit reiterari.
- 10 de ritu baptismi.
- 11 de distinctione baptismatum.
- 12 de comparatione baptismatum.

QUÆSTIO LXVII.

De ministris Baptismatis.

- 1 utrum ad Diaconum pertineat baptizare.
- 2 utrum hoc pertineat ad presbyterum, vel solum ad Episcopum.
- 3 utrum laicus possit sacramentum baptismi conferre.
- 4 utrum hoc possit facere mulier.
- 5 utrum non baptizatus possit baptizare.
- 6 utrum plures possint simul baptizare unum, & eundem.
- 7 utrum necesse sit, esse aliquem, qui baptizatum de sacro fonte recipiat.
- 8 utrum suscipiens aliquem de sacro fonte obligetur ad ejus institutionem.

QUÆSTIO LXVIII.

De suscipientibus Baptismum.

- 1 utrum omnes teneantur ad suscipiendum baptismum.
- 2 utrum aliquis possit salvari sine baptismo.
- 3 utrum baptismus sit differendus.
- 4 utrum peccatores sint baptizandi.
- 5 utrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.
- 6 utrum requiratur confessio peccatorum.
- 7 utrum requiratur intentio ex parte baptizati.
- 8 utrum requiratur fides.
- 9 utrum sint pueri baptizandi.
- 10 utrum pueri Judæorum sint baptizandi invitis parentibus.
- 11 utrum aliqui sint baptizandi in maternis uteris existentes.
- 12 utrum furiosi, & amentes sint baptizandi.

QUÆSTIO LXIX.

De effectibus Baptismi.

- 1 utrum per baptismum auferantur omnia peccata.
- 2 utrum per baptismum liberetur homo ab omni pœna.
- 3 utrum baptismus auferat omnes pœnalitates hujus vitæ.
- 4 utrum per baptismum conferantur hominibus gratia, & virtutes.
- 5 de effectibus virtutum, qui per baptismum conferuntur.
- 6 utrum etiam parvuli per baptismum gratias, & virtutes accipiant.
- 7 utrum per baptismum aperiatur baptizatis janua regni cœlestis.
- 8 utrum baptismus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.
- 9 utrum fictio impediatur effectum baptismi.
- 10 utrum recedente fictione baptismus obtineat effectum suum.

QUÆS-

QUÆSTIO LXX.

De Circumcisione, quæ præcessit
Baptismum.

- 1 utrum circumcisio fuerit præparatoria, & figurative baptisni.
- 2 utrum fuerit convenienter instituta.
- 3 utrum ritus circumcissionis fuerit conveniens.
- 4 utrum circumcisio conferret gratiam.

QUÆSTIO LXXI.

De præparatoriis, quæ concurrunt simul cum
Baptismo.

- 1 utrum catechismus debeat præcedere baptismum.
- 2 utrum baptismum debeat præcedere exorcismus.
- 3 utrum ea, quæ aguntur in catechismo, & exorcismo aliquid efficiant, vel solum significent.
- 4 utrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per sacerdotes.

QUÆSTIO LXXII.

De Sacramento Confirmationis.

- 1 utrum Confirmatio sit sacramentum.
- 2 de materia hujus sacramenti.
- 3 utrum sit de necessitate sacramenti, quod chrisma fuerit per Episcopum consecratum.
- 4 de forma ipsius.
- 5 utrum imprimat characterem.
- 6 utrum character confirmationis characterem baptismalem præsupponat.
- 7 utrum conferat gratiam.
- 8 cui competat recipere hoc sacramentum.
- 9 in qua parte recipiatur.
- 10 utrum requiratur aliquis, qui teneat confirmandum.

utrum

11 *utrum hoc sacramentum per solos Episcopos de-*
tur.

12 *de ritu ejus.*

QUÆSTIO LXXIII.

De sacramento Eucharistiæ.

1 *utrum Eucharistia sit sacramentum.*

2 *utrum sint unum vel plura.*

3 *utrum sit de necessitate salutis.*

4 *de nominibus ejus.*

5 *de institutione ipsius.*

6 *de figuris ejus.*

QUÆSTIO LXXIV.

De materia Eucharistiæ secundum
speciem.

1 *utrum panis, & vinum sint materia hujus sacra-*
menti.

2 *utrum ad materiam hujus sacramenti requiratur deter-*
minata quantitas.

3 *utrum materia hujus sacramenti sit panis triticeus.*

4 *utrum sit panis azymus, vel fermentatus.*

5 *utrum materia hujus sacramenti sit vinum de vite.*

6 *utrum admiscenda aqua.*

7 *utrum aqua sit de necessitate hujus sacramenti.*

8 *de quantitate aquæ, quæ apponitur.*

Q U Æ S T I O L X X V .

De conversione panis & vini in Corpus , & Sanguinem Christi.

- 1 utrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem.
- 2 utrum in hoc sacramento remaneat substantia panis , & vini post consecrationem.
- 3 utrum substantia panis post consecrationem hujus sacramenti annihiletur , an in pristinam materiam resolvatur.
- 4 utrum panis possit converti in corpus Christi.
- 5 utrum in hoc sacramento remaneant accidentia panis , & vini.
- 6 utrum remaneat forma substantialis panis.
- 7 utrum ista conversio fiat in instanti.
- 8 utrum hæc sit vera : Ex pane fit corpus Christi.

Q U Æ S T I O L X X V I .

De modo , quo Corpus Christi existit in hoc Sacramento.

- 1 utrum totus Christus sit sub hoc sacramento.
- 2 utrum totus Christus sit sub utraque specie sacramenti.
- 3 utrum totus Christus sit sub utraque parte specierum.
- 4 utrum dimensiones corporis Christi totæ sint sub hoc sacramento.
- 5 utrum corpus Christi sit sub hoc sacramento localiter.
- 6 utrum corpus Christi moveatur ad motum hostiæ , vel calicis post consecrationem.
- 7 utrum corpus Christi sub hoc sacramento possit ab oculis aliquo videri.
- 8 utrum verum corpus Christi remaneat in hoc sacramento , cum miraculose apparet sub specie pueri vel carnis.

QUÆS-

QUÆSTIO LXXVII.

De accidentibus remanentibus in hoc
Sacramento.

- 1 utrum accidentia sint sine subjecto,
- 2 utrum quantitas dimensiva sit subjectum accidentium aliorum.
- 3 utrum hujusmodi accidentia possint immutare aliquod corpus extrinsecum.
- 4 utrum possint corrumpi.
- 5 utrum possit ex eis aliquid generari.
- 6 utrum possint nutrire.
- 7 utrum in fractione panis species sacramentalis frangatur.
- 8 utrum vino consecrato possit liquidum admisceri.

QUÆSTIO LXXVIII.

De forma hujus Sacramenti.

- 1 utrum hæc sit conveniens forma hujus sacramenti: Hoc est corpus, &c.
- 2 utrum forma consecrationis panis sit conveniens: Hoc est corpus, &c.
- 3 utrum sit conveniens forma consecrationis sanguinis: Hic est calix, &c.
- 4 utrum in verbis dictarum formarum sit aliqua vis creata effectiva consecrationis.
- 5 utrum locutiones in prædictis formis sint veræ.
- 6 de comparatione unius formæ ad aliam.

QUÆSTIO LXXIX.

De effectibus hujus Sacramenti.

- 1 utrum hoc sacramentum conferat gratiam.
- 2 utrum effectus hujus sacramenti sit adeptio gratiæ.
- 3 utrum effectus hujus sacramenti sit remissio peccati mortalis.
- 4 utrum per hoc sacramentum remittatur peccatum veniale.
- 5 utrum per hoc sacramentum remittatur tota pars peccati.
- 6 utrum hoc sacramentum præservet hominem à peccatis futuris.
- 7 utrum hoc sacramentum prosit aliis, quam sumenti.
- 8 utrum per peccatum veniale impediatur effectus hujus sacramenti.

QUÆSTIO LXXX.

De usu, sive sumptione hujus Sacramenti in communi.

- 1 utrum sint duo modi manducandi hoc sacramentum, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter.
- 2 utrum soli hominì conveniat manducare spiritualiter hoc sacramentum.
- 3 utrum solius hominìs justì sit manducare sacramentaliter.
- 4 utrum peccator manducans sacramentaliter peccet.
- 5 utrum hoc sit gravissimum omnium peccatorum.
- 6 utrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit expellendus.
- 7 utrum nocturna pollutio impediat hominem à sumptione hujus sacramenti.
- 8 utrum sit solum à jejuniis sumendum.
- 9 utrum sit recipiendum à non habentibus usum rationis.

utrum

- 10 utrum sit quotidie sumendum.
 11 utrum liceat omnino abstinere.
 12 utrum liceat percipere corpus sine sanguine.

QUÆSTIO LXXXI.

De modo, quo Christus usus est isto Sacramento.

- 1 utrum ipse Christus sumpserit corpus suum, & sanguinem.
 2 utrum dederit ea Judæ.
 3 utrum dederit, & assumpserit corpus passibile, vel impassibile.
 4 quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento, si fuisset in triduo mortis reservatum, aut consecratum.

QUÆSTIO LXXXII.

De Ministris hujus Sacramenti.

- 1 utrum consecrare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis.
 2 utrum plures sacerdotes simul possint eandem hostiam consecrare.
 3 utrum dispensatio hujus sacramenti pertineat ad solum sacerdotem.
 4 utrum liceat sacerdoti consecrandi à communione abstinere.
 5 utrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum.
 6 utrum Missa mali sacerdotis minus valeat, quam boni.
 7 utrum hæretici, & schismatici, vel excommunicati possint conficere hoc sacramentum.
 8 utrum degradati.
 9 utrum peccent à talibus communionem recipientes.
 10 utrum liceat sacerdoti omnino à celebratione cessare.

Q U Æ S T I O L X X X I I I .

De ritu hujus Sacramenti.

- 1 *utrum in celebratione hujus mysterii Christus immoletur.*
- 2 *de tempore celebrationis.*
- 3 *de loco, & aliis, quæ pertinent ad apparatus hujus celebrationis.*
- 4 *de his, quæ in celebratione hujus mysterii dicuntur.*
- 5 *de his, quæ circa celebrationem hujus mysterii fiunt.*
- 6 *de defectibus, qui circa celebrationem hujus mysterii committuntur.*

Q U Æ S T I O L X X X I V .

De Sacramento Pœnitentiæ.

- 1 *utrum pœnitentia sit sacramentum.*
- 2 *de materia hujus sacramenti.*
- 3 *de forma ipsius.*
- 4 *utrum impositio manus requiratur ad hoc sacramentum.*
- 5 *utrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis.*
- 6 *de ordine ejus ad alia sacramenta.*
- 7 *de institutione ejus.*
- 8 *de duratione ipsius.*
- 9 *de continuatione ejus.*
- 10 *utrum possit iterari.*

Q U Æ S T I O L X X X V .

De Pœnitentia, secundum quod est virtus.

- 1 *utrum pœnitentia sit virtus.*
- 2 *utrum sit virtus specialis.*
- 3 *sub qua specie virtutis contineatur.*
- 4 *de subiecto ejus.*
- 5 *de causa ejus.*
- 6 *de ordine ejus ad alias virtutes.*

QUÆSTIO LXXXVI.

De effectu Pœnitentiæ.

- 1 utrum omnia peccata mortalia per pœnitentiam auferantur.
- 2 utrum possint sine pœnitentia tolli.
- 3 utrum possit unum peccatum remitti sine alio.
- 4 utrum pœnitentia auferat culpam, remanente reatu.
- 5 utrum remaneant reliquæ peccatorum.
- 6 utrum auferre peccatum sit effectus pœnitentiæ, in quantum est virtus, vel in quantum est sacramentum.

QUÆSTIO LXXXVII.

De remissione venialium peccatorum.

- 1 utrum sine pœnitentia peccatum veniale possit remitti.
- 2 utrum possit remitti sine gratiæ infusione.
- 3 utrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & tunctionem pectoris, & orationem dominicam, & alia hujusmodi.
- 4 utrum peccatum veniale possit remitti sine mortali.

QUÆSTIO LXXXVIII.

De reditu peccatorum per pœnitentiam remissorum.

- 1 utrum peccata per pœnitentiam dimissa redeant simpliciter per sequens peccatum.
- 2 utrum aliquo modo per ingratitude redeant specialius secundum quædam peccata.
- 3 utrum redeant in æquali reatu.
- 4 utrum illa ingratitude, per quam redeunt, sit speciale peccatum.

QUÆS-

QUÆSTIO LXXXIX.

De recuperatione virtutum per pœnitentiam.

- 1 utrum per pœnitentiam restituantur virtutes.
- 2 utrum restituantur in æquali quantitate
- 3 utrum restituatur pœnitenti æqualis dignitas.
- 4 utrum opera virtutum per peccatum sequens mortificentur.
- 5 utrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reviviscant.
- 6 utrum opera mortua, id est, sine charitate facta, per pœnitentiam vivificentur.

QUÆSTIO XC.

De partibus pœnitentiæ in generali.

- 1 utrum pœnitentia habeat partes.
- 2 de numero partium ejus.
- 3 quales partes sint.
- 4 de divisione ejus in partes subjectivas.

TERTIÆ PARTIS

SUMMÆ THEOLOGICÆ

ANGELICI DOCTORIS

SANCTI THOMÆ

AQUINATIS

VOLUMEN SECUNDUM.

QUÆSTIO LX.

De Sacramentis, in octo articulos divisa.

Post considerationem eorum quæ pertinent ad mysteria Verbi incarnati, considerandum est de Ecclesiæ Sacramentis quæ ab ipso Verbo incarnato efficaciam habent. Et *Prima* consideratio erit de Sacramentis in communi. *Secunda* de unoquoque Sacramentorum in speciali.

Circa primum quinque consideranda sunt.

Primo. Quid sit Sacramentum.

Secundo. De necessitate Sacramentorum.

Tertio. De effectibus Sacramentorum.

Quarto. De causa eorum.

Quinto. De numero.

Circa primum quærentur octo.

Primo. Utrum sacramentum sit in genere signi.

Secundo. Utrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Tertio. Utrum sacramentum sit signum unius rei tantum, vel plurium.

Tom. IX,

A

Quar-

Quarto. Utrum sacramentum sit signum, quod res sensibilis.

Quinto. Utrum ad sacramentum requiratur de terminata res sensibilis.

Sexto. Utrum ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.

Septimo. Utrum requirantur determinata verba.

Octavo. Utrum illis verbis possit aliquid addi, subtrahi.

ARTICULUS I.

Utrum Sacramentum sit in genere signi.

4. d. 1. q. 1. a. 1. q. 1. & a. 3. ad 1. & a. 4. q. 1. ad 1.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim Sacramentum dici à sacrandò, sicut medicamentum à medicando: sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causæ, quam ad rationem signi: ergo sacramentum magis est in genere causæ, quam in genere signi.

2. Præterea. Sacramentum videtur aliquid occultum significare, secundum illud Tob. 12. *Sacramentum regis abscondere bonum est: & Ephes. 3. Quæ sit dispositio sacramenti absconditi à seculis in Deo: sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi: nam signum est, quod præter speciem, quæ ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: ut patet per August. in 2. de doctr. Christ. (in prioribus lib. tom. 3.) ergo videtur, quod sacramentum non sit in genere signi.*

3. Præterea. Juramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in Decr. 22. q. 5. (cap. 14. *Parvuli, qui sine ætate rationabili sunt, non coguntur jurare: & qui semel perjuratus fuerit, nec testis sit per hoc, nec ad sacramentum, id est, juramentum, accedere: sed juramentum non pertinet ad rationem signi: ergo videtur, quod sacramentum non sit in genere signi.* &

Sed Contra est, quod August. dicit in 10. de ci n

ritate Dei, (c. 5. parum à princ. tom. 5.) *sacrificium visibile invisibilis sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum.*

Respondeo dicendum, quod omnia quæ habent ordinem ad unum aliquid, licet diversimode, ab illo denominari possunt: sicut à sanitate, quæ est in animali, denominatur sanum non solum animal, quod est sanitatis subjectum, sed dicitur medicina sana, in quantum est sanitatis effectiva; diæta vero, in quantum est conservativa ejusdem; & urina, in quantum est significativa ipsius: sic igitur sacramentum potest aliquid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam: & secundum hoc sacramentum idem est, quod sacrum secretum: vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causæ, vel signi, vel secundum quamcumque aliam habitudinem. Specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quod important habitudinem signi. Et secundum hoc sacramentum dicitur in genere signi.

Ad primum ergo dicendum, quod quia medicina habet ut causa effectiva sanitatis, inde est, quod omnia denominata à medicina dicuntur per originem ad unum primum agens: & propter hoc medicamentum importat causalitatem quandam: sed sanctitas, à qua denominatur sacramentum, non significatur per modum causæ efficientis, sed magis per modum causæ formalis, vel finalis. Et ideo non oportet, quod sacramentum semper importet causalitatem.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit secundum quod sacramentum idem est, quod sacrum secretum. Dicitur autem non solum Dei secretum, sed etiam regis esse sacrum; & sacramentum, quia secundum antiquos sancta, vel sacrosancta dicebantur, quæ nunquam violari non licebat: sicut etiam muri civitatis, & personæ in dignitatibus constitutæ, ideo illa secreta, sive divina, sive humana, quæ non licet violari, quibuslibet publicando, dicuntur sacra, vel sacramenta.

Ad tertium dicendum, quod etiam juramentum habet quandam habitudinem ad res sacras, in quantum est quædam contestatio facta per aliquid sacrum: & secundum hoc dicitur juramentum esse sacramentum, non eadem ratione qua nunc loquimur de sacramentis:

non tamen æquivoce sumpto nomine sacramenti, sed analogice, scilicet secundam diversam habitudinem ad aliquid unum, quod est res sacra.

ARTICULUS II.

327

Utrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Inf. q. 64. a. 2. & I. 2. q. 101. a. 4. corp. & 5. q. 125. a. 5. cor. & 4. d. 1. q. 1. a. 1. q. 1.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod non omne signum rei sacræ sit sacramentum. Omnes enim creaturæ sensibiles sunt signa rerum sacrarum, secundum illud Rom. 1. *Invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellectû conspicuntur*: nec tamen omnes res sensibiles possunt dici sacramenta: non ergo omne signum rei sacræ est sacramentum.

2. Præterea. Omnia quæ in veteri lege fiebant, Christum figurabant, qui est *sanctus sanctorum*, secundum illud 1. ad Cor. 10. *Omnia in figura contingebant illis*: & Colos. 2. *Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi*. Nec etiam omnia gesta Patrum veteris Testamenti, vel etiam omnes ceremoniæ legis sunt sacramenta, sed quædam specialiter, sicut in secunda parte habitum est: (I. 2. q. 101. a. 4.) ergo videtur, quod non omne signum rei sacræ sit sacramentum.

3. Præterea. Etiam in novo Testamento multa geruntur in signum alicujus rei sacræ, quæ tamen non dicuntur sacramenta: sicut aspersio aquæ benedictæ, consecratio altaris, & similia: non ergo omne signum rei sacræ est sacramentum.

Sed Contra est, quod definitio convertitur cum definito: sed quidam definiunt sacramentum per hoc, quod est sacræ rei signum: & hoc etiam videtur ex auctoritate Augustini supra inducta: (*a. præc. in arg. sed cont.*) ergo videtur, quod omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Respondetur dicendum, quod signa proprie dantur hominibus, quorum est per nota ad ignota pervenire. Et ideo proprie dicitur sacramentum, quod est signum

ali-

alienius rei sacræ ad homines pertinentis; ut scilicet proprie dicatur sacramentum, secundum quod nunc de sacramenti loquimur, quod est signum rei sacræ, in quantum est sanctificans homines.

Ad primum ergo dicendum, quod creaturæ sensibiles significant aliquid sacrum, scil. sapientiam, & bonitatem divinam, in quantum sunt in seipsis sacra, non autem in quantum nos per ea sanctificamur, & ideo non possunt dici sacramenta, secundum quod nunc loquimur de sacramentis.

Ad secundum dicendum, quod quædam ad vetus Testamentum pertinentia significabant sanctitatem Christi, secundum quod in se sanctus est: quædam vero significabant sanctitatem eius, in quantum per ea nos sanctificamur; sicut immolatio agni Paschalis, significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus: & talia dicuntur proprie veteris legis sacramenta.

Ad secundum dicendum, quod res denominatur à fine, & complemento: Dispositio autem non est finis, neque perfectio: & ideo quæ significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta, de quibus procedit objectio, sed solum ea quæ significant perfectionem sanctitatis humanæ.

ARTICULUS III.

Utrum Sacramentum sit signum unius rei tantum.

4. d. 1. q. 1. a. 1. q. 1. ad 4. & a. 3. cor.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur quod Sacramentum non sit signum nisi unius rei. Id enim, quo multa significantur, est signum ambiguum, & per consequens fallendi occasio; sicut patet de nominibus æquivocis: sed omnis fallacia debet removeri à Christiana religione, secundum illud Coloss. 2. *Videte, ne quis vos seducat per philosophiam, & inanem fallaciam*: ergo videtur, quod sacramentum non sit signum plurium rerum.

2. Præterea. Sicut dictum est, (art. præc.) sacramentum significat rem sacram, in quantum est humanæ

sanctificationis causa : sed una sola est causa humane sanctificationis , scilicet sanguis Christi , secundum illud Hebr. ult. *Jesus , ut sanctificaret per suum sanguinem populum , extra portam passus est* : ergo videtur quod sacramentum non significet plura.

3. Præterea. Dictum est , (*art. præc. ad 3.*) quod sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis : sed finis sanctificationis est vita æterna , secundum illud Rom. 6. *Haëtis fructum vestrum in sanctificatione , suam vero vitam æternam* : ergo videtur , quod sacramentum non significet nisi unam rem , scilicet vitam æternam.

Sed Contra est , quod in sacramento altaris est duplex res significata ; scil. corpus Christi verum , & mysticum , ut Aug. dicit in libro Sententiar. Prosper. (*hab. c. Hoc est , de consecrat. dist. 2.*)

Respondeo dicendum , quod , sicut dictum est (*art. præc.*) sacramentum proprie dicitur , quod ordinatur ad significandam nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari ; videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ , quæ est passio Christi ; & forma nostræ sanctificationis quæ consistit in gratia , & virtutibus ; & ultimus finis sanctificationis nostræ , qui est vita æterna. Et hæc omnia per sacramenta significantur. Unde sacramentum est & signum rememorativum ejus quod præcessit , scilicet passionis Christi , & demonstrativum ejus quod in nobis efficitur per Christi passionem , scilicet gratiæ , & prognosticum , id est , prænunciativum futuræ gloriæ.

Ad primum ergo dicendum , quod tunc est signum ambiguum præbens occasionem fallendi , quando significat multa , quorum unum non ordinatur ad aliud ; sed quando significat multa , secundum quod ex eis quodam ordine efficitur unum , tunc non est signum ambiguum , sed certum ; sicut hoc nomen *homo* significat animam , & corpus , prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria prædicta , secundum quod quodam ordine sunt unum.

Ad secundum dicendum , quod sacramentum in hoc quod significat rem sanctificantem , oportet quod significet effectum , qui intelligitur in ipsa causa sancti-

tificante, prout est sanctificans.

Ad tertium dicendum, quod sufficit ad rationem sacramenti, quod significet perfectionem, quæ est forma: nec oportet, quod solum significet perfectionem, quæ est finis.

ARTICULUS IV.

329

Utrum Sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

4. d. 1. q. 1. a. 1. q. 1. & a. 2. q. 1. & a. 3. cor. & 4. cont. c. 56. & Jo. 3. tom. 4.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod Sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis. Quia secundum Philosoph. in lib. 2. Priorum (cap. penult. & ult. tom. 1.) omnis effectus suæ causæ signum est: sed sicut sunt quidam effectus sensibiles, ita etiam sunt quidam effectus intelligibiles: sicut scientia est effectus demonstrationis: ergo non omne signum est sensibile: sufficit autem ad rationem sacramenti, quod sit signum alicujus rei sacræ, in quantum per eam homo, sanctificetur, ut dictum est: (a. 2. huj. q.) non ergo requiritur ad sacramentum, quod sit aliqua res sensibilis.

2. Præterea. Sacramenta pertinent ad cultum, vel regnum Dei: sed res sensibiles non videntur pertinere ad cultum Dei: dicitur enim Joan. 4. *Spiritus est Deus; & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare:* & Rom. 14. *Non est regnum Dei esca, & potus:* ergo res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

3. Præterea. August. dicit in lib. 2. de libero arbitrio, (c. 18. & 19. tom. 1.) quod *res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo recte vivere potest:* sed sacramenta sunt de necessitate salutis humanæ, ut infra patebit, (q. seq.) & ita sine eis homo recte vivere non potest: non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

Sed Contra est, quod August. dicit super Joann. (Trac. 80. à med. tom. 9.) *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum:* & loquitur ibi de elemen-

to sensibili, quod est aqua: ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

Respondeo dicendum, quod sapientia divina uniuscuique rei providet secundum suum modum, & propter hoc dicitur Sap. 8. quod *suaviter disponit omnia*: unde & Matth. 25. dicitur, quod *dedit unicuique secundum propriam virtutem*. Est autem homini connaturale, ut per sensibilia perveniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem est, per quod aliquis devenit in cognitionem alterius. Unde cum res sacræ, quæ per sacramenta significantur, sint quædam spiritualia, & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est, ut per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur: sicut etiam per similitudinem sensibilibus rerum in divina Scriptura res spirituales nobis describuntur. Et inde est, quod ad sacramenta requiruntur res sensibiles, ut etiam Dionys. probat in 1. c. cœlest. hierarch. (à med.)

Ad primum ergo dicendum, quod unumquodque præcipue denominatur, & definitum secundum id, quod convenit ei primo, & per se, non autem secundum id, quod convenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis per se habet, quod ducat in cognitionem alterius quasi primo, & per se homini innotescens: quia omnis nostra cognitio à sensu oritur: effectus autem intelligibiles non habent, quod possint ducere in cognitionem alterius, nisi in quantum sunt per aliud manifestati, id est, per aliqua sensibilia. Et inde est, quod primo, & principaliter dicuntur signa, quæ sensibilibus offeruntur, sicut August. dicit in 2. de doctr. Christ. (cir. princ. lib. tom. 3.) ubi dicit, quod *signum est quod præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud in cognitionem venire*. Effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quod se manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum quædam, quæ non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, in quantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agetur. (q. 6. art. 1.)

Ad secundum dicendum, quod res sensibiles, in sua natura considerantur, non pertinent ad sacramenta.

re: ... vel ad regnum Dei, sed solum secundum quod sunt
signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

Ad tertium dicendum, quod August. ibi loquitur
de rebus sensibilibus, secundum quod sunt in sua na-
tura, non autem secundum quod assumuntur ad signifi-
candum spiritualia, quæ sunt maxima bona.

ARTICULUS V.

336

Utrum requirantur determinatæ res ad Sacramenta.

Inf. art. 7. cor.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod non re-
quirantur determinatæ res ad sacramenta. Res enim
sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum,
ut dictum est: (*a. præc.*) Sed nihil prohibet diversis
rebus sensibilibus idem significari: sicut in sacra Scrip-
tura Deus aliquando metaphorice significatur per lapi-
dem, quandoque per leonem, quandoque per solem,
aut aliquid aliud hujusmodi: ergo videtur, quod di-
versæ res possint congruere eidem sacramento: non er-
go determinatæ res in sacramentis requiruntur.

2. Præterea magis est necessaria salus animæ, quam
salus corporis: sed in medicinis corporalibus, quæ ad sa-
lutem corporis ordinantur, potest una res pro alia po-
ni in eius defectu: ergo multo magis in sacramentis, quæ
sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ,
poterit una res assumi pro alia, quando illa defuerit.

3. Præterea. Non est conveniens, ut hominis sa-
lus arctetur per legem divinam, & præcipue per le-
gem Christi, qui venit omnes salvare: sed in statu le-
gis naturæ non requirebantur in sacramentis aliquæ res
determinatæ, sed ex voto assumebantur: ut patet Ge-
nesis 28. ubi Jacob vovit, se decimas, & hostias
pacificas oblaturum: ergo videtur, quod non debuerit
arctari homo, & præcipue in nova lege, ad alicujus
rei determinatæ usum in sacramentis.

Sed Contra est, quod Dominus dicit Joan. 3. *Nisi
quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non po-
test introire in regnum Dei.*

Respondeo dicendum, quod in usu sacramentorum duo possunt considerari; sc. *cultus divinus*, & *sanctificatio hominis*. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum. Secundum autem è converso pertinet ad Deum per comparisonem ad hominem. Non pertinet autem ad aliquem determinare illud, quod est in potestate alterius, sed solum id, quod est in sua potestate: quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res, quibus sanctificetur: sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et ideo in sacramentis novæ legis, quibus homines sanctificantur secundum illud 1. ad Corinth. 6. *Abluti estis, sanctificati estis*, oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.

Ad primum ergo dicendum, quod etsi idem potest per diversa signa significari; determinare tamen, quo signo sit utendum ad significandum, pertinet ad significantem. Deus autem est, qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in Scripturis. Et ideo sicut iudicio Spiritus sancti determinatum est, quibus similitudinibus in certis Scripturæ locis res spirituales significantur: ita etiam debet esse divina institutione determinatum, quæ res ad significandum assumantur in hoc, vel in illo Sacramento.

Ad secundum dicendum, quod res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem: & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis utatur. Sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione divina. Et ideo oportuit divinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis utendum.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Aug. dicit 19. contra Faustum, (c. 16. & 17. tom. 6.) diversa sacramenta diversis temporibus congruunt; sicut etiam versis verbis significantur diversa tempora, scilicet præsens, præteritum, & futurum. Et ideo sicut in statu legis naturæ homines nullâ lege exterius data, sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum: ita
etiam

etiam ex interiori instinctu determinabatur eis quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur: postmodum vero necesse fuit etiam exterius legem dari; tum propter obscuracionem legis naturæ ex peccatis hominum; tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines uterentur in sacramentis. Nec propter hoc arctatur via salutis: quia res, quarum usus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel parvo studio adhibito, haberi possunt.

ARTICULUS VI.

331

Utrum in significatione Sacramentorum requirantur verba.

4. dist. 1. q. 1. a. 3. & dist. 13. q. 1. a. 2. q. 6. ad 2.
& veri. q. 27. art. 4. ad 10.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod in significatione Sacramentorum non requirantur verba. Dicit enim August. cont. Faust. lib. 19. (c. 16. circ. med. tom. 6.) *Quid sunt aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quædam verba visibilia?* Et sic videtur, quod addere verba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere verba verbis. Sed hoc est superfluum: non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis.

2. Præterea. Sacramentum est aliquid unum. Ex his autem, quæ sunt diversorum generum, non videtur posse aliquid unum fieri: cum igitur res sensibiles & verba sint diversorum generum, quia res sensibiles sunt à natura, verba autem à ratione: videtur, quod in sacramentis non requirantur verba cum rebus sensibilibus.

3. Præterea. Sacramenta novæ legis successerunt sacramentis veteris legis quia, illis ablatis, ista sunt instituta, ut August. dicit 19. cont. Faust. (c. 16. & 17. tom. 6.) Sed in sacramentis veteris legis non requirebatur aliqua forma verborum: ergo nec in Sacramentis novæ legis.

Sed Contra est, quod Apost. dicit Ephes. 5. *Chris-*

tus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Et August. dicit super Joan. (Tract. 80. post med. tom. 9.) *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.*

Respondeo dicendum, quod sacramenta, sicut dictum est, (art. 3. h. q.) adhibentur ad hominum sanctificationem, sicut quedam signa. Tripliciter ergo considerari possunt, & quolibet modo congruit eis quod verbis rebus sensibilibus adjungantur. Primo enim possunt considerari ex parte causæ sanctificantis, quæ est Verbum incarnatum; cui sacramentum quodammodo conformatur in hoc, quod rei sensibili verbum adhibetur: sicut in mysterio incarnationis carni sensibili est Verbum Dei unitum. Secundo possunt considerari sacramenta ex parte hominis qui sanctificatur, cui componitur ex anima, & corpore, qui proportionatur sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Unde August. super illud Joan. 15. *Jam vos mundi estis, propter sermonem, &c.* dicit: (tract. 80. id Joann. à med. tom. 9.) *Unde est ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo; non quia dicitur, sed quia creditur.* Tertio possunt considerari ex parte ipsius significationis sacramentalis: dicit autem August. in 2. de doct. Christiana, (c. 3. circ. med. tom. 3.) quod *verba inter homines obtinuerunt principatum significandi: quia verba diversimode formari possunt ad significandos diversos conceptus mentis: & propter hoc per verba magis distincte possumus exprimere, quod mente concepimus.* Et ideo ad perfectionem significationis sacramentalis necessarium fuit, ut significatio rerum sensibiliarum per aliqua verba determinaretur: aqua enim significare potest & abluitionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem: sed cum dicitur, *Ego te baptizo*, manifestatur quod aqua utimur in baptismo ad significandam emundationem spiritualem.

Ad primum ergo dicendum, quod res sensibiles sacramentorum dicuntur verba per quamdam similitudinem, in quantum scilicet participant quamdam vim significandi, quæ principaliter est in ipsis verbis, ut

dic-

dictum est. (*In cor.*) Et ideo non est superflua ingeminationo verborum, cum in sacramentis rebus visibilibus verba adduntur; quia unum eorum determinatur per aliud, ut dictum est. (*ibid.*)

Ad secundum dicendum, quod quamvis verba, & aliæ res sensibiles sint in diverso genere, quantum pertinet ad naturam rei; conveniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis, quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis, & rebus fit quodammodo unum in sacramentis, sicut ex forma, & materia; in quantum scilicet per verba perficitur significatio rerum, ut dictum est. (*In corp. & a. præc. ad 3.*) Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles; puta ablutio, inunctio, & alia huiusmodi; quia in his est eadem ratio significandi, & in rebus.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Augustin. dicit contra Faustum, (*l. 19. c. 16. & 17. tom. 6.*) alia debent esse sacramenta rei præsentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prænuntia erant Christi venturi: & ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta novæ legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quandam similitudinem ipsius in se habent, ut dictum est. (*In art. corp.*) Utebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis in his, quæ ad cultum Dei pertinent, tam Sacerdotes, qui erant Sacramentorum illorum ministri, secundum illud num. 6. *Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, &c.* quam etiam illi qui illis sacramentis utebantur, secundum illud Denter. 26. *Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod &c.*

ARTICULUS VII.

332

Utrum requirantur determinata verba in Sacramentis.

Ad Septimum sic præceditur. Videtur, quod non requirantur determinata verba in sacramentis. Ut enim Philos. dicit, (*l. 1. Periher. circ. princ. tom. 1.*) *voces non sunt eadem apud omnes: sed salus quæ per sacramenta quæritur, est eadem apud omnes: ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.*

Præ-

2. Præterea. Verba requiruntur in sacramentis, in quantum sunt principaliter significativa, sicut dictum est: (*a. præc.*) sed contingit per diversa verba idem significari: ergo non requiruntur determinata verba in sacramentis.

3. Præterea. Corruptio cujuslibet rei variat ejus speciem: sed quidam corrupte verba proferunt; nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impedi; alioquin illitterati, & balbi, qui ista sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent: ergo videtur, quod non requirantur in sacramentis determinata verba.

Sed Contra est, quod Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eucharistiæ, dicens Matth. 26. *Hoc est corpus meum*: similiter etiam mandavit discipulis, ut sub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a. præc. ad 2.*) in sacramentis verba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum materiæ. In omnibus autem compositis ex materia, & forma principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodo finis, & terminus materiæ: & ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quam determinata materia: materia enim determinata requiritur, ut sit proportionata determinatæ formæ. *Cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit super Joan. (*Tract. 80. à med. tom. 9.*) *verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, id est, non secundum exteriorem sonum vocis, sed quia creditur, id est, secundum sensum verborum, qui fide tenetur.* Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eadem voces sint quantum ad sonum. Et ideo cujusmodi que linguæ verbis proferatur talis sensus, pericitur sacramentum.

Ad secundum dicendum, quod licet in qualibet

lingua contingat diversis vocibus idem significari: semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principaliter & communius homines illius linguæ utuntur ad hoc significandum: & talis vox assumi debet in significatione sacramenti: sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cujus usus est communior ad actum, per quem sacramenti effectus significatur: sicut aqua communius utuntur homines ad abluionem corporalem, per quam spiritualis ablutio significatur: & ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

Ad tertium dicendum, quod ille qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere, quod facit Ecclesia; & ita non videtur perfici sacramentum: si autem hoc faciat ex errore, vel lapsu linguæ, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, non videtur perfici sacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte principii dictionis: puta si loco ejus quod est, *In nomine Patris*, dicat, *In nomine Matris*. Si vero non totaliter auferatur sensus locutionis per hujusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis: puta si aliquis dicat, *In nomine patris, & fillas*: quamvis enim hujusmodi verba corrupte prolata nihil significant ex virtute impositionis, accipiuntur tamen ut significantia ex accommodatione usus; & ideo, licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus. Quod autem dictum est de differentia corruptionis circa principium, vel finem dictionis, rationem habet, quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat significationem; variatio autem ex parte finis dictionis ut plurimum non mutat significationem: quæ tamen apud Grecos variatur etiam secundum principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis: quia ex utraque parte potest esse tam parva, quod non auferat sensum verborum, & tam magna, quod auferat: sed unum horum facilius accidit ex parte principii, & aliud ex parte finis.

ARTICULUS VIII.

Utrum liceat aliquid addere verbis in quibus consistit forma Sacramentorum.

4. d. 3. a. 2. q. 2. ad 3. & 4.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma Sacramentorum. Non enim minoris sunt necessitatis huiusmodi verba sacramentalia, quam verba sacræ Scripturæ: sed verbis sacræ Scripturæ nihil licet addere, vel minuire: dicitur enim Deuter. 4. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo: & Apoc. ult. Contestor omni audienti verba Prophetiæ libri huius: si quis appocucit ad hæc, apponet super eum Deus plagas scriptas in libro isto; & si quis diminuerit, auferet Deus partem ejus de libro vitæ: ergo videtur, quod neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere, vel minuire.*

2. Præterea. Verba se habent in sacramentis per modum formæ, ut dictum est: (*art. præc.*) sed in formis quælibet additio, vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, ut dicitur 8. *Metaphys. (ex. 10. tom. 3.)* ergo videtur, quod si aliquid addatur, vel subtrahatur à forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

3. Præterea. Sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuïtas: si ergo additio, vel subtractio non auferat sacramenti veritatem, videtur, quod pari ratione nec transpositio verborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.

Sed Contra est, quod in formis sacramentorum quedam apponuntur à quibusdam, quæ ab aliis non apponuntur; sicut Latini baptizant sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Græci autem sub ista: Baptizetur servus Christi N. in nomine Patris, &c.* Et tamen utrique verum

conferunt sacramentum: ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere, vel minuire.

Respondeo dicendum, quod circa omnes istas mutationes, quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Unum quidem ex parte ejus, qui profert verba, cujus intentio requiritur ad sacramentum, ut infra dicitur. (*quæst. 64. art. 8.*) Et ideo si intendat per hujusmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum: quia non videtur, quod intendat facere id quod facit Ecclesia. Aliud tamen est considerandum ex parte significationis verborum. Cum enim verba operentur in sacramentis, quantum ad sensum quem faciunt, ut supra dictum est, (*a. præc. ad 1. & ad 3.*) oportet considerare, utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum; quia si sic, manifestum est, quod tollitur veritas sacramenti.

Manifestum est autem, quod si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum; & ideo non perficitur sacramentum. Unde Didymus dicit in lib. 2. de Spiritu sancto: (*parum a princ. inter op. Hieron.*) *Si quis ita baptizare conetur, ut unum de prædictis nominibus prætermittat, (sc. Patris, & Filii, & Spiritus sancti) sine perfectione baptizabit.* Si autem subtrahatur aliquid, quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec sacramenti perfectionem. Sicut in forma Eucharistiæ, quæ est, *Hoc est enim Corpus meum*, ly enim sublatum non tollit debitum sensum verborum: & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quamvis possit contingere, quod ille qui prætermittit peccet ex negligentia, vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod est corruptivum debiti sensus: puta si aliquis dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris majoris, & Filii minoris*, sicut Arriani baptizabant; & ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si vero sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert, utrum talis additio fiat in prin-

cipio, vel in medio, vel in fine. Ut si aliquis dicat: *Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis, & Filii ejus unigeniti, & Spiritus sancti paracleti*, erit verum baptisma: & similiter si quis dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & B. Virgo te adjuvet*, erit verum baptisma.

Fortè autem si diceret: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & B. Virginis Mariæ*, non esset baptismus; quia dicitur 1. ad Cor. 1. *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine B. Virginis baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis enim sensus esset contrarius veræ fidei, & per consequens tolleretur veritas sacramenti. Si vero sic intelligatur quod additur: *Et in nomine B. Virginis*, non quasi nomen Beatæ Virginis aliquid operetur in baptismo, sed ut ejus intercessio prosit baptizato ad conservandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio sacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod ad verba sacræ Scripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad sensum; sed quantum ad expositionem sacræ Scripturæ multa eis verba à Doctoribus apponuntur: non tamen licet etiam verba sacræ Scripturæ apponere ita, quod dicantur esse de integritate sacræ Scripturæ; quia hoc esset vitium falsitatis: & similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod non est.

Ad secundum dicendum quod verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati. Et ideo quæcumque fiat additio, vel subtractio verborum, quæ non addat aliquid, aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod si sit tanta interruptio verborum, quod intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas ejus: non autem tollitur, quando est parva interruptio, quæ intentionem proferentis, & intellectum verborum non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum: quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum; sicut patet de
ne-

negatione præposita, vel postposita signo : si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti : quia, secundum quod Philosophus dicit, (1. 2. *Perihēr. c. 1. ad fin. tom. 1.*) nomina, & verba transposita idem significant.

QUÆSTIO LXI.

De necessitate Sacramentorum, in quatuor articulos divisa.

Deinde considerandum est de necessitate Sacramentorum.

Et circa hoc quærentur quatuor.

Primo. Utrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanam.

Secundo. Utrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.

Tertio. Utrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.

Quarto. Utrum fuerint necessaria post Christi adventum.

ARTICULUS I.

Utrum Sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

4. d. 1. q. 1. a. 2. q. 1. & 3. con. cap. 110. & lib. 4. c. 55. fin. & c. 56.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apost. 1. ad Timoth. 4. *Corporalis exercitatio ad modicum utilis est* : sed usus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quod sacramenta perficiuntur in significatione sensibilibum rerum, & verborum, ut dictum est : (*quæst. præc. a. 6. ad 2.*) ergo sacramenta non sunt necessaria ad humanam salutem.

2. Præterea. 2. Cor. 12. Apostolo dicitur : *Sufficit*

ait tibi gratia mea: non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutem; non sunt ergo sacramenta salutis humanæ necessaria.

3. Præterea. Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectum: sed passio Christi est sufficiens causa nostræ salutis, dicit enim Apost. Rom. 5. *Si cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius: non ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.*

Sed Contra est, quod August. dicit 19. contra Faustum: (*c. 11. in fin. tom. 6.*) *In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, seu sacramentorum visibilibus consortio colligentur: sed necessarium est ad humanam salutem, homines adunari in unum veræ religionis nomen: ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.*

Respondeo dicendum, quod sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem, triplici ratione. Quarum primæ sumenda est ex conditione humanæ naturæ, cujus proprium est, ut per corporalia, & sensibilia in spiritualia, & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad divinam providentiam, ut unicuique rei provideat, secundum modum suæ conditionis. Et ideo convenienter divina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus, & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicuntur. *Secunda* ratio sumenda est ex statu hominis, qui peccando se subdit per anectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, ubi patitur morbum. Et ideo conveniens fuit, ut Deus per quædam corporalia signa hominî spirituales medicinam adhiberet; nam si spiritualia nuda ei proponerentur, eis animus applicari non posset corporalibus deditis. *Tertia* autem ratio sumenda est ex studio actionis humanæ, quæ præcipue circa corporalia versatur; ne ergo esset homini durum, si totaliter à corporalibus actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur, ad evitanda superstitiosa exercitia, quæ consistunt in cultu dæ-

mo-

monum, vel qualitercumque noxia, quæ consistunt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem homo convenienter suæ naturæ eruditur per sensibilia; humiliatur, se corporalibus subjectum cognoscens: dum sibi per corporalia subveitur; præservatur etiam à noxiis actionibus per sanbria exercitia sacramentorum.

Ad primum ergo dicendum, quod corporalis exercitatio, in quantum est corporalis, non multum utilis est: sed exercitatio per usum sacramentorum non est pure corporalis, sed quodammodo est spiritalis, scilicet per significationem, & causalitatem.

Ad secundum dicendum, quod gratia Dei est sufficiens causa humanæ salutis: sed Deus dat hominibus gratiam secundum modum eis convenientem. Et ideo necessaria sunt hominibus sacramenta ad gratiam consequendam.

Ad tertium dicendum, quod passio Christi est sufficiens causa humanæ salutis. Nec propter hoc sequitur, quod sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi; & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Roman. 6. *quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.*

ARTICULUS II.

Utrum etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

3. d. 1. q. 1. a. 2. q. 3.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta. Quia sicut dictum est, (*art. præc. ad 2.*) sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam: sed etiam in statu innocentie homo indigebat gratia, sicut in prima parte habitum est: (*q. 95. a. 4. ad 1.*) ergo etiam in statu illo erant necessaria sacramenta.

2. Præterea, Sacramenta sunt necessaria homini

secundum conditionem humanæ naturæ, sicut dicitur: (art. præc.) sed eadem est natura hominis ante peccatum, & post peccatum: ergo videtur quod etiam ante peccatum, homo indigerit sacramentis.

3. Præterea. Matrimonium est quoddam sacramentum, secundum illud Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & Ecclesia: sed matrimonium fuit institutum ante peccatum, ut dicitur Gen. 2. ergo sacramenta erant necessaria hominibus ante peccatum.*

Sed Contra est, quod medicina non est necessaria nisi ægroto, secundum illud Matth. 9. *Non est opus sanis Medicus: sed sacramenta sunt quedam spirituales medicinæ, quæ adhibentur contra vulnera peccati: ergo non fuerunt necessaria ante peccatum.*

Respondeo dicendum, quod in statu innocentie ante peccatum sacramenta necessaria non fuerunt. Cuius ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis: sicut enim mens suberat Deo, ita menti suberant inferiores animæ vires, & ipsi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem esset, si anima perficeretur, vel quantum ad scientiam, vel quantum ad gratiam per aliquid corporale, quod fit in sacramentis. Et ideo *in statu innocentie homo sacramentis non indigebat, non solum in quantum sacramenta ordinantur ad remedium peccati, sed etiam in quantum ipsa ordinantur ad animæ perfectionem.*

Ad primum ergo dicendum, quod homo in statu innocentie gratia indigebat; non tamen ut eam consequeretur per aliqua sensibilia signa, sed spiritualiter, & invisibiliter.

Ad secundum dicendum, quod eadem est natura hominis ante peccatum, & post peccatum: non tamen est idem naturæ status; nam post peccatum anima etiam quantum ad superiorem partem indiget accipere aliquid à corporalibus rebus ad sui perfectionem; quod in illo statu homini necesse non erat.

Ad tertium dicendum, quod matrimonium fuit institutum in statu innocentie, non secundum quod

est sacramentum, sed secundum quod est in officium naturæ. Ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christum, & Ecclesiam, sicut & omnia alia, quæ in figura Christi præcesserunt.

ARTICULUS III.

336

Utrum post peccatum ante Christum Sacramenta debuerint esse.

3. d. 1. q. 1. a. 2. q. 4.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod post peccatum ante Christum Sacramenta non debuerint esse. Dicitur enim, (art. 1. huj. quæst. ad 3.) quod per sacramenta passio Christi hominibus applicatur: & sic passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum: sed effectus non præcedit causam: ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi adventum.

2. Præterea. Sacramenta debent esse convenientia statui humani generis, ut patet per Aug. 19. contr. Faustum: (cap. 15. & 17. tom. 6.) Sed status humani generis, non fuit mutatus post peccatum, usque ad reparationem factam per Christum: ergo neque sacramenta debuerunt immutari, ut præter sacramenta legis naturæ alia statuerentur in lege Moysi.

3. Præterea. Quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari: sed perfectio salutis humanæ per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis, quam ea quæ fuerunt ante legem: ergo debuerunt esse similia sacramentis Christi: cuius tamen contrarium apparet ex eo, quod sacerdotium Christi prædicitur esse futurum secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordinem Aaron, ut habetur Hebr. 7. non ergo convenienter fuerunt disposita ante Christum sacramenta.

Sed Contra est, quod Augustin. dicit 19. contra Faustum, (c. 13. in princ. tom. 6.) quod *prima sacramenta, quæ celebrabantur, & observabantur ex lege,*

præ-

prænantia erant Christi venturi. Sed necessarium erat humanam salutem, ut adventus Christi prænantiaeretur ergo necessarium erat, ante Christum sacramenta quædam disponi.

Respondeo dicendum, quod sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, in quantum sunt quædam sensibilia signa invisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi per Christum, quem proposuit Deus pro peccationem, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, ut sit ipse justus, & justificans eum, *ex fide est Jesu Christi. (Rom. 3.)* Et ideo oportebat, ante Christi adventum esse quædam signa visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Salvatoris adventu. Et hujusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet, quod ante Christi adventum necessaria fuit quædam sacramenta institui.

Ad primum ergo dicendum, quod passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum, & quæ scilicet ad ipsam significandam sunt instituta. Causa autem finalis non præcedit tempore, sed solum in intentione agentis. Et ideo non est inconveniens, aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

Ad secundum dicendum, quod status humani generis post peccatum, & ante Christum, dupliciter potest considerari. Uno modo secundum fidei rationem. Et sic semper unus & idem permansit: quia scilicet, justificabantur homines per fidem futuri Christi adventu. Alio modo potest considerari secundum intensionem, & remissionem peccati, & expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum & peccatum ceperat in homine magis dominari, in tantum quod ratio hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte vivendum præcepta legis naturæ, sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta, & cum his quædam fidei sacramenta. Oportebat etiam quod per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei: quia, ut Gregor. dicit, (*Homil. 16 in Ezech. à med.*) *per incrementa temporum crevit cognitio augmentum.* Et ideo etiam necesse fuit quod in veteri lege quædam sacramenta fidei, quæ

habebant de Christo venturo, determinarentur. Quæ quidem comparantur ad sacramenta, quæ fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum: quia scilicet ante legem non fuit determinate præfixum homini, quibus sacramentis uteretur, sicut fuit per legem, quod erat necessarium & propter obtenebrationem legis naturalis, & ut esset determinatio fidei significatio.

Ad tertium dicendum, quod sacramentum Melchisedech, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento nostræ legis in materia, in quantum scilicet obtulit panem, & vinum, ut habetur Gen. 14. sicut etiam sacrificium novæ legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Mosaicæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentum; scilicet passioni Christi: ut patet de agno paschali, & aliis huiusmodi: & hoc ideo, ut propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti ejusdem esse continuatio.

ARTICULUS IV.

Utrum post Christum debuerint esse aliqua Sacramenta.

4. d. 1. q. 1. ar. 2. q. 5. & d. 2. ar. 4. q. 1. & 4. contra cap. 57.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod post Christum non debuerint esse aliqua Sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura. Sed gratia, & veritas per Jesum Christum facta est, ut dicitur Joann. 1. cum igitur sacramenta sint veritatis signa, sive figuræ, videtur quod post Christi passionem sacramenta esse non debuerint.

2. Præterea, Sacramenta in quibusdam elementis consistunt, ut ex supradictis patet: (q. præc. ar. 4. & 5.) Sed Apost. dicit ad Galat. 4. *Cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes: nunc autem, temporis plenitudine veniente, jam non sumus parvuli: ergo videtur, quod non debeamus Deo servire sub elementis hujus mundi, corporalibus sacramentis utendo.*

3. Prætera. *Apud Deum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, ut dicitur Jacobi 1. Sed hoc videtur ad quandam mutationem divinæ voluntatis pertinere, quod alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum: ergo videtur, quod post Christum non debuerint alia sacramenta institui.*

Sed Contra est, quod Aug. dicit 19. contra Faustum, (c. 13. tom. 6.) quod *sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta: & alia sunt instituta, virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.*

Respondeo dicendum, quod sicut antiqui Patres salvati sunt per fidem Christi venturi; ita & nos salvamur per fidem Christi jam nati, & passi. Sunt autem sacramenta quædam signa protestantia fidei qua justificatur homo. Oportet autem aliis signis significari futura, præterita, & præsentia. Ut enim Aug. dicit 19. contra Faustum, (cap. 16. ante medium tom. 6.) *eadem res aliter annuntiatur facienda, aliter facta: sicut ipsa verba, passurus, & passus, non similiter sonant.* „Et ideo, oportet quædam alia sacramenta esse in nova lege, quibus significantur ea, quæ præcesserunt in Christo, præter sacramenta veteris legis, quibus prænuntiabantur futura.“

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Dionysius dicit in 5. cap. Eccl. hier. (aliquant. à princ.) status novæ legis medius est inter statum veteris legis, cuius figura implentur in nova lege, & inter statum gloriæ, in qua omnis nude, & perfecte manifestabitur veritas: & ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem, quamdiu per speculum, & in ænigmate cognoscimus, ut dicitur 1. ad Cor. 13. oportet nos per aliqua sensibilia signa in spiritualia devenire, quod pertinet ad rationem sacramentorum.

Ad secundum dicendum, quod sacramenta veteris legis Apostolus (Galat. 4.) vocat *egenia, & infirma elementa*, quia gratiam nec continebant, nec causabant. Et ideo testes illis sacramentis dicit Apostolus sub elementis mundi Deo servisse, quia scilicet nihil aliud erant, quam elementa hujus mundi. Nostra autem

tem sacramenta gratiam continent, & causant. Et ideo non est de eis similis ratio,

Ad tertium dicendum, quod sicut paterfamilias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quod diversa præcepta familiæ suæ proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme, & æstate; ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa Deum ex hoc, quod alia sacramenta instituit post Christi adventum, & alia tempore legis: quia illa fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ; hæc autem sunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ.

QUÆSTIO LXII.

De principali effectu Sacramentorum, qui est Gratia, in sex articulos divisa.

Deinde considerandum est de effectu Sacramentorum. Et *Primo* de effectu eorum principali, qui est Gratia. *Secundo* de effectu secundario, qui est Character.

Circa primum quæritur sex.

Primo. Utrum sacramenta novæ legis sint causa gratiæ.

Secundo. Utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum, & donorum.

Tertio. Utrum sacramenta contineant gratiam.

Quarto. Utrum sit in eis aliqua virtus ad causandam gratiam.

Quinto. Utrum talis virtus in sacramentis derive- tur à passione Christi.

Sexto. Utrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

Utrum Sacramenta sint causa gratiæ.

Inf. art. 6. & quæst. 64. art. 1. & 3. d. 40. art. 3. & 4. d. 1. quæst. 1. & art. 4. quæst. 1. & art. 5. quæst. 1. & q. 4. cont. c. 57. & 74. princ. & ver. q. 27. a. 4. & quolib. 12. art. 16.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Sacramenta non sint causa gratiæ. Non enim idem videtur esse signum, & causa, eo quod ratio signi videtur magis effectui competere: sed sacramentum est signum gratiæ, non igitur est causa ejus.

2. Præterea. Nullum corporale agere potest in re spiritualem; eo quod *agens honorabilius est patiente*, ut Augustinus dicit 12. super Genesim ad litteram: (cap. 16 in med. tom. 3.) Sed subjectum gratiæ est mens hominis, quæ est res spiritualis; non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

3. Præterea. Illud quod est proprium Dei, non debet alicui creature attribui: sed causare gratiam est proprium Dei, secundum illud Ps. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*: cum ergo sacramenta consistant in quibusdam verbis, & rebus creatis, non videtur quod possint gratiam causare.

Sed Contra est, quod Augustinus dicit super Joannem (tract. 80. à med. tom. 9.) quod *aqua baptismatis corpus tangit, & cor abluit*: sed cor non abluitur nisi per gratiam: ergo causat gratiam: & pari ratione alia Ecclesiæ sacramenta.

Respondeo dicendum, quod *necesse est dicere, quod sacramenta novæ legis per aliquem modum gratiam causant*. Manifestum est enim, quod per sacramenta novæ legis homo Christo incorporatur: sicut de baptismo dicit Apostolus Galat. 3. *Quisquis in Christo baptizatus est Christum induistis*. Non autem efficitur homo membrum Christi, nisi per gratiam.

Quidam tamen dicunt, quod non sunt causa gratiæ aliquid operando, sed quia Deus, sacramentis adhibitis

bitis, in anima gratiam operatur: Et ponunt exemplum de illo, qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione, non quod denarius ille aliquid operetur ad habendam prædictæ pecuniæ quantitatem; sed hoc operatur sola voluntas Regis. Unde & Bernardus dicit in quodam Sermone de cœna Domini: (*qui est 1. in cœna Domini, & inscribitur: de Baptismo, &c. cap. 2.*) „Sicut investitur „Canonicus per librum, Abbas per baculum, Epis- „copus per anulum, sic divisiones gratiarum diversæ „sunt traditæ sacramentis.“ Sed si quis recte consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbens non est nisi quoddam signum regis ordinationis de hoc, quod pecunia recipiatur ab illo. Similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio Canonatus. Secundum hoc igitur sacramenta novæ legis nihil plus essent, quam signa gratiæ; cum tamen ex multis Sanctorum auctoritatibus habeatur, quod sacramenta novæ legis non solum significant, sed causant gratiam.

Et ideo aliter dicendum, quod duplex est causa agens, principalis, & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus; sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo nihil potest causare gratiam, nisi Deus; quia gratia nihil est aliud, quam quædam participata similitudo divinæ naturæ, secundum illud 2. Pet. 1. Magnæ nobis, & pretiosa promissa donavit, ut divinæ simus consortes naturæ. Causa vero instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo movetur à principali agente. Unde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti: sicut lectus non assimilatur securi, sed arti, quæ est in motu artificis. Et hoc modo sacramenta novæ legis gratiam causant. Adhibentur enim ex divina ordinatione hominibus ad gratiam in eis causandam. Unde Augustin. dicit 19. contra Faust. (cap. 16. à med. tom. 6.) Hæc omnia, scil. sacramentalia, sunt, transeunt: virtus tamen, scil. Dei, quæ per ista operatur, jugiter manet. Hoc autem proprie dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur. Unde & Tit. 3. dicitur: Salvos nos fe-

cit per lavacrum regenerationis.

Ad primum ergo dicendum, quod causa principalis non proprie potest dici signum effectus, licet occulti, etiamsi ipsa sit sensibilis, & manifesta: sed causa instrumentalis, si sit manifesta, potest dici signum effectus occulti; eo quod non solum est causa, sed etiam quodammodo effectus, in quantum movetur à principali agente. Et secundum hoc sacramenta nove legis simul sunt causæ, & signa: & inde est, quod sicut communiter dicitur, *efficiunt quod figurant*. Ex quo etiam patet, quod habent perfecte rationem sacramenti, in quantum ordinantur ad aliquid sacrum, non solum per modum signi, sed etiam per modum causæ.

Ad secundum dicendum, quod instrumentum habet duas actiones: *Unam* instrumentalem, secundum quam operatur non in virtute propria, sed virtute principalis agentis: *Aliam* autem habet actionem propriam, quæ competit sibi secundum propriam formam: sicut securi competit scindere ratione suæ acuitatis, facere autem lectum, in quantum est instrumentum artis non autem perficit instrumentalem actionem, nisi exercendo actionem propriam: scindeado enim facit lectum. Et similiter sacramenta corporalia per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem instrumentalem ex virtute divina circa animam. Sicut aqua baptismi ablucendo corpus secundum propriam virtutem abluat animam, in quantum est instrumentum virtutis divinæ; nam et anima, & corpore novum fit. Et hoc est quod Augustinus dicit, (*loc. sup. cit.*) quod *corpus tangit, & cor abluat*.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de causa gratiæ per modum principalis agentis: hæc enim est proprium Dei, ut dictum est (*in corp. art.*)

ARTICULUS II.

339

Utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum, & donorum.

*Inf. q. 72. a. 7. ad 2. & 4. dist. 7. q. 2. a. 1. q. 3.
& dist. 17. q. 1. a. 4. q. 5.*

AD Secundum sic proceditur. Videtur quod gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam virtutum, & donorum. Per gratiam enim virtutum, & donorum perficitur anima sufficienter, & quantum ad essentiam animæ, & quantum ad potentias ejus, ut patet ex his quæ in secunda parte dicta sunt: (1. 2. q. 110. art. 3. & 4.) Sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem: ergo gratia sacramentalis non potest aliquid addere super gratiam virtutum, & donorum.

2. Præterea. Defectus animæ ex peccatis causantur: Sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum, & donorum: quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo sacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum, & donorum.

3. Præterea. Omnis additio, vel subtractio in formis variat speciem, ut dicitur 8. Metaphys. (text. 10. tom. 3.) si ergo gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum, & donorum, sequitur quod æquivoce dicatur gratia. Et sic nihil certum nobis ostenditur ex hoc, quod sacramenta dicuntur gratiam causare.

Sed Contra est, quod si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum, & virtutum, frustra sacramenta habentibus & dona, & virtutes conferrentur: in operibus autem Dei nihil est frustra: ergo videtur, quod gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum, & donorum.

Respondeo dicendum, quod, sicut in 2. parte dictum est, (1. 2. q. 110. art. 3. & 4.) gratia secundum se considerata perficit essentiam animæ, in quan-

tum participat quandam similitudinem divini esse; & sicut ab essentia animæ fluunt ejus potentia; ita à gratiæ fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ; quæ dicuntur virtutes, & dona, quibus potentia; perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana: sicut baptismus ordinatur ad quandam spirituales regenerationem, qua homo moritur vitiis, & fit membrum Christi: qui quidem effectus est aliquis speciale præter actus potentiarum animæ. Et eadem ratio est in aliis sacramentis. Sicut igitur virtutes, & dona addunt super gratiam communiter dictam: quædam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum: ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam, & super virtutes, quædam divinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum, & donorum.

Ad primum ergo dicendum, quod gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam, & potentiam animæ, quantum ad generalem ordinationem actuum animæ, sed quantum ad quosdam effectus speciales, quæ requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

Ad secundum dicendum, quod per virtutes, & dona excluduntur sufficienter vitia, & peccata, quantum ad præsens, & futurum; in quantum scilicet impeditur homo per virtutes, & dona à peccando; sed quantum ad præterita peccata, quæ transeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium speciale per sacramenta.

Ad tertium dicendum, quod ratio sacramentalis gratiæ se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. Unde sicut non æquivoce dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum; ita non æquivoce dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramentalis.

Utrum Sacramenta novæ legis contineant gratiam.

4. dist. 2. art. 4. q. 4. & ver. q. 27. art. 7.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod Sacramenta novæ legis non contineant gratiam. Contentum enim videtur esse in continente: sed gratia non est in sacramento, neque sicut in subjecto, (quia subjectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase, quia *vas est locus mobilis*, ut dicitur in 4. *Physic.* (text. 41. tom. 2.) esse autem in loco non coavenit accidenti: ergo videtur, quod sacramenta novæ legis non contineant gratiam.

2. Præterea. Sacramenta ordinantur ad hoc, quod homines per ea gratiam consequantur: sed gratia, cum sit accidens, non potest transire de subjecto in subjectum: ergo pro nihilo esset gratia in sacramentis.

3. Præterea. Spirituale non continetur à corporali, etiamsi in eo sit: non enim anima continetur à corpore, sed potius continet corpus: ergo videtur, quod gratia, cum sit quiddam spirituale, non contineatur in sacramento corporali.

Sed Contra est, quod Hugo de sancto Victore (*l. 1. de Sacram. part. 9. cap. 2.*) dicit, quod *sacramentum ex sanctificatione invisibilem gratiam continet.*

Respondeo dicendum, quod multis modis aliquid dicitur esse in alio: inter quos duplici modo gratia est in sacramentis: *Uno modo* sicut in signo: nam sacramentum est signum gratiæ; *Alio modo* sicut in causa: nam, sicut dictum est, (*a. 1. hu. qu.*) sacramentum novæ legis est instrumentalis gratiæ causa. Unde gratia est in sacramento novæ legis, non quidem secundum similitudinem speciei, (sicut effectus est in causa univoca) neque etiam secundum aliquam formam propriam, & permanentem, & proportionatam ad talem effectum, sicut sunt effectus in causis non univocis, puta *ves generatæ in sole*; sed secundum quandam instrumentalem virtutem, quæ est fluens,

& incompleta in esse naturæ, ut infra dicitur. (art. seq.)

Ad primum ergo dicendum, quod gratia non dicitur esse in sacramento, sicut in subjecto, neque sicut in vase, prout vas est locus quidam: sed prout vas dicitur instrumentum alicujus operis faciendi: secundum quod dicitur Ezech. 9. *Uisquisque vas interfectionis habet in manu sua.*

Ad secundum dicendum, quod quamvis accidens non transeat à subjecto in subjectum, transit tamen à causa per instrumentum aliquantulum in subjectum, non ut eodem modo sit in eis, sed in unoquoque secundum propriam rationem.

Ad tertium dicendum, quod spirituale existens perfecte in aliquo continet ipsum, & non continetur ab eo. Sed gratia est in sacramento secundum esse fluens, & incompletam. Et ideo non inconvenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

ARTICULUS IV.

341

Utrum in Sacramentis sit aliqua virtus gratiæ causativa.

Inf. q. 78. a. 4. 2° 4. d. 1. q. 1. a. 4. q. 2. 2° d. 8. q. 2. art. 3. 2° quol. 12. art. 15.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod in Sacramentis non sit aliqua virtus gratiæ causativa. Virtus enim gratiæ causativa est virtus spiritualis: sed in corpore non potest esse virtus spiritualis: neque ita quod sit propria ei; quia virtus fluit ab essentia rei: & ita non potest eam transcendere: neque ita quod recipiat eam ab alio; quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis: ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiæ causativa.

2. Præterea. Omne quod est, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni: Sed non est dare, in quo genere entis sit talis virtus, ut patet oïscurrenti per singula. Nec etiam potest reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim est inter minima bona; quia sacramenta sunt de necessitate salutis: neque

que etiam inter media bona, cujusmodi sunt potentie anime, que sunt quedam potentie naturales: neque etiam inter maxima bona; quia nec est gratia, nec virtus mentis: ergo videtur, quod in sacramentis nulla sit virtus gratie causativa.

3. Præterea. Si talis virtus est in sacramento, non causatur in eis nisi per creationem à Deo: sed inconueniens videtur, quod tam nobilis creatura statim esse desinat, sacramento perfecto: ergo videtur quod nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

4. Præterea. Idem non potest esse in diversis: sed ad Sacramenta concurrunt diversa, sc. verba, & res: unus autem sacramenti non potest esse nisi virtus una: ergo videtur, quod in sacramentis nulla sit virtus.

Sed Contra est, quod Aug. dicit super Jo. (tract. 80. à med. tom. 9.) *Unde tanta vis aquæ, ut corpus tangat, et cor abluat?* Et Beda dicit (cap. 10. in Luc. sup. illud Lucæ 3. *Factum est autem*) quod *Domiaus tactu sua mundissimæ carnis vin regenerativam contulit aquis.*

Respondeo dicendum, quod illi qui ponunt, quod sacramenta non causant gratiam, nisi per quandam concomitantiam, ponunt quod in sacramento non sit aliqua virtus, que operetur ad sacramenti effectum; est tamen virtus divina sacramento assistens, que sacramentalem effectum operatur.

Sed ponendo quod sacramentum est instrumentalis causa gratie, necesse est simul ponere, quod in sacramento sit quedam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum. Et hæc quidem virtus proportionatur instrumento. Unde comparatur ad virtutem absolutam, & perfectam alicujus rei, sicut comparatur instrumentum ad agens principale. Instrumentum enim, ut dictum est, (art. 1. huj. q.) non operatur, nisi in quantum est motum à principali agente, quod per se operatur; & ideo virtus principalis agentis habet permanentem, & completum esse in natura: virtus autem instrumentalis habet esse transiens ex uno in aliud, & incompletum: sicut & motus est actus imperfectus ab agente in passivum.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modum virtutis per-

riuentis, & completæ, sicut ratio probat. Nihil tamen prohibet, in corpore esse virtutem spiritualem instrumentaliter; in quantum scilicet corpus potest moveri ab aliqua substantia spirituali ad aliquem effectum spiritualem inducendum: sicut & in ipsa voce sensibili est quædam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit à conceptione mentis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, in quantum ordinantur à Deo ad effectum spiritualem.

Ad secundum dicendum, quod sicut motus, eo quod est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti, sicut alteratio ad qualitatem) ita virtus instrumentalis, non est, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus, & speciem virtutis perfectæ.

Ad tertium dicendum, quod sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento ex hoc ipso, quod movetur ab agente principali: ita & sacramentum consequitur spiritualem virtutem ex benedictione Christi, & applicatione ministri ad usum sacramenti. Unde Augustinus dicit in quodam Sermone de Epiphania: „Nec mirum, quod aquam, hoc est, substantiam corporalem, ad purificandam animam dicimus pervenire: pervenit plane, & penetrat conscientiam universalem: tibula: quamvis enim sit subtilis, & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultas vitæ causas, ac secreta mentis subtili rore pertransit.“

Ad quartum dicendum, quod sicut eadem vis principalis agentis instrumentaliter invenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectum prout sunt quodam ordine unum: ita etiam eadem vis sacramentalis invenitur in verbis, & rebus, prout ex verbis, & rebus perficitur unum sacramentum.

ARTICULUS V.

342

Utrum Sacramenta novæ legis habeant virtutem ex passione Christi.

Inf. q. 64. a. 2. & 4. d. 1. q. 1. a. 4. q. 3. & d. 5. q. 2. a. 2. q. 1.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod Sacramenta novæ legis non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est ad gratiam causandam in anima, per quam spiritualiter vivit. Sed sicut August. dicit super Joan. (*tract. 19. à med. tom. 9.*) Verbum, prout erat in principio apud Deum, vivificat animas; secundum autem quod est caro factum, vivificat corpora: cum igitur passio Christi pertineat ad Verbum, secundum quod est caro factum, videtur quod non possit causare virtutem sacramentorum.

2. Præterea. Virtus sacramentorum videtur ex fide dependere: quia, sicut dicit August. super Jo. (*tract. 8. à med. tom. 9.*) Verbum Dei perficit Sacramentum, non quia dicitur, sed quia creditur: sed fides nostra non solum respicit passionem Christi, sed etiam alia mysteria humanitatis ipsius, & principalius etiam divinitatem ejus: ergo videtur, quod sacramenta non habeant specialiter virtutem à passione Christi.

3. Præterea. Sacramenta ordinantur ad hominum justificationem, secundum illud 1. ad Cor. 6. *Ablutī estis, & justificati estis*: sed justificatio attribuitur resurrectioni, secundum illud Rom. 4. *Resurrexit propter justificationem nostram*: ergo videtur, quod sacramenta magis habeant virtutem à resurrectione Christi, quam ab ejus passione.

Sed Contra est, quod super illud Rom. 5. *In similitudinem prævaricationis Adæ, &c.* dicit Glossa: (*ord.*) *Ex latere Christi dormientis in Cruce fluxerunt sacramenta, per quæ salvata est Ecclesia.* Sic ergo sacramenta videntur habere virtutem ex passione Christi.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, (*a. 1. qu. 1.*) sacramentum operatur ad gratiam causandam per

mo-

modum instrumenti. Est autem *duplex* instrumentum; *unum* quidem separatum, ut baculus: aliud autem conjunctum ut manus. Per instrumentum autem conjunctum movetur instrumentum separatum, sicut baculus per manum. Principalis autem causa efficiens gratiæ est ipse Deus, ad quem comparatur humanitas Christi, sicut instrumentum conjunctum; sacramentum autem, sicut instrumentum separatum. Et ideo oportet, quod virtus salutifera à divinitate Christi per ejus humanitatem in ipsa sacramenta derivetur. Gratiæ autem sacramentalis ad *du* præcipue ordinari videtur; videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, in quantum transeunt actu, & remaneat reatu; & iterum ad perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem vitæ Christianæ. Manifestum est autem ex his quæ supra dicta sunt, (q. 48. & 49.) quod Christus liberavit nos à peccatis nostris, præcipue per suam passionem, non solum efficienter, & merito-rie, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem initiavit ritum Christianæ religionis, *offerens seipsum oblationem, & hostiam Deo*, ut dicitur Ephes. 5. Unde manifestum est, quod *sacramenta Ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi*, cujus virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem sacramentorum: in cujus signum de latere Christi pendentes in cruce fluxerunt aqua, & sanguis, quorum *unum* pertinet ad baptismum, *aliud* ad Eucharistiam, quæ sunt potissima Sacramenta.

Ad primum ergo dicendum, quod *Verbum, prout erat in principio apud Deum, vivificat animas*, sicut agens principale: caro tamen ejus, & mysteria in ea perpetrata operantur instrumentaliter ad animæ vitam; ad vitam autem corporis non solum instrumentaliter, sed etiam per quamdam exemplaritatem ut supra dictum est. (q. 56. a. 1. ad .)

Ad secundum dicendum, quod per fidem Christus habitat in nobis, ut dicitur Ephes. 3. Et ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autem remissiva peccatorum speciali quodam modo pertinet ad passionem ipsius Christi. Et ideo per fidem passionis ejus specialiter homines liberantur à peccatis, secundum il-
lud

In Rom. 3. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius. Et ideo virtus sacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipue est ex fide passionis Christi.*

Ad tertium dicendum, quod justificatio attribuitur resurrectioni ratione termini *ad quem*, qui est novitas vitæ per gratiam; attribuitur tamen passioni ratione termini *à quo*, sc. quantum ad dimissionem culpæ.

ARTICULUS VI.

343

Utrum Sacramenta veteris legis gratiam causarent.

I. 2. q. 103. a. 2. & q. 107. a. 1. ad 3. & 4. d. 1. q. 1. a. 5. q. 1.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod etiam Sacramenta veteris legis gratiam causarent. Quia sicut dictum est, (*a. præc.*) sacramenta novæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi: sed fides passionis Christi fuit in veteri lege, sicut & in nova: *habemus enim eundem spiritum fidei*, ut habetur 2. Cor. 4. sicut ergo sacramenta novæ legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

2. Præterea. Sanctificatio non fit nisi per gratiam: sed per sacramenta veteris legis homines sanctificabantur: dicitur enim Levit. 8. *Cumque sanctificasset Moyses Aaron, & filios ejus in vestitu suo*, &c. ergo videtur, quod sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

3. Præterea. Sicut Beda dicit in Homilia circumcisionis, (*inter princ. & med. & est inter hom. hinc de SS.*) *idem salutiferæ curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vitium agebat, quod baptismus agere revelatæ tempore gratiæ conuenit*: sed baptismus nunc confert gratiam: ergo circumcisio gratiam conferebat, & pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptismus est janua sacramentorum novæ legis, ita & circumcisio erat janua sacramentorum veteris legis: propter quod & Apostolus dicit Galatas 5. *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam*

niam debitor est universæ legis faciendæ.

Sed Contra est, quod Gal. 4. dicitur: *Convertimini iterum ad infirma, & egena elementa*: Glos. (*ordin.*) id est, ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfecte non justificat: sed gratia perfecte justificat: ergo sacramenta veteris legis gratiam non conferebant.

Respondeo dicendum, quod non potest dici, quod sacramenta veteris legis conferrent gratiam justificantem per seipsa, id est, propria virtute: quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secundum illud Gal. 2. *Si ex lege est justitia, Christus gratis mortuus est.* Sed nec potest dici, quod ex passione Christi virtutem haberent conferendi gratiam justificandi. Sicut enim ex prædictis patet, (*a. præc.*) virtus passionis Christi copulatur nobis per fidem, & sacramenta: differenter tamen nam continuatio, quæ est per fidem, fit per actum animæ: continuatio autem, quæ est per sacramenta, fit per usum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet, id quod est posterius tempore, antequam sit, movere, secundum quod præcedit in actu animæ: sicut finis, qui est posterior tempore, movet agentem, secundum quod est apprehensus, & desideratus ab ipso: sed illud quod nondum est in rerum natura, non movet secundum usum exteriorum rerum: unde causa efficiens non potest esse posterior in esse ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestum est, quod à passione Christi, quæ est causa humanæ justificationis, convenienter derivatur virtus justificativa ad sacramenta novæ legis, non autem ad sacramenta veteris legis. Et tamen per fidem passionis Christi justificabantur antiqui Patres, sicut & nos. Sacramenta autem veteris legis erant quædam illius fidei protestationes, in quantum significabant passionem Christi, & effectus ejus. Sic ergo patet, quod sacramenta veteris legis non habebant in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam justificantem; sed solum significabant fidem, per quam justificabantur.

Ad primum ergo dicendum, quod antiqui Patres habebant fidem de passione Christi futura, quæ secundum quod erat in apprehensione animæ, poterat justificare: sed nos habemus fidem de passione Christi

præcedenti, qui potest justificare etiam secundum realem usum sacramentalium rerum, ut dictum est. (*in corp. art.*)

Ad secundum dicendum, quod illa sanctificatio erat figuralis; per hoc enim sanctificari dicebantur, quod applicabantur cultui divino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

Ad tertium dicendum, quod de circumcissione multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod per circumcissionem non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum.

Sed hoc non potest esse: quia homo non justificatur à peccato, nisi per gratiam, secundum illud Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius.*

Et ideo alii dixerunt, quod per circumcissionem conferebatur gratia, quantum ad effectus positivos culpæ, sed non quantum ad effectus positivos gratiæ.

Sed hoc etiam videtur esse falsum: quia per circumcissionem dabatur pneris facultas perveniendi ad gloriam, quæ est ultimus effectus positivus gratiæ: & propterea, secundum ordinem causæ formalis priores sunt naturaliter effectus positivi, quam privati; licet secundum ordinem causæ materialis sit è converso: forma enim non excludit privationem, nisi informando subjectum.

Et ideo alii dicunt, quod circumcisio conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum positivum, qui est facere dignum vita æterna; non tamen quantum ad hoc quod est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum: quod aliquando mihi visum est. (*4. d. 1. q. 2. a. 4. q. 3.*)

Sed diligentius consideranti apparet, hoc etiam non esse verum: quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & mereri vitam æternam.

Et ideo melius dicendum videtur, quod circumcisio, sicut & alia sacramenta veteris legis, erat solum signum fidei justificantis. Unde Apost. dicit Rom. 4. quod *Abraham accepit signum circumcissionis, signaculum justitiæ fidei.* Et ideo in circumcissione conferebatur gratia, in quantum erat signum passionis Christi futuræ; ut infra patebit. (*q. 70. a. 4.*)

QUÆSTIO LXIII.

De effectu Sacramentorum, qui est Character, in sex articulos divisa.

Deinde considerandum est de alio effectu Sacramentorum, qui est Character.

Et circa hoc quærentur sex.

Primo. Utrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

Secundo. Quid sit ille character.

Tertio. Cujus sit character.

Quarto. In quo sit sicut in subjecto.

Quinto. Utrum insit indelebiter.

Sexto. Utrum omnia sacramenta imprimant characterem.

ARTICULUS I.

344

Utrum Sacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

4. d. 4. q. 1. a. 4. q. 1.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Sacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim significare videtur quoddam signum distinctivum: sed distinctio membrorum Christi ab aliis fit per æternam prædestinationem, quæ non ponit aliquid in prædestinato, sed solum in Deo prædestinante, ut in 1. parte habitum est. (q. 23. a. 2.) Dicitur enim 2. Timoth. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: novit Dominus, quæ sunt ejus: ergo sacramenta non imprimunt characterem in anima.*

2. Præterea. Character signum est distinctivum: signum autem, ut Aug. dicit in 2. de doctrina Christi. (cir. princ. lib. tom. 3.) est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem ventis.

Ni

Nihil autem est in anima, quod aliquam speciem sensibus ingerat: ergo videtur, quod in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

3. Præterea. Sicut per sacramenta novæ legis distinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per sacramenta veteris legis: sed sacramenta veteris legis non imprimabant aliquem characterem in anima: unde & dicuntur *justitiæ carnis*, secundum Apostolum ad Heb. 9. ergo videtur, quod neque sacramenta novæ legis imprimunt characterem.

Sed Contra est, quod Apost. dicit 2. ad Cor. 1. *Qui unxit nos, Deus est, & qui signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*: sed nihil aliud importat character, quam quandam signationem: ergo videtur, quod Deus per sacramenta nobis suum characterem imprimat.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex prædictis patet, (*quæst. præc. a. 1. & 5.*) sacramenta novæ legis ad duo ordinantur: videlicet ad remedium contra peccata, & ad perficiendum animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei secundum ritum Christianæ vitæ. Quicumque autem ad aliquid certum deputatur, consuevit ad illud consignari, sicut milites, qui adscribebantur ad militiam antiquitus solebant quibusdam characteribus corporalibus insigniri; eo quod deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinet ad cultum Dei, consequens est, quod per ea fideles aliquo spirituali characterem insignantur. Unde Augustinus dicit in 2. contra Parmenionem: (*cap. 13. à med. tom. 7.*)
 „ Si militiæ characterem in corpore suo non militans
 „ pavidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris
 „ confugerit, ac prece fusa, & impetrata jam venia,
 „ militare cæperit; unquam, homine liberato, atque
 „ correcto, character ille repetitur, ac non potius ag-
 „ nitus approbatur? an forte minus hærent sacramenta
 „ Christiana, quam corporalis hæc nota? “

Ad primum ergo dicendum, quod fideles Christi ad præmium quidem futuræ gloriæ deputantur signaculo prædestinationis divinæ: sed ad actus convenientes præsentis Ecclesiæ deputantur quodam spirituali signaculo
 eis

eis insignito, quod character nuncupatur.

Ad secundum dicendum, quod character animæ impressus habet rationem signi, in quantum per sensibile sacramentum imprimitur; per hoc enim scitur aliquis esse baptismali characterè insignitus, quod est ablutio aqua sensibili. Nihilominus tamen character vel signaculum dici potest per quandam similitudinem omnino quod configurat alicui, vel distinguit ab alio etiam non sit sensibile: sicut Christus dicitur *figura*, vel *character paternæ substantiæ*, secundum Apostolum Hebr. 1.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est (q. præc. a. 6.) sacramenta veteris legis non habebant in se spirituales virtutes ad aliquem spirituales effectum operandum; & ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character: sed sufficiebat illi corporalis circumcisio, quam Apostolus signaculum nominat, Rom. 4.

ARTICULUS II.

345

Utrum character sit spiritualis potestas.

5. dist. 4. q. 1. art. 1.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod character non sit spiritualis potestas. Character enim idem videtur esse, quod figura. Unde Hebr. 1. ubi dicitur *Figura substantiæ ejus*, in Græco habetur loco *figura character*. Sed figura est in quarta specie qualitatis: & ita differt à potestate, quæ est in secunda specie qualitatis: character ergo non est spiritualis potestas.

2. Præterea, Dionys. dicit 2. cap. Eccles. Hieron. (à med.) quod *divina beatitudo accedentem ad baptismum in sui participationem recipit; & proprio suo lumine quasi quoddam signo ipsi tradit suam participationem*. Et sic videtur, quod character sit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere: non ergo character est potestas, quæ videtur ad secundam speciem qualitatis pertinere.

3. Præterea, A quibusdam character sic definitur: *Character est signum sanctum communionis fidelium, & sanctæ ordinationis datum à hierarcha*. Signum autem est

est in genere relationis, non autem in genere potestatis; non ergo character est spiritualis potestas.

4. Præterea. Potestas habet rationem causæ, & principii, ut patet 5. Metaph. (tex. 17. tom. 3.) Sed signum, quod ponitur in definitione characteris, magis pertinet ad rationem effectus; character ergo non est spiritualis potestas.

Sed Contra est, quod Philosophus dicit in 2. Ethic. (cap. 5. in princ. tom. 5.) *Tria sunt in anima, potentia, habitus, & passio.* Sed character non est passio: quia passio cito transit; character autem indelebilis est, ut infra dicetur. (art. 5. hu. quæst.) Similiter etiam non est habitus: quia nullus habitus est, qui se possit ad bene, & male habere; character autem ad utrumque se habet; utuntur enim eo quidam bene, alii vero male: quod in habitibus non contingit: nam habitu virtutis nullus utitur male, & habitu malitiæ nullus bene: ergo relinquitur, quod character sit potentia.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (art. præc.) sacramenta novæ legis characterem imprimunt, in quantum per ea deputantur homines ad cultum Dei, secundum ritum Christianæ religionis. Unde Dionysius in 2. cap. Ecclesiast. hierarch. (à me. l.) cum dixisset, quod *Deus in quodam signo tradit sui participationem accedenti ad baptismum*, subjungit; *Perficiens eum divinum, & communicatorem divinarum.* Divinus autem cultus consistit vel in recipiendo aliqua divina, vel in tradendo aliis. Ad utrumque autem horum requiritur quædam potentia; nam ad tradendum aliquid aliis requiritur quædam potentia activa; ad accipiendum autem requiritur potentia passiva. Et ideo character importat quendam potentiam spiritualem ordinatam ad ea, quæ sunt divini cultus. Sciendum tamen, quod hæc spiritualis potentia est instrumentalis: sicut etiam supra dictum est de virtute, quæ est in sacramentis. (quæst. præced. art. 4.) Habere enim sacramenti characterem competit ministris Dei. Ministri autem habet se per modum instrumenti, ut Philosophus dicit in 1. Politic. (c. 3. à princ. tom. 5.) Et ideo sicut virtus, quæ est in sacramentis, non est in ge-
ne-

rere per se, sed per reductionem; eo quod est quiddam fluens, & incompletum: ita etiam *Character non proprie est in genere, vel specie; sed reducitur ad secundam speciem qualitatis.*

Ad primum ergo dicendum, quod figura est quaedam terminatio quantitatis; unde, proprie loquendo, non est nisi in rebus corporeis: in spiritualibus autem dicitur metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere, vel specie, nisi per id quod de eo proprie prædicatur. Et ideo character non potest esse in quacumque specie qualitatis; licet hoc quidam posuerint.

Ad secundum dicendum, quod in tertia specie qualitatis non sunt nisi sensibilis passionibus, vel sensibiles qualitates. Character autem non est lumen sensibile. Et ideo non est in tertia specie qualitatis, ut quidam dixerunt.

Ad tertium dicendum, quod ratio, quæ imponitur in nomine signi, oportet quod supra aliquod fundetur. Ratio autem hujus signi, quod est character, non potest fundari immediate super essentiam animæ; quia sic conveniret omni animæ naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima, super quod fundetur talis ratio. Et hoc est essentia characteris. Unde non oportebit quod sit in genere relationis, sicut quidam posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod character habet rationem signi per comparisonem ad sacramentum sensibile, à quo imprimitur: sed secundum se consideratus habet rationem principii per modum jam dictum. (*in corp. art.*)

ARTICULUS III.

346

Utrum character sacramentalis sit character Christi.

4. d. 4. q. 1. a. 2. & a. 3. q. 5.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod character sacramentalis non sit character Christi. Dicunt enim Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei in quo signati estis: sed consignatio importatur in nomi-*

mine characteris: ergo character sacramentalis magis debet attribui Spiritui sancto, quam Christo.

2. Præterea. Character habet rationem signi: est autem signum gratiæ, quæ per sacramentum conferitur: gratia autem infunditur animæ à tota Trinitate; unde dicitur in Psalm. 8, *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*: ergo videtur, quod character sacramentalis non debeat specialiter attribui Christo.

3. Præterea. Ad hoc aliquis characterem accipit, ut eo à cæteris distinguatur: sed distinctio Sanctorum ab aliis fit per charitatem, quæ sola distinguit inter *filios regum, & filios perditionis*, ut August. dicit 15. de Trinit. (cap. 18. tom. 3.) unde & ipsi perditionis filii characterem bestiæ habere dicuntur, ut patet Apocalyp. 13. Charitas autem non attribuitur Christo, sed magis Spiritui sancto, secundum illud Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*; vel etiam Patri, secundum illud 2. ad Cor. ult. *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei*: ergo videtur, quod character sacramentalis non sit attribuendus Christo.

Sed Contra est, quod quidam sic definiunt characterem: „Character est distinctio à caractere æterno
„ impressa animæ rationali, secundum imaginem con-
„ signans Trinitatem creatam Trinitati creati, &
„ recreanti, & distinguens à non cognatis secun-
„ dum statum fidei: „ sed character æternus est ipse
Christus, secundum illud Hebr. 1. *Qui cum sit splendor gloriæ, & figura, vel character, substantiæ ejus*: ergo videtur, quod character sit proprie attribuendus Christo.

Respondeo dicendum, quod sicut, ex supradictis patet, (a. 1. huj. q.) character proprie est signaculum quoddam, quo aliquid insignitur, ut ordinatum in aliquam finem: sicut caractere insignitur denarius ad usum commutationum; & milites caractere insignuntur, quasi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primo quidem, & principaliter ad fruitionem gloriæ: & ad hoc insignitur signaculo gratiæ, secundum illud Ezech. 9. „Signa Thau
„ super frontes virorum dementium, & dolentium: &
„ Apoc.

„*Apoc. 7.* Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.“ *Secundo* autem deputatur quisque fidelis ad recipiendum, vel tradendum aliis ea, quæ pertinent ad cultum Dei: & ad hoc proprie deputatur character sacramentalis. Totus autem ritus Christianæ religionis derivatur à sacerdotio Christi.

Et ideo manifestum est, quod *character sacramentalis specialiter est character Christi*, cujus sacerdotio configurantur fideles secundum sacramentales characteres, qui nihil aliud sunt, quam quædam participationes sacerdotii Christi ab ipso Christo derivatæ.

Ad primam ergo dicendum, quod Apostolus ibi loquitur de consignatione, secundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam, & Spiritui sancto attribuitur, in quantum ex amore procedit, quod Deus nobis aliquid gratis largiatur; quod ad rationem gratiæ pertinet. Spiritus autem sanctus amor est. Unde & 1. ad Cor. 13. dicitur: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.*

Ad secundum dicendum, quod character sacramentalis est res respectu sacramenti exterioris, & est sacramentum respectu ultimi effectus. Et ideo dupliciter potest aliquid characteri attribui. *Uno modo* secundum rationem sacramenti: & hoc modo est signum invisibilis gratiæ, quæ in sacramento confertur. *Alio modo* secundum propriam rationem characteris, & hoc modo est signum configurativum alicui principali, apud quem residet auctoritas ejus, ad quod aliquis deputatur: sicut milites, qui deputantur ad pugnam, insigniuntur signo ducis, quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi qui deputantur ad cultum Christianum, cuius auctor est Christus, characterem accipiunt, quo Christo configurantur: unde proprie est character Christi.

Ad tertium dicendum, quod caractere distinguitur aliquis ab alio per comparisonem ad aliquem finem in quem ordinatur, qui characterem accipit; sicut dictum est (*a. 1. huj. q.*) de caractere militari, qui in ordine ad pugnam distinguitur miles Regis à milite hostis. Et similiter character fidelium est, quo dis-

tinguntur fideles Christi à servis diaboli, vel in ordine ad vitam æternam, vel in ordine ad cultum præsentis Ecclesiæ. Quorum primum fit per charitatem, & gratiam, ut objectio procedit. Secundum autem fit per characterem sacramentalem. Unde & character bestix intelligi potest per oppositum, vel obstinata malitia qua aliquid deputantur ad pœnam æternam, vel professio illiciti cultus.

ARTICULUS IV.

Utrum character sit in potentiis animæ sicut in subjecto.

4. d. 4. q. 1. a. 1. corp. & a. 3. q. 3.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod character non sit in potentiis animæ sicut in subjecto. Character enim dicitur esse dispositio ad gratiam: sed gratia est in essentia animæ sicut in subjecto, ut in secunda parte dictum est: (1. 2. q. 110. a. 4.) ergo videtur, quod character sit in essentia animæ, non autem in potentiis.

2. Præterea. Potentia animæ non videtur esse subjectum alicujus, nisi habitus, vel dispositionis: sed character, ut dictum est, (a. 2. h. q.) non est habitus, vel dispositio, sed magis potentia, cujus subjectum non est nisi essentia animæ: ergo videtur, quod character non sit, sicut in subjecto, in potentia animæ, sed magis in essentia ipsius.

3. Præterea. Potentiæ animæ rationalis distinguuntur per cognitivas, & appetitivas: Sed non potest dici, quod character sit tantum in potentia cognitiva, neque etiam tantum in potentia appetitiva: quia non ordinatur neque ad cogno-cendum tantum, neque ad appetendum. Similiter etiam non potest dici, quod sit in utraque: quia idem accidens non potest esse in diversis subjectis: ergo videtur, quod character non sit in potentia animæ sicut in subjecto, sed magis in essentia.

Sed Contra est, quod, sicut in præmissa definitione characteris continetur, (a. præc.) character imprimitur animæ rationali secundum imaginem: sed ima-

ergo Trinitatis in anima attenditur secundum potentiam; ergo character in potentiis animæ existit.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a. præc.*) character est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum, vel aliis tradendum ea, quæ sunt divini cultus. Divinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem proprie ordinantur potentia animæ, sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo *character non est, sicut in subjecto, in essentia animæ, sed in ejus potentia.*

Ad primum ergo dicendum, quod subjectum alicuius accidenti attribuitur secundum rationem ejus, ad quod propinque disponit, non autem secundum rationem ejus, ad quod disponit remote, vel indirecte. Character autem directe quidem, & propinque disponit animam ad ea quæ sunt divini cultus exequenda. Et quia hæc idonee non fiunt sine auxilio gratiæ, quia, ut dicitur Joann. 4. *Eos, qui adorant Deum, in spiritu, & veritate adorare oportet, ex consequenti divina largitas recipientibus characterem largitur gratiam, per quam digne impleant ea, ad quæ deputantur.* Et ideo characteri magis est attribuendum subjectum secundum rationem actuum ad divinum cultum pertinentium, quam secundum rationem gratiæ.

Ad secundum dicendum, quod essentia animæ est subjectum potentia naturalis, quæ ex principiis essentia procedit. Talis autem potentia non est character, sed est quædam spiritualis potentia ab extrinseco adveniens. Unde sicut essentia animæ, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter vivit; ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potentiam, quæ est character. Habitus enim, & dispositio pertinent ad potentiam animæ, eo quod ordinantur ad actus, quorum potentia sunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, est potentia tribuendum.

Ad tertium dicendum, quod, sicut dictum est, (*in corp.*) character ordinatur ad ea, quæ sunt divini cultus; qui quidem est quædam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideo oportet, quod character sit in cognitiva potentia animæ, in qua est fides.

Utrum character insit animæ indelebilitèr.

4. d. 4. q. 1. art. 3. q. 4. & Rom. 7. col. 2.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod character non insit animæ indelebilitèr. Quanto enim aliquid quod accidens est perfectius, tanto firmitus inhæret: se gratia est perfectior, quam character; quia character ordinatur ad gratiam, sicut ad ulteriorem finem: gratia autem amittitur per peccatum; ergo multo magis character.

2. Præterea. Per characterem aliquis deputatur divino cultui, sicut dictum est: (*a. præc. & a. 1. & 2. hu. qu.*) Sed aliqui à cultu divino transeunt ad contrarium cultum per apostasiam à fide: ergo videtur, quod tales amittant characterem sacramentalem.

3. Præterea. Cessante fine, cessare debet etiam id, quod est ad finem: alioquin frustra remaneret: sicut post resurrectionem non erit matrimonium; quia cessabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, sed totum in nuda veritate: ergo character sacramentalis non manet in perpetuum in anima. Et ita non inest indelebilitèr.

Sed Contra est, quod Augustinus dicit 2. contra Parmenianum: (*cap. 13. à med. tom. 7.*) *Non minus hærent sacramenta Christiana, quam corporalis nota militiæ: Sed character militaris non repetitur, sed agnitus approbatur in eo, qui veniam meretur ab imperatore post culpam: ergo nec character sacramentalis deleri potest.*

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a. 3. hu. qu.*) character sacramentalis est quædam participatio sacerdotii Christi in fidelibus ejus; ut scilicet sicut Christus habuit plenam spiritualis sacerdotii potestatem, ita fideles ejus ei configurentur in hoc, quod participat

pant aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum, & eorum quæ pertinent ad divinum cultum. Et propter hoc etiam Christo non competit habere characterem: sed potestas sacerdotii ejus comparatur ad characterem, sicut id, quod est plenum, & perfectum, ad aliquam sui participationem. Sacerdotium autem Christi est æternum, secundum illud Psalm. 109. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Et in hoc est, quod omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium ejus, est perpetua, re consecrata manente. Quod potest etiam in rebus inanimatis, nam Ecclesiæ, vel altaris manet consecratio semper, nisi destruatur. Cum igitur anima sit subjectum characteris secundum intellectivam partem, in qua est fides, ut dictum est (*a. præc. ad 3.*) manifestum est, quod sicut intellectus perpetuus est, & incorruptibilis, ita *character indelebiter manet in anima.*

Ad primum ergo dicendum, quod aliter est in anima gratia, & aliter character. Nam gratia est in anima, sicut quædam forma habens esse completum in ea, character autem est in anima, sicut quædam virtus instrumentalis, ut supra dictum est: (*art. 2. hu. quæ forma autem completa est in subjecto secundum conditionem subjecti: & quia anima est mutabilis secundum liberum arbitrium, quamdiu est in statu viæ, consequens est, quod gratia inest animæ mutabiliter: virtus instrumentalis magis attenditur secundum conditionem principalis agentis: & ideo character indelebiter inest animæ, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotii Christi, à quo derivatur character, sicut quædam instrumentalis virtus.*

Ad secundum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit: (*l. 1. de baptis. cont. Donatist. cir. princ. lib. tom. 7.*) *nec ipsos apostatas videmus carere baptismate quibus utique per penitentiam redeuntibus non restituitur & ideo amitti non posse judicatur.* Et hujus ratio est quia character est virtus instrumentalis, ut dictum est (*in solut. præc.*) Ratio autem instrumenti consistit in hoc, quod ab alio moveatur, non autem in hoc, quod ipsum se moveat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo, quantumcunque voluntas moveatur in contra-

rium, character non remouetur, propter immobilitatem principalis mouentis.

Ad tertium dicendum, quod quamuis post hanc vitam non remaneat exterior cultus; remanet tamen finis illius cultus. Et ideo post hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam: sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, & in his qui vicerunt, ad gloriam, & in his qui sunt victi, ad pœnam.

ARTICULUS VI.

349

Utrum per omnia Sacramenta novæ legis imprimatur character.

Inf. q. 71. a. 5. Et 4. d. 4. q. 1. a. 4. q. 2. & 3. & q. 3. a. 2. q. 3. Et d. 7. q. 2. a. 1. q. 1. & q. 3. a. 3. q. 3. Et d. 23. q. 1. a. 2. q. 3.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod per omnia Sacramenta novæ legis imprimatur character. Per omnia enim sacramenta novæ legis fit aliquis particeps sacerdotii Christi: sed character sacramentalis nihil est aliud, quam participatio sacerdotii Christi, ut dictum est: (*a. præc.*) ergo videtur, quod per omnia sacramenta novæ legis imprimatur character.

2. Præterea. Character se habet ad animam, in qua est, sicut consecratio ad res consecratas: sed quodlibet sacramentum novæ legis homo recipit per gratiam sanctificantem, ut supra dictum est: (*quæst. præc. a. 1.*) ergo videtur, quod per quodlibet sacramentum novæ legis imprimatur character.

3. Præterea. Character est res, & sacramentum: in quolibet autem sacramento novæ legis est aliquid, quod est res tantum, & aliquid, quod est res, & sacramentum: ergo per quodlibet sacramentum novæ legis imprimatur character.

Sed Contra est, quod sacramenta, in quibus imprimatur character, non reiterantur; eo quod character est indelebilis, ut dictum est. (*art. præc.*) Quædam autem sacramenta iterantur; sicut patet de pœni-

teutia, & matrimonio: ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 62. a. 1. & 5.) sacramenta novæ legis duo ordinantur, scilicet in remedium peccati, & in cultum divinum. Est autem omnibus sacramentis commune, quod per ea exhibeatur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quod gratiam conferunt. Non autem omnia sacramenta ordinantur directe ad divinum cultum: sicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur à peccato: non autem per hoc sacramentum exhibetur hominì aliquid de novo pertinentis ad divinum cultum, sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramentum ad divinum cultum tripliciter: uno modo per modum ipsius actionis, alio modo per modum agentis: tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad divinum cultum Eucharistia, in qua principaliter divinus cultus consistit, in quantum est Ecclesiæ sacrificium: & per hoc idem sacramentum non imprimitur hominì character; quia per hoc sacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum, vel recipiendum in sacramentis, cum potius sit *fructus & consummatio omnium sacramentorum*, ut Dionysius dicit 3. cap. Ecclesiast. Hierarch. (in princ.) continet tamen in se ipsum Christum, in quo non est character, sed tota sacerdotii plenitudo. Sed ad agentes in sacramentis pertinet sacramentum Ordinis: quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet sacramentum Baptismi: quia per ipsum homo accipit potestatem recipiendi alia Ecclesiæ sacramenta: unde Baptismus dicitur esse janua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo Confirmatio, ut infra suo loco dicetur. (qu. 72. a. 7.) Et ideo per hæc tria sacramenta character imprimitur, scilicet per Baptismum, Confirmationem, & Ordinem.

Ad primum ergo dicendum, quod per omnia sacramenta fit homo particeps sacerdotii Christi, utpotè percipiens aliquem effectum ejus: non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquod

vel recipiendum, quod pertineat ad cultum sacerdotii Christi; quod quidem exigitur ad hoc, quod sacramentum characterem imprimat.

Ad secundum dicendum, quod per omnia sacramenta sanctificatur homo, secundum quod sanctitas importat munditiam à peccato, quæ sit per gratiam: sed specialiter per quædam sacramenta, quæ characterem imprimunt, homo sanctificatur quadam consecratione, utpote deputatus ad divinum cultum: sicut etiam res inanimatæ sanctificari dicuntur, in quantum divino cultui deputantur.

Ad tertium dicendum, quod licet character sit res, & sacramentum; non tamen oportet, omne id quod est res, & sacramentum, esse characterem. Quid autem sit res, & sacramentum, in aliis sacramentis infra dicitur.

QUÆSTIO LXIV.

De causa Sacramentorum in decem articulos divisa.

Deinde considerandum est de causis Sacramentorum, sive per auctoritatem, sive per ministerium.

Et circa hoc quærentur decem.

Primo. Utrum solus Deus interior operetur in sacramentis.

Secundo. Utrum institutio sacramentorum sit solum à Deo.

Tertio. De potestate, quam Christus habuit in sacramentis.

Quarto. Utrum illam potestatem potuerit aliis communicare.

Quinto. Utrum potestas ministerii in sacramentis conveniat malis.

Sexto. Utrum mali peccent dispensando sacramenta.

Septimo. Utrum Angeli possint esse ministri sacramentorum.

Octavo. Utrum intentio ministri requiratur in sacramentis.

Nono. Utrum requiratur ibi recta fides, ita scilicet, quod infidelis non possit tradere sacramenta.
Decimo. Utrum requiratur ibi recta intentio.

ARTICULUS I.

110

Utrum solus Deus operetur interiorius ad effectum Sacramenti.

Inf. a. 5. & 4. d. 5. q. 2. a. 2. q. 2.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod non solus Deus, sed etiam minister interiorius operetur ad effectum sacramenti, interior enim sacramenti effectus est, ut homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiam: sed ad ministros Ecclesiæ pertinet purgare, illuminare, & pericere, ut patet per Dionysium in c. cap. Ecclesiast. Hierarch. (à princ.) ergo videtur quod non solus Deus, sed etiam ministri Ecclesiæ interiorius operentur ad sacramenti effectum.

2. Præterea. In collatione sacramentorum quædam orationum suffragia proponuntur: sed orationes iustorum sunt magis apud Deum exaudibiles, quam quorumcumque, secundum illud Jo. 9. *Si quis Dei cultor, & voluntatem ejus facit, hunc Deus exaudit*: ergo videtur, quod majorem effectum sacramenti consequatur ille, qui recipit ipsum à bono ministro: sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorum effectum, & non solus Deus.

3. Præterea. Dignior est homo, quam res inanimata: sed res inanimata aliquid operatur ad interiorum effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit, ut August. dicit super Ioan. (tract. 80. à med. tom. 9.) ergo homo aliquid operatur ad interiorum effectum sacramenti, & non solus Deus.

Sed Contra est, quod dicitur Rom. 8. *Deus est qui justificat*: cum ergo interior effectus omnium sacramentorum sit justificatio, videtur, quod solus Deus operetur interiorum effectum sacramenti.

Respondeo dicendum, quod operari aliquem effectum contingit dupliciter: uno modo per modum principis

palis agentis : alio modo per modum instrumenti. *Primo* igitur modo solus Deus operatur interiorum effectuum sacramenti : tum quia solus Deus illabitur animæ , in qua sacramenti effectus existit : non autem potest aliquid immediate operari , ubi non est. Tum quia gratia , quæ est interior sacramenti effectus est , à solo Deo ut in secunda parte dictum est. (1. 2. q. 112. art. 1.) Character etiam , qui est interior quorundam sacramentorum effectus est virtus instrumentalis , quæ manat à principali agente , quod est Deus. *Secundo* autem modo homo potest operari ad interiorum effectuum sacramenti , in quantum operatur per modum ministri. Nam eadem ratio est ministri , & instrumenti ; utriusque enim actio exterius adhibetur , sed sortitur effectum interiorum ex virtute principalis agentis , quod est Deus.

Ad primum ergo dicendum , quod purgatio , secundum quod attribuitur ministris Ecclesiæ non est à peccato ; sed dicuntur diaconi purgare , in quantum vel immundos efficiunt à cœtu fidelium , vel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacramentum populum , non quidem gratiam infundendo , sed sacramenta gratiæ tradendo ; ut patet per Dionys. ibid.

Ad secundum dicendum , quod orationes , quæ dicuntur in sacramentorum collatione , proponuntur Deo , non ex parte singularis personæ , sed ex parte totius Ecclesiæ , cujus preces sunt apud Deum exaudibiles , secundum illud Matth. 18. *Si duo ex vobis consenserint super terram , de omni re , quamcumque petierint , fiet illis à Patre meo.* Nihil tamen prohibet , quin devotio viri iusti ad hoc aliquid operetur. Illud tamen , quod est sacramenti effectus non impetratur oratione Ecclesiæ , vel ministri , sed ex merito passionis Christi , cuius virtus operatur in sacramentis , ut dictum est. (q. 62. a. 5.) Unde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum. Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum per devotionem ministri : nec tamen minister illud operatur , sed impetrat operandum a Deo.

Ad tertium dicendum , quod res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorum effectum , nisi instru-

mentaliter, ut dictum est. (*in corp.*) Et similiter be-
mines non operantur ad sacramentorum interiorum
fectum, nisi per modum ministerii, ut dictum est
(*ibid.*)

ARTICULUS. II.

Utrum Sacramenta sint solum ex institutione divina.

4. ad 3. q. 1. a. 2. cor. & d. 5. q. 1. a. 1.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod Sa-
cramenta non sint solum ex institutione divina,
enim quæ sunt divinitus instituta, traduntur nobis
sacra Scriptura: sed quædam aguntur in sacramentis
de quibus nulla fit mentio in sacra Scriptura; puta
de chrismate, quo homines confirmantur, & de oleo
quo sacerdotes inunguntur, & de multis aliis talibus
verbis quam factis, quibus utimur in sacramentis.
non ergo sacramenta sunt solum ex institutione divina.

2. Præterea. Sacramenta sunt quædam signa: nec
autem sensibiles naturaliter quædam significant: nec
tamen potest dici, quod Deus quibusdam significatio-
nibus delectetur, & non aliis; quia ipse omnia que
fecit, approbat: hoc autem proprium videtur esse ceri-
moniarum, ut quibusdam signis ad aliquid alliciantur
dicit enim Augustinus 21. de Civitate Dei: (*cap. 6.
circ. med. tom. 5.*) „ Illiciuntur dæmones ad inhabi-
tandum per creaturas, quas non ipsi, sed Deus con-
didit, delectabilibus pro sua diversitate diversis, non
ut animalia cibis, sed ut spiritus signis: “ non ergo
videtur, quod sacramenta indigeant esse ex institu-
tione divina.

3. Præterea. Apostoli vicem Dei gesserunt in ter-
ris: unde Apostolus dicit 2. ad Corinth. 2. *Nam &*
ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in per-
sona Christi, id est, ac si ipse Christus donasset; sic
ergo videtur, quod Apostoli, & eorum successores possint
nova sacramenta instituire.

Sed Contra est, quod ille instituit aliquid, qui
dat ei robur, & virtutem; sicut patet de institutio-
nibus legum: sed virtus sacramenti est à solo Deo, ut
patet

patet ex prædictis : (art. præc. & q. 62. a. 1. & 5.)
ergo solus Deus potest instituire sacramentum.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex supradictis patet, (*ibidem*) sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus. Instrumentum autem habet virtutem à principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex; scilicet *instituens* sacramentum, & *utens* sacramento instituto, applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur sacramento; quia non operatur nisi per modum ministri. Unde relinquitur, quod virtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. Cum igitur virtus sacramenti sit à solo Deo, *consequens est, quod solus Deus sit sacramentorum institutor.*

Ad primum ergo dicendum, quod illa, quæ aguntur in sacramentis, per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti, sed pertinent ad quandam solemnitatem, quæ adhibetur sacramentis ad excitandam devotionem, & reverentiam in his, qui sacramenta suscipiunt. Ea vero quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est Deus, & homo; & licet non sint omnia tradita in Scripturis; habet tamen ea Ecclesia ex familiari Apostolorum traditione, sicut Apostolus dicit 1. ad Cor. 11. *Cætera cum venero disponam.*

Ad secundum dicendum, quod res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandum spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione divina. Et hoc est, quod Hugo de S. Victore, (*l. 1. de sacram. p. 9. c. 2. ante med.*) dicit, quod *sacramentum ex institutione significat.* Prælegit tamen Deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, non quia ad eas contrahatur ejus effectus, sed ut sit convenientior significatio.

Ad tertium dicendum, quod Apostoli, & eorum successores sunt Vicarii Dei quantum ad regimen Ecclesiæ constitutæ per fidem, & fidei sacramenta. Unde sicut non licet eis constituire aliam Ecclesiam; ita non licet eis tradere aliam fidem, neque insti-

tuere alia sacramenta : sed per sacramenta , quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt , dicitur esse fabricata Ecclesia Christi.

ARTICULUS III.

Utrum Christus , secundum quod homo , habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

Inf. art. 4. cor. & 4. dist. 5. quæst. 1. a. 1. & q. 2. art. 2. quæst. 2.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur , quod Christus , secundum quod homo , habuerit potestatem operandi interiorem effectum Sacramentorum. Dicit enim Joannes Baptista , ut habetur Jo. 1. „ Qui me misit „ baptizare in aqua , ille mihi dixit : Super quem „ deris Spiritum descendantem , & manentem super eum , „ hic est qui baptizat in Spiritu sancto : “ Sed baptizare in Spiritu sancto , est interior gratiam Spiritus sancti conferre : Spiritus sanctus autem descendit super Christum , in quantum homo , non in quantum Deus , quia sic ipse dat Spiritum sanctum : ergo videtur , quod Christus secundum quod homo , habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum causandi.

2. Præterea. Matth. 9. Dominus dicit : *Sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata : sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti : ergo videtur , quod Christus secundum quod homo , interiorem effectum sacramentorum operetur.*

3. Præterea. Institutio sacramentorum pertinet ad eum , qui tanquam principale agens operatur ad interiorem sacramenti effectum : manifestum est autem , quod Christus sacramenta instituit : ergo ipse est , qui interior operatur sacramentorum effectum.

4. Præterea. Nullus potest siue sacramento effectum sacramenti conferre , nisi propria virgine sacramenti effectum operetur : sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum , ut patet in Magdalena , cui dixit : (*Luc. 7.*) *Dimittuntur tibi peccata :* ergo videtur , quod Christus , secundum quod homo , ope-

retur interiorem sacramenti effectum.

5. Præterea. Illud, in cuius virtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorem effectum: sed sacramenta habent virtutem ex passione Christi, & invocatione nominis ejus, secundum illud 1. ad Corinth. 1. *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* ergo Christus, in quantum homo, operatur interiorem effectum sacramenti.

Sed Contra est, quod Augustinus dicit, (*implic. tract. 70. in Joan. à med. tom. 9. & l. 3. cont. Donatist. c. 80. à med. tom. 7. sed express. Isidor. lib. 6. Etym. c. 18. circ. med.*) quod *in sacramentis divina virtus secretius operatur salutem*: divina autem virtus est Christi, secundum quod est Deus, non autem secundum quod est homo: ergo Christus non operatur interiorem sacramenti effectum, secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.

Respondeo dicendum, quod interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quod est Deus, & secundum quod est homo: aliter, tamen & aliter. Nam secundum quod est Deus, operatur in sacramentis per auctoritatem: secundum autem quod est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum meritorie, & efficienter, sed instrumentaliter. Dictum est enim, (*q. 48. & 49.*) quod passio Christi, quod competit ei secundum humanam naturam, causa est nostræ justificationis & meritorie, & effective, non quidem per modum principalis agentis, sive per auctoritatem, sed per modum instrumenti, in quantum humanitas est instrumentum divinitatis ejus, ut supra dictum est. (*quæst. 13. art. 2. & 3.*) sed tamen quia est instrumentum conjunctum divinitati in persona, habet quandam principalitatem, & causalitatem respectu instrumentorum extrinsecorum, qui sunt ministri Ecclesiæ, ut ex supradictis patet. (*art. 1. huj. q.*) Et ideo sicut Christus, in quantum Deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis: ita in quantum homo habet potestatem ministerii principalis, sive potestatem excellentiæ: quæ quidem consistit in quatuor. Primo quidem in hoc, quod meritum, & virtus passionis ejus operatur in

in sacramentis, ut supra dictum est. (*quæst. 62. a. 5.*) Et quia virtus passionis copulatur nobis per fidem, secundum illud ad Romanos tertio; *quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius*, quam fidem per invocationem nominis Christi protestamur; ideo secundo ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramentis, pertinet, quod in ejus nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex ejus institutione sacramenta virtutem obtinent, inde est, quod tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod in se, qui dedit virtutem sacramentis, potuit instituire sacramenta: & quia causa non dependet ab effectu, sed potius converso, ideo quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre.

Et per hoc patet responsio ab Objecta: utraque, enim pars objectorum secundum aliquid vera est, ut dictum est. (*in corp.*)

ARTICULUS IV.

353

Utrum Christus potestatem suam, quam habuit in Sacramento, potuerit ministris communicare.

A. d. 5. q. 1. a. 2. & a. 3. q. 1. & 2.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod Christus potestatem suam, quam habuit in Sacramento, non potuerit ministris communicare. Ut enim argumentatur August. contra Maximin. (*l. 3. cap. 7. ad fin. tom. 6.*) *Si potuit, & non voluit, invidus fuit; sed invidia longe fuit à Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis: ergo cum Christus non communicaverit suam potestatem ministris, videtur, quod non potuerit communicare.*

2. Præterea. Super illud Joan. 14. *Majora horum faciet*, dicit Augustinus: (*tract. 72. in Joan. à med. tom. 9.*) *Prorsus majus hoc esse dixerim, scilicet, ut ex impio justus fiat, quam creare cælum, & terram: sed Christus non potuit communicare ministris, quod crearent cælum, & terram: ergo neque quod justifi-*

ficarent impium : cum igitur justificatio impii fiat per potestatem Christi, quam habet in sacramentis, videtur, quod potestatem suam, quam in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

3. Præterea, Christo, in quantum est caput Ecclesie, competit, ut ab ipso gratia derivetur ad alios, secundum illud Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus* : sed hoc non fuit aliis communicabile : quia sic Ecclesia esset monstruosa, multa capita habens : ergo videtur, quod Christus potestatem suam non potuerit ministris communicare.

Sed Contra est, quod super illud Joan. 1. *Ego nesciebam eum*, dicit August. (tract. 5. in Joan. ante med. tom. 9.) quod non noverat potestatem baptismi ipsum Dominum habiturum, & sibi retenturum. Hoc autem non ignorasset Joannes, si talis potestas communicabilis non esset. Potuit ergo suam potestatem Christus ministris communicare.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est (art. præc.) Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem. *Unam* auctoritatis, quæ competit ei, secundum quod est Deus. *Et talis potestas nulli creaturæ potuit communicari* sicut nec divina essentia. *Aliam* potestatem habuit excellentiæ, quæ competit ei, secundum quod est homo. *Et talem potestatem potuit ministris communicare*, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorum effectus, ut ad invocationem nominum ipsorum sanctificarentur sacramenta, & ut ipsi possent sacramenta insituere, & sine ritu sacramentorum effectum sacramentorum conferre solo imperio. Potest enim instrumentum conjunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem suam instrumento separato tribuere, sicut manus baculo.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus non ex invidia prætermisit potestatem excellentiæ Ecclesie ministris communicare : sed propter fidelium utilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne essent diversa sacramenta, ex quibus divisio in Ecclesia oriretur : sicut apud illos qui dicebant : *Ego autem Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cepha*, ut dicitur 1. ad Cor. 1.

Ad secundum dicendum, quod obiectio illa procedit

cedit de potestate auctoritatis, quæ convenit Christo secundum quod est Deus: licet & potestas excellenti possit auctoritas nominari per comparisonem ad alios ministros. Unde super illud I. ad Cor. I. *Divisus est Christus*, dicit Glos. (*ord. sup. illud: Ego vero Cepha quod potuit eis dare auctoritatem baptizandi, quibus contulit ministerium.*)

Ad tertium dicendum, quod ad hoc inconveniens evitandum, ne scilicet multa capita in Ecclesia essent: Christus noluit potestatem suæ excellentiæ ministris communicare. Si tamen communicasset, ipse esset caput principaliter, alii vero secundario.

ARTICULUS V.

354

Utrum per malos ministros Sacramenta conferri possint.

4. *dist. 5. quæst. 2. art. 2. & d. 7. quæst. 3. art. 1. q. 1. d. 24. quæst. 3. art. 3. quæst. 5. ad 3. & 4. contra cap. 76.*

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod per malos ministros Sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim novæ legis ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ. Sed mali, cum sint immundi, non possunt alios à peccato mundare, secundum illud Eccl. 34. *Ab immundo quis mundabitur?* & etiam cum gratiam non habeant, non videtur, quod gratiam conferre possint; quia nullus dat quod non habet: non ergo videtur, quod per malos sacramenta conferri possint.

2. Præterea. Tota virtus sacramentorum derivatur à Christo, ut dictum est: (*a. 3. h. q.*) sed mali sunt præcisè à Christo: quia non habent charitatem, per quam membra capiti uniantur, secundum illud I. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*: ergo videtur, quod per malos sacramenta conferri non possint.

3. Præterea. Si desit aliquod horum, quæ debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum, sicut si desit debita forma, vel debita materia. Sed de

debitus minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati: secundum illud Levit. 21. *Homo de semine tuo pro familias, qui habuerit maculam, non offerret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus: ergo videtur, quod si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.*

Sed Contra est, quod August. dicit super illud Joan. 1. *Super quem videris spiritum, &c.* (Tract. 5. in Joan. ante med. tom. 9.) *Quid in Christo non noverat Joannes? potestatem baptismi ipsum Dominum habiturum, & sibi retenturum, sed ministerium plane transitorium in bonos, & malos, quid tibi faciet malus minister, ubi bonus est Dominus?*

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (a. 1. & 3. h. q.) ministri Ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis; eo quod quodammodo eadem ratio est ministri, & instrumenti. Sicut autem supra dictum est, (q. 62. art. 1. & 4.) instrumentum non agit secundum propriam formam, aut virtutem, sed secundum virtutem ejus, à quo movetur. Et ideo accidit instrumento, in quantum est instrumentum, qualemcumque formam, vel virtutem habeat, præter id quod exigitur ad rationem instrumenti, quod sicut corpus medici, quod est instrumentum animæ habentis artem, sit sanum, vel infirmum; & sicut quod fistula, per quam transit aqua, sit argentea, vel plumbea. Unde *ministri Ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiamsi sint mali.*

Ad primum ergo dicendum, quod ministri Ecclesiæ neque à peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neque gratiam conferunt sua virtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quædam instrumenta. Et ideo effectus consequitur in suscipientibus sacramenta non secundum similitudinem ministrorum, sed secundum configurationem ad Christum.

Ad secundum dicendum, quod per charitatem membra Christi uniantur suo capiti, ut ab eo vitam recipiant: quia, ut dicitur 1. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte.* Potest autem aliquis operari per instrumentum carens vita, & à se separatum quantum ad corporis unionem, dummodo sit conjunctum per quamdam motionem: aliter enim operatur artifex per
ma-

manum, & aliter per securim. Sic igitur Christus operatur in sacramentis, & per bonos, tamquam per membra viventia, & per malos, tamquam per instrumenta carentia vita.

Ad tertium dicendum, quod aliquid est debita esse in sacramento *dupliciter*. Uno modo sicut existit de necessitate sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma vel debita materia. Alio modo est aliquid debitum esse in sacramento secundum quamdam decentiam, hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

ARTICULUS VI.

Utrum mali ministrantes Sacramenta peccent.

4. dist. 5. quæst. 2. art. 2. quæst. 4. cor. & d. 19. q. 2. art. 2. cor. & dist. 24. q. 1. art. 2. quæst. 1. & art. 3. quæst. 1. & 5.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod mali ministrantes Sacramenta non peccent. Sicut enim ministratur Deo in sacramentis, ita per opera charitatis unde dicitur Hebr. ult. *Beneficentiæ, & communione nolite oblivisci: talibus enim hostis promeretur Deus*. Sed mali non peccant, si ministrent Deo in operibus charitatis: quoniam hoc est eis consulendum, secundum illud Daniel. 4. *Consilium meum tibi placeat: peccata tua elemosynis redime: ergo videtur quod mali non peccent sacramenta ministrando.*

2. Præterea. Quicumque communicant alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secundum illud Rom. 1. *Digni sunt morte, non solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus: sed si mali ministri peccent sacramenta ministrando, illi qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato communicant: ergo etiam ipsi peccarent: quod videtur inconveniens.*

3. Præterea. Nullus videtur esse perplexus; quia sic homo cogereetur desperare, quasi non potens peccatum evadere: sed si mali peccarent sacramenta tradendo essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent.

si sacramenta non traderent; puta cum eis ex officio incumbit necessitas: dicitur enim 2. Cor. 9. *Væ mihi, si non evangelizavero: necessitas mihi incumbit*: quandoque etiam propter periculum, sicut si puer in periculo mortis existens offeratur alicui peccatori baptizandus: ergo videtur, quod mali non peccent sacramenta ministrando.

Sed Contra est, quod Dionysius dicit 1. cap. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, (*vers. fin.*) quod *malis non est fas nec tangere symbola*; id est, sacramentalia signa: & in Epistola ad Demophilum (*quæ est 8. parum ante med.*) dicit: *Talis, scilicet peccator, ,, audax videtur, sa- ,, cerdotalibus manum apponens: non timet, neque ve- ,, recundator divina præter divinitatem exequens, & ,, Deum putans ignorare, quæ ipse in semetipso cog- ,, novit; & decipere existimat falso nomine patrem ab ipso appellatum, & audet immundas infamias, non ,, dicam orationes, super divina signa Christi formiter ,, enuntiare.*“

Respondeo dicendum, quod aliquis in agendo peccat ex hoc, quod operatur non secundum quod oportet, ut patet per Philosoph. lib. 2. Ethicor. (*c. 3. & 5. tom. 5.*) Dicitur est autem, (*a. præc. ad 3.*) conveniens esse, ut sacramentorum ministri sint justis: quia ministri debent Domino conformari, secundum illud Levit. 19. *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum: & Eccl. 10. Secundum judicem populi, sic & ministri ejus.* Et ideo non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei, & Ecclesiæ in dispensatione sacramentorum peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum seipsa incontaminabilia sint) consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.

Ad primum ergo dicendum, quod opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata; sed ipsa pertinent ad justitiæ sanctitatem, sicut quædam justitiæ partes. Et ideo homo, qui se exhibet Deo ministrum in operibus charitatis, si sit justus amplius sanctificatur: si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur; sed sacramenta in seipsis sanctificationem

nem quamdam habent per mysticam consecrationem; & ideo præexigitur in ministro sanctitas justitiæ, ut congruat suo ministerio: & ideo incongrue agit, & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

Ad secundum dicendum, quod ille qui ad sacramenta accedit, suscipit sacramenta à ministro Ecclesiæ, non in quantum est talis persona, sed in quantum est minister Ecclesiæ. Et ideo quamdiu ab Ecclesia toleratur in ministerio ille qui ab eo suscipit sacramentum, non communicat peccato ejus, sed communicat Ecclesiæ, quæ eum tamquam ministrum exhibet. Si vero ab Ecclesia non toleratur, puta cum degradatur, vel excommunicatur, vel suspenditur, peccat qui ab eo accipit sacramentum, quia communicat peccato ipsius.

Ad tertium dicendum, quod ille qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare: quia potest peccare de peccato, & licite ministrare. Non est autem inconveniens, quod sit perplexus supposito quodam scilicet, quod velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret, baptizando in casu, in quo etiam posset laicus baptizare: sic enim patet, quod non exhiberet se ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitatem patienti. Secus est autem in aliis sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus, ut infra patebit. (q. 67. a. 3.)

ARTICULUS VII.

356

Utrum Angeli possint Sacramenta ministrare.

4. dist. 9. 2. art. 3.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod Angeli possint Sacramenta ministrare. Quicquid enim potest minister inferior, potest & superior: sicut quicquid potest diaconus, potest Sacerdos, sed non convertitur. Sed Angeli sunt superiores ministri in ordine hierarchico, quam etiam quicumque homines, ut patet per Dionys. in lib. Cœlest. Hierarch. (cap. 9. ante med.) ergo cum

cum homines possint ministrare in sacramentis, videtur, quod multo magis Angeli.

2. Præterea. Homines sancti assimilantur Angelis in cælo, ut dicitur Matth. 22. Sed aliqui Sancti in cælo existentes possunt ministrare in sacramentis: quia character sacramentalis est indelebilis, ut dictum est: (*q. præc. a. 5.*) ergo videtur, quod etiam Angeli possint in sacramentis ministrare.

3. Præterea. Sicut supra dictum est, (*q. 8. a. 7.*) diabolus est caput malorum, & mali sunt membra ejus. Sed per malos possunt ministrari sacramenta: ergo videtur, quod etiam per dæmones.

Sed Contra est, quod dicitur Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum.* Sed Angeli boni, vel mali non sunt ex hominibus: ergo ipsi non constituantur ministri in his quæ sunt ad Deum, id est in sacramentis.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*ar. 3. hu. q.*) tota virtus sacramentorum à passione Christi derivatur, quæ est Christi, secundum quod est homo, cui in natura conformantur homines, non autem Angeli, sed potius secundum passionem dicitur *modico ad Angelis minoratus*, ut patet Hebr. 2. Et ideo *ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare, non autem ad Angelos.*

Sciendum tamen, quod sicut Deus virtutem suam non alligavit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre: ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesiæ ministris, quin etiam Angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis.

Et quia boni Angeli sunt nuntii veritatis, si aliquod sacramentale ministerium à bonis Angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia deberet constare, hoc fieri voluntate divina: sicut quædam templa dicuntur Angelico ministerio consecrata.

Si vero dæmones, qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

Ad primum ergo dicendum, quod illud quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sensibilia sacramenta, quæ sunt proportionata naturæ ipsorum,

fa-

faciunt Angeli tamquam superiores ministri superiori modo, scilicet, invisibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

Ad secundum dicendum, quod Sancti, qui sunt in cœlo, sunt similes Angelis, quantum ad participationem gloriæ, non autem quantum ad conditionem naturæ, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

Ad tertium dicendum, quod mali homines non habent quod possint ministrare in sacramentis ex hoc quod per malitiam sunt membra diaboli; & ideo non sequitur, quod diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

ARTICULUS VIII.

357

Utrum intentio ministri requiratur ad perfectionem Sacramenti.

Sup. q. 60. art. 8. cor. Et 4. d. 6. qu. 1. ar. 2. qu. 1. & d. 7. qu. 1. ar. 1. qu. 1. ad 3. & d. 8. q. 2. ar. 4. q. 3. ad 1. & d. 30. qu. 1. ar. 3. ad 3.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod intentio ministri non requiratur ad perfectionem Sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundum intentionem principalis agentis: ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

2. Præterea. Non potest homini esse nota intentio alterius: si igitur intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum, quod sacramentum suscepisset: & ita non posset habere certitudinem salutis; præcipue cum quædam sacramenta sint de necessitate salutis, ut infra dicetur. (*q. 65. a. 3. & 4.*)

3. Præterea. Intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attentus. Sed aliquando illi qui in sacramentis ministrant, non attendunt ad ea quæ dicunt, vel faciunt, alia cogitantes: ergo secundu-

dam

dum hoc non perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.

Sed Contra est, quod ea quæ sunt præter intentionem, sunt casualia: quod non est dicendum de operatione sacramentorum: ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

Respondeo dicendum, quod quando aliquid se habet ad multa, oportet quod per aliquid determinetur ad unum, si illud effici debeat. Ea vero quæ in sacramentis aguntur, possunt diversimode agi: sicut ablutio aquæ, quæ fit in baptismo, potest ordinari & ad munditiam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia hujusmodi: & ideo oportet, quod determinetur ad unum, id est, sacramentalem effectum per intentionem abluentis: & hæc intentio exprimitur per verba, quæ in sacramentis dicuntur: puta cum dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.*

Ad primum ergo dicendum, quod instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus: sed loco intentionis est motus, quo movetur à principali agente. Sed instrumentum animatum, sicut est minister, non solum movetur, sed etiam quodammodo movet seipsum in quantum sua voluntate movet membra ad operandum; & ideo requiritur ejus intentio, qua se subijciat principali agenti, ut sc. intendat facere, quod facit Christus, & Ecclesia.

Ad secundum dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. *Quidam* enim dicunt, quod requiritur mentalis intentio in ministro; quæ si desit, non perficitur sacramentum: sed hunc defectum in pueris qui non habent intentionem accedendi ad sacramentum, supplet Christus, qui interius baptizat; in adultis autem, qui intendunt sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides, & devotio. Sed hoc satis posset dici quantum ad ultimum effectum, qui est justificatio à peccatis; sed quantum ad effectum, qui est res, & sacramentum, sc. quantum ad characterem, non videtur quod per devotionem accedentis possit suppleri: quia character nunquam imprimitur, nisi per sacramentum.

Et ideo *alii* melius dicunt, quod minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cujus est minist-

nis-

nister. In verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ: quæ sufficit ad perfectionem sacramenti nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri vel recipientis sacramentum.

Ad tertium dicendum, quod licet ille qui aliter cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habituales, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti: puta cum sacerdos accedens ad baptizandum intendit facere circa baptizandum, quod facit Ecclesia: unde si postea in ipso exercitio actu cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur sacramentum. Quamvis studiose cogitare debeat sacramenti minister, ut etiam actualem intentionem adhibeat. Sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate: quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Ps. 39. *Cor meum dereliquit me.*

ARTICULUS IX.

Utrum fides ministri sit de necessitate Sacramenti.

4. d. 6. q. 1. ar. 1. q. 2.

Ad Nonum sic proceditur. Videtur, quod fides ministri sit de necessitate Sacramenti. Sicut enim dictum est, (*art. præced.*) intentio ministri est necessaria ad sacramenti perfectionem. Sed *fides intentionem dirigit*, ut Augustinus dicit contra Julianum: (*implic. lib. 4. c. 3. ad fin. tom. 8. & expresse in præf. ad Psal. 31. parum ante med. tom. 8.*) ergo si deest vera fides in ministro, non perficitur sacramentum.

2. Præterea, Si minister Ecclesiæ veram fidem non habeat, videtur esse hæreticus. Sed hæretici, ut videtur, non possunt sacramenta conferre: dicit enim Cyprianus in Epist. contra hæreticos: (*sub fin. & est 12. l. 1.*) *Omnia, quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa, ita ut nihil earum, quæ illi gesserint, à nobis probari debeat: & Leo Papa dicit in Epistola ad Leonem Augustum: (quæ est 75. cap. 5. in princ.) „Manifestum est per crudelissimam*

„ & insanissimam vesaniam in Alexandrina sede omne
 „ cœlestium sacramentorum lumen extinctum : inter-
 „ cepta est sacrificii oblatio : defecit chrismatis sancti-
 „ ficatio ; & parricidalibus manibus impiorum omnia
 „ se se subtraxere mysteria : “ ergo vera fides mini-
 stri est de necessitate sacramenti.

3. Præterea. Illi qui non habent veram fidem, vi-
 dentur esse per excommunicationem ab Ecclesia separati ; dicitur enim in secunda Canonica Joannis : *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Ave dixeritis ei : & ad Tit. 3. Hæreticum hominem post primam, & secundam correctionem evita : Sed excommunicatus non videtur posse conferre Ecclesiæ sacramentum, cum ab Ecclesia sit separatus, ad cujus ministerium pertinet sacramentorum dispensatio : ergo videtur, quod vera fides ministri sit de necessitate sacramenti.*

Sed Contra est, quod Augustinus dicit contra Petilianum Donatistam : (*lib. 2. c. 47. sub fin. tom. 7.*) *Mementote sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quo illa non sint, vel minus sancta sint.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*art. 5. huj. q. & q. 62. art. 1. & 4.*) quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. Unde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quod minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, ut supra dictum est (*art. 5. huj. q.*) ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides ejus : sed infidelis potest verum sacramentum præbere, dummodo cætera adsint, quæ sunt de necessitate sacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod potest contingere, quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet : puta si aliquis credat juramentum esse in omni casu illicitum & tamen credat baptismum efficaciam habere ad salutem : & sic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi sacramentum : si vero patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentum, quod exhibet, licet cre-

dat per id quod agitur exterius, nullum sequi interio-
rem effectum, non tamen ignorat, quod Ecclesia ca-
tholica intendit per huiusmodi, quæ exterius aguntur
præbere sacramentum: unde, non obstante infidelitate,
potest intendere facere id, quod facit Ecclesia, nisi
æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacra-
mentum, quia sicut supra dictum est, (*art. præced. ad 2.*)
minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ; et
cujus fide suppletur id, quod deest fidei ministri.

Ad secundum dicendum, quod hæreticorum quidam
in collatione sacramentorum formam Ecclesiæ non ser-
vant: & tales neque sacramentum conferunt, neque res
sacramenti. *Quidam* vero servant Ecclesiæ formam: &
tales conferunt quidem sacramentum, sed non con-
ferunt rem sacramenti. Et hoc dico, si sunt manifesti
ab Ecclesia præcisi; quia ex hoc ipso quod aliquis ac-
cipit sacramenta ab eis, peccat; & per hoc impeditur,
ne effectum sacramenti consequatur. Unde Augustinus
dicit in lib. de fide ad Petrum: (*cap. 36. tom. 3.*) *For-*
missime t. ne; & nullatenus dubites, extra Ecclesiam bap-
tizatis, si ad Ecclesiam non redierint, baptismo cumulus
perniciem. Et per hunc modum dicit Leo Papa, in *ser-*
Alexandrina sacramentorum lumen esse extinctum, scilicet
quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad
ipsum sacramentum. Cyprianus autem nullo modo sa-
cramentum conferre Hæreticus posse credebat; sed in hoc
ejus sententia non tenetur. Unde Augustinus dicit: (*lib. de*
unico baptismo contr. Petil. cap. 13. à med. tom. 7.) *Mar-*
tyrem Cyprianum, qui apud hæreticos, vel schismaticos
datum baptismum volebat cognoscere, tanta merita usque
ad triumphum martyrii secuta sunt, ut charitatis, qua in-
collebat, luce obumbratio illa fugaretur, & si quid per-
gandum erat, passionis salce tolleretur.

Ad tertium dicendum, quod potestas ministrandi sacra-
mentum pertinet ad spiritualem characterem, qui inde-
lebilis est, ut ex supradictis patet (*q. pr. a. 5.*). Et
ideo per hoc quod aliquis ab Ecclesia suspenditur, vel
excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit
potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam uten-
di hac potestate: & ideo sacramentum quidem conferunt
sed tamen peccat conferendo: & similiter ille qui ab

accipit sacramentum ; & sic non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur.

ARTICULUS X.

359.

Utrum intentio recta ministri requiratur ad perfectionem Sacramenti.

*Inf. q. 74. a. 2. ad 2. Et 4. dist. 6. q. 1. a. 2. q. 2.
 Et d. 11. a. 1. q. 3. ad 1. Et d. 10. q. 1.
 a. 3. ad 3.*

Ad Decimum sic proceditur. Videtur, quod intentio recta ministri requiratur ad perfectionem Sacramenti. Intentio enim ministri debet conformari intentioni Ecclesiæ, ut ex dictis patet: (a. 3. huj. q. ad 2.) Sed intentio Ecclesiæ semper est recta: ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiratur intentio recta ministri.

2. Præterea. Perversa intentio deterior esse videtur, quam intentio jocosa: sed intentio jocosa tollit sacramentum; puta si aliquis non serio, sed ludo aliquem baptizaret: ergo multo magis perversa intentio aufert sacramentum: puta si aliquis aliquem baptizaret, ut postmodum eum occideret.

3. Præterea. Perversa intentio facit totum opus vitiosum, secundum illud Luc. 12. *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit:* Sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines, sicut Aug. dicit contra Petil. (lib. 2. c. 47. ad fin. Et l. 3. cont. Crescon. c. 5. Et 6. tom. 7.) ergo videtur, quod si sit perversa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

Sed Contra est, quod perversa intentio pertinet ad malitiam ministri: sed malitia ministri non tollit sacramentum, ergo nec perversa intentio.

Respondeo dicendum, quod intentio ministri potest perverti dupliciter. Uno modo respectu ipsius sacramenti; puta cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere; & talis perversitas tollit veritatem sacramenti, præcipue quando suam intentionem

exteriorius manifestat. *Alio modo* potest perverti intentio ministri quantum ad id, quod sequitur sacramentum; puta si sacerdos intendat aliquam feminam baptizare, ut abutatur ea; vel si intendat conficere corpus Christi, ut eo ad veneficia utatur; & quia prius non dependet à posteriori, inde est quod *talis intentionis perversitas veritatem sacramenti non tollit*; sed ipse minister ex tali intentione graviter peccat.

Ad primum ergo dicendum, quod Ecclesie intentio recta est, & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantum ad sacramenti usum: sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum. Et ideo minister, qui conformat intentionem suam Ecclesie, quantum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secundam, perficit quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

Ad secundum dicendum, quod intentio ludicra, vel jocosa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum. Et ideo non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod perversa intentio pervertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex perversa intentione, ministri pervertitur id, quod agit in sacramentis, in quantum est opus eius, non in quantum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile, si minister alicujus hominis prava intentione deferret pauperibus elemosynam, quam dominus recta intentione mandaret.

QUÆSTIO LXV.

De numero sacramentorum, in quatuor articulos divisa.

DEinde considerandum est de numero Sacramentorum.

Et circa primum quærentur quatuor.

Primo. Utrum sint septem sacramenta.

Secundo. De ordine eorum adinvicem.

Tertio. De comparatione eorum.

Quarto. Utrum omnia sint de necessitate salutis.

Utrum debeant esse septem Sacramenta Ecclesie.

4. d. 1. q. 1. a. 2. Et 4. con. cap. 58.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod non debeant esse septem Sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute divina, & ex virtute passionis Christi: sed una est virtus divina, & una Christi passio; una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos, ut dicitur Hebr. 10. ergo non debuit esse nisi unum sacramentum.

2. Præterea. Sacramentum ordinatur contra defectum peccati: hic autem est duplex, scilicet *pœna*, & *culpa*: ergo sufficeret esse duo sacramenta.

3. Præterea. Sacramenta pertinent ad actiones ecclesiasticæ hierarchiæ, ut per Dionys. patet: (c. 2. & 5. *Eccles. Hierarch. à princ.*) Sed, sicut ipse dicit, (ibid.) tres sunt actiones hierarchiæ, sc. *purgatio*, *illuminatio*, & *perfectio*: ergo non debent esse nisi tria sacramenta.

4. Præterea. Aug. dicit 19. contra Faustum, (cap. 13. à med. tom. 6.) quod sacramenta novæ legis sunt numero pauciora, quam sacramenta veteris legis: sed in veteri lege non erat aliquod sacramentum, quod responderet Confirmationi, & Extremæ unctioni: ergo neque hæc debent numerari inter sacramenta novæ legis.

5. Præterea. Luxuria non est gravius inter cætera peccata, ut patet ex his quæ in secunda parte dicta sunt: (2. 2. q. 154. a. 3.) Sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum: ergo neque contra luxuriam debuit institui sacramentum matrimonii.

Sed Contra. Videtur, quod sint plura sacramenta. Sacramenta enim dicuntur, quasi quædam sacra signa: sed multæ aliæ sanctificationes fiunt in Ecclesia secundum sensibilia signa; sicut aqua benedicta, consecratio altaris, & alia hujusmodi: ergo sunt plura sacramenta, quam septem.

Præterea, Hugo de sancto Victore dicit (*l. 1. de Sacram. p. 12. c. 10.*) quod sacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ, & sacrificia: sed sacrificium Ecclesiæ est unum sacramentum, quod dicitur Eucharistia: ergo etiam oblationes, & decimæ debent dici sacramenta.

Præterea. Tria sunt genera peccatorum, *originale, mortale, & veniale*: sed contra originale peccatum ordinatur baptismus, contra mortale autem penitentia: ergo deberet esse aliud præter septem, quod ordinetur contra veniale.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q. 62. a. 3. & q. 63. art. 3.*) sacramenta Ecclesiæ ordinantur ad duo: scilicet ad perficiendum hominem in his quæ pertinent ad cultum Dei secundum religionem Christianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. *Uroque autem modo convenienter ponuntur septem sacramenta.* Vita enim spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem: sicut & cetera corporalia conformitatem quandam spirituum habent. In vita autem corporali dupliciter aliquis perficitur: *uno modo* quantum ad personam propriam: *alio modo* per respectum ad totam communitatem societatis, in qua vivit: quia *homo naturaliter est animal sociale*. Respectu autem sui ipsius perficitur homo in vita corporali *dupliciter*: *uno modo* per se, acquirendo scilicet aliquam vitæ perfectionem: *alio modo* per accedens, scilicet removendo impedimenta vitæ; puta ægritudinem, vel aliquid hujusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita *tripliciter*. *Primo* quidem per generationem, per quam homo incipit esse, & vivere: & loco hujus in spirituali vita est Baptismus, qui est spiritualis regeneratio, secundum illud ad Tit. 3. *Per lavacrum regenerationis, &c.* *Secundo* per augmentum, quo aliquis pervenit ad perfectam quantitatem, & virtutem: & loco hujus in spirituali vita est Confirmatio, in qua datur Spiritus Sanctus ad robur. Unde dicitur discipulis jam baptizatis Luc. ult. *Sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alio.* *Tertio* per nutritionem, qua conservatur in homine vita, & virtus: & loco hujus in vita spirituali est Eucharistia. Unde di-

dicitur Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii homi-
nis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in
vobis.* Et hoc quidem sufficeret homini, si haberet cor-
poraliter, & spiritualiter impassibilem vitam: sed quia
homo incurrit interdum & corporalem infirmitatem, &
spiritualem, sc. peccatum, ideo necessaria est homi-
ni curatio ab infirmitate. Quæ quidem est duplex. Una
quidem est sanatio, quæ sanitatem restituit: & loco
hujus in spirituali vita est Pœnitentia, secundum illud
Psalm. 40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi.*
Alia autem est restitutio valetudinis pristinae per con-
venientem diætam, & exercitium: & loco hujus in
spirituali vita est Extrema unctio, quæ removet pec-
catorum reliquias, & hominem paratum reddit ad fina-
lem gloriam. Unde dicitur Jacobi 5. *Et si in peccatis
sit, dimittentur ei.* Perficitur autem homo in ordine ad
totam communitatem dupliciter. Uno modo per hoc, quod
accipit potestatem regendi multitudinem, & exercendi
actus publicos: & loco hujus in spirituali vita est sa-
cramentum Ordinis, secundum illud Hebr. 7. quod sa-
cerdotes hostias offerunt non solum pro se, sed etiam
pro populo. Secundo, quantum ad naturalem propagatio-
nem: quod fit per Matrimonium tam in corporali
quam in spirituali vita; eo quod est non solum sa-
cramentum, sed naturæ officium: ex his etiam patet
sacramentorum numerus, secundum quod ordinantur
contra defectum peccati. Nam Baptismus ordinatur con-
tra carentiam vitæ spiritualis: confirmatio contra in-
firmitatem animi, quæ in nuper natis invenitur: Eu-
charistia contra labilitatem animi ad peccandum: pœ-
nitentia contra actuale peccatum post baptismum com-
missum: Extrema unctio contra reliquias peccatorum,
quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam su-
blatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia: Ordo
contra dissolutionem multitudinis. Matrimonium in reme-
dium contra concupiscentiam personalem, & contra
defectum multitudinis, qui per mortem accidit. Qui-
dam vero accipiunt numerum sacramentorum per quan-
dam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culpa-
rum, & pœnalitatum, dicentes quod Fidei respondet
Baptismus; & ordinatur contra culpam originalem:

Spei Extrema unctio; & ordinatur contra culpam venialem: Charitati Eucharistia; & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ Ordo; Prudentiæ & ordinatur contra ignorantiam: Justitiæ Pœnitentia; & ordinatur contra peccatum mortale: Temperantiæ Matrimonium; & ordinatur contra concupiscentiam: Fortitudini Confirmatio; & ordinatur contra infirmitatem.

Ad primum ergo dicendum, quod idem agens principale utitur diversis instrumentis ad diversos effectus secundum congruentiam operum. Et similiter virtus divina, & passio Christi operatur in vobis per diversa sacramenta, quasi per diversa instrumenta.

Ad secundum dicendum, quod culpa, & pœna diversitatem habent, & secundum speciem, in quantum sunt diversæ species culparum, & pœnarum, & secundum diversos hominum status, & habitudines. Et secundum hoc oportuit multiplicari sacramenta, ut et dictis patet. (*In cor. art.*)

Ad tertium dicendum, quod in actionibus hierarchicis considerantur & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem sunt ministri Ecclesiæ, ad quos pertinet Ordinis sacramentum: recipientes autem sunt illi, qui ad sacramentum accedunt, qui producantur per Matrimonium: actiones autem sunt purgatio, illuminatio, & perfectio: sed sola purgatio non potest esse sacramentum novæ legis, quod gratiam confert: sed pertinet ad quædam sacramentalia, quæ sunt Catechismus, & Exorcismus: Purgatio autem, & illuminatio simul, secundum Dionysium, (*cap. 3. Eccles. Hierar. parum à princ.*) pertinent ad Baptismum: & propter recidivum secundario pertinent ad Pœnitentiam, & Extremam unctionem: perfectio autem, quantum ad virtutem quidem, quæ est quasi perfectio formalis, pertinet ad Confirmationem; quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad Eucharistiam.

Ad quartum dicendum, quod in sacramento Confirmationis datur plenitudo Spiritus sancti ad robur: in Extrema autem unctione præparatur homo, ut recipiat immediate gloriam: quorum neutrum competit veteri Testamento: & ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere. Nihilominus tamen sacr-

menta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diversitatem sacrificiorum, & ceremoniarum.

Ad quintum dicendum, quod contra concupiscentiam vene eorum oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum. *Primo* quidem, quia per hujusmodi concupiscentiam non solum vitiatur persona, sed etiam natura. *Secundo* propter vehementiam ejus, quæ rationem absorbet.

Ad sextum dicendum, quod aqua benedicta, & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta, quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio: sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta: *vel* removendo prohibens; sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias dæmonum, & contra peccata venialia: *vel* etiam idoneitatem quandam faciendo ad sacramenti perfectionem, & perceptionem; sicut consecratur altare, & vasa propter reverentiam Eucharistiæ.

Ad septimum dicendum, quod oblationes, & decimæ erant tam in lege naturæ, quam in lege Moysi ordinatæ, non solum in subsidium ministrorum, & pauperum, sed etiam in figuram: & ideo erant sacramenta: nunc autem non remanserunt; in quantum sunt figuralia, & ideo non sunt sacramenta.

Ad octavum dicendum, quod ad deletionem venialis peccati non requiritur infusio gratiæ. Unde cum in quolibet sacramento novæ legis gratia infundatur, nullum sacramentum novæ legis instituitur directè contra veniale, quod tollitur per quædam sacramentalia, puta per aquam benedictam, & alia hujusmodi. Quidam tamen dicunt, Extremam unctionem contra veniale peccatum ordinari. Sed de hoc suo loco dicetur. (*in Supplem. quæst. 30. art. 1.*)

ARTICULUS II.

Utrum sacramenta convenienter ordinentur secundum modum prædictum.

4. dist. 2. quæst. 1. art. 3. & dist. 7. quæst. 1. a. 1. quæst. 3. & Ephes. 5. fin.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter sacramenta ordinentur secundum modum prædictum. Ut enim Apostolus dicit 1. ad Corinth. 15. *Prius est, quod est animale, deinde quod spirituale.* Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ est animalis; per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quæ est spiritualis: ergo matrimonium debet præcedere baptismum.

2. Præterea. Per sacramentum Ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales. Sed agens est prior sua actione: ergo Ordo debet præcedere baptismum, & alia sacramenta.

3. Præterea. Eucharistia est spirituale nutrimentum, Confirmatio autem comparatur augmento: nutrimentum autem est causa augmenti, & per consequens prius eo: ergo Eucharistia est prior Confirmatione.

4. Præterea. Pœnitentia præparat hominem ad Eucharistiam: sed dispositio præcedit perfectionem: ergo Pœnitentia debet præcedere Eucharistiam.

5. Præterea. Quod est propinquius fini ultimo, est posterius. Sed Extrema unctio inter omnia sacramenta propinquior est ultimo fini beatitudinis: ergo debet habere ultimum locum inter sacramenta.

In Contrarium est, quod communiter ordinantur ab omnibus sacramenta, sicut prius dictum est. (*a. præc.*)

Respondeo dicendum, quod ratio ordinis sacramentorum apparet ex his, quæ supra dicta sunt. (*ibid.*) Nam sicut unum est prius, quam multitudo: in sacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, naturaliter præcedunt ea, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo ultimo inter sacramenta ponuntur Ordo, & Matrimonium, quæ ordinantur ad mul-

titudinis perfectionem; Matrimonium tamen post Ordinem, eo quod minus participat de ratione spiritualis vitæ, ad quam ordinantur sacramenta. Inter ea vero, quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, naturaliter sunt priora illa, quæ per se ordinantur ad perfectionem spiritualis vitæ, quam illa, quæ ordinantur per accidens, scilicet ad removendum accidens nocivum superveniens: cujusmodi sunt Pœnitentia, & Extrema unctio. Posterior tamen est naturaliter Extrema unctio, quæ consummat salvationem, Pœnitentia, quæ inchoat. Inter alia vero tria manifestum est, quod Baptismus, qui est spiritualis regeneratio, est prius & deinde Confirmatio, quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis; & postmodum Eucharistia, quæ ordinatur ad perfectionem + al. consecutionem + finis.

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium, secundum quod ordinatur ad animale vitam, est naturæ officium: sed secundum quod habet aliquid spiritualitatis, est Sacramentum; & quia minimum habet de spiritualitate, ultimo ponitur inter sacramenta.

Ad secundum dicendum, quod ad hoc quod aliquid sit ageas præsupponitur, quod sit in se perfectum. Et ideo priora sunt sacramenta, quibus aliquis in seipso perficitur, quam sacramentum Ordinis, quo aliquis constituitur perfectior aliorum.

Ad tertium dicendum, quod nutrimentum & præcedit augmentum, sicut causa ejus, & subsequitur augmentum, sicut conservans hominem in perfecta quantitate, & virtute. Et ideo potest Eucharistia præmitti Confirmationi, ut Dionysius facit in libro de Ecclesiast. Hierarch. (cap. 3. & 4.) & potest postponi, sicut Magister facit in 4. Sentent. (distinct. 7. & 8.)

Ad quartum dicendum, quod ratio illa recte procederet, si Pœnitentia ex necessitate requireretur ut præparatoria ad Eucharistiam: sed hoc non est verum: nam si aliquis esset, sine peccato mortali, non indigeret Pœnitentia ad sumptionem Eucharistiæ. Et sic patet, quod per accidens Pœnitentia præparat ad Eucharistiam, scil. supposito peccato. Unde dicitur 2. Paralip. ult. Tu Domine justorum non posuisti pœnitentiam justis.

Ad quintum dicendum, quod Extrema unctio propter

ter rationem inductam est ultimum inter sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ.

ARTICULUS III.

36

Utrum sacramentum Eucharistiæ sit potissimum inter Sacramenta.

4. dist. 7. q. 1. a. 1. q. 3. cor. & d. 8. q. 1. a. 1. q. 1. & 4. cont. c. 74. & ver. q. 7. a. 4. cor. fin.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod sacramentum Eucharistiæ non sit potissimum inter Sacramenta. Bonum enim commune potius est, quam bonum unius, ut dicitur primo Ethicorum: (cap. 2. in fin. tom. 5.) sed matrimonium ordinatur ad bonum commune speciei humanæ per viam generationis, sacramentum autem Eucharistiæ ordinatur ad bonum proprium sumentis: ergo non est potissimum sacramentorum.

2. Præterea, Digniora sacramenta esse videntur, quæ per maiorem ministrum conferantur. Sed sacramenta Confirmationis, & sacramentum Ordinis non conferuntur nisi per Episcopum, qui est major minister, quam simplex Sacerdos, per quem confertur Eucharistiæ sacramentum: ergo illa sacramenta sunt potiora.

3. Præterea, Sacramenta tanto sunt potiora, quanto maiorem virtutem habent. Sed quædam sacramenta imprimunt characterem, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo: quod non facit Eucharistia: ergo illa sacramenta sunt potiora.

4. Præterea, Illud videtur esse potius, ex quo alia dependent: & non e converso: sed ex baptismo dependet Eucharistia: non enim potest aliquis Eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus: ergo Baptismus est potior Eucharistia.

Sed Contra est, quod Dionysius dicit 3. cap. eccl. hier. (parum à princ.) quod non contingit aliquem perfecti perfectione hierarchica, nisi per divinissimam Eucharistiam: ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

Respondeo dicendum, quod simpliciter loquendo, sacramentum Eucharistiæ est potissimum inter alia sacramenta.

menta. Quod quidem *tripliciter* apparet. *Primo* quidem ex eo, quod in eo continetur. Nam in sacramento Eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter: in aliis autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalitatis participata à Christo, ut ex supradictis patet: (*quæst. 62. art. 4. ad 3.*) semper autem *quod est per essentiam potius est eo, quod est per participationem.* *Secundo* hoc apparet ex ordine sacramentorum ad invicem. Nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim, quod sacramentum Ordinis ordinatur ad Eucharistiæ consecrationem: sacramentum vero Baptismi ordinatur ad Eucharistiæ receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per Confirmationem, ut non vereatur se subtrahere à tali sacramento: per pœnitentiam etiam, & Extremam unctionem præparatur homo ad digne sumendum corpus Christi: Matrimonium etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, in quantum significat conjunctionem Christi, & Ecclesiæ, cuius unitas per sacramentum Eucharistiæ figuratur. Uade & Apostolus dicit Ephes. quinto: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* *Tertio* hoc apparet ex ritu sacramentorum. Nam fere omnia sacramenta in Eucharistia consummantur, ut Dionysius dicit cap. 3. ecclesiast. hierarch. (*circ. princ.*) sicut patet, quod ordinati communicant, & etiam baptizati, si sunt adulti.

Aliorum autem sacramentorum comparatio ad invicem potest esse multiplex. Nam in via necessitatis Baptismus est potissimum sacramentorum: in via autem perfectionis Sacramentum Ordinis: medio autem modo se habet sacramentum Confirmationis: sacramentum vero Pœnitentiæ, & Extremæ unctionis sunt inferioris gradus à prædictis sacramentis: quia, sicut dictum est, (*a. 1. h. q.*) ordinantur ad vitam Christianam, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium supervientis defectus: inter quæ tamen Extrema unctio comparatur ad Pœnitentiam, sicut Confirmatio ad Baptismum; ita scilicet quod Pœnitentia est majoris necessitatis, sed Extrema unctio est majoris perfectionis,

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium ordinatur ad commune bonum corporaliter: sed bonum commune spirituale totius Ecclesiæ continetur substantialiter in ipso Eucharistiæ sacramento.

Ad secundum dicendum, quod per ordinem, & Confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia; quæ pertinent ad officium Principis; & ideo tradere hujusmodi sacramenta pertinet ad solum Episcopum, qui est quasi Princeps in Ecclesia. Per sacramentum vero Eucharistiæ non deputatur homo ad aliquod officium, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, ut dictum est. (*in corp.*)

Ad tertium dicendum, quod character sacramentalis, sicut supra dictum est, (*quæst. 63. art. 3.*) est quedam participatio sacerdotii Christi. Unde sacramentum, quod ipsum Christum conjungit homini, est dignius sacramento, quod imprimit Christi characterem.

Ad quartum dicendum, quod ratio illa procedit ex parte necessitatis, sicut enim baptismus, cum sit maximæ necessitatis, est potissimum sacramentorum: sic Ordo, & Confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerii, & Matrimonium ratione significationis: nihil enim prohibet, aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

ARTICULUS IV.

363

Utrum omnia Sacramenta sint de necessitate salutis.

4. d. 7. q. 1. a. 1. q. 2. & q. 3. a. 2. q. 1.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim, quod non est necessarium, videtur esse superfluum: sed nullo sacramentum est superfluum: quia *Deus nihil facit frustra*: ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

2. Præterea. Sicut de Baptismo dicitur: (*Joan. 3.*) *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*: ita de Eucharistia dicitur *Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, &*

bi-

biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: ergo sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & Eucharistia.

3. Præterea. Sine sacramento baptismi potest aliquis salvus fieri, dummodo non contemptus religionis, sed necessitas sacramentum excludat, ut infra dicitur: (q. 68. a. 1. & 2.) Sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem: ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

Sed Contra est, quod pueri salvantur per solum baptismum, sine aliis sacramentis.

Respondeo dicendum, quod necessarium respectu finis, de quo nunc loquimur, dicitur aliquid dupliciter. Uno modo, sine quo non potest haberi finis; sicut cibus est necessarius vitæ humanæ; & hoc est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita convenienter; sicut equus necessarius est ad iter. Hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis sunt tria sacramenta necessaria: duo quidem personæ singulari: Baptismus quidem simpliciter & absolute: Pœnitentia autem supposito peccato mortali post baptismum: sacramentum autem Ordinis est necessarium Ecclesiæ: quia ubi non est gubernator, populus corrumpitur, ut dicitur Proverb. 11. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta. Nam Confirmatio quodammodo perficit Baptismum, Extrema unctio Pœnitentiam, Matrimonium vero Ecclesiæ multitudinem per propagationem conservat.

Ad primum ergo dicendum, quod ad hoc quod aliquid non sit superfluum, sufficit quod sit necessarium primo, vel secundo modo. Et sic sunt necessaria omnia sacramenta, sicut dictum est (in corp. a.)

Ad secundum dicendum, quod illud verbum Domini est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali, ut August. exponit super Joannem. (tract. 26. à med. tom. 9.)

Ad tertium dicendum, quod licet omnium sacramentorum contemptus sit salutis contrarius: non tamen est contemptus sacramenti ex hoc, quod aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes qui non accipiunt ordi-

dinem, & qui non contrahunt matrimonium, contenerent hujusmodi sacramenta.

QUÆSTIO LXVI.

De pertinentibus ad sacramentum baptismi, in duodecim articulos divisa.

Deinde considerandum est de singulis sacramentis in speciali. *Primo* de Baptismo. *Secundo* de Confirmatione. *Tertio* de Eucharistia. *Quarto* de Pœnitentiâ. *Quinto* de Extrema unctione. *Sexto* de Ordine. *Septimo* de Matrimonio.

Circa primum occurrit duplex consideratio. *Prima* de ipso baptismo. *Secunda* de præparatoriis ad baptismum.

Circa primum quatuor consideranda occurrunt. *Primo* de his quæ pertinent ad sacramentum baptismi. *Secundo* de ministro hujus sacramenti. *Tertio* de recipientibus hoc sacramentum. *Quarto* de effectu hujus sacramenti.

Circa primum quærentur duodecim.

Primo. Quid sit baptismus, utrum scilicet sit ablutio.

Secundo. De institutione hujus sacramenti.

Tertio. Utrum aqua sit propria materia hujus sacramenti.

Quarto. Utrum requiratur aqua simplex.

Quinto. Utrum hæc sit conveniens forma hujus sacramenti: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Sexto. Utrum sub hac formæ possit aliquis baptizari: *Ego te baptizo in nomine Christi.*

Septimo. Utrum immersio sit de necessitate baptismi.

Octavo. Utrum requiratur trina immersio.

Nono. Utrum baptismus possit iterari.

Decimo. De ritu baptismi.

Undecimo. De distinctione baptismatum.

Duodecimo. De comparatione baptismatum.

ARTICULUS I.

364

Utrum Baptismus sit ipsa ablutio.

4. dist. 4. a. 1. & 4. cont. cap. 60.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit: Baptismus autem permanet: ergo baptismus non est ipsa ablutio, sed potius regeneratio, & sigillum, & custodia, & illuminatio, ut Damasc. dicit 4. lib. (*orth. fid. c. 10. in med.*)

2. Præterea. Hugo de S. Vict. dicit, (*lib. 2. de Sacram. p. 6. cap. 2.*) quod *baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum Dei*: aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam usus aquæ: ergo &c.

3. Præterea. Aug. dicit super Joan. (*Tract. 80. à med. tom. 9.*) *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*: elementum autem est ipsa aqua in sacramento baptismi: ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.

Sed Contra est, quod dicitur Eccles. 34. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio ejus?* videtur ergo, quod baptismus sit ablutio, sive lavatio.

Respondens dicendum, quod in sacramento baptismi est tria considerare; aliquid scilicet, quod est sacramentum tantum; aliquid autem, quod est res, & sacramentum; aliquid vero, quod est res tantum.

Sacramentum tantum est aliquid visibile exterius existens, quod scilicet, est signum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramenti: exterius autem suppositum sensui est ipsa aqua, & ejus usus, qui est ablutio: quidam ergo existimaverunt, quod ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hug. de S. Victore. (*cit. in arg. 2.*) nam ipse in communi definitione Sacramenti, (*l. 1. de Sacram. p. 9. cap. 2. à princ.*) dicit, quod *est materiale elementum*; & in definitione baptismi dicit, quod

est

est aqua. Sed hoc non videtur esse verum ; cum enim sacramenta novæ legis sanctificationem quandam operentur, ibi perficitur sacramentum, ubi perficitur sanctificatio. In aqua autem non perficitur sanctificatio, sed est ibi quædam sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominem, qui est veræ sanctificationis subjectum ; & ideo sacramentum non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominem, quæ est ablutio. Et ideo Magister in dist. 4. Sent. dicit, quod *baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum*. Res autem, & sacramentum est character baptismalis, qui est res significata per exteriorem abluitionem ; & est sigillum Sacramentale interioris justificationis, quæ est res tantum hujus sacramenti, scilicet significata, & non significans.

Ad primum ergo dicendum, quod id quod est sacramentum tantum in baptismo, transit : permanet autem & id quod est sacramentum, & res, scilicet character, & id quod est res tantum, scilicet interior justificatio : sed character permanet indelebiter, ut supra dictum est : (*quæst. 63. art. 5.*) justificatio autem permanet, sed amissibiliter. Damascenus autem baptismum definiit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod est Sacramentum tantum, sed quantum ad id quod est interius. Unde posuit duas pertinentias ad characterem, scilicet *sigillum, & custodiam* ; in quantum ipse character, qui sigillum dicitur, quantum est de se, custodit animam in bono. Duo etiam posuit pertinentia ad ultimam rem sacramenti ; scilicet *regenerationem*, quæ ad hoc pertinet, quod per baptismum homo inchoat novam vitam justitiæ ; & *illuminationem*, quæ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accipit, secundum illud Abac. 2. *Justus ex fide vivit*. Baptismus autem est quædam fidei protestatio : unde dicitur *fidei sacramentum*. Et similiter Dionysius baptismum definiit per ordinem ad alia sacramenta, dicens 2. cap. Ecclesias. Hierarch. (*parum à princ.*) quod est quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis, ad eorum susceptivam opportunitatem formans nostros animales habitus. Et iterum in ordine ad cœlestem gloriam, quæ est ultimus finis sacramentorum,

rum, cum subdit: *Ad supercælestis quietis anagogen nostrum iter faciens*: & iterum quantum ad principium spiritualis vitæ, per hoc quod subdit: *Sacræ, & divinissimæ nostræ regenerationis traditio.*

Ad secundum dicendum, quod, sicut dictum est, (*in corp. art.*) opinionem Hugonis de sancto Victore in hac parte sequi non oportet. Potest tamen verificari, ut baptismus dicatur esse aqua: quia aqua est materiale baptismi principium, & sic erit prædicatio per causam.

Ad tertium dicendum, quod accedente verbo ad elementum, fit sacramentum, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementum per usum ablutionis: & hoc etiam signat verbum, quod accedit ad elementum, cum dicitur: *Ego te baptizo*, &c.

ARTICULUS II.

Utrum Baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

4. d. 3. a. 5. & d. 9. q. 1. a. 3. q. 3. ad 2.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod Baptismus fuerit institutus post Christi passionem. Causa enim præcedit effectum: sed passio Christi operatur in sacramentis novæ legis: ergo passio Christi præcedit institutionem sacramentorum novæ legis, & præcipue institutionem baptismi: cum Apostolus dicat Rom. 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus*, &c.

2. Præterea. Sacramenta novæ legis efficaciam habent ex mandato Christi: sed Christus mandatum baptizandi dedit discipulis post passionem, & resurrectionem suam, dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris*, &c. ut habetur Matth. ult. ergo videtur, quod post passionem Christi baptismus fuerit institutus.

3. Præterea. Baptismus est sacramentum necessitatis, ut supra dictum est: (*quæst. præc. art. 4.*) & ita videtur, quod ex quo baptismus institutus fuit, ho-

homines obligarentur ab baptismum : sed ante passionem Christi homines non obligabantur ad baptismum ; quia adhuc circumcisio suam virtutem habebat, in cuius locum successit baptismus : ergo videtur, quod baptismus non fuerit institutus ante passionem Christi.

Sed Contra est, quod Aug. dicit in quodam Sermone de Epiphania : (*qui est 36. de Temp. à med. tomo 10.*) *Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua : sed hoc fuit ante Christi passionem : ergo videtur, quod baptismus ante Christi passionem fuerit institutus.*

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est supra, (*q. 62. a. 1.*) sacramenta ex sui institutione habent, quod conferant gratiam. Unde tunc videtur aliquod sacramentum institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autem virtutem accepit baptismus, quando Christus est baptizatus. Unde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum sacramentum. Sed necessitas utendi hoc sacramento indicta fuit hominibus post passionem, & resurrectionem : tum quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta, quibus succedit baptismus, & alia sacramenta novæ legis : tum etiam quia per baptismum configuratur homo passioni, & resurrectioni Christi, in quantum moritur peccato, & incipit novam iustitiæ vitam. Et ideo oportuit, Christum prius pati, & resurgere, quam hominibus indiceretur necessitas se configurandi morti, & resurrectioni ejus.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam à Christi passione, in quantum eam præfigurabat : aliter tamen quam sacramenta veteris legis, nam illa erant figuræ tantum ; baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat justificandi, per cuius virtutem ipsa etiam passio salutifera fuit.

Ad secundum dicendum, quod homines non debebant multiplicibus figuris arctari per Christum, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre. Et ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub præcepto, sed voluit ad ejus exercitium homines

aque fieri, & præcipue in populo Judæorum, apud quem omnia facta figuralia erant, ut August. dicit contra Faust. (*lib. 4. c. 20. circ. med. tom. 6.*) post passionem vero, & resurrectionem non solum Judæis, sed etiam Gentilibus sub præcepto necessitatem baptismi imposuit, dicens: *Euntes docete omnes gentes.*

Ad tertium dicendum, quod sacramenta non sunt obligatoria: nisi quando sub præcepto ponuntur: quod quidem non fuit ante passionem, ut dictum est. (*in corp. art.*) Quod enim Dominus ante passionem Nicodemo dixit Joan. 3. *Nisi qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, magis videtur ad futurum respicere, quam ad præsens tempus.

ARTICULUS III.

366

Utrum aqua sit propria materia Baptismi.

4. d. 3. a. 3. q. 1. & d. 17. q. 3. a. 4. q. 3. & 4. con. c. 59. & quæst. 2. a. 10. cor. & Jo. 3.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod aqua non sit propria materia Baptismi. Baptismus enim, secundum Dionys. (*cap. 2. Eccles. hier.*) & Damasc. (*lib. 4. orth. fid. c. 10. circ. med.*) habet vim illuminativam; sed illuminatio maxime competit igni: ergo baptismus magis debet fieri in igne, quam in aqua: præsertim cum Joannes Baptista prænuntians Christi baptismum dicat: (*Matth. 3.*) *Ille vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.*

2. Præterea. In baptismo significatur ablutio peccatorum: sed multa alia sunt ablutiva, quam aqua, sicut vinum, & oleum, & hujusmodi alia: ergo etiam in his potest fieri baptismus, non ergo aqua est propria materia baptismi.

3. Præterea. Sacramenta Ecclesiæ fluxerunt de latere Christi pendentis in cruce, ut supra dictum est: (*quæst. 62. art. 5.*) sed inde fluxit non solum aqua, sed etiam sanguis: ergo videtur, quod etiam in sanguine possit fieri baptismus: qui etiam videtur magis convenire cum causa & effectu baptismi: quia dicitur

tur

tur Apocal. 1. *Lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.*

4. Præterea. Sicut August. (*implic. serm. 36. de Temp. à med. tom. 10.*) & Beda, (*loc. cit. q. 62. art. 4. & hab. in glos. ord. super illud Lucæ 3. Iam baptizato, &c.*) dicunt, *Christus tactu suæ mundissime carnis vim regenerativam, & purgativam contulit aquis: sed non omnis aqua continuatur cum aqua Jordani, quam Christus tetigit sua carne: ergo videtur, quod non in omni aqua possit fieri baptismus. Et ita aqua, in quantum huiusmodi, non est propria materia baptismi.*

5. Præterea. Si aqua secundum se esset propria baptismi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc quod in ea baptismus fieret: sed in solempni baptismo aqua, in qua debet celebrari baptismus, exorcizatur, & benedicitur: ergo videtur, quod aqua secundum se non sit propria baptismi materia.

Sed Contra est, quod Dominus dicit Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Respondeo dicendum, quod ex institutione divina aqua est propria materia baptismi. Et hoc convenienter. Primo quidem quantum ad ipsam rationem baptismi, qui est regeneratio in spiritualem vitam, quod maxime congruit aquæ. Unde & semina, ex quibus generantur omnia viventia, scilicet plantæ, & animalia, humida sunt, & ad aquam pertinent. Propter quod quidam Philosophi posuerunt aquam omnium rerum principium. Secundo quantum ad effectus baptismi, quibus competunt aquæ proprietates, quæ sua humiditate lavat, ex quo conveniens est ad significandum, & causandam abluitionem peccatorum: sua frigiditate etiam temperat superfluitatem caloris, & ex hoc competit ad mitigandam concupiscentiam fomitis: sua diaphaneitate est luminis susceptiva; unde competit baptismi, in quantum est fidei sacramentum. Tertio, quia convenit ad representandum mysteria Christi, quibus justificamur. Ut enim dicit Chrysostomus super illud Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* (*hom. 23. in Joann.*)

à med.) sicut in quodam sepulchro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur; & submersus deorsum occultatur; & deinde novus rursus ascendit. Quarto, quia ratione suæ communitatis, & abundantiae, est conveniens materia necessitati hujus sacramenti, potest enim ubique de facili haberi.

Ad primum ergo dicendum, quod illuminatio pertinet ad ignem active. Ille autem qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quæ est ex auditu, ut dicitur Rom. 10. Et ideo magis competit aqua baptismo, quam ignis. Quod autem dicitur, *Baptizabit vos in Spiritu sancto, & igni*, potest per ignem, ut Hieron. dicit (*sup. hunc loc. Matth.*) intelligi Spiritus sanctus, qui super discipulos in igneis linguis apparuit, ut dicitur Act. 2.

Vel per ignem potest intelligi tribulatio, ut Chrysost. dicit super Matth. (*hom. 3. in oper. imperf. aliquant. à med.*) quia tribulatio peccata purgat, & concupiscentiam dimittit.

Vel quia, ut Hilar. dicit super Matth. (*can. 2. clr. med.*) *baptizatis in Spiritu sancto reliquum est consumi igne judicii.*

Ad secundum dicendum, quod vinum, & oleum non communiter assumuntur ad usum ablutionis, sicut aqua: nec etiam ita perfecte ablunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio quantum ad odorem; quod non contingit de aqua: illa etiam non ita communiter, & abundanter habentur, sicut aqua.

Ad tertium dicendum, quod ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum, sanguis autem ad redimendum. Et ideo sanguis competit sacramento Eucharistiæ, aqua autem sacramento Baptismi, qui tamen habet vim ablutivam ex virtute sanguinis Christi.

Ad quartum dicendum, quod virtus Christi derivata est ad omnem aquam, non propter continuitatem loci, sed propter similitudinem speciei. Unde dicit August. in quodam Sermone Epiphaniæ: (*quod est 36. de Temp. à med. tom. 10.*) *Quæ de Salvatoris baptismate benedictio fluxit, tanquam fluvius spiritualis omnium gurgitum tractus, universorum fontium venas implevit.*

Ad

Ad quintum dicendum, quod illa benedictio, quæ adhibetur aquæ, non est de necessitate baptismi, sed pertinet ad quandam solemnitatem, per quam excitatur devotio fidelium, & impeditur astutia dæmonis, ne impediat baptismi effectum.

ARTICULUS IV.

367

Utrum ad Baptismum requiratur aqua simplex.

4. d. 3. a. 3. q. 2. 2° 4. cont. cap. 58.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod ad baptismum non requiratur aqua simplex. Aqua enim, quæ apud nos est, non est aqua pura, quod præcipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, ut patet per Philos. in lib. 2. Meteor. (cap. 3. tom. 2.) Et tamen in tali aqua potest fieri baptismus: ergo non requiritur aqua simplex, & pura ad baptismum.

2. Præterea. In solemnibus celebrationibus baptismi aqua infunditur chrisma. Sed hoc videtur impedire puritatem, & simplicitatem aquæ: ergo aqua pura, & simplex non requiritur ad baptismum.

3. Præterea. Aqua fluens de latere Christi pendens in cruce fuit signum baptismi, ut dictum est (art. præc. ar. 3.) Sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura; eo quod in corpore mixto, cujusmodi fuit Corpus Christi, non sunt elementa in actu: ergo videtur, quod non requiratur aqua pura, vel simplex ad baptismum.

4. Præterea. Lixivium non videtur esse aqua pura, habet enim contrarias proprietates aquæ, scilicet calefaciendi, & desiccandi. Et tamen in lixivio videtur posse fieri baptismus, sicut & in aquis balnearum, quæ transeunt per venas sulphureas, sicut & lixivium collatum per cineres: ergo videtur, quod aqua simplex non requiratur ad baptismum.

5. Præterea. Aqua rosacea fit per sublimationem à rosis, sicut etiam aquæ alchimicæ generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis

ut videtur, potest fieri baptismus, sicut & in aquis pluvialibus, quæ per sublimationem vaporum generantur: cum igitur hujusmodi aquæ non sint puræ, & simplices, videtur quod aqua pura, & simplex non requiratur ad baptismum.

Sed Contra est, quod propria materia baptismi est aqua, ut dictum est: (*ar. præc.*) sed speciem aquæ non habet nisi aqua simplex: ergo aqua pura, & simplex de necessitate requiritur ad baptismum.

Respondeo dicendum, quod aqua suam puritatem, & simplicitatem potest amittere *dupliciter*. *Uno modo* per mixtionem alterius corporis. *Alio modo* per alterationem. Utrumque autem horum contingit fieri *dupliciter*, sc. *per artem*, & *per naturam*. Ars autem deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam substantialem: quod ars facere non potest; sed omnes formæ artificiales sunt accidentales, nisi forte apponendo proprium agens ad propriam materiam, sicut ignem combustibili: per quem modum à quibusdam quædam animalia per putrefactionem generantur.

Quæcumque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, sive commiscendo, sive alterando, non transmutatur species aquæ. Unde *in tali aqua potest fieri baptismus*: nisi forte aqua admisceatur per artem in tam parva quantitate alicui corpori, quod compositum magis sit aliud, quam aqua: sicut lutum magis est terra, quam aqua; & vinum lymphatum magis est vinum, quam aqua.

Sed transmutatio, quæ fit à natura, quandoque quidem speciem aquæ solvit: & hoc fit, quando aqua efficitur per naturam de substantia alicujus corporis mixti: sicut aqua conversa in liquorem uvæ est vinum: unde non habet speciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam transmutatio aquæ sine solutione speciei: & hoc tam per alterationem, sicut patet de aqua calefacta à sole, quam etiam per mixtionem, sicut patet de aqua fluminis turbida ex permixtione terrestrium partium. Sic ergo dicendum est, quod *in qualibet aqua qualitercumque transmutata, dummodo non solvatur species aquæ, potest fieri baptismus: si vero solvatur species aquæ, non potest fieri baptismus.*

Ad primum ergo dicendum, quod transmutatio facta in aqua maris, & etiam in aliis aquis, quæ pe- nes possunt, non est tanta, quod solvat speciem aquæ. Et ideo in hujusmodi aquis potest fieri baptismus.

Ad secundum dicendum, quod admixtio chrisma- tis non solvit speciem aquæ, sicut nec etiam aqua de- coctionis carniū, aut aliorum hujusmodi; nisi forte sit facta tanta resolutio corporum lixatorum in aqua, quod liquor plus habeat de aliena substantia, quam de aqua; quod ex spissitudine perspicitur potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, po- test in ea fieri baptismus, sicut & in aqua, quæ ex- primitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit.

Ad tertium dicendum, quod aqua fluens de latere Christi pendens in cruce non fuit humor phlegma- ticus, ut quidam dixerunt; in tali enim humore non posset fieri baptismus, sicut nec in sanguine animalis, aut in vino, aut quocumque liquore alicujus plantæ. Fuit autem aqua pura, miraculose egrediens à corpore mortuo, sicut & sanguis, ad comprobandam verita- tem dominici corporis, contra Manichæorum errorem; ut scilicet per aquam, quæ est unum quatuor elementorum, ostenderetur corpus Christi vere fuisse compo- situm ex quatuor elementis; per sanguinem vero os- tenderetur esse compositum ex quatuor humoribus.

Ad quartum dicendum, quod in lixivio, & in aquis sulphureorum balnearum potest fieri baptismus, quia tales aquæ non incorporantur per artem, vel na- turam aliquibus corporibus mixtis, sed solum altera- tionem quandam recipiunt ex hoc, quod transeunt per aliqua corpora.

Ad quintum dicendum, quod aqua rosacea est li- quor rosæ resolutus: unde in ea non potest fieri bap- tismus; & eadem ratione nec in aquis alchimicis, si- cut nec in vino. Nec est eadem ratio de aquis pluvia- libus, quæ generantur ex majori parte ex sublimatio- ne vaporum resolutorum ex aquis: minimum autem est ibi de liquoribus corporum mixtorum; qui tamen per hujusmodi sublimationem virtute naturæ, quæ est fortior arte, resolvuntur in veram aquam: quod ars facere non potest; unde aqua pluvialis nullam proprie-

tatem retinet alicujus corporis mixti : quod de aquis rosaceis , & aquis alchimiicis dici non potest.

ARTICULUS V.

368

Utram hæc sit conveniens forma Baptismi : Ego te baptizo in nomine Patris , & Filii , & Spiritus sancti.

Inf. qu. 84. ar. 3. cor. & 4. d. 3. ar. 2. q. 1. & 1. Cor. 1. lect. 2.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur , quod hæc non sit conveniens forma Baptismi. *Ego te baptizo in nomine Patris , & Filii , & Spiritus sancti.* Actus enim magis debet attribui principali agenti , quam ministro. Sed in sacramento minister agit ut instrumentum , ut supra dictum est : (q. 64. ar. 1.) principale autem agens in baptismo est Christus secundum illud Jo. 1. *Super quem videris Spiritum descendentem , & manentem , hic est qui baptizat :* inconvenienter ergo minister dicit *Ego te baptizo* , præsertim quia in hoc , quod dicitur , *baptizo* , intelligitur ego : & sic videtur superflue apponi.

2. Præterea. Non oportet , quod ille qui aliquem actum exercet , de actu exercito faciat mentionem : sicut ille qui docet , non oportet quod dicat. *Ego vos doceo.* Dominus autem simul tradidit præceptum baptizandi , & docendi , dicens Matth. ult. *Euntes docete omnes Gentes , &c.* ergo non oportet , quod in forma baptismi fiat mentio de actu baptismi.

3. Præterea. Ille qui baptizatur , quandoque non intelligit verba ; puta si sit surdus , aut puer. Frustra autem ad talem sermo dirigitur , secundum illud Eccl. 32. *Ubi non est auditus , non effundas sermonem :* ergo inconvenienter dicitur. *Ego te baptizo* , sermone directo ad eum qui baptizatur.

4. Præterea. Contingit simul plures baptizari , & à pluribus : sicut Apostoli baptizaverunt una die tria millia , & alia die quinque millia , ut dicitur Act. 2. & 4. non ergo debet forma baptismi determinari in

singulari numero, ut dicatur, *Ego te baptizo*: sed potest dici, *Nos vos baptizamus*.

5. Præterea. Baptismus virtutem habet à passione Christi. Sed per formam baptismus sanctificatur: ergo videtur quod in forma baptismi debeat fieri mentio de passione Christi.

6. Præterea. Nomen designat proprietatem rei: sed tres sunt proprietates personales divinarum personarum, ut in 1. parte dictum est. (q. 32. ar. 3.) non ergo debet dici, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, sed, *In nominibus*.

7. Præterea. Persona Patris non solum significatur nomine Patris, sed etiam nomine innascibilis, & genitoris. Filius etiam significatur nomine verbi, & imaginis, & geniti. Spiritus etiam sanctus potest significari nomine doni, & amoris procedentis: ergo videtur, quod etiam his nominibus utendo perficiatur baptismus.

Sed Contra est, quod Dominus dicit Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

Respondeo dicendum, quod baptismus per suam formam consecratur, secundum illud Ephes. 5. *Mundans eam lavacra aquæ in verbo vitæ*. Et Aug. dicit in lib. de unico baptismo, (seu l. 4. de Bapt. cont. Donatist. c. 15. & l. 6. c. 25. tom. 7.) quod *baptismus verbis Evangelicis consecratur*. Et ideo oportet, quod in forma baptismi exprimat causa baptismi. Est autem ejus duplex causa. Una quidem principalis à qua virtutem habet, quæ est sancta Trinitas. Alia autem instrumentalis, scilicet minister, qui tradit exterius sacramentum. Et ideo oportet in forma baptismi de utraque fieri mentionem. Minister autem tangitur, cum dicitur: *Ego te baptizo*. Causa autem principalis, cum dicitur: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Unde hæc est conveniens forma baptismi. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

Ad primum ergo dicendum, quod actio attribuitur instrumento, sicut immediate agenti: attribuitur autem hujusmodi actio principali agenti, sicut in cuius virtute instrumentum agit. Et ideo in forma bap-

tismi convenienter significatur minister, ut exercens actum baptismi, per hoc quod dicitur: *Ego te baptizo* sicut & ipse Dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens, (*Matth. ult.*) *Baptizantes eos, &c.* Causa autem principalis significatur, ut in cujus virtute sacramentum agitur, per hoc quod dicitur: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: non enim Christus baptizat sine Patre, & Spiritu sancto. Græci autem non attribunt actum baptismi ministris, ad evitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes: (*I. Cor. 1.*) *Ego sum Pauli, & ego Cephæ.* & ideo dicunt: *Baptizetur servus Christi*, talis, *in nomine Patris, &c.* Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum invocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum. Quod autem additur, *Ego*, in forma nostra, non est de substantia formæ, sed ponitur ad majorem expressionem intentionis.

Ad secundum dicendum, quod quia ablutio hominis in aqua propter multa fieri potest, oportet quod determinetur in verbis formæ, ad quid fiat: quod quidem non fit per hoc quod dicitur: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: quia omnia in tali nomine facere debemus, ut habetur Coloss. 3. Et ideo si non exprimat actus baptismi vel per modum nostrum, vel per modum Græcorum, non perficitur sacramentum, secundum illam Decretalem Alexandri III. (*quæ hab. c. si quis, de Baptis. & ejus effect.*) *Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, amen, & non dixerit, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, amen, non est puer baptizatus.*

Ad tertium dicendum, quod verba, quæ profertur in formis sacramentorum, non pronuntiantur solum causa significandi, sed etiam causa efficiendi, in quantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta sunt omnia; & ideo convenienter diriguntur non solum ad homines non intelligentes, sed etiam ad creaturas insensibiles: ut cum dicitur: *Exorcizo te creatura salis,*

Ad quartum dicendum, quod plures simul non possunt

sunt unum baptizare: quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab unoquoque agatur. Et sic si convenirent duo, quorum unus esset mutus, qui non posset proferre verba, & alius carens manibus, qui non posset exercere actum, non possent ambo simul baptizare, uno dicente verba, & alio exercente actum. Possunt autem, si necessitas erigit, plures simul baptizari: quia nullus eorum reciperet nisi unum baptismum: sed tunc oportebit dicere: *Ego baptizo vos*: Nec erit mutatio formæ, quia *vos*, nihil aliud est, quam *te*, & *te*: quod autem dicitur *vos*, non est idem dicere, quod *ego*, & *ego*, sed *ego*, & *tu*: & sic jam mutaretur forma: similiter autem mutaretur, si diceretur: *Ego baptizo me*. Et ideo nullus potest baptizare seipsum. Propter quod & Christus à Joanne voluit baptizari, ut dicitur extra de baptismo, & ejus effectu. (cap. debitum.)

Ad quintum dicendum, quod passio Christi, etsi sit principalis causa respectu ministri, est tamen causa instrumentalis respectu S. Trinitatis; & ideo potius commemoratur Trinitas, quam passio Christi.

Ad sextum dicendum, quod etsi sint tria nomina personalia trium personarum, est tamen nomen unum essenziale: virtus autem divina, quæ operatur in baptismo, ad essentialiam pertinet: & ideo dicitur *in nomine*, & non *in nominibus*.

Ad septimum dicendum, quod sicut aqua sumitur ad baptismum, quia ejus usus est communior ad abluendum: ita ad significandum tres personas in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueverunt nominari personæ in illa lingua: nec in aliis nominibus perficitur sacramentum.

ARTICULUS VI.

369

Utrum in nomine Christi possit dari Baptismus.

4. d. 4. a. 3. q. 2. ad 3. & I. cor. I. lect. 2.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod in nomine Christi possit dari Baptismus. Sicut enim una est

fides, ita est unum baptisma, ut dicitur Ephes. 4. Sed Act. 8. dicitur, quod in nomine Christi baptizabantur viri, & mulieres: ergo etiam nunc potest dari baptismus in nomine Christi.

2. Præterea. Ambros. dicit, (l. 1. de Spir. S. cap. 3. ante med.) Si Christum dicas, & Patrem, à quo unctus est, & ipsum qui unctus est, Filium, & Spiritum sanctum, quo unctus est, designasti: sed in nomine Trinitatis potest fieri baptismus: ergo & in nomine Christi.

3. Præterea. Nicolaus I. Papa ad consulta Bulgarorum respondens dicit: (cap. 104. tom. 8. Concil. & hab. c. A quodam de consecrat. dist. 4.) „ Qui in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actibus Apostolorum legitur, baptizati sunt, (unum quippe idemque est, ut Sanctus ait Ambrosius) rebaptizari non debent: “ Rebaptizarentur autem, si in hac forma baptizati sacramentum baptismi non reciperent: ergo potest conferri baptismus in nomine Christi sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Christi.*

Sed Contra est, quod Pelagius Papa scribit Gaudentio Episcopo: (ut hab. c. Si revera, de consecr. dist. 4.) Si hi qui in locis dilectionis tuæ vicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine cuiuscumque dubitationis ambigno, eos ad fidem Catholicam venientes in sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Didymus etiam dixit in lib. 2. de Spiritu sancto (parum à princ. inter op. Hieron.) „ Licet quis possit existere saxei, ut ita dicam, cordis, & penitus mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, ut unum de prædictis nominibus (scilicet trium personarum) præmittat, tamen sine perfectione baptizabit. “

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (a. 2. huj. q.) sacramenta habent efficaciam ab institutione Christi. Et ideo si prætermittatur aliquid eorum, quæ Christus instituit circa aliquod sacramentum, efficacia caret: nisi ex speciali dispensatione ejus, qui virtutem suam sacramentis non alligavit. Christus autem instituit, sacramentum baptismi dari

cum invocatione Trinitatis. Et ideo *quicquid desit ad plenam invocationem Trinitatis, tollit integritatem baptismi*. Nec obstat, quod in nomine unius personæ intelligitur alia, (sicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille qui nominat unam solam personam, potest habere rectam fidem de tribus: quia sicut ad sacramentum requiritur materia sensibilis, ita & forma sensibilis; unde non sufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem sacramenti, nisi sensibilibus verbis Trinitas exprimatur. Unde & in baptismo Christi, ubi fuit origo sanctificationis nostri baptismi, affuit Trinitas in sensibilibus signis, sc. Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus sanctus in columba.

Ad primum ergo dicendum, quod ex speciali Christi revelatione Apostoli in primitiva Ecclesia in nomine Christi baptizabant, ut nomen Christi, quod erat odiosum Judæis, & Gentilibus, honorabile redderetur per hoc, quod ad ejus invocationem Spiritus sanctus dabatur in baptismo.

Ad secundum dicendum, quod Ambros. assignat rationem, quare convenienter talis dispensatio fieri potuit in primitiva Ecclesia, quia scilicet in nomine Christi tota Trinitas intelligitur. Et ideo servabatur ad minus integritate intelligibili forma, quam Christus tradidit in Evangelio.

Ad tertium dicendum, quod Nicolaus Papa dictum suum confirmat ex duobus præmissis. Et ideo ejus responsio patet ex primis duabus solutionibus.

ARTICULUS VII.

370

Utrum immersio in aqua sit de necessitate Baptismi.

4. d. 3. a. 4. q. 1.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod immersio in aqua sit de necessitate Baptismi. Ut enim dicitur Ephes. 4. *una fides, unum baptisma*: sed apud multos communis modus baptizandi est per immersionem ergo videtur, quod non possit esse baptismus sine immersione.

Præ

2. Præterea. Apost. dicit Rom. 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: sed hoc fit per immersionem, dicit enim Chrysost. super illud Joan 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, &c.* (hom. 24. in Joan. à med.) *Sicut in quodam sepulchro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur; & submersus deorsum occultatur; deinde novus rursus ascendit: ergo videtur, quod immersio sit de necessitate baptismi.*

3. Præterea. Si sine immersione totius corporis posset fieri baptismus, sequeretur quod pari ratione sufficeret quamlibet partem aqua perfundi: sed hoc videtur inconveniens; quia originale peccatum, contra quod præcipue datur baptismus, non est in una tantum corporis parte: ergo videtur, quod requiratur immersio ad baptismum, & non sufficiat sola aspersio.

Sed Contra est, quod Heb. 10. dicitur: *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.*

Respondeo dicendum, quod aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspersio- nis, vel effusionis. Et ideo quamvis tutius sit baptizare per modum immersionis, quia hoc habet communior usus, potest tamen fieri baptismus per modum aspersio- nis, vel etiam per modum effusionis, secundum illud Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam: sicut beatus Laurentius legitur baptizasse: Et hoc præcipue propter necessitatem, vel quia est magna multitudo baptizandorum, ut patet Act. 2. & 4. ubi dicitur, quod crediderunt una die tria millia, & alia die quinque millia. Quandoque autem potest imminere necessitas propter paucitatem aquæ, vel propter debilitatem ministri, qui non potest sustentare baptizandum, vel propter debilitatem baptizandi, cui potest imminere periculum mortis ex immersione. Et ideo dicendum est, quod *immersio non est de necessitate baptismi.**

Ad primum ergo dicendum, quod ea quæ sunt per accidens, non variant substantiam rei. Per se autem requiritur ad baptismum corporalis ablutio per aquam: unde & baptismus lavacrum nominatur, secundum illud. Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*: sed quod fiat ablutio hoc, vel illo modo, accidit baptismo. Et ideo talis diversitas non tollit unitatem baptismi.

Ad secundum dicendum, quod in immersione expressus repræsentatur figura sepulturæ Christi, & ideo hic modus baptizandi est communior, & laudabilior: sed in aliis modis baptizandi repræsentatur aliquo modo, licet non ita expresse: nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius aquæ supponitur: sicut corpus Christi sub terra fuit positum.

Ad tertium dicendum, quod principalis pars corporis, præcipue quantum ad exteriora membra, est caput, in quo vigent omnes sensus & interiores, & exteriores. Et ideo si totum corpus aqua non possit perfundi propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam causam, oportet caput perfundere, in quo manifestatur principium animalis vitæ. Et licet per membra, quæ generationi deserviunt, peccatum originale traducatur; non tamen sunt membra illa potius aspergenda, quam caput: quia per baptismum non tollitur transmissio originalis in prolem, per actum generationis, sed liberatur anima à macula, & à reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipue lavari illa pars corporis, in qua manifestantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum institutum erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amovendum, nasciturus erat ex semine Abrahæ, cujus fidem circumcisio significabat, ut dicitur Rom. 4.

ARTICULUS VIII.

371

Utrum trina immersio sit de necessitate baptismi.

4. d. 3. a. 4. q. 2. & 3. & d. 23. q. 1. a. 1.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod trina immersio sit de necessitate baptismi. Dicit enim August. in quodam Sermone de Symbolo ad baptizatos, (*vel de mysterio baptismatis, à med. in append. tom. 10. qua est post append. de Diversis*) „ Recte tertio mer-
 „ si estis, qui accepistis baptismum in nomine sanc-
 „ tæ Trinitatis, recte tertio mersi estis, qui accepis-
 „ tis baptismum in nomine Jesu Christi, qui etiam ter-
 „ tia die resurrexit à mortuis, illa enim tertio re-
 „ petita immersio typum dominicæ exprimit sepulta-
 „ ræ, per quam Christo consepulti estis in baptismo:“
 sed utrumque videtur ad necessitatem baptismi perti-
 nere, scil. & quod significetur in baptismo Trinitas
 personarum, & quod fiat configuratio ad sepulturam
 Christi: ergo videtur, quod trina immersio sit de ne-
 cessitate baptismi.

2. Præterea. Sacramenta ex mandato Christi effi-
 cacious habent: sed trina immersio est ex mandato
 Christi: scribit enim Pelagius Papa Gaudentio Episco-
 po, (*& hab. c. Multi sunt, de consecrat. dist. 4.*)
 „ Evangelicum præceptum, ipso Domino Deo, & Sal-
 „ vatore nostro Jesu Christo tradente, nos admonet,
 „ in nomine Trinitatis trina immersione sanctum bap-
 „ tismum unicuique tribuere:“ ergo sicut baptizare
 in nomine Trinitatis est de necessitate baptismi: ita
 etiam baptizare trina immersione videtur esse de ne-
 cessitate baptismi.

3. Præterea. Si trina immersio non sit de neces-
 sitate baptismi, ergo ad primam immersionem aliquis
 baptismi consequitur sacramentum: si ergo addatur se-
 cunda, vel tertia, videtur quod secundo, vel tertio
 baptizetur: quod est inconueniens, non ergo una im-
 mersio sufficit ad sacramentum baptismi; sed trina
 immersio videtur esse de necessitate ipsius.

Sed Contra est, quod Gregor. dicit scribens Leandro Episc. (*In Regist. l. 1. epist. 41. à med.*) „Re-
 „prehensibile esse nullatenus potest, infantem in
 „baptismate vel ter, vel semel immergere, quo-
 „niam & in tribus immersionibus personarum Tri-
 „nitas, & in una potest divinitatis singularitas de-
 „signari.“

Respondeo dicendum, quod, sicut prius dictum est,
 (*art. præc. ad 1.*) ad baptismum per se requiritur
 ablutio aquæ, quæ est de necessitate sacramenti: mo-
 dus autem abluitionis per accidens se habet ad sacra-
 mentum. Et ideo, sicut ex prædicta auctoritate Greg.
 patet, quantum est de se, *utrumque licite fieri potest,*
scilic. & semel, & ter immergere: quia unica immer-
 sione significatur unitas mortis Christi, & unitas dei-
 tatis; per triam autem immersionem significatur tri-
 duum sepulture Christi, & etiam Trinitas personarum.

Sed *diversis ex causis secundum ordinationem Eccle-
 siæ quandoque institutus est unus modus, quandoque alius.*
 Quia enim à principio nascentis Ecclesiæ quidam de
 Trinitate male sentiebant, Christum purum hominem
 esse æstimantes, nec dici Filium Dei, & Deum ni-
 si propter meritum ejus, quod præcipue fuit in mor-
 te, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, sed
 in commemoratione mortis Christi, & una immersio-
 ne: quod reprobatum fuit in primitiva Ecclesia. Unde
 in canon. Apost. (*can. 49. tom. 1. Concil. & hab. c. 79.*
de consecr. dist. 4.) : Si quis Presbyter, aut Epis-
 „copus non triam immersionem unius mysterii cele-
 „brat, sed semel mergat in baptismate, quod dari
 „à quibusdam dicitur in morte Domini, deponatur;
 „non enim nobis dixit Dominus: In morte mea bap-
 „tizate, sed, in nomine Patris, & Filii, & Spi-
 „ritus sancti.“ Postmodum vero inolevit quorundam
 schismaticorum, & hæreticorum error homines rebap-
 tizantium; sicut de Donatistis August. narrat super
 Jo. (*Tract. II. à med. tom. 9. & lib. de hæresib. hæ. 69.*
tom. 6.) Et ideo in detestationem erroris eorum fuit
 statutum in Conc. Tolet. (*can. 6. tom. 5. hab. c. 85.*
de consecrat. dist. 4.) quod fieret una sola immersio:
 ubi sic legitur; *Propter vitandum schismatis scandalum,*
vel

vel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi immersionem. Sed, cessante tali causa, communiter observatur in baptismo trina immersio: & ideo graviter peccaret aliter baptizans, quasi ritum Ecclesiæ non observans, nihilominus tamen esset baptismus.

Ad primum ergo dicendum, quod Trinitas est situtagens principale in baptismo: similitudo autem agentis pervenit ad effectum secundum formam, & non secundum materiam: & ideo significatio Trinitatis fit in baptismo per verba formæ: nec est de necessitate, quod significetur Trinitas per usum materiæ, sed hoc fit ad majorem expressionem. Similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in unica immersione. Triduum autem sepulturæ non est de necessitate salutis nostræ: quia etiamsi uno die fuisset sepultus, vel mortuus, suffecisset ad perficiendam nostram redemptionem: sed triduum illud ordinatur ad manifestandum veritatem mortis, ut supra dictum est: (q. 51. art. 4. & q. 53. a. 2.) & ideo patet, quod trina immersio nec ex parte Trinitatis, nec ex parte passionis Christi est de necessitate sacramenti.

Ad secundum dicendum, quod Pelagius Papa intelligit, trinam immersionem esse de mandato Christi in suo simili, in hoc scilicet quod Christus præcepit baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Non tamen est similis ratio de forma, & de usu materiæ, ut dictum est. (in sol. præc.)

Ad tertium dicendum, quod sicut supra dictum est, (q. 64. a. 8.) intentio requiritur ad baptismum. Et ideo ex intentione ministri Ecclesiæ, qui intendit unum baptismum dare trina immersione, efficitur unum baptismum. Unde Hieron. dicit super Epist. ad Ephes. (super illud c. 4. Unus Dominus, &c.) Licet ter baptizetur, id est, immergatur, propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptismum reputatur. Si vero intenderet ad unamquamque immersionem unum baptismum dare, ad singulas immersiones repetens verba formæ, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans.

ARTICULUS. IX.

Utrum Baptismus possit iterari.

3. d. 6. q. 2. a. 1. q. 1. & 4. con. c. 59. fl. c. 70. & 71.
& Jo. 3. & Ephes. 4. lec. 2.

Ad Nonum sic proceditur. Videtur quod Baptismus possit iterari: Baptismus enim videtur institutus ad ablutionem peccatorum: sed peccata iterantur: ergo multo magis baptismus debet iterari: quia misericordia Christi transcendit hominis culpam.

2. Præterea. Joannes Baptista præcipue fuit à Christo commendatus, cum de eo dictum sit Matthæi undecimo: *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista*: sed baptizati à Joanne iterum baptizabantur, ut habetur Actor. 19. ubi dicitur, quod Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati baptismo Joannis: Ergo multo fortius illi qui sunt baptizati ab hæreticis, vel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

3. Præterea. In Nicæno Concilio (quod est 1. Gener. can. 19. tom 2.) statutum est: *Si quis confugerit ad Ecclesiam catholicam de Paulianistis, & Cataphrygæ, rebaptizari eos omnino debere*: videtur autem esse eadem ratio de aliis hæreticis: ergo baptizati ab hæreticis debent rebaptizari.

4. Præterea. Baptismus est necessarius ad salutem: sed de quibusdam baptizatis aliquando dubitatur, an sint baptizati: ergo videtur, quod debeant iterum baptizari.

5. Præterea. Eucharistia est perfectius sacramentum, quam baptismus, ut supra dictum est: (quæst. præc. art. 3.) Sed sacramentum Eucharistiæ iteratur: ergo videtur, quod multo magis baptismus possit iterari.

Sed Contra est, quod dicitur Ephes. 4. *Una fides, unum baptisma.*

Respondeo dicendum, quod *baptismus iterari non potest.*

Primo quidem, quia baptismus est quædam spiri-
tua-

tualis regeneratio; prout scilicet aliquis moritur veteri vitæ, & incipit novam vitam agere. Unde dicitur Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Unius autem non est nisi una generatio. Et ideo non potest baptismus iterari, sicut nec carnalis generatio. Unde August. super illud Joan. 5. *Nunquid potest homo in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci?* dicit (trac. 11. in Joan. ante med. tom. 9.) „Sic tu intellige nativitatem spiritus, quomodo intellexit „Nicodemus nativitatem carnis. Quomodo enim uter „nus non potest repeti, sic nec baptismus.“

Secundo, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, & resurgimus in novitatem vitæ. Christus autem semel tantum mortuus est. Et ideo baptismus iterari non debet. Propter quod Hebr. 6. contra quosdam rebaptizari volentes dicitur: *Rursus crucifigentes sibi metipsos Filium Dei*: ubi Glos. (ordin. super illud: *Renovari rursus*) dicit: *Una Christi mors unum baptisma consecravit.*

Tertio, quia baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur. Unde sicut aliæ consecrationes non iterantur in Ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est, quod Augustinus dicit 2. contra Epist. Parmeniani: (cap. 13. à med. tom. 7.) quod „character militaris non repetitur; & „quod non minus hæret sacramentum Christi, quam „corporalis hæc nota, cum videamus nec apostatas „carere baptismo, quibus utique per pœnitentiam „redeuntibus non restituitur.“

Quarto, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum. Et ideo sicut originale peccatum non iteratur; ita etiam nec baptismus iteratur: quia, ut dicitur Roman. quinto: „sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic per „unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.“

Ad primum ergo dicendum, quod baptismus operatur in virtute passionis Christi, sicut supra dictum est. (art. 2. huj. quæst.) Et ideo sicut peccata sequentia virtutem passionis Christi non auferunt; ita etiam

non auferunt baptismum, ut necesse sit ipsum iterari: sed penitentia superveniente tollitur peccatum, quod impediēbat effectum baptismi.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit super illud Joannis 1. *Sed ego nesciebam eum* (tract. 5. in Joan. vers. fin. tom. 9.) „Ecce post Joannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum quia Joannes dedit baptismum suum: homicida dedit baptismum Christi; quod sacramentum tantum sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur.“

Ad tertium dicendum, quod Pauliani, & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis. Unde Gregorius dicit scribens Quirino Episcopo: (in regl. lib. 9. epist. 6. partim à princ.) „Hi hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizantur, sicut sunt Bonosiani, & Cataphrygæ (qui scilicet idem sentiebant cum Paulianis) quia & illi Christum Deum non credunt (existimantes ipsum scilicet esse purum hominem), & isti, (scilicet Cataphrygæ) Spiritum sanctum per verso sensu esse quemdam pravum hominem, Montanum scilicet credunt, tales, cum ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur: quia baptismum non fuit, quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minime perreperunt: „Sed, sicut in regulis Ecclesie (scilicet in lib. de Eccles. dogm. c. 52. inter opera Augustini tom. 3.) dicitur: „Si qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui sanctæ Trinitatis confessione baptizabant, & veniunt ad Catholicam fidem, recipiantur ut baptizati.“

Ad quartum dicendum, quod sicut dicit Decretum Alex. III. (quæ hæc. c. De quibus, 2. de Baptism. & ejus effect.) „De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur, his verbis præmissis: si baptizatus es, ego non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. non enim videtur iterari, quod nescitur esse factum.“

Ad quintum dicendum, quod utrumque sacramentum, scilicet Baptismi, & Eucharistiæ, est repræsentativum dominicæ mortis, & passionis: Aliter tamen, & aliter: nam in baptismo commemoratur mors Christi, in quantum homo Christo commoritur, ut in no-

vam vitam regeneretur : sed in sacramento Eucharistiæ commemoratur mors Christi, in quantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi Paschale convivium, secundum illud primæ ad Corinth. quinto: *Pascha nostrum immolatus est Christus : itaque epulemur.* Et quia homo semel nascitur, multoties autem cibatur, semel tantum datur Baptismus, multoties autem Eucharistia.

ARTICULUS X.

373

Utrum ritus, quo Ecclesia in baptizando utitur sit conveniens.

4. d. 2. q. 1. a. 3. ad 7. Et d. 6. q. 2. a. 1. q. 3.

Ad Decimum sic proceditur. Videtur, quod non sit conveniens ritus, quo Ecclesia utitur in baptizando. Ut enim dicit Chrysostomus: (*habetur in fragm. Chromat. in Biblioth. PP. & cap. 10. de Consecr. dist. 4.*) *numquam aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent.* Hoc autem factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo Epiphaniæ: ergo magis deberet celebrari sollemnis baptismus in festo Epiphaniæ, quam in vigilia Paschæ, & in vigilia Pentecostes.

2. Præterea. Ad idem sacramentum non videtur pertinere diversarum materiarum usus. Sed ad baptismum pertinet ablutio aquæ: inconvenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto, primum in pectore, deinde inter scapulas, & tertio chrismate in vertice.

3. Præterea. In Christo Jesu non est masculus, & fœmina, Barbarus, & Scythæ (*Colos. 3.*) & eadem ratione nec aliquæ aliæ hujusmodi differentiæ: multo igitur minus diversitas vestium aliquid operatur in fide Christi: inconvenienter igitur baptizatis traditur candida vestis.

4. Præterea. Sine hujusmodi observantiis potest baptismus celebrari: hæc igitur quæ dicta sunt, videntur esse superflua, & ita inconvenienter ab Ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

Sed

Sed Contra est, quod Ecclesia regitur Spiritu sancto, qui nihil inordinatum operatur.

Respondeo dicendum, quod in sacramento baptismi aliquid agitur, quod est de necessitate sacramenti, & aliquid est, quod ad quamdam solemnitatem sacramenti pertinet.

De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principalem causam sacramenti; & minister, qui est causa instrumentalis; & usus materiæ, scilicet ablutio in aqua, quæ designat principalem sacramenti effectum.

Cætera vero omnia, quæ in ritu baptizandi observat Ecclesia, magis pertinent ad quamdam solemnitatem sacramenti. *Quæ quidem adhibentur in sacramento propter tria. Primo* quidem ad excitandam devotionem fidelium, & reverentiam ad Sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua absque solemnitate, de facili ab aliquibus æstimaretur quasi quædam communis ablutio. *Secundo* ad fidelium instructionem. Simpliciter enim qui litteris non erudiuntur, oportet erudiri per aliqua sensibilia signa; puta per picturas, & aliqua hujusmodi; & per hunc modum per ea, quæ in sacramentis aguntur, vel instruuntur, vel sollicitantur ad querendum de his, quæ per hujusmodi signa sensibilia signa significantur. Et ideo quia præter principalem sacramenti effectum, oportet quædam alia scire circa baptismum, conveniens fuit, ut etiam quibusdam exterioribus signis representaretur. *Tertio*, quia per orationes, & benedictiones, & alia hujusmodi cohibetur visdæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus in Epiphania baptizatus est baptismo Joannis, ut supra dictum est, (*quæst. 39. art. 2.*) quo quidem baptismo non baptizantur fideles, sed potius baptismo Christi, qui quidem habet efficaciam ex passione Christi, secundum illud Romanor. 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus* & ex Spiritu sancto, secundum illud Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, &c.* Et ideo solemniter baptismus agitur in Ecclesia, & in vigilia Paschæ, quando fit commemoratio Dominicæ sepulturæ,

rz, & resurrectionis ejusdem, (propter quod & Dominus post resurrectionem præceptum de baptismo discipulis dedit, ut habetur Matthæi ult.) & in vigilia Pentecostes, quando incipit celebrari solemnitas Spiritus sancti: unde & Apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo Spiritum sanctum receperant, tria millia hominum baptizasse.

Ad secundum dicendum, quod usus aquæ adhibetur in baptismo, quasi pertineus ad substantiam sacramenti: sed usus olei, vel chris-matis adhibetur ad quandam solemnitatem. Nam primo baptizandus inungitur oleo sancto, & in pectore, & in scapulis, quasi athleta Del, ut Ambros. dicit in lib. 1. de Sacram. (c. 2. in princ.) sicut pugiles inungi consueverunt. Unde, sicut Innocent. III. dicit in quadam Decr. de sacra unctione, (c. Cum venisset) „Baptizandus in pectore in-
„ungitur, ut per Spiritus sancti donum errorem abji-
„ciat, & ignorantiam & fidem rectam suscipiat; quia
„justus ex fide vivit: Inter scapulas autem innungitur,
„ut per Spiritus sancti gratiam excutiat negligentiam
„& torporem, & bonam operationem exerceat; quia
„fides sine operibus mortua est: ut per fidei sacramen-
„tum sit munditia cogitationum in pectore, & per
„operis exercitium fortitudo laborum in scapulis.“
Post baptismum vero, ut Rabanus dicit (lib. 1. instit. Cler. c. 28. circ. med.) „statim signatur in cerebrō
„à Presbytero cum sacro chris-mate, sequente simul
„& oratione, ut Christi regni particeps fiat, & à
„Christo Christianus possit vocari: vel sicut Ambros.
„dicit, (lib. 3. de Sacram. c. 1. à princ.) unguentum su-
„per caput effunditur, quia sapientis sensus in capite ejus;
(quod sequitur hab. Innoc. III. loc. cit.) ut scilicet sit
„paratus omni petenti de fide reddere rationem.

Ad tertium dicendum, quod vestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione, quod non liceat ei aliis vestibus uti, sed in signum gloriosæ resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem vitæ, quam debent post baptismum observare, secundum illud Roman. 6. *In novitate vitæ ambulemus.*

Ad quartum dicendum, quod ea quæ pertinent ad

solemnitatem sacramenti, etsi non sint de necessitate sacramenti, non tamen sunt superflua: quia sunt ad bene esse sacramenti, ut dictum est. (*in corp.*)

ARTICULUS XI.

Utrum convenienter describantur tria Baptismata.

4. d. 4. q. 3. a. 3. & q. 6. a. 4. Et Io. 3. lect. 1. fin.
Et Hebr. 6. cor. 3. fin.

Ad Undecimum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter describantur tria baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flaminis, sive Spiritus sancti. Quia Apostolus dicit Ephes. 4. *Una fides, unum baptisma.* Sed non est nisi una fides: ergo non debent poni tria baptismata.

2. Præterea. Baptismus est quoddam sacramentum, ut ex supradictis patet: (q. 65. a. 1.) Sed solus baptismus aquæ est sacramentum: ergo non debent poni alia duo baptismata.

3. Præterea. Damasc. in 4. lib. (*orth. fid. c. 10. à med.*) determinat plura alia genera baptismatum: non ergo debent poni solum tria baptismata.

Sed Contra est, quod Hebr. 6. *Baptismatum doctrinæ.* dicit Glos. (*ordin.*) *Pluraliter dicit, quia est baptismus aquæ, penitentia, & sanguinis.*

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, (a. 2. h. q. & q. 62. a. 5.) baptismus aquæ efficaciam habet à passione Christi, cui aliquis configuratur per baptismum, & ulterius sicut à prima causa, à Spiritu sancto. Licet autem effectus dependeat à prima causa: causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu.

Et ideo, præter baptismum aquæ potest aliquis
consequi sacramenti effectum ex passione Christi, in
quantum quis eï conformatur, pro Christo patiendo.
Unde dicitur Apocalyp. 7. Hi sunt, qui venerunt ex
magna tribulatione, & laverunt stolas suas, & de-
albaverunt eas in sanguine agni. Eadem etiam ra-
tione aliquis per virtutem Spiritus sancti consequitur
ef-

„ effectum baptismi , non solum sine baptismo aquæ ,
 „ sed etiam sine baptismo sanguinis ; in quantum scilicet
 „ alicujus cor per Spiritum sanctum movetur ad cre-
 „ dendum , & diligendum Deum , & pœnitendum de
 „ peccatis .“ unde etiam dicitur baptismus pœnitentiæ .
 Et de hoc dicitur Isa. 4. „ Si abluerit Dominus sordes
 „ filiarum Sion , & sanguinem Hierusalem laverit de
 „ medio ejus , in spiritu iudicis , & spiritu ardoris .“

Sic igitur utrumque aliorum baptismatum nominatur
 baptismus , in quantum supplet vicem baptismi aquæ .
 Unde dicit Augustinus in 4. lib. de unico baptismo
 parvulorum : (*cont. Donatist. c. 22. in princ. tom. 7.*)
 „ Baptismi vicem aliquando implere passionem , de la-
 „ trone illo , cui non baptizato dictum est , hodie me-
 „ cum eris in paradiso , beatus Cyprianus non leve do-
 „ cumentum assumit ; quod etiam atque etiam conside-
 „ rans invenio , non tantum passionem pro nomine
 „ Christi , id quod baptismo deerat , posse supplere ,
 „ sed etiam fidem , conversionemque cordis , si forte
 „ ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis tem-
 „ porum succurri non potest .“

Ad primum ergo dicendum , quod alia duo bap-
 tismata includuntur in baptismo aquæ , qui efficaciam ha-
 bet & ex passione Christi , & ex Spiritu sancto . Et
 ideo per hoc non tollitur unitas baptismatis .

Ad secundum dicendum , quod sicut supra dictum
 est , (*q. 2. a. 1. & 2.*) sacramentum habet rationem
 signi : alia vero duo conveniunt cum baptismo aquæ ,
 non quidem quantum ad rationem signi , sed quantum
 ad effectum baptismatis : & ideo non sunt sacramenta .

Ad tertium dicendum , quod Damascenus ponit quæ-
 dam baptismata figuralia ; sicut dilucium , quod fuit
 signum nostri baptismi , quantum ad salvationem fi-
 delium in Ecclesia , sicut *tunc paucæ animæ salvæ fac-
 tæ sunt in arca* , ut dicitur 1. Pet. 3. Ponit etiam tra-
 situm maris rubri , qui significat nostrum baptisma ,
 quantum ad liberationem à servitute peccati . Unde &
 Apostolus dicit 1. Corinth. 10. quod *omnes baptizati
 sunt in nube , & in mari* . Ponit etiam ablutiones diver-
 sas , quæ fiebant in veteri lege , præfigurantes nostrum
 baptisma , quantum ad purgationem peccatorum . Po-
 nit

nit etiam baptismum Joannis, qui fuit præparatorius ad nostrum baptisma.

ARTICULUS XII.

375

Utrum Baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

4. d. 4. q. 3. a. 3. q. 4. Et Heb. 6. c. 3. fin.

Ad Duodecimum sic proceditur. Videtur, quod Baptismus sanguinis non sit potissimus inter tria prædicta baptismata. Baptismus enim aquæ imprimi characterem: quod quidem baptismus sanguinis non facit: ergo baptismus sanguinis non est potior, quam baptismus aquæ.

2. Præterea. Baptismus sanguinis non valet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1. ad Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis; non enim soli Martyres salvantur: ergo baptismus sanguinis non est potissimus.*

3. Præterea. Sicut baptismus aquæ habet efficaciam à passione Christi, cui secundum prædicta (a. præc.) respondet baptismus sanguinis: ita passio Christi efficaciam habet à spiritu sancto, secundum illud Heb. 9. *Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &c.* ergo baptismus flaminis potior est, quam baptismus sanguinis: non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

Sed Contra est, quod August. ad Fortunatum loquens de comparatione baptismatum dicit: (*habetur in lib. de Ecclesiast. dogmatib. c. 47. inter opera August. tom. 3.*) „Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore: ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine: ille per impositionem manus Pontificis recipit Spiritum sanctum, hic templum efficitur spiritus sancti.“

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (a. præc.)

præc.) effusio sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritus sancti dicuntur baptismata, in quantum efficiunt effectum baptismi aquæ. Baptismus autem aquæ efficaciam habet à passione Christi, & à Spiritu sancto, ut dictum est: (*a. præc.*) Quæ quidem duæ causæ operantur in quolibet horum trium baptismatum: *excellentissime tamen in baptismo sanguinis*: nam passio Christi operatur quidem in baptismo aquæ per quamdam figuralem repræsentationem; in baptismo autem flaminis, vel pœnitentiæ per quamdam affectionem; sed in baptismo sanguinis per imitationem operis.

Similiter etiam virtus Spiritus sancti operatur in baptismo aquæ per quamdam virtutem latentem; in baptismo autem pœnitentiæ per cordis commotionem; sed in Baptismo sanguinis per potissimum dilectionis, & affectionis fervorem, secundum illud Joan. 15. *Majorem hæc dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.*

Ad primum ergo dicendum, quod character est res, & sacramentum. Non autem dicimus, quod baptismus sanguinis præminentiam habeat secundum rationem sacramenti, sed quantum ad sacramenti effectum.

Ad secundum dicendum, quod effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine charitate. Ex quo patet, quod baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, & non è converso: unde ex hoc ipso probatur perfectior.

Ad tertium dicendum, quod baptismus sanguinis præminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritus sancti, ut dictum est. (*in corp. art.*)

QUÆSTIO LXVII.

De Ministris, per quos traditur Baptismi sacramentum, in octo articulos divisa.

Deinde considerandum est de Ministris, per quos traditur sacramentum Baptismi.

Et circa hoc quærentur octo.

- Primo. Utrum ad Diaconum pertineat baptizare.
 Secundo. Utrum pertineat ad Presbyterum, vel solum ad Episcopum.
 Tertio. Utrum Laicus possit sacramentum baptis-
 mi conferre.
 Quarto. Utrum hoc possit facere mulier.
 Quinto. Utrum non baptizatus possit baptizare.
 Sexto. Utrum plures possint simul baptizare unum
 & eundem.
 Septimo. Utrum necesse sit, aliquem esse qui bap-
 tizatum de sacro fonte recipiat.
 Octavo. Utrum suscipiens aliquem de sacro fonte
 obligetur ad ejus instructionem.

ARTICULUS I.

376

Utrum ad officium Diaconi pertineat baptizare.

4. d. 5. q. 2. a. 1. q. 1. & d. 7. q. 3. a. 1. q. 1. cor.
 d. 13. q. 2. a. 3. q. 2. corp.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod ad officium Diaconi pertineat baptizare. Simul enim injungitur à Domino officium prædicandi Evangelium, & baptizandi, secundum illud Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* Sed ad officium diaconi pertinet evangelizare: ergo videtur, quod etiam ad officium diaconi pertineat baptizare.

2. Præterea. Secundum Dionys. 5. cap. Ecclesiasticæ hierarchiæ (*aliquant. à princip.*) purgare pertinet ad officium diaconi: sed purgatio à peccatis maxime fit per baptismum, secundum illud Ephesior. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*: ergo videtur, quod baptizare pertineat ad diaconum.

3. Præterea. De Beato Laurentio legitur, quod cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat: ergo videtur, quod ad diaconos pertineat baptizare.

Sed Contra est, quod Gelasius I. Papa dixit,
 (*epist.*

epist. 9. c. 7. tom. 4. Concil.) & habetur in Decret. 93. distinct. (cap. 13.) Diaconos propriam constituimus observare mensuram. Et infra : Absque Episcopo , vel Presbytero baptizare non audeant , nisi prædictis ordinibus fortasse longius constitutis , necessitas extrema compellat.

Respondeo dicendum , quod sicut cœlestium ordinum proprietates , & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur , ut Dionys. dicit 7. cap. cœl. hierar. (*in princ.*) ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinum accipi potest , quid ad unumquemque pertineat ordinem.

Dicuntur autem diaconi , quasi ministri : quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod sacramentum principaliter , & quasi ex proprio officio præbere , sed adhibere ministerium aliis majoribus in sacramentorum exhibitione. Et „sic ad diaconum non pertinet, „ quasi ex proprio officio , tradere sacramentum baptismi , sed in collatione hujus sacramenti , & aliorum assistere , & ministrare majoribus. Unde Isidorus dicit , (*in epist. ad Laudesfred. quæ hab. tom. 6. Concil. post Conc. Tolet. 8.*) Ad diaconum pertinet assistere , & ministrare sacerdotibus in omnibus , quæ aguntur in sacramentis Christi , in baptismo scilicet , in chrismate , in patena , & calice.

Ad primum ergo dicendum , quod ad diaconum pertinet recitare Evangelium in Ecclesia , & prædicare ipsum per modum catechizantis. Unde & Dionys. dicit , (*c. 5. Eccles. hier. cir. med. & cap. 3.*) quod diaconi habent officium super immundos : inter quos ponit catechumenos. Sed docere , id est , exponere Evangelium , pertinet proprie ad Episcopum , cujus actus est perficere , secundum Dionysium 5. cap. Ecclesiasticæ hierarchiæ. (*ante med.*) Perficere autem idem est , quod docere. Unde non sequitur , quod ad diaconos pertineat officium baptizandi.

Ad secundum dicendum , quod , sicut Dionysius dicit in 2. eccles. hier. (*parum à princip.*) baptismus non solum habet purgativam , sed etiam illuminativam virtutem , & ideo excedit officium diaconi , ad quem pertinet solum purgare , scilicet vel repellendo im-

mundos, vel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

Ad tertium dicendum, quod quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconis, necessitate urgente, in absentia majorum baptizare, sicut patet ex auctoritate Gelasii supra inducta. (*in arg. sed cont.*) Et hoc modo Beatus Laurentius diaconus existens baptizavit.

ARTICULUS II.

377

Utrum baptizare pertineat ad officium Presbyterorum.

4. dist. 5. quæst. 2. a. 1. q. 2. & dist. 7. quæst. 1. art. 1. quæst. 3. corp. & d. 17. q. 3. a. 3. q. 2. corp. & d. 24. q. 2. a. 2. ad 1.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod baptizare non pertineat ad officium Presbyterorum, sed solum Episcoporum. Quia sicut dictum est, (*quæst. preced. a. 5. arg. 2. & a. præc. arg. 1.*) sub eodem præcepto injungitur Matth. ult. officium docendi, & baptizandi: sed docere, quod es perficere, pertinet ad officium Episcopi, ut patet per Dionys. 5. & 6. eccl. hier. ergo & baptizare pertinet tantum ad officium Episcopi.

2. Præterea. Per baptismum annumeratur aliquis populo Christiano: quod quidem videtur ad officium solius Principis pertinere: sed principatum in Ecclesia tenent Episcopi, qui, ut dicitur in Glos. (*ord. Bedæ sup. illud: Designavit Dominus*) Luc. 10. tenent locum Apostolorum, de quibus dicitur in Psal. 44. *Constitues eos principes super omnem terram*: ergo videtur, quod baptizare pertineat solum ad officium Episcopi.

3. Præterea. Isidorus dicit, (*loc. cit. art. præced.*) quod ad Episcopum pertinet basilicarum consecratio, iunctio altaris, & consecutio chrismatum: ipse ordines Ecclesiasticos distribuit, & sacras virgines benedicit: sed his omnibus majus est sacramentum baptismi: ergo videtur, quod multo magis ad officium solius Episcopi pertineat baptizare.

Sed

Sed Contra est, quod Isidorus dicit in lib. 2. de offic. (c. 24. ad fin.) *Constat, baptismum solis sacerdotibus esse traditum.*

Respondeo dicendum, quod sacerdotes ad hoc consecrantur, ut sacramentum corporis Christi conficiant, sicut supra dictum est: (q. 63. a. 2. & 6. & q. 65. a. 3.) Illud autem est sacramentum Ecclesiasticæ unitatis, secundum illud Apost. 1. Corinth. 10. *Unus panis, & unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus.*

Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ unitatis, unde & accipit jus ad mensam Domini accedendi. Et ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare Eucharistiam, (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare, ejusdem enim videtur esse operari totum, & partem in toto disponere.

Ad primum ergo dicendum, quod utrumque officium, scilicet docendi, & baptizandi, Dominus Apostolis injunxit; quorum vicem gerunt Episcopi: aliter tamen, & aliter. Nam officium docendi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tamquam principalissimum, unde & ipsi Apostoli dixerunt Actuum 6. *Non est æquum, nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* Officium autem baptizandi commisit Apostolis, ut per alios exercendum. Unde & Apostolus dicit 1. Corinth. 1. *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare:* & hoc ideo quia in baptizando nihil operatur meritum, & sapientia ministri, sicut in docendo; ut patet ex supra dictis, (q. 64. a. 5. 6. & 9.) in cujus etiam signum nec ipse Dominus baptizavit, sed discipuli ejus, ut dicitur Joan. 4. Nec tamen per hoc excluditur, quin Episcopi possint baptizare: quia quod potest potestas inferior, potest & superior: unde & Apostolus ibidem dicit, se quosdam baptizasse.

Ad secundum dicendum, quod in qualibet Republica ea quæ sunt minora, pertinent ad minores, majora vero majoribus reservantur, secundum illud Exodi 18. *Quicquid majus fuerit, referant ad te, & ipsi tantummodo minora judicent.* Et ideo ad minores ci-

vitatis principes pertinet disponere de infimo populo: ad summos autem principes pertinet disponere ea, quæ pertinent ad majores civitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis nisi infimum gradum in populo Christiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores principes Ecclesiæ, id est, ad Præsbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi, ut dicit Glos. Lucæ 10. (*cit. in arg.*)

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q. 65. a. 3. in corp. & ad 4.*) sacramentum baptismi est potissimum necessitate: sed quantum ad perfectionem, sunt quædam alia potiora, quæ Episcopis reservantur.

ARTICULUS III.

378

Utrum Laicus possit baptizare.

2. 2. q. 100. a. 2. ad 1. & 4. d. 5. q. 2. a. 1. q. 1. & 3. & d. 6. q. 1. a. 3. q. 2. & 3.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod Laicus baptizare non possit. Baptizare enim, sicut dictum est, (*a. præc.*) proprie pertinet ad ordinem sacerdotalem: sed ea quæ sunt ordinis, non possunt committi nec habenti ordinem: ergo videtur, quod Laicus, qui non habet ordinem, baptizare non possit.

2. Præterea. Majus est baptizare, quam alia sacramentalia baptismi perficere, sicut catechizare, & exorcizare, & aquam baptismalem benedicere: sed hæc non possunt fieri à laicis, sed solum à sacerdotibus: ergo videtur quod multo minus laici possint baptizare.

3. Præterea. Sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia: sed laicus non potest absolvere in foro pœnitentiali: ergo neque potest baptizare.

Sed Contra est, quod Gelasius I. Papa, (*epist. 9. c. 7. tom. 4. Concil.*) & Isidor. (*lib. 2. de offic. c. 24. ad fin.*) dicunt, quod baptizare, necessitate imminenti, laicis Christianis plerumque conceditur.

Res.

Respondeo dicendum, quod ad misericordiam ejus, qui vult omnes homines salvos fieri, pertinet, ut in his quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inveniat.

Inter omnia autem sacramenta maximæ necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in vitam spiritualem: quia pueris aliter omnino subveniri non potest; & adulti non possunt aliter, quam per baptismum, plenam remissionem consequi & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam.

Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut materia baptismi sit communis, scilicet aqua, quæ à quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicumque non ordinatus, ne propter defectum baptismi homo salutis suæ dispendium patiatur.

Ad primum ergo dicendum, quod baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem secundum quandam convenientiam, & solemnitatem: non autem hoc est de necessitate sacramenti; unde etiamsi extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem, tamen sacramentum baptismi confert: nec est rebaptizandus ille, qui sic est baptizatus.

Ad secundum dicendum, quod illa sacramentalia baptismi pertinent ad solemnitatem, non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent, nec possunt à laico, sed solum à sacerdote, cujus est solemniter baptizare.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*quæst. 65. art. 3. & 4.*) pœnitentia non est tantæ necessitatis, sicut baptismus; potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quæ non liberat à tota pœna, nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non est simile de baptismo, cujus effectus per nihil aliud suppleri potest.

ARTICULUS IV.

Utrum mulier possit baptizare.

Sup. art. 3. & locis ibidem inductis.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthaginensi Concilio, (scil. 4. can. 99. & 100. tom. 2.) quod *mulier quamvis docta, & sancta, viros in conventu docere, vel aliquos baptizare non præsumat: sed nullo modo licet mulieri docere in conventu, secundum illud 1. Cor. 14. Turpe est mulieri in Ecclesia loqui: ergo videtur, quod nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.*

2. Præterea. Baptizare pertinet ad officium prælationis: unde à sacerdotibus habentibus curam animarum debet accipi baptismus: sed hoc non potest competere mulieri, secundum illud 1. Tim. 2. *Docere mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed est in silentio: ergo mulier baptizare non potest.*

3. Præterea. In spiritali regeneratione videtur aqua habere locum materni uteri, ut Augustinus dicit super illud Joan. 3. *Numquid homo potest in ventrem matris sue iterato introire, & renasci? (tract. 11. in Joah. ante med. tom. 9.)* Ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officium: sed hoc non competit mulieri: ergo mulier baptizare non potest.

Sed Contra est, quod Urbanus Papa dicit, & habetur in Decret. 30. quæst. 3. (cap. 4.) „Super quibus consulit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex sententia respondendum, ut baptismus sit, si instante necessitate femina puerum in nomine sanctæ Trinitatis baptizaverit.“

Respondeo dicendum, quod Christus est, qui principaliter baptizat, secundum illud Joan. 1. *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem, hic est qui baptizat.*

Dicitur autem Colos. 3. quod *in Christo non est masculus, & femina. Et ideo sicut masculus laicus potest*

test baptizare, quasi minister Christi; ita etiam & foemina.

Quia tamen *caput mulieris est vir, & caput viri est Christus*, ut dicitur I. Corinth. II. non debet mulier baptizare, si adsit copia viri; sicut nec laicus præsentem clericum, nec clericus præsentem sacerdote; qui tamen potest baptizare præsentem Episcopo; eo quod hoc pertinet ad officium sacerdotis.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut mulieri non permittitur publice docere, potest tamen privata doctrina, vel monitione aliquem instruere; ita non permittitur ei publice, & solemniter baptizare, sed tamen potest baptizare in necessitatis articulo.

Ad secundum dicendum, quod quando baptismus solemniter, & ordinarie celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere à Presbytero curam animarum habente, vel ab aliquo vice ejus: hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

Ad tertium dicendum, quod in generatione carnali masculus, & foemina operantur secundum virtutem propriæ naturæ; & ideo foemina non potest esse principium generationis activum, sed passivum tantum. Sed in generatione spirituali neuter operatur in virtute propria, sed instrumentaliter tantum per virtutem Christi; & ideo eodem modo potest vir, & mulier in casu necessitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizaret, non esset rebaptizandus, sicut & de laico dictum est: (*a. præc.*) peccaret tamen ipsa baptizans, & alii qui ad hoc cooperarentur, vel baptismum ab ea suscipiendo, vel baptizandum aliquem offerendo.

ARTICULUS V.

380

Utrum non baptizatus possit sacramentum baptismi conferre.

Sup. art. 3. & locis ibidem notatis.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod ille qui non est baptizatus, non possit sacramentum bap-

mi conferre. Nullus enim dat, quod non habet: sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi: ergo non potest ipsum conferre.

2. Præterea. Sacramentum baptismi confert aliquis, in quantum est minister Ecclesiæ: sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad Ecclesiam, scilicet, nec re, nec sacramento: ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

3. Præterea. Majus est sacramentum conferre, quam suscipere: sed non baptizatus non potest alia sacramenta suscipere: ergo multo minus potest aliquod sacramentum conferre.

Sed Contra est, quod Isidor. dicit: (*hab. cap. Si quis per ignorantiam, 1. q. 1.*) *Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit, qui baptizat: Sed ille, qui est baptizatus, non dicitur paganus: ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum baptismi.*

Respondeo dicendum, quod hanc quæstionem August. indeterminatam reliquit: Dicit enim 2. contra Epist. Parmen. (*c. 13. à med. tom. 7.*) „Hæc quidem alia quæstio est, utrum & ab his qui numquam fuerunt Christiani, possit baptismus dari: nec aliud, quid temere inde affirmandum est, sine auctoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei sufficit.“

Postmodum vero per Ecclesiam determinatum est, quod non baptizati, sive sint Judæi, sive Pagani possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma Ecclesiæ baptizent. Unde Nicolaus I. Papa respondet de consecr. d. 4. c. 24. ad consult. Bulgar. (*c. 104. tom. 8. Concil.*) „A quodam Judæo, nescitis utrum Christiano, an Pagano, multos in patria vestra asseritis baptizatos; & quid inde sit agendum consulti. Hi profecto, si in nomine sanctæ Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent; si autem forma Ecclesiæ non fuerit observata, sacramentum baptismi non confertur.“ Et sic intelligendum est, quod Gregorius III. scribit Bonifacio Episcopo: (*epistol. 1. can. 1. tom. 6. Concil. & hab. c. 52. de consec. dist. 4.*) *Quos à paganis baptizatos esse asseruisti, sci-*

licet Ecclesie forma non servata, ut *denuo baptizes in nomine Trinitatis mandamus.*

Et hujus ratio, est, quia sicut ex parte materię, quantum ad necessitatem sacramenti sufficit quęcumque aqua: ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. *Et ideo etiam non baptizatus in articulo necessitatis baptizare potest: ut si duo non baptizati se invicem baptizent, dum prius unus baptizaret alium, & postea baptizaretur ab eodem, & consequeretur uterque non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulum necessitatis hoc fieret, uterque graviter peccaret, sc. baptizans, & baptizatus; & per hoc impediretur baptismi effectus, licet non tolleretur ipsum sacramentum.*

Ad primum ergo dicendum, quod homo baptizans adhibet tantummodo ministerium exterius; sed Christus est, qui interius baptizat, qui potest uti omnibus hominibus ad quodcumque voluerit. Et ideo non baptizati possunt baptizare: quia, ut Nicolaus Papa dicit, *baptismus non est illorum, scil. baptizantium, sed ejus, scil. Christi (hoc hab. expres. Aug. lib. 3. cont. Crescon. cap. 6. in fin. tom. 7.)*

Ad secundum dicendum, quod ille qui non est baptizatus, quamvis non pertineat ad Ecclesiam re, vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione, & similitudine actus, in quantum sc. intendit facere, quod facit Ecclesia, & formam Ecclesie servat in baptizando; & sic operatur, ut minister Christi, qui virtutem suam non alligavit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

Ad tertium dicendum, quod alia sacramenta non sunt tantę necessitatis sicut baptismus: Et ideo magis conceditur, quod non baptizatus possit baptizare, quam quod possit alia sacramenta suscipere.

ARTICULUS VI.

Utrum plures possint simul unum baptizare.

4. dist. 3. art. 2. q. 2. ad 1. & 2. d. 6. q. 2. a. 1. quæst. 1. ad 3.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod plures possint simul unum baptizare. In multitudine enim continetur unum, sed non convertitur: unde videtur, quod quicquid potest facere unus, possint facere multi, & non è converso, sicut multi trahunt navem, quam unus trahere non posset: sed unus homo potest simul plures baptizare: ergo & plures possunt simul unum baptizare.

2. Præterea. Difficilius est, quod unum agens agat in plura, quam quod plures agentes agant simul in unum: sed unus homo potest simul plures baptizare.

3. Præterea. Baptismus est sacramentum maximè necessitatis. Sed in aliquo casu videtur esse necessarium, quod plures simul unum baptizent: puta si aliquis parvulus esset in articulo mortis, & adessent duo quorum alter esset mutus & alter manibus, & brachiis careret: tunc enim oporteret, quod mutilatus verba proferret, & mutus actum baptismi exerceret: ergo videtur, quod plures possint simul unum baptizare.

Sed Contra est, quod unius agentis est una actio: si ergo plures unum baptizarent, videtur sequi quod essent plures baptismi: quod est contra id quod dicitur Ephes. 4. *Una fides, unum baptisma.*

Respondeo dicendum, quod sacramentum baptismi præcipue habet virtutem ex forma, quam Apostolus nominat *verbum vitæ* Ephes. 5. Et ideo considerare oportet, si plures simul unum baptizarent, qua forma uterentur. Si enim dicerent: *Nos te baptizamus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, non conferretur sacramentum baptismi; eo quod non servaretur forma Ecclesiæ, quæ sic habet: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Sed dicunt quidam, quod hoc excluditur per formam bap-

fizandi, qua utitur Ecclesia Græcorum. Possent enim dicere: *Baptizetur servus Christi N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, &c.* sub qua forma Græci baptismum suscipiunt. Quæ tamen forma multo magis dissimilis est formæ, qua nos utimur, quam si dicatur: *Noste baptizamus.* Sed considerandum est, quod ex tali forma, *Nos te baptizamus,* exprimitur talis intentio, quo plures conveniant ad unum baptismum conferendum, quod quidem videtur esse contra rationem ministerii: homo enim non baptizat, nisi ut minister Christi, & vicem ejus gereus. Unde sicut unus est Christus, ita oportet esse unum ministrum, qui Christum repræsentet. Propter quod signanter Apostolus dicit Ephes. 4. *Unus Dominus, una fides, unum baptisma.* Et ideo contraria intentio videtur excludere baptismi sacramentum.

Si vero uterque diceret, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti,* uterque exprimeret suam intentionem, quasi ipse singulariter baptismum conferret: quod posset contingere in eo casu, in quo contentiose uterque aliquem baptizare conaretur. Et tunc manifestum est, quod ille qui prius verba proferret, daret baptismi sacramentum, alius vero, quantumcumque jus baptizandi haberet, nihil faceret; & si verba pronuntiare præsumeret, esset puniendus, tamquam rebaptizator: Si autem omnino simul ambo verba proferrent, & hominem immergerent, aut aspergerent, essent puniendi, de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione baptismi, quia uterque intenderet non baptizatum baptizare, & uterque quantum est in se, baptizaret: nec traderent aliud, & aliud sacramentum, sed Christus, qui est unus interior baptizans, unum sacramentum per utrumque conferret.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa locum habet in his, quæ agunt propria virtute. Sed homines non baptizant propria virtute, sed virtute Christi, qui cum sit unus, per novum ministrum perficit suum opus.

Ad secundum dicendum, quod in casu necessitatis unus posset simul plures baptizare sub hac forma: *Ego vos baptizo:* puta si immineret ruina, aut gladius, aut aliquid hujusmodi, quod omnino moram non pa-

teretur, ut singillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diversificatur forma Ecclesiæ : quia plurale non est nisi singulare geminatum : præsertim cum pluraliter dicatur Matth. ult. *Baptizantes eos*, &c. Nec est simile de baptizante, & baptizato : quia Christus, qui principaliter baptizat, est unus ; sed multi per baptismum efficiuntur unum in Christo.

Ad tertium dicendum, quod sicut supra dictum est, (q. 66. a. 3. & 5.) integritas baptismi consistit in forma verborum, & in usu materiæ. Et ideo neque ille qui tantum verba profert, baptizat, neque ille qui immergit. Et ideo si unus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum poterit esse conveniens. Neque enim poterit dici : *Ego te baptizo*, cum ipse non immergat, & per consequens non baptizaret. Neque etiam poterit dici : *Nos te baptizamus*, cum neuter baptizet : si enim duo sint, quorum unus unam partem libri scribat, & alius aliam, non erit propria locutio : *Nos scripsimus librum istum*, sed synecdochica, in quantum totum ponitur pro parte.

ARTICULUS VII.

382

Utrum in baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum levet in sacro fonte.

Inf. a. 8. ad 1.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod in baptismo non requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte levet. Baptismus enim noster per baptismum Christi consecratur, & ei conformatur : sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus ; sed, sicut dicitur Math. 3. *Baptizatus Jesus confestim ascendit de aqua* : ergo videtur quod nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte suscipiat.

2. Præterea, Baptismus est spiritalis regeneratio, ut dictum est : (a. 3. h. q.) sed in carnali generatione non requiritur nisi principium activum, quod est pater, & principium passivum, quod est mater : igitur
cum

cum in baptismo locum patris obtineat ille qui baptizat, locum autem matris ipsa aqua baptismi, ut Augustinus dicit in quodam Sermone Epiphaniæ, (*quæst. 36. de Temp. tom. 10.*) videtur, quod non requiratur aliquis alius, qui baptizatum de sacro fonte levet.

3. Præterea. In sacramentis Ecclesiæ nihil derisorium fieri debet: sed hoc derisorium videtur, quod adulti baptizati, qui seipsum sustentare possunt, & de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur: ergo videtur quod non requiratur aliquis, præcipue in baptismo adultorum, qui baptizatum de sacro fonte levet.

Sed Contra est, quod Dionys. dicit 2. cap. Eccles. hierar. (*ante med.*) quod *Sacerdotes assumentes baptizatum, tradunt eum ad educationem susceptori, & duci.*

Respondeo dicendum, quod spiritalis regeneratio, quæ fit per baptismum, assimilatur quodammodo generationi carnali. Unde dicitur 1. Petri 2. *Sicut modo geniti infantes, rationabiles, sine dolo, lac concupiscite.* In generatione autem carnali parvulus nuper natus indiget nutrice, & pædagogico. Unde & in spiritali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis, & pædagogi, informando, & instruendo eum, quasi novitium in fide de his, quæ pertinent ad fidem, & vitam Christianam: ad quod Prælati Ecclesiæ vacare non possunt, circa communem curam populi occupati; parvuli enim & novitii indigent speciali cura præter communem. Et ideo requiritur, quod aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam instructionem, & tutelam.

Et hoc est quod Dionys. dicit ult. c. Eccl. Hierarch. (*versus fi.*) *Divinis nostris ducibus, (id est Apostolis) ad mentem venit, & visum est suscipere infantes secundum istum sanctum modum, quod naturales pueri parentes traderent puerum cuidam docto in divinis pædologo, & reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub divino patre, & salvationis sanctæ susceptore.*

Ad primum ergo dicendum, quod Christus non est baptizatus, ut ipse regeneraretur, sed ut alios regeneraret, & ideo post baptismum non indiguit pædologo, tamquam parvulus.

Ad secundum dicendum, quod in generatione carnali non requiritur ex necessitate nisi pater, & mater; sed ad facilem partum, & educationem pueri convenientem requiritur obstetrix, & nutrix, & pædagogus: quorum vicem implet in baptismo ille, qui puerum de sacro fonte levat. Unde non est de necessitate sacramenti; sed unus solus potest in aqua baptizare, necessitate imminente.

Ad tertium dicendum, quod baptizatus non suscipitur à patrino de sacro fonte propter imbecillitatem corporalem, sed propter imbecillitatem spiritualem, ut dictum est. (*in corp. a.*)

ARTICULUS VIII.

383

Utrum ille, qui aliquem levat de sacro fonte, teneatur ad ejus instructionem.

Inf. q. 71. a. 1. ad 3. & 4. d. 6. q. 2. art. 2. quæst. 3. cor. & ad 3.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod ille qui suscipit aliquem de sacro fonte, non obligetur ad ejus instructionem. Quia nullus potest instruere, nisi instructus: sed etiam quidam non instructi, sed simplices admittuntur levare aliquem de sacro fonte: ergo ille qui suscipit baptizatum, non obligatur ad ejus instructionem.

2. Præterea. Filius magis potest à patre instrui, quam ab alio extraneo; nam filius habet à patre esse, & nutrimentum, & disciplinam, ut Philosoph. dicit in 8. Ethic. (*cap. 12. cir. med. tom. 5.*) si ergo ille qui suscipit baptizatum, teneretur eum instruere, magis esset conveniens, quod pater carnis filium suum de fonte susciperet, quam aliquis alius: quod tamen videtur esse prohibitum, ut habetur in Decret. 30. q. 1. (*c. Pervenit, & c. Dictum est.*)

3. Præterea. Plures magis possunt instruere, quam unus solus: si ergo ille qui suscipit aliquem baptizatum teneretur eum instruere, magis deberent plures suscipere, quam unus solus: cujus contrarium habetur

tur

tur ex Decret. Leonis Papæ: (quod habet e. 101. de consec. dist. 4.) Non plures, inquit, ad suscipiendum de baptismo infantem, quam unus, accedant, sive vir, sive mulier.

Sed Contra est, quod Augustinus dicit in quodam Serm. Paschali: (qui est 163. de temp. à med. tom. 10.) Vos ante omnia tam viros, quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis, moneo; ut vos cognoscatis fidejussores apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.

Respondeo dicendum, quod unusquisque obligatur ad exequendum officium, quod accepit. Dictum est autem, (art. præc.) quod ille qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium pædagogi, & idè obligatur ad habendam curam de ipso, si necessitas immineret; sicut eo tempore, & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur.

Sed ubi nutriuntur inter cathólicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari, præsumendo quod à suis parentibus diligenter instruantur: si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur secundum suum modum salutis spiritualium filiorum curam impendere.

Ad primum ergo dicendum, quod ubi immineret periculum, oporteret esse aliquem doctum in divinis: sicut Dionysius dicit, (cap. 7. Eccles. hier. vers. fin.) qui baptizatum de sacro fonte susciperet: sed ubi hoc periculum non imminet, propter hoc quod pueri nutriuntur inter catholicos, admittuntur quicumque ad hoc officium: quia ea quæ pertinent ad Christianam vitam, & fidem, publice omnibus nota sunt. Attamen ille, qui non est baptizatus, non potest suscipere baptizatum, ut est declaratum in Concilio Moguntino, (habetur cap. In baptismo, de consec. dist. 4.) licet non baptizatus possit baptizare; quia persona baptizantis est de necessitate sacramenti, non autem persona suscipientis, sicut dictum est. (art. præc. ad 2.)

Ad secundum dicendum, quod sicut est alia generatio spiritualis à carnali, ita etiam debet esse alia disciplina, secundum illud Hebr. 12. Patres quidem car-

carnis nostræ habuimus eruditores, & reverēbamur eorum non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, & vitemus? Et ideo alius debet esse pater spiritualis a patre carnali, nisi necessitas contrarium exigat.

Ad tertium dicendum, quod confusio esset disciplinæ, nisi esset unus principalis instructor; & ideo in baptismo unus debet esse principalis susceptor; alii tamen possunt admitti, quasi coadjutores.

QUÆSTIO LXVIII.

*De suscipiētib; Baptismum in duodecim
divisa.*

Deinde considerandum est de suscipiētib; baptismum.

Et circa hæc quærentur duodecim.

Primo. Utrum omnes teneantur ad suscipiendum baptismum.

Secundo. Utrum aliquis possit salvari sine baptismo.

Tertio. Utrum baptismus sit differendus.

Quarto. Utrum peccatores sint baptizandi.

Quinto. Utrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

Sexto. Utrum requiratur confessio peccatorum.

Septimo. Utrum requiratur intentio ex parte baptizati.

Octavo. Utrum requiratur fides.

Nono. Utrum pueri sint baptizandi.

Decimo. Utrum pueri Judæorum sint baptizandi in vitis parentibus.

Undecimo. Utrum aliqui sint baptizandi in matris uteris existentes.

Duodecimo. Utrum furiosi, & amentes sint baptizandi.

ARTICULUS I.

384

Utrum omnes teneantur ad susceptionem Baptismi.

*Inf. quæst. 70. art. 2. ad 3. & 4. d. 4. q. 3. art. 3.
quæst. 2. cor. & ad 3. & d. 6. q. 1. a. 1. q. 1.
corp. & 4. cont. c. 71.*

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod non teneantur omnes ad susceptionem baptismi. Per Christum enim non est hominibus arctata via salutis: sed ante Christi adventum poterant homines salvari sine baptismo: ergo & post Christi adventum.

2. Præterea. Baptismus maxime videtur esse institutus in remedium peccati originalis: sed ille qui est baptizatus, cum non habeat originale peccatum, non videtur quod possit illud transfundere in prolem: ergo filii baptizatorum non videntur esse baptizandi.

3. Præterea. Baptismus datur ad hoc, quod aliquis per gratiam à peccato mundetur: sed hoc consequuntur illi, qui sunt sanctificati in utero sine baptismo: ergo non tenentur ad suscipiendum baptismum.

Sed Contra est, quod dicitur Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et in lib. de Eccles. dogmat. (c. 74. inter op. August. tom. 3.) dicitur: *Baptizatis tantum iter salutis esse credimus.*

Respondeo dicendum, quod ad illud homines tenentur, sine quo salutem consequi non possunt. Manifestum est autem, quod nullus potest salutem consequi, nisi per Christum. Unde & Apost. dicit Roman. 5. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.*

Ad hoc autem datur baptismus, ut aliquis per ipsum regeneratus incorporetur Christo, factus membrum ipsius. Unde dicitur Galat. 3. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Unde manifestum est, quod omnes ad baptismum tenentur, & sine eo non potest esse salus hominibus.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod nunquam homines potuerunt salvari etiam ante Christi adventum, nisi fierent membra Christi: quia, ut dicitur Act. 4. *Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri: sed ante adventum Christi homines Christi incorporabantur per fidem futuri adventus; cuius fidei signaculum erat circumcisio, ut Apostolus dicit Rom. 4. ante vero quam circumcisio institueretur, sola fide, ut Gregor. dicit, (lib. 4. Moral. cap. 3. d. princ.) cum sacrificiorum oblatione, quibus suam fidem antiqui patres profitebantur, homines Christo incorporabantur. Post adventum etiam Christi homines per fidem Christo incorporantur, secundum illud Ephes. 3. *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris.* Sed alio signo manifestatur fides rei jam præsentis, quam demonstraretur, quando erat futura; sicut etiam aliis verbis significatur præsens, præteritum, & futurum. Et ideo licet ipsum sacramentum baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem: fides tamen, cuius baptismus sacramentum est, semper necessaria fuit.*

Ad secundum dicendum, quod sicut in secunda parte dictum est, (1. 2. q. 81. a. 3. ad 2.) illi qui baptizantur, renovantur per baptismum secundum spiritum: corpus tamen remanet subjectum vetustati peccati, secundum illud Rom. 8. *Corpus quidem mortuum est propter peccatum: spiritus vero vivit propter justificationem.* Unde & Augustinus probat in lib. 6. contra Julianum, (cap. 17. cir. med. tom. 7.) quod *baptizatur in homine quidquid in eo est.* Manifestum est autem, quod homo non generat generatione carnali secundum spiritum, sed secundum carnem. Et ideo filii baptizatorum cum peccato originali nascuntur: unde indigent baptizari.

Ad tertium dicendum, quod illi qui sunt sanctificati in utero, consequuntur quidem gratiam emundantem à peccato originali; non tamen ex hoc ipso consequuntur characterem, quo Christo configurentur. Et propter hoc, si aliqui nunc sanctificarentur in utero, necesse esset eos baptizari, ut per susceptionem characteris aliis membris Christi conformarentur.

ARTICULUS II.

389

Utrum sine Baptismo aliquis possit salvari.

1. 2. q. 113. art. 3. ad 1. & 4. d. 4. q. 3. a. 3. q. 2.
cor. & ad 3. & 4. cont. c. 72. & quol. 1. art. 4.
& Joan. 6. lect. 7. c. 1.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod sine baptismo nullus possit salvari. Dicit enim Dominus Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*: sed illi soli salvantur, qui regnum Dei intrant: ergo nullus potest salvari sine baptismo, quo aliquis regeneratur ex aqua, & Spiritu sancto.

2. Præterea. In libro de Ecclesiast. dogmatibus (c. 74. inter opera Aug. tom. 3.) dicitur: „Nullum catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, ubi totum sacramentum baptismi completur:“ sed si aliquis sine baptismo posset salvari, maxime hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem: ergo videtur, quod sine baptismo nullus possit salvari.

3. Præterea. Sicut supra dictum est, (q. 65. a. 3. & 4.) Sacramentum baptismi est de necessitate salutis: necessarium autem est, sine quo non potest aliquid esse, ut dicitur 5. Metaph. (tex. 6. tom. 3.) ergo videtur, quod sine baptismo nullus possit consequi salutem.

Sed Contra est, quod Augustinus dicit super Levitic. (q. 84. à med. tom. 4.) „Invisibilem sanctificationem quibusdam affuisse, & profuisse sine visibilibus sacramentis: visibilem vero sanctificationem, quæ fit in sacramento visibili, sine invisibili posse adesse, sed non posse prodesse:“ cum igitur sacramentum baptismi ad visibilem sanctificationem pertineat, videtur quod sine sacramento baptismi aliquis possit salutem consequi per invisibilem sanctificationem.

Respondeo dicendum, quod sacramentum baptismi

du-

dupliciter potest alicui deesse. Uno modo & re, & voto: quod contingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt: quod manifeste ad contemptum sacramenti pertinet, quantum ad illos, qui habent usum liberi arbitrii. Et ideo hi, quibus hoc modo deest baptismus, salutem consequi non possunt: quia nec sacramentaliter, nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus.

*Alio modo potest sacramentum baptismi alicui deesse re, sed non voto: sicut cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu prævenitur morte, antequam baptismum suscipiat: & talis sine baptismo actuali salutem consequi potest, propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operante, per quam Deus interiori hominem sanctificat, cujus potentia sacramentis visibilibus non alligatur. Unde Ambros. dicit (in lib. de obitu Valentin. aliquant. à med.) de Valentiniano, qui catechumenus mortuus fuit: *Quem regeneraturus eram, amisi: veruntamen ille gratiam, quam poposcit, non amisit.**

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dicitur 1. Reg. 16. *Homo videt ea, quæ patent: Dominus autem intuetur cor.* Ille autem, qui desiderat per baptismum regenerari ex aqua, & Spiritu sancto, corde quidem regeneratus est, licet non corpore; sicut & Apostolus dicit Rom. 2. *quod circumcisio cordis est in spiritu, non in littera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.*

Ad secundum dicendum, quod nullus pervenit ad vitam æternam, nisi absolutus ab omni culpa, & reatu pœnæ; quæ quidem universalis absolutio fit in perceptione baptismi, & in martyrio: propter quod dicitur, quod in martyrio omnia sacramenta baptismi complentur, scil. quantum ad plenam liberationem à culpa, & pœna. Si quis ergo Catechumenus sit habens desiderium baptismi, quia aliter in bonis operibus non moreretur, quæ non possunt esse sine fide per dilectionem operante, talis decedens non statim pervenit ad vitam æternam, sed patietur pœnam pro peccatis præteritis, ipse tamen *salvus erit sic quasi per ignem*, ut dicitur 1. ad Cor. 3.

Ad tertium dicendum, quod pro tanto dicitur sacramentum baptismi esse de necessitate salutis, quia non potest esse homini salus, nisi saltem in voluntate habeatur, quæ apud Deum reputatur pro facto.

ARTICULUS III.

386

Utrum baptismus sit differendus.

4. d. 4. q. 3. a. 1. q. 2. & d. 17. q. 3. a. 1. q. 4. cor. & mal. q. 4. a. 1.

Ad Tertium sic proceditur Videtur, quod baptismus sit differendus. Dicit enim Leo Papa: (epist. 4. cap. 5.) *Duo tempora, Pascha, & Pentecostes, ad baptizandum à Romano Pontifice legitimo præfixa sunt. Unde dilectionem vestram monemus, ut nullos alios dies huic observationi misceatis: videtur ergo, quod oporteat non statim aliquem baptizari, sed usque ad prædicta tempora baptismum differri.*

2. Præterea. In Concilio Agathensi (can. 34. tom. 4. & habetur c. 93. de consec. dist. 4.) legitur: „*Ju-
dæi, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit,
si ad leges catholicas venire voluerint, octo men-
ses inter catechumenos Ecclesiæ limen introeant; &
si pura fide venire noscantur, tunc demum bap-
tismi gratiam mereantur:*“ non ergo statim sunt ho-
mines baptizandi; sed usque ad certum tempus est differendum baptismum.

3. Præterea. Sicut dicitur Isaiæ 27. *Iste est omnis fructus, ut auferatur peccatum: sed magis videtur auferri peccatum, vel etiam dimitti, si baptismus diu differatur. Primo quidem, quia peccantes post baptismum gravius peccant, secundum illud Hebr. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est? scilicet per baptismum. Secundo, quia baptismus tollit peccata præterita, non autem futura: unde quanto magis baptismus differtur, tanto plura peccata tollit: videtur ergo, quod baptismus debeat diu differri.*

Sed

Sed Contra est, quod dicitur Eccl. 5. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: sed perfecta conversio ad Deum est eorum, qui regenerantur in Christo per baptismum: non ergo debet baptismus differri de die in diem.*

Respondeo dicendum, quod circa hoc distinguendum est, utrum sint baptizandi pueri, vel adulti. Si enim *pueri sint baptizandi, non est differendum baptismum.* Primo quidem, quia non expectatur in eis major instructio, aut etiam plenior conversio. Secundo propter periculum mortis; quia non potest eis alio remedio subveniri, nisi per sacramentum baptismi.

Adultis vero subveniri potest per solum baptismi desiderium, ut supra dictum est. (*art. præced.*) Et ideo *adultis, non statim cum convertuntur, est sacramentum baptismi conferendum, sed oportet differere usque ad aliquod certum tempus.* Primo quidem propter cautelam Ecclesie, ne decipiatur, sacramentum fidei accedentibus conferens, secundum illud 1. Joan. 4. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint: quæ quidem probatio sumitur de accedentibus ad baptismum, quando per aliquod spatium eorum fides, & mores examinantur.* Secundo hoc est necessarium ad utilitatem eorum, qui baptizantur: quia aliquo temporis spatio indigent ad hoc, quod plene instruantur de fide, & exerciteantur in his quæ pertinent ad vitam Christianam. Tercio hoc est necessarium ad quandam reverentiam sacramenti; dum in solemnitatibus præcipuis, scilicet Paschæ, & Pentecostes, homines ad baptismum admittuntur; & ita devotius Sacramentum suscipiunt.

Hæc tamen dilatio est prætermittenda duplici ratione. Primo quidem, quando illi qui sunt baptizandi, apparent perfecte instructi in fide, & ad baptismum idonei: sicut Philippus statim baptizavit Eunuchum, ut habetur Act. 8. & Petrus Cornelium, & eos qui cum eo erant, ut habetur Act. 10. Secundo propter infirmitatem, aut aliquod periculum mortis. Unde Leo Papa dicit, (*epist. 4. cap. 6. circ. princ.*) *Hi qui necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragii urgentur, omni tempore debent baptizari.*

Si tamen aliquis morte præveniatur, articulo neces-

sitatis sacramentum excludente, dum expectat tempus ab Ecclesia institutum, salvatur, scilicet per ignem, ut supra dictum est. (*art. præc.*) Peccat autem, si ultra tempus institutum ab Ecclesia differat accipere baptismum, nisi ex causa necessaria, & licentia Prælatorum Ecclesiæ. Sed tamen & hoc peccatum cum aliis deleri potest per succedentem contritionem, quæ supplet vicem baptismi, ut supra dictum est. (*in corp. & art. præc.*)

Ad primum ergo dicendum, quod illud mandatum Leonis Papæ de observandis duobus temporibus in baptismo, intelligendum est de adultis: excepto tamen periculo mortis, quod semper in pueris est timendum, ut dictum est, (*in cer. art.*)

Ad secundum dicendum, quod illud de Judæis est institutum ad Ecclesiæ cautelam, ne simplicium fidem corrumpant, si nan fuerint pleue conversio: Et tamen, ut ibidem subditur, *si infra tempus præscriptum aliquod periculum infirmitatis incurrerint, debent baptizari.*

Ad tertium dicendum, quod baptismus per gratiam, quam confert, non solum removet peccata præterita, sed etiam impedit peccata futura, ne fiant. Hoc autem præcipue desiderandum est, ut homines non peccent; secundario autem, ut levius peccent, vel etiam ut eorum peccata mudentur, secundum illud 1. Joan. 2. *Filii mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis: sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum; & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.*

ARTICULUS IV.

387

Utrum peccatores sint baptizandi.

Inf. art. 8. ad 4.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod peccatores sint baptizandi. Dicitur enim Zachar. 13. *In die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris, & menstruatae:* quod quidem intelligitur de fonte baptismali: ergo videtur, quod sacramentum baptismi sit etiam peccatoribus exhibendum.

Præ-

2. Præterea. Dominus dicit Matth. 9. *Non opus est valentibus medicus, sed male habentibus*: male autem habentes sunt peccatores. Cum igitur spiritualis medici, scilicet Christi, medicina sit baptismus, videtur quod peccatoribus sit sacramentum baptismi exhibendum.

3. Præterea. Nullum subsidium debet peccatoribus subtrahi: sed peccatores baptizati ex ipso caractere baptismali spiritualiter adjuvantur, cum sit quædam dispositio ad gratiam: ergo videtur, quod sacramentum baptismi sit peccatoribus exhibendum.

Sed Contra est, quod Aug. dicit: (*tr. 72. in Joan. implic. à med. tom. 9. sed expresse serm. 15. de verb. Apost. cap. 11. circ. med. tom. 10.*) *Qui creavit te sine te, non justificavit te sine te*: sed peccator, cum habeat voluntatem non dispositam, non cooperatur Deo, immo magis contrarium operatur: ergo frustra adhiberetur sibi baptismus ad justificationem non disposito.

† *Alias.* Sed Contra est, quod August. ad Bonifacium dicit: (*hab. in l. 1. de peccator. merit. & remiss. c. 26. à med. tom. 7. vide inf. q. 73. art. 3. ad 1.*) In baptismo aliquis membrum Christi efficitur: sed nullus peccator persistens in voluntate peccandi potest fieri membrum Christi, quod est incorporari Christo: ergo hujusmodi peccator non est baptizandus; quia frustra baptizaretur. †

Respondeo dicendum, quod aliquis potest dici peccator dupliciter. Uno modo propter maculam, & reatum præteritum: et sic peccatoribus est sacramentum baptismi conferendum: quia est ad hoc specialiter institutum, ut per ipsum peccatorum sordes mudentur, secundum illud Ephes. 5. *Mundans eam, scilicet Ecclesiam, lavacro aquæ in verbo vitæ.*

Alio modo potest dici aliquis peccator ex voluntate peccandi, & proposito persistendi in peccato: et sic peccatoribus non est sacramentum baptismi conferendum. Primo quidem, quia per baptismum homines Christo incorporantur, secundum illud Gal. 3. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Quamdiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo conjunctus, secundum illud 2. Cor. 6. *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate?* Unde & August. dicit in lib. de

poenitentia, (sc. hom. ult. inter 50. c. 2. à princ. tom. 10.) quod nullus suæ voluntatis arbiter constitutus potest novam vitam inchoare, nisi eum veteris vitæ poeniteat. Secundo, quia in operibus Christi, & Ecclesiæ nihil debet fieri frustra: frustra autem est, quod non pertingit ad finem, ad quem est ordinatum: nullus autem habens voluntatem peccandi simul potest à peccato mundari, ad quod ordinatur baptismus: quia hoc esset ponere contradictoria esse simul. Tertio, quia in sacramentalibus signis non debet esse aliqua falsitas. Est autem signum falsum, cui res significata non responderet. Ex hoc autem quod aliquis lavandum se præbet per baptismum, significatur quod se disponat ad interiorem ablationem; quod non contingit de eo, qui habet propositum persistendi in peccato. Unde manifestum est, quod talibus sacramentum baptismi non est conferendum.

Ad primum ergo dicendum, quod illud verbum est intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi à peccato.

Ad secundum dicendum, quod spiritualis medicus, scilicet Christus, operatur dupliciter: uno modo interius per seipsum: & sic præparat voluntatem hominis, ut bonum velit, & malum odiat: Alio modo operatur per ministros, exterius adhibendo sacramenta: & sic operatur perficiendo exterius id, quod est interius inchoatum. Et ideo sacramentum baptismi non est exhibendum, nisi ei in quo interioris conversionis aliquod signum apparet: sicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, nisi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

Ad tertium dicendum, quod baptismus est fidei sacramentum. Fides autem infirmis non sufficit ad salutem, nec ipsa est fundamentum, sed sola fides formata, quæ per dilectionem operatur, ut August. dicit in lib. de fide, & operibus. (c. 16. tom. 4.) Unde nec sacramentum baptismi salutem conferre potest cum voluntate peccandi, quæ fidei formam excludit. Non est autem per impressionem characteris baptismalis aliquis disponendus ad gratiam, quamdiu in eo apparet voluntas peccandi: quia Deus neminem ad virtutem compellit, sicut Damasc. dicit. (l. 2. orth. fid. c. 30. in princ.)

Utrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

Sub. 7. 17. a. 3. ad 2. & inf. a. 6. c. & 2. d. 6. q. 1. art. 1. q. 1. corp. & 3. dist. 19. a. 3. q. 2. ad 1. & 4. dist. 6. q. 1. a. 1. q. 1. cor. & 4. cont. c. 58. & Rom. 11. lect. 4.

Ad Quintum sit proceditur. Videtur, quod peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad justitiam Dei pertinere videtur, ut pro quolibet peccato aliquis puniatur, secundum illud Eccles. ult. *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium.* Sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum: ergo videtur, quod peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda.

2. Præterea. Per opera satisfactoria exercitantur peccatores de novo conversi ad justitiam, & subtrahuntur eis occasiones peccandi: nam satisfacere est peccatorum causas excidere, & peccatis aditum non indulgere: sed hoc maxime est necessarium nuper baptizatis: ergo videtur, quod baptizatis sint opera satisfactoria injungenda.

3. Præterea. Non minus debitum est, ut homo Deo satisfaciat, quam proximo: sed nuper baptizatus injungendum est, ut satisfaciat proximis, si eos læserint: ergo est etiam eis injungendum, ut Deo satisfaciunt per opera pœnitentiæ.

Sed Contra est, quod Ambros. super illud Rom. 11. *Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei*, dicit: *Gratia Dei in baptismo non requirit gemitum, neque plangentem, vel etiam opus aliquod; sed solam fidem, & omnia gratis condonat.*

Respondeo dicendum, quod, sicut Apost. dicit Rom. 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus ei per baptismum in mortem, ita scilicet quod homo per baptismum incorporatur ipsi morti Christi.*

Manifestum est autem ex supradictis, (*quæst.* 48. & 49.) quod mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solum nostris, sed etiam totius mundi, ut dicitur 1. Joan. 2. Et ideo ei qui baptizatur, pro quibuscumque peccatis non est aliqua satisfactio injungenda; hoc enim esset injuriam facere passioni, & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut August. dicit in lib. 1. de baptismo parvulorum, (*scilicet de peccat. merit. & remis. cap. 26. à med. tom. 7.*) ad hoc baptismus valet, ut baptizati Christo incorporentur, ut membra ejus. Unde ipsa pœna Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorum; sicut & pœna unius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri. Unde Is. 53. dicitur: *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.*

Ad secundum dicendum, quod nuper baptizati exercitandi sunt ad justitiam, non per opera pœnalia, sed per opera facilia, ut quasi quidam lacte facili exercitii promoveantur ad perfectiora, ut Gloss. (*ord. implic.*) dicit super illud Psal. 130. *Sicut ablactatus est super matre sua.* Unde & Dominus discipulos suos de novo conversos à jejuniis excusavit, ut patet Matth. 9. Et hoc est quod dicitur 1. Petr. 2. *Sicut modo geniti infantes, lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.*

Ad tertium dicendum, quod restituere male ablata proximis, & satisfacere eis de injuriis illatis, est cessare à peccando: quia hoc ipsum, quod est detinere aliena, & proximum lesum non placare, est peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis injungendum est, quod satisfaciant proximis, sicut & quod desistant à peccato. Non est autem eis injungendum, quod pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

ARTICULUS VI.

Utrum peccatores ad baptismum accedentes teneantur sua peccata confiteri.

3. d. 19. a. 3. q. 1. ad 1. & 4. cont. c. 18. &
Rom. 11. c. 4.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod peccatores ad baptismum accedentes teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim Math. 3. quod baptizabantur multi à Joanne in Jordane, confitentes peccata sua: Sed baptismus Christi est perfectior, quam baptismus Joannis: ergo videtur, quod multo magis illi, qui sunt baptizandi baptismum Christi, debèant sua peccata confiteri.

2. Præterea. Proverb. 28. dicitur: Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur: Sed ad hoc alii qui baptizantur, ut de peccatis suis misericordiam consequantur: ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

3. Præterea. Pœnitentia requiritur ante baptismum, secundum illud Act. 2. Agite pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum: sed confessio est pars pœnitentiæ: ergo videtur, quod confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

Sed Contra est, quod confessio peccatorum debet esse cum fletu: dicit enim August. in lib. de pœnit. (seu de vera, & falsa pœnit. c. 14. parum à princip. tom. 4.) Omnis ista varietas confitenda est, & deslenda. Sed sicut Ambros dicit, (sup. illud Rom. 11. Sine pœnitentia sunt dona) gratia Dei in baptismo non requiritur genitum, neque planctum. Ergo à baptizandis non est requirenda confessio peccatorum.

Respondeo dicendum, quod duplex est peccatorum confessio. Una quidem interior, quæ fit Deo: Et talis confessio peccatorum requiritur ante baptismum: ut scilicet homo sua peccata recogitans de eis doleat: non enim potest inchoare novam vitam, nisi pœniteat eum veteris vitæ, ut dicit August. in lib. de pœnit. (sc. hom. ult. in-

inter 50. cap. 2. à princ. tom. 10.)

Alia vero est confessio peccatorum exterior, quæ fit sacerdoti: *Et talis confessio non requiritur ante baptismum.* Primo quidem, quia talis confessio, cum respiciat personam ministri, pertinet ad pœnitentiæ sacramentum, quod non requiritur ante baptismum, quia est janua omnium sacramentorum. Secundo, quia confessio exterior, quæ fit sacerdoti, ordinatur ad hoc, quod sacerdos consentientem absolvat à peccatis, & liget ad opera satisfactoria, quæ baptizatis non sunt imponenda, ut supra dictum est, (*art. præc.*) nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claves Ecclesiæ, quibus omnia remittuntur per baptismum. Tertio, quia ipsa particularis confessio homini facta est pœnosa propter verecundiam consentientis. Baptizato autem nulla exterior pœna imponitur. Et ideo à baptizatis non requiritur specialis confessio peccatorum, sed sufficit generalis, quam faciunt, cum secundum ritum Ecclesiæ abrenuntiant Satanæ, & omnibus pompis ejus. Et hoc modo dicit quædam Glossa (*ordin. super illud: Et baptizabantur ab eo*) Math. 3, quod *in baptismo Joannis exemplum dabatur baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora.* Si qui tamen baptizandi ex devotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda, non ad hoc quod eis satisfactio imponeretur, sed ad hoc quod contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur.

Ad primum ergo dicendum, quod in baptismo Joannis non remittebantur peccata sed erat baptismus pœnitentiæ. Et ideo convenienter accedentes ad illud baptismum confitebantur peccata, ut secundum qualitatem peccatorum eis pœnitentia determinaretur. Sed baptismus Christi est sine exteriori pœnitentia, ut Ambrosius dicit. (*loc. supr. cit.*) Unde non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod baptizatis sufficit confessio interior Deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc quod dirigantur, & misericordiam consequantur: nec requiritur confessio specialis exterior, sicut supra dictum est. (*in corp.*)

Ad tertium dicendum, quod confessio est pars pœnitentiæ sacramentalis, quæ non requiritur ante bap-

num, ut dictum est, (*in corp. art.*) sed requiritur interioris pœnitentiæ virtus.

ARTICULUS VII.

390

Utrum ex parte baptizati requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi.

Inf. q. 69. art. 9. & 4. d. 6. q. 1. a. 2. q. 3. & d. 27. q. 1. a. 2. q. 4. cor.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur quod ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi. Baptizatus enim se habet sicut patientis in sacramento; intentio autem non requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis: ergo videtur, quod ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi baptismum.

2. Præterea. Si prætermittatur id, quod requiritur ad baptismum, homo est denno baptizandus; sicut cum prætermittitur invocatio Trinitatis, ut supra dictum est. (*q. 65. a. 6.*) Sed ex hoc non videtur aliquis esse denno baptizandus, quod intentionem non habeat suscipiendi baptismum; alioquin cum de intentione baptizati non constet, quilibet posset petere se denno baptizari propter intentionis defectum; non videtur ergo, quod intentio requiratur ex parte baptizati, ut suscipiat sacramentum.

3. Præterea. Baptismus contra peccatum originale datur: sed originale peccatum contrahitur sine intentione nascentis: ergo baptismus, ut videtur, intentionem non requirit ex parte baptizati.

Sed Contra est, quod secundum ritum Ecclesiæ, baptizandi profitentur se petere ab Ecclesia baptismum, per quod profitentur suam intentionem de susceptione sacramenti.

Respondeo dicendum, quod per baptismum aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quandam vitæ novitatem, secundum illud Rom. 6. *Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris; ita &*

nos in novitate vitæ ambulemus.

Et ideo, sicut ad hoc quod homo moriatur veteri vitæ, requiritur secundum Aug. (*homil. ult. inter 50. c. 2. à princ. tom. 10.*) in habente usum liberi arbitrii voluntas, qua eum veteris vitæ præniteat; ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ novitatem, cujus principium est ipsa susceptio sacramenti. Et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, sive intentio suscipiendi sacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quod in justificatione, quæ fit per baptismum, non est passio coacta, sed voluntaria; & ideo requiritur intentio recipiendi id, quod ei datur.

Ad secundum dicendum, quod si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus: si tamen hoc non constaret, esset dicendum: *Si non es baptizatus, ego te baptizo.*

Ad tertium dicendum, quod baptismus ordinatur non solum contra originale peccatum, sed etiam contra actualia, quæ per voluntatem, & intentionem causantur.

ARTICULUS VIII.

391

Utrum fides requiratur ex parte baptizati.

4. d. 6. q. 1. a. 3. q. 1. & q. 2. a. 2. q. 3. corp. & d. 9. a. 2. q. 2. ad. 2.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod fides requiratur ex parte baptizati. Sacramentum enim baptismi à Christo est institutum: sed Christus formam baptismi tradens fidem baptismo præmittit, dicens Mar. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit:* ergo videtur, quod nisi sit fides, non possit esse sacramentum baptismi.

2. Præterea. Nihil frustra in sacramentis Ecclesiæ agitur: sed secundum ritum Ecclesiæ ille qui accedit ad baptismum, de fide interrogatur, cum dicitur: *Credis in Deum Patrem, &c.* ergo videtur, quod fides ad baptismum requiratur.

3. Præterea. Ad baptismum requiritur intentio sus-

cipiendi sacramentum: sed hoc non potest esse sine recta fide, cum baptismus sit rectæ fidei sacramentum, per eum enim incorporantur homines Christo, et August. dicit in lib. 1. de baptismo parvulorum: (*seu de peccat. merit. & remis. cap. 26. à med. tomo 7.*) Hoc autem non potest esse sine recta fide, secundum illud Ephes. 3. *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris*: ergo videtur, quod ille qui non habet rectam fidem, non possit suscipere sacramentum baptismi.

4. Præterea. Infidelitas est gravissimum peccatum, ut in 2. parte habitum est: (2. 2. q. 10. a. 3.) sed permanentes in peccato non sunt baptizandi: ergo etiam nec permanentes in infidelitate.

Sed Contra est, quod Gregor. scribens Quirino Episcopo (in *Regist. l. 9. epist. 61. à princ.*) dicit: *Ab antiqua Patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur.* Hoc autem non esset, si recta fides esset de necessitate baptismi: non ergo recta fides ex necessitate requiritur ad susceptionem baptismi.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex dictis patet, (*quæst. 63. art. 6. & q. 66. art. 9.*) duo efficiuntur in anima per baptismum, scil. *character, & gratia.* Dupliciter ergo aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum. Uno modo, sine quo gratia haberi non potest, quæ est ultimus effectus sacramenti: *Et hoc modo recta fides ex necessitate requiritur ad baptismum*: quia sicut dicitur Rom. 3. *Justitia Dei est per fidem Jesu Christi.*

Allo modo requiritur aliquid ex necessitate ad baptismum, sine quo character baptismatis imprimi non potest: *Et sic recta fides baptizati non requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dummodo adsint cætera, quæ sunt de necessitate sacramenti, non enim sacramentum perficitur per justitiam hominis dantis, vel susipientis baptismum, sed per virtutem Dei.*

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus loquitur ibi de baptismo, secundum quod perducit homines ad salutem per gratiam justificantem: quod quidem sine recta fide esse non potest: & ideo signanter dicit: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.*

Ad secundum dicendum, quod Ecclesia intendit homines baptizare, ut emundentur à peccato, secundum illud Isa. 27. *Hic est omnis fructus, ut auferatur peccatum.* Et ideo quantum est de se, non intendit dare baptismum nisi habentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum: & propter hoc interrogat accedentes ad baptismum, an credant. Si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra Ecclesiam, non percipit illud ad suam salutem. Unde August. dicit: (*lib. 4. de baptismo. cont. Donatist. in princ. tom. 7.*) *Ecclesia paradiso comparata indicat nobis, posse quidem baptismum ejus homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem percipere, vel tenere.*

Ad tertium dicendum, quod etiam non habens rectam fidem circa alios articulos potest habere rectam fidem circa sacramentum baptismi: & ita non impeditur, quin possit habere intentionem suscipiendi sacramentum baptismi. Si tamen etiam circa hoc sacramentum non recte sentiat, sufficit ad perceptionem sacramenti generalis intentio, qua intendit suscipere baptismum, sicut Christus instituit, & sicut Ecclesia tradit.

Ad quartum dicendum, quod sicut sacramentum baptismi non est conferendum ei, qui non vult ab aliis peccatis recedere; ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deserere: uterque tamen suscipit sacramentum, si ei conferatur, licet non ad salutem.

ARTICULUS IX.

Utrum pueri sint baptizandi.

d. 4. q. 3. a. 1. q. 1. & mal. q. 4. a. 1. cor. pri. & quol. 4. a. 10. corp. & quol. 9. a. 22. cor.

Ad Nonum sic proceditur. Videtur, quod pueri non sint baptizandi. In eo enim qui baptizatur, requiritur intento suscipiendi sacramentum, ut supra dictum est: (u. 7. hu. q.) huiusmodi autem intentionem non possunt pueri habere, cum non habeant usum liberi arbitrii: ergo videtur, quod non possint suscipere sacramentum baptismi.

2. Præterea. Baptismus est fidei sacramentum, ut supra dictum est: (q. 65. a. 1.) sed pueri non habent fidem, quæ consistit in credentium voluntate, ut August. dicit super Joan. (Tract. 26. aliquant. à princ. tom. 7. & l. de prædestinatione Sanctorum cap. 5. in flu. tom. 7.) Nec etiam potest dici, quod salventur in fide parentum: quia quandoque parentes sunt infideles; & sic magis per eorum infidelitatem damnarentur: ergo videtur, quod pueri non possint baptizari.

3. Præterea. 1. Pet. 3. dicitur, quod *homines salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiam bonæ interrogatio in Deum*: sed pueri neque conscientiam habent bonam, vel malam, cum non habeant usum rationis; neque etiam convenienter ipsi interrogantur, cum non intelligant: non ergo pueri debent baptizari.

Sed Contra est, quod Dionysius dicit ultimo cap. Eccles. hierarch. (vers. flu.) *Divini nostri duces, scilicet Apostoli, probaverunt infantes recipi ad baptismum.*

Respondeo dicendum, quod, sicut Apostolus dicit Rom. 5. *Si unus delicto mors regnavit per unum, scilicet per Adam, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.* Pueri autem ex peccato Adæ peccatum originale contrahunt, quod patet ex hoc, quod

quod sunt mortalitati subjecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertransit, ut Apostolus ibidem dicit. Unde multo magis pueri possunt per Christum gratiam accipere, ut regnent in vita æterna. Ipse autem Dominus dicit Joan. 3. quod nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Unde necessarium fuit, pueros baptizari, ut sicut per Adam damnationem incurrerunt nascendo, ita per Christum salutem consequantur renascendo.

Fuit etiam conveniens, pueros baptizari, ut à pueritia nutriti in his, quæ sunt Christianæ vitæ, firmiter in ea perseverent, secundum illud Proverb. 22. *Adolescens juxta vitam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Et hanc rationem assignat Dionys. ultimo cap. Ecclesiast. hierarch. (*vers. fin.*)

Ad primum ergo dicendum, quod regeneratio spiritalis, quæ fit per baptismum, est quodammodo similis nativitati carnali, quantum ad hoc, quod sicut pueri in maternis uteris constituti non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur; ita etiam pueri nondum habentes usum rationis, quasi in utero matris Ecclesiæ constituti, non per seipsos, sed per actum Ecclesiæ salutem suscipiunt. Unde Augustinus dicit in libro 1. de peccatorum meritis, & remissione, (*c. 25. circ. fin. tom. 7.*)
 „ Mater Ecclesia os maternum parvulis præbet, ut sa-
 „ cris mysteriis imbuantur; quia nondum possunt cor-
 „ de proprio credere ad justitiam, nec ore proprio
 „ confiteri ad salutem (*quæ sequuntur, hab. c. 19. circ.*
 „ *fin.*) Si autem propterea recte fideles vocantur, quo-
 „ niam fidem per verba gestantium quodammodo pro-
 „ fitentur, cur etiam non pœnitentes habeantur, cum
 „ per eorundem verba gestantium, diabolo, & huic
 „ seculo abrennuntiare monstrentur? Et eadem ra-
 „ tione possunt dici intendentes, non per actum pro-
 „ priæ intentionis, cum ipsi quandoque contra nitantur,
 „ & plorent, sed per actum eorum, à quibus of-
 „ feruntur.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Aug. scribens Bonifacio (*l. 1. cont. quas epist. Pel. g. cap. 22. tom. 7.*) dicit, „ In Ecclesia Salvatoris parvuli per
 „ alios

„ alios credunt , sicut ex aliis , quæ in baptismo re-
 „ mituntur , peccata traxerunt.“ Nec impeditur eorum
 salus , si parentes sint infideles : quia , sicut Augus-
 tinus dicit eidem Bonifacio scribens , (*epist. 23. cir.
 med. tom. 2.*) „ offeruntur parvuli ad percipiendam
 „ spiritualem gratiam , non tam ab eis , quorum ges-
 „ tantur manibus , (quamvis & ab ipsis , si & ipsi
 „ boni fideles sunt) quam ab universa societate Sanc-
 „ torum , atque fidelium. Ab omnibus namque offerri
 „ recte intelliguntur , quibus placet quod offeruntur ,
 „ & quorum charitate ad communionem Sancti spiritus
 „ adjuvantur.“ Infidelitas autem priorum paren-
 tum , etiamsi eos post baptismum dæmoniorum sacri-
 ficium inbuere conentur , pueris non nocet : quia , ut
 Augustinus ibid. (*cir. princ.*) dicit , „ puer semel ge-
 „ neratus per aliorum carnalem voluptatem , cum se-
 „ mel regeneratus fuerit per aliorum spiritualem vo-
 „ luntatem , deinceps non potest vinculo alienæ ini-
 „ quitatis obstringi , cui nulla sua voluntate consen-
 „ tit , secundum illud Ezech. 18. Sicut anima patris
 „ mea est , ita etiam anima filii : anima quæ pecca-
 „ verit , ipsa morietur. Sed ideo ex Adam traxit , quod
 „ sacramenti illius gratia solveretur , quia nondum
 „ erat anima separatim vivens.“ Fides autem unius ,
 immo totius Ecclesiæ , parvulo prodest per operatio-
 nem Spiritus sancti , qui unit Ecclesiam , & bona unius
 alteri communicat.

Ad secundum dicendum , quod sicut puer cum bap-
 tizatur , non per seipsum , sed per alios credit , ita
 non per seipsum , sed per alios interrogatur ; & in-
 terrogati consentientur fidem Ecclesiæ in persona pue-
 ri , qui huic fidei aggregatur per fidei sacramen-
 tum. Conscientiam autem bonam consequitur puer
 etiam in seipso , non quidem actu , sed habitu per
 gratiam justificantem.

Utrum pueri Judæorum, vel aliorum infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

2. 2. q. 10. a. 12. & quol. 2. a. 7. & II. cor.

Ad Decimum sic proceditur. Videtur, quod pueri Judæorum, vel aliorum infidelium sint baptizandi etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini subueniri contra periculum mortis æternæ, quam contra periculum mortis temporalis: sed puero in periculo mortis temporalis existenti est subueniendum, etiamsi parentes per malitiam contra niterentur: ergo multo magis est subueniendum pueris infidelium filiis per baptismum contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

2. Præterea. Filii servorum sunt servi, & in potestate dominorum: sed Judæi sunt servi Regum, & Principum, & quicumque etiam alii infideles: ergo absque omni injuria possunt Principes filios Judæorum, vel aliorum servorum infidelium facere baptizari.

3. Præterea. Quilibet homo est magis Dei, à quo habet animam, quam patris carnalis, à quo habet corpus: non est ergo injustum, si pueri infidelium filii parentibus carnalibus auferantur, & Deo per baptismum consecrentur.

Sed Contra est, quod in Decret. dist. 45. (c. 5.) ex Concil. Toletano, (scil. 4. can. 55. tom. 5.) sic dicitur: *De Judæis præcipit sancta Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre, non enim tales inuiti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma justitiæ.*

Respondeo dicendum, quod pueri infidelium filii aut habent usum rationis, aut non habent: si autem habent, jam quantum ad ea quæ sunt juris divini, vel naturalis, incipiunt suæ potestatis esse, & ideo propria voluntate, inuitis parentibus, possunt baptismum suscipere, sicut & matrimonium contrahere. Et ideo talis licite moneri possunt, & induci ad suscipiendum baptismum.

Si

Si vero nondum habent usum liberi arbitrii, secundum jus naturale sunt sub cura parentum, quamdiu ipsi sibi providere non possunt. Unde etiam de pueris antiquorum dicitur, quod salvabantur in fide parentum. Et ideo *contra justitiam naturalem esset, si tales pueri invitis parentibus baptizarentur*; sicut etiam si aliquis habens usum rationis baptizaretur invitus. *Esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptizare*: quia de facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Ecclesie consuetudo, quod filii infidelium invitis parentibus baptizentur.

Ad primum ergo dicendum, quod à morte corporali non est aliquis eripiendus contra ordinem juris civilis: puta si aliquis à suo iudice condemnatur ad mortem, nullus debet eum violenter à morte eripere. Unde nec aliquis debet irrumpere ordinem juris naturæ, quo filius est sub cura patris, ut eum liberet à periculo mortis æternæ.

Ad secundum dicendum, quod Judæi sunt servii Principum servitute civili; quæ non excludit ordinem juris naturalis, vel divini.

Ad tertium dicendum, quod homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoscere potest. Unde puer, antequam usum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter subjacet: & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum divina agenda.

ARTICULUS XI.

394

Utrum pueri in maternis uteris positi sint baptizandi.

4. dist. 6. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. & d. 23. q. 2.
a. 8. q. 1. ad 1. & 2.

Ad Undecimum sic proceditur. Videtur, quod pueri in maternis uteris existentes possint baptizari. Efficacius enim est donum Christi ad salutem, quam peccatum Adæ ad damnationem, ut Apost. dicit Roman. 5. Sed pueri in maternis uteris damnantur propter

ter peccatum Adæ: ergo multo magis salvari possunt per donum Christi: quod quidem fit per baptismum: ergo pueri in matris utero existentes possunt baptizari.

2. Præterea, Puer in utero matris existens aliquid matris esse videtur: sed baptizata matre, baptizatur quicquid est ejus intra ipsam existens: ergo videtur, quod, baptizata matre, baptizetur puer in utero ejus existens.

3. Præterea, Mors æterna peior est, quam mors corporalis: sed de duobus malis minus malum est eligendum: si ergo puer in utero matris existens baptizari non potest, melius esset quod mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quam quod puer æternaliter damnaretur, absque baptismo decedens.

4. Præterea, Contingit quandoque, quod aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Genes. 28. quod
 „pariente Thamar, in ipsa effusione infantium unus
 „protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum,
 „dicens: iste egredietur prior: illo vero manum re-
 „trahente, egressus est alter:“ quandoque autem in tali casu imminet periculum mortis: ergo videtur, quod illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno utero existente.

Sed Contra est, quod August. dicit in Epist. ad Dardanum: (*quæ est 57. inter med. & fin. tom. 2.*) *Nemo renascitur, nisi primo nascatur*: sed baptismus est quædam spiritualis regeneratio; non ergo debet aliquis baptizari, priusquam ex utero nascatur.

Respondeo dicendum, quod de necessitate baptismi est, quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluitur, cum baptismus sit quædam ablutio, ut supra dictum est: (*q. 66. a. 1.*) Corpus autem infantis, antequam nascatur ex utero, non potest aliquo modo abluï aqua: nisi forte dicatur, quod ablutio baptismalis, qua corpus matris lavatur, ad filium in ventre existentem perveniat. Sed hoc esse non potest: tum quia anima pueri, ad cujus sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum quia corpus pueri animati jam est formatum, & per consequens à corpore matris distinctum, & ideo baptismus,
 quo

quo mater baptizatur, non redundat in prolem in utero matris existentem. Unde August. dicit contra Julianum: (*l. 6. c. 14. inter med. & fru. tom. 7.*) „Si
 „ ad matris corpus id quod in ea concipitur, perti-
 „ net, ita ut ejus pars imputetur, non baptizaretur
 „ infans, cujus mater baptizata est aliquo mortis ur-
 „ gente periculo, cum eum gestaret in utero; nunc
 „ vero cum ipse etiam, *scilicet infans*, baptizetur, non
 „ utique ad maternum corpus, cum esset in utero,
 „ pertinebat.“

Et ita relinquitur, quod *nullo modo infantes in matris uteris existentes baptizari possunt.*

Ad primum ergo dicendum, quod pueri in matris uteris existentes nondum prodierunt in lucem, ut cum aliis hominibus vitam ducant. Unde non possunt subjici actioni humanæ, ut per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutem: possunt tamen subjici operationi Dei, apud quem vivunt, ut quodam privilegio gratiæ sanctificationem consequantur: sicut patet de sanctificatis in utero.

Ad secundum dicendum, quod membrum interius matris est aliquid ejus per continuationem, & unionem naturalem partis ad totum: puer autem in utero matris existens est aliquid ejus per quandam colligationem corporum distinctorum. Unde non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod *non sunt facienda mala, ut veniant bona*, ut dicitur Rom. 3. Et ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum: si tamen mater mortua fuerit vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur.

Ad quartum dicendum, quod expectanda est totalis egressio pueri ex utero ad baptismum, nisi mors immineat: si tamen primo caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus, debet baptizari periculo imminente, & non est postea rebaptizandus, si eum perfecte nasci contigerit. Et videtur idem faciendum, quæcumque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit, sicut in capite, videtur quibusdam, quod propter dubium, quæcumque alia parte corporis abluta, puer

puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub hac forma: *Si non es baptizatus, ego te baptizo.*

ARTICULUS XII.

395

Utrum furiosi, & amentes debeant baptizari.

4. d. 4. q. 3. a. 1. q. 3. & d. 18. q. 1. a. 3. q. 1. corp.
& ver. q. 28. a. 3. ad 1.

Ad Duodecimum sic proceditur. Videtur, quod furiosi, & amentes non debeant baptizari. Ad susceptionem enim baptismi requiritur intentio in eo qui baptizatur, ut supra dictum est: (*art. 7. huj. quæst.*) Sed furiosi, & amentes, cum careant usu rationis, non possunt habere nisi inordinatam intentionem: ergo non debent baptizari.

2. Præterea. Homo bruta animalia superexcedit in hoc, quod habet rationem: sed furiosi, & amentes non habent usum rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, sicut expectatur in pueris: ergo videtur, quod sicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furiosi, & amentes debeant baptizari.

3. Præterea. Magis est ligatus usus rationis in furiosis, vel amentibus, quam in dormientibus: sed baptismus non consuevit dari dormientibus: ergo non debet dari amentibus, & furiosis.

Sed Contra est, quod August. dicit 4. Conf. (*c. 4. circ. med. tom. 1.*) de amico suo, qui cum desperaretur, baptizatus est nesciens. Et tamen baptismus in eo efficaciam habuit: ergo carentibus usu rationis aliquando baptismus dari debet.

Respondeo dicendum, quod circa amentes, & furiosos est distinguendum. Quidam enim sunt à nativitate tales, nulla habentes lucida intervalla, in quibus etiam nullus usus rationis apparet: & de talibus, quantum ad baptismi susceptionem, videtur esse idem iudicium, quod de pueris, qui baptizantur in fide Ecclesiæ, ut supra dictum est. (*a. 9. huj. q.*)

Alii vero sunt amentes, qui ex sana mente, quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt: et tales sunt

sunt

sunt judicandi secundum voluntatem, quam habuerunt, dum sanæ mentis existerent: „ & ideo, si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi baptismum, debet eis exhiberi in furia, & amentia constitutis, etiamsi tunc actu contradicant: alioquin si nulla voluntas suscipiendi baptismum in eis apparuit, dum sanæ mentis essent, non sunt baptizandi.“

Quidam vero sunt, qui etsi à natiuitate fuerint furiosi, vel amentes, habent tamen aliqua lucida intervalla, in quibus recta ratione uti possunt. „ Unde si tunc baptizari voluerint, baptizari possunt etiam in amentia constituti; & debet eis tunc sacramentum conferri, si periculum timeatur: alioquin melius est, ut tempus expectetur, in quo sint sanæ mentis, ad hoc quod deuotius suscipiant sacramentum: si autem tempore lucidi intervalli non appareat in eis voluntas suscipiendi baptismum, baptizari non debent in amentia constituti.“

Quidam vero sunt, qui etsi non omnino sanæ mentis existant, in tantum tamen ratione utuntur, quod possunt de sua salute cogitare, & intelligere sacramenti virtutem: & de talibus idem est iudicium, sicut de his, qui sanæ mentis existunt, qui baptizantur volentes, non autem inviti.

Ad primum ergo dicendum, quo amentes, qui nunquam habuerunt, nec habent usum rationis, baptizantur ea intentione Ecclesie, sicut & ex actu Ecclesie credunt, & penitent, sicut supra de pueris dictum est. (*art. 9. huj. quæst.*) Illi vero, qui aliquo tempore habuerunt, vel habent usum rationis, secundum propriam intentionem baptizantur, quam habent, vel habuerunt tempore sanæ mentis.

Ad secundum dicendum, quod furiosi, vel amentes carent usu rationis per accidens, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis, non autem propter defectum animæ rationalis, sicut bruta animalia. Unde non est de his similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod dormientes non sunt baptizandi, nisi periculum mortis immineat: in quo casu baptizari debent, si prius in eis voluntas apparuit suscipiendi baptismum, sicut & de amentibus dic-

dictum est, (in corp. art.) sicut August. narrat in 4. lib. Conf. (loc. supr. cit.) de amico suo, qui baptizatus est nesciens, propter periculum mortis.

QUÆSTIO LXIX.

De effectibus Baptismi, in decem articulos divisa.

Deinde considerandum est de effectibus baptismi.

Et circa hoc quaruntur decem.

Primo. Utrum per baptismum auferantur omnia peccata.

Secundo. Utrum per baptismum liberetur homo ab omni pena.

Tertio. Utrum baptismus auferat pœnalitates hujus vitæ.

Quarto. Utrum per baptismum conferantur homini gratia, & virtutes.

Quinto. De effectibus virtutum, qui per baptismum conferuntur.

Sexto. Utrum etiam parvuli in baptismo gratiam, & virtutes accipiant.

Septimo. Utrum per baptismum aperiatur baptizatis janua regni celestis.

Octavo. Utrum baptismus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.

Nono. Utrum fictio impediatur effectum baptismi.

Decimo. Utrum, recedente fictione, baptismus obtineat suum effectum.

ARTICULUS I.

396

Utrum per Baptismum tollantur omnia peccata.

I. d. 32. q. 1. a. 1. & 4. d. 4. q. 2. a. 1. q. 1. &
d. 17. q. 3. a. 5. q. 1. & 4. cont. cap. 57. & 72.
& Hebr. 6. cor. 3. fin.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod per baptis-

tismum non tollantur omnia peccata. Baptismus enim est quædam spiritualis regeneratio, quæ contraponitur generationi carnali: sed per generationem carnalem homo contrahit solum originale peccatum: ergo per baptismum solvitur solum originale peccatum.

2. Præterea. Pœnitentia est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum: sed ante baptismum in adultis requiritur pœnitentia, secundum illud Act. 2, *Pœnitentiam agite: & baptizetur unusquisque vestrum*: ergo baptismus nihil operatur circa remissiones actualium peccatorum.

3. Præterea. Diversorum morborum diversæ sunt medicinæ: quia, sicut Hieronymus dicit, (*sup. illud Mar. 9. Hoc genus dæmoniorum*) non sanat oculus, quod sanat calcaneum: sed peccatum originale, quod per baptismum tollitur, est aliud genus peccati à peccato actuali: ergo non omnia peccata remittuntur per baptismum.

Sed Contra est, quod dicitur Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.*

Respondeo dicendum, quod, sicut Apostolus dicit Rom. 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.* Et postea concludit: *Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro.*

Ex quo patet, quod per baptismum homo moritur vetustati peccati, & incipit vivere nativitati gratiæ. Omne autem peccatum ad pristinam vetustatem pertinet. Unde consequens est, quod omne peccatum per baptismum tollatur.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Apost. dicit Rom. 5. Peccatum Adæ non tantum potest, quantum potest donum Christi, quod in baptismo percipitur. Nam *judicium ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in justificationem.* Unde & Ang. dicit in lib. de Baptis. parvulorum, (*seu de peccator. merit. & remiss. c. 15. in fin. tom. 6.*) „quod gene-
„ rante carne, tantummodo trahitur peccatum origina-
„ le, regenerante autem spiritu, non solum originalium,
„ sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.“

Ad

Ad secundum dicendum, quod nullius peccati remissio fieri potest, nisi per virtutem passionis Christi. Unde & Apost. dicit Hebr. 9. quod *sine sanguinis effusione non fit remissio*. Unde motus humanæ voluntatis, qui est in pœnitente, non sufficeret ad remissionem culpæ, nisi adesset fides passionis Christi, & propositum participandi ipsam, vel suscipiendo baptismum, vel subijciendo se clavibus Ecclesiæ. Et ideo quando aliquis adultus pœnitens ad baptismum accedit, consequitur quidem remissionem omnium peccatorum ex proposito baptismi, perfectius autem ex reali susceptione baptismi.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptismus autem operatur in virtute passionis Christi, quæ est universalis medicina omnium peccatorum; & ideo per baptismum omnia peccata tolluntur.

ARTICULUS II.

Utrum per Baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati.

Sup. q. 68. a. 4. & 3. d. 19. a. 3. q. 2. & 4. d. 4. q. 2. a. 1. q. 2. & a. 3. q. 1. & d. 7. q. 1. a. 1. q. 1. & 4. cont. c. 58. 59. & 72. & Rom. 11. lect. 4. & Heb. 6. cor. 2. sū.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod per baptismum non liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apostolus Roman. 13. *Quæ à Deo sunt, ordinata sunt*. Sed culpa non ordinatur nisi per pœnam, ut Augustinus dicit. (*Implicite lib. 1. Retract. cap. 9. & lib. 3. de lib. arb. cap. 18. tom. 1.*) ergo per baptismum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.

2. Præterea. Effectus sacramenti aliquam similitudinem habet cum ipso sacramento, quia sacramenta novæ legis efficiunt, quod figurant, ut supra dictum est (*q. 62. a. 1. ad 1.*) Sed ablutio baptismalis habet quidem aliquam similitudinem cum ablutione maculæ, nul-
lam

lain autem similitudinem habere videtur cum subtractione reatus pœnæ: non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

3. Præterea. Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna: & ita injustum esset eum puniri, si igitur per baptismum tollitur reatus pœnæ, injustum esset post baptismum suspendere latronem, qui ante homicidium commisit: & ita per baptismum tolleretur rigor humane disciplinæ: quod est inconueniens: non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

Sed Contra est, quod Ambrosius dicit super illud Roman. 11. *Sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei: Gratia, inquit, Dei in baptismo gratis omnia condonat.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*quæst. 68. art. 5. in corp. & ad 1.*) per baptismum aliquis incorporatur passioni, & morti Christi, secundum illud Rom. 6. *Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivimus cum eo.* Ex quo patet, quod omni baptizato communicatur passio Christi ad remedium, ac si ipse passus, & mortuus esset.

Passio autem Christi, sicut dictum est, (*q. 68. a. 5.*) est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum: Et ideo ille qui baptizatur, liberatur à reatu totius pœnæ sibi debitæ pro peccatis, ac si ipse sufficienter satisfecisset pro omnibus peccatis suis.

Ad primum ergo dicendum, quod quia pœna passionis Christi communicatur baptizato, in quantum fit membrum Christi, ac si ipse pœnam illam sustinuisset, ideo ejus peccata remanent ordinata per pœnam passionis Christi.

Ad secundum dicendum, quod aqua non solum abluit, sed etiam refrigerat: & ita suo refrigerio significat subtractionem reatus pœnæ, sicut sua ablutio significat emundationem à culpa.

Ad tertium dicendum, quod in pœnis, quæ judicio humano inferuntur, non solum attenditur qua pœna sit homo dignus quoad Deum, sed etiam in quo sit obligatus quoad homines, qui læsi, & scandalizati sunt per peccatum alicujus. Et ideo licet homicida per baptismum liberaretur à reatu pœnæ quoad Deum: remanet tamen obligatus adhuc quoad homines, quos justum est ædi-

ædificari de pœna, sicut sunt scandalizati de culpa: Pie tamen talibus Princeps posset pœnam indulgere.

ARTICULUS III.

398

Utrum per Baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ.

2. d. 32. q. 1. a. 1. q. 2. & d. 33. q. 1. a. 2. & 3. d. 19. a. 3. q. 2. & 4. d. 4. q. 2. a. 1. q. 3. & 4. cont. c. 52. fin. & 55. ad 5. & 27. & c. 59. & q. 6. art. 15.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ. Ut enim Apostolus dicit Rom. 5. Donum Christi potentius est, quam peccatum Adæ: sed per peccatum Adæ, ut ibidem Apostolus dicit, mors in hunc mundum intravit, & per consequens omnes aliæ pœnalitates præsentis vitæ: ergo multo magis per donum Christi, quod in baptismo percipitur, homo à pœnalitatibus præsentis vitæ debet liberari.

1. Præterea. Baptismus aufert & culpam originalem, & actualem, sicut supra dictum est: (a. 1. huj. q.) Sic autem aufert actualem culpam, quod liberat ab omni reatu pœnæ consequente actualem culpam: ergo etiam liberat à pœnalitatibus præsentis vitæ, quæ sunt pœna originalis peccati.

3. Præterea. Remota causa, removentur effectus: sed causa harum pœnalitatum est peccatum originale, quod tollitur per baptismum: ergo non debent hujusmodi pœnalitates remanere.

Sed Contra est, quod super illud Rom. 6. *Destruatur corpus peccati*, dicit Glos. (Aug. l. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. ult. tom. 7.) „Per baptismum id agitur, ut vetus homo crucifigatur, & corpus peccati destruat; non ita ut in ipso vivente carnis concupiscentia respersa, & innata repente absumatur, & non sit; sed non obsit mortuo, quæ inerat nato.“ ergo pari ratione nec aliæ pœnalitates per baptismum tolluntur.

Res.

Respondeo dicendum, quod *baptismus habet virtutem auferendi pœnalitates præsentis vitæ: non tamen eas auferit in præsentî vita; sed ejus virtute auferentur à justis in resurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem*, ut dicitur 1. Cor. 15.

Et hoc rationabiliter. *Primo* quidem, quia per baptismum homo incorporatur Christo, & efficitur membrum ejus, ut supra dictum est. (art. præc.) Et inde conveniens est, ut id agatur in membro incorporato, quod est actum in capite. Christus autem à principio suæ conceptionis fuit plenus gratia, & veritate; habuit tamen corpus passibile, quod post passionem, & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum. Unde & Christianus in baptismo gratiam consequitur quantum ad animam; habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. Unde Apost. dicit Rom. 8. „ Qui „ suscitavit Jesum Christum à mortuis, vivificabit, & „ mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum „ ejus in vobis. *Et infra*: Hæredes quidem Dei, „ cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, ut „ & simul glorificemur. *Secundo* hoc est conveniens propter spirituale exercitium; ut videlicet contra concupiscentiam, & alias passibilitates pugnans homo, vicioris coronam acciperet. Unde super illud Rom. 6. *Ut destruaturs corpus peccati*, dicit Glos. (Aug. l. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. ult. à princ. tom. 7.) „ Si „ post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiam, cum qua pugnet, eamque, adjuvante „ Deo, superet. „ In cujus figuram dicitur Judic. 3. „ Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel, & postea discerent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. „ *Tertio* hoc fuit conveniens, ne homines ad baptismum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ. Unde & Apost. dicit 1. Cor. 15. *Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiles sumus omnibus hominibus.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Glossa (Pet. Lomb.) dicit Rom. 6. super illud, „ Ut ultra „ non serviamus peccato. Sicut aliquis capiens hostem

„ atro-

„ atrocissimum , non statim interficit eum sed patitur
 „ eum cum dedecore , & dolore aliquantulum vivere :
 „ ita & Christus pœnam prius alligavit , in futuro au-
 „ tem perimet.“

Ad secundum dicendum , quod , sicut ibidem dicit
 Glossa , (ord. super illud : Homo noster crucifixus) „ du-
 „ plex est pœna peccati , gehennalis , & temporalis.
 „ Gehennalem prorsus delevit Christus , ut eam non
 „ sentiant baptizati , & vere pœnitentes : tempora-
 „ lem vero nondum penitus tulit : manet enim fames,
 „ sitis , & mors , & huiusmodi : sed regnum , & domi-
 „ nium ejus deiecit , ut sc. hoc homo non timeat : &
 „ tandem in novissimo eamdem penitus exterminabit.“

Ad tertium dicendum , quod , sicut in secunda parte
 dictum est , (1. 2. q. 81. a. 1.) peccatum originale hoc
 modo processit , quod primo persona infecit naturam,
 postmodum vero natura infecit personam. Christus vero
 converso ordine prius reparat id quod personæ est , &
 postmodum simul in omnibus reparabit id quod naturæ
 est : & ideo culpam originalis peccati , & etiam pœnam
 carentiæ visionis divinæ , quæ respiciunt personam , sta-
 tim per baptismum tollit ab homine : sed pœnalitates
 presentis , vitæ (sicut mors , fames , sitis , & alia huiusmodi)
 respiciunt naturam , ex cujus principiis causantur , prout
 est destituta originali justitia : & ideo isti defectus non
 tollentur , nisi in ultima reparatione naturæ per resur-
 rectionem gloriosam.

ARTICULUS IV.

*Utrum per Baptismum conferantur homini gratia , &
 virtutes.*

*Inf. q. 71. a. 3. cor. & 4. d. 3. a. 1. q. 3. & q. 3. a. 1.
 q. 2. ad 2. & d. 4. q. 2. a. 2. q. 2. cor. & d. 9. art. 1.
 q. 2. & d. 18. q. 1. a. 3. q. 1.*

Ad Quartum sic proceditur. Videtur , quod per bap-
 tismum non conferantur homini gratia , & virtutes.
 Quia , sicut supra dictum est , (a. 2. huj. q. in arg. 2.)
 sacramenta novæ legis efficiunt , quod figurant : sed per
 Tom. IX. H ablu

ablutionem baptismi significatur emundatio animæ à culpa, non autem informatio animæ per gratiam, & virtutes. Videtur igitur, quod per baptismum non conferantur homini gratia, & virtutes.

2. Præterea. Illud quod jam aliquis adeptus est, non indiget iterum suscipere: sed aliqui accedunt ad baptismum jam habentes gratiam, & virtutes, sicut Act. 10. legitur: *Vir quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus, & timens Deum: qui tamen postea à Petro baptizatus est: non ergo per baptismum conferuntur gratia, & virtutes.*

3. Præterea. Virtus est habitus, ad cuius rationem pertinet, quod sit *qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter, & delectabiliter operetur*: sed post baptismum remanet in hominibus prouitas ad malum, per quod tollitur virtus, & consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis: ergo per baptismum non consequitur homo gratiam, & virtutes.

Sed Contra est, quod ad Tit. 3. dicit Apostolus: *Saluos nos fecit per lavacrum regenerationis, id est, per baptismum; & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde: id est, ad remissionem peccatorum & copiam virtutum*, ut Glos. (interl.) ibi exponit: sic ergo in baptismo datur gratia Spiritus sancti, & copia virtutum.

Respondeo dicendum, quod sicut Augustinus dicit in lib. 1. de baptismo parvulorum, (seu de peccator. merit. & remiss. cap. 26. à med. tom. 7.) ad hoc baptismus valet, ut baptizati Christo incorporentur, ut membra ejus. A capite autem Christo in omnia membra ejus gratiæ, & virtutis plenitudo derivatur secundum illud Jo. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus.*

Unde manifestum est, quod per baptismum aliquis consequitur gratiam, & virtutes.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpe, & per suum refrigerium significat liberationem à pœna, ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiæ, & virtutum.

Ad secundum dicendum, quod, sicut dictum est, (g. 68. a. 2.) remissionem peccatorum aliquis consequitur.

quitur ante baptismum, secundum quod habet baptismum in voto, vel explicite, vel implicite: & tamen cum realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio quantum ad liberationem à tota pœna. Ita etiam ante baptismum Cornelius, & alii similes consequuntur gratiam & virtutes per fidem Christi, & desiderium baptismi implicite, vel explicite: postmodum tamen in baptismo majorem copiam gratiæ, & virtutum consequuntur. Unde super illud Psalm. 22. *Super aquas refectionis educavit me*, dicit Glossa: (*interl. & ordin. implic.*) *Per augmentum virtutis, & bonæ operationis educavit in baptismo.*

Ad tertium dicendum, quod difficultas ad bonum, & pronitas ad malum inveniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum, sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in baptismo. Sicut tamen per baptismum diminuitur concupiscentia, ut non dominetur; ita etiam diminuitur utrumque dictorum, ne homo ab his superetur.

ARTICULUS V.

Utrum convenienter attribuantur Baptismo quidam actus virtutum.

4. d. 3. q. 2. a. 2. q. 3. 4. & 5. & d. 5. q. 3. a. 1. q. 2. cor. & al 1. & a. 5. q. 1. cor. & d. 18. q. 1. a. 1. q. 1. ad 1. & quol. 6. a. 4.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter attribuantur Baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, sc. incorporatio ad Christum, illuminatio, & fecundatio. Non enim baptismus datur adulto, nisi fideli, secundum illud Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*: Sed per fidem aliquis incorporatur Christo, secundum illud Ephes. 3. *Habitare Christum per fidem in cordibus vestri*: Ergo nullus baptizatur, nisi jam Christo incorporatus: non ergo est effectus baptismi, incorporari Christo.

2. Præterea. Illuminatio fit per doctrinam, secundum illud Ephes. 3. *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes, &c.* Sed doctrina

præcedit baptismum in catechismo : non est ergo effectus baptismi.

3. Præterea. Fœcunditas pertinet ad generationem activam : sed per baptismum aliquis regeneratur spiritualiter : ergo fœcunditas non est effectus baptismi.

Sed Contra est , quod August. dicit in lib. 1. de Baptismo parvulorum , (*loc. cit. art. præc.*) quod ad hoc valet baptismus , ut baptizati Christo incorporentur. Dionys. etiam 2. cap. eccles. hier. (*parum à princ.*) illuminationem attribuit baptismo. Et super illud Ps. 22. *Super aquam refectiois* , dicit Glos. (*interl.*) quod *anima peccatorum ariditate sterilis , fœcundatur per baptismum.*

Respondeo dicendum , quod per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam , quæ est per fidem Christi , sicut Apostolus dicit Galat. 2. *Quod autem nunc vivo in carne , in fide vivo Filii Dei.* Vita autem non est nisi membrorum capiti unitorum , à quo sensum , & motum suscipiunt. Et ideo necesse est , quod per baptismum aliquis incorporetur Christo quasi membrum ipsius.

Sicut autem à capite naturali derivatur ad membra sensus , & motus : ita à capite spirituali , quod est Christus , derivatur ad membra ejus sensus spiritualis , qui consistit in cognitione veritatis , & motus spiritualis , qui est per gratiæ instinctum. Unde Joan. 1. dicitur : *Vidimus eum plenum gratiæ , et veritatis : Et , De plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Et ideo consequens est , quod baptizati illuminentur à Christo circa cognitionem veritatis , et fœcundentur ab eo fœcunditate bonorum operum per gratiæ infusionem.

Ad primum ergo dicendum , quod adulti prius credentes in Christum sunt ei incorporati mentaliter ; sed postmodum , cum baptizantur , incorporantur ei quodammodo corporaliter , sc. per visibile sacramentum , sine cujus proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

Ad secundum dicendum , quod doctor illuminat exterius per ministerium catechizando : sed Deus illuminat interius baptizatos , præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis , secundum illud Joan. 6. *Est scriptum in Prophetis : Erunt omnes docibiles Dei.*

Ad tertium dicendum , quod effectus baptismi po-
ni.

nitur œcunditas, qua aliquis producit bona opera, non autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Christo; sicut Apostolus dicit 2. ad Cor. 4. *In Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.*

ARTICULUS VI.

Utrum pueri in Baptismo consequantur gratiam & virtutes.

2. 2. q. 47. a. 14. ad 3. & 4. d. 4. q. 2. a. 2. q. 1. & d. 17. q. 1. a. 3. q. 2. cor. ad 3. & d. 18. q. 1. a. 3. q. 1. corp.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod pueri in Baptismo non consequantur gratiam, & virtutes. Gratia enim, & virtutes non habentur sine fide, & charitate: Sed fides, ut August. dicit, (*epist. 23. vers. fi. t. 2. et l. de prædest. Sanctor. c. 5. in fin. t. 7.*) consistit in credentium voluntate: similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate, cujus usum pueri non habent: & sic non habent fidem, & charitatem: ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam, & virtutes.

2. Præterea. Super illud Joan. 14. *Majora horum faciet*, dicit August. (*tract. 72. in Joan. à med. t. 9.*) quod *ex impio justus fiat, in illo, sed non sine illo, Christus operatur*: Sed puer, cum non habeat usum liberi arbitrii, non cooperatur Christo ad suam justificationem: immo quandoque pro posse reuititur: ergo non justificatur per gratiam, & virtutes.

3. Præterea. Rom. 4. dicitur: „Ei qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam, secundum propositum gratiæ Dei:“ Sed puer non est credens in eum, qui justificat impium: ergo non consequitur gratiam justificantem, neque virtutes.

4. Præterea. Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spirituales effectum: sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, ut scilicet corporaliter sanentur: non ergo consequuntur spirituales effectum gratiæ, & virtutum.

Sed Contra est, quod August. dicit in Enchirid. (cap. 52. ante med. t. 3.) „ Parvuli renascendo moriuntur illi peccato, quod nascendo contraxerunt: ac per hoc ad illos etiam pertinet, quod dicitur: Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem: Subditur autem: Ut quomodo Christus surrexit à mortuis, per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus: “ Sed novitas vitæ est per gratiam, & virtutes: ergo pueri in baptismo gratiam, & virtutes consequuntur.

Respondeo dicendum, quod quidam antiqui posuerunt, quod pueris in baptismo non dantur gratia & virtutes; sed imprimitur eis character Christi, cujus virtute, cum ad perfectam ætatem venerint, consequuntur gratiam, & virtutes. Sed hoc patet esse falsum dupliciter. Primo quidem, quia pueri, sicut & adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi; unde *necesse est, quod à capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundo*, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum non pervenirent ad vitam æternam: quia ut dicitur Rom. 6. *Gratia Dei est vita æterna.* Et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse.

Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum, & actum: & sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutem habere. Sed ista impotentia operandi non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes, quamvis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

Ad primum ergo dicendum, quod fides, & caritas consistunt in voluntate hominum: ita tamen quod habitus harum, & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ est in pueris: sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo Aug. dicit, quod *parvulum, etsi nondum illa fides, quæ in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei sacramentum, quod scilicet causat habitum fidei, fidelem facit.*

Ad secundum dicendum, quod, sicut Aug. dicit in lib. de Charitate, (seu Tract. 3. super epist. Joan. in princ.

prine. tom. 9.) *nemo ex aqua, & Spiritu sancto renascitur, nisi volens.* Quod non de parvulis, sed de adultis intelligendum est: et similiter de adultis intelligendum est, quod homo à Christo sine ipso non justificabatur. Quod autem parvuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, non eis imputatur: quia *intantun nesciunt, quod faciunt, ut nec facere videantur*, ut Aug. dicit in libro de præsentia Dei ad Dardanum. (*scil. epist. 57. aliquant. à med. tom. 2.*)

Ad tertium dicendum, quod, sicut Aug. dicit, (*serm. 10. de verb. Apost. c. 2. à princ. tom. 10.*) „parvulis mater Ecclesia aliorum pedes accommodat, ut veniant, aliorum cor, ut credunt, aliorum linguam, ut fateantur. “ Et ita pueri credunt, non per actum proprium, sed per fidem Ecclesiæ, quæ eis communicatur: & hujus fidei virtute conferuntur eis gratia, & virtutes.

Ad quartum dicendum, quod carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum nihil eis nocet; sicut nec culpa unius nocet alteri, nisi consentiat. Unde Aug. dicit in Epist. ad Bonif. (*quæ est 23. ante med. tom. 2.*) „Non illud te moveat, quod quidam non ea fide ad baptismum percipiendum parvulos ferunt; ut gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam, sed hoc eos putant remedio corporalem retinere, per recipere sanitatem; non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur. “

ARTICULUS VII.

402

*Utrum effectus Baptismi sit apertio januæ regni
cælestis.*

4. d. 3. art. 1. q. 3. & d. 4. q. 2. a. 2. q. 6. & 4.
contr. c. 59. & 5. Joann. lect. 1. fin.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod effectus Baptismi non sit apertio januæ regni cælestis. Illud enim quod est apertum, non indiget apertione: sed janua regni cælestis est aperta per passionem Christi: unde Apoc. 4. dicitur: *Post hoc vidi ostium magnum*

apertum in cælo : non est ergo effectus baptismi apertio januæ regni cælestis.

2. Præterea. Baptismus omni tempore , ex quo institutus fuit , habet suum effectum : sed quidam baptizati sunt baptismo Christi ante ejus passionem , ut habetur Joan. 3. quibus , si tunc decessissent , introitus regni cælestis nondum patebat ; in quod nullus ante Christum introivit , secundum illud Mich. 2. *Ascendit pandens iter ante eos* : non est ergo effectus baptismi apertio regni cælestis.

3. Præterea. Baptizati adhuc sunt obnoxii morti , & aliis pœnalitatibus vitæ præsentis , ut supra dictum est : (a. 3. *huj. q.*) Sed nulli est apertus aditus regni cælestis , quamdiu obnoxius est pœnæ ; sicut patet de his , qui sunt in purgatorio : non ergo effectus baptismi est apertio januæ regni cælestis.

Sed Contra est , quod super illud Luc. 3. *Apertum est cælum* , dicit Glos. Bedæ. (*ord.*) *Virtus hic baptismatis ostenditur , de quo quisque cum egreditur , regni cælestis ei janua aperitur.*

Respondeo dicendum , quod aperire januam regni cælestis , est amovere impedimentum , quo quis impeditur regnum cæleste introire.

Hoc autem impedimentum est culpa , & reatus pœnæ : ostensum est autem supra , (*art. 1. & 2. huj. q.*) quod per baptismum omnis culpa , & omnis reatus pœnæ tollitur. Unde *consequens est , quod effectus baptismi sit apertio januæ regni cælestis.*

Ad primum ergo dicendum , quod baptismus in tantum aperit baptizato januam regni cælestis , in quantum incorporat eum passioni Christi , virtutem ejus homini applicando.

Ad secundum dicendum , quod quando passio Christi nondum erat realiter perfecta , sed solum in fide credentium , baptismus proportionaliter causabat januæ apertionem , non quidem in re , sed in spe : baptizati enim tunc decedentes ex certa spe introitum regni cælestis expectabant.

Ad tertium dicendum , quod baptizatus non est obnoxius morti , & pœnalitatibus vitæ præsentis propter reatum personæ , sed propter statum naturæ ; & ideo prop-

propter hoc non impeditur ab introitu regni cœlestis, quando anima separatur à corpore per mortem, quasi jam persoluto eo, quod naturæ debebatur.

ARTICULUS VIII.

403

Utrum baptismus habeat in omnibus æqualem effectum.

4. d. 4. q. 2. a. 3. q. 1. 2. 2. d. 18. q. 1. a. 3. q. 1. cor.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod Baptismus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpæ: sed in quibusdam plura peccata tollit, quam in aliis: nam in pueris tollit solum peccatum originale, in adultis autem etiam peccata actualia, in quibusdam plura, in quibusdam vero pauciora: non ergo æqualem effectum habet baptismus in omnibus.

2. Præterea. Per baptismum conferuntur hominī gratia, & virtutes: sed quidam post baptismum videntur habere majorem gratiam, & perfectionem virtutum, quam alii baptizati: non ergo baptismus habet æqualem effectum in omnibus.

3. Præterea. Natura perficitur per gratiam; sicut materia per formam: sed forma recipitur in materia secundum ejus capacitatem: cum ergo in quibusdam baptizatis, etiam pueris, sit major capacitas naturalium, quam in aliis, videtur quod quidam majorem gratiam consequantur, quam alii.

4. Præterea. Quidam in baptismo consequuntur non solum spirituales salutem, sed etiam corporalem: sicut patet de Constantino, qui in baptismo mundatus est à lepra: non autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismo; baptismus ergo non habet æqualem effectum in omnibus.

Sed Contra est, quod dicitur Ephes. 4. *Una fides, unum baptisma*: uniformis autem causæ est uniformis effectus: ergo baptismus habet æqualem effectum in omnibus.

Respondeo dicendum, quod duplex est effectus bap-

H 5

tis.

tismi: unus per se, & alius per accidens. Per se quidem effectus baptismi est id, ad quod baptismus est institutus, scil. ad regenerandum homines in spiritualem vitam. Et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter se habent ad baptismum. Unde quia omnes pnersi æqualiter se habent ad baptismum, (quia non in fide propria, sed in fide Ecclesiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non æqualiter se habent ad baptismum, quidam enim cum majori, quidam cum minori devotione ad baptismum accedunt; & ideo quidam plus, quidam minus de gratia novitatis accipiunt: sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat; licet ignis, quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat.

Effectus autem baptismi per accidens est; ad quem baptismus non est ordinatus, sed divina virtus hoc in baptismo miraculose operatur: sicut super illud Rom. 6. *Ut ultra non serviamus peccato*, dicit Glos. („ Aug. „ lib. 1. de peccator. merit. & remis. cap. 39. ante med. „ tom. 7.) Non hoc præstatur in baptismo; nisi forte miraculo inefabili Creatoris, ut lex peccati, que est in membris, prorsus extinguatur. Et tales effectus non æqualiter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiamsi cum æquali devotione accedant; sed dispensantur hujusmodi effectus secundum ordinem providentie divinæ.“

Ad primum ergo dicendum, quod minima gratia baptismalis sufficiens est ad delendum cuncta peccata. Unde hoc non est propter majorem efficaciam baptismi, quod in quibusdam plura, in quibusdam autem pauciora peccata solvit, sed propter conditionem subjecti; quia in quolibet solvit, quodcumque inveniit.

Ad secundum dicendum, quod hoc quod in baptizatis major, vel minor gratia apparet, potest dupliciter contingere: Uno modo, quia unus in baptismo percipit majorem gratiam, quam alius, propter devotionem majorem, ut dictum est. (in corp. a.) Alio modo, quia etiamsi æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea utuntur; sed unus studiosius in ea proficit,

cit, alius per negligentiam gratiæ Dei deest.

Ad tertiam dicendum, quod diversa capacitas naturalium in hominibus non est ex diversitate mentis, quæ per baptismum renovatur; cum omnes homines ejusdem speciei existentes in forma conveniant; sed est ex diversa dispositione corporum. Secus autem est in Angelis, qui differunt specie, & ideo Angelis dantur dona gratuita, secundum diversam capacitatem naturalium, non autem hominibus.

Ad quartum dicendum, quod sanitas corporalis non est per se effectus baptismi, sed est quoddam miraculosum opus providentiæ divinæ.

ARTICULUS. IX.

Utrum fictio impediatur effectum baptismi.

4. d. 4. q. 2. a. 1. q. 1. ad 3. & q. 1. a. 2. q. 2. per tot.
& d. 12. q. 2. a. 1. q. 3. ad 3.

Ad Nonum sic proceditur. Videtur, quod fictio non impediatur effectum baptismi. Dicit enim Apostolus Galat. 3. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*: sed omnes qui baptismum Christi suscipiunt, baptizantur in Christo: ergo omnes induunt Christum: quod est percipere baptismi effectum: & ita fictio non impedit baptismi effectum.

2. Præterea. In baptismo operatur virtus divina, quæ potest voluntatem hominis mutare in bonum: sed effectus causæ agentis non potest impediri per id quod ab illa causa potest auferri: ergo fictio non impedit baptismi effectum.

3. Præterea. Effectus baptismi est gratia, cui peccatum opponitur: sed multa sunt alia peccata graviora, quam fictio; de quibus non dicitur, quod effectum baptismi impediunt: ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

Sed Contra est, quod dicitur Sap. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum*: sed effectus baptismi est à Spiritu sancto: ergo fictio impedit effectum baptismi.

Respondetur dicendum, quod, sicut Damascenus dicit:

cit: (*lib. 2. orth. fid. cap. 30.*) *Deus non cogit hominem ad justitiam.* Et ideo ad hoc quod aliquis justificetur per baptismum, requiritur quod voluntas hominis amplectatur baptismum, & baptismi effectum.

Dicitur autem aliquis fictus per hoc, quod voluntas ejus contradicit vel baptismum, vel ejus effectui. Nam secundum August. (*lib. 1. de baptismo cont. Donat. c. 12. & l. 7. c. 53. tom. 7.*) quatuor modis dicitur aliquis fictus. *Uno modo* ille qui non credit, cum tamen baptismus sit fidei sacramentum: *Alio modo* per hoc, quod contemnit ipsum sacramentum. *Tertio modo* per hoc, quod aliter celebrat sacramentum, non servans ritum Ecclesiæ. *Quarto modo* per hoc, quod aliquis indevote accedit. Unde manifestum est, quod *fictio impedit effectum baptismi.*

Ad primum ergo dicendum, quod baptizari in Christo potest intelligi *dupliciter.* *Uno modo* in Christo, id est, in Christi conformitate: & sic quicumque baptizantur in Christo, conformati ei per fidem, & charitatem induunt Christum per gratiam. *Alio modo* dicuntur aliqui baptizari in Christo, in quantum accipiunt sacramentum Christi: & sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

Ad secundum dicendum, quod quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus: sed non semper hoc Deus facit: nec ad hoc sacramentum ordinatur, ut de ficto fiat aliquis non fictus, sed ut non fictus aliquis accedens justificetur.

Ad tertium dicendum, quod fictus dicitur aliquis ex eo, quod demonstrat se aliquid velle, quod non vult. Quicumque autem accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se rectam fidem Christi habere, & sacramentum venerari, & velle se Christo conformare, & velle à peccato recedere. Unde cuicumque peccato vult homo inhærere, si ad baptismum accedit, fictus accedit; quod est indevote accedere. Sed hoc intelligendum est de peccato mortali, quod gratiæ contrariatur, non autem de peccato veniali. Unde fictio hic quodammodo includit omne peccatum.

ARTICULUS X.

405

Utrum, fictione recedente, Baptismus suum effectum consequatur.

4. d. 4. q. 3. a. 2. q. 3. et d. 17. q. 3. a. 2.

Ad Decimum sic proceditur. Videtur, quod, fictione recedente, baptismus suum effectum non consequatur. Opus enim mortuum, quod est sine charitate, non potest unquam vivificari: sed ipse qui fictus accedit ad baptismum, recipit sacramentum sine charitate: ergo nunquam potest vivificari hoc modo, ut gratiam conferat.

2. Præterea. Fictio videtur esse fortior, quam baptismus, cum impediatur eius effectum: sed fortius non tollitur à debiliori: ergo peccatum fictionis non potest tolli per baptismum à fictione impeditum. Et sic baptismus non consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

3. Præterea. Contingit, quod aliquis fecte accedat ad baptismum, & post baptismum multa peccata committat; quæ tamen per baptismum non tolluntur; quia baptismus tollit peccata præterita, non futura: ergo baptismus talis nunquam consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. 1. de baptismo: („ contra Donatist. c. 12. parum à princ. „ tom. 7.) Tunc valere incipit ad salutem baptismus, „ cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ cor- „ de in malitia, vel sacrilegio perseverante, peccato- „ rum abolitionem non sinebat fieri.“

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 66. a. 9.) baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Cum autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formæ, nisi sit aliquid impediens, quo remoto, forma rei generatæ perficit suum effectum: sicut simul cum corpore grave generatur, movetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto, statim incipit moveri deorsum.

Et

Et similiter quando aliquis baptizatur, accipit characterem, quasi formam, & consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autem quandoque per fictionem. Unde oportet, quod remota ea per pœnitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum.

Ad primum ergo dicendum, quod sacramentum baptismi est opus Dei, & non hominis; & ideo non est mortuum in ficto, qui sine charitate baptizatur.

Ad secundum dicendum, quod fictio non removetur per baptismum, sed per pœnitentiam subsequentem, qua remota, baptismus aufert omnem culpam, & reatum omnium peccatorum præcedentium baptismum, & etiam simul existentium cum baptismum. Unde August. dicit in libro de baptismo: (loc. sup. cit.) „Solvitur „hesternus dies, & quidquid superest solvitur, etiam „ipsa hora, momentumque ante baptismum, & in bap- „tismo: deinceps autem continuo reus esse incipit:“ Et sic ad baptismi effectum consequendum concurret baptismus, & pœnitentia; sed baptismus, sicut causa per se agens, pœnitentia sicut causa per accidens, id est removens prohibens.

Ad tertium dicendum, quod effectus baptismi non est tollere peccata futura, sed præsentia, vel præterita; & ideo, recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per pœnitentiam, non per baptismum. Unde non remittuntur quantum ad totum reatum, sicut peccata præcedentia baptismum.

QUÆSTIO LXX.

De Circumcisione, quæ præcessit Baptismum, in quatuor articulos divisa.

Deinde considerandum est de præparatoriis ad Baptismum. Et primo de præparatorio, quod præcessit Baptismum, id est, de Circumcisione. Secundo de præparatoriis, quæ concurrunt simul cum Baptismo, scilicet de Catechismo, & Exorcismo.

Circa primum quærentur quatuor.

Primo. Utrum circumcisio fuerit præparatoria, & figurativa baptismi.

Secundo. De institutione ipsius.

Tertio. De ritu ejus.

Quarto. De effectu ipsius.

ARTICULUS I.

406

Utrum Circumcisio fuerit præparatoria, & figurativa Baptismi.

Sup. q. 68. a. 1. ad 1. & 1. 2. q. 102. a. 5. cor. & ad 1.

& 3. & 4. d. 1. q. 2. a. 1. cor. & d. 2. q. 1. a. 1.

ad 5. & Rom. 2. lect. 2. & 4.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod circumcisio non fuerit præparatoria, & figurativa baptismi. Omnis enim figura habet aliquam similitudinem cum suo figurato: sed circumcisio nullam habet similitudinem cum baptismo: ergo videtur, quod non fuerit præparatoria, & figurativa baptismi.

2. Præterea. Apostolus dicit 1. Corinth. 10. de antiquis Patribus loquens, quod *omnes in nube, et in mari baptizati sunt*: non autem dicit, quod in circumcissione baptizati sint: ergo protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri magis fuerunt præparatoria ad baptismum, & figurativa ipsius, quam circumcisio.

3. Præterea. Supra dictum est, (q. 48. art. 1. ad 1.) quod baptismus Joannis fuit præparatorius ad baptismum Christi: si ergo etiam circumcisio fuit præparatoria, & figurativa baptismi Christi, videtur quod baptismus Joannis fuerit superfluus: quod est inconveniens: non ergo circumcisio fuit præparatoria, & figurativa baptismi.

Sed Contra est, quod Apost. dicit Colos. 2. *Circumcisi estis circumcissione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed circumcissione Christi, consequenti ei in baptismo,*

Res-

Respondeo dicendum, quod baptismus dicitur sacramentum fidei, in quantum scilicet in baptismo fit quædam fidei professio, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem autem est fides nostra, & antiquorum Patrum, secundum illud Apost. 2. Cor. 4. *Habentes eundem spiritum fidei credimus.*

Circumcisio autem erat quædam protestatio fidei. Unde dicitur Rom. 4. quod *Abraham accepit circumcisionem, tanquam signaculum fidei.* Unde & per circumcisionem antiqui aggregabantur collegio fidelium. Unde manifestum est, quod *circumcisio fuit præparatoria ad baptismum, & præfigurativa ipsius*, secundum quod antiquis Patribus omnia in figuram futuri contingebant, ut dicitur 1. Cor. 10. sicut & fides eorum erat de futuro.

Ad primum ergo dicendum, quod circumcisio habebat similitudinem cum baptismo, quantum ad spirituales effectum baptismi; nam sicut per circumcisionem auferebatur quædam carnalis pellicula; ita per baptismum homo expoliatur à carnali conversatione.

Ad secundum dicendum, quod protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri fuerunt quædam figuræ nostri baptismi, quo renascimur ex aqua significata per mare rubrum, & Spiritu sancto significato per columnam nubis: non tamen per hæc fiebat aliqua professio fidei, sicut per circumcisionem: & ideo prædicta duo erant tantum figuræ, & non sacramenta: circumcisio autem erat etiam sacramentum præparatorium ad baptismum: minus tamen expresse figurans baptismum, quantum ad exteriora, quam prædicta. Et ideo Apostolus potius fecit mentionem de prædictis, quam de circumcisione.

Ad tertium dicendum, quod baptismus Joannis fuit præparatorius ad baptismum Christi, quantum ad exercitium actus, sed circumcisio quantum ad professionem fidei, quæ requiritur in baptismo, sicut dictum est. (*in corp. art.*)

Utrum circumcisio fuerit convenienter instituta.

I. 2. q. 102, a. 5. ad 1. & quæst. 103, a. 1. ad 3. & I. dist. 1. art. 2. quæst. 4. cor. & quæst. 2. art. 1. quæst. 3. per tot.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod circumcisio fuerit inconvenienter instituta. Sicut enim dictum est, (art. præc.) in circumcissione fiebat quædam fidei professio: sed à peccato primi hominis nullus unquam salvari potuit, nisi per fidem passionis Christi, secundum illud Rom. 3. *Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius*: ergo statim post peccatum primi hominis circumcisio institui debuit, & non tempore Abrahæ.

2. Præterea. In circumcissione homo profitebatur observantiam veteris legis; sicut in baptismo profitetur observantiam novæ legis: unde Apostolus dicit Galat. 5. *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ*; sed legalis observantia non est tradita tempore Abrahæ, sed magis tempore Moysi: ergo inconvenienter instituta est circumcisio tempore Abrahæ.

3. Præterea. Circumcisio fuit figurativa, & præparativa baptismi: sed baptismus exhibetur omnibus populis, secundum illud Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*: ergo circumcisio non debuit institui, ut observanda tantum ab uno populo Judæorum, sed ab omnibus populis.

4. Præterea. Carnalis circumcisio debet respondere spirituali, sicut figura figurato; sed spiritualis circumcisio, quæ fit per Christum, indifferenter convenit utrique sexui: quia in Christo Jesu non est masculus, & femina, ut dicitur Galat. 3. ergo inconvenienter est circumcisio instituta, quæ competit solis maribus.

Sed Contra est, quod, sicut legitur Genes. 17. Circumcisio est instituta à Deo, cujus perfecta sunt opera.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*art. præc.*) circumcisio erat præparatoria ad baptismum, in quantum erat quædam confessio fidei Christi, quam etiam in baptismo nos profiteremur.

Inter antiquos autem Patres primus Abraham promissionem accepit de Christo nascituro, cum dictum est ei Gen. 22. *In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ.* Ipse etiam primus se à societate infidelium segregavit, secundum mandatum Dei dicentis sibi: (*Genes. 12.*) *Egredere de terra tua, & de cognatione tua.* Et ideo convenienter circumcisio fuit instituta in Abraham.

Ad primum ergo dicendum, quod immediate post peccatum primæ parentis, propter doctrinam ipsius Adæ, qui plene instructus fuerat de Divinis, adhuc fides, & ratio naturalis in tantum vigeat in homine, quod non oportebat determinari hominibus aliqua signa fidei, & salutis: sed unusquisque pro suo libito fidem suam aliquibus signis protestabatur. Sed circa tempus Abrahæ diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus: obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentiæ usque ad peccatum contra naturam. Et ideo convenienter tunc, & non ante fuit instituta circumcisio ad profiterendum fidem, & ad minuendum carnalem concupiscentiam.

Ad secundum dicendum, quod legalis observantia tradi non debuit nisi populo jam congregato; quia lex ordinatur ad bonum publicum, ut in secunda parte dictum est. (*1. 2. q. 90. a. 2.*) Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili; quod est necessarium ad hoc, quod homines in quacumque religione adunentur, sicut Augustinus dicit contra Faustum. (*l. 19. cap. 11. in fin. tom. 6.*) Et ideo oportuit prius institui circumcisionem, quam lex daretur. Illi autem Patres, qui fuerunt ante legem, familias suas instruxerunt de rebus divinis, per modum paternæ admonitionis. Unde & Dominus dicit de Abraham, (*Gen. 18.*) *Scio, quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini.*

Ad tertium dicendum, quod baptismus in se conti-

ti-

tinet perfectionem salutis, ad quam Deus omnes homines vocat, secundum illud 1. Timoth. 2. *Qui vult omnes homines salvos fieri.* Et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circumcisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam ut feudam per Christum, qui erat ex Judæorum populo nasciturus. Et ideo illi soli populo data est circumcisio.

Ad quartum dicendum, quod circumcisio instituta est ut signum fidei Abrahamæ, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi; & ideo convenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod specialiter circumcisio ordinabatur, à patre trahitur, non à matre, ut in 2. parte dictum est. (1. 2. quæst. 81. a. 5. in corp. & ad 2.) Sed baptismus continet virtutem Christi, qui est universalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum.

ARTICULUS III.

408

Utrum ritus Circumcisionis fuerit conveniens.

4. d. 1. q. 2. a. 3. q. 2. & a. 3. q. 2. & 3. & Jo. 7. lec. 2. Rom. 4. lec. 2.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod ritus Circumcisionis non fuerit conveniens. Circumcisio enim, sicut dictum est, (a. 1. & 2. præc.) fidei quædam professio est: sed fides in vi apprehensiva existit cujus operationes maxime apparent in capite: ergo magis debuit signum circumcisionis dari in capite, quam in membro generationis.

2. Præterea. Ad usum sacramentorum assumimus ea, quorum est communior usus; sicut aquam ad abluendum, & panem ad reficiendum: sed ad incidendum communius utimur cultello ferreo, quam petriño: ergo circumcisio non debuit fieri cultello petriño.

3. Præterea. Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati; ita etiam circumcisio, sicut Beda dicit: (in hom. Circumc. parum à princ.) sed baptis-

tismus non difertur usque ad octavum diem, ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant; quandoque etiam traditur baptismus post octavum diem: ergo circumcisioni non debuit determinari octavus dies, sed debebat quandoque præveniri, sicut etiam quandoque tardabatur.

Sed Contra est, quod Rom. 4. super illud, *et signum accepit circumcisionis*, determinatur in Gloss. (ord.) prædictus circumcisionis ritus.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (a. præc.) circumcisio quoddam signum fidei est, institutum à Deo, cujus sapientiæ non est numerus. Determinare autem convenientia signa, est sapientiæ opus. Et ideo *concedendum est, quod ritus circumcisionis fuit conveniens.*

Ad primum ergo dicendum, quod circumcisio convenienter fiebat in membro generationis. Primo quidem quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturum. Secundo quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Tertio, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ, quæ præcipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

Ad secundum dicendum, quod cultellus lapideus non erat de necessitate circumcisionis; unde non invenitur tale instrumentum præcepto divino determinatum: neque etiam communiter tali instrumento Judæi utebantur ad circumcidendum, sicut neque modo utuntur. Leguntur tamen aliquæ circumcisiones famosæ cultello lapideo factæ: sicut legitur Exod. 4. quod *tulit Sephora acutissimam petram, et circumcidit præputium filii sui*, & Josue 5. dicitur: *Fac tibi cultellos lapideos, et circumcide secundo filios Israel*, per quod figurabatur, circumcisionem spiritualem esse faciendam per Christum, de quo dicitur 1. Cor. 10. *Petra autem erat Christus.*

Ad tertium dicendum, quod octavus dies determinabatur circumcisioni: tum propter mysterium, quia in octava ætate, quæ erit ætas resurgentium, quasi
in

in octavo die, perficietur per Christum spiritualis circumcisio, quando auferre ab electis non solum culpam, sed etiam omnem pœnalitatem: tum etiam propter teneritudinem infantis ante octavum diem. Unde etiam de aliis animalibus Lev. 22. præcipitur: *Bos, ovis, & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ: die octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.* Erat autem octavus dies de necessitate præcepti, ita scil. quod octavum diem præmittentes peccabant, etiamsi esset sabbatum, secundum illud Jo. 7. *Circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysi.* Non tamen erat de necessitate sacramenti: quia si aliqui omittebant octavum diem, postea poterant circumcidi.

Quidam etiam dicunt, quod propter periculum imminentiæ mortis poterat octavus dies præveniri.

Sed hoc non ex auctoritate Scripturæ, nec ex consuetudine Judæorum haberi potest.

Unde melius dicendum est, sicut etiam Hago de S. Victore dicit, (*l. 1. de Sacram. p. 12. cap. 2. à med.*) quod octavus dies nulla necessitate præveniebatur. Unde super illud Prov. 4. *Unigenitus eram coram matre mea,* dicit Glos. (*ordin.*) quod alius Bersabæ parvulus non computatur; quia ante octavum diem mortuus nominatus non fuit, & per consequens nec circumcisus.

ARTICULUS IV.

Utrum circumcisio conferebat gratiam justificantem.

Sup. q. 62. a. 6. ad 3. & 4. d. 1. q. 2. a. 4. & ver. quæst. 28. art. 2. ad 12. & Cor. 4. lect. 2. & cap. 9. lect. 5.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod circumcisio non conferebat gratiam justificantem. Dicit enim Apostol. Galat. 2. *Si ex lege est justitia, Christus gratis mortuus est,* id est, sine causa: sed circumcisio erat quædam obligatio legis implendæ, secundum illud Galat. 5. *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est.*

est uniuersæ legis faciendæ. Ergo si ex circumcissione est iustitia, Christus gratis, id est, sine causa, mortuus est: sed hoc est inconueniens: non ergo ex circumcissione erat gratia justificans à peccato.

2. Præterea. Ante institutionem circumcissionis sola fides ad justificationem sufficiebat: dici enim Greg. in 4. Mor. (cap. 3. à princ.) *Quod apud nos valet aqua baptismalis, hoc egit apud veteres pro parvulis sola fides: sed virtus fidei non est imminuta per mandatum circumcissionis: ergo sola fides parvulos justificabat, & non circumcisio.*

3. Præterea. Josue 5. legitur, quod *populus, qui natus est in deserto, per quadraginta annos incircumcisus fuit: si ergo per circumcissionem auferebatur peccatum originale, videtur quod omnes, qui in deserto mortui sunt, tam parvuli, quam adulti, fuerint damnati. Et eadem obiectio est de pueris, qui moriebantur antè octavum diem circumcissionis, qui præveniri non debebat, ut dictum est, (art. præc. ad 3.)*

4. Præterea. Nihil impedit introitum regni cœlestis, nisi peccatum: sed circumcisi ante passionem Christi impediabantur ab introitu regni cœlestis: non ergo per circumcissionem homines justificabantur à peccato.

5. Præterea. Peccatum originale non dimittitur sine actuali: quia *impium est à Deo dimidiam sperare veniam, ut August. dicit: (in l. de vera, & fals. penit. c. 9. circ. med. tom. 4.)* Sed nusquam legitur, quod per circumcissionem remitteretur actuale peccatum: ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.

Sed Contra est, quod August. dicit ad Valerium cont. Julian. (lib. 2. de nupt. & concup. cap. 11. à med. tom. 7.) *Ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, quæ erat signaculum iustitiæ fidei, ad significationem purgationis valebat parvulis originalis, veterisque peccati: sicut & baptismus ex illo cepit valere tempore ad innovationem hominis, ex quo institutus est.*

Respondeo dicendum, quod ab omnibus communiter ponitur, quod in circumcissione peccatum originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt, quod non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit in 1. dist. 4. sent. & Rom. 4. in Glossa:

(ord.

(*ord. super illud: Signum accepit*) Sed hoc non potest esse: quia culpa non remittitur nisi per gratiam, secundum illud Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam, &c.*

Et ideo alii dixerunt, quod per circumcisionem conferebatur gratia quantum ad effectus remotivos culpæ, sed non quantum ad effectus positivos, ne cogereentur dicere, quod gratia in circumcisione colata sufficiebat ad implendum mandata legis; & ita superfluus fuerit adventus Christi. Sed hæc etiam positio stare non potest. *Primo* quidem, quia per circumcisionem dabatur pueris facultas suo tempore perveniendi ad gloriam, quæ est ultimus effectus positivus gratiæ. *Secundo*, quia priores sunt naturaliter secundum ordinem causæ formalis effectus positivi, quam privati; licet secundum ordinem causæ materialis sit e converso: forma enim non excludit privationem, nisi informando subjectum.

Et ideo alii dixerunt, quod in circumcisione conferebatur gratia, etiam quantum ad aliquem effectum positivum, qui est facere dignum vita æterna, sed non quantum ad omnes effectus: quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec etiam ad implendum mandata legis: quod etiam aliquando mihi visum est. (*4. d. 1. q. 2. a. 4. q. 3.*)

Sed diligenter consideranti apparet, hoc non esse verum: quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri, & argenti.

Et ideo dicendum est, quod in circumcisione conferebatur gratia, quantum ad omnes gratiæ effectus. *Aliiter tamen quam in baptismo.* Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet in quantum est instrumentum passionis Christi jam perfectæ. In circumcisione autem conferebatur gratia, non ex virtute circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cujus signum erat circumcisio; ita scilicet quod homo, qui accipiebat circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidem, vel adultus pro se, vel alius pro parvulis. Unde & Apostolus dicit Rom. 4. quod *Abraham accepit signum circumcisionis signaculum justitiæ*

fidei, quia scilicet justitia erat ex fide significata, non ex circumcissione justificante. † *al. significante.* † Et quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circumcissio, ideo baptismus imprimat characterem incorporantem hominem Christo, & copiosiore gratiam confert, quam circumcissio: major enim est effectus rei jam præsentis, quam spei.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procederet, si ex circumcissione esset justitia aliter, quam per fidem passionis Christi.

Ad secundum dicendum, quod sicut ante institutionem circumcissionis sola fides Christi futuri justificabat tam pueros, quam adultos; ita etiam circumcissione data. Sed antea non requirebatur aliquod signum protestatiuum hujus fidei; quia nondum homines fideles seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum unius Dei. Probabile tamen est, quod parentes fideles pro parvulis natis, & maxime in periculo existentibus aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent: (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro se ipsis preces, & sacrificia offerebant.

Ad tertium dicendum, quod populus in deserto prætermittens mandatum circumcissionis excusabatur. Tum quia nesciebant, quando castra movenda erant. Tum quia, ut Damasc. dicit, (*lib. 4. orth. fid. c. 26. in princ.*) non necesse erat, eos aliquod signum distinctionis habere, cum seorsum ab aliis populis habitabant. Et tamen, ut Augustinus dicit, (*in lib. 22. in Josue q. 6. a. med. tom. 4.*) inobedientiam incurrebant, qui ex contemptu præmittebant. Videtur tamen, quod nulli incircumcisi mortui fuerint in deserto: quia, ut in Psalm. 104. dicitur, *non erat in tribus eorum infernus*: sed illi soli videntur mortui in deserto, qui fuerant in Ægypto circumcisi: si tamen aliqui incircumcisi mortui sunt, eadem ratio est de his, ut de his qui moriebantur ante circumcissionis institutionem: quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebantur ante octavum diem tempore legis.

Ad quartum dicendum, quod in circumcissione auferebatur originale peccatum ex parte personæ: remane-

nebat tamen impedimentum intrandi in regnum celorum ex parte totius naturæ : quod fuit sublata per passionem Christi. Et ideo etiam baptismus ante passionem Christi, non introducebat in regnum : sed & circumcisio, si haberet locum post passionem Christi, introduceret in regnum.

Ad quintam dicendum, quod adulti, quando circumcidebantur, consequebantur remissionem non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum: non tamen ita quod liberarentur ab omni reatu peccatæ, sicut in baptismo, in quo confertur copiosior gratia.

QUÆSTIO LXXI.

De præparatoriis, quæ simul concurrunt cum baptismo, in quatuor articulos divisa.

Deinde considerandum est de præparatoriis, quæ simul concurrunt cum baptismo.

Et circa hoc quærentur quatuor.

Primo. Utrum catechismus debeat præcedere baptismum.

Secundo. Utrum baptismum debeat præcedere exorcismus.

Tertio. Utrum ea quæ aguntur in catechismo, & exorcismo, aliquid efficiant, vel solum significant.

Quarto. Utrum baptizandi debeant catechizari vel exorcizari per Sacerdotes.

ARTICULUS I.

Utrum catechismus debeat præcedere Baptismum.

4. d. 6. q. 2. a. 2. q. 1.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod catechismus non debeat præcedere baptismum. Per baptismum enim regenerantur homines in vitam spiritualem: sed

prius homo accipit vitam, quam doctrinam: non ergo prius debet homo catechizari, id est, doceri, quam baptizari.

2. Præterea. Baptismus exhibetur non solum adultis, sed etiam pueris, qui non sunt doctrinæ capaces, eo quod non habent usum rationis: ergo ridiculum est eos catechizare.

3. Præterea. In catechismo confitetur catechizatus suam fidem: sed pueri non possunt suam fidem confiteri neque per seipsos, neque etiam aliquis alius pro eis: tum quia nullus potest alium ad aliquod obligare: tum etiam quia non potest aliquis scire, utrum pueri, cum ad legitimam ætatem pervenerint, assentiant fidei: non ergo debet catechismus præcedere baptismum.

Sed Contra est, quod Rabanus de instit. Cler. (lib. 1. cap. 25. à med.) dicit: *Ante baptismum catechizandi debet hominem prævenire officium, ut fidei primum catechumenus accipiat rudimentum.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. præc. art. 1.) baptismus est fidei Christianæ sacramentum, cum sit quædam professio fidei Christianæ. Ad hoc autem quod aliquis fidem accipiat, requiritur quod de fide instruat, secundum illud Rom. 10. *Quomodo credent ei, quam non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante?* Et ideo ante baptismum convenienter præcedit catechismus.

Unde & Dominus præceptum baptizandi discipulis tradens, præmittit doctrinam baptismo dicens: (Matth. ult.) *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c.*

Ad primum ergo dicendum, quod vita gratiæ in qua regeneratur aliquis per baptismum, præsupponit vitam naturæ rationalis: in qua homo potest esse particeps doctrinæ.

Ad secundum dicendum, quod, sicut mater Ecclesia, ut supra dictum est, (q. 69. a. 6. ad 3.) accommodat pueris baptizandis aliorum pedes, ut veniant, & aliorum cor, ut credant; ita etiam accommodat eis aliorum aures, ut audiant, & intellectum, ut per alios instruantur: & ideo eadem ratione sunt catechizandi, qua sunt baptizandi.

Ad tertium dicendum, quod ille qui pro puero bap-

tizato responder, *Credo*, non præcedit puerum credi-
 tum, cum ad legitimos annos pervenerit; alioquin di-
 ceret, *Credet*: sed profitetur fidem Ecclesiæ in perso-
 na pueri, cui communicatur, ejus sacramentum ei
 tribuitur, & ad quam obligatur per alium: non est
 enim inconueniens, quod aliquis obligetur per alium
 in his, quæ sunt de necessitate salutis. Similiter etiam
 patrinus pro puero respondens promittit se operam da-
 turum ad hoc, quod puer credat: quod tamen non suf-
 ficeret in adultis usum rationis habentibus.

ARTICULUS II.

Utrum exorcismus debeat præcedere Baptismum.

*Inf. art. 3. ad 3. & 4. d. 6. q. 2. a. 3. q. 1. per tot.
 & q. 2. ad 4.*

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod exor-
 cismus non debeat præcedere baptismum. Exorcismus
 enim contra energumenos, id est, arrepticios, ordinatur
 sed non omnes baptizandi sunt tales: ergo exorcismus
 non debet præcedere baptismum.

2. Præterea. Quamdiu homo subjacet peccato, dia-
 bolus in eum habet potestatem: quia, ut dicitur Joan. 8.
Qui facit peccatum, servus est peccati: sed peccatum
 tollitur per baptismum: non ergo ante baptismum sunt
 homines exorcizandi.

Præterea. Ad arcendum dæmonum potestatem in-
 troduca est aqua benedicta: non ergo ad hoc oportebat
 aliud remedium adhiberi per exorcismos.

Sed Contra est, quod Cælestinus Papa dicit: (*epist.*
2. can. 9. tom. 2. Concil. & habetur can. 53. de Consecrat.
dist. 4. & lib. de Eccles. dogmat. cap. 31. inter opera
August. tom. 3.) Sive parvuli, sive juvenes ad rege iera-
tionis veniant sacramentum, non prius fontem vitæ adeant,
quam exorcismis, & exsufflationibus Clericorum spiritus
immundus ab eis abjiciatur.

Respondeo dicendum, quod quicumque sapienter
 aliquod opus facere proponit, prius removet impedimenta
 sui operis. Unde dicitur Hierem. 4. *Novate vobis no-*

vale, & nolite serere super spinas.

Diabolus autem hostis est humanæ salutis, quæ homini per baptismum acquiritur; & habet potestatem aliquam in hominem ex hoc ipso, quod subditur originali peccato, vel etiam actuali. Unde *convenienter ante baptismum expelluntur dæmones per exorcismos, ut salutem hominis impediant*: quam quidem expulsionem significat exsufflatio.

Benedictio autem cum manus impositione præcedit expulso viam, ne redire possit: sal autem in os missum, & narium, & aurium sputo iunctio significat receptionem doctrinæ fidei quantum ad aures, & approbationem quantum ad nares, & confessionem quantum ad os: olei vero inunctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones.

Ad primum ergo dicendum, quod energumeni dicuntur; quasi interius laborantes ex intrinseca operatione diaboli. Et quamvis non omnes accedentes ad baptismum corporaliter ab eo vexentur; omnes tamen non baptizati potestati dæmonum subijciuntur, saltem propter originalis peccati reatum.

Ad secundum dicendum, quod in baptismo per ablationem peccati excluditur potestas dæmonis ab homine quantum ad hoc quod impedit eum à perceptione gloriæ: sed exorcismi excludunt potestatem dæmonis, in quantum impedit hominem à perceptione sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum, quæ sunt ab exteriori, sed exorcismus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quæ sunt ab interiori: unde & energumeni dicuntur, quasi interius laborantes, illi qui exorcitantur.

Vel dicendum, quod sicut in remedium contra peccatum secundo datur pœnitentia, quia baptismus non iteratur: ita in remedium contra impugnationes dæmonum secundo datur aqua benedicta, quia exorcismi baptismales non iterantur.

Utrum ea, quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant.

4. d. 6. q. 2. a. 3. q. 2.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod ea, quæ aguntur in exorcismo, non efficiant aliquid, sed solum significant. Si enim puer post exorcismos moriatur ante baptismum, salutem non consequetur: sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quæ in sacramentis aguntur, ut homo consequatur salutem: unde & Marci ultimo dicitur: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit:* ergo ea, quæ aguntur in exorcismo, nihil efficiunt, sed solum significant.

2. Præterea. Hoc solum requiritur ad sacramentum novæ legis, ut sit signum, & causa, ut supra dictum est: (q. 60. a. 1. & q. 61. a. 1.) si ergo ea quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant, videtur quod singula sint quædam sacramenta.

3. Præterea. Sicut exorcismus ordinatur ab baptismum; ita etiam si aliquid in exorcismo efficitur, ordinatur ad effectum baptismi: sed dispositio ex necessitate præcedit formam perfectam: quia forma non recipitur nisi in materia disposita. Sequeretur ergo, quod nullus posset consequi effectum baptismi, nisi prius exorcizetur: quod patet esse falsum: non ergo ea quæ aguntur in exorcismis, aliquem effectum habent.

4. Præterea. Sicut quædam aguntur in exorcismo ante baptismum, ita etiam quædam aguntur post baptismum; sicut quod Sacerdos baptizatum chrismate ungit in vertice: sed ea quæ post baptismum aguntur, non videntur aliquid efficere: quia secundum hoc effectus baptismi esset imperfectus; ergo nec ea quæ ante baptismum aguntur in exorcismo, aliquid efficiunt.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. 1. de Symbolo: (c. 1. circ. fin. tom. 9.) *Parvuli exsufflantur, & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ deceptit hominem: nihil autem agitur frustra per Ecclesiam: ergo per hujusmodi exufflationes hoc*

agitur, ut dæmonum potestas expellatur.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, ea quæ in exorcismo aguntur, nihil efficere, sed solum significare. Sed hoc patet esse falsum per hoc, quod Ecclesia in exorcismis imperativis verbis utitur ad expellendam dæmonis potestatem; puta cum dicit: *Ergo maledicte diabole exi ab eo &c.*

Et ideo dicendum est, quod *aliquem effectum habent, differenter tamen ab ipso baptismo.*

Nam per baptismum datur homini gratia ad plenam remissionem culparum. Per ea vero, quæ in exorcismo aguntur, excluditur *duplex* impedimentum salutis gratiæ percipiendæ. Quorum *unum* est impedimentum extrinsecum, prout dæmones hominis salutem impedire conantur: et hoc impedimentum excluditur per exussuffationes, quibus potestas dæmonis pellitur, ut patet ex inducta auctoritate Augustini, quantum scilicet ad hoc, quod non præstet impedimentum sacramento suscipiendo. Mauet tamen potestas dæmonis in homine, quantum ad maculam peccati, & reatum pœnæ: quousque peccatum per baptismum tollatur. Et secundum hoc Cyprianus dicit: (*epist. 7. l. 4. a. med.*) *Scias, diaboli nequitiam posse remanere usque ad aquam salutarem, in baptismo autem omnem nequitiam amittere. Aliud impedimentum est intrinsecum, prout sc. homo ex infectione originalis peccati habet sensus præclusos ad percipienda salutis mysteria. Unde Rabanus de institutione Clericorum: (l. 1. c. 27. ad fin.) dicit quod per *salvum typicam, & sacerdotis tactum sapientia, & virtus divina salutem catechumeni operatur, ut aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiæ Dei, ut aperiantur aures ad audiendum mandata Dei, ut operiantur illi sensus in intimo corde ad respondendum.**

Ad primum ergo dicendum, quod per ea quæ aguntur in exorcismo, non tollitur culpa, propter quam homo punitur post mortem, sed solum tolluntur impedimenta recipiendi remissionem culpæ per sacramentum. Unde post mortem exorcismus non valet sine baptismo. Præpositivus tamen dicit, quod pueri exorcizati, si moriantur ante baptismum, minores tenebras patiuntur. Sed hoc non videtur verum; quia te-
ne-

nebræ illæ sunt carentia divinæ visionis, quæ non recipit magis, & minus.

Ad secundum dicendum, quod de ratione sacramenti est, quod perficiat principalem effectum, qui est gratia, remittens culpam, vel supplens aliquem hominis defectum: quod quidem non fit per ea, quæ aguntur in exorcismo: sed solum hujusmodi impedimenta tolluntur: & ideo non sunt sacramenta, sed sacramentalia quædam.

Ad tertium dicendum, quod dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem est fides, & intentio, vel propria ejus qui baptizatur, si sit adultus, vel ipsius Ecclesiæ, si sit parvulus. Ea vero quæ aguntur in exorcismo, ordinantur ad removendum impedimenta, & ideo sine eo potest aliquis consequi effectum baptismi. Non tamen sunt hujusmodi prætermittenda, nisi in necessitatis articulo; & tunc cessante periculo, debent suppleri, ut servetur uniformitas in baptismo. Nec frustra suppletur post baptismum; quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur; ita potest impedi, postquam fuerit perceptus.

Ad quintum dicendum, quod eorum quæ aguntur post baptismum circa baptizatum, aliquid est, quod non solum significat, sed efficit; puta junctio, quæ fit in vertice, quæ operatur conservationem gratiæ baptismalis: aliquid autem est, quod nihil efficit, sed solum significat, sicut quod datur ei vestis candida ad significandum novitatem vitæ.

ARTICULUS IV.

413

Utrum sit officium Sacerdotis catechizare, & exorcizare, baptizandum.

4. d. 6. q. 2. a. 3. q. 1.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod non sit Sacerdotis catechizare, & exorcizare baptizandum; ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super immundos, ut Dionys. dicit 5. cap. eccles. hier. (*inter princ. & med.*) Sed catechumeni, qui

instruuntur in catechismo & energumeni, qui purgantur in exorcismo, computantur inter immundos, ut ibid. Dionysius dicit: (*ſ cap. 3. ante med.*) ergo catechizare, & exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum.

2. Præterea. Catechumeni instruuntur de fide per sacram Scripturam, quæ in Ecclesia per ministros recitatur: sicut enim per lectores in Ecclesia legitur vetus Testamentum, ita etiam per diaconos & subdiaconos legitur novum: & sic ad ministros pertinet catechizare: similiter etiam exorcizare, ut videtur, ad ministros pertinet; dicit enim Isidor. in quadam Epist. (*scil. ad Laudefred. quæ hab. tom. 6. Concil. post Conc. Tolet. 8.*) *Ad Exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos, & catechumenos in exorcismo imponere: non ergo pertinet ad officium sacerdotis catechizare, & exorcizare.*

3. Præterea. Catechizare idem est, quod docere; & hoc idem est, quod perficere quod ad officium Episcoporum pertinet, ut dicit Dionys. 5. cap. Eccles. Hierarch. (*parum ante med.*) non ergo pertinet ad officium sacerdotis.

Sed Contra est, quod Nicolaus I. Papa dicit: (*hab. inter ejus decreta, tit. 16. tom. 3. Conc. ſ cap. 57. de consecrat. dist. 4.*) *Catechismi baptizandorum à sacerdotibus uniuscujusque Ecclesiæ fieri possunt, unde Gregor. etiam super Evang. (hom. 29. ante med.) dicit Sacerdotes, cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quod dæmonia ejiçiant?*

Respondeo dicendum, quod minister comparatur ad sacerdotem, sicut secundarium, & instrumentale agens ad principale, ut indicat ipsum nomen ministri. Agens autem secundarium non agit siue principali agente, sed cooperatur principali agenti in operando. Quanto autem potior est operatio, tanto principale agens potioribus indiget instrumentis, seu ministris. Potior autem est operatio sacerdotis, in quantum confert ipsum sacramentum, quam in præparatoriis ad sacramentum.

Et ideo supremi ministri, qui dicuntur Diaconi,

cooperantur sacerdoti in ipsa collatione sacramentorum. Dicit enim Isidorus, (*loc. cit. in arg. 2.*) quod ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus quæ aguntur in sacramento Christi, in baptismo scil. in chrismate, patena, & calice. Inferiores autem ministri cooperantur sacerdotibus in his, quæ sunt præparatoria ad sacramentum: sicut Lectores in catechismo, & exorcistæ in exorcismo.

Ad primum ergo dicendum, quod super immundos ministri habent operationem ministerialem, & quasi instrumentalem, sed sacerdos principalem.

Ad secundum dicendum, quod Lectores, & Exorcistæ habent officium catechizandi, & exorcizandi, non quidem principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrantes.

Ad tertium dicendum, quod *multiplex* est instructio. *Una* conversiva ad fidem, quam Dionys. tribuit Episcopo in 2. Eccles. Hier. (*parum à princ.*) & potest competere cuilibet prædicatori, vel etiam cuilibet fidei. *Secunda* est instructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter se debeat habere in susceptione sacramentorum: & hæc pertinet secundario quidem ad ministros, principaliter autem ad sacerdotes. *Tertia* est instructio de conversatione Christianæ vitæ: & hæc pertinet ad paternos. *Quarto* est instructio de profundis mysteriis fidei, & perfectione Christianæ vitæ: & hæc ex officio pertinet ad Episcopos.

QUÆSTIO LXXII.

*De sacramento Confirmationis, in duodecim articulos
divisa.*

Consequenter considerandum est de sacramento Confirmationis.

Et circa hoc quærentur duodecim.

Primo. Utrum Confirmatio sit sacramentum.

Secundo. De materia ejus.

Tertio. Utrum sit de necessitate sacramenti, quod

- chrisma fuerit prius per Episcopum consecratum,
 Quarto. De forma ipsius.
 Quinto. Utrum imprimat characterem.
 Sexto. Utrum character Confirmationis præsupponat
 characterem baptismalem.
 Septimo. Utrum conferat gratiam.
 Octavo. Cui competat recipere hoc sacramentum.
 Nono. In qua parte.
 Decimo. Utrum requiratur aliquis, qui teneat con-
 firmandum.
 Undecimo. Utrum hoc sacramentum per solos Epis-
 copos detur.
 Duodecimo. De ritu ejus.

ARTICULUS I.

414

Utrum Confirmatio sit sacramentum.

*Sup. q. 65. a. 1. & 4. d. 2. q. 1. a. 2. cor. & d. 7. q. 1.
 per tot. & 4. cont. c. 58.*

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Confir-
 matio non sit sacramentum. Sacramenta enim ex divina
 institutione efficaciam habent, sicut supra dictum est:
 (q. 64. a. 2.) sed confirmatio non legitur à Christo in-
 stituta: ergo non est sacramentum.

2. Præterea. Sacramenta novæ legis in veteri lege
 præfigurata fuerunt: unde Apost. dicit 1. Corinth. 10.
 quod *omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in ma-
 ri; & omnes eandem escam spiritualem manducaverunt,
 & omnes eundem potum spiritualem biberunt*: Sed con-
 firmatio non fuit præfigurata in veteri Testamento: non
 ergo est sacramentum.

3. Præterea. Sacramenta ordinantur ad hominum
 salutem: sed sine confirmatione potest esse salus: nam
 pueri baptizati sine confirmatione decedentes salvantur:
 ergo confirmatio non est sacramentum.

4. Præterea. Per omnia sacramenta Ecclesiæ ho-
 mo Christo conformatur, qui est sacramentorum auctor:
 sed per confirmationem non videtur Christo confor-
 mari, qui non legitur esse confirmatus: ergo confir-

ma-

matio non est sacramentum.

Sed Contra est, quod Melchiades Papa scribit Hispaniarum Episcopis: (*epist. uilca ante medium, tom. 1. Conc. & habetur cap. 3. de consecrat. dist. 5.*) *De his, super quibus rogastis nos vos informari, utrum majus sit sacramentum manus impositio Episcoporum, an baptismus, scitote, utrumque magnum esse sacramentum.*

Respondeo dicendum, quod sacramenta novæ legis ordinantur ad speciales gratiæ effectus. Et ideo ubi occurrit aliquis specialis effectus gratiæ, ibi ordinatur speciale sacramentum. Quia vero sensibilia, & corporalia gerunt spiritualium, & intelligibilium similitudinem, ex his quæ in vita corporali aguntur, percipere possumus, quid in spirituali vita gratiæ speciale existat.

Manifestum autem est, quod in vita corporali specialis quædam perfectio est, quod homo ad perfectam ætatem perveniat, & perfectas actiones hominis agere possit. Unde & Apostol. dicit 1. Corinth. 13. *Cum autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.* Et inde est etiam, quod præter motum generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam spiritualem homo accipit per baptismum, qui est spiritualis regeneratio. In confirmatione autem homo accipit quasi quandam perfectam ætatem spiritualis vitæ. Unde Melchiades Papa dicit, (*loc. cit.*) „ Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in confirmatione augmentum præstat ad gratiam; in baptismo regeneramur ad vitam; post baptismum confirmamur ad pugnam; in baptismismo abluiamur; post baptismum roboramur. *Et ideo manifestum est, quod confirmatio est speciale sacramentum.*“

Ad primum ergo dicendum, quod circa institutionem hujus sacramenti est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod hoc sacramentum non fuit institutum nec à Christo, nec ab Apostolis, sed postea processu temporis in quodam Concilio. Alii vero dixerunt, quod fuit institutum ab Apostolis. Sed hoc non potest esse:

quia instituere novum sacramentum pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ competit soli Christo. Et ideo dicendum est, quod Christus instituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, secundum illud Joan. 16. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos: & hoc ideo, quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus sancti, quæ non erat danda ante Christi resurrectionem, & ascensionem, secundum illud Joan. 7. Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.*

Ad secundum dicendum, quod quia confirmatio est sacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid respondens in veteri Testamento; quia nihil ad perfectum adduxit lex, ut dicitur Hebr. 7.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*quæst. 65, art. 4.*) omnia sacramenta sunt aliquantulum necessaria ad salutem: sed quædam sunt, sine quibus non est salus; quædam vero sunt, quæ cooperantur ad perfectionem salutis. Et hoc modo confirmatio est de necessitate salutis, quamvis sine ea possit esse salus, dum tamen non prætermittatur ex contemptu Sacramenti.

Ad quartum dicendum, quod illi qui confirmationem accipiunt, quæ est sacramentum plenitudinis gratiæ, Christo conformantur, in quantum ipse à primo instanti suæ conceptionis fuit *plenus gratiæ, & veritatis*, ut dicitur Joan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata est in baptismo, quando Spiritus sanctus descendit corporali specie super eum. Unde & Luc. 4. dicitur, quod *Jesus plenus Spiritu sancto regressus est à Jordane*. Non autem conveniebat dignitati Christi, qui est sacramentorum auctor, ut à sacramento plenitudinem gratiæ acciperet.

Utrum chrisma sit conveniens materia hujus Sacramenti,

*Inf. q. 84. a. 1. ad 1. & 4. d. 7. q. 1. a. 2. q. 1. & 2.
& 4. cont. c. 60.*

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod chrisma non sit conveniens materia hujus sacramenti. Hoc enim sacramentum, ut dictum est, (*art. præc. ad 1.*) institutum est à Christo promittente discipulis Spiritum sanctum: sed ipse misit eis Spiritum sanctum absque omni chrismatis inunctione: ipsi etiam Apostoli hoc Sacramentum conferebant per solam manus impositionem absque chrismate: dicitur enim Act. 8. quod *Apostoli imponebant manus super baptizatos & accipiebant Spiritum sanctum*: ergo chrisma non est materia hujus sacramenti; quia materia est de necessitate sacramenti.

2. Præterea. Confirmatio quodammodo perficit sacramentum baptismi, sicut supra dictum est, (*q. 65. art. 3.*) & ita debet ei conformari, sicut perfectio perfectibili: sed in baptismo est materia simplex elementum, scil. aqua: ergo hujus sacramenti non est conveniens materia chrisma, quod conficitur ex oleo, & balsamo.

3. Præterea. Oleum assumitur in materia hujus sacramenti ad inungendum: sed quolibet oleo potest fieri inunctio; puta oleo, quod fit ex nucibus, velex quibuscumque aliis rebus: non ergo solum oleum olivarum debet assumi ad hujusmodi sacramentum.

4. Præterea. Supra dictum est, (*q. 66. art. 3.*) quod aqua assumitur ut materia ad baptizandum; quia ubique de facili invenitur: sed oleum olivarum non ubique invenitur, & multo minus balsamum; non ergo chrisma, quod ex his conficitur, est conveniens materia hujus sacramenti.

Sed Contra est, quod Gregorius dicit in Registro (*l. 3. epist. 9. à med.*) *Presbyteri baptizatos infantis signare in frontibus sacro chrismate non præsumant*: er-

go chrisma est materia hujus sacramenti.

Respondeo dicendum, quod *chrisma est conveniens materia hujus sacramenti*. Sicut enim dictum est, (1. præc.) in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus sancti ad robur spirituale, quod competit perfectæ ætatis: homo autem, cum ad perfectam ætatem pervenerit, incipit jam communicare actiones suas ad alios; antea vero quasi singulariter sibiipsi vivit. Gratia vero Spiritus sancti in oleo designatur: unde Christus dicitur esse *unctus oleo lætitiæ*, (Psalin. 44.) propter plenitudinem Spiritus sancti, quam habuit. Et ideo oleum competit materiæ hujus sacramenti. Admiscetur autem balsamum propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios. Unde Apostolus dicit 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus Deo, &c.*

Et licet multa alia sint odorifera; tamen præcipue accipitur balsamum propter hoc quod habet præcipuum odorem, & quia etiam incorruptionem præstat. Unde Eccl. 24. dicitur: *Quasi balsamum non mixtum odor meus.*

Ad primum ergo dicendum, quod Christus ex potestate excellentiæ, quam habet in sacramentis, contulit Apostolis rem hujus sacramenti, id est, plenitudinem Spiritus sancti sine sacramento; eo quod *ipsi primitias Spiritus sancti acceperunt*, sicut dicitur Roman. 8. Nihilominus tamen aliquid conforme materiæ hujus sacramenti exhibitum fuit Apostolis sensibiliter in collatione Spiritus sancti. Quod enim sensibiliter Spiritus sanctus super eos descendit in specie ignis, ad eandem significationem refertur, ad quam refertur oleum: nisi quod ignis habet vim activam, oleum autem habet vim passivam, in quantum est materia, & fomentum ignis. Et hoc satis competebat; nam per Apostolos gratia Spiritus sancti erat ad alios derivanda. Super Apostolos etiam Spiritus sanctus descendit in figura linguæ: quod ad idem significandum refertur, quod significat balsamum: nisi quod lingua per locutionem est communicativa ad alterum; balsamum vero per odorem: quod scilicet Apostoli replebantur Spiritu sancto, ut fidei doctores; alii autem fideles, ut operadores eorum, quæ pertinent ad ædificationem fidelium. Similiter etiam ad impositionem manus Apostolorum, & etiam

etiam ad eorum prædicationem descendebat plenitudo Spiritus sancti super fideles sub visibilibus signis, sicut & à principio descenderat super Apostolos. Unde Petrus dicit Act. 11. *Cum cœpisset loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.* Et ideo non erat necessaria sensibilis materia sacramentalis, ubi sensibilia signa miraculose exhibebantur divinitus. Utebantur tamen Apostoli communiter chrismate in exhibitione sacramenti, quando hujusmodi visibilia signa non exhibebantur. Dicit enim Dionys. 4. cap. Eccl. Hierarch. (circ. princip.) *Est quædam perfectiva operatio, quam duces nostri, (id est Apostoli) chrismatibus hostiam nominant.*

Ad secundum dicendum, quod baptismus datur ad spiritualem vitam simpliciter consequendam; & ideo competit illi sacramento materia simplex. Sed hoc sacramentum datur ad plenitudinem consequendam Spiritus sancti, cujus est multiformis operatio, secundum illud Sap. 7. *Est enim in illa Spiritus Intelligentiæ sanctus, unicus, multiplex:* & 1. ad Corinth. 12. dicitur: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.* Et ideo convenienter hujus sacramenti est materia composita.

Ad tertium dicendum, quod proprietates olei, quibus significatur Spiritus sanctus, magis inveniuntur in oleo olivarum, quam in quocumque alio oleo: unde & ipsa oliva semper frondibus virens virorem, & misericordiam Spiritus sancti significat. Hoc etiam oleum proprie dicitur oleum, & maxime habetur in usu, ubi haberi potest: quælibet autem alius liquor ex similitudine hujus oleum nominatur: nec est in usu communi, nisi in supplementum apud eos, quibus deest oleum olivarum. Et ideo hoc oleum solum assumitur in usum hujus, & quorundam aliorum sacramentorum.

Ad quartum dicendum, quod baptismus est sacramentum absolutæ necessitatis; & ideo ejus materia debet inveniri ubique. Sufficit autem quod materia hujus sacramenti, quod non est tantæ necessitatis, possit de facili ad omnia loca terrarum deferri.

ARTICULUS III.

Utrum sit de necessitate hujus Sacramenti, quod chrisma fuerit prius per Episcopum consecratum.

A. d. 7. q. 1. a. 2. q. 3.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod non sit de necessitate hujus Sacramenti, quod chrisma, quod est materia hujus Sacramenti, fuerit prius per episcopum consecratum. Baptismus enim, in quo fit plena remissio peccatorum non est minoris efficaciz, quam hoc sacramentum; sed licet quædam sanctificatio adhibeatur aquæ baptismali ante baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti, quia in articulo necessitatis præteriri potest: ergo non est de necessitate hujus sacramenti, quod chrisma fuerit prius per Episcopum consecratum.

2. Præterea. Idem non debet bis consecrari: sed materia sacramenti sanctificatur in ipsa collatione sacramenti per formam verborum, qua confertur sacramentum: unde & Aug. dicit super Joann. (tract. 80. à med. tom. 9.) *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*: non ergo debet prius chrisma consecrari, quam hoc sacramentum tradatur.

3. Præterea. Omnis consecratio, quæ fit in sacramentis, ad consecutionem gratiæ ordinatur: sed materia sensibilis confecta ex oleo, & balsamo non est capax gratiæ: ergo non debet ei aliqua consecratio adhiberi.

Sed Contra est, quod Innoc. I. Papa (epist. 1. ad Decent. c. 3. tom. 2. Concil. & hab. c. 119. de consecrat. dist. 4.) dicit: *Presbyteris, cum baptizant, chrismate baptizatos ungere liceat, quod ab Episcopo fuerit consecratum; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solum debetur Episcopis, cum traduat Paracletum*: quod quidem fit in hoc sacramento: ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per Episcopum consecratum.

Respondeo dicendum, quod tota sacramentorum sanctificatio à Christo derivatur, ut supra dictum est. (q. 64. a. 3.) Est autem considerandum, quod quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream Christus est

usus, scilicet Baptismo, & etiam Eucharistia. Et ideo ex ipso usu Christi materiæ horum sacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem sacramenti. Unde Chrysostomus dicit, (*id hab. Chromat. in fragmentis, vide c. Nunquam, de consecrat. dist. 4.*) quod nunquam aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu Domini corporis sanctificatæ fuissent. Et similiter ipse Dominus accipiens panem benedixit: similiter autem & calicem, ut habetur Matth. 26. & Luc. 22. Et propter hoc non est de necessitate horum sacramentorum, quod materia prius benedicatur; quia sufficit benedictio Christi, Si qua vero benedictio adhibeatur, pertinet ad solemnitatem sacramenti, non autem ad necessitatem.

Uctionibus autem visibilibus Christus non est usus, ne fieret injuria invisibili unctioni, qua est unctus præ consortibus suis, Psalm. 44. Et ideo tam *chrisma, quam oleum sanctum infirmorum, prius benedicuntur, quam adhibeantur ad usum sacramenti.*

Ad primum ergo patet responsio ex dictis.

Ad secundum dicendum, quod utraque consecratio chrismatis non refertur ad idem. Sicut enim instrumentum virtutem instrumentalem acquirit *dupliciter*, scilicet *quando accipit formam instrumenti, & quando movetur à principali agente ad effectum*, ita etiam materia sacramenti *duplici* sanctificatione indiget: per quarum *unam* fit propria materia sacramenti, per *aliam* vero applicatur ad effectum.

Ad tertium dicendum quod materia corporalis non est capax gratiæ, quasi gratiæ subjectum, sed solum sicut gratiæ instrumentum, ut supra dictum est: (*q. 62. a. 1. & 3.*) & ad hoc materia sacramenti consecratur, vel ab ipso Christo, vel ab Episcopo, qui gerit in Ecclesia personam Christi.

ARTICULUS IV.

Utrum hæc sit conveniens forma hujus sacramenti : Consigno te signo Crucis , &c.

Inf. q. 84. art. 3. cor. & 4. dist. 7. q. 1. art. 3. q. 3. & op. 2. c. 1.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conveniens forma hujus sacramenti : *Consigno te signo crucis , & confirmo te chrismate salutis , in nomine Patris , & Filii , & Spiritus sancti , amen* Usus enim sacramentorum à Christo , & ab Apostolis derivatur : sed neque Christus hanc formam instituit, nec Apostoli ea usi leguntur : ergo hæc non est conveniens forma hujus sacramenti.

2. Præterea. Sicut sacramentum est idem apud omnes, ita & forma debet esse eadem : quia quælibet res habet unitatem, sicut & esse à sua forma : sed hæc forma non omnes utuntur, quidam enim dicunt : *Confirmo te chrismate confirmationis* : ergo hæc non est conveniens forma hujus sacramenti.

3. Præterea. Sacramentum hoc debet conformari baptismi, sicut perfectio perfectibili, ut supra dictum est : (a. 2. huj. q. arg. 2.) Sed in forma baptismi non fit mentio de consignatione characteris, nec etiam de cruce Christi ; (cum tamen per baptismum homo Christo commoriatur, ut Apostolus dicit Rom. 6.) nec etiam fit mentio de effectu salutis, cum tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam baptismi ponitur unus actus tantum, & exprimitur persona baptizantis cum dicitur : *Ego te baptizo* : cujus contrarium apparet in forma prædicta : non ergo est conveniens forma hujus sacramenti.

Sed Contra est auctoritas Ecclesie, quæ hæc forma communiter utitur.

Respondeo dicendum, quod *prædicta forma est conveniens huic sacramento.*

Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem : forma sacramenti continere debet, quidquid pertinet

speciem sacramenti. Sicut autem ex supradictis patet, (a. 1. huj. q.) in hoc sacramento datur Spiritus sanctus ad robur spiritualis pugnae. Et ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quæ continentur in forma prædicta. Quorum *primum* est causa confereus plenitudinem roboris spiritualis, quæ est sancta Trinitas: quæ exprimitur, cum dicitur: *In nomine Patris, &c.* *Secundum* est ipsum robur spirituale, quod homini confertur per sacramentum materię visibilis, ad salutem: quod quidem tangitur, cum dicitur: *Confirmo te chrismate salutis.* *Tertium* est signum, quod pugnatore datur; sicut & in pugna corporali milites insigniis ducum insiguntur & quantum ad hoc dicitur: *Consigno te signo crucis*, in quo scilicet rex noster triumphavit, ut dicitur Colos. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (art. 2. huj. quæst. ad 1.) per ministerium Apostolorum quandoque dabatur effectus hujus sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus sancti, quibusdam visibilibus signis miraculose à Deo effectis, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre: & tunc non erat necessaria nec materia, nec forma hujus sacramenti. Quandoque autem, tamquam ministri sacramentorum, hoc sacramentum, præbebant: & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi utebantur. Multa enim servabant Apostoli in sacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propositis non sunt tradita. Unde Dionys. dicit in fine Eccles. Hierarch. (c. ult. inter med. & fin.) *Consummativas invocationes*, id est, verba quibus perficiuntur sacramenta, ,, non est justum scripturas interpretantibus, neque mysticum earum, aut ,, in ipsis operatas ex Deo virtutes ex occulto ad commune adducere: sed nostra sacra traditio sine pompa, ,, id est, occulte, eas edocet. " Unde & Apostolus dicit loquens de celebratione Eucharistiæ 1. Cor. 11. *Cætera, cum venero, disponam.*

Ad secundum dicendum, quod sanctitas est salutis causa. Et ideo in idem redit, quod dicitur *chrismate salutis, & sanctificationis.*

Ad tertium dicendum, quod baptismus est regeneratio in spiritualem vitam, qua homo vivit in seipso, & ideo non ponitur in forma baptismi nisi unus actus

ad

ad ipsum hominem sanctificandum pertinens. Sed hoc sacramentum non solum ordinatur ad hoc, quod homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidam pugnae exteriori, & ideo non solum fit mentio de interiori sanctificatione, cum dicitur, *Confirmo te chrismate salutis*; sed etiam consignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem: quod significatur, cum dicitur: *Consigno te signo crucis*. In ipso autem verbo baptizandi, quod ablutionem significat, potest intelligi & materia, (quæ est aqua abluens) & effectus salutis: quæ non intelliguntur in verbo confirmandi; & ideo oportuit hæc ponere. Dicitur est autem supra, (q. 66. art. 5. ad 1.) quod hoc quod dicitur, *Ego*, non est de necessitate formæ baptismalis; quia intelligitur in verbo primæ personæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionem; quod non est ita necessarium in confirmatione, quæ non exhibetur nisi ab excellenti ministro, ut infra dicetur. (art. 11. huj. q.)

ARTICULUS V.

418

Utrum sacramentum Confirmationis imprimat characterem.

4. d. 7. q. 2. a. 1. q. 1. & q. 3. a. 3. q. 3.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod sacramentum Confirmationis non imprimat characterem. Character enim importat quoddam signum distinctivum: sed per sacramentum confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus; hoc enim sic per baptismum; neque etiam ab aliis fidelibus; quia hoc sacramentum ordinatur ad pugnam spiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur; non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

2. Præterea. Supra dictum est, (q. 63. a. 2.) quod character est quædam potentia spiritualis: Potentia autem non est, nisi activa, vel passiva: Potentia autem activa in sacramentis confertur per sacramentum ordinis, potentia autem passiva, sive receptiva per sacramentum baptismi; ergo per sacramentum confirmatio-

ni

ais nullus character imprimitur.

3. Præterea. In circumcissione, quæ est character corporalis, non imprimitur aliquis spiritualis character: sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis, cum scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte; non ergo imprimitur in hoc sacramento character.

Sed contra. In omni sacramento, quod non iteratur, imprimitur character: sed hoc sacramentum non iteratur; dicit enim Greg. (*hab. c. 9. de consecrat. dist. 5.*) de homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est: ergo in confirmatione imprimitur character.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 63. a. 2.) character est quædam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata. Dictum est autem supra, (a. 1. huj. q.) quod sicut baptismus est quædam spiritualis regeneratio in vitam Christianam; ita etiam confirmatio est quoddam spirituale augmentum promovens hominem in spiritualem ætatem perfectam.

Manifestum est autem ex similitudine corporalis vite, quod alia est actio, hominis statim nati, & alia actio, quæ competit ei, cum ad perfectam ætatem pervenerit. Et ideo per sacramentum confirmationis datur homini potestas spiritualis ad quasdam alias actiones sacras, præter illas, ad quas datur ei potestas in baptismo. Nam in baptismo accipit homo potestatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent salutem, prout scilicet secundum seipsum vivit: sed in confirmatione accipit homo potestatem ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei: sicut patet exemplo Apostolorum, qui antequam plenitudinem Spiritus sancti acciperent, erant in cœnaculo perseverantes in oratione: postmodum vero egressi non verebantur publice fidem fateri, etiam coram inimicis fidei Christianæ. Et ideo manifestum est, quod in sacramento confirmationis imprimitur character.

Ad primum ergo dicendum, quod pugna spiritualis contra hostes invisibiles omnibus competit: sed contra hostes visibiles, id est, contra persecutores fidei, pugnare, nomen Christi publice confitendo, est confirma-

torum, qui jam sunt perducti spiritualiter ad virilem ætatem, secundum quod dicitur 1. Joan. 2. *Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei in vobis manet, & vicistis malignum.* Et ideo character confirmationis est signum distinctivum, non infidelium à fidelibus, sed spiritualiter provectorum ab his, quibus dicitur (1. Petri 2.) *Sicut modo geniti infantes.*

Ad secundum dicendum, quod omnia sacramenta sunt quædam fidei protestationes. Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spiritualem ad protestandam fidem per susceptionem aliorum sacramentorum: ita confirmatus accipit potestatem publice fidem Christi verbis protestandi, quasi ex officio.

Ad tertium dicendum, quod sacramenta veteris legis dicuntur *justitiæ carnis*, ut patet Hebr. 9. quia scilicet interius nihil efficiebant; ideo in circumcissione imprimébatur character solum in corpore, non autem in anima. Sed in confirmatione cum characterе corporali imprimitur simul character spiritualis; eo quod est sacramentum novæ legis.

ARTICULUS VI.

419

Utrum character Confirmationis præsupponat characterem Baptismi.

4. dist. 7. q. 2. art. 1. q. 3. & dist. 24. q. 1. art. 2. q. 3. & 4.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod character Confirmationis non præsupponat ex necessitate characterem Baptismalem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendum publice fidem Christi: sed multi etiam ante baptismum sunt fidem Christi publice confessi, sanguinem fundentes pro fide: ergo character confirmationis non præsupponit characterem baptismalem.

2. Præterea. De Apostolis non legitur, quod fuerint baptizati; præsertim cum dicatur Joann. 4. quod ipse Christus non baptizabat, sed discipuli ejus: & tamen postea fuerunt confirmati per adventum Spiritus sancti:

er-

ergo similiter alii possunt confirmati, antequam baptizentur.

3. Præterea, Act. 10. dicitur, quod adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus sanctus super eos, qui audiebant verbum; & audiebant eos loquentes linguis: & postea Petrus iussit eos baptizari: ergo pari ratione possunt alii prius confirmari, quam baptizentur.

Sed Contra est, quod Rabanus dicit in libro 1. de Instit. Cleric. (c. 30. in princ.) *Novissime à summo Sacerdote per impositionem manus Paracletus traditur baptizato, ut roboretur per Spiritum sanctum ad prædicandum.*

Respondeo dicendum, quod character confirmationis ex necessitate præsupponit characterem baptismalem: ita scilicet quod si aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet; sed oporteret iterato ipsum confirmari post baptismum.

Cujus ratio est: quia ita se habet confirmatio ad baptismum, sicut augmentum ad generationem, ut ex supradictis patet. (art. 1. huj. q.) Manifestum est autem quod nullus potest promoveri in ætatem perfectam, nisi primo fuerit natus: et similiter nisi primo aliquis fuerit baptizatus, non potest sacramentum confirmationis accipere.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus divina non est alligata sacramentis. Unde potest conferri homini spirituale robur ad consistendum publice fidem Christi absque sacramento confirmationis; sicut etiam potest consequi remissionem peccatorum sine baptismo. Sicut tamen nullus consequitur effectum baptismi sine baptismi voto: ita nullus consequitur effectum confirmationis sine voto ipsius; quod potest haberi etiam ante suspensionem baptismi.

Ad secundum dicendum, quod, sicut August. dicit, (epist. 108. à med. tom. 2.) ex hoc quod Dominus dicit Joan. 13. *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet,* intelligimus, Petrum, & alios Christi discipulos fuisse baptizatos, sive baptismo Joannis, (sicut nonnulli arbitrabantur) sive (quod magis credibile est) baptismo Christi: neque enim renuit ministerium baptizandi, ut haberet & baptizatos servos, per quos cæteros baptizaret.

Ad tertium dicendum, quod audientes prædicationem

nem

nem Petri acceperunt effectum confirmationis miraculose, non tamen confirmationis sacramentum. Dicitur est autem, (*a. 2. huj. q. ad 1. & art. 4. ad 1.*) quod effectus confirmationis potest alicui conferri ante baptismum, non autem sacramentum confirmationis. Sicut enim effectus confirmationis, qui est robor spirituale, presupponit effectum baptismi, qui est justificatio: ita sacramentum confirmationis presupponit sacramentum baptismi.

ARTICULUS VII.

420

Utrum per sacramentum Confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

4. d. 7. q. 2. art. 2.

AD Septimum sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum gratia gratum faciens non conferatur. Gratia enim gratum faciens ordinatur contra culpam: sed hoc sacramentum, sicut dictum est. (*art. præc.*) non exhibetur nisi baptizatis, qui sunt à culpa mundati: ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens non conferatur.

2. Præterea. Peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, per quam solam justificari possunt; si ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens conferatur, videtur, quod deberet dari hominibus in peccato existentibus: quod tamen non est verum.

3. Præterea. Gratia gratum faciens specie non differt, cum ad unum effectum ordinetur: sed duæ formæ ejusdem speciei non possunt esse in eodem subjecto; cum ergo gratia gratum faciens conferatur homini per baptismum, videtur, quod per sacramentum confirmationis, quod non exhibetur nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

Sed Contra est, quod Melchiades Papa dicit, (*in epist. unica à med. tom. 1. Concil. & hab. cap. 2. de consecr. dist. 5. Spiritus sanctus in fonte baptismi plenitudinem tribuit ad innocentiam; in confirmatione augmentum præstat ad gratiam.*)

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento, sicut

ent dictum est, (*art. 4. huj. q.*) datur baptizato Spiritus sanctus ad robur; sicut Apostolis datus est in die Pentecostes, ut legitur Act. 2. & sicut dabatur baptizatis per impositionem manus Apostolorum, ut dicitur Actor. 8. Ostensum est autem in prima parte, (*q. 43. art. 3.*) quod missio, seu datio Spiritus sancti non est nisi cum gratia gratum faciente. Unde manifestum est, quod *gratia gratum faciens confertur in hoc sacramento.*

Ad primum ergo dicendum, quod gratiæ gratum facientis primus effectus est remissio culpæ. Habet tamen & alios effectus: quia sufficit ad hoc, quod promoveat hominem per omnes gradus usque in vitam æternam, secundum illud Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna.* Unde & Paulo dictum est 2. Corinth. 12. *Sufficit tibi gratia mea:* & ipse de se dicit 1. Corinth. 15. *Gratia Dei sum id, quod sum.* Et ideo gratia gratum faciens non solum datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum, & firmitatem justitiæ. Et sic confertur in hoc sacramento.

Ad secundum dicendum, quod, sicut ex ipso nomine apparet, hoc sacramentum datur ad confirmandam, quod prius invenerit; & ideo non debet dari his, qui non habent gratiam. Et propter hoc sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per pœnitentiam reparatis. Unde dicitur in Aurelianensi Concilio, (*habetur inter cap. Herardi Turon. canon. 75. tom. 8. c. 6. de consecrat. dist. 5.*) ut jejuni ad confirmationem veniant, ut maneantur confessionem facere prius, ut mundi donum Spiritus sancti valeant accipere. Et tunc per hoc sacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, sicut & baptismi: quia per gratiam collatam in hoc sacramento consequitur pœnitens plenior remissionem peccati: et si aliquis adultus in peccato existens, cujus conscientiam non habet, vel si etiam non perfecte contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc sacramento consequetur remissionem peccatorum.

Ad tertium dicendum, quod sicut dictum est, (*q. 62. art. 2.*) gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem communiter sumptam aliquid effectivum specialis effectus, ad quod ordinatur sacramentum; si er-

go consideretur gratia in hoc sacramento collata, quantum ad id quod est commune, sic per hoc sacramentum non confertur aliqua alia gratia, quam per baptismum, sed quæ prius inerat, augetur: si autem consideretur quantum ad illud speciale quod superadditur, sic non est ejusdem speciei cum ipsa.

ARTICULUS VIII.

421

Utrum hoc sacramentum sit omnibus exhibendum.

4. d. 7. q. 3. art. 2. q. 2. & 3. & d. 25. q. 2. art. 1. q. 2. cor.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non sit omnibus exhibendum. Hoc enim sacramentum ad quandam excellentiam datur, ut dictum est: (art. 1. & 4. huj. q.) Sed id quod ad excellentiam pertinet, non competit omnibus, ergo hoc sacramentum non debet omnibus dari.

2. Præterea. Per hoc sacramentum augetur aliquis spiritualiter in perfectam ætatem: sed perfecta ætas repugnat ætati puerili: ergo ad minus pueris dari non debet.

3. Præterea. Sicut Melchiades Papa dicit, (*epist. unica à med. tom. 1. Concil. & habetur cap. 2. de consecrat. dist. 5.*) post baptismum confirmamur ad pugnam. Sed pugnare non competit mulieribus propter fragilitatem sexus; ergo nec mulieribus hoc sacramentum dari debet.

4. Præterea. Melchiades Papa dicit, (*loc. cit.*) quod „quamvis continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen confirmationis auxilia necessaria sunt: quia confirmatio armat; & instruit ad agones mundi hujus, & prælia reservandos; qui autem post baptismum cum acquisita innocentia, immaculatus pervenerit ad mortem, confirmatur morte; quia jam non potest peccare post mortem:“ ergo statim morituris non debet hoc sacramentum conferri: et sic non debet omnibus dari.

Sed Contra est, quod dicitur Actorum secundo, quod

quod *Spiritus sanctus adveniēns replevit totam domum*, per quam significatur Ecclesia, & postea subditur, quod *repleti sunt omnes Spiritu sancto*: sed ad illam plenitudinem consequendam hoc sacramentum datur: ergo est omnibus, qui sunt in Ecclesia, exhibendum.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*art. 1. huj. q.*) per hoc sacramentum promovetur homo spiritualiter in ætatem perfectam.

Hoc autem est de intentione naturæ, ut omnis qui corporaliter nascitur, a perfecta ætate perveniat: sed hoc quandoque impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte prævenitur. Multo autem magis de intentione Dei est omnia ad perfectionem perducere, ex cujus imitatione hoc natura participat. Unde & Deuter. 32. dicitur: *Dei perfecta sunt opera*.

Anima autem, ad quam pertinet & spiritualis nativitas, & spiritualis ætatis perfectio, immortalis est; & potest sicut tempore senectutis spirituales nativitates consequi, ita tempore juventutis vel pueritiæ consequi perfectam ætatem: quia hujusmodi corporales ætates animæ non præjudicant. Et ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc sacramentum datur ad quandam excellentiam, non quidem unius hominis ad alium, sicut sacramentum Ordinis, sed hominis ad seipsum: sicut idem perfectus vir existens habet excellentiam ad se puerum.

Ad secundum dicendum, quod, sicut dictum est, (*in corp. art.*) ætas corporalis non præjudicat animæ: unde etiam in puerili ætate homo potest consequi perfectionem spiritualis ætatis, de qua dicitur Sapient. 4. *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata*. Et inde est, quod multi in puerili ætate propter robur Spiritus sancti perceptum, usque ad sanguinem fortiter certaverunt pro Christo.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Chrysostomus dicit in Homilia de Machabæis, (*seu de nativitate Machab. inter princip. & met.*) „in mundanis agonibus ætatis, ac formæ, generisque dignitas requiritur; & ideo servis, ac mulieribus, & senibus, ac pueris ad eos aditus denegatur. In cælestibus autem omni per-

„sonæ, & ætati, ac sexui indiscreta facultate stadium
 „patet.“ Et in Homilia de militia spirituali (*vers.
 „fin.*) dicit: „Apud Deum fœminæus etiam militat se-
 „xus. Multæ namque fœminæ animo virili spirituales
 „militiam gesserunt: quædam enim interioris hominis
 „virtute viros æquaverunt in agonibus Martyrum: quæ-
 „dam etiam fortiores viris extiterunt.“ Et ideo etiam
 mulieribus hoc sacramentum conferendum est.

Ad quartum dicendum, quod sicut dictum est, (*in
 cor.*) anima, ad quam pertinet spiritualis ætas, im-
 mortalis est. Et ideo etiam morituris hoc sacramentum
 dandum est, ut in resurrectione perfecti appareant, se-
 cundum illud Ephes. 4. *Donec occurramus omnes in vi-
 rum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.*
 Et ideo Hugo de Sancto Victore dicit, (*lib. 2. de sa-
 crament. p. 7. c. 3.*) *Omnino periculosum esset, si ab hac
 vita sine confirmatione migrare contingeret; non quia dam-
 naretur, nisi forte propter contemptum; sed quia detri-
 mentum perfectionis pateretur.* Unde etiam pueri con-
 firmati decedentes majorem gloriam consequuntur, si-
 cut & hic majorem obtinent gratiam. Auctoritas au-
 tem illa intelligitur quantum ad hoc, quod morituris
 non est necessarium hoc sacramentum propter pericu-
 lum pugne præsentis.

ARTICULUS IX.

422

Utrum hoc sacramentum sit conferendum homini in fronte.

*Inf. art. 11. ad 3. & 4. dist. 7. q. 3. art. 3. q. 2.
 & 4. cont. cap. 60. & quol. 11. art. 7. cor. & Rom. 1.
 lect. 5. fin. & c. 10. lect. 2. cor. 1.*

Ad Nonnum sic proceditur. Videtur, quod hoc sa-
 cramentum non sit conferendum homini in fronte. Hoc
 enim sacramentum est perfectivum baptismi, ut supra
 dictum est: (*q. 65. art. 4.*) Sed sacramentum baptismi
 confertur homini in toto corpore: ergo hoc sacrame-
 tum non debet conferri solum in fronte.

2. Præterea. Hoc sacramentum datur ad robur spi-
 rituale, ut supra dictum est: (*art. 1. huj. q.*) Sed spi-
 ri-

rituale robur magis consistit in corde: ergo hoc sacramentum magis debet conferri supra cor, quam in fronte.

3. Præterea. Hoc sacramentum datur homini ad hoc, quod libere fidem Christi confiteatur: *Sed ore fit confessio ad salutem*, ut dicitur Roman. 10. ergo hoc sacramentum magis debet conferri circa os, quam in fronte.

Sed Contra est, quod Rabanus dicit in lib. 1. de institut. Cleric. (cap. 30. in princ.) *Signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per Pontificem vero in fronte.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (a. 1. huj. q.) in hoc sacramento homo accipit Spiritum sanctum ad robur spiritualis pugnae, ut fortiter etiam inter adversarios fidei Christi fidem confiteatur. Unde *convenienter signatur chrismate signo crucis in fronte, propter duo.*

Primo quidem, quia insignitur signo crucis, sicut miles signo ducis; quod quidem debet esse evidens, & manifestum, inter omnia autem loca corporis humani maxime frons manifesta est, quæ quasi nunquam obtegitur; & ideo limitur confirmatus chrismate in fronte, ut in manifesto demonstret se esse Christianum: sicut & Apostoli post acceptum Spiritum sanctum se manifestaverunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur à libera confessione nominis Christi propter duo, scil. propter timorem, & propter verecundiam. Utriusque autem horum signum maxime manifestatur in fronte; propter duo, scil. propter propinquitatem imaginationis, & propter hoc quod spiritus à corde directe ad frontem ascendunt; unde *verecundati erubescunt, timentes autem pallescunt*, ut dicitur in 4. Ethicor. (cap. ult. circ. princip. tom. 5.) Et ideo in fronte signatur chrismate, ut neque propter timorem, neque propter erubescendum nomen Christi confiteri pretermittat.

Ad primum ergo dicendum, quod per baptismum regeneramur ad vitam spiritualem, quæ ad totum hominem pertinet: sed in confirmatione roboramur ad pugnam, cujus signum ferendum est in fronte, quasi in evidenti loco.

Ad secundum dicendum, quod principium fortitudinis est in corde, sed signum apparet in fronte. Unde dicitur Ezech. 3. *Ecce dedi frontem tuam duriorē frontibus eorum*: & ideo sacramentum Eucharistie, quo homo in seipso confirmatur, pertinet ad cor, secundum illud Psal. 103. *Paulus cor hominis confirmet*. Sed sacramentum confirmationis requiritur in signum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.

Ad tertium dicendum, quod hoc sacramentum datur ad libere confitendum, non autem ad confitendum simpliciter; quia hoc fit etiam in baptismo: & ideo non debet dari in ore, sed in fronte, ubi apparent signa passionum, quibus libera confessio impeditur.

ARTICULUS X.

423

Utrum ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

a. d. 7. q. 3. a. 3. q. 1.

Ad Decimum sic proceditur. Videtur, quod ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad confirmationem. Hoc enim sacramentum non solum pueris, sed etiam adultis exhibetur: adulti autem per seipsum stare possunt: ergo ridiculum est, quod ab alio teneantur.

2. Præterea. Ille qui jam est de Ecclesia, liberum habet accessum ad Ecclesie principem, qui est Episcopus: sed hoc sacramentum, sicut dictum est, (*a. 6. huj. quæst.*) non exhibetur nisi baptizato, qui jam est membrum Ecclesie: videtur ergo, quod non debeat per alium exhiberi Episcopo ad hoc sacramentum recipiendum.

3. Præterea. Hoc sacramentum datur ad robur spirituale; quod magis viget in viris, quam in mulieribus, secundum illud Prov. ult. *Mulierem fortem quis inveniet?* ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationem.

Sed Contra est, quod Innocentius Papa dicit, & habetur in Decr. 30. q. 4. (*cap. 3.*) *Si quis ex conjugio filium, aut filiam alterius de sacro fonte suscepit, aut*
ad

ad chrisma tenerit, &c. ergo sicut requiritur, quod aliquis baptizatum de sacro fonte levet; ita debet aliquis ab alio teneri ad sacramentum confirmationis accipiendum.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a. præc.*) hoc sacramentum exhibetur homini ad robur pugne spiritualis. Sicut autem aliquis de novo natus indiget instructore in his, quæ pertinent ad conservationem vitæ, secundum illud Hebr. 12. *Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerbamur eos*: ita illi qui assumuntur ad pugnam, indigent eruditibus, à quibus instruuntur de his, quæ pertinent ad modum certaminis. Et ideo in bellis materialibus constituuntur duces, & centuriones, per quos alii gubernentur.

Et propter hoc etiam ille qui accipit hoc sacramentum, ab alio tenetur, quasi per alium in pugna spirituali erudiendus: similiter etiam quia per hoc sacramentum confertur homini perfectio spiritualis ætatis, sicut dictum est, (*a. 2. & 5. huj. q.*) ideo ille qui ad hoc sacramentum accedit, sustentatur, quasi adhuc spiritualiter imbecillis, & puer.

Ad primum ergo dicendum, quod licet ille qui confirmatur, sit adultus corporaliter, nondum tamen est adultus spiritualiter.

Ad secundum dicendum, quod licet baptizatus sit effectus membrum Ecclesiæ; nondum tamen est adscriptus militiæ Christianæ; & ideo Episcopo, tanquam duci exercitus per alium exhibetur jam militiæ Christianæ adscriptum; non enim debet alium ad confirmationem tenere, qui nondum est confirmatus.

Ad tertium dicendum, quod, sicut dicitur Colos. 3. *In Christo Jesu non est masculus, & fœmina*; & ideo non differt, utrum masculus, vel fœmina teneat aliquem in confirmatione.

ARTICULUS XI.

Utrum solus Episcopus hoc sacramentum conferre possit.

4. *dist. 7. quæst. 1. art. 1. q. 3. & d. 13. q. 1. a. 1. q. 1. & d. 25. q. 1. a. 1. cor. & 4. cont. c. 60. & quol. 10. art. 6.*

Ad Duodecimum sic proceditur. Videtur, quod non solus Episcopus hoc sacramentum conferre possit. Gregorius enim scribens Januario Episcopo (*in Registro lib. 3. epist. 26. in fin.*) dicit: „Pervenit ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quod Presbyteros chrisimate tangere eos, qui baptizati sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum veterem usum nostræ Ecclesiæ fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrisimate tangere debeant concedimus:“ sed illud, quod pertinet ad necessitatem sacramentorum, non est propter vitandum scandalum immutandum: ergo videtur, quod non sit de necessitate hujus sacramenti, quod ab Episcopo conferatur.

2. Præterea. Sacramentum baptismi videtur majoris efficaciz, quam sacramentum confirmationis; quia per baptismum fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, quod non fit in hoc sacramento: sed simplex sacerdos ex suo officio potest tradere sacramentum baptismi; & in necessitate quilibet etiam non ordinatus potest baptizare: ergo non est de necessitate hujus sacramenti, quod ab Episcopo conferatur.

3. Præterea. Summitas capitis, ubi secundum medicos est locus rationis, scil. particularis, quæ dicitur virtus cogitativa, est nobilior fronte, ubi est locus imaginativæ virtutis: sed simplex sacerdos potest baptizatos ungere chrisimate in vertice: ergo multo magis potest eos chrisimate signare in fronte; quod pertinet ad hoc sacramentum.

Sed Contra est, quod Eusebius Papa dicit (*epist. 3. circ. fin. tom. 2. Concil. & habetur c. 4. de consecrat. dist.*

dist. 5.) „Manus impositionis sacramentum magna
 „veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non
 „potest, nisi à summis Sacerdotibus: nec tempore
 „Apostolorum ab aliis, quàm ab ipsis Apostolis, le-
 „gitur, aut scitur peractum esse: nec ab aliis, quam
 „quì eorum locum tenent, unquam perfici potest, aut
 „fieri debet: nam si aliter præsumptum fuerit, irritum
 „habeatur, & vacuum, nec inter ecclesiastica unquam
 „reputabitur sacramenta.“ Est igitur de necessitate
 hujus sacramenti, quod dicitur sacramentum manus
 impositionis, quod ab Episcopo tradatur.

Respondeo dicendum, quod in quolibet opere ul-
 tima consummatio supremæ arti, aut virtuti reserva-
 tur: sicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores
 artifices, superior autem dat formam: supremus autem
 est, ad quem pertinet usus, qui est finis artificiatorum:
 unde epistola, quæ à Notario scribitur, à Domino Papa
 signatur.

Fideles autem Christi sunt quoddam divinum opus,
 secundum illud primæ. Corinth. tertio: *Dei ædificatio*
estis. Sunt etiam quasi quædam epistola spiritu Dei scrip-
 ta, sicut dicitur secundæ Corinth. tertio. Hoc autem
 confirmationis sacramentum est quasi ultima consum-
 matio sacramenti baptismi: ita scilicet quod per bap-
 tismum ædificatur homo in domum spiritualem, &
 conscribitur quasi quædam spiritualis epistola: sed per
 sacramentum confirmationis, quasi domus ædificata de-
 dicatur in templum Spiritus Sancti, & quasi epistola
 conscripta signatur signo crucis. Et ideo collatio hu-
 jus sacramenti Episcopis reservatur, qui obtinent sum-
 mam potestatem in Ecclesia: sicut & in primitiva Ec-
 clesia per impositionem manus Apostolorum, quorum
 vicem gerunt Episcopi, plenitudo Spiritus sancti da-
 batur, ut habetur Actorum octavo. Unde Urbanus
 Primus Papa dicit: (*in epist. ad omnes fideles circa*
su. tom. 1. Concil. & habetur c. 1. de consecrat. dist. 5.)
Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, Spi-
ritum sanctum post baptismum accipere debent, ut plen-
Christiani interveniantur.

Ad primum ergo dicendum, quod Papa in Eccle-
 sia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest que-

dam, quæ sunt superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus: sicut quibusdam Presbyteris concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad potestatem Episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis concessit B. Gregorius Papa, quod simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent, quamdiu scandalum tolleretur.

Ad secundum dicendum, quod sacramentum baptismi est efficacius, quam hoc sacramentum, quantum ad remotionem mali; eo quod est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse in esse: hoc autem sacramentum est efficacius ad proficiendum in bono; quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectum. Et ideo hoc sacramentum digniori ministro committitur.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Rabanus dicit in lib. 1. de institutione Clericorum: (*cap. 30.*) „signatur baptizatus chrismate in summitate capitis, per sacerdotem, per Pontificem vero in fronte; ut in priori unctione super ipsum significetur Spiritus sancti descensio ad habitationem Deo consecrandam: in secunda quoque, ut ejusdem Spiritus sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis, & scientiæ, & virtutis, venire in hominem declaretur:“ non ergo propter digniorem partem, sed propter potiorem effectum, hæc unctio Episcopis reservatur.

ARTICULUS XII.

425

Utrum ritus hujus Sacramenti sit conveniens.

4. d. 7. q. 3. a. 3. q. 2. ad 3. & in exposit. lit.

Ad Duodecimum sic proceditur. Videtur, quod ritus hujus Sacramenti non sit conveniens. Sacramentum enim baptismi est majoris necessitatis, quam hoc sacramentum, ut supra dictum est: (*quæst. 65. a. 4.*) sed baptismo deputantur certa tempora, scilicet Pascha, & Pentecoste: ergo etiam huic sacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

Præ-

2. Præterea. Sicut hoc sacramentum requirit devotionem & dantis, & recipientis; ita etiam & sacramentum baptismi: sed in sacramento baptismi non requiritur quod à jejunis sumatur vel conferatur: ergo videtur inconvenienter statutum in Concilio Aurelianensi, (ut cit. art. 7. *huj. quæst. ad 2.*) ut jejunii ad confirmationem veniant: & in Concilio Meldensi (ut *hab. c. 7. de consecrat. dist. 5.*) ut Episcopi nisi jejunii per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant.

3. Præterea. Chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritus sancti, ut supra dictum est: (art. 2. *huj. q.*) Sed plenitudo Spiritus sancti data est fidelibus Christi in die Pentecostes, ut habetur Act. 2. magis ergo debet chrisma confici, & benedici infesto Pentecostes, quam in cœna Domini.

Sed Contra est usus Ecclesiæ, quæ à Spiritu sancto gubernatur.

Respondeo dicendum, quod Dominus Matth. 18. fidelibus suis promisit, dicens: *Ubi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Et ideo firmiter tenendum est, quod ordinationes Ecclesiæ dirigantur secundum sapientiam Christi. Et propter hoc certum esse debet, ritus, quos Ecclesia observat in hoc, & in aliis sacramentis, esse convenientes.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Melchisedes Papa dicit: („in sua epist. ante med. tom. 1. Concil. & hab. cap. De his, de consecrat. dist. 5.) „ita conjuncta sunt hæc duo sacramenta, scilicet baptismi, & confirmationis, ut ab invicem, nisi morte præveniente, nullatenus possint segregari, & unum sine altero rite perfici non possit.“ Et ideo eadem tempora sunt præfixa baptismo solemniter celebrando, & huic sacramento. Sed quia hoc Sacramentum à solis Episcopis datur, qui non sunt semper præsentis, ubi Presbyteri baptizant, oportuit, quantum ad communem usum, sacramentum confirmationis etiam in aliis temporibus differri.

Ad secundum dicendum, quod ab illa prohibitione excipiantur infirmi, & morte periclitantes, sicut in

tatuto Meldensis Concilii legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, & propter pericula imminuentia sustinetur, ut hoc sacramentum, quod non nisi ab Episcopis dari potest, etiam à non jejunis detur, vel accipiatur: quia unus Episcopus, præcipue in magna Diœcesi, non sufficeret ad tot homines confirmandos, si eis tempus arctaretur. Ubi tamen congrue observari potest, convenientius est, ut à jejunis detur, & accipiatur.

Ad tertium dicendum, quod, sicut ex Concilio Martini Papæ (*hab. inter cap. Martini Episcop. Bracarenensis c. 51. tom. 5. Conc. & c. 124. de consecr. dist. 4.*) habetur, omni tempore licebat chrisma conficere. Sed quia solemnus baptismus, ab quem requiritur usus chrismatis, in vigilia Paschæ celebratur, congrue ordinatum est, ut per biduum ante ad Episcopo chrisma benedicatur, ut possit per Diœcesim destinari. Dies etiam ille satis congruit ad materias sacramentorum benedicendas, in quo fuit Eucharistiæ sacramentum institutum, ad quod omnia alia sacramenta quodammodo ordinantur, sicut supra dictum est. (*q. 65. a. 3.*)

QUÆSTIO LXXIII.

De Sacramento Eucharistiæ secundum se, in sex articulos divisa.

Consequenter considerandum est de Sacramento Eucharistiæ. Et primo de ipso sacramento. Secundo de materia. Tertio de forma. Quarto de effectibus. Quinto de recipientibus hoc sacramentum. Sexto de ministro. Septimo de ritu.

Circa primum quærentur sex.

- Primo. Utrum Eucharistia sit sacramentum,
- Secundo. Utrum sit unum, vel plura.
- Tertio. Utrum sit de necessitate salutis.
- Quarto. De nominibus ejus,
- Quinto. De institutione ipsius,
- Sexto. De figuris ejus.

Utrum Eucharistia sit sacramentum.

*Inf. art. 4. & q. 79. art. 5. & 7. & 4. d. 8. q. 1.
art. 1. q. 1.*

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Eucharistia non sit sacramentum. Ad idem enim non debent ordinari duo sacramenta: quia nunquamque sacramentum efficax est ad suum effectum producendum; cum ergo ad perfectionem ordinetur & Confirmatio, & Eucharistia, ut dicit Dionys. 4. Eccl. Hier. (*circ. princ. & c. 2. circ. med.*) videtur Eucharistia non esse sacramentum, cum Confirmatio sit sacramentum, ut prius habitum est. (*quæst. præc. a. 1. & quæst. 65. a. 1.*)

2. Præterea. In quolibet sacramento novæ legis id quod visibiliter subjicitur sensui, efficit invisibilem effectum sacramenti, sicut ablutio aquæ causat & characterem baptismalem, & ablutioem spiritualem, sicut supra dictum est. (*q. 63. art. 6. & q. 66. a. 1.*) Sed species panis, & vini, quæ subjiciuntur sensui in hoc sacramento, non efficiunt neque ipsum corpus Christi verum, quod est res, & sacramentum, neque corpus mysticum, quod est res tantum in Eucharistia: ergo videtur, quod Eucharistia non sit sacramentum novæ legis.

3. Præterea. Sacramenta novæ legis habentia materiam in usu materiæ perficiuntur: sicut baptismus in ablutioe, & confirmatio in chrisomatis consignatione: si ergo Eucharistia sit sacramentum, perficeretur in usu materiæ, non in consecratione ipsius materiæ, quod patet esse falsum: quia forma hujus sacramenti sunt verba, quæ in consecratione materiæ dicuntur, ut infra patebit. (*q. 78. a. 1.*) ergo Eucharistia non est sacramentum.

Sed contra est, quod in Collecta dicitur: *Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam.*

Respondeo dicendum, quod sacramenta Ecclesiæ ordiuntur ad subveniendum homini in vita spiritali.
Vi-

Vita autem spiritualis vitæ corporali conformatur; eo quod corporalia spiritualium similitudinem gerunt.

Manifestum est autem, quod sicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitæ; ita etiam requiritur alimentum, quo homo conservatur in vita. Et ideo sicut ad vitam spiritualem oportuit esse baptismum qui est spiritualis generatio, & confirmationem, quæ est spirituale augmentum: ita oportuit esse sacramentum *Eucharistiæ*, quod est spirituale alimentum.

Ad primum ergo dicendum, quod duplex est perfectio. Una quæ est in ipso homine, ad quam perducitur per augmentum: & talis perfectio competit confirmationi. Alia autem est perfectio, quam homo consequitur ex adjunctione alicujus extrinseci hominem conservantis; puta ex adjunctione cibi, vel indumenti, vel alicujus hujusmodi: & talis perfectio competit *Eucharistiæ*, quæ est spiritualis refectio.

Ad secundum dicendum, quod aqua baptismi non causat aliquem spirituales effectum propter ipsam aquam, sed propter virtutem Spiritus sancti in aqua existentem. Unde Chrysost. dicit super illud Joann. 5. *Angelus Domini secundum tempus, &c. (hom. 35. in Joann. inter princ. & med.) In baptizatis non simpliciter aqua operatur; sed cum Spiritus sancti susceperit gratiam, tunc omnia solvit peccata.* Sicut autem se habet virtus Spiritus sancti ad aquam baptismi, ita se habet corpus Christi verum ad species panis, & vini; unde species panis, & vini non efficiunt aliquid, nisi virtute corporis Christi veri.

Ad tertium dicendum, quod sacramentum dicitur ex eo, quod continet aliquid sacrum. Potest autem aliquid esse sacrum dupliciter, scilicet absolute, & in ordine ad aliud. Hæc autem est differentia inter *Eucharistiam*, & alia sacramenta habentia materiam sensibilem, quod *Eucharistia* continet aliquid sacrum absolute, scilicet ipsum Christum: aqua vero baptismi continet aliquid sacrum in ordine ad aliud, scilicet virtutem ad sanctificandum: & eadem ratio est de chrismate, & similibus. Et ideo sacramentum *Eucharistiæ* perfectior in ip-

Ipsa consecratione materiæ: alia vero sacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem sanctificandum: & ex hoc etiam consequitur alia differentia: nam in sacramento Eucharistiæ id quod est res, & sacramentum, est in ipsa materia, id autem quod est res tantum, est in suscipiente, scilicet gratia, quæ confertur: in baptismo autem utrumque est in suscipiente, scilicet & character, qui est res, & sacramentum, & gratia remissionis peccatorum, quæ est res tantum. Et eadem ratio est de aliis sacramentis.

ARTICULUS II.

427

Utrum hoc sacramentum sit unum, vel plura.

Inf. q. 78. a. 6. ad 2. & 4. d. 8. q. 1. a. 1. q. 2.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod Eucharistia non sit unum sacramentum, sed plura. Dicitur enim in Collecta: *Purificent nos, Domine, sacramenta quæ sumpsimus*: quod quidem dicitur propter Eucharistiæ susceptionem: ergo Eucharistia non est unum sacramentum, sed plura.

2. Præterea. Impossibile est, multiplicato genere, non multiplicari speciem; sicut quod unus homo sit plura animalia: sed signum est genus sacramenti, ut supra dictum est. (q. 60. art. 1.) cum igitur in Eucharistia sint plura signa, scil. panis, & vinum; videtur consequens esse, quod sint plura sacramenta.

3. Præterea. Hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, sicut dictum est: (a. pr. ad 3.) Sed in hoc sacramento est duplex materiæ consecratio: ergo est duplex sacramentum.

Sed Contra est, quod Apostolus dicit 1. Cor. 10. *Unus panis, & unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus* Ex quo patet, quod Eucharistia est sacramentum ecclesiasticæ unitatis sed sacramentum similitudinem gerit rei, cujus est sacramentum: ergo Eucharistia est unum sacramentum.

Respondeo dicendum, quod sicut dicitur 5. Metaph. (tex. 9. & seq. tom. 3.) unum dicitur, non solum quod

quod est indivisibile, vel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum; sicut dicitur una domus, & unus homo. Est autem unum perfectione, ad cuius integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad finem ejusdem: sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis ad operationem animæ; & domus integratur ex omnibus partibus, quæ sunt necessariae ad inhabitandum. Et sic hoc sacramentum dicitur unum; ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur.

Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, sc. *cibus*, qui est alimentum siccum, & *potus*, qui est alimentum humidum. Et ideo etiam ad integritatem hujus sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, & spiritualis potus, secundum illud Joann. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: ergo hoc sacramentum multa quidem est materialiter, sed unum formaliter & perfective.*

Ad primum ergo dicendum, quod in eadem Collecta & pluraliter dicitur primo, *Purificent nos sacramenta quæ sumpsimus: & postea singulariter subditur: Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam*, ad ostendendum quod hoc sacramentum quodam modo est multa, simpliciter autem unum.

Ad secundum dicendum, quod panis, & vinum materialiter quidem sunt plura signa, formaliter vero, & perfective unum, in quantum ex eis perficitur una relectio.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc quod est duplex consecratio materiæ hujus sacramenti, non potest plus haberi, nisi quod hoc sacramentum materialiter est multa, ut dictum est. (*in corp.*)

ARTICULUS III.

428

Utrum Eucharistia sit de necessitate salutis.

Inf. q. 80. a. 11. & 4. d. 9. a. 1. q. 2. & d. 12. q. 3. a. 2. q. 1. & Joann. 6. l. 7.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum sit de necessitate salutis. Dicit enim Domi-
nus

nus Joann. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Sed in hoc Sacramento manducatur caro Christi, & bibitur sanguis ejus: ergo sine hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis vitæ.

2. Præterea. Hoc sacramentum est quoddam spirituale alimentum: sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis: ergo etiam hoc sacramentum est de necessitate spiritualis salutis.

3. Præterea. Sicut baptismus est sacramentum Dominicæ passionis, sine qua non est salus: ita & Eucharistia: dicit enim Apost. in 1. Cor. 11. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat: ergo sicut baptismus est de necessitate salutis, ita etiam hoc sacramentum.*

Sed Contra est, quod August. scribit Bonifacio contra Pelagianos: (, 1. 1. cont. duas epist. Pelag. c. 22. , tom. 7.) *Ne illud cogitetis, parvulos vitam habere, non posse, qui sunt expertes corporis, & sanguinis Christi.*

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum, & rem sacramenti.

Dictum est autem, (*art. præc.*) quod res hujus sacramenti est unitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus; nulli enim patet aditus salutis extra Ecclesiam: sicut nec in diluvio absque arca Noe, quæ significat Ecclesiam, ut habetur 1. Pet. 3. Dictum est autem supra, (*q. 68. art. 2.*) quod res alicujus sacramenti haberi potest ante perceptionem sacramenti ex ipso voto sacramenti percipiendi. Unde ante perceptionem hujus sacramenti potest homo habere salutem in voto percipiendi hoc sacramentum, sicut & ante baptismum ex voto baptismi, ut supra dictum est. (*q. 68. a. 2.*) Est tamen differentia quantum ad duo. Primo quidem, quia Baptismus est principium spiritualis vitæ, & janua sacramentorum: Eucharistia vero est quasi consummatio spiritualis vitæ, & omnium sacramentorum finis, ut supra dictum est: (*q. 65. a. 3.*) per sanctificationes enim omnium sacramentorum fit præparatio
ad

ad suscipiendam, vel consecrandam Eucharistiam. Et ideo perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualem vitam: perceptio autem Eucharistiæ est necessaria ad consummandam ipsam, non ad hoc quod simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in voto; sicut & finis habetur in desiderio, & intentione. *Alia* differentia est, quia per baptismum ordinatur homo ad Eucharistiam, & ideo ex hoc ipso quod pueri baptizantur, ordinantur per Ecclesiam ad Eucharistiam; & sicut ex fide Ecclesiæ credunt, sic ex intentione Ecclesiæ desiderant Eucharistiam; & per consequens recipiunt rem ipsius: sed ad baptismum non ordinantur per aliud præcedens sacramentum; & ideo ante susceptionem baptismi non habent pueri aliquo modo baptismum in voto, sed soli adulti: unde rem sacramenti non possunt percipere sine perceptione sacramenti. Et ideo *hoc sacramentum non hoc modo est de necessitate salutis, sicut baptismus.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut August. dicit, (*Tract. 26. in Joan. inter med. & fin. tom. 9.*) exponens illud verbum Joan. *Hunc cibum, & potum,* scilicet carnis, & sanguinis, „societatem vult intel- „ligi corporis, & membrorum suorum, quod est Ec- „clesia in prædestinatis, & vocatis, & justificatis, & „glorificatis sanctis, & fidelibus ejus.“ *Unde, sicut ipse dicit in Epist. ad Bonifacium:* (id hab. Beda super illud 1. Corinth. 10. Calix benedictionis &c. Vide c. 131. de consecrat. dist. 4.) „nulli est aliquatenus ambigen- „dum, tunc unumquemque fidelium corporis, sangui- „nisque Domini participem fieri, quando in baptis- „mate membrum Corporis Christi efficitur, nec aliena- „ri ab illius panis, calicisque consortio, etiamsi an- „tequam panem illum comedat, & calicem bibat, de „hoc seculo in unitate Corporis Christi constitutus abs- „cedat.“

Ad secundum dicendum, quod hæc est differentia inter alimentum corporale, & spirituale; quod alimentum corporale convertitur in substantiam ejus qui nutritur; & ideo non potest homini valere ad vitæ conservationem alimentum corporale, nisi realiter sumatur; sed alimentum spirituale convertit hominem in seipsum:

sum:

sum : secundum illud quod August. dicit in lib. 7. Confess. (cap. 10. à med. tom. 1.) quod quasi audivit vocem Christi dicentis sibi : *Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me* : potest autem aliquis in Christum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam sine hujus sacramenti perceptione. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod baptismus est sacramentum mortis, & passionis Christi, prout homo regeneratur in Christo virtute passionis ejus : sed Eucharistia est sacramentum passionis Christi, prout homo perficitur in unione ad Christum passum. Unde sicut baptismus dicitur sacramentum fidei, quæ est fundamentum spiritualis vitæ ; ita Eucharistia dicitur sacramentum charitatis, qua est vinculum perfectionis, ut dicitur Colos. 3.

ARTICULUS IV. 429

Utrum convenienter hoc Sacramentum pluribus nominibus nominetur.

Infr. quæst. 79. artic. 2. ad 1. & 4. dist. 8. quæst. 1. art. 1. quæst. 3.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter hoc Sacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina enim debent respondere rebus : sed hoc sacramentum est unum, ut dictum est. (art. 2. huj. quæst.) ergo non debet pluribus nominibus nominari.

2. Præterea. Species non notificatur convenienter per id, quod est commune toti generi : sed Eucharistia est sacramentum novæ legis : omnibus autem sacramentis commune est, quod in eis confertur gratia ; quod significat nomen *Eucharistia*, quod est idem quod *bona gratia* : omnia etiam sacramenta remedium nobis afferunt in via præsentis vitæ ; quod pertinet ad rationem *viatici* : in omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrum ; quod pertinet ad rationem *sacrificii* : & per omnia sacramenta sibi invicem communicant fide-

deles ; quod significat hoc nomen *εὐχαρίσ* in Græco, vel *communio* in Latino, ergo hæc nomina non convenienter adaptantur huic sacramento.

3. Præterea. Hostia videtur esse idem quod sacrificium ; sicut ergo non proprie dicitur sacrificium, ita nec proprie dicitur *hostia*.

Sed Contra est, quod usus fidelium habet.

Respondeo dicendum, quod hoc sacramentum habet *triplicem* significationem. *Unam* quidem respectu præteriti, in quantum scilicet est commemorativum Dominicæ passionis, quæ fuit verum sacrificium, ut supra dictum est (*quæst. 48. art. 3.*). *Et secundum hoc nominatur sacrificium.* *Aliam* autem significationem habet respectu rei præsentis, scilicet ecclesiasticæ unitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum: & *secundum hoc nominatur communio*, vel *εὐχαρίσ*. Dicit Damascenus 4. lib. (*orthod. fid. c. 14. ad fin.*) quod dicitur communio, quia communicamus per ipsam Christo, & quia participamus ejus carne, & divinitate, & quia communicamus, & unimur adinvicem per ipsam. *Tertiam* significationem habet respectu futuri, in quantum scilicet hoc sacramentum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit in patria: & *secundum hoc dicitur viaticum*; quia hic præbet nobis viam illuc perveniendi: & *secundum hoc etiam dicitur Eὐχαριστία*, id est, *bona gratia*; quia *gratia Dei vita æterna*, ut dicitur Rom. 6. Vel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia. Dicitur etiam in Græco *μετάληψ*, id est, *assumptio*; quia, Damasc. dicit, (*loc. sup. cit.*) *per hoc filii deitatem assumimus.*

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet, idem pluribus nominibus nominari, secundum diversas proprietates, vel effectus.

Ad secundum dicendum, quod hoc sacramentum dicitur sacrificium, in quantum repræsentat ipsam passionem Christi: dicitur autem hostia, in quantum continet ipsum Christum, qui est hostia salutaris, ut dicitur Ephes. 5.

Utrum institutio hujus Sacramenti fuerit conveniens.

*Infr. q. 74. art. 4. cor. & ad 1. q. 80. art. 8. ad 1.
& 4. d. 8. q. 1. a. 3. & Cor. 11.
lect. 4. & lect. 5.*

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens institutio hujus Sacramenti. Ut enim Philosophus dicit in 2. de Gener. (tex. 50. tom. 2.) *ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus*: sed per baptismum, qui est spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale, ut Dionys. dicit 2. cap. Eccles. Hierarch. (*parum à princ.*) ergo per baptismum etiam nutrimur; non ergo fuit necessarium instituire hoc sacramentum, quasi spirituale nutrimentum.

2. Præterea. Per hoc sacramentum homines Christo uniantur, sicut membra capiti: sed Christus est caput omnium, ut supra dictum est: (*quæst. 8.*) ergo non debuit institutio hujus sacramenti differri usque ad cœnam Domini.

3. Præterea. Hoc sacramentum dicitur memoriale Dominicæ passionis, secundum illud Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: sed memoria est præteritorum: ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

4. Præterea. Per baptismum aliquis ordinatur ad Eucharistiam, quæ non nisi baptizatis dari debet: sed baptismus institutus fuit post Christi passionem, & resurrectionem, ut patet Matth. ult. ergo inconvenienter hoc sacramentum fuit ante passionem Christi institutum.

Sed Contra est, quod hoc sacramentum est institutum à Christo, de quo dicitur Marci 7. *Bene omnia fecit.*

Respondeo dicendum, quod *convenienter hoc sacramentum institutum fuit in cœna, in qua scilicet Christus ultimo cum suis discipulis fuit conversatus.*

Primo quidem ratione continentie hujus sacramen-

ti; continetur enim ipse Christus in Eucharistia, sicut in sacramento. Et ideo quando ipse Christus in propria specie à discipulis discessurus erat, in sacramentali specie seipsum eis reliquit; sicut in absentia imperatoris exhibetur veneranda ejus imago, Unde Eusebius Emisenus dicit: (*ho. 5. in Pascha, quæ incipit: Magnitudo cœlestium &c. parum à princ.*) Quia corpus assumptum à laturo erat ab oculis, & illaturus sideribus, necesse erat ut die cœnæ sacramentum corporis, & sanguinis sui consecraret nobis, ut coleretur jugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium. Secundo, quia sine fide passionis Christi nunquam potuit esse salus, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Et ideo oportuit omni tempore apud homines esse aliquid repræsentativum Dominicæ passionis: cujus in veteri quidem testamento præcipuum sacramentum erat agnus Paschalis. Unde & Apostolus dicit 1. Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Successit autem ei in novo Testamento Eucharistiæ sacramentum, quod est rememorativum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfigurativum futuræ. Et ideo conveniens fuit ut imminente passione, celebrato priori sacramento, novum sacramentum institueret. Unde Leo Papa, (*serm. 7. de Pass. Dom. c. 1. in fin.*) quod ut umbræ cederent corpori, antiqua observantia novo excluditur sacramento: hostia in hostiam transit; sanguine sanguis aufertur: & legalis festivitas, dum mutatur, impletur. Tertio, quia ea quæ ultimo dicuntur, maxime ab amicis recedentibus, magis memoriæ commendantur: præsertim quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos: ea vero, ad quæ magis afficitur, profundius animo imprimuntur. Quia igitur, ut Beatus Alexander I. Papa dicit, (*epist. 1. ad omnes orthodox. c. 4. tom. 1. Concil.*) nihil in sacrificiis majus esse potest, quam corpus, & sanguis Christi, nec ulla oblatio hæc potior est; ideo ut in majori veneratione haberetur, Dominus in ultimo discessu suo à discipulis hoc sacramentum instituit. Et hoc est quod Augustinus dicit in libro responsionum ad Januarium: (*sc. epist. 118. c. 6. à med. tom. 2.*) Salvator quo ve-

he-

hementius commendaret mysteriū hujus altitudinem, ultimum hoc voluit arctius insigere cordibus, & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat.

Ad primum ergo dicendum, quod ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus, non tamen eodem modo nobis advenientibus; nam ex, ex quibus sumus, nobis adveniunt per generationem: eadem autem, in quantum ex eis nutrimur, nobis adveniunt per manducationem. Unde sicut per baptismum regeneramur in Christo; ita per Eucharistiam manducamus Christum.

Ad secundum dicendum, quod Eucharistia est sacramentum perfectum Dominicæ passionis, tamquam continens ipsum Christum passum, & ideo non potuit institui ante incarnationem: sed tunc habebant locum sacramenta, quæ erant tantum præfigurativa Dominicæ passionis.

Ad tertium dicendum, quod sacramentum istud fuit institutum in cæna, ut in futurum esset memoriale Dominicæ passionis, ea perfecta. Unde signanter dicit: *Hæc quotiescunque feceritis*, de futuro loquens.

Ad quartum dicendum, quod institutio respondet ordini intentionis. Sacramentum autem Eucharistiæ, quamvis sit posterius baptismo in perceptione, est tamen prius in intentione; & ideo debuit prius institui.

Vel potest dici, quod baptismus jam erat aliquantulum institutus in ipso Christi baptismo; unde & jam aliqui in ipso Christi baptismo erant baptizati, ut legitur Joan. 3.

ARTICULUS VI.

431

Utram agnus Paschalis fuerit præcipua figura hujus Sacramenti.

l. 7. q. 80. art. 10. ad secundum. Et 4. d. 8. q. 1. a. 2. & d. 12. q. 3. a. 1. q. 3. ad primum.

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod agnus paschalis non fuerit præcipua figura hujus Sacramenti. Chris-

Christus enim dicitur (*Psalm. 109.*) *sacerdos secundum ordinem Melchisedech*, propter hoc quod Melchisedech gessit figuram sacrificii Christi, offerens panem, & vinum: sed expressio similitudinis facit, quod unum ab alio denominetur: ergo videtur, quod oblatio Melchisedech fuerit potissima figura hujus sacramenti.

2. Præterea. Transitus maris rubri fuit figura baptismi, secundum illud *1. Cor. 10. Omnes baptizati sunt in nube, & in mari*: Sed immolatio agni paschalis præcessit transitum maris rubri, quem subsequutum est manna; sicut Eucharistia sequitur baptismum, ergo manna est expressior figura hujus sacramenti, quam agnus Paschalis.

3. Præterea. Potissima virtus hujus sacramenti est, quod introducit nos in regnum cælorum, sicut quoddam viaticum: sed hoc maxime præfiguratum fuit in sacramento expiationis, quando Pontifex intrabat semel in anno cum sanguine in sancta sanctorum, sicut Apostolus probat *Hebr. 6.* ergo videtur, quod illud sacrificium fuerit expressior figura hujus sacramenti, quam agnus Paschalis.

Sed contra est, quod Apostolus dicit *1. Corinth. 3. Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.*

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento tria considerare possumus; scilicet id quod est sacramentum tantum, quod est panis, & vinum; & id quod est res, & sacramentum, sc. corpus Christi verum, & quod est res tantum, scilicet effectus hujus sacramenti.

Quantum igitur ad id, quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit hujus sacramenti oblatio Melchisedech, qui obtulit panem, & vinum. Quantum autem ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figuræ ejus fuerunt omnia sacrificia veteris Testamenti, præcipue sacrificium expiationis, quod erat solemnissimum. Quantum autem ad effectum, fuit præcipua ejus figura manna, quod habebat in se omnis sapientis suavitatem, ut dicitur *Sap. 16.* sicut & gratia hujus sacramenti quantum ad omnia reficit mentem.

Sed agnus Paschalis quantum ad hæc tria præfigurabat hoc sacramentum: quantum enim ad primum, qui

manducabatur cum panibus azymis, secundum illud Exodi 12. *Edent carnes, & azymos panes.* Quantum vero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel quartadecima luna; quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus: quantum vero ad effectum, quia per sanguinem agni Paschalis protecti sunt filii Israel à devastante Angelo, & educti de Ægyptiaca servitute: et quantum ad hoc ponitur præcipua figura hujus sacramenti agnus Paschalis, quia secundum omnia ipsum repræsentat.

Et per hæc patet responsio ad Objecta.

Q U Æ S T I O L X X I V .

De materia Eucharistiæ quantum ad speciem, in octo articulos divisa.

DEinde considerandum est de materia hujus Sacramenti. Et primo de specie materiæ. Secundo de conversione panis, & vini in corpus Christi. Tertio de modo existendi corpus Christi in hoc sacramento. Quarto de accidentibus panis, & vini, quæ in hoc sacramento remanent.

Circa primum quæruntur octo.

Primo. Utrum panis, & vinum sint materia hujus sacramenti.

Secundo. Utrum ad materiam hujus sacramenti requiratur determinata quantitas.

Tertio. Utrum materia hujus sacramenti sit panis triticeus.

Quarto. Utrum sit panis azymus, vel fermentatus.

Quinto. Utrum materia hujus sacramenti sit vinum de vite.

Sexto. Utrum sit admiscenda aqua.

Septimo. Utrum aqua sit de necessitate hujus sacramenti.

Octavo. De quantitate aquæ, quæ apponitur.

ARTICULUS I.

Utrum materia hujus Sacramenti sit panis, & vinum.

4. dist. II. q. 2. art. 1. q. 1. & 2. & 4. cont. cap. 61.
& 68. & I. Cor. II. leg. 5.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod materia hujus Sacramenti non sit panis, & vinum. Hoc enim sacramentum perfectius debet repræsentare passionem Christi, quam sacramenta veteris legis: sed carnes animalium, quæ erant materiæ sacramentorum veteris legis, expressius repræsentant passionem Christi, quam panis, & vinum: ergo materia hujus sacramenti magis debet esse carnes animalium, quam panis, & vinum.

2. Præterea. Hoc sacramentum est ubique celebrandum: sed in multis terris non invenitur panis triticeus, & in aliquibus non invenitur vinum: ergo panis, & vinum non sunt conveniens materia hujus sacramenti.

3. Præterea. Hoc sacramentum competit sanis, & infirmis: sed vinum nocet quibusdam infirmis: ergo videtur, quod vinum non debeat esse materia hujus sacramenti.

Sed Contra est, quod Alexander I. Papa dicit (epist. 1. ad omnes orthodox. c. 4. tom. I. Concil.) *In sacramentorum oblationibus panis tantum, & vinum aquæ permixtum in sacrificium offerantur.*

Respondeo dicendum, quod circa materiam hujus sacramenti aliqui multipliciter erraverunt. Quidam enim, qui dicuntur Artotyritæ, ut August. dicit in lib. de hæresibus, (hær. 28. tom. 6.) offerunt panem, & caseum in hoc sacramento, dicentes, à primis hominibus oblationes de fructibus terræ, & ovium fuisse celebratas. Aliis vero, scilicet Cataphrygæ, & Popuziani, de infantis sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur, miscentes eum farinæ, panemque inde facientes. Quidam vero, qui dicuntur Aquarii, aquam solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento offerunt.

Omnes autem hi errores, & similes excluduntur per hoc, quod Christus hoc sacramentum sub specie panis, & vini instituit, ut patet Matth. 26. Unde panis, & vinum sunt materia conveniens hujus sacramenti.

Et hoc rationabiliter. *Primo* quidem quantum ad usum hujus sacramenti, qui est manducatio; sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua: ita panis, & vinum, quibus communiter homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad usum spiritualis manducationis. *Secundo* quantum ad passionem Christi, in qua sanguis est à corpore separatus: & ideo in hoc sacramento, quod est memoriale Dominicæ passionis, seorsum sumitur panis, ut sacramentum corporis, & vinum, ut sacramentum sanguinis. *Tertio* quantum ad effectum consideratum in unoquoque sumentium: quia, ut Ambros. dicit super Epistol. 1. ad Cor. (*sup. illud cap. 11. Hic calix novum &c.*) „hoc sacramentum valet ad tuitionem animæ, & corporis; & ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis vero sub specie vini pro salute animæ offertur; sicut dicitur Levit. 17. quod anima carnis in sanguine est.“ *Quarto* quantum ad effectum respectu totius Ecclesiæ, quæ constituitur ex diversis fidelibus: sicut panis conficitur ex diversis granis, & vinum fluit ex diversis visis, ut dicit Glos. (*ord. Aug. Tract. 26. in Joan. aliquant. ante fin. tom. 9.*) super illud 1. Corinth. 10. *Multi unum corpus sumus, &c.*

Ad primum ergo dicendum, quod licet carnes animalium occisorum expressius repræsentent Christi passionem; tamen minus competunt ad communem usum hujus sacramenti, & ad Ecclesiasticam unitatem significandam.

Ad secundum dicendum, quod licet non in omnibus terris nascatur triticum, vel vinum; tamen de facili ad omnes terras deferri potest, quantum sufficit ad usum hujus sacramenti. Nec propter defectum alterius est unum tantum sine altero consecrandum; quia non esset perfectum sacramentum.

Ad tertium dicendum, quod vinum in modica quan-

titate sumptum non potest multum ægrotanti nocere.

Et tamen si nocumentum timeatur, non est necesse quod omnes accipientes corpus Christi etiam accipiant sanguinem, ut infra dicitur. (q. 80. art. 12.)

ARTICULUS II.

433

Utrum requiratur determinata quantitas panis, & vini ad materiam hujus sacramenti.

4. d. II. q. 2. art. 1. q. 3.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod requiratur determinata quantitas panis, & vini ad materiam hujus sacramenti. Effectus enim gratiæ non sunt minus ordinati, quam effectus naturæ: sed, sicut dicitur in secundo de Anima, (text. 41. tom. 2.) *omnium natura constantium positus est terminus, & ratio magnitudinis, & augmenti*, ergo multo magis in hoc sacramento, quod dicitur *Eu charistia*, id est, *bona gratia*, requiratur determinata quantitas panis, & vini.

2. Præterea. Ministris Ecclesiæ non est à Christo data potestas ad ea quæ pertinent ad irrisionem fidei, & Sacramentorum ejus, secundum illud 2. Coriuth. 10. *Secundum potestatem, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in destructionem*: sed hoc esset ad irrisionem sacramenti, si Sacerdos vellet consecrare totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod est in cellario: ergo hoc facere non potest.

3. Præterea. Si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam baptismi, sed solum aqua illa, qua corpus baptizati abluatur: ergo neque in hoc sacramento superflua quantitas panis, & vini consecrari potest.

Sed Contra est, quod multum opponitur paucis, & magnum parvo: sed nulla est ita parva quantitas panis, aut vini, quæ non possit consecrari: ergo etiam nulla est ita magna, quæ consecrari non possit.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod sacerdos non posset consecrare immensam quantitatem

pa-

panis, aut vini; puta totum panem, qui venditur in foro, aut totum vinum, quod est in dolio.

Sed hoc non videtur esse verum: quia in omnibus habentibus materiam ratio determinationis materiæ sumitur ex ordine ad finem: sicut materia serræ est ferum, ut sit apta sectioni. Finis autem hujus sacramenti est usus fidelium. Unde oportet, quod quantitas materiæ hujus sacramenti determinetur per comparisonem ad usum fidelium. Non autem potest esse, quod determinetur per comparisonem ad usum fidelium, qui nunc occurrunt: alioquin sacerdos paucos parochianos habens non posset consecrare multas hostias. Unde relinquitur, quod materia hujus sacramenti determinetur per comparisonem ad usum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminatus. Unde non potest dici, quod quantitas materiæ hujus sacramenti sit determinata.

Ad primum ergo dicendum, quod cujuslibet rei naturalis materia accipit determinatam quantitatem secundum comparisonem ad formam determinatam. Sed numerus fidelium, ad quorum usum ordinatur hoc sacramentum, non est determinatus. Unde non est simile.

Ad secundum dicendum, quod potestas ministrorum Ecclesiæ ad duo ordinatur. Primo quidem ad effectum proprium: Secundo ad finem effectus. Secundum autem non tollit primum. Unde si sacerdos intendat consecrare corpus Christi propter aliquem malum finem, puta ut irrideat, vel venefica faciat, propter intentionem mali finis peccat: nihilominus tamen propter potestatem sibi datam perficit sacramentum.

Ad tertium dicendum, quod baptismi sacramentum perficitur in usu materiæ, & ideo per formam baptismi non plus de aqua sanctificatur, quam quantum venit in usum. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ. Et ideo non est simile.

ARTICULUS III.

Utrum requiratur ad materiam hujus Sacramenti, quod sit panis triticeus.

4. *dist. 11. qu. 2. art. 2. q. 1. & dist. 19. q. 1. art. 2. quæst. 3. ad 1. Et 4. cont. cap. 68. Et 1. Cor. 1. lect. 7. princ.*

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod non requiratur ad materiam hujus sacramenti, quod sit panis triticeus. Hoc enim sacramentum est commemorativum Dominicæ passionis: sed magis videtur esse consonum Dominicæ passioni panis hordeaceus, qui est asperior, & de quo etiam Christus pavit turbas in monte, ut dicitur Jo. 6. quam panis triticeus: ergo panis triticeus non est propria materia hujus sacramenti.

2. Præterea. Figura est signum speciei in naturalibus rebus: sed quædam frumenta sunt, quæ habent similem figuram grano tritici: sicut far, & spelta, de qua etiam in quibusdam locis panis conficitur ad usum hujus sacramenti: ergo panis triticeus non est propria materia hujus sacramenti.

3. Præterea. Permixtio speciem solvit: sed vix invenitur farina triticea, quæ alterius frumenti permixtionem non habeat, nisi forte de electis granis studiose fiat: non ergo videtur, quod panis triticeus sit propria materia hujus sacramenti.

4. Præterea. Illud quod est corruptum, videtur esse alterius speciei: sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui jam non videtur esse panis triticeus: ergo videtur, quod talis panis non sit propria materia hujus sacramenti.

Sed Contra est, quod in hoc sacramento continetur Christus, qui se grano frumenti comparat, Joan. 12. dicens: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet*: ergo panis frumenti, sive triticeus, est materia hujus sacramenti.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (1. 1. hu. q. & q. 66. a. 3.) ad usum sacramentorum assumi-

tur

tur talis materia, quæ communius apud homines in talem usum venit. Inter alios autem panes communius homines utuntur pane triticeo; nam alii panes videntur esse introducti in hujus panis defectum. Et ideo Christus creditur in hujus panis specie hoc sacramentum instituisse: qui etiam panis magis confortat hominem; & ita convenientius significat effectum hujus sacramenti. Et ideo *propria materia hujus sacramenti est panis triticeus.*

Ad primum ergo dicendum, quod panis hordeaceus competit ad significandum tum duritiem veteris legis, propter duritiem panis, tum etiam quia, ut August. dicit in lib. 83. QQ. (q. 61. cir. princ. tom. 4.) *hordei medulla, quæ tenacissima palea tegitur, vel ipsam legem significat, quæ ita data erat, ut in ea vitale animæ alimentum corporalibus sacramentis obtegeretur, vel ipsum populum nondum expoliatum carnali desiderio, quod tamquam palea cordi ejus inhærebat.* Hoc autem sacramentum pertinet ad suave jugum Christi, & ad veritatem jam manifestatam, & ad populum spiritualem. Unde non esset materia conveniens hujus sacramenti panis hordeaceus.

Ad secundum dicendum, quod generans generat sibi simile in specie: fit tamen aliqua similitudo generantis ad genitum: quantum ad accidentia, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generativæ. Et ideo si qua frumenta sunt, quæ ex semine tritici generari possunt, (sicut ex grano tritici seminato in malis terris nascitur siligo) ex tali frumento panis confectus potest esse materia hujus sacramenti: quod tamen non videtur habere locum neque in hordeo, neque in spelta, neque etiam in farre, quod inter omnia est grano tritici similis. Similitudo autem figuræ in talibus magis videtur significare propinquitatem, quam identitatem speciei: sicut ex similitudine figuræ manifestatur, quod canis & lupus sunt propinquæ speciei, non autem ejusdem. Unde ex talibus frumentis, quæ nullo modo possunt ex semine tritici generari, non potest, confici panis, qui sit debita materia hujus sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod modica permixtio non

solvit speciem : quia id quod est modicum , quodammodo absorbetur à plurimo. Ideo si sit modica admixtio alterius frumenti ad multo majorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis , qui est materia hujus sacramenti : si vero sit magna permixtio , puta ex æquo, vel quasi ; talis permixtio speciem mutat : unde panis exinde confectus non erit debita materia hujus sacramenti.

Ad quartum dicendum , quod aliquando est tanta corruptio panis , quod solvitur species panis ; sicut cum continuas solvitur , & sapor , & color , & alia accidentia mutantur ; unde ex tali materia non potest confici corpus Christi. Aliquando vero non est tanta corruptio , quæ speciem solvat , sed est aliqua dispositio ad corruptionem , quod declarat aliqualis immutatio saporis : & ex tali pane potest confici corpus Christi : sed peccat conficiens propter irreverentiam sacramenti. Et quia amyllum est ex tritico corrupto , non videtur quod panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi, quamvis quidam contrarium dicant.

ARTICULUS IV.

435

Utrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

4. d. 11. q. 2. a. 2. q. 3. & 4. cont. c. 68. opus. 1.
c. 61. & Jo. 6. Cor. 2.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur , quod hoc sacramentum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi : Sed Christus videtur hoc sacramentum instituisse in pane fermentato , quia , sicut legitur Exod. 12. Judæi secundum legem incipiebant uti azymis in die Paschatis , quod celebratur quartadecima Luna : Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna , quam celebravit ante diem festum Paschæ , ut habetur Jo. 13. ergo & nos debemus hoc sacramentum celebrare in pane fermentato.

2. Præterea. Legalia non sunt observanda tempore gratiæ ; sed uti azymis fuit quædam legalis ceremonia, ut

ut patet Exodi 12. ergo in hoc sacramento gratiæ non debemus azymis uti.

3. Præterea. Sicut supra dictum est, (q. 65. a. 1. & q. 73. a. 3. ad 3.) Eucharistia est sacramentum charitatis, sicut baptismus fidei: sed fervor charitatis significatur per fermentum, ut patet in Glossa (*interl.*) super illud Matth. 13. *Simile est regnum cælorum fermento*, &c. ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.

4. Præterea. Azymum, & fermentatum sunt accidentia panis non variantia ejus speciem: sed in materia baptismi nulla discretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ; puta si sit salsa, vel dulcis, calida, vel frigida: ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi non debet, utrum panis sit azymus, vel fermentatus.

Sed Contra est, quod extr. de celebratione Missarum, (cap. *Litteras*) puniatur sacerdos, qui in pane fermentato, & scypho ligneo Missarum solemnia celebrare præsumpsit.

Respondeo dicendum, quod circa materiam hujus Sacramenti, duo possunt considerari, scilicet quid sit necessarium, & quid conveniens. Necessarium quidem est, ut sit panis triticeus, sicut dictum est, (*art. præc.*) sine quo non perficitur sacramentum. Non est autem de necessitate sacramenti, quod sit azymus, vel fermentatus; quia in unoquoque confici potest. Conveniens autem est, ut unusquisque servet ritum suæ Ecclesiæ in sacramenti celebratione. Super hoc autem sunt diversæ Ecclesiarum consuetudines; dicit enim B. Gregorius in registro (*implicite id habet Innocent. III. lib. 4. de myster. Missæ cap. 4.*) „Romana Ecclesia offert
„azymos panes, propterea quod Dominus sine cornix-
„tione ulla suscepit carnem: sed Græcæ Ecclesiæ of-
„ferunt fermentatum, pro eo quod Verbum Patris in-
„ditum est carne; sicut fermentum miscetur farinæ.“
Unde sicut peccat Presbyter in Ecclesia Latinorum celebrans de pane fermentato; ita peccaret Presbyter Græcus in Ecclesia Græcorum celebrans de pane azymo, quasi pervertens Ecclesiæ suæ ritum.

Et tamen consuetudo de pane azymo celebrandi ra-

tionabiliter est. Primo quidem propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit *Prima die azymorum*, ut habetur Matth. 26. & Mar. 14. & Lucæ 12. qua die nihil fermentatum in domibus Judæorum esse debebat, ut habetur Exod. 12. *Secundo*, quia panis est proprie sacramentum Corporis Christi, quod sine corruptione conceptum est, magis quam divinitatis ipsius, ut infra patebit. (q. 76. a. 1.) *Tertio*, quia hoc magis competit sinceritati fidelium, quæ requiritur ad usum hujus sacramenti, secundum illud 1. Cor. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus*, itaque epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.

Habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam variationem, & propter significationem, quam tangit Gregorius, & in detestationem hæresis Nazaræorum qui legalia Evangelio miscebant.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut legitur Exodi 12. solemnitas Paschalis incipiebat in vespertis quartadecimæ Lunæ; & tunc Christus post immolationem agni Paschalis hoc sacramentum instituit: unde hæc dies à Joanne dicitur præcedere diem Paschæ, & à tribus aliis Evangelistis dicitur *prima die azymorum*, quando fermentatum in domibus Judæorum non inveniebatur, ut dictum est. (in corp.) Et de hoc supra notatum est plenius in tractatu Dominicæ passionis. (q. 46. a. 9. ad 1.)

Ad secundum dicendum, quod conficientes ex azymo non intendunt ceremonias legis servare, sed conformare se institutioni Christi; & ideo non judaizant: alioquin & celebrantes in pane fermentato judaizarent; quia Judæi panes primitiarum fermentatos offerebant.

Ad tertium dicendum, quod fermentum significat charitatem propter aliquem effectum, quia scilicet panem facit sapidorem, & majorem: sed corruptionem significat ex ipsa ratione suæ speciei.

Ad quartum dicendum, quod quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest coacti hoc sacramentum, ut dictum est, (art. præced. ad 4.) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi, & fermentati, quam circa aquam baptismi differentia calidi, & frigidi; posset enim tanta esse corruptio fer-

men-

menti, quod ex eo non posset confici sacramentum.

ARTICULUS V.

436

Utrum vinum vitis sit propria materia hujus sacramenti.

4. *dist. 12. quæst. 2. art. 3. quæst. 1. & 1. Cor. 11. lect. 7. princ.*

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod non sit propria materia hujus sacramenti vinum vitis. Sicut enim aqua est materia baptismi, ita vinum est materia hujus sacramenti: sed in qualibet aqua potest fieri baptismus: ergo in quolibet vino, puta maiorum granatorum, vel mororum, aut hujusmodi, potest confici hoc sacramentum; præsertim cum in quibusdam terris vites non crescant.

2. Præterea. Acetum est quædam species vini, quod de vite sumitur, ut Isid. dicit: (*implic. l. 20. Etymol. cap. 3. circ. med.*) Sed de aceto non potest confici hoc sacramentum: ergo videtur, quod vinum vitis non sit propria materia hujus sacramenti.

3. Præterea. Sicut de vite sumitur vinum depuratum, ita etiam agresta, & mustum: sed de his non videtur posse confici hoc sacramentum, secundum illud quod in 6. Synodo legitur: (*habetur in Conc. Quinl. ex. c. 28. post Conc. Constant. 3. tom. 6.*) „Didimus, quod in quibusdam Ecclesiis Sacerdotes sacramento oblationis conjungunt uvas; & sic simul utraque, que populo dispensant. Præcipimus igitur, ut nullus Sacerdos hoc ulterius faciat.“ & Julius I. Papa, (*Decr. 7. tom. 2. Concil.*) reprehendit quosdam, qui expressum vinum in sacramento Dominici calicis offerunt: ergo videtur, quod vinum vitis non sit propria materia hujus sacramenti.

Sed Contra est, quod sicut Dominus se comparavit grano frumenti, ita etiam se comparavit viti, dicens Jo. 15. *Ego sum vitis vera*: sed solus panis de frumento est materia hujus sacramenti, ut dictum est; (*a. 3. huj. q.*) ergo solum vinum de vite est propria materia hujus sacramenti.

Respondeo dicendum, quod *de solo vino vitis potest confici hoc sacramentum.*

Primo quidem propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramentum instituit: ut patet ex eo quod ipse dicit Matth. 26. circa institutionem hujus sacramenti: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis.* *Secundo*, quia sicut dictum est, (a. 3. huj. q.) ad materiam sacramentorum assumitur id, quod proprie, & communiter habet talem speciem. Proprie autem vinum dicitur, quod de vite sumitur: alii vero liquores vinum dicuntur secundum quandam similitudinem ad vinum vitis. *Tertio*, quia vinum vitis magis competit ad effectum hujus sacramenti, qui est spiritualis lætitia: quia scriptum est, (Psalm. 103.) quod *vinum lætificat cor hominis.*

Ad primum ergo dicendum, quod illi liquores non dicuntur proprie vinum, sed secundum quandam similitudinem. Potest autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non crescunt, quantum sufficit ad hoc sacramentum.

Ad secundum dicendum, quod vinum fit acetum per corruptionem, unde non fit reditus, de aceto in vinum, ut dicitur 8. Metaph. (text. 14. tom. 3.) Et ideo sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita nec de aceto: potest tamen confici de vino acescente, sicut, & de pane, qui est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens, ut prius dictum est. (a. 3. huj. q. ad 4.)

Ad tertium dicendum, quod agresta est in via generationis: & ideo nondum habet speciem vini; & propter hoc de ea non potest confici hoc sacramentum. Mustum autem jam habet speciem vini: nam eius dulcedo attestatur digestionem, quæ est completio à naturali calore, ut dicitur in 4. Meteor. (cap. 3. parum à princ. tom. 2.) Et ideo de musto potest confici hoc sacramentum. Non tamen debent uvæ integræ huic sacramento misceri; quia jam esset ibi aliquid præter vinum. Prohibetur etiam, ne mustum statim expressum de uva in calice offeratur, quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamen in necessitate fieri; dicitur enim ab eodem Julio Faya: (loc. cit. in arg.)

arg.) *Si necesse fuerit, botrus in calice comprimatur.*

ARTICULUS VI.

437

Utrum aqua sit vino permiscenda.

4. d. 11. q. 2. a. 4. q. 1. 2° 1. Cor. 11. lect. 6.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod aqua non sit vino permiscenda. Sacrificium enim Christi figuratum fuit per oblationem Melchisedech, qui Gen. 14. non legitur obtulisse nisi panem, & vinum: ergo videtur, quod in hoc sacramento non debeat adjungi aqua.

2. Præterea. Diversorum sacramentorum diversæ sunt materiæ: sed aqua est materia baptismi: ergo non debet assumi ad materiam hujus sacramenti.

3. Præterea. Panis, & vinum sunt materia hujus sacramenti; sed panis nihil adjungitur: ergo nec vino debet aliquid adjungi.

Sed Contra est, quod Alexander I. Papa scribit (epist. 1. ad omnes orthodox. c. 4. tom. 1. Concil.) „In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solemniam Domino offeruntur, panis tantum, & vinum aqua permixtum in sacrificium offerantur.“

Respondeo dicendum, quod vino, quod offertur in hoc sacramento, debet aqua misceri.

Primo quidem propter institutionem. Probabiliter enim creditur, quod Dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permixto secundum morem illius terræ. Unde & Proverb. 9. dicitur: *Bibite vinum, quod mihi cui volis.* Secundo, quia hoc convenit representationi Dominicæ passionis. Unde dixit Alexander I. Papa: (loc. cit.) „non debet in calice Domini aut vinum solum aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum: quia utrumque ex latere ejus in passione sua profluxisse legitur.“ Tertio, quia hoc convenit ad significandum effectum hujus sacramenti, qui est unio populi Christiani ad Christum: quia ut Julius I. Papa dicit, (in decreto 7. tom. 2. Concil.) „videmus in aqua solum populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem „Chris-

„Christi: ergo cum in calice vino aqua miscetur,
 „Christo populus denominatur.“ Quarto, quia hoc com-
 petit ad ultimum effectum hujus sacramenti, qui est
 introitus ad vitam æternam. Unde Ambros. dicit in
 lib. 5. de sacramentis: (c. 1. à med.) *Redundat
 aqua in calicem, & salit in vitam æternam.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Ambros.
 dicit ibidem, sicut sacrificium Christi significatum est
 per oblationem Melchisedech, ita etiam significatum
 est per aquam, quæ in eremo fluxit de petra, secun-
 dum illud 1. Cor. 10. *Bibebant autem de spiritali con-
 sequente eos petra.*

Ad secundum dicendum, quod aqua assumitur in
 baptismo ad usum ablutionis: in hoc autem sacra-
 mento assumitur ad usum refectionis, secundum illud Ps. 22.
Super aquam refectionis educavit me.

Ad tertium dicendum, quod panis ex aqua, & farina
 conficitur, & ideo cum vino aqua miscetur, neutrum sine
 aqua existit.

ARTICULUS VII.

438

Utrum permixtio aquæ sit de necessitate hujus Sacramenti.

*Inf. q. 83. a. 6. ad 4. & 6. & 4. d. 11. q. 2. a. 4.
 q. 2. & 3. & 1. Cor. 11. lect. 6.*

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod per-
 mixtio aquæ sit de necessitate hujus sacramenti. Dicit
 enim Cyprianus ad Cæcilium: (1. 2. epist. 3. inter med.
 & fin.) „Sic calix Domini non est aqua sola & vinum
 „solum, nisi utrumque misceatur, quomodo nec cor-
 „pus Domini potest esse farina sola, nisi utrumque,
 „scilicet farina, & aqua, fuerit adunatum: sed admix-
 tio aquæ ad farinam est de necessitate hujus sacra-
 menti: ergo pari ratione admixtio aquæ ad vinum.

2. Præterea. In passione Domini, cujus hoc sacra-
 mentum est memoriale, sicut de latere eius exivit san-
 guis, ita & aqua: sed vinum, quod est Sacramentum
 sanguinis, est de necessitate hujus sacramenti: ergo pari
 ratione & aqua.

3. Præterea. Si aqua non esset de necessitate hu-
 jus

jus sacramenti, non referret, quæcumque aqua huic sacramento apponeretur: & ita posset apponi aqua rosacea, vel quæcumque alia hujusmodi aqua: quod non habet usus Ecclesiæ: aqua ergo est de necessitate hujus sacramenti.

Sed Contra est, quod Cyprianus dicit: (*loc. cit.*) *Si aliquis de antecessoribus nostris vel ignoranter, vel simpliciter non hoc observavit, ut scilicet aquam vino misceret in sacramento, potest simplicitati ejus venia concedi: quod non esset, si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum, vel panis; non ergo aquæ admixtio est de necessitate sacramenti.*

Respondeo dicendum, quod judicium de signo sumendum est ex eo, quod significatur. Appositio autem aquæ ad vinum refertur ad significandum participationem hujus sacramenti à fidelibus, quantum ad hoc quod per aquam mixtam vino significatur populus adjuvatus Christo, ut dictum est. (*art. præced.*) Sed & hoc ipsum quod de latere Christi pendens in cruce aqua profuit, ad idem refertur: quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per passionem Christi.

Dictum est autem supra, (*quæst. præc. art. 1. ad 3.*) quod hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: usus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. Et ideo *consequens est, quod appositio aquæ non sit de necessitate sacramenti.*

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud Cypriani est intelligendum, secundum quod dicitur illud esse non posse, quod convenienter esse non potest. Et sic similitudo illa attenditur quantum ad id quod debet fieri, non autem quantum ad necessitatem; nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

Ad secundum dicendum, quod effusio sanguinis directe pertinebat ad ipsam Christi passionem; est enim naturale corpori humano vulnérato, quod ex eo profluit sanguis; sed effusio aquæ non fuit de necessitate passionis, sed ad demonstrandum effectum passionis, qui est ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiscentiæ. Et ideo aqua non seorsum offertur à vino in hoc sacramento, sicut vinum offertur seorsum

sūm à pane; sed aqua offertur vino permixta, ut ostendatur quod vinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tamquam de ejus necessitate existens; aqua autem secundum quod adjungitur vino.

Ad tertium dicendum, quod quia admixtio aquæ ad vinum non est de necessitate sacramenti, non refert quantum ad sacramenti necessitatem, quæcumque aqua misceatur vino, sive naturalis, sive artificialis, ut rosacea; quamvis, quantum ad convenientiam sacramenti, peccet, qui aliam aquam miscet nisi naturalem, & veram; quia de latere Christi pendens in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, ut quidam dixerunt, ad ostendendum, quod corpus Christi erat vere compositum ex quatuor elementis; sicut per sanguinem fluentem ostendebatur, quod erat compositum ex quatuor humoribus, ut Innocentius Tertius dicit in quadam Decretali. (*quæ hab. c. In quadam de celebrat. Miss.*) Quia vero admixtio aquæ ad farinam est de necessitate hujus sacramenti, utpote constituens substantiam panis, si farinæ admisceatur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor, quam vera aqua, non posset ex eo confici sacramentum, quia non esset verus panis.

ARTICULUS VIII.

439

Utrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

4. d. 11. q. 2. art. 4. q. 4. & 1. cor. 11. lect. 6.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod oporteat aquam in magna quantitate apponi. Sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua; unde dicitur Joann. 19. *Qui vidit testimonium perhibuit*: sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc Sacramento, nisi in magna quantitate poneretur: ergo videtur, quod aqua debeat apponi in magna quantitate.

2. Præterea. Parva aqua multo vino admixta corrumpitur: quod autem corruptum est, jam non est: ergo idem est apponere parum de aqua in hoc Sacramento, & nihil apponere: sed non licet nihil apponere: ergo non licet parum apponere.

Præ-

3. Præterea. Si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens, quod gutta aquæ in totum dolium projiceretur: sed hoc videtur ridiculum: ergo non sufficit, quod parva quantitas apponatur.

Sed Contra est, quod extra, de celebratione missarum, (cap. 13.) dicitur: „Perniciosus in tuis partibus inolevit abusus, videlicet quod in majori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quam de vino; cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis plus in ipso sit de vino, quam de aqua ponendum.“

Respondeo dicendum, quod circa aquam adjunctam vino, sicut Innocentius Tertius dicit in quadam Decretali, (c. Cum Marthæ de celebr. Mis.) triplex est opinio. Quidam enim dicunt, quod aqua adjuncta vino per se manet, vino converso in sanguinem: sed hæc opinio stare non potest: quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est nisi corpus, & sanguis Christi. Sicut enim Ambros. dicit in lib. de officiis: (hab. in lib. de initiand. c. 9. à med.) „Ante benedictionem, alia species nominatur, post benedictionem Corpus Christi significatur;“ alioquin non totum adoraretur veneratione patris.

Ed ideo alii dixerunt, quod sicut vinum convertitur in sanguinem, ita aqua convertitur in aquam, quæ de latere Christi fluxit. Sed nec hoc rationabiliter dici potest: quia secundum hoc aqua seorsum consecraretur à vino, sicut vinum à pane.

Et ideo, sicut ipse dicit, (scil. Innocent. loc. cit.) aliorum opinio probabilior est, qui dicunt, aquam converti in vinum, & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aqua, quod converteretur in vinum. Et ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & præcipue si vinum sit delile: quia si tanta fieret appositio aquæ ut solveretur species vini, non posset perfici sacramentum. Unde Julius I. Papa (in decret. 7. tom. 2. Conc.) reprehendit quosdam, qui pannum lineum musto intinctum per totum annum servant, & in tempore sacrificii aqua partem ejus lavant, & sic offerunt.

Ad primum ergo dicendum, quod sufficit ad sacramen-

menti hujus significationem ; quod sentiatur aqua, cum apponitur vino : non autem oportet , quod sit sensibilis post mixtionem.

Ad secundum dicendum , quod si aqua omnino non apponeretur , totaliter excluderetur significatio : sed cum aqua in vinum convertitur , significatur , quod populus Christo incorporatur.

Ad tertium dicendum , quod si aqua apponeretur dolio , non sufficeret ad significationem hujus sacramenti : sed oportet aquam vino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

QUÆSTIO LXXV.

De conversione panis , & vini in corpus , & sanguinem Christi , in octo articulos divisa.

Deinde considerandum est de conversione panis , & vini in corpus , & sanguinem Christi.

Et circa hoc quaruntur octo.

Primo. Utrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem , an solum secundum figuram , vel sicut in signo.

Secundo. Utrum in hoc sacramento remaneat substantia panis , & vini post consecrationem.

Tertio. Utrum substantia panis , vel vini post consecrationem hujus sacramenti annihiletur , aut in pristinam materiam resolvatur.

Quarto. Utrum panis possit converti in corpus Christi.

Quinto. Utrum in hoc sacramento post conversionem remaneant accidentia panis , & vini.

Sexto. Utrum , facta consecratione , remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

Septimo. Utrum ista conversio fiat in instanti.

Octavo. Utrum hæc sit falsa : Ex pane fit corpus Christi.

ARTICULUS I.

*Utrum in hoc Sacramento sit corpus Christi secundum
veritatem.*

*Sup. q. 65. a. 3. cor. prin. & inf. q. 76. per totam
& 4. d. 2. prin. & 4. con. e. 61.
& 1. Corinth. 11.*

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod in hoc sacramento non sit Corpus Christi secundum veritatem, sed solum secundum figuram, vel sicut in signo. Dicitur enim Joan 6. quod dum Dominus dixisset: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, &c.* multi ex discipulis ejus audientes dixerunt: *Durus est hic sermo: quibus ipse dixit. Spiritus est, qui vivificat; caro non prodest quicquam; quasi diceret, secundum expositionem August. super Psal. 98. (parum à med. tom. 8.) „Spiritualiter intelligite, „quæ locutus sum; non hoc corpus, quod videtis, „manducaturi estis, & bibaturi illum sanguinem, quem „fusuri sunt, qui me crucifigent: sacramentum autem quod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificavit vos; caro autem non prodest quicquam.“*

2. Præterea, Dominus dicit Matth. ult. *Ecce ego vobiscum sum omnibus die usque ad consummationem seculi: quod exponens August. (Tract. 30. in Joan. à princ. tom. 9.) dicit. „Donec seculum finiatur, „sursum est Dominus; sed tamen & hic nobiscum est „veritas Domini; corpus enim, in quo resurrexit, „in uno loco oportet esse; veritas autem ejus ubique diffusa est: „non ergo secundum veritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.*

3. Præterea, Nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cum nec angelo conveniat: eadem enim ratione posset esse ubique; sed corpus Christi est verum corpus, & est in cælo: ergo videtur, quod non sit secundum veritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

Præ-

4. Præterea. Sacramenta Ecclesiæ ad utilitatem fidelium ordiuntur: sed secundum Gregorium in quadam Homilia, (*scil. 28. in Evangel. à princ.*) Regulus reprehenditur, quod quærebat corporalem Christi præsentiam; Apostoli etiam impediebantur recipere Spiritum sanctum, propter hoc quod affecti erant ad ejus præsentiam corporalem, ut August. dicit super illud Joan. 16. *Si non abiero, Paracliticus non venit ad vos: (Tract. 94. in Joan. à med. tom. 9.)* non ergo Christus secundum præsentiam corporalem est in sacramento altaris.

Sed Contra est, quod Hilarius dicit in 8. de Trinit. (*inter princ. & med.*), „De veritate carnis, & sanguinis Christi non est relictus ambigendi locus: nunc enim & ipsius Domini processione, & fide nostra caro ejus vere est cibus, & sanguis ejus vere est potus.“ & Ambros. dicit 6. de sacramentis: (*c. 1. in princ.*) *Sicut verus Dei filius est Dominus Jesus Christus; ita vera Christi caro est, quam accipimus, & verus sanguis ejus potus.*

Respondeo dicendum, quod *verum corpus Christi, & sanguinem esse in hoc sacramento, neque sensu, neque intellectu deprehendi potest, † al. deest ly intellectu † sed sola fide, quæ auctoritati divinæ innititur.* Unde super illud Luc. 22. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur,* dicit Cyrilus, (*hab. in Catena D. Th.*) *Non dubites an hoc verum sit; sed potius suscipe verba Salvatoris in fide, cum enim sit veritas, non mentitur.*

Hoc autem conveniens est, primo quidem perfectioni novæ legis. Sacrificia enim veteris legis illud verum sacrificium passionis Christi continebant solum in figura, secundum illud Hebr. 10. *Umbram habens lex futurorum honorum, non ipsam rerum imaginem.* Et ideo oportuit, ut aliquid plus haberet sacrificium novæ legis à Christo institutum; ut scilicet contineret ipsum Christum passum, non solum in significatione, vel figura, sed etiam in rei veritate. Et ideo hoc sacramentum, quod ipsum Christum realiter continet, ut Dionys. dicit 3. cap. Eccl. Hierarch. (*vers. fin.*) est perfectivum omnium aliorum sacramentorum, in quibus

bus virtus Christi participatur. *Secundo* hoc competit charitati Christi, ex qua pro salute nostra corpus verum nostræ naturæ assumpsit. Et quia maximæ proprium amicitie est convivere amicis, ut Philos. dicit 9. Ethic. (cap. 12. tom. 5.) sui præsentiam corporalem nobis repromittit in præmium, dicens Matth. 24. *Ubi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Interim tamen nec sua præsentia corporali nos in hac peregrinatione destituit; sed per veritatem corporis, & sanguinis sui nos sibi conjungit in hoc sacramento. Unde ipse dicit Joan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Unde hoc sacramentum est maximæ charitatis signum, & nostræ spei sublevamentum ex tam familiari conjunctione Christi ad nos. *Tertio* hoc competit perfectioni fidei, quæ sicut est de divinitate Christi, ita est de ejus humanitate, secundum illud Joan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite.* Et quia fides est invisibilem, sicut divinitatem suam nobis exhibet Christus invisibiliter, ita & in hoc sacramento carnem suam nobis exhibet invisibili modo.

Quæ quidam non attendentes posuerunt, corpus, & sanguinem Christi non esse in hoc sacramento nisi sicut in signo: quod est tamquam hæreticum abjiciendum, utpote verbis Christi contrarium. Unde & Berengarius, qui primus hujus erroris auctor fuerat, postea coactus est suum errorem revocare, & veritatem fidei confiteri. (ut hab. c. *Ego Berengarius, de consecrat. dist. 2.*)

Ad primum ergo dicendum, quod ex hac auctoritate prædicti hæretici occasionem errandi sumpserunt male verba August. intelligentes. Cum enim August. dicit: *Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis:* non intendit excludere veritatem corporis Christi, sed quod non erat manducandum in hac specie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit: *Sacramentum quod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos,* non intendit, quod corpus Christi sit in hoc sacramento solum secundum mysticam significationem, sed *spiritualiter* dicit, id est, *invisibiliter, & per virtutem Spiritus sancti.* Unde super Joan. exponens id quod

dicitur: *Caro non prodest quicquam*, (*Tract. 27. parum ante med. tom. 9.*) dicit. „Sed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe sic intellexerunt manducandam, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur. Accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimum; nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret, ut habitaret in nobis.“

Ad secundum dicendum, quod verbum illud Augustini, & omnia similia sunt intelligenda de corpore Christi, secundum quod videtur in propria specie; secundum quod etiam ipse Dominus dicit Matth. 26. *Me autem non semper habebitis*. Invisibiliter tamen sub speciebus hujus sacramenti est, ubicumque hoc sacramentum perficitur.

Ad tertium dicendum, quod corpus Christi non est eo modo in hoc sacramento, sicut corpus in loco, quod suis dimensionibus loco commensuratur, sed quodam speciali modo, qui est proprius huic sacramento. Unde dicimus, quod corpus Christi est in diversis altaribus, non sicut in diversis locis, sed sicut in sacramento; per quod non intelligimus, quod Christus sit ibi solum sicut in signo, licet sacramentum sit in genere signi; sed intelligimus corpus Christi hic esse, sicut dictum est, (*in cor. art.*) secundum modum proprium huic sacramento.

Ad quartum dicendum, quod ratio procedit de presentia corporis Christi, prout est præseus per modum corporis, id est, prout est in sua specie visibili; non autem prout est spiritualiter, id est, invisibili modo, & virtute spiritus. Unde Aug. dicit super Joan. (*Tract. 29. circ. med. tom. 9.*) „Si intellexisti spiritualiter verba Christi de carne sua, spiritus, & vita tibi sunt: si intellexisti carnaliter, etiam si spiritus, & vita sunt, sed tibi non sunt.“

ARTICULUS II.

441

Utrum in hoc Sacramento remaneat substantia panis, & vini post consecrationem.

Inf. a. 6. cor. & q. 77. a. 1. & 5. & 4. d. 11. q. 1. a. 1. q. 1. & d. 12. q. 1. a. 1. q. 3. & 4. cont. c. 63. princ. & quol. 7. a. 9. & q. 9. a. 5. ad 3. & 1. Cor. 11. lect. 4. & 5.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod in hoc Sacramento remaneat substantia panis, & vini post consecrationem. Dicit enim Damasc. in 4. lib. (*orth. fid. cap. 14. circ. med.*) *Quia consuetudo est hominibus comedere panem, & vinum bibere, conjugavit eis Deus divinitatem, & fecit ea corpus, & sanguinem suum. Et ita panis communicationis non panis simplex est, sed unitus divinitati: sed conjugatio est rerum actu existentium, ergo panis, & vinum simul sunt in hoc sacramento cum corpore, & sanguine Christi.*

2. Præterea. Inter Ecclesiæ sacramenta debet esse conformitas: sed in aliis sacramentis substantia materiæ manet, sicut in Baptismo substantia aquæ, & in Confirmatione substantia chrismatis: ergo & in hoc sacramento substantia panis, & vini manet.

3. Præterea. Panis, & vinum assumuntur in hoc sacramento, in quantum significant ecclesiasticam unitatem; propterea unus panis fit ex multis granis, & unum vinum ex multis racemis, ut Augustinus dicit in lib. de Symbolo. (*hab. Tract. 26. in Joan. aliquant. ante fin. tom. 9.*) Sed hoc pertinet ad ipsam substantiam panis, & vini: ergo substantia panis, & vini remanet in hoc sacramento.

Sed Contra est, quod Ambros. dicit in lib. 4. de Sacramentis: (*implic. c. 4. & l. 6. c. 1.*) *Licet figura panis, & vini videatur; tamen nihil aliud, quam caro Christi, & sanguis post consecrationem credenda sunt.*

Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt, post consecrationem substantiam panis, & vini in hoc sacramento remanere.

Sed

Sed hæc positio stare non potest. *Primo* quidem, quia per hanc positionem tollitur veritas hujus sacramenti; ad quam pertinent, ut verum corpus Christi in hoc sacramento existat, quod quidem ibi non est ante consecrationem. Non autem aliquid potest esse alieubi, ubi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conversionem in ipsum, sicut in domo aliqua de novo incipit esse ignis, aut quia illuc deferatur, aut quia ibi generatur. Manifestum est autem, quod corpus Christi non incipit esse in hoc sacramento per motum localem. *Primo* quidem, quia sequeretur, quod desineret esse in cælo, non enim quod localiter movetur, pervenit de novo ad aliquem locum, nisi deserat priorem. *Secundo*, quia omne corpus localiter motum pertransit omnia media: quod hic dici non potest. *Tertio*, quia impossibile est, quod unus motus ejusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diversa loca: cum tamen in pluribus locis corpus Christi sub hoc sacramento simul esse incipiat. Et ideo relinquitur, quod non possit aliter corpus Christi incipere esse de novo in hoc sacramento, nisi per conversionem substantiæ panis in ipsum: quod autem convertitur in aliquid, facta conversione, non manet. Unde relinquitur, quod salva veritate hujus sacramenti, substantia panis post consecrationem remanere non possit.

Secundo, quia hæc positio contrariatur formæ hujus sacramenti, in qua dicitur: *Hæc est corpus meum*, quod non esset verum, si substantia panis ibi remaneret: nunquam enim substantia panis est corpus Christi: sed potius esset dicendum: *Hic est corpus meum*.

Tertio, quia contrariatur venerationi hujus sacramenti, si aliqua substantia creata esset ibi, quæ non posset adoratione latricæ adorari.

Quarto, quia contrariatur ritui Ecclesiæ, secundum quem post corporalem cibum non licet sumere corpus Christi; cum tamen post unam hostiam consecratam liceat sumere aliam. Unde hæc positio vitanda est tanquam hæretica.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus confugavit divinitatem suam, id est, divinam virtutem, pani, & vino, non ut remaneant in hoc sacramento, sed ut

faciat inde corpus, & sanguinem suum.

Ad secundum dicendum, quod in aliis sacramentis non est ipse Christus realiter, sicut in hoc sacramento. Et ideo in aliis sacramentis manet substantia materiæ, non autem in isto.

Ad tertium dicendum, quod species, quæ remaneat in hoc sacramento, ut infra dicitur, (q. 77. art. 3. & 4.) sufficiunt ad significationem huius sacramenti: nam per accidentia cognoscitur ratio substantiæ.

ARTICULUS III.

442

Utrum substantia panis, vel vini post consecrationem huius sacramenti annihiletur.

4. dist. 11. quæst. 1. art. 2. & 4. cont. cap. 63. pr. & quol. 5. art. 1. & quol. 9. art. 5. ad 3. & 1. Cor. 11. lect. 5.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod substantia panis post consecrationem huius sacramenti annihiletur, aut in pristinam materiam resolvatur. Quod enim est aliquid corporale, oportet alicubi esse: sed substantia panis, quæ est quidam corporale, non manet in hoc sacramento, ut dictum est, (art. præc.) nec etiam est dare aliquem locum, ubi sit: ergo non est aliquid post consecrationem. Igitur aut est annihilata, aut in præjacentem materiam resoluta.

2. Præterea. Illud quod est terminus à quo in quolibet mutatione, non remanet, nisi forte in potentia materiæ: sicut cum ex aere fit ignis, forma aeris non manet nisi in potentia materiæ: & similiter quando ex albo fit nigrum: sed in hoc sacramento substantia panis, aut vini se habet sicut terminus à quo, corpus autem, vel sanguis Christi sicut terminus ad quem, dicit enim Ambros. in lib. de officiis, (lib. 1. de invidiand. cap. 9. à med.) *Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem Christi significatur*: ergo, facta consecratione, substantia panis, vel vini non manet, nisi forte resoluta in suam materiam.

3. Præterea. Oportet alterum contradictorium esse

verum : sed hæc est falsa : *Facta consecratione , substantia panis , vel vini est aliquid : ergo hæc est vera : Substantia panis , vel vini est nihil.*

Sed Contra est , quod Augustinus dicit in lib. 83. QQ. (q. 21. tom. 4.) *Deus non est causa tendendi in non esse : sed hoc sacramentum divina virtute perficitur : ergo in hoc sacramento non annihilatur substantia panis , aut vini.*

Respondeo dicendum , quod quia substantia panis , vel vini non manet in hoc sacramento , quidam impossibile reputantes , quod substantia panis , vel vini in corpus , vel sanguinem Christi convertatur , posuerunt , quod per consecrationem substantia panis , vel vini vel resolvatur in præjacentem materiam , vel quod annihiletur.

Præjacens autem materia , in quam corpora mixta resolvi possunt , sunt quatuor elementa. Non enim potest resolutio fieri in materiam primam , ita quod sine forma existat : quia materia sine forma esse non potest. Cum autem post consecrationem nihil sub speciebus sacramenti remaneat , nisi corpus , & sanguis Christi , oportebit dicere , quod elementa , in quæ resoluta est substantia panis , vel vini , inde discedant per motum localem : quod sensu perciperetur. Similiter etiam substantia panis , vel vini manet usque ad ultimum instans consecrationis : in ultimo autem instanti consecrationis jam est ibi substantia corporis , vel sanguinis Christi ; sicut in ultimo instanti generationis jam inest forma. Unde non erit dare aliquod instans , in quo sit ibi præjacens materia. Non enim potest dici , quod paulatim substantia panis , vel vini resolvatur in præjacentem materiam , vel successive egrediatur de loco specierum : quia sic hoc inciperet fieri in ultimo instanti suæ consecrationis ; simul sub aliqua parte hostiæ esset corpus Christi cum substantia panis : quod est contra prædicta. (*hic supr. & art. præc.*) Si vero hoc incipiat fieri ante consecrationem , erit dare aliquod tempus , in quo sub aliqua parte hostiæ neque erit substantia panis , neque erit corpus Christi , quod est inconveniens. Et hoc ipsimet perpendisse videntur.

Unde posuerunt illud sub disjunctione, scilicet vel quod annihiletur, vel in præjacentem materiam resolvatur.

Sed nec hoc potest esse: quia non est dare aliquem modum, quo corpus Christi verum esse incipiat in hoc sacramento, nisi per conversionem substantiæ panis in ipsum; quæ quidem conversio tollitur, posita vel annihilatione substantiæ panis, vel resolutione in præjacentem materiam. Similiter etiam non est dare, unde talis resolutio vel annihilatio in hoc sacramento causetur, cum effectus sacramenti significetur per formam: neutrum autem horum significetur per hæc verba formæ: *Hæc est corpus meum.* Unde patet, prædicam positionem esse falsam.

Ad primum ergo dicendum, quod substantia panis, vel vini, facta consecratione, neque sub speciebus sacramenti manet, neque alibi; non tamen sequitur, quod annihiletur: convertitur enim in corpus Christi: sicut non sequitur, si aer, ex quo generatus est ignis, non sit ibi, vel alibi, quod sit annihilatus.

Ad secundum dicendum, quod forma, quæ est terminus à quo, non convertitur in aliam formam; sed una forma succedit alteri in subjecto; & ideo prima forma non remanet nisi in potentia materiæ. Sed hic substantia panis convertitur in corpus christi, ut supra dictum est. (*In corp. & art. præced.*) Unde ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quod licet post consecrationem hæc sit falsa: *Substantia panis est aliquid*: id tamen, in quod substantia panis est conversa, est aliquid; & ideo substantia panis non est annihilata.

Utrum panis possit converti in corpus Christi.

Infr. art. 6. cor. & art. 8. cor. & ad 5. & 4. dist. 11. quæst. 2. art. 1. quæst. 2. ad 1. & quæst. 3. ad 3. & art. 3. quæst. 1. per tot. & 4. con. cap. 63. & quol. 5. art. 11. & op. 2. cap. 8. & 1. Cor. 11. lect. 4. & lect. 5.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod panis non possit converti in Corpus Christi. Conversio enim quædam mutatio est: sed in omni mutatione oportet esse aliquod subjectum, quod prius est in potentia, & postea in actu: ut enim dicitur 3. *Physic.* (*tex. 6. tom. 2.*) *motus est actus existentis in potentia*: non est autem dare aliquod subjectum substantiæ panis, & corporis Christi: quia de ratione substantiæ est, quod sit non in subjecto, ut dicitur in *Prædicamentis*; (*cap. de substant. tom. 1.*) non ergo potest esse, quod tota substantia panis convertatur in Corpus Christi.

2. Præterea. Forma illius, in quod aliquid convertitur de novo, incipit esse in materia ejus, quod in ipsum convertitur: sicut cum aer convertitur in ignem prius non existentem, forma ignis incipit de novo esse in materia aeris: & similiter cum cibus convertitur in hominem prius non existentem, forma hominis incipit esse de novo in materiam cibi. Si ergo panis convertitur in corpus Christi, necesse est quod forma corporis Christi de novo incipiat esse in materia panis, quod est falsum; non ergo panis convertitur in substantiam corporis Christi.

3. Præterea. Quæ sunt secundum se diversa, nunquam unum eorum fit alterum; sicut albedo nunquam fit nigredo, sed subjectum albedinis fit subjectum nigredinis, ut dicitur in 1. *Physicor.* (*tex. 43. & seq. tom. 2.*) Sed sicut duæ formæ contrariæ sunt secundum se diversæ, utpote principia formalis differentiæ existentes; ita duæ materiæ signatæ sunt secundum se diversæ, utpote existentes principia materialis distinc-

tionis, ergo non potest esse, quod hæc materia panis fiat hæc materia, quæ individuat corpus Christi. Et ita non potest esse, quod substantia hujus panis convertatur in substantiam corporis Christi.

Sed Contra est, quod Euseb. Emiss. dicit: (hom. de Pascha, quæ incipit: Magnitudo cœlest. parum à princ.) „Novum tibi, & impossibile esse non debet, „quod in Christi substantiam terrena, & mortalia con- „vertuntur.“

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (art. 1. huj. q.) cum in hoc sacramento sit verum corpus Christi, nec incipiat ibi esse de novo per motum localem, cum etiam nec corpus Christi sit ibi sicut in loco, ut ex dictis patet, (a. 2. huj. q.) *necesse est dicere, quod incipiat ibi esse per conversionem substantiæ panis in ipsum.*

Hæc tamen conversio non est similis conversionibus naturalibus, sed est omnino supernaturalis, sola Dei virtute effecta. Unde Ambros. dicit in lib. de Sacramento: (hab. 1. de initiand. c. 9. à med.) „Liquet, „quod præter naturæ ordinem Virgo generavit; & hoc „quod conficimus, corpus ex Virgine est: quid ergo „quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præ- „ter naturam sit ipse Dominus Jesus partus ex Virgi- „ne? *Et super illud Joan. 6. Verba, quæ ego locutus „sum vobis, scilicet de hoc sacramento, spiritus, & „vita sunt, dicit Chrysost. (hom. 46. in Joan ante „med.) id est, spiritualia sunt, nihil habentia car- „uale, neque consequentiam naturalem; sed eruta „sunt ab omni tali necessitate, quæ in terra, & à „legibus, quæ hic positæ sunt.“* Manifestum est enim quod omne agens agit, in quantum est actu. Quodlibet autem agens creatum est determinatum in suo actu, cum sit determinati generis, & speciei. Et ideo cujuslibet agentis creatis actio fertur super aliquem determinatum actum. Determinatio autem cujuslibet rei in esse actuali est per ejus formam. Unde nullum agens naturale, seu creatum potest agere, nisi ad immutationem formæ, & propter hoc omnis conversio, quæ fit secundum leges naturæ, est formalis. Sed Deus est actus infinitus, ut in prima parte habitum est, (q. 7.

a. 1. & q. 15. a. 2.) unde ejus actio se extendit ad totam naturam entis. Non igitur solum potest perficere conversionem formalem, ut scilicet diversæ formæ sibi in eodem subjecto succedant; sed conversionem totius entis, ut scilicet tota substantia hujus convertatur in totam substantiam illius. Et hoc igitur divina virtute in hoc sacramento, nam tota substantia panis convertitur in totam substantiam corporis Christi, & tota substantia vini in totam substantiam sanguinis Christi. Unde hæc conversio non est formalis, sed substantialis; nec continetur inter species motus naturalis, sed proprio nomine potest dici transubstantiatio.

Ad primum ergo dicendum, quod objectio procedit de mutatione formali; quia formæ proprium est in materia, vel subjecto esse; non autem habet locum in conversione totius substantiæ. Unde cum hæc conversio substantialis importet quemdam ordinem substantiarum, quarum una convertitur in alteram, est sicut in subjecto in utraque substantia, sicut ordo, & numerus.

Ad secundum dicendum, quod illa objectio procedit de conversione formali, seu mutatione: quia oportet, sicut dictum est, (*in corp. & art. præc.*) formam esse in materia, vel subjecto: non autem habet locum in conversione totius substantiæ, cujus non est accipere aliquid subjectum.

Ad tertium dicendum, quod virtute agentis finiti non potest forma in formam mutari, nec materia in materiam; sed virtute agentis infiniti, quod habet actionem in totum ens, potest talis conversio fieri: quia utrique formæ, & utrique materiæ est communis natura entis; & id quod est entitatis in una, potest auctor entis convertere in id quod est entitatis in altera, sublato eo, per quod ab illa distinguebatur.

ARTICULUS V.

444

Utrum in hoc Sacramento remaneant accidentia panis, & vini post conversionem.

Sup. a. 2. ad 3. & infr. q. 76. a. 1. ad 3. & 4. dis. 11. q. 1. a. 1. q. 2. & d. 12. q. 2. a. 1. q. 2. & 1. Cor. 11. lect. 5. co. 2. fin.

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod in hoc Sacramento non remaneant accidentia panis, & vini. Remoto enim priori, removetur & posterius; sed substantia est naturaliter prior accidente, ut probatur 7. Metaphys. (tex. 4. tom. 3.) cum igitur, facta consecratione, non remaneat substantia panis in hoc sacramento, videtur, quod non possint remanere accidentia ejus.

2. Præterea. In sacramento veritatis non debet esse aliqua deceptio: sed per accidentia judicamus de substantia; videtur ergo, quod decipiatur humanum iudicium, si remanentibus accidentibus, substantia panis non remaneat; non ergo hoc est conveniens huic sacramento.

3. Præterea. Quamvis fides nostra non sit subjecta rationi, non tamen est contra rationem, sed supra ipsam: ut in principio hujus operis dictum est: (q. 1. a. 2. & 8. & 2. 2. q. 1. art. 4. & 5. & q. 10. a. 1. ad 1.) sed ratio nostra habet ortum à sensu: ergo fides nostra non debet esse contra sensum: est autem contra sensum, dum sensus iudicat esse panem, & fides credit esse substantiam corporis Christi; non ergo hoc est conveniens huic sacramento, quod accidentia panis subjecta sensibus maneant, & substantia panis non maneat.

4. Præterea. Illud quod manet, conversione facta, videtur esse subjectum mutationis; si ergo accidentia panis manent, conversione facta, videtur, quod ipsa accidentia sint conversionis subjectum, quod est impossibile; nam accidentis non est accidens: non ergo in hoc sacramento debent remanere accidentia panis, & vini.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. Sentent. Prosperi, (*hab. c. 41. de consecr. dist. 2.*) *Non in specie panis, & vini, quam videmus, res invisibiles, id est, carnem, & sanguinem honoramus.*

Respondeo dicendum, quod, *sensu apparet, facta consecratione, omnia accidentia panis, & vini remanere.*

Quod quidem rationabiliter per divinam providentiam fit. *Primo* quidem, quia non est consuetum hominibus, sed horribile carnem hominis comedere, & sanguinem bibere. Et ideo proponuntur nobis caro & sanguis Christi sumenda sub speciebus illorum, quæ frequentius in usum hominis veniunt, sc. panis, & vini. *Secundo* ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideretur, si sub specie propria Dominum nostrum manducaremus. *Tertio*, ut dum invisibiliter corpus, & sanguinem Domini nostri sumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dicitur in lib. de causis, (*proposit. 1. inter op. Arist. tom. 3.*) effectus plus dependent à causa prima, quam à causa secunda. Et ideo virtute Dei, qui est causa prima omnium, fieri potest ut remaneant posteriora, prioribus sublatis.

Ad secundum dicendum, quod in hoc sacramento nulla est deceptio: sunt enim ibi secundum rei veritatem accidentia, quæ sensibus dijudicantur: intellectus autem, cujus est proprium objectum substantia, ut dicitur in 3. de Anima, (*tex. 26. tom. 2.*) per fidem à deceptione præservatur.

Et sic patet responsio ad Tertium. Nam fides non est contra sensum, sed est de eo, ad quod sensus non attingit.

Ad quartum dicendum, quod hæc conversio non proprie habet subiectum, ut dictum est, (*a. præc. ad 1. & 2.*) sed tamen accidentia, quæ remanent, habent aliquam similitudinem subiecti.

*Utrum facta consecratione, remaneat in hoc Sacramento
forma substantialis panis.*

*Inf. q. 77. art. 1. & 6. cor. & 4. dis. 11. q. 1. art. 1.
q. 3. & d. 12. q. 1. art. 2. q. 3. cor. & 1. Cor. 11.
lect. 4. fin.*

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis. Dictum est enim, (*art. præc.*) quod, facta consecratione, remanent accidentia: sed cum panis sit quoddam artificiale, etiam forma ejus est accidens: ergo remanet, facta consecratione.

Præterea. Forma corporis Christi est anima, dicitur enim in 2. de Anima, (*text. 4. 5. & 6. tom. 2.*) quod *anima est actus corporis physici, potentia vitam habentis*: sed non potest dici, quod forma substantialis panis convertatur in animam: ergo videtur, quod remaneat facta consecratione.

3. Præterea. Propria operatio rei sequitur formam substantialem ejus: sed illud quod remanet in hoc sacramento, nutrit, & omnem operationem facit quæm faceret panis existens: ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramento, facta consecratione.

Sed Contra. Forma substantialis panis est de substantia panis: sed substantia panis convertitur in corpus Christi, sicut dictum est. (*art. 1. & 4. huj. q.*) ergo forma substantialis panis non manet.

Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt, quod facta consecratione, non solum remanent accidentia panis, sed etiam forma substantialis ejus.

Sed hoc esse non potest. *Primo* quidem, quia si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane converteretur in corpus Christi, nisi sola materia: & ita sequeretur, quod non converteretur in corpus Christi totum, sed in ejus materiam: quod repugnat formæ sacramenti, qua dicitur: *Hoc est corpus meum.* *Secundo*, quia si forma substantialis panis remaneret, aut re-

maneret in materia, aut à materia separata. *Primum* autem esse non potest: quia si remaneret in materia panis, tunc tota substantia panis remaneret: quod est contra prædicta. (*art. 2. huj. q.*) In alia autem materia remanere non posset: quia propria forma non est nisi in propria materia. Si autem remaneret à materia separata, iam esset forma intelligibilis actu, & etiam intelligens: nam omnes formæ à materia separata sunt tales. *Tertio* esset inconueniens huic sacramento; nam accidentia panis in hoc sacramento remanent, ut sub eis videatur corpus Christi, non autem sub propria specie, sicut supra dictum est. (*art. præc.*)

Et ideo dicendum est, quod forma substantialis panis non remanet.

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet, arte fieri aliquid, cuius forma non est accidens, sed forma substantialis; sicut arte possunt produci ranæ, & serpentes: talem enim formam non producit ars virtute propria, sed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis, virtute igitur decoquentis materiam ex farina, & aqua confectam.

Ad secundum dicendum, quod anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet & esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis. Convertitur igitur forma panis in formam corporis Christi, secundum quod dat esse corporeum, non autem secundum quod dat esse animatum tali animæ.

Ad tertium dicendum, quod operationum panis quædam consequuntur ipsum ratione accidentium: sicut imutare sensum: & tales operationes inveniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter ipsa accidentia quæ remanent: quædam autem operationes consequuntur panem, vel ratione materiæ; sicut quod convertatur in aliquid, vel ratione formæ substantialis, sicut est operatio consequens speciem eius, puta quod confirmat cor hominis: & tales operationes inveniuntur in hoc sacramento, non propter formam, vel materiam, quæ remaneat, sed inia miraculose conferuntur ipsis accidentibus, ut infra dicetur. (*quæst. 77. art. 3. 5. 6.*)

ARTICULUS VII.

446

Utrum ista conversio fiat in instanti.

*Sup. art. 3. corp. & inf. q. 78. art. 2. & 3. cor. & 4.
d. 11. q. 1. a. 4. cor. & art. 3. q. 2. per tot.
& 1. cont. c. 73.*

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod ista conversio non fiat in instanti, sed sit successiva. In hac enim conversione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi, non ergo utramque est in eodem instanti, sed in duobus instantibus: sed inter quælibet duo instantia est tempus medium: ergo oportet, quod hæc conversio fiat secundum successionem temporis, quod est inter ultimum instans, quo ibi est panis, & primum instans, quo ibi est corpus Christi.

2. Præterea. In omni conversione est fieri, & factum esse: sed hæc duo non sunt simul; quia quod fit, non est; quod autem factum est, jam est: ergo in hac conversione est prius, & posterius: & ita oportet, quod non sit instantanea, sed successiva.

3. Præterea. Ambros. dicit in lib. 4. de Sacram. (cap. 4. parum à princ.) quod istud sacramentum Christi sermone conficitur: sed sermo Christi successive profertur: ergo hæc conversio fit successive.

Sed Contra est, quod hæc conversio perficitur virtute infinita, cujus est subito operari.

Respondeo dicendum, quod aliqua mutatio est instantanea triplici ratione. Uno quidem modo ex parte formæ, quæ est terminus mutationis. Si enim sit aliqua forma, quæ recipiat magis, & minus, successive acquiritur subjecto; sicut sanitas: & ideo quia forma substantialis non recipit magis, & minus, inde est, quod subito fit ejus introductio in materia. Alio modo ex parte subjecti, quod quandoque successive præparatur ad susceptionem formæ; & ideo aqua successive calefit: quando vero ipsum subjectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam; sicut diaphanum subito illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod

est infinitæ virtutis: unde statim potest materiam ad formam disponere; sicut dicitur Marci 7. quod cum Christus dixisset: *Ephpheta, quod est adaperire, statim aperta sunt aures hominis, & solutum est vinculum linguæ ejus.*

Et his tribus rationibus hæc conversio est instantanea. Primo quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conversio, non suscipit magis, neque minus: *Secundo*, quia in hac conversione non est aliquod subjectum, quod successive præparetur: *Tertio* quia agitur Dei virtute infinita.

Ad primum ergo dicendum, quod quidam non simpliciter concedunt, quod inter quælibet duo instantia sit tempus medium. Dicunt enim, quod hoc habet locum in duobus instantibus, quæ referuntur ad eundem motum, non autem in duobus instantibus, quæ referuntur ad diversa: unde inter instans, quod mensurat finem quietis, & aliud instans, quod mensurat principium motus, non est tempus medium.

Sed in hoc decipiuntur; quia unitas temporis, & instantis, vel etiam pluralitas eorum non accipitur secundum quoscumque motus, sed secundum primum motum cæli, qui est mensura omnis motus, & quietis.

Et ideo alii hoc concedunt in tempore, quod mensurat motum dependentem ex motu cæli. Sunt autem quidam motus ex motu cæli non dependentes, nec ab eo mensurati, sicut in prima parte dictum est de motibus Angelorum: (q. 53. a. 3.) Unde inter duo instantia illis motibus respondentia non est tempus medium.

Sed hoc non habet locum in proposito: quia quamvis ista conversio secundum se non habeat ordinem ad motum cæli, consequitur tamen prolationem verberum, quam necesse est, motu cæli mensurari. Et ideo necesse est, inter quælibet duo instantia circa istam conversionem signata esse tempus medium.

Quidam ergo dicunt, quod instans, in quo ultimo est panis, & instans, in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per comparationem ad mensurata, sed sunt unum per comparationem ad tempus mensuratum; sicut cum duæ lineæ se contingunt, sunt duo puncta

ex parte duarum linearum, unum autem punctum ex parte loci continentis.

Sed hoc non est simile; quia instans, & tempus particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea, & punctum corporibus; sed solum extrinseca, sicut corporibus locus.

Unde alii dicunt, quod est idem instans re, sed aliud ratione.

Sed secundum hoc sequeretur, quod realiter opposita essent simul; nam diversitas rationis non variat aliud ex parte rei.

Et ideo dicendum est, quod hæc conversio, sicut dictum est, (*in corp. art.*) perficitur per verba Christi, quæ à sacerdote proferuntur, ita quod ultimum instans prolationis verborum est primum instans, in quo est in sacramento corpus Christi: in toto autem tempore præcedente est ibi substantia panis: cujus temporis non est accipere aliquod instans proxime præcedens ultimum; quia tempus non componitur ex instantibus consequenter se habentibus, ut probatur 6. *Physic.* (*à princ. l. tom. 2.*) Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi; non est autem dare ultimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare ultimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, ut patet per *Philos.* in 8. *Physic.* (*tex. 72. tom. 2.*)

Ad secundum dicendum, quod in mutationibus instantaneis simul est fieri, & factum esse; sicut simul est illuminare, & illuminatum esse; dicitur enim in talibus factum esse, secundum quod jam est, fieri autem, secundum quod ante non fuit.

Ad tertium dicendum, quod ista conversio sicut dictum est, (*in resp. ad 1.*) fit in ultimo instanti prolationis verborum; tunc enim completur verborum significatio, quæ est efficax in sacramentorum formis. Et ideo non sequitur, quod ista conversio sit successiva.

Utrum hæc sit falsa : ex pane fit corpus Christi,

4. d. 11. q. 1. a. 4.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod hæc sit falsa : *Ex pane fit corpus Christi.* Omne enim id, ex quo fit aliquid, etiam dicitur quod fit aliud, sed non convertitur; dicimus enim, quod ex albo fit nigrum, & quod album fit nigrum; & licet dicamus, quod homo fiat niger, non tamen dicimus, quod ex homine fiat nigrum, ut patet in 1. *Physic. (tex. 4. tom. 2.)* si ergo verum est, quod ex pane fiat corpus Christi; verum erit dicere, quod panis fiat corpus Christi; quod videtur esse falsum: quia panis non est subjectum factionis, sed magis est terminus: ergo non vere dicitur, quod ex pane fiat corpus Christi.

2. Præterea. Eieri determinatur ad esse, vel ad factum esse; sed hæc nunquam est vera: *Panis est corpus Christi:* vel, *Panis est factus corpus Christi:* vel etiam: *Panis erit corpus Christi:* ergo videtur, quod nec etiam hæc sit vera: *Ex pane fit corpus Christi.*

3. Præterea. Omne id, ex quo fit aliquid, convertitur in id, quod fit ex eo: sed hæc videtur esse falsa: *Panis convertitur in corpus Christi:* quia hæc conversio videtur esse miraculosior, quam creatio mundi; in qua tamen non dicitur, quod non ens convertitur in ens: ergo videtur, quod etiam hæc sit falsa: *Ex pane fit corpus Christi.*

4. Præterea. Illud, ex quo fit aliquid, potest esse illud: sed hæc est falsa: *Panis potest esse corpus Christi:* ergo & hæc est falsa: *Ex pane fit Corpus Christi.*

Sed Contra est, quod Ambros. dicit in lib. 4. de Sacramentis: (c. 4. cir. princ.) *Ubi accedit consecratio, de pane fit corpus Christi.*

Respondeo dicendum, quod hæc conversio panis in corpus Christi quantum ad aliquid convenit cum crea-

tione, & cum transmutatione naturali: & quantum ad aliquid differt ab utroque, est enim commune his tribus ordo terminorum; sc. ut post hoc sit hoc, (in creatione enim est, esse post non esse; in hoc sacramento corpus Christi post substantiam panis; in transmutatione naturali album post nigrum, vel ignis post aerem) & quod prædicti termini non sint simul. Convenit autem conversio, de qua nunc loquimur, cum creatione, quia in neutra earum est aliquod commune subjectum utrique extremorum: cuius contrarium apparet in omni transmutatione naturali: convenit vero hæc conversio cum transmutatione naturali in *duobus*, licet non similiter. *Primo* quidem, quia in utraque unum extremorum transit in aliud; sicut panis in corpus Christi, & aer in ignem; non autem non eus convertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit utrobique, nam in hoc sacramento tota substantia panis transit in totum corpus Christi: sed in transmutatione naturali materia unius suscipit formam alterius, priori forma deposita. *Secundo* conveniunt in hoc, quod utrobique remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione: differenter tamen, nam in transmutatione naturali remanet eadem materia, vel subjectum: in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia.

Et ex his potest accipi, qualiter differenter in talibus loqui debeamus, quia enim in nullo prædictorum trium extrema sunt simul, ideo in nullo eorum potest unum extremum de alio prædicari per verbum substantivum præ-entis temporis. Non enim dicimus, *Non ens est ens*, vel, *Panis est corpus Christi*, vel, *Aer est ignis*, vel, *Album est nigrum*. Propter ordinem vero extremorum possemus uti in omnibus hac propositione *Ex*, quæ ordinem designat, *possumus enim vere, & propriè dicere, quod ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex aere ignis, vel ex albo nigrum*. Quia vero in creatione unum extremorum non transit in alterum, non possumus in creatione uti verbo conversionis; ut dicamus, quod non ens convertitur in ens: quo tamen verbo uti possumus in hoc sacramento, sicut & in transmutatione naturali. Sed quia in hoc sacramento tota substantia in totam substantiam mutatur, propter

ter hoc hæc conversio proprie transsubstantiatio vocatur.

Rursus quia hujus conversionis non est accipere ali-
quod subjectum, ea quæ verificantur in conversione na-
turali ratione subjecti, non sunt concedenda in hac
conversione. Et primo quidem manifestum est, quod
potentia ad oppositum consequitur subjectum, ratione
cuius dicimus, quod *album potest esse nigrum*, & *aer*
potest esse ignis: licet hæc non sit, ita propria sicut
prima; nam subjectum albi, in quo est potentia ad ni-
gredinem, est tota substantia albi: non enim albedo
est pars ejus: subjectum autem formæ aeris est pars
ejus: unde cum dicitur, *Aer potest esse ignis*, verifi-
catur ratione partis per synecdochen. Sed in hac con-
versione, & similiter in creatione, quia nullum est
subjectum, non dicitur quod unum extremum possit
esse aliud; sicut *quod non ens possit esse ens*, vel *quod*
panis possit esse corpus Christi: & eadem ratione non
potest proprie dici, quod *de non ente fiat ens*, vel *quod*
de pane fiat corpus Christi: quia hæc propositio, *DE*,
designat causam consubstantialem: quæ quidem con-
substantialitas extremorum in transmutationibus natu-
ralibus attenditur penes convenientiam in subjecto. Et
simili ratione non conceditur, quod *panis erit corpus*
Christi, vel *quod fiat corpus Christi*; sicut neque conce-
ditur in creatione, quod *non ens erit ens*, vel *quod non*
ens fiat ens: quia hic modus loquendi verificatur in
transmutationibus naturalibus ratione subjecti: puta
cum dicimus, quod *album sit nigrum*, vel *album erit*
nigrum.

Quia tamen in hoc sacramento, facta conversione,
aliquid idem manet, scilicet, accidentia panis, ut su-
pra dictum est, (a. 5. hu. q.) secundum quandam si-
militudinem aliquæ harum locutionum possunt concedi,
scilicet, *quod panis sit corpus Christi*, vel, *Panis erit cor-*
pus Christi, vel, *De pane fit corpus Christi*: ut nomi-
ne panis non intelligatur substantia panis, sed in uni-
versali hoc quod sub speciebus panis continetur, sub
quibus prius continetur substantia panis, & postea
corpus Christi.

Ad primum ergo dicendum, quod illud, ex quo
aliquid fit, quandoque quidem importat simul subiec-
tum

tum cum uno extremorum transmutationis: sicut cum dicitur: *Ex albo fit nigrum*: & sic etiam dici potest: *Hoc fit illud*, id est, *album fit nigrum*. Quandoque vero importat solum oppositum, vel extremum: sicut cum dicitur, *Ex mane fit dies*. Et sic non conceditur, quod *hoc fiat illud*, id est, quod *mane fiat dies*. Et ita etiam in proposito, licet proprie dicatur, quod *ex pane fiat corpus Christi*; non tamen proprie dicitur, quod *panis fiat corpus Christi*, nisi secundum quamdam similitudinem, ut dictum est. (*in corp.*)

Ad secundum dicendum, quod illud, ex quo fit aliquid, quandoque erit illud propter subjectum, quod importatur. Et ideo cum hujus conversionis non sit aliquid subjectum, non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod in hac conversione sunt plura difficiliora, quam in creatione, in qua hoc solum difficile est, quod aliquid sit ex nihilo, quod tamen pertinet ad proprium modum productionis primæ causæ, quæ nihil aliud præsupponit: sed in hac conversione non solum est difficile, quod hoc totum convertitur in illud totum; ita quod nihil prioris remaneat, (quod non pertinet ad communem modum productionis alicujus causæ) sed etiam habet hoc difficile, quod accidentia remaneant, corrupta substantia, & multa alia, de quibus in sequentibus agetur: tamen verbum conversionis recipitur in hoc sacramento, non autem in creatione, sicut dictum est. (*in corp. art.*)

Ad quartum dicendum, quod, sicut dictum est, (*in corp.*) potentia pertinet ad subjectum, quod non est accipere in hac conversione; & ideo non conceditur, quod panis possit esse corpus Christi, non enim hæc conversio fit per potentiam passivam creaturæ, sed per solam potentiam activam creationis.

QUÆSTIO LXXVI.

De modo quo Christus est in hoc Sacramento, in octo articulos divisa.

Deinde considerandum est de modo quo Christus existit in hoc Sacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo. Utrum totus Christus sit sub hoc sacramento.

Secundo. Utrum totus Christus sit sub utraque specie sacramenti.

Tertio. Utrum totus Christus sit sub qualibet parte specierum.

Quarto. Utrum dimensiones corporis Christi totæ sint in hoc sacramento.

Quinto. Utrum corpus Christi sit in hoc sacramento localiter.

Sexto. Utrum corpus Christi moveatur ad motum hostiæ, vel calicis post consecrationem.

Septimo. Utrum corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo saltem glorificato.

Octavo. Utrum verum corpus Christi remaneat in hoc sacramento, quando miraculose apparet sub specie pueri, vel carnis.

ARTICULUS I.

448

Utrum totus Christus contineatur sub hoc Sacramento.

Inf. q. 79. a. 1. ad 3. & 4. d. 10. a. 2. & quo. 7. art. 8. & Joan. 6. lect. 6. fi.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod non totus Christus contineatur sub hoc Sacramento. Christus enim incipit esse in hoc sacramento per conversionem panis, & vini, sicut dictum est: (*quæst. præc. a. 4.*)
sed

sed manifestum est, quod panis, & vinum non possunt converti neque in divinitatem Christi, neque in ejus animam: cum ergo Christus existat ex tribus substantialibus, sc. divinitate, anima, & corpore, ut supra habitum est: (quæst. 2.) videtur, quod totus Christus non sit sub hoc sacramento.

2. Præterea, Christus est in hoc sacramento, secundum quod competit refectioni fidelium, quæ in cibo, & potu consistit, sicut supra dictum est: (quæst. 74. a. 1.) sed Dominus dicit Joan. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*: ergo solum caro, & sanguis Christi continentur in hoc sacramento: sunt autem multæ aliæ partes corporis Christi; puta nervi, ossa, & alia hujusmodi: non ergo totus Christus continetur sub hoc sacramento.

3. Præterea, Corpus majoris quantitatis non potest totum contineri sub minoris quantitatis mensurâ: sed mensura panis, & vini consecrati est multo minor, quam propria mensura corporis Christi; non potest ergo esse, quod totus Christus sub hoc sacramento contineatur.

Sed Contra est, quod Ambros. dicit in lib. de Offic. (lib. 1. de initiand. c. 9. sub fin.) *In illo sacramento Christus est.*

Respondeo dicendum, quod omnino necesse est confiteri secundum fidem catholicam, quod totus Christus sit in hoc sacramento.

Sciendum tamen, quod aliquid Christi est in hoc sacramento dupliciter. Uno modo quasi ex vi sacramenti. Alio modo ex naturali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti est sub speciebus sacramenti id, in quod directe convertitur substantia panis, & vini præexistens; prout significatur per verba formæ, quæ sunt effectiva in hoc sacramento, sicut & in cæteris mutationibus; puta cum dicitur; *Hoc est corpus meum*, vel: *Hic est sanguis meus*. Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud, quod realiter est conjunctum ei, in quod prædicta conversio terminatur. Si enim aliqua duo sunt realiter conjuncta, ubicumque est unum realiter, oportet & aliud esse. Sola enim operatione animæ discernuntur, quæ

quæ realiter sunt conjuncta.

Ad primum ergo dicendum, quod quia conversio panis, & vini non terminatur ad divinitatem, vel animam Christi, consequens est, quod divinitas, vel anima Christi non sit in hoc sacramento ex vi sacramenti, sed ex reali concomitantia. Quia enim divinitas corpus assumptum nunquam deposuit, ubicunque est corpus Christi, necesse est & ejus divinitatem esse; & ideo in hoc sacramento necesse est esse divinitatem Christi, concomitantem ejus corpus. Unde in Symbolo Ephesio (*gener. 3. p. 1. cap. 26. in eplst. Cyril. c. 7. tom. 3.*) legitur: „participes effici-
„mur corporis, & sanguinis Christi, non ut com-
„mune carnem percipientes, nec ut viri sanctifica-
„ti, & Verbo conjuncti secundum dignitatis unita-
„tem, sed vere vivificatricem, & ipsius Verbi pro-
„prium factam.“ Anima vero realiter separata fuit à corpore, ut supra dictum est. (*quæst. 50. art. 3. & 4.*) Et ideo si in illo triduo mortis fuisset hoc sacramentum celebratum, non fuisset ibi anima Christi nec ex vi Sacramenti, nec ex reali concomitantia: sed Rom. 6. anima ejus semper est realiter corpori ejus unita. Et ideo in hoc sacramento corpus quidem Christi est ex vi sacramenti, anima autem Christi ex reali concomitantia.

Ad secundum dicendum, quod ex vi sacramenti sub hoc sacramento continetur, quantum ad species panis, non solum caro, sed totum corpus Christi, scilicet ossa, nervi, & alia hujusmodi. Et hoc apparet ex forma hujus sacramenti, in qua non dicitur, *Hæc est caro mea*: sed: *Hoc est corpus meum*. Et ideo cum Dominus dixit Joan. 6. *Caro mea vero est cibus*, caro ponitur ibi pro toto corpore: quia secundum consuetudinem humanam videtur esse magis manducationi accommodata; prout scilicet homines carnibus animalium vescuntur commuiter, non autem ossibus, vel aliis hujusmodi.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*quæst. 75. a. 5.*) facta conversione panis in corpus Christi, vel vini in sanguinem, accidentia utriusque manent. Ex quo patet, quod dimensiones panis,
vel

vel vini non convertuntur in dimensiones corporis Christi, sed substantia in substantiam; & sic substantia corporis Christi, vel sanguinis est sub hoc sacramento ex vi sacramenti, non autem dimensiones corporis, vel sanguinis Christi. Unde patet, quod corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ, & non per modum quantitatis. Propria autem totalitas substantiæ continetur indifferenter in parva, vel magna quantitate; sicut tota natura aeris in magno, vel parvo aere; & tota natura hominis in magno, vel parvo homine. Unde & tota substantia corporis, & sanguinis Christi continetur in hoc sacramento post consecrationem, sicut ante consecrationem continebatur ibi tota substantia panis, & vini.

ARTICULUS II.

449

Utrum totus Christus contineatur sub utraque specie hujus Sacramenti.

Inf. q. 78. a. 6. ad 2. & q. 79. a. 1. ad 3. & q. 80. a. 11. ad 3. & 4. d. 11. q. 2. a. 1. q. 1. ad 2. & Jo. 6. lec. 7. & 1. Cor. 11. lec. 6.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod non sub utraque specie hujus sacramenti totus Christus contineatur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur, non virtute specierum, sed virtute ejus, quod sub speciebus continetur; quia species erant etiam ante consecrationem, ex qua est virtus hujus sacramenti: si ergo nihil continetur sub una specie, quod non contineatur sub alia, sed totus Christus continetur sub utraque, videtur, quod altera illarum superfluat in hoc sacramento.

2. Præterea. Dictum est, (*art. præc. in corp. & ad 2.*) quod sub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur; sicut ossa, nervi, & alia hujusmodi: sed sanguis est una partium humani corporis sicut patet per Arist. in lib. 3. de Animal. (*scil. de hist. animal. c. 2. & l. 2. de partib. animal. cap. 2. tom. 4.*) si ergo sanguis Christi continetur sub specie

cie

cie panis, sicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet seorsum sanguis consecrari, sicut neque seorsum consecratur aliqua alia pars corporis.

3. Præterea. Quod jam factum est, iterum fieri non potest: sed corpus Christi jam incepit esse in hoc sacramento per consecrationem panis: ergo non potest esse, quod de novo incipiat esse per consecrationem vini: & ita sub specie vini non continebitur corpus Christi, & per consequens nec totus Christus: non ergo sub utraque specie totus Christus continetur.

Sed Contra est, quod 1. Cor. 11. super illud: *Benedicite calicem*, dicit Glos. (*ord.*) *Sub utraque specie*, scilicet panis, & vini, *idem somitur*: & ita videtur sub utraque specie totus Christus esse.

Respondeo dicendum, ,, certissime tenendum esse, ,, quod sub utraque specie sacramenti totus est Christus: ,, aliter tamen, & aliter.“

Nam sub speciebus panis est quidem corpus Christi ex vi sacramenti, sanguis autem ex reali concomitantia, sicut supra dictum est (*a. præc. ad 1.*) de anima, & divinitate Christi: sub speciebus vero vini est quidem sanguis Christi ex vi sacramenti, corpus autem Christi ex reali concomitantia, sicut anima, & divinitas; eo quod nunc sanguis Christi non est ab ejus corpore separatus, sicut fuit tempore passionis, & mortis: unde si tunc fuisset hoc sacramentum celebratum, sub speciebus panis fuisset corpus Christi sine sanguine, & sub speciebus vini sanguis sine corpore, sicut erat in rei veritate.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis totus Christus sit sub utraque specie, non tamen frustra. Nam *primo* quidem hoc valet ad representandam passionem Christi, in qua seorsum fuit sanguis à corpore separatus: unde & in forma consecrationis sanguinis fit mentio de ejus effusione. *Secundo* hoc est conveniens usui hujus sacramenti, ut seorsum exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum, & sanguis in potum. *Tertio* quantum ad effectum, secundum quod supra dictum est, (*q. 74. a. 1.*) quod corpus exhibetur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ.

Ad secundum dicendum, quod in passione Christi,

ti, cujus hoc sacramentum est memoriale, non fuerunt aliæ partes corporis ab invicem separatæ, sicut sanguis, sed corpus indissolutum permansit; secundum quod legitur Exodi 12. *Nec os illius confringetis.* Et ideo in hoc sacramento seorsum consecratur sanguis à corpore, non autem aliqua alia pars ab alia.

Ad tertium dicendum, quod, sicut dictum est, (*in corp.*) corpus Christi non est sub specie vini ex vi sacramenti, sed ex reali concomitantia & ideo per consecrationem vini non fit sibi corpus Christi per se, sed concomitanter.

ARTICULUS III. 450

Utrum sit totus Christus sub qualibet parte specierum panis, vel vini.

4. d. 10. a. 3. q. 3. & d. 12. q. 1. a. 3. q. 2. ad 3.
& 4. con. c. 67. & quod. 4. a. 8. cor. fi.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod non sit totus Christus sub qualibet parte specierum panis, vel vini. Species enim illæ dividi possunt in infinitum; si ergo Christus totus est sub qualibet parte specierum prædictarum, sequeretur, quod infinitus esset in hoc sacramento: quod est inconveniens: nam infinitum repugnat, non solum naturæ, sed etiam gratiæ.

2. Præterea. Corpus Christi, cum sit organicum, habet partes determinate distantes: est enim de ratione organici corporis determinata distantia singularum partium ab invicem, sicut oculi ab oculo, & oculi ab aure. Sed hoc non posset esse, si sub qualibet parte specierum esset totus Christus: oporteret enim, quod sub qualibet parte esset quælibet pars; & ita ubi esset una pars, esset & alia; non ergo potest esse, quod totus Christus sit sub qualibet parte hostiæ, vel vini contenti in calice.

3. Præterea. Corpus Christi semper veram retinet corporis naturam, nec unquam mutatur in spiritum: sed de ratione corporis est, ut sit quantitas positionem habens, ut patet in Prædicamentis: (*c. de quant.*)

tit. tom. I.) Sed ad rationem hujus quantitatis pertinet, quod diversæ partes in diversis partibus loci existant; non ergo potest esse, ut videtur, quod totus Christus sit sub qualibet parte specierum.

Sed Contra est, quod Aug. dicit in quodam Sermone: (*id hab. Gregor. in Sacramentar. Dominica 5. post Epiph.*) „Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet in singulis.“

Respondeo dicendum, quod, sicut ex supradictis patet, (*a. præc. 5. a. I. huj. q.*) quia in hoc sacramento substantia corporis Christi est ex vi sacramenti, quantitas autem dimensiva ex vi realis concomitantis, ideo corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ, id est; per modum, quo substantia est sub dimensionibus, non autem per modum dimensionum, id est, non per modum illum, quo quantitas dimensiva alicujus corporis est sub quantitate dimensiva loci.

Manifestum est autem quod natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionum, sub quibus continetur; sicut sub qualibet parte panis est tota natura aeris, & sub qualibet parte aeris est tota natura panis, & hoc indifferenter, sive sint dimensiones actu divisæ; sicut cum aer dividitur, vel panis secatur vel etiam sint actu indivisæ, divisibiles vero potentia. Et ideo „manifestum est, quod totus Christus est sub qualibet parte specierum panis, etiam hostia integra, manente, & non solum cum fragitur,“ sicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine, quæ apparet in speculo, quæ apparet una in speculo integro, in speculo autem fracto apparent singulæ in singulis partibus, quod quidem non est omnino simile: quia multiplicatio hujusmodi imaginum accidit in speculo fracto propter diversas reflexiones ad diversas partes speculi: hic autem non est nisi una consecratio, propter quam corpus Christi est in hoc sacramento.

Ad primum ergo dicendum, quod numerus sequitur divisionem. Et ideo quamdiu quantitas manet indivisa actu, neque substantia alicujus rei est pluries sub dimensionibus propriis, neque corpus Christi sub dimensionibus panis, & per consequens neque infinites, sed

toties, in quot partes dividitur.

Ad secundum dicendum, quod illa determinata distantia partium in corpore organico fundatur super quantitate dimensiona ipsius: ipsa autem natura substantiæ præcedit etiam quantitatem dimensionam. Et ideo, quia conversio substantiæ panis directe terminatur ad substantiam corporis Christi, secundum cuius modum proprie, & directe est in hoc sacramento corpus Christi, talis distantia partium est quidem in ipso corpore Christi vero; sed non secundum hanc distantiam comparatur ad hoc sacramento, sed secundum modum suæ substantiæ, sicut dictum est. (*in corp. & a. 1. h. q.*)

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de natura corporis, quam habet secundum quantitatem dimensionam. Dicitur est autem, (*in corp.*) quod corpus Christi comparatur ad hoc sacramento, non ratione quantitatis dimensionæ, sed ratione suæ substantiæ, sicut dictum est. (*ibid.*)

ARTICULUS IV.

451

Utrum tota quantitas dimensiona corporis Christi sit in hoc sacramento.

4. d. 10. ar. 2. q. 3. & 4. & d. 12. q. 1. a. 2. q. 1. cor. & 4. con. cap. 63. 64. & 67. Et quol. 7. art. 8. cor.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod non quantitas dimensiona corporis Christi sit in hoc sacramento. Dicitur est enim, (*a. præc.*) quod totum corpus Christi continetur sub qualibet parte hostiæ consecratæ: sed nulla quantitas dimensiona tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte ejus; ergo est impossibile, quod tota quantitas dimensiona corporis Christi contineatur in hoc sacramento.

2. Præterea impossibile est duas quantitatis dimensionas esse simul, etiamsi una sit separata, & alia in corpore naturali, ut patet per Philosophum in 3. Metaphys. (*tex. 9. tom. 3.*) Sed in hoc sacramento remanet quantitas dimensiona panis, ut sensu apparet, non

ergo est ibi quantitas dimensiva corporis Christi.

3. Præterea. Si duæ quantitates dimensivæ inæquales juxta se ponantur, major extenditur ultra minorem; sed quantitas dimensiva corporis Christi est multo major, quam quantitas dimensiva hostiæ consecratæ secundum omnem dimensionem: si ergo in hoc sacramento sit quantitas dimensiva corporis Christi cum quantitate dimensiva hostiæ, quantitas dimensiva corporis Christi extendetur ultra quantitatem hostiæ, quæ tamen non est sine substantia corporis Christi; ergo substantia corporis Christi erit in hoc sacramento etiam præter species panis: quod est inconveniens, cum substantia corporis Christi non sit in hoc sacramento nisi per consecrationem panis, ut dictum est. (*a. hu. q.*) Impossibile ergo videtur, quod tota quantitas dimensiva corporis Christi sit in hoc sacramento.

Sed Contra est, quod quantitas dimensiva corporis alicujus non separatur secundum esse à substantia ejus: sed in hoc sacramento est tota substantia corporis Christi, ut supra habitum est; (*a. præc.*) ergo tota quantitas dimensiva corporis Christi est in hoc sacramento.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est (*a. i. hu. q.*) dupliciter aliquid Christi est in hoc sacramento: uno modo ex vi sacramenti: alio modo ex reali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti quantitas dimensiva corporis Christi non est in hoc sacramento; ex vi enim sacramenti est in hoc sacramento illud, in quo directe conversio terminatur. Conversio autem, quæ fit in hoc sacramento, directe terminatur ad substantiam corporis Christi, non autem ad dimensiones ejus, quod patet ex hoc, quod quantitas dimensiva panis remanet, facta consecratione, sola substantia panis transeunte.

Quia tamen substantia corporis Christi realiter dividitur à sua quantitate dimensiva, & ab aliis accidentibus; inde est, quod ex vi realis concomitantie in hoc sacramento tota quantitas dimensiva corporis Christi, & omnia accidentia ejus.

Ad primum ergo dicendum, quod modus esse cujuslibet rei determinatur secundum id quod est ei

se, non autem secundum id quod est ei per accidens: sicut corpus est in visu, secundum quod est album, non autem secundum quod est dulce, licet idem corpus sit album, & dulce: unde & dulcedo est in visu secundum albedinis, non secundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi hujus sacramenti est in altari substantia corporis Christi, quantitas autem dimensioniva ejus est ibi concomitanter, & quasi per accidens; ideo quantitas dimensioniva corporis Christi est in hoc sacramento, non secundum proprium modum, (ut scilicet sit tota in toto, & singulæ partes in singulis partibus) sed per modum substantiæ, cujus natura est tota in toto, & tota in qualibet parte.

Ad secundum dicendum, quod duæ quantitates dimensionivæ non possunt naturaliter simul esse in eodem, ita quod utraq; sit ibi secundum proprium modum quantitatæ dimensionivæ. In hoc autem sacramento quantitas dimensioniva panis est secundum proprium modum, scil. secundum commensurationem quandam; non autem quantitas dimensioniva corporis Christi, sed est ibi per modum substantiæ, ut dictum est. (*in corp. & a. præc. ad 2.*)

Ad tertium dicendum, quod quantitas dimensionivæ corporis Christi non est in hoc sacramento secundum modum commensurationis, qui est proprius quantitatæ, ad quem pertinet quod major quantitas extendatur ultra minorem, sed est ibi per modum jam dictum. (*in corp. & in solut. præc.*)

ARTICULUS V.

452

Utrum corpus Christi sit in hoc sacramento sicut in loco.

*Inf. art. 6. c. & ad 1. & 4. d. 10. ar. 1. ad 5. 6. 7. & 8.
& art. 3. quæst. 2. ad 2. & 4. conc. cap. 64. fin.
& quæst. 1. art. 12. ad 2.*

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod corpus Christi sit in hoc Sacramento sicut in loco. Esse enim in aliquo definitivè, vel circumscriptivè, est pars ejus quod est esse in loco: sed corpus Christi videtur esse

definitive in hoc sacramento; quia ita est, ubi sunt species panis, vel vini, quod non est in alio loco altaris: videtur etiam ibi esse circumscriptive; quia ita continetur superficie hostiæ consecratæ, quod nec excedit, nec exceditur: ergo corpus Christi est in hoc Sacramento sicut in loco.

2. Præterea. Locus specierum panis non est vacuus: natura enim non patitur vacuum: nec est ibi substantia panis, ut supra habitum est: (*q. præc. a. 2.*) Sed est ibi solum corpus Christi: ergo corpus Christi replet locum illum: sed omne quod replet locum aliquem, est in eo localiter: ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

3. Præterea. Sicut dictum est, (*a. præc. & a. 3. hu. q.*) in hoc sacramento est corpus Christi cum sua quantitate dimensiva, & cum omnibus suis accidentibus: sed esse in loco est accidens corporis; unde & ibi connumeratur inter novem genera accidentium: ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

Sed Contra est, quod oportet locum, & locatum esse æqualia, ut patet per Philos. in 4. *Physic. (ter. 30. tom. 2.)* Sed locus, ubi est hoc sacramentum, est multo minor, quam corpus Christi: ergo corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco.

Respondeo dicendum, quod, sicut jam dictum est, (*a. 3. h. q.*) corpus Christi non est in hoc sacramento secundum proprium modum quantitatis dimensivæ, sed magis secundum modum substantiæ. Omne autem corpus locatum est in loco secundum modum quantitatis dimensivæ, in quantum scilicet commensuratur loco secundum suam quantitatem dimensionem. Unde relinquitur, quod *corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco, sed per modum substantiæ*: eo scilicet modo, quo substantia continetur à dimensionibus: succedit enim substantia corporis Christi in hoc sacramento substantiæ panis; unde sicut substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiæ, ita nec substantia corporis Christi: non tamen substantia corporis Christi est subjectum illarum dimensionum, sicut erat substantia panis. Et ideo substantia panis ratione suarum dimensionum localiter erat

Ibi; quia comparabatur ad locum illum mediantibus propriis dimensionibus: substantia autem corporis Christi comparatur ad locum illum mediantibus dimensionibus alienis: ita quod è converso dimensiones propriæ corporis Christi comparantur ad locum illum mediante substantia; quod est contra rationem corporis locati. Unde nullo modo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

Ad primum ergo dicendum, quod corpus Christi non est in hoc sacramento definitive: quia sic non esset alibi quam in hoc altari, ubi conficitur hoc sacramentum; cum tamen sit & in cœlo in propria specie, & in multis aliis altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiam patet, quod non est in hoc sacramento circumscriptive: quia non est ibi secundum commensurationem propriæ quantitatis, ut dictum est. (*in corp.*) Quod autem non est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc quod sit ibi definitive, vel circumscriptive, sed ad hoc quod incipit ibi esse per consecrationem, & conversionem panis, & vini, ut supra dictum est. (*qu. præc. a. 3. & 4.*)

Ad secundum dicendum, quod locus ille, in quo est corpus Christi, non est vacuus: neque tamen proprie est repletus substantia corporis Christi, quæ non est ibi localiter, sicut dictum est, (*in corp. a.*) sed est repletus speciebus sacramentorum, quæ habent replere locum, vel propter naturam dimensionum, vel saltem miraculose, sicut & miraculose subsistunt per modum substantiæ.

Ad tertium dicendum, quod accidentia corporis Christi sunt in hoc sacramento, sicut supra dictum est, (*a. præc.*) secundum realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis Christi sunt in hoc sacramento, quæ sunt ei intinseca. Esse autem in loco est accidens per comparisonem ad extrinsecum continens. Et ideo non oportet, quod Christus sit in hoc sacramento sicut in loco.

ARTICULUS VI.

Utrum corpus Christi sit mobiliter in hoc Sacramento.

4. d. 10. a. 4. q. 4. & op. 11. a. 34.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento. Dicit enim Philos. in 2. Top. (c. 3. loco 24. tom. 1.) quod *motis nobis, moventur ea quæ in nobis sunt*: quod quidem est verum etiam de spiritali substantia animæ: sed christus est in hoc sacramento, ut supra habitum est: (a. 1. hu. qu.) ergo movetur ad motum ipsius.

2. Præterea. Veritas debet respondere figuræ: sed de agno paschali, qui erat figura hujus sacramenti, non remanebat *quicquam usque mane*, sicut præcipitur Exodi 12. ergo neque etiamsi hoc sacramentum reservetur in crastinum, erit ibi corpus Christi: & ita non est immobiliter in hoc sacramento.

3. Præterea. Si corpus Christi remaneat sub hoc sacramento etiam in crastino, pari ratione remanebit & per totum sequens tempus: non enim potest dici, quod desinat ibi esse, cessantibus speciebus; quia esse corporis Christi non dependet à speciebus illis: non autem remanet sub hoc sacramento Christus per totum tempus futurum, videtur ergo, quod statim in crastino, vel post modicum tempus desinat esse sub hoc sacramento: & ita videtur, quod Christus mobiliter sit in hoc sacramento.

Sed Contra. Impossibile est, idem esse motum, & quietum; quia sic contradictoria verificarentur de eodem: sed corpus Christi in cælo quietum residet; non ergo est mobiliter in hoc sacramento.

Respondeo dicendum, quod cum aliquid est unum subjecto, & multiplex secundum esse, nihil prohibet secundum aliquid moveri, & secundum aliquid immobile permanere: sicut corpori est aliud esse album, & aliud esse magnum: unde potest moveri secundum albedinem, & permanere immobile secundum magnitudinem.

Chris-

Christo autem non est idem esse secundum se, & esse sub hoc sacramento; quia per hoc quod dicimus ipsum esse sub hoc sacramento, significatur quædam habitudo ejus ad hoc sacramentum. *Secundum igitur hoc esse non movetur Christus per se secundum locum, sed solum per accidens;* quia Christus non est in hoc sacramento sicut in loco, sicut prædictum est: (*a. præc.*) quod autem non est in loco, non movetur per se in loco, sed solum ad motum ejus, in quo est. „ Simi- „ liter autem neque per se movetur secundum esse, „ quod habet in hoc sacramento, quacumque alia mu- „ tatione, „ puta quantum ad hoc quod desinat esse sub hoc sacramento: quia illud quod de se habet esse indeficiens, non potest esse deficiendi principium, sed alio deficiente, hoc desinit esse in eo: sicut Deus, cujus esse est indeficiens, & immortale, desinit esse in aliqua creatura corruptibili per hoc, quod creatura corruptibilis desinit esse. Et hoc modo cum Christus habeat de se esse indeficiens, & incorruptibile, non desinit esse sub hoc sacramento, neque per hoc quod ipsum desinat esse, neque etiam per motum localem sui, ut ex dictis patet: (*art. præc.*) sed solum per hoc, quod species hujus sacramenti desinant esse. Unde patet, quod *Christus per se loquendo immobiliter est in hoc sacramento.*

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de motu per accidens, quo ad motum nostri moventur ea quæ in nobis sunt: aliter tamen ea quæ per se possunt esse in loco, sicut corpora; & aliter ea quæ per se non possunt esse in loco, sicut formæ, & spirituales substantiæ. Ad quem modum potest reduci, quod dicimus Christum moveri per accidens, secundum esse quod habet in hoc sacramento, in quo non est sicut in loco.

Ad secundum dicendum, quod hac ratione moti videntur fuisse quidam ponentes, quod corpus Christi non remaneat sub hoc sacramento, si in crastinum reservetur. Contra quos Cyrillus dicit: (*hab. in Cat. D. Thom. sup. illud Lucae 22. Hoc est corpus meum*) „ Insa- „ viunt quidam dicentes mysticam benedictionem ces- „ sare à sanctificatione, si quæ ejus reliquæ remanse-

„rint in diem subsequentem: non enim mutatur sacramentum corpus Christi, sed virtus benedictionis, & vivificativa gratia jugis in eo est: “ sicut etiam omnes aliæ consecrationes immobiliter manent, permanentibus rebus consecratis: propter quod non iterantur. Veritas autem licet figuræ respondeat, tamen figura non potest eam adæquare.

Ad tertium dicendum, quod corpus Christi remanet in hoc sacramento, non solum in crastino, sed etiam in futuro, quousque species sacramentales manent, quibus cessantibus, desinit esse corpus Christi sub eis, non quia ab eis dependeat, sed quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species; per quem modum Deus desinit esse dominus creaturæ desinentis.

ARTICULUS. VII.

454

Utrum corpus Christi, prout est in hoc Sacramento, possit videri ab aliquo oculo saltem glorificato.

Infr. art. 8. co. 2. & 4. dist. 10. art. 1. q. 2. ad 3. & art. 4. quæst. 1. per tot. & q. 4. ad 2. & in expoli. ad 1. 2. & 4.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo saltem glorificato. Oculus enim noster impeditur à visione corporis Christi in hoc sacramento existentis, propter species sacramentales ipsum circumvelantes: sed oculus glorificatus non potest ab aliquo impediri, quin corpora quælibet videat, prout sunt: ergo oculus glorificatus potest videre corpus Christi, prout est in hoc sacramento.

2. Præterea. Corpora gloriosa sanctorum erunt configurata corpori claritatis Christi, ut dicitur Phil. 3. Sed oculus Christi videt seipsum, prout est in hoc sacramento: ergo pari ratione quilibet alius oculus glorificatus potest ipsum videre.

3. Præterea. Sancti in resurrectione erunt æquales Angelis, ut dicitur Lucæ 20. Sed Angeli vident corpus Christi, prout est in hoc sacramento: quia etiam

dæ-

dæmones inveniuntur huic sacramento reverentiam exhibere, & ipsum timere: ergo pari ratione oculus glorificatus potest Christum videre, prout est in hoc sacramento.

Sed Contra. Nihil idem existens potest simul ab eodem videri in diversis speciebus: sed oculus glorificatus semper videt Christum, prout est in sua specie, secundum illud Isai. 33. *Regem in decore suo videbunt*: ergo videtur, quod non videat Christum, prout est sub specie hujus sacramenti.

Respondeo dicendum, quod duplex est oculus; scilicet *corporalis* proprie dictus, & *intellectualis*, qui per similitudinem dicitur. *A nullo autem oculo corporali corpus Christi potest videri, prout est in hoc sacramento.* Primo quidem, quia corpus visibile per sua accidentia immutat medium. Accidentia autem corporis Christi sunt in hoc sacramento mediante substantia; ita scilicet quod accidentia corporis Christi non habent immediatam habitudinem neque ad hoc sacramentum, neque ad corpora, quæ ipsum circumstant; & ideo non possunt immutare medium, ut sic ab aliquo corporali oculo videri possint. Secundo, quia, sicut supra dictum est, (art. 1. huj. q. ad 3.) corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ. Substantia autem, in quantum hujusmodi, non est invisibilis oculo corporali; neque subjacet alicui sensui, sed nec etiam imaginationi; sed soli intellectui, cujus objectum est quod quid est, ut dicitur in 3. de Anima. (tex. 26. tom. 2.)

Et ideo, proprie loquendo, „ corpus Christi secundum modum essendi, quem habet in hoc sacramento, neque sensu, neque imaginatione perceptibile est, sed solo intellectu; qui dicitur oculus spiritalis. Percipitur autem diversimode à diversis intellectibus.“ Quia enim modus essendi, quo Christus est in hoc sacramento, est penitus supernaturalis, à supernaturali intellectu, scilicet divino, secundum se visibilis est, & per consequens ab intellectu beato vel angeli, vel hominis, qui secundum participatam claritatem divini intellectus videt ea, quæ supernaturalia sunt per visionem divinæ essentiae: ab intellectu au-

tem hominis viatoris non potest conspici nisi per fidem, sicut & cætera supernaturalia : sed nec etiam intellectus angelicus secundum sua naturalia sufficit ad hoc intuentum. Unde dæmones non possunt videre per intellectum Christum in hoc sacramento, nisi per fidem; cui non voluntarie assentiunt, sed ad eam evidentia signorum convincuntur, prout dicitur Jacobi 2. quod *dæmones credunt, & contremiscunt.*

Ad primum ergo dicendum, quod oculus noster corporeus per species sacramentales impeditur à visione corporis Christi sub eis existentis, non solum per modum tegumenti; (sicut impedimur videre id, quod est velatum quocumque corporali velamine) sed quia corpus Christi non habet habitudinem ad medium, quod circumstat hoc sacramento, mediantibus propriis accidentibus, sed mediantibus speciebus sacramentalibus.

Ad secundum dicendum, quod oculus corporalis Christi videt seipsum sub sacramento existentem: non tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub sacramento; quod pertinet ad solum intellectum. Nec tamen est simile de alio oculo glorioso: quia etiam ipse oculus Christi est sub hoc sacramento, in quo non conformatur ei alius oculus gloriosus.

Ad tertium dicendum, quod Angelus bonus, vel malus non potest aliquid videre oculo corporeo, sed solum oculo intellectuali. Unde non est similis ratio, ut ex dictis patet, (*in cor. art.*)

ARTICULUS VIII.

455

Utrum quando in hoc Sacramento apparet miraculose caro, vel puer, sit ibi vere corpus Christi.

4. d. 10. art. 2. q. 2. ad 3. & art. 4. q. 2. & 3. & op. 58. cap. 11.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod quando in hoc sacramento miraculose apparet caro, vel puer, non sit ibi vere corpus Christi. Corpus enim Christi desinit esse sub hoc sacramento, quando desinunt esse species sacramentales, ut dictum est: (*art. 6. huj. q.*)

Sed

Sed quando apparet caro, vel puer, desinunt esse species sacramentales: ergo non est ibi vere corpus Christi.

2. Præterea. Ubi cumque est corpus Christi, vel est ibi sub specie propria, vel sub specie sacramenti: sed quando tales apparitiones fiunt, manifestum est, quod non est ibi Christus sub specie propria: quia in hoc sacramento totus Christus continetur, qui permanet integer in forma, qua ascendit in cælum; cum tamen id quod miraculose apparet in hoc sacramento quandoque videatur, ut quædam parva caro, quandoque autem ut parvus puer: manifestum est etiam, quod non est ibi sub specie sacramenti, quæ est species panis, vel vini: ergo videtur, quod corpus Christi nullo modo sit ibi.

3. Præterea. Corpus Christi incipit esse in hoc sacramento per consecrationem, & conversionem, ut supradictum est: (q. 75. art. 2. 3. & 4.) Sed caro, & sanguis miraculose apparens non sunt consecrata, nec conversa in verum corpus, & sanguinem Christi, non ergo sub his speciebus est corpus vel sanguis Christi.

Sed Contra est, quod tali apparitione facta, eadem reverentia exhibetur ei quod apparet, quæ etiam primo exhibetur: quod quidem non fieret, si vere non esset ibi Christus, cui reverentiam patriæ exhibemus: ergo etiam tali apparitione facta, Christus est sub hoc sacramento.

Respondeo dicendum, quod *dupliciter* contingit talis apparitio, quæ quandoque in hoc sacramento miraculose videtur caro, aut sanguis, aut etiam aliquis puer. Quandoque enim hoc contingit ex parte videntium, quorum oculi immutantur tali immutatione, ac si expresse viderent exterius carnem, vel sanguinem, vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte sacramenti: & hoc quidem videtur contingere, quando uni videtur sub specie carnis, vel pueri, aliis tamen videtur, sicut & prius, sub specie panis: vel quando eidem ad horam videtur sub specie carnis, vel pueri, & postmodum sub specie panis. Nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, sicut accidit in magorum præstigiis: quia talis species divinitus formatur in oculo ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc

scil. quod manifestetur vere corpus Christi esse sub hoc sacramento: sicut etiam Christus absque deceptione apparuit discipulis euntibus in Emmaus. Dicit enim Ang. in lib. 2. de Quæst. Evang. (q. ultim. in princ. tom. 4.) quod *cum fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis.* Et quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte sacramenti, manifestum est, quod *non desinit Christus esse sub hoc sacramento, tali apparitione facta.*

Quandoque vero contingit talis apparitio non per solam immutationem videntium, sed specie quæ videtur realiter exterius existente: & hoc quidem videtur esse, quando sub tali specie ab omnibus videtur, & non ad horam, sed per longum tempus ita permanet: & in hoc casu quidam dicunt, quod est propria species corporis Christi. Nec obstat, quod quandoque non videtur ibi totus Christus, sed aliqua pars carnis, vel etiam videtur non in specie juvenili, sed in effigie puerili: quia in potestate corporis gloriosi est, quod videatur ab oculo non glorificato vel secundum totum, vel secundum partem, & in effigie vel propria, vel aliena, ut infra dicetur. (In Supplement. quæst. 85. art. 2. & 3.)

Sed hoc videtur esse inconueniens. *Primo* quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri, nisi in uno loco, in quo definitively continetur. Unde cum videatur in propria specie, & adoretur in cælis, sub propria specie non videtur in hoc sacramento. *Secundo*, quia corpus gloriosum, quod apparet ut vult, post apparitionem, cum voluerit, disparet, sicut dicitur Lucæ ultim. quod Dominus ex oculis discipulorum evanuit: hoc autem, quod sub specie carnis in hoc sacramento apparet, diu permanet: quinimo legitur quandoque esse inclusum, & multorum Episcoporum consilio in pixide reservatum: quod veras esset de Christo sentire, secundum propriam speciem. Et ideo dicendum est, quod manentibus dimensionibus, quæ prius fuerant, sit mirrenlose quedam immutatio circa alia accidentia, puta figuram, & colorem, & alia hujusmodi, ut videatur caro & vas sanguinis, aut etiam puer: & sicut

prins dictum est, (*hic sup.*) hoc non est deceptio: quia fit in figuram cuiusdam veritatis, scilicet ad ostendendum per hanc miraculosam apparitionem, quod in sacramento est vere corpus, & sanguis Christi. Et sic patet, quod *remanentibus dimensionibus, quæ sunt fundamenta aliorum accidentium*, ut infra dicitur, (*q. seq. art. 2.*) *remanet vere corpus Christi in hoc sacramento.*

Ad primum ergo dicendum, quod facta tali apparitione, species sacramentales quandoque quidem totaliter remanent in seipsis, quandoque autem secundum id quod est principale in eis, ut dictum est (*in corp. a.*)

Ad secundum dicendum, quod in huiusmodi apparitionibus, sicut dictum est, (*ibid.*) non videtur propria species Christi, sed species miraculose formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus, ut dictum est. (*ibid.*)

Ad tertium dicendum, quod dimensiones panis, & vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculose facta, quantum ad alia accidentia, ut dictum est. (*q. 75. a. 5.*)

QUÆSTIO LXXVII.

De accidentibus remanentibus in hoc Sacramento, in octo articulos divisa.

Deinde considerandum est de accidentibus remanentibus in hoc sacramento.

Et circa hoc quærentur octo.

Primo. Utrum accidentia, quæ remanent, sint sine subjecto.

Secundo. Utrum quantitas dimensioniva sit subjectum aliorum accidentium.

Tertio. Utrum huiusmodi accidentia possint immutare aliquod corpus extrinsecum.

Quarto. Utrum possint corrumpi.

Quinto. Utrum ex eis possit aliquid generari.

Sexto. Utrum possint nutrire.

Septimo. De fractione panis consecrati.

Octavo. Utrum vino consecrato possit aliquid permisceri.

ARTICULUS I.

456

Utrum accidentia remaneant sine subjecto in hoc sacramento.

Sup. q. 75. a. 5. & 1. d. 47. a. 4. cor. & 4. d. 12. q. 1. a. 1. & 4. cont. c. 63. & 65. & quol. 3. a. 1. & quodl. 4. a. 5. & op. 3. cap. 8. & 1. Cor. 3. lect. 29.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod accidentia non remaneant in hoc sacramento sine subjecto. Nihil enim inordinatum, aut fallax debet esse in hoc sacramento veritatis. Sed accidentia esse sine subjecto est contra rerum ordinem, quem Deus naturæ indidit: videtur etiam ad quandam fallaciam pertinere, cum accidentia naturaliter sint signa natura subjecti: ergo in hoc sacramento non sunt accidentia sine subjecto.

2. Præterea. Fieri non potest etiam miraculose, quod definitio rei ab ea separetur, vel quod uni rei conveniat definitio alterius rei; puta quod homo manens homo sit animal irrationale, ad hoc enim sequeretur, contradictoria esse simul: hoc enim quod significat nomen, rei est definitio, ut dicitur in 4. Metaph. (text. 28. tom. 3.) Sed ad definitionem accidentis pertinet, quod sit in subjecto, ad definitionem vero substantiæ, quod per se subsistat non in subjecto; non ergo potest miraculose fieri, quod in hoc sacramento sint accidentia sine subjecto.

3. Præterea. Accidens individuatur ex subjecto. Si ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subjecto, non erunt individua, sed universalia: quod patet esse falsum: quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantum.

4. Præterea. Accidentia per consecrationem huius sacramenti non adipiscuntur aliquam compositionem. Sed ante consecrationem non erant composita neque ex materia, & forma, neque ex quo est, & quod est: ergo etiam

etiam post consecrationem non sunt composita altero horum modorum: quod est inconveniens: quia sic essent simpliciora, quam angeli; cum tamen hæc accidentia sint sensibilia, non ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subjecto.

Sed Contra est, quod Gregorius dicit in Homil. Pasch. (*Id hab. Lanfranc. in lib. de corp. & sangu. Dom. cap. 20. à princ.*) quod *species sacramentales sunt illarum rerum vocabula, quæ ante fuerunt, scilicet panis, & vini.* Et ita cum non remaneat substantia panis, & vini, videtur, quod huiusmodi species remaneant sine subjecto.

Respondeo dicendum, quod accidentia panis, & vini, quæ sensu deprehenduntur in hoc sacramento remanere post consecrationem, non sunt sicut in subjecto in substantia panis, & vini, quæ non manet, ut supra habitum est: (*q. 75. a. 2. & 6.*) neque etiam in forma substantiali, quæ non manet, & si remaneret, subjectum esse non posset, ut patet per Boet. in lib. 1. de Trinit. (*parum à princ.*) Manifestum est etiam, quod huiusmodi accidentia non sunt in substantia corporis & sanguinis Christi, sicut in subjecto; quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus affici: neque etiam est possibile, quod corpus Christi gloriosum, & impossibile existens alteretur ad suscipiendas huiusmodi qualitates.

Dicunt autem quidam, quod sunt sicut in subjecto in aere circumstante. Sed nec hoc esse potest. *Primo* quidem, quia aer non est huiusmodi accidentium susceptivus. *Secundo*, quia huiusmodi accidentia non sunt, ubi est aer: quinimo ad motum harum specierum aer depellitur. *Tertio*, quia accidentia non transeunt de subjecto in subjectum, ut scilicet idem accidens numero, quod primo fuit in non subjecto postmodum fiat in alio; accidens enim numerum accipit à subjecto; unde non potest esse, quod idem numero manens sit quandoque in hoc, quandoque in illo subjecto. *Quarto*, quia cum aer non spoliatur accidentibus propriis, simul haberet accidentia propria, & aliena. Nec potest dici, quod hoc fiat miraculose virtute consecrationis; quia verba consecrationis hoc non significant; quæ tamen non efficiunt

ciunt nisi suum significatum.

Et ideo relinquitur, quod accidentia in hoc sacramento manent sine subjecto: quod quidem virtute divina fieri potest; cum enim effectus magis dependeat à causa prima, quam à causa secunda, Deus, qui est prima causa substantiæ, & accidentis, per suam infinitam virtutem conservare potest in esse accidens, subtracta substantia, per quam conservabatur in esse, sicut per propriam causam: sicut etiam alios effectus naturalium causarum potest producere sine naturalibus causis, sicut humanum corpus formavit in utero Virginiis sine virili semine.

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet, aliquid esse ordinatum secundum communem legem naturæ, cujus tamen contrarium est ordinatum secundum speciale privilegium gratiæ; ut patet in resurrectione mortuorum, & in illuminatione cæcorum: prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex speciali privilegio præter legem communem. Et ita etiam licet sit secundum communem naturæ ordinem, quod accidens sit in subjecto; ex speciali tamen ratione secundum ordinem gratiæ accidentia sunt in hoc sacramento sine subjecto, propter rationes supra inducias. (*In corp. art.*)

Ad secundum dicendum, quod cum ens non sit genus, hoc ipsum quod est esse, non potest esse essentia substantiæ, vel accidentis. Non est ergo definitio substantiæ, ens per se sine subjecto; nec definitio accidentis, ens in subjecto: sed quidditati, seu essentiæ substantiæ competit habere esse non in subjecto; quidditati autem, sive essentiæ accidentis competit habere esse in subjecto. In hoc autem sacramento non datur accidentibus, quod ex vi suæ essentiæ non sint in subjecto, sed ex divina virtute sustentante; & ideo non desinunt esse accidentia: quia nec separantur ab eis definitio accidentis, quæ est aptitudo ad subjectum, quæ semper manet in eis, non actualis in hærentia, nec competit eis definitio substantiæ.

Ad tertium dicendum, quod huiusmodi accidentia acquisierunt esse individuum in substantia panis, & vini, quæ conversa in corpus, & sanguinem Christi,

remanent virtute divina accidentia in illo esse individuato, quod prius habebant, unde sunt singularia, & sensibilia.

Ad quartum dicendum, quod accidentia huiusmodi, manente substantia panis & vini, non habebant ipsa esse, sicut nec alia accidentia, sed subjecta eorum habebant huiusmodi esse per ea; sicut nix est alba per albedinem: sed post consecrationem ipsa accidentia, quæ remanent, habent esse; unde sunt composita ex esse, & quod est, sicut in prima parte de Angelis dictum est: (q. 50. art. 2. ad 3.) & cum hoc habent compositionem partium quantitativarum.

ARTICULUS II.

457

Utrum in hoc Sacramento quantitas dimensiona panis, vel vini sit aliorum accidentium subjectum.

4. d. 12. q. 1. a. 1. q. 3. & 4. cont. cap. 62. & 64.
& 1. Cor. 11. lect. 5. fin.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod in hoc Sacramento quantitas dimensiona panis, vel vini non sit aliorum accidentium subjectum. Subjectum enim accidentis non est accidens: nulla enim forma potest esse subjectum, cum subijci pertineat ad proprietatem materiæ. Sed quantitas dimensiona est quoddam accidens: ergo quantitas dimensiona non potest esse subjectum aliorum accidentium.

2. Præterea. Sicut quantitas individuatur ex substantia, ita etiam alia accidentia: si ergo quantitas dimensiona panis, aut vini remanet individuata, secundum esse prius habitum, in quo conservatur, pariter & alia accidentia remanent individuata secundum esse, quod prius habebant in substantia: non ergo sunt in quantitate dimensiona sicut in subjecto, cum omne accidens individuatur per suum subjectum.

3. Præterea. Inter alia accidentia panis, & vini, quæ remanent, deprehenduntur etiam sensu rarum, & densum: quæ non possunt esse in quantitate dimensiona, præter materiam existente: quia rarum est, quod ha-

habet parum de materia sub magnis dimensionibus; densum autem, quod habet multum de materia sub parvis dimensionibus, ut dicitur 4. *Physic.* (*tex.* 84. *tom.* 2.) non ergo videtur, quod quantitas dimensiva possit esse subjectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

4. Præterea. Quantitas à subjecto separata videtur esse quantitas mathematica, quæ non est subjectum qualitatum sensibilium: cum ergo accidentia, quæ remanent in hoc sacramento, sint sensibilia, videtur, quod non possint esse in hoc sacramento, sicut in subjecto, in quantitate dimensiva panis, & vini remanente post consecrationem.

Sed Contra est, quod qualitates non sunt divisibiles nisi per accideos, scilicet ratione subjecti: dividuntur autem qualitates remanentes in hoc sacramento per divisionem quantitatis dimensivæ, sicut patet ad sensum: ergo quantitas dimensiva est subjectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

Respondeo dicendum, quod *necesse est dicere, accidentia alia, quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subjecto in quantitate dimensiva panis, vel vini remanente.*

Primo quidem per hoc quod ad sensum apparet, aliquid quantum esse ibi coloratum, & aliis accidentibus effectum: nec in talibus sensus decipitur. *Secundo*, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensiva. Unde & Plato posuit primas differentias materiæ *magnum*, & *parvum*; (*ex Arist. 1. Metaph. tex.* 8. *tom.* 3.) Et quia primum subjectum est materia, consequens est quod omnia alia accidentia referantur ad subjectum, mediante quantitate dimensiva; sicut & primum subjectum coloris dicitur esse superficies; ratione cuius quidam posuerunt, dimensiones esse substantias corporum, ut dicitur in 1. *Metaph.* (*tex.* 19. *et seq. tom.* 3.) Et quia subtracto subjecto, remanent accidentia secundum esse, quod prius habebant, consequens est, quod omnia accidentia remaneant fundata super quantitatem dimensivam. *Tertio*, quia cum subjectum sit principium individuationis accidentium, oportet, id quod ponitur aliquorum accidentium sub-

jectum, esse aliquo modo individuationis principium. Est autem de ratione individui, quod non possit in pluribus esse: quod quidem contingit *dupliciter*. *Uno modo*, quia non est natum esse in aliquo: & hoc modo formæ immateriales separatæ per se subsistentes sunt etiam per seipsas individua. *Alio modo* ex eo quod forma substantialis, vel accidentalis est quidem nata in aliquo esse, non tamen in pluribus; sicut hæc albedo, quæ est in hoc corpore. Quantum igitur ad *primum*, materia est individuationis principium omnibus formis inhaerentibus: quia cum huiusmodi formæ, quantum est de se, sint natæ in aliquo esse sicut in *subjecto*, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non est in alio, jam nec forma ipsa sic existens potest in alio esse. Quantum autem ad *secundum*, dicendum est, quod individuationis principium est quantitas dimensiva. Ex hoc enim aliquid est natum esse in uno solo, quod illud est in se indivisum, & divisum ab omnibus aliis. Divisio autem accidit substantiæ ratione quantitatis, ut dicitur in 1. *Physicor.* (*tex. 15. & 16. tom. 2.*) Et ideo ipsa quantitas dimensiva est quoddam individuationis principium huiusmodi formis, in quantum scilicet diversæ formæ numero sunt in diversis partibus materiæ, unde & ipsa quantitas dimensiva secundum se habet quandam individuationem: Ita quod possimus imaginari plures lineas ejusdem speciei, differentes positione, quæ cadit in ratione hujus quantitatis: convenit enim dimensionem, quod sit quantitas positionem habens, & ideo potius quantitas dimensiva potest esse subjectum aliorum accidentium, quam è converso.

Ad primum ergo dicendum, quod accidens per se non potest esse subjectum alterius accidentis: quia per se non est: secundum vero quod est in alio, unum accidens dicitur esse subjectum alterius, in quantum unum accidens recipitur in *subjecto*, alio mediantem; sicut superficies dicitur esse subjectum coloris. Unde quando accidenti datur divinitus, ut per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subjectum esse.

Ad secundum dicendum, quod alia accidentia, etiam

secundum quod erant in substantia panis, individua-
bantur mediante quantitate dimensioniva, sicut dictum
est. (*In corp. a.*) Et ideo potius quantitas dime-
nsiva est subjectum aliorum accidentium remanentium in
hoc sacramento, quam è converso.

Ad tertium dicendum, quod, *rarum*, & *densum*,
sunt quædam qualitates consequentes corpora, ex hoc
quod habent multum, vel parum de materia sub di-
mensionibus: sicut etiam omnia alia accidentia con-
sequuntur ex principiis substantiæ: & ideo sicut sub-
tracta substantia, divina virtute conservantur alia ac-
cidentia; ita subtracta materia, divina virtute con-
servantur qualitates materiam consequentes; sicut *ra-
rum* & *densum*.

Ad quartum dicendum, quod quantitas mathema-
tica non abstrahit à materia intelligibili, sed à ma-
teria sensibili, ut dicitur 7. *Metaph.* (*tex. 35. tom. 3.*)
Dicitur autem materia sensibilis ex hoc, quod subji-
citur sensibilibus qualitatibus. Et ideo manifestum est,
quod quantitas dimensioniva, quæ remanet in hoc sacra-
mento sine subjecto, non est quantitas mathematica.

ARTICULUS III.

458

*Utrum species, quæ remanent in hoc sacramento, pos-
sint immutare aliquid extrinsecum.*

4. d. 12. q. 1. a. 2. q. 1. & 2.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod species,
quæ remanent in hoc Sacramento, non possint immu-
tare aliquid extrinsecum. Probatur enim 7. *Physic.* quod
formæ, quæ sunt in materia, fiunt à formis, quæ sunt in
materia, non autem à formis, quæ sunt sine materia, eo
quod simile agit in sibi simile; sed species sacramentales
sunt species sine materia; quia remanent sine subjecto,
ut ex dictis patet: (*a. 1. huj. q.*) non ergo possunt im-
mutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam.

2. Præterea. Cessante actione principalis agentis,
necesse est, quod cesset actio instrumenti; sicut quies-
cente fabro, non movetur martellus; sed omnes for-

mæ

mæ accidentales agunt instrumentaliter in virtute formæ substantialis, tamquam principalis agentis: cum ergo in hoc sacramento non remaneat forma substantialis panis, & vini, sicut supra habitum est, (q. 75. art. 2. & 6.) videtur, quod formæ accidentales remanentes agere non possint ad immutationem exterioris materiæ.

3. Præterea. Nihil agit ultra suam speciem; quia effectus non potest esse potior causa: sed species sacramentales omnes sunt accidentia; non ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formam substantialem.

Sed Contra est, quod si non possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri: sentitur enim aliquid per hoc, quod immutatur sensus à sensibili, ut dicitur 2. de Anima. (lex. § 1. 74. & 1. 1. tom. 2.)

Respondeo dicendum, quod quia unumquodque agit, in quantum est ens actu, consequens est quod unumquodque sicut se habet ad esse, ita se habeat ad agere.

Quia igitur secundum prædicta, (art. 1. huj. q.) speciebus sacramentalibus datum est divina virtute, ut remaneant in suo esse, quod habebant, substantia panis, & vini existente, consequens est, quod etiam remaneant in suo agere; & ideo omnem actionem, quam poterant agere, substantia panis, & vini existente, possunt etiam agere, substantia panis, & vini transeunte in corpus, & sanguinem Christi. Unde non est dubium, quod possunt immutare exteriora corpora.

Ad primum ergo dicendum, quod species sacramentales, licet sint formæ sine materia existentes, retinent tamen idem esse, quod habebant prius in materia; & ideo secundum suum esse assimilantur formis, quæ sunt in materia.

Ad secundum dicendum, quod ita actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ substantialis, sicut esse accidentis dependet ab esse substantiæ. Et ideo sicut divina virtute datur speciebus sacramentalibus, ut possint esse sine speciebus; ita datur eis, ut possint

agere sine forma substantiali virtute Dei, à quo, sicut à primo agente, dependet omnis actio formæ & substantialis, & accidentalis.

Ad tertium dicendum, quod immutatio, quæ est ad formam substantialem, non fit à forma substantiali immediate, sed mediantibus qualitatibus activis, & passivis, quæ agant in virtute formæ substantialis. Hæc autem virtus instrumentalis conservatur in speciebus sacramentalibus divinæ virtute, sicut & prius erat; & ideo possunt agere ad formam substantialem instrumentaliter: per quem modum aliquid potest agere ultra suam speciem, non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis.

ARTICULUS IV.

459

Utrum species Sacramentales possint corrumpi.

Inf. art. 5. cor. 2. & 4. dist. 12. q. 1. art. 2. q. 3. & 4. con. c. 66.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod species Sacramentales corrumpi non possunt. Corruptio enim accidit per separationem formæ à materia: sed materia panis non remanet in hoc sacramento, sicut ex supradictis patet; (q. 75. a. 3.) ergo huiusmodi species non possunt corrumpi.

2. Præterea. Nulla forma corrumpitur nisi per accidens corruptio subjecto; unde formæ per se subsistentes incorruptibiles sunt; sicut patet in substantiis spiritualibus: sed species sacramentales sunt formæ sine subjecto; ergo corrumpi non possunt.

3. Præterea. Si corrumpantur, aut hoc erit naturaliter, aut miraculose: sed non naturaliter; quia non est ibi assignare aliquod corruptionis subjectum, quod maneat, corruptione terminata, similiter etiam non miraculose; quia miracula, quæ sunt in hoc sacramento, fiunt virtute consecrationis, per quam species sacramentales conservantur: non est autem idem casus conservationis, & corruptionis; ergo nullo modo species sacramentales corrumpi possunt.

Sed Contra est, quod sensu deprehenditur, hostias consecratas patrefieri, & corrumpi.

Respondeo dicendum, quod corruptio est motus ex esse in non esse. Dicitur est autem supra, (a. præc.) quod species sacramentales retinent idem esse, quod prius habebant, substantia panis, & vini existente. Et ideo sicut esse horum accidentium poterat corrumpi, substantia panis, & vini existente, ita etiam potest corrumpi illa substantia abeunte.

Poterant autem huiusmodi accidentia primo corrumpi dupliciter: uno modo per se: alio modo per accidens. Per se quidem, sicut per alterationem qualitatum, & augmentum, vel diminutionem quantitatis non quidem per modum augmenti, vel diminutionis, qui invenitur in solis corporibus animatis, qualia non sunt substantia panis, & vini, sed per additionem, vel divisionem. Nam, sicut dicitur 3. Metaph. (tex. 17. tom. 3.) per divisionem una dimensio corrumpitur, & fiunt duæ; per additionem autem è converso ex duabus fit una. Et per hunc modum manifeste possunt corrumpi huiusmodi accidentia post consecrationem: quia ipsa quantitas dimensioniva remanens potest divisionem, & additionem suscipere, & cum sic subjectum qualitatum sensibilem, sicut dicitur est, (a. 2. h. q.) potest etiam esse subjectum alterationis earum; puta si alteretur color, aut sapor panis, aut vini.

Alio modo poterant corrumpi per accidens per corruptionem subjecti. Et hoc modo possunt consumi etiam post consecrationem, quamvis enim subjectum non remaneat, remanet tamen esse, quod habebant huiusmodi accidentia in subjecto; quod quidem est proprium, & conforme subjecto, & ideo huiusmodi esse potest corrumpi à contrario agente, & sicut corrumpebatur substantia panis, vel vini, quæ etiam non corrumpebatur, nisi præcedente alteratione circa accidentia.

Distinguendum tamen est inter utrumque modum prædictarum corruptionum: quia cum corpus Christi, & sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis, & vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non suffecisset ad corruptionem panis, & vini, propter talem immutationem non desinit corpus, & sanguis

guis Christi esse sub hoc sacramentò: *sive* fiat immutatio ex parte qualitatis; puta cum modicum immutatur color, aut sapor panis, vel vini: *sive* ex parte quantitatis, sicut cum dividitur panis, aut vinum in tales partes, quod adhuc in eis possit salvari natura panis, aut vini. Si vero fiat tanta immutatio, quod fuisset corrupta substantia panis, aut vini, non remanet corpus, & sanguis Christi sub hoc sacramentò: & hoc *sive* ex parte qualitatum: sicut cum ita immutatur color, & sapor, & aliæ qualitates panis, & vini, quod nullo modo possint compati naturam panis, aut vini: *sive* etiam ex parte quantitatis; puta si pulverizetur panis, vel vinum in tam minutas partes dividatur, ut jam remaneant species panis vel vini.

Ad primum ergo dicendum, quod ad corruptionem per se pertinet, quod auerat esse rei. Unde in quantum esse alicujus formæ est in materia, consequens est, quod per corruptionem separetur forma à materia: si vero hujusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei quod est in materia, posset per corruptionem auferri, etiam materia non existente; sicut accidit in hoc sacramentò, ut ex dictis patet. (*in corp. art.*)

Ad secundum dicendum, quod species sacramentales, licet sint formæ non in materia, habent tamen esse, quod prius in materia habebant.

Ad tertium dicendum, quod corruptio illarum specierum non est miraculosa, sed naturalis: presupponit tamen miraculum, quod est factum in consecratione, sc. quod illæ species sacramentales retineant esse sine subjecto, quod prius habebant in subjecto: sicut & cæcus miraculose illuminatus naturaliter videt.

ARTICULUS V.

460

Utrum ex speciebus Sacramentalibus aliquid possit generari.

Inf. a. 8. ad 2. & 4. d. 12. q. 1. art. 2. quæst. 4. & 4. cont. cap. 66. & quol. 9. art. 5. ad 3. & 1. cor. 11. lect. 4. fin.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod ex speciebus Sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur: ex nihilo enim nihil generatur, quamvis ex nihilo fiat aliquid per creationem: sed speciebus sacramentalibus non subest aliqua materia, nisi corporis Christi, quod est incorruptibile: ergo videtur, quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari.

2. Præterea. Ea, quæ non sunt unius generis, non possunt ex se invicem fieri: non enim ex albedine fit linea: sed accidens, & substantia differunt genere: cum ergo species sacramentales sint accidentia: videtur, quod ex eis non possit aliqua substantia generari.

3. Præterea. Si ex eis generetur aliqua substantia corporea, illa substantia non erit sine accidente: si ergo ex speciebus sacramentalibus generetur aliqua substantia corporea, oportet, quod ex accidente generetur substantia, & accidens, duo scilicet ex uno: quod est impossibile: ergo impossibile est, quod ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia corporea generetur.

Sed Contra est, quod ad sensum videri potest, ex speciebus sacramentalibus aliquid generari, vel cineres, si comburantur, vel vermes, si putrefiant, vel pulveres, si conterantur.

Respondeo dicendum, quod, cum corruptio unius sit generatio alterius, ut dicitur in 1. de generatione, (tex. 17. tom. 2.) necesse est, quod ex speciebus sacramentalibus aliquid generetur, cum corrumpanur; ut dictum est: (i. præc.) non enim sic corrumpanur, ut

omnino dispereant, quasi in nihilum redigantur; sed manifeste aliquid sensibile eis succedit.

Quomodo autem ex iis aliquid generari possit, difficile est videre. Manifestum est enim, quod ex corpore, & sanguine Christi, quæ ibi veraciter sunt, non generatur aliquid, cum sint incorruptibilia. Si autem substantia panis, aut vini remaneret in hoc sacramento, vel eorum materia, facile esset assignare, quod ex eis generatur illud sensibile, quod succedit, ut quidam possuerunt. Sed hoc est falsum, ut supra habitum est. (q. 75. a. 2. & 7.)

Et ideo quidam dixerunt, quod ea quæ generantur, non fiunt ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circumstante. Quod quidem *multipliciter* apparet esse impossibile. *Primo*, quia ex eo generatur aliquid quod prius alteratum, & corruptum apparet: nulla autem alteratio vel corruptio prius apparuit in aere circumstante, unde ex eo vermes, vel cineres non generantur. *Secundo*, quia natura aeris non est talis, quod ex eo per tales alterationes talia generentur. *Tertio*, quia potest contingere, in magna quantitate hostias consecratas comburi, vel putrefieri; nec esset possibile tantum de corpore terreno ex aere generari, nisi magna, & valde sensibili inspissatione aeris facta. *Quarto*, quia idem potest accidere corporibus solidis circumstantibus, puta ferro, aut lapidibus, quæ integre remanent post prædictorum generationem. Unde hostia positio stare non potest, quia contrariatur ei, quod ad sensum apparet.

Et ideo alii dixerunt, quod redit substantia panis, & vini in ipsa corruptione specierum; & sic substantia panis, & vini redeunte generantur cineres, aut vermes, aut aliquid huiusmodi. Sed hæc assertio videtur esse impossibilis. *Primo* quidem, quia substantia panis, & vini conversa est in corpus sanguinem Christi, ut supra habitum est, (q. 75. a. 2. & 4.) non potest substantia panis, aut vini redeire nisi corpore, aut sanguine Christi iterum converso in substantiam panis, vel vini: quod est impossibile, sicut si aer sit conversus in ignem, non potest redire, nisi iterum ignis convertatur in aerem: si

ro substantia panis, aut vini sit annihilata, non potest iterum redire: quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero: nisi forte dicatur redire prædicta substantia, quia Deus de novo creat aliam novam substantiam loco primæ: *Secundo* videtur hoc esse impossibile, quia non est dare quando substantia panis redeat. Manifestum est enim ex supradictis, (*a. præc. & q. præc. a. 6. ad 3.*) quod manentibus speciebus panis, & vini, manet corpus, & sanguis Christi, quæ non sunt simul cum substantia panis, & vini in hoc sacramento, secundum præhabita. (*q. 75. a. 2. & 6.*) Unde substantia panis, & vini non potest redire, speciebus sacramentalibus manentibus; similiter etiam nec eis cessantibus: quia jam substantia panis, & vini esset sine propriis accidentibus, quod est impossibile.

Nisi forte dicatur, quod in ipso ultimo instanti corruptionis specierum redit non quidem substantia panis, & vini; quia illud idem instans est, in quo primo habent esse substantiæ generatæ ex speciebus; sed materia panis, & vini, quæ magis de novo creata diceretur, quam rediens, proprie loquendo. Et secundum hoc posset sustineri prædicta positio. Verum quia non rationabiliter videtur dici, quod miraculose aliquid accidat in hoc sacramento, nisi ex ipsa consecratione, ex qua non est quod materia creetur, vel redeat, melius videtur dicendum, quod in ipsa consecratione miraculose datur quantitati dimensionis panis, & vini, quod sit primum subjectum subsequentium formarum. Hoc autem est proprium materiæ. Et ideo ex consequenti datur prædictæ quantitati dimensionis omne illud, quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid posset generari ex materia panis, vel vini, si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensionis panis, vel vini, non quidem novo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis non sit ibi materia, ex qua aliquid generetur; quantitas tamen dimensionis supplet vicem materiæ, ut dictum est. (*in corp. a.*)

Ad secundum dicendum, quod illæ species sacra-

mentales sunt quidem accidentia ; habent tamen actum & vim substantiæ , ut dictum est. (*ibid.* & a. 1. huj. q. ad 4.)

Ad tertium dicendum , quod quantitas dimensiva panis , & vini retinet naturam propriam , & accipit miraculose vim , & proprietatem substantiæ ; & ideo potest transire in utrumque , id est , in substantiam , & dimensionem.

ARTICULUS VI.

Utrum species Sacramentales possint nutrire.

4. d. 12. q. 1. a. 2. q. 5. & 4. cont. cap. 66. & 1. Cor. 11. lect. 4. fl.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur , quod species Sacramentales non possint nutrire. Dicit enim Ambr. in lib. 5. de Sacramentis : (c. 4. in med.) *Non iste panis est , qui vadit in corpus , sed panis vitæ æternæ , qui animæ nostræ substantiam fulcit : sed omne quod nutrit , vadit in corpus : ergo panis iste non nutrit & eadem ratio est de vino.*

2. Præterea. Sicut dicitur 2. de Generatione : (*tex.* 50. *tom.* 2.) *ex eisdem nutrimur , ex quibus sumus :* species autem sacramentales sunt accidentia , ex quibus homo non constat : non enim accidens est pars substantiæ : ergo videtur , quod species sacramentales nutrire non possint.

3. Præterea. Philos. 2. de Anima (*tex.* 47. *tom.* 2.) dicit , quod *alimentum nutrit , prout est substantia quædam ; auget autem , prout est aliquid quantum.* Sed species sacramentales non sunt substantia : ergo non possunt nutrire.

Sed Contra est , quod Apost. 1. Cor. 11. loquens de hoc sacramento , dicit : *Alius quidem esurit ; alius autem ebrius est :* ubi dicit Glos. (*ord.*) quod notat illos , qui post celebrationem sacri mysterii , & consecrationem panis , & vini , suas oblationes vendicabant , & aliis non communicantes soli sumebant , ita , ut inde etiam inebriarentur : quod quidem non posset contingere , si

sacramentales species non nutrirent: ergo species sacramentales nutriunt.

Respondeo dicendum, quod hæc quæstio difficultatem non habet, præcedenti quæstione soluta. Ex hoc enim, ut dicitur 2. de Anima, (tex. 45. & 46. tomo 2.) cibus nutrit, quod convertitur in substantiam nutriti. Dictum est autem, (a. præc.) quod species sacramentales possunt converti in substantiam aliquam, quæ ex eis generatur: per eandem autem rationem possunt converti in cineres, vel in vermes. *Et ideo manifestum est, quod nutriunt.*

Quod autem quidam dicunt, quod non vere nutriunt, quasi in corpus humanum convertantur, sed reficiunt, & confortant quadam sensuum immutatione, (sicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad sensum patet esse falsum; talis enim refectio non diu sufficit homini, cujus corpus propter continuam deperditionem restauratione indiget: & tamen homo diu sustentari posset, si hostias, & vinum consecratum sumeret in magna quantitate.

Similiter etiam non potest stare, quod quidam dicunt, quod species sacramentales nutriunt, propter formam substantialem panis, & vini, quæ remanet; tum quia non remanet, ut supra dictum est: (q. 75. a. 6.) tum quia non est actus formæ nutrire, sed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti; unde dicitur in 2. de Anima (tex. 45. tomo 2.) quod *nutrimentum in principio est dissimile, in fine autem simile.*

Ad primum ergo dicendum, quod, facta consecratione, dupliciter potest dici panis in hoc sacramento esse. Uno modo ipsæ species panis, quæ retinent nomen prioris substantiæ, ut Greg. dicit in Hom. Paschali. (loc. cit. a. 1. huj. q.) Alio modo potest dici panis ipsum corpus Christi, quod est panis mysticus de cælo descendens. Ambrosius ergo, cum dicit quod *iste panis non transit in corpus*, accipit panem secundo modo; quia scilicet corpus Christi non convertitur in corpus hominis, sed reficit mentem ejus: non autem loquitur de pane primo modo dicto.

Ad secundum dicendum, quod species sacramentales,

les, etsi non sint ea, ex quibus corpus hominis constat, tamen in ea convertuntur, sicut dictum est. (in cor. a.)

Ad tertium dicendum, quod species sacramentales, quamvis non sint substantia, habent tamen virtutem substantiæ, sicut dictum est. (ibid.)

ARTICULUS VII.

Utrum species Sacramentales frangantur in hoc Sacramento.

4. d. 10. a. 1. ad 1. & d. 12. q. 1. art. 3. q. 1. & 2. & 4. con. cap. 66. & opusc. 2. cap. 8. & 1. cor. 11. lect. 5.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod species Sacramentales non frangantur in hoc Sacramento. Dicit enim Philos. 4. Meteor. (summa 3. cap. 2. ante med. tom. 2.) quod corpora dicuntur frangibilia propter determinatam dispositionem pororum: quod non potest attribui sacramentalibus speciebus; ergo sacramentales species non possunt frangi.

2. Præterea. Fractionem sequitur sonus: sed species sacramentales non sunt sonabiles; dicitur enim Philos. 2. de Anima, (tex. 77. tom. 2.) quod sonabile est corpus durum, habens superficiem lenem; ergo species sacramentales non franguntur.

3. Præterea. Eiusdem videtur esse manducari, frangi, & masticari: sed verum Corpus Christi est, quod manducatur, secundum illud Joan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem; ergo corpus Christi est, quod frangitur, & masticatur; unde & in confessione Berengarii (quæ hab. c. Ego Berengarius, de consecrat. dist. 2.) dicitur: Consentio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & corde, & ore profiteor, panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem verum corpus, & sanguinem Christi esse, & in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus.

Sed Contra est, quod fractio fit per divisionem

quanti : sed nullum quantum ibi dividitur, nisi species sacramentales : quia neque corpus Christi, quod est in corruptibile, neque substantia panis, quæ non manet, ergo species sacramentales franguntur.

Respondeo dicendum, quod apud antiquos circa hoc *multiplex* fuit opinio. *Quidam* enim dixerunt, quod non erat in hoc sacramento fractio secundum rei veritatem, sed solum secundum aspectum intuentium. Sed hoc non potest stare : quia in hoc sacramento veritatis sensus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipsum pertinet : inter quæ est fractio, per quam ex uno fiunt multa : quæ quidem sunt sensibilia communia, ut patet in lib. 2. de Anima. (*tex. 64. tom. 2.*)

Unde *alii* dixerunt, quod erat quidem ibi vera fractio sine subjecto existente. Sed hoc etiam sensui contradicit, apparet enim in hoc sacramento aliquid quantum; prius unum existentes, postea in multa partitum, quod quidem oportet esse subjectum fractionis. Non autem potest dici, quod ipsum corpus Christi verum frangatur. *Primo* quidem, quia est incorruptibile, & impassibile. *Secundo*, quia est totum sub qualibet parte, ut supra habitum est; (*q. 76. a. 3.*) quod quidem est contra rationem eius quod frangitur.

Unde *relinquitur*, quod fractio sit, sicut in subjecto, in quantitate *dimensiva panis*, sicut & alia accidentia: & sicut species sacramentales sunt sacramentum corporis Christi veri; ita fractio huiusmodi specierum est sacramentum Dominicæ passionis, quæ fuit in corpore Christi vero.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut in speciebus sacramentalibus remanet rarum, & densum, ut supra dictum est, (*a. 2. huj. q. ad 3.*) ita etiam remanet ibi porositas : & per consequens frangibilitas.

Ad secundum dicendum, quod densitatem sequitur duritia, & ideo ex quo speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est, quod remaneat ibi duritia, & per consequens sonabilitas.

Ad tertium dicendum, quod illud quod manducatur in propria specie, ipsum & frangitur, & masti-
catur in sua specie. Corpus autem Christi non manducatur in sua specie, sed in sacramentali. Unde & su-

pus illud Joan. 6. *Caro non prodest quicquam*, dicit August. (*Tract. 27. in Joan. inter princ. & med. tom. 9.*) *Hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant; carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur.* Et ideo ipsum corpus Christi non frangitur, nisi secundum speciem sacramentalem. Et hoc modo intelligenda est confessio Berengarii, ut fractio, & attritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua vere est corpus Christi.

ARTICULUS VIII.

463

Utrum aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

4. dist. 12. quæst. 1. art. 2. quæst. 6. & quol. 10.
artic. 3.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod vino consecrato non possit aliquis liquor misceri. Omne enim quod permiscetur alicui, recipit qualitatem ipsius: sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum; quia accidentia illa sunt sine subjecto, ut dictum est; (*art. 1. huj. q.*) ergo videtur, quod nullus liquor possit permisceri speciebus sacramentalibus vini.

2. Præterea. Si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet, quod ex his fiat aliquid unum: sed non potest fieri aliquid unum, neque ex liquore, qui est substantia, & speciebus sacramentalibus quæ sunt accidentia; neque ex liquore, & sanguine Christi, qui ratione suæ incorruptibilitatis neque additionem recipit, neque diminutionem, ergo nullus liquor potest admisceri vino consecrato.

3. Præterea. Si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur, quod etiam ipse efficitur consecratus; sicut aqua, quæ admiscetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta: sed vinum consecratum est vere sanguis Christi: ergo etiam liquor permixtus esset sanguis Christi: & ita aliquid fieret sanguis Christi aliter, quam per consecrationem: quod est inconveniens; non ergo vino consecrato potest aliquis liquor permisceri.

Præ-

4. Præterea. Si duorum unum totaliter corrupatur, non erit mixtio, ut dicitur in 1. de Generatione (text. 82. & seq. t. 2.) sed ad permixtionem cujuscumque liquoris videtur corrumpi totalis species sacramentalis vini, ita quod sub ea desinat esse sanguis Christi: tum quia *magnum*, & *parvum* sunt differentie quantitatis, & diversificant ipsam, sicut album, & nigrum colorem: tum etiam quia liquor permixtus, cum non habeat obstaculum, videtur undique diffundi per totum: & ita desinit ibi esse sanguis Christi, qui non est ibi simul cum alia substantia, non ergo aliquis liquor potest permisceri vino consecrato.

Sed Contra est, quod ad sensum patet, alium liquorem vino permisceri post consecrationem; sicut & ante.

Respondeo dicendum, quod istius quæstionis veritas manifesta est ex præmissis. Dictum est enim supra, (a. 1. huj. q. ad 4. & 5. ad 2.) quod species in hoc sacramento remanentes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ, ita etiam consequuntur modum agendi, & patiendi: ut scilicet agere, & pati possint, quicquid ageret, vel pateretur substantia, si ibi præsens existèret. Manifestum est autem, quod si esset ibi substantia vini, liquor aliquis posset ei permisceri.

Hujus tamen permixtionis diversus esset effectus, & secundum formam liquoris, & secundum quantitatem. Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod posset diffundi per totum vinum, totum fieret permixtum. Quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibilium est, sed utrumque transit in quoddam tertium ex his compositum. Unde sequeretur, quod vinum prius existens non remaneret: sed si liquor permixtus esset alterius speciei, puta si permisceretur, aqua, solveretur species vini, & esset liquor alterius speciei: si autem esset ejusdem speciei liquor adjunctus, puta si vinum permisceretur vino, remaneret quidem eadem species, sed non remaneret idem numero vinum: quod declarat diversitas accidentium: puta si unum vinum esset album, & aliud rubeum. Si vero liquor adjunctus esset tam parvæ quantitatis, quod non posset

perfundi per totum, non fieret totum vinum permixtum, sed aliqua pars ejus: quæ quidem non remaneret eadem numero propter permixtionem extraneæ materiæ, remaneret tamen eadem specie, non solum si parvus liquor permixtus esset ejusdem speciei, sed etiam si esset alterius speciei, quia gutta aquæ multo vino permixta transit in speciem vini, ut dicitur in I. de Generatione. (tex. 34. 39. & 88. tom. 2.)

Manifestum est autem ex prædictis, (a. 4. huj. q. & q. 76. a. 6. ad 3.) quod corpus, & sanguis Christi remanent in hoc sacramento, quamdiu illæ species manent eadem numero: consecratur enim hic panis, & hoc vinum. Unde si fiat tanta permixtio liquoris cujuscumque, quod pertingat ad totum vinum consecratum, & fiat permixtum, erit aliud numero, & non remanebit ibi sanguis Christi: si vero fiat tam parva alieujus liquoris adjunctio, quod non possit diffundi per totum, sed usque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit tamen sub alia.

Ad primum ergo dicendum, quod Innocentius III. dicit in quadam Decretali, (quæ hab. cap. Cum Martha, de celebrat. Missar.) quod ipsa accidentia vinum appositum videntur afficere: quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur accidentia mutare subjectum, sicut & subjectum contingit accidentia permutare, cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Hoc tamen non est sic intelligendum, quasi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante consecrationem, postmodum fiat in vino apposito; sed talis permutatio fit per actionem; nam accidentia vini remanentia retinent actionem substantiæ, secundum prædicta; (in corp. art.) & ita immutando efficiunt liquorem appositum.

Ad secundum dicendum, quod liquor appositus vino consecrato nullo modo miscetur substantiæ sanguinis Christi; miscetur tamen speciebus sacramentalibus: ita tamen quod permixtione facta, corrumpuntur prædictæ species, vel in toto, vel in parte, secundum modum, quo supra dictum est, (art. 5. huj. q.) quod ex speciebus illis potest aliquid generari. Et si quidem cor-

rumpantur in toto, nulla jam remanet quæstio: quia jam totum erit uniforme: si autem corrumpantur in parte, erit quidem una dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen una secundum modum essendi; quia una pars ejus erit sine subjecto, alia erit in subjecto: sicut si aliquod corpus constituatur ex duobus metallis, erit unum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen unum secundum speciem materiæ.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Innocent. III. dicit in Decretali prædicta: *Si post consecrationem calicis allud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod sub eis latet undique circumfunditur, non madidans circumfusum.* Quod quidem intelligendum est, quando non fit tanta permixtio liquoris extranei, quod sanguis Christi desinat esse sub toto; tunc enim dicitur undique circumfundi, non quia tangat sanguinem Christi secundum ejus proprias dimensiones, sed secundum dimensiones sacramentales, sub quibus continetur. Nec est simile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationem facit circa substantiam aquæ, sicut facit consecratio vini.

Ad quartum dicendum, quod quidam posuerunt, quod quantumcumque parva fiat extranei liquoris permixtio, substantia Sanguinis Christi desinit esse sub toto: et hoc ratione inducta: quæ tamen non cogit: quia *magnum & parvum* diversificant quantitatem dimensionam, non quantum ad ejus essentiam, sed quantum ad determinationem mensuræ. Similiter etiam liquor appositus adeo potest esse parvus, quod sua parvitate impeditur, ne diffundatur per totum, & non solum dimensionibus; quæ licet sint sine subjecto, tamen obstant alteri liquori, sicut & substantia, si ibi adesset, secundum ea quæ præmissa sunt.

QUÆSTIO LXXVIII.

*De forma sacramenti Eucharistiæ, in sex articulos
divisa.*

Deinde considerandum est de forma hujus Sacramenti.

Et circa primum quærentur sex.

Primo. Quæ sit forma hujus Sacramenti.

Secundo. Utrum sit conveniens forma consecrationis panis.

Tertio. Utrum sit conveniens forma consecrationis sanguinis.

Quarto. De virtute utriusque formæ.

Quinto. De veritate locutionis.

Sexto. De comparatione unius formæ ad aliam.

ARTICULUS I.

464

*Utrum hæc sit forma hujus sacramenti: Hoc est corpus meum,
& Hic est calix sanguinis mei.*

4. dist. 8. q. 2. art. 2. & 3.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit forma hujus sacramenti: *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*: illa enim verba videntur pertinere ad formam hujus sacramenti, quibus Christus corpus suum, & sanguinem consecravit: sed Christus ante benedixit panem acceptum, & postea dixit: *Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum*, ut habetur Matth. 26. & similiter fecit de calice: ergo prædicta verba non sunt forma hujus sacramenti.

2. Præterea. Eusebius Emisissenus dicitur (hom. 5. de Pascha, quæ incipit: *Magnitudo celest. à princ.*) quod invisibilis sacerdos creaturas in suum corpus convertit, dicens: *Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*: ergo totum hoc videtur pertinere ad formam hujus sacramenti; & eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.

Piz-

3. Præterea. In forma baptismi exprimitur persona ministri, & actus ejus, cum dicitur: *Ego te baptizo*: sed in præmissis verbis nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu ejus: ergo non est conveniens forma sacramenti.

4. Præterea. Forma sacramenti sufficit ad perfectionem sacramenti; unde sacramentum baptismi quandoque perficitur solis verbis formæ prolatis, omnibus aliis prætermissis: si ergo prædicta verba sunt forma hujus sacramenti, videtur, quod aliquando possit hoc sacramentum perfici his solis verbis prolatis, & omnibus aliis prætermissis, quæ in Missa dicuntur; quod tamen videtur esse falsum: quia ubi verba alia præmitterentur, prædicta verba acciperentur ex persona sacerdotis proferentis, in cujus corpus, & sanguinem panis, & vinum non convertuntur: non ergo prædicta verba sunt forma hujus sacramenti.

Sed Contra est, quod Ambros. dicit in lib. 4. de sacramentis, (c. 4. à princ.) *Consecratio fit verbis, & sermo vobis Dominus Jesu*; nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratio præmittitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: ubi autem venit, ut conficiatur venerabile sacramentum, jam non suis sermonibus sacerdos utitur, sed utitur sermonibus Christi: ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.

Respondeo dicendum, quod hoc sacramentum ab aliis sacramentis differt in duobus: Primo quidem quantum ad hoc, quod hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, alia vero sacramenta perficiuntur in usu materiæ consecratæ: Secundo, quia in aliis sacramentis consecratio materiæ consistit solum in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quamdam spiritualem virtutem, quæ per ministrum, qui est instrumentum animatum, potest ad instrumenta inanimata procedere: sed in hoc sacramento consecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conversione substantiæ, quæ à solo Deo perfici potest; unde minister in hoc sacramento perficiendo non habet alium actum nisi prolationem verborum.

Et quia forma debet esse conveniens rei, ideo forma hujus sacramenti differt à formis aliorum sacra-

mentorum in dubbus. Primo quidem, quia formæ aliorum sacramentorum important usum materiæ, puta baptismationem, vel consignationem: sed forma hujus sacramenti importat solam consecrationem materiæ, quæ in tran substantiatione consistit: puta cum dicitur: Hoc est corpus meum, vel Hic est calix sanguinis mei. Secundo, quia formæ aliorum sacramentorum proferuntur ex persona ministri, sive per modum exercentis actum; sicut cum dicitur: Ego te baptizo, vel: Ego te confirmo &c. sive per modum imperantis; sicut cum in sacramento Ordinis dicitur: Accipe potestatem &c. sive per modum deprecantis; sicut cum in sacramento Extremæ unctionis dicitur: Per istam unctionem, & nostram intercessionem &c. Sed forma hujus sacramenti profertur quasi ex persona ipsius Christi loquentis: ut detur intelligi, quod minister in perfectione hujus sacramenti nihil agit, nisi quod profert verba Christi.

Ad primum ergo dicendum, quod circa hoc est *multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod Christus, qui habebat potestatem excellentiæ in sacramentis, absque omni forma verborum hoc sacramentum perfecit, & postea verba protulit, sub quibus alii postmodum consecrarent. Quod videntur sonare verba Iuseuentii III. dicentis, (l. 4. de myst. Missæ c. 6. in fin.) Sane dici potest, quod Christus virtute diviua confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent.*

Sed contra hoc expresse sunt verba Evangelii, in quibus dicitur, quod Christus benedixit: quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta est. Unde prædicta verba Innocentii sunt opinative magis dicta, quam determinative.

Quidam autem dixerunt, quod benedictio illa facta est quibusdam aliis verbis nobis ignotis.

Sed nec hoc stare potest: quia benedictio consecrationis nunc perficitur per recitationem eorum, quæ tunc acta sunt; unde si tunc per hæc verba non est facta consecratio, nec modo fiet.

Et ideo alii dixerunt, quod illa benedictio eisdem etiam verbis facta est, quibus modo fit: sed Christus ex bis protulit: primo quidem secrete ad consecrandum: secundo manifeste ad instruerdum.

Sed

Sed nec hoc stare potest, quia sacerdos consecrat proferens hæc verba, non ut à Christo in occulta benedictione dicta, sed ut publice prolata. Unde cum non habeant vim hujusmodi verba, nisi ex Christi prolatione, videtur, quod etiam Christus manifeste ea proferens consecraverit.

Et ideo alii dixerunt, quod Evangelistæ non semper eundem ordinem in recitando servaverunt, quo res sunt gestæ, ut patet per August. in lib. 2. de consensu Evang. (c. 30, 31. & 44. tom. 3.) Unde intelligendum est, ordinem rei gestæ sic exprimi posse: *Accipiens panem benedixit, dicens: Hoc est corpus meum, & deinde fregit, & dedit discipulis suis.*

Sed idem sensus haberi potest etiam verbis Evangelii non mutatis. Nam hoc participium, *dicens*, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt: non autem oportet, quod hæc concomitantia intelligatur solum respectu ultimi verbi prolati, quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit discipulis suis; sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis: ut sit sensus: dum benediceret, frangeret, & daret discipulis suis, hæc verba dixit: *Accipite &c.*

Ad secundum dicendum, quod in his verbis, *Accipite, & comedite*, intelligitur usus materiæ consecratæ, qui non est de necessitate hujus sacramenti, ut supra habitum est. (q. 74. a. 7.) Et ideo nec hæc verba sunt de substantia formæ. Quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materiæ consecratæ usus, sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei, ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio hujus sacramenti: & hoc modo Eusebius intellexit, his verbis confici sacramentum, quantum ad primam, & secundam perfectionem ipsius.

Ad tertium dicendum, quod in sacramento baptismi minister aliquem actum exercet circa usum materiæ: qui est de essentia sacramenti: quod non est in hoc sacramento. Et ideo non est similis ratio.

Ad quartum dicendum, quod quidam dixerunt, hoc sacramentum perfici non posse prædictis verbis prolatis, & aliis prætermissis, præcipue quæ suat in Canone Missæ.

Sed

Sed hoc patet esse falsum, tum ex verbis Ambrosii supra inductis, (*In arg. sed cont.*) tum etiam quia Canon Missæ non est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diversa sunt à diversis apposita.

Unde dicendum est, quod si sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramentum: quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus hoc non recitaretur. Graviter tamen peccaret sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, utpote ritum Ecclesiæ non servans. Nec est simile de baptismo, quod est sacramentum necessitatis: defectum autem hujus sacramenti potest supplere spiritualis manducatio, sicut August. dicit. (*Tract. 26. in Joan. tom. 9.*)

ARTICULUS II.

465

*Utrum hæc sit conveniens forma consecrationis panis:
Hoc est corpus meum.*

Sup. q. 50. art. 8. cor. & q. 75. art. 2. cor. & inf. q. 83. art. 4. ad 1. & quæst. 84. art. 3. cor. & 4. d. 8. q. 2. art. 1. quæst. 1. & 2. & art. 4. quæst. 3. & 1. Corinth. 11. lect. 5.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conveniens forma consecrationis panis: *Hoc est corpus meum*. Per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus: sed effectus, qui fit in consecratione panis, est conversio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum *fit*, quam per hoc verbum *est*: ergo in forma consecrationis deberet dici: *Hoc fit corpus meum*.

2. Præterea, Ambros. dicit in l. 4. de Sacramentis (*cap. 4. à princ.*) *Sermo Christi hoc conficit sacramentum: qui sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia: Iussit Dominus, & facta sunt cæli, & terra: ergo & forma hujus sacramenti convenientior esset per verbum imperativum, ut diceretur: Hoc sit corpus meum.*

3. Præterea. Per subjectum hujus locutionis importatur illud quod convertitur: sicut per prædicatum importatur conversionis terminus: sed sicut est determinatum id, in quod fit conversio, (non enim fit conversio nisi in corpus Christi.) ita est determinatum id, quod convertitur: non enim convertitur in corpus Christi nisi panis: ergo sicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte subjecti debet poni nomen, ut dicatur: *Hic panis est corpus meum.*

4. Præterea. Sicut id, in quod terminatur conversio, est determinatæ naturæ (quia est corpus) ita etiam est determinatæ personæ: ergo sicut ad determinandam naturam dicitur *corpus*, ita ad determinandam personam deberet dici: *Hic est Corpus Christi.*

5. Præterea. In verbis formæ non debet poni aliquid, quod non sit de substantia ejus; inconvenienter ergo additur in quibusdam libris hæc conjunctio, enim, quæ non est de substantia formæ.

Sed Contra est, quod Dominus hac forma in consecrando est usus, ut patet Matth. 26.

Respondeo dicendum, quod *hæc est conveniens forma consecrationis panis.*

Dictum est enim, (art. præc.) quod hæc consecratio consistit in conversione substantiæ panis in corpus Christi. Oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramento efficitur. Unde & forma consecrationis panis debet significare ipsam conversionem panis in corpus Christi, in qua tela considerantur, scilicet ipsa conversio, & terminus à quo, & terminus ad quem. Conversio autem potest considerari dupliciter: uno modo ut in fieri: alio modo ut in facto esse. Non autem debuit significari conversio in hac forma ut in fieri, sed ut in facto esse. Primo quidem, quia hæc conversio non est successiva, ut supra dictum est, (quæst. 75. art. 7.) sed instantanea: in hujusmodi autem mutationibus fieri non est nisi factum esse. Secundo, quia ita se habent formæ sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad representandum effectum artis. Forma autem artificialis est similitudo ultimi effectus, in quem fertur intentio artificis: sicut forma artis in mente ædificatoris est for-

forma domus ædificatæ principaliter, ædificationis autem per consequens. Unde & in hac forma debet exprimi conversio ut in facto esse, ad quod fertur intentio: & quia ipsa conversio exprimitur in hac forma ut in facto esse, necesse est, quod extrema conversionis significantur, ut se habent in facto esse conversionis: Tunc autem terminus *ad quem* habet propriam naturam suæ substantiæ: sed terminus *à quo* non manet secundum suam substantiam, sed solum secundum accidentia, quibus sensui subiacet, & ad sensum determinari potest. Unde convenienter terminus conversionis *à quo* exprimitur per pronomen demonstrativum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manent: Terminus autem *ad quem* exprimitur per nomen significans naturam ejus, in quod fit conversio: quod quidem est totum corpus Christi, & non sola caro ejus, ut dictum est. (q. 76. a. 1. ad 2. & a. 2.) Unde hæc forma est convenientissima: *Hoc est corpus meum.*

Ad primum ergo dicendum, quod fieri non est ultimus effectus hujus consecrationis, sed factum esse, ut dictum est, (*in cor. art.*) & ideo hoc potius exprimi debet in forma.

Ad secundum dicendum, quod sermo Dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione. Aliter tamen, & aliter. Nam hic operatur effective, & sacramentaliter, id est, secundum vim significationis; & ideo oportet in hoc sermone significari ultimum effectum consecrationis per verbum substantivum indicativi modi, & præsentis temporis: sed in creatione rerum operatus est solum effective; quæ quidem efficientia est per imperium suæ sapientiæ; & ideo in creatione rerum exprimitur sermo divinus per verbum imperativi modi, secundum illud Gen. 1. *Fiat lux, & facta est lux.*

Ad tertium dicendum, quod terminus *à quo* in ipso facto esse conversionis non retinet naturam suæ substantiæ, sicut terminus *ad quem*. Et ideo non est simile.

Ad quartum dicendum, quod per hoc pronomen *meum*, quod includit demonstrationem primæ personæ, quæ est persona loquentis, sufficienter exprimitur

tur persone Christi, ex cujus persona hæc proferuntur, ut dictum est. (*art. præc.*)

Ad quintum dicendum, quod hæc conjunctio, enim, apponitur in hac forma secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, à B. Petro Apostolo derivatam: & hoc propter continuationem ad verba præcedentia: & ideo non est de forma, sicut nec verba præcedentia formam.

ARTICULUS III.

466

*Utrum hæc sit conveniens forma consecrationis vini:
Hic est calix sanguinis mei, &c.*

4. d. 8. q. 2. a. 3. q. 1. & 3.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conveniens forma consecrationis vini: *Hic est calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Sicut enim panis convertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita & vinum in sanguinem Christi, sicut ex prædictis patet: (*quæst. 76. art. 1. 2. & 3.*) Sed in forma consecrationis panis ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur; inconvenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo, & additur calix in recto, cum dicitur: *Hic est calix sanguinis mei.*

2. Præterea. Non sunt majoris efficaciz verba, quæ proferuntur in consecratione panis, quam ea quæ proferuntur in consecratione vini, cum utraque sint verba Christi: sed statim dicto: *Hoc est corpus meum,* est perfecta consecratio panis: ergo statim cum dictum est: *Hic est calix sanguinis mei,* est perfecta consecratio sanguinis: & ita ea quæ sequuntur, non videntur esse de substantia formæ, præsertim cum pertineant ad proprietates hujus sacramenti.

3. Præterea. Testamentum novum pertinere videtur ad internam inspirationem, ut patet ex hoc quod Apostolus ad Hebr. 8. introducit verba, quæ habentur. Hierem. 31. *Consummabo super domum Israel testamentum novum, dando leges meas in mentem eorum.* Sacramen-

tum

tum autem exterius visibiliter agitur : inconvenienter ergo in forma sacramenti dicitur : *Novi Testamenti*.

4. Præterea. Novum dicitur aliquid ex eo, quod est prope principium sui esse : Æternum autem non habet principium sui esse : ergo inconvenienter dicitur : *Novi*, & *æterni* ; quia videtur contradictionem implicare.

5. Præterea. Occasiones erroris sunt hominibus subtrahendæ secundum illud Isaï. 57. *Auferte offendicula de via populi mei* : sed quidam erraverunt, æstimantes mystice solum esse corpus, & sanguinem Christi in hoc sacramento : ergo in hac forma inconvenienter ponitur : *Mysterium fidei*.

6. Præterea. Supra dictum est, (q. 73. art. 3. ad 3.) quod sicut Baptismus est sacramentum fidei, ita Eucharistia est sacramentum charitatis : ergo in hac forma magis debet poni charitas, quam fides.

7. Præterea. Totum hoc sacramentum, & quantum ad corpus, & quantum ad sanguinem, est memoriale Dominicæ passionis, secundum illud I. Corinth. II. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis* : non ergo magis debuit in forma consecrationis sanguinis fieri mentio de passione Christi, & ejus fructu, quam in forma consecrationis corporis : præsertim cum Luc. 22. Dominus dixerit : *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*.

8. Præterea. Passio Christi, ut supra habitum est, (q. 48. & 47. art. 2.) ad sufficientiam profuit omnibus, quantum vero ad efficientiam profuit multis ; debuit ergo dici : *Qui effundetur pro omnibus*, aut *pro multis*, sine hoc, quod adderetur : *Pro vobis*.

9. Præterea Verba, quibus hoc sacramentum conficitur ; efficaciam habent ex institutione Christi : sed nullos Evangelista recitat, Christum hæc omnia verba dixisse : ergo hæc non est conveniens forma consecrationis verba.

Sed Contra est, quod Ecclesia ab Apostolis instructa utitur hac forma in consecratione vini.

Respondeo dicendum, quod circa hanc formam est duplex opinio. *Quidam* enim dixerunt, quod de substantia formæ hujus est hoc solum quod dicitur : *Hic*

est

est calix sanguinis mei, non autem ea quæ sequuntur: sed hoc videtur inconueniens: quia ea quæ sequuntur, sunt quædam determinationes prædicati, id est, sanguinis Christi: unde pertinent ad integritatem ejusdem locutionis.

Et propter hoc sunt alii, qui melius dicunt, quod omnia sequentia sunt de substantia formæ usque ad hoc quod postea sequitur: *Hæc quæcumque feceritis*, quod pertinet ad usum hujus sacramenti; unde non est de substantia formæ; & iude est, quod sacerdos eodem ritu, & modo, scilicet tenendo calicem in manibus, omnia hæc verba profert. Lucæ etiam 22. interponuntur verba sequentia verbis præmissis, cum dicitur: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*. Dicendum est ergo, quod omnia prædicta verba sunt de substantia formæ: sed per prima verba, cum dicitur: *Hic est calix sanguinis mei*, significatur ipsa conversio vini in sanguinem; eo modo quo dictum est, (art. præc.) in forma consecrationis panis: per verba autem sequentia designatur virtus sanguinis effusi in passionem, quæ operatur in hoc sacramento: quæ quidem ad tria ordinatur: Primo quidem, & principaliter ad adipiscendam æternam hæreditatem; secundum illud Hebr. 10. *Habentes fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi*: & ad hoc designandum dicitur: *Novi, & æterni testamenti*: Secundo ad justitiam gratiæ, quæ est per fidem, secundum illud Roman. 3. *Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ut sit ipse justus, & justificans eum, qui ex fide est Jesu Christi*: Et quantum ad hoc subditur: *Mysterium fidei*: Tertio autem ad removendum impedimenta utriusque prædictorum, scilicet peccata, secundum illud Hebr. 9. *Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis*, id est, à peccatis: & quantum ad hoc subditur: *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur: *Hic est calix sanguinis mei*, est locutio figurativa. Et potest dupliciter intelligi: Uno modo secundum Metonymiam, quia ponitur continens pro contento: ut sit sensus *Hic est sanguis meus contentus in calice*, de quo fit hic

hic mentio: quia sanguis Christi in hoc sacramento consecratur, in quantum est potus fidelium; quod non importatur in ratione sanguinis; & ideo oportuit hoc designari per vas huic usui accommodatum. *Allo modo* potest intelligi secundum metaphoram: prout per calicem similitudinarie intelligitur passio Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat, secundum illud Thren. 3. *Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absynthio*: unde & ipse Dominus passionem suam calicem nominat Matth. 26. dicens: *Transeat à me calix iste*; ut sit sensus: *Hic est calix passionis meæ, de qua fit mentio in sanguine seorsum à corpore consecrato*: quia separatio sanguinis à corpore fuit per passionem.

Ad secundum dicendum, quod, quia ut dictum est, (in solut. præc. 2. q. 76. art. 2. ad 1.) sanguis seorsum consecratus expresse passionem Christi repræsentat; ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de effectu passionis, quam in consecratione corporis, quod est passionis subjectum: quod etiam designatur in hoc quod Dominus dicit: *Quod pro vobis tradetur*, quasi diceret: *Quod pro vobis passioni subjicietur*.

Ad tertium dicendum, quod testamentum est dispositio hæreditatis. Hæreditatem autem cælestem disposuit Deus hominibus dandam per virtutem sanguinis Jesu Christi: quia, ut dicitur Hebr. 9. *Ubi est testamentum, mors necesse est intercedat testatoris*: Sanguis autem Christi dupliciter est hominibus exhibitus. *Primo* quidem in figura; quod pertinet ad vetus Testamentum. Et ideo Apostolus ibidem concludit: *Unde nec primum testamentum sine sanguine dedicatum est*, quod patet ex hoc, quod sicut dicitur Exodi 24. *LECTO omni mandato legis à Moyse, omnem populum aspersit, dicens: Hic est sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus. Secundo* autem est exhibitus in rei veritate, quod pertinet ad novum Testamentum. Et hoc est quod Apostolus ibidem præmittit dicens: *Ideo novi testamenti mediator est Christus, ut, morte intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis*: dicitur ergo; *Hic sanguis novi testamenti*, quia jam non in figura, sed in veritate exhibetur: unde subditur: *Qui pro vobis effundetur*. Interna autem inspiratio ex
hu*

hujus sanguinis virtute procedit, secundum quod passione Christi justificamur.

Ad quartum dicendum, quod hoc Testamentum est novum ratione exhibitionis: dicitur autem æternum tam ratione æternæ Dei præordinationis, quam etiam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc Testamentum disponitur: ipsa etiam persona Christi, cujus sanguine Testamentum disponitur, est æterna.

Ad quintum dicendum, quod *mysterium* hic ponitur, non quidem ad excludendum rei veritatem, sed ad ostendendam occultationem: quia & ipse sanguis Christi occulto modo est in hoc sacramento; & ipsa passio Christi occulte fuit figurata in veteri Testamento.

Ad sextum dicendum, quod dicitur *mysterium fidei*, quasi fidei objectum: quia quod sanguis Christi secundum veritatem sit in hoc sacramento, sola fide tenetur. Ipsa etiam Christi passio per fidem justificat; Baptismus autem dicitur sacramentum fidei, quia est quedam fidei protestatio. Hoc autem est sacramentum charitatis, quasi figurativum, & effectivum.

Ad septimum dicendum, quod, sicut dictum est, (*In resp. ad 2.*) sanguis seorsum consecratus à corpore expressius repræsentat passionem Christi; & ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de passione Christi, & fructu ipsius, quam in consecratione corporis.

Ad octavum dicendum, quod sanguis passionis Christi non solum habet efficaciam in Judæis electis, quibus exhibitus est sanguis veteris Testamenti, sed etiam in Gentilibus, nec solum in Sacerdotibus, qui hoc conficiunt sacramentum, vel aliis qui sumunt, sed etiam in illis, pro quibus offertur. Et ideo signanter dicit, *Pro vobis, Judæis, & Pro multis*, scilicet Gentilibus: Vel *pro vobis manducantibus, & pro multis*, pro quibus offertur.

Ad nonum dicendum, quod Evangelistæ non intendebant tradere formas sacramentorum, quas in primitiva Ecclesia oportebat esse occultas, ut dicit Dionys. in fine Ecclesiastic. hierar. sed intenderunt historiam de Christo texere. Et tamen hæc omnia fere

verba ex diversis Scripturæ locis accipi possunt. Nam quod dicitur : *Hic est calix*, habetur Luc. 21. & 1. Corinth. 11. Matth. autem 26. dicitur : *Hic est sanguis meus novi testamenti*, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Quod autem additur, *æterni*, & iterum *mysterium fidei*, ex traditione Domini habetur, quæ ad Ecclesiam per Apostolos pervenit, secundum illud 1. Corinth. 11. *Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis.*

ARTICULUS IV.

467

Utrum prædictis verbis formarum insit aliqua vis creata effectiva consecrationis.

Infr. a. 5. cor. & 4. d. 1. q. 1. art. 4. q. 2. & dist. 8. q. 1. a. 3. & d. 20. in expos. lit. ad 6. & 8.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod prædictis verbis formarum non insit aliqua vis creata effectiva consecrationis. Dicit enim Damasc. in 4. lib. (*orth. fid. cap. 14. circ. med.*) *Sola virtute Spiritus sancti fit conversio panis in corpus Christi*: sed virtus Spiritus sancti est virtus increata: ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc sacramentum.

2. Præterea. Opera miraculosa non fiunt aliqua virtute creata, sed sola virtute divina, ut in prima parte habitum est. (*q. 110. art. 4.*) Sed conversio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi est opus non minus miraculosum, quam creatio rerum; vel etiam formatio corporis Christi in utero virginali: quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt: ergo neque hoc sacramentum consecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.

3. Præterea. Prædicta verba non sunt simplicia, sed ex multis composita: nec simul, sed successive profertur: conversio autem prædicta, ut supra dictum est, (*q. 75. a. 7.*) fit in instanti: unde oportet, quod fiat per simplicem virtutem; non ergo fit per virtutem horum verborum.

Sed Contra est, quod Ambros. dicit in lib. 4. de

Sacramentis: (c. 4. ante med.) Si tanta est vis in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur? Et sic quod erat panis ante consecrationem, jam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi in aliud creaturam mutat.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, nullam virtutem creatam esse nec in prædictis verbis ad transubstantiationem faciendam, nec etiam in aliis sacramentorum formis, vel etiam in ipsis sacramentis ad inducendos sacramentorum effectus: quod, sicut supra habitum est, (q. 62. a. 1. 3. & 4.) & dictis sanctorum repugnat, & derogat dignitati sacramentorum novæ legis.

Unde cum hoc sacramentum sit præ cæteris dignius, sicut supra dictum est, (q. 65. a. 3.) consequens est, quod in verbis formalibus hujus sacramenti sit quædam virtus creata ad conversionem hujus sacramenti faciendam; instrumentalis tamen, sicut & in aliis sacramentis, sicut supra dictum est; (q. 62. a. 1. 3. & 4.) cum enim hæc verba ex persona Christi proferantur, ex ejus mandato consequuntur virtutem instrumentalem à Christo, sicut & cætera ejus facta, vel dicta habeat instrumentaliter salutiferam virtutem, ut supra dictum est. (ibid.)

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur sola virtute Spiritus sancti panem in corpus Christi converti, non excluditur virtus instrumentalis, quæ est in forma hujus sacramenti, sicut cum dicitur: *Solus faber facit cultellum*, non excluditur virtus martelli.

Ad secundum dicendum, quod opera miraculosa nulla creatura potest facere, quasi agens principale, potest tamen ea facere instrumentaliter; sicut ipse tactus manus Christi sanavit leprosum. Et per hunc modum verba Christi convertant panem in corpus Christi. Quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi, qua corpus Christi formabatur, ut aliquid à corpore Christi procedens haberet instrumentalem virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in

quod instrumentalis actio creaturæ posset terminari. Unde non est simile.

Ad tertium dicendum, quod prædicta verba, quibus fit consecratio, sacramentaliter operantur. Unde vis conversiva, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione ultimæ dictionis terminatur; & ideo in ultimo instanti prolationis verborum prædicta verba consequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia: & hæc virtus est simplex ratione simplicis significati, licet in ipsis verbis exterius prolatis sit quædam compositio.

ARTICULUS V.

468

Utrum prædictæ locutiones sint veræ.

4. d. 8. q. 2. a. 1. q. 4.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod prædictæ locutiones non sint veræ. Cum enim dicitur: *Hoc est corpus meum*, ly *hoc* est demonstrativum substantiæ: sed secundum prædicta, (1. 2. huj. q.) quando profertur hoc pronomen, *hoc*, adhuc est ibi substantia panis: quia transubstantiatio fit in ultimo instanti prolationis verborum: sed hæc est falsa: *Panis est corpus Christi*; ergo & hæc est falsa; *Hoc est corpus meum*.

3. Præterea. Hoc pronomen, *hoc*, facit demonstrationem ad sensum; sed species sensibiles, quæ sunt in hoc sacramento, neque sunt ipsum corpus Christi; neque accidentia corporis Christi; ergo hæc locutio non potest esse vera: *Hoc est corpus meum*.

3. Præterea. Hæc verba, sicut dictum est, (artic. præc.) sua significatione efficiunt conversionem panis in corpus Christi: sed causa effectiva præintelligitur effectui; ergo significatio horum verborum præintelligitur conversioni panis in corpus Christi: sed ante conversionem hæc est falsa: *Hoc est corpus meum*; ergo simpliciter est judicandum, quod sit falsa: & eadem ratio est de hac locutione: *Hic est calix sanguinis mei*, &c.

Sed Contra est, quod hæc verba profertur ex pet-

sona Christi, qui de se dicit Joau. 14. *Ego sum veritas.*

Respondeo dicendum, quod circa hoc *multiplex* fuit opinio. *Quidam* enim dixerunt, quod in hac locutione, *Hoc est corpus meum*, hæc dictio, *hoc*, importat demonstrationem ut conceptam, & non ut exercitam; quia tota ista locutio sumitur materialiter; cum recitative proferatur, recitat enim sacerdos Christum dixisse: *Hoc est corpus meum*. Sed hoc stare non potest; quia secundum hoc verba hæc non applicarentur ad materiam corporalem præsentem; & ita non perficeretur sacramentum. Dicit enim August. super Joau. (*Tract. 80. à med. tom. 9.*) *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.* Et præterea ex hoc totaliter non evitatur difficultas hujus questionis, quia eadem rationes maneat circa primam prolationem, qua Christus hæc verba protulit. Quare manifestum est, quod non materialiter, sed significative sumebantur. Et ideo dicendum est, quod etiam quando proferuntur à sacerdote, significative, & non tantum materialiter sumuntur. Nec obstat, quod sacerdos ea recitative profert, quasi à Christo dicta: quia propter infinitam virtutem Christi, sicut ex contactu carnis suæ vis regenerativa pervenit non solum ad illas aquas, quæ Christum tetigerunt, sed ad omnes ubique terrarum, per omnia futura secula; ita etiam ex prolatione ipsius Christi hæc verba virtutem consecrationis sunt consecuta, à quocumque sacerdote dicantur, ac si Christus ea præsentialiter profereat.

Et ideo *alii* dixerunt, quod hæc dictio, *hoc*, in hac locutione facit demonstrationem non ad sensum, sed ad intellectum, ut sit sensus: *Hoc est corpus meum*, id est, significatum per *hoc est corpus meum*. Sed nec hoc stare potest; quia cum in sacramentis hoc efficiatur, quod significatur, non fieret per hanc formam, ut corpus Christi sit in hoc sacramento secundum veritatem, sed solum sicut in signo: quod est hæreticum, ut supra dictum est. (*7. 75. n. 1.*)

Et ideo *alii* dixerunt, quod hæc dictio, *hoc*, facit demonstrationem ad sensum; sed intelligitur hæc demonstratio

monstratio non pro illo instanti locutionis, quo profertur hæc dictio, sed pro ultimo instanti locutionis: sicut cum aliquis dicit: *Nunc taceo*, hoc adverbium, *nunc*, facit demonstrationem pro instanti immediate sequenti locutionem, est enim sensus: *Statim his verbis dictis taceo*. Sed nec hoc stare potest: quia secundum hoc hujus locutionis, esset sensus: *Corpus meum est corpus meum*, quod prædicta locutio non facit; quia hoc fuit etiam ante prolationem verborum: unde nec hoc prædicta locutio significat.

Et ideo aliter dicendum est, quod sicut prædictum est, (*a. præc.*) hæc locutio habet virtutem factivam conversionis panis in corpus Christi. Et ideo comparatur ad alias locutiones, quæ habent solum vim significativam, & non factivam, sicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ est factiva rei, conceptioni intellectus nostri speculativi, quæ est accepta à rebus; nam *voces sunt signa intellectuum*, secundum Philosophum (*l. 1. Periher. in princ. tom. 1.*) Et ideo sicut conceptioni intellectus practici non præsupponit rem conceptam, sed facit eam: ita veritas hujus locutionis non præsupponit rem significatam, sed facit eam; sic enim se habet Verbum Dei ad res factas per Verbum. Hæc autem conversio non fit successive, sed in instanti, sicut dictum est, (*q. 75. a. 7.*) Et ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem secundum ultimum instanti prolationis verborum, non tamen ita quod præsupponatur ex parte subjecti id, quod est terminus conversionis, scilicet quod corpus Christi, neque etiam illud quod fuit ante conversionem, scilicet panis; sed id quod communiter se habet quantum ad utrumque, scilicet contentum in generali sub istis speciebus. Non enim faciunt hæc verba, quod corpus Christi sit corpus Christi, neque quod panis sit corpus Christi, sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. Et ideo signanter non dicit Dominus: *Hic panis est corpus meum*; quod esset secundum intellectum secundæ opinionis, neque: *Hoc corpus meum est corpus meum*; quod esset secundum intellectum tertie; sed in generali *Hoc est corpus meum*, nullo nomine apposito à parte subjecti, sed solo pronomine, quod significat substantiam

tiam in communi, sine qualitate, id est, forma determinata.

Ad primum ergo dicendum, quod hæc dictio, *hoc*, demonstrat substantiam, sed absque determinatione propriæ naturæ, sicut dictum est: (*in corp.*)

Ad secundum dicendum, quod hoc pronomen, *hoc*, non demonstrat ipsa accidentia, sed substantiam sub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis, & postea est corpus Christi; quod licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

Ad tertium dicendum, quod significatio hujus locutionis præintelligitur rei significatæ ordine naturæ; sicut causa naturaliter est prior effectui. Non tamen ordine temporis; quia hæc causa simul habet secum suum effectum: & hoc sufficit ad veritatem locutionis.

ARTICULUS VI.

Utrum forma consecrationis panis consequatur suum effectum antequam perficiatur forma consecrationis vini.

4. d. 8. q. 2. a. 4. q. 2. & d. 11. q. 2. a. 1. q. 1. ad 4. & 1. Corinth. 11. lect. 6.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod forma consecrationis panis non consequatur suum effectum, quousque perficiatur forma consecrationis vini. Sicut enim per consecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis: si ergo verba consecrationis panis haberent suum effectum ante consecrationem vini, sequeretur, quod in hoc sacramento inciperet esse corpus Christi sine sanguine, quod est inconveniens.

2. Præterea. Unum sacramentum unum habet complementum; unde licet in baptismo sint tres immersiones, non tamen prima immersio consequitur suum effectum, quousque tertia fuerit terminata: sed totum hoc sacramentum est unum, ut supra dictum est, (q. 73. a. 2.) ergo verba, quibus consecratur panis, non consequantur suum effectum sine verbis sacramentalibus, quibus consecratur vinum.

3. Præterea. In ipsa forma consecrationis panis sunt plura verba, quorum prima non consequuntur effectum; nisi prolato ultimo, sicut dictum est: (a. 4. huj. q. ad 3.) ergo pari ratione nec verba, quibus consecratur corpus Christi, habent effectum; nisi prolatis verbis, quibus sanguis Christi consecratur.

Sed Contra est, quod statim dictis verbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda: quod non fieret, si non esset ibi corpus Christi; quia sic ad idololatriam pertineret: ergo verba consecrationis panis suum effectum consequuntur, antequam proferantur verba consecrationis vini.

Respondeo dicendum, quod quidam antiqui Doctores dixerunt, quod hæc duæ formæ, scil. consecrationis panis, & vini, se invicem expectant in agendo; ita scilicet quod prima non perficit suum effectum, antequam proferatur secunda.

Sed hoc stare non potest: quia, sicut dictum est, (art. 2. q. 5. huj. quæst.) ad veritatem hujus locutionis: *Hoc est corpus meum*, requiritur propter verbum præsentis temporis, quod res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis; alioquin si in futurum expectaretur res significata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præsentis; ita scil. quod non diceretur: *Hoc est corpus meum*, sed: *Hoc erit corpus meum*. Significatio autem hujus locutionis completur statim completa prolatione horum verborum. Et ideo oportet rem significatam statim adesse, quæ quidem est effectus hujus sacramenti, alioquin locutio non esset vera. Est etiam hæc positio contra ritum Ecclesiæ; quæ statim post prolationem verborum corpus Christi adoratur. Unde dicendum est, quod prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.

Ad primum ergo dicendum, quod ex hac ratione videntur fuisse decepti illi, qui prædictam positionem posuerunt. Unde intelligendum est, quod facta consecratione panis, est quidem corpus Christi ibi ex vi sacramenti & sanguis ex reali concomitantia; sed postmodum per consecrationem vini sit ibi è converso sanguis Christi ex vi sacramenti, corpus autem ex reali con-

concomitantia ; ita quod totus Christus est sub utraque specie , sicut supra dictum est. (*q. 76. art. 2.*)

Ad secundum dicendum , quod hoc sacramentum est unum perfectione , sicut supra dictum est , (*q. 73. a. 2.*) scil. in quantum constituitur ex duobus , scilicet cibo , & potu ; quorum utrumque per se habent suam perfectionem : sed tres immersiones baptismi ordinantur ad unum simplicem effectum. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum , quod diversa verba , quæ sunt in forma consecrationis panis , constituunt veritatem unius locutionis , non autem verba diversarum formarum , Et ideo non est simile.

QUÆSTIO LXXIX.

De effectibus sacramenti Eucharistiæ , in octo articulos divisa.

Deinde considerandum est de effectibus hujus Sacramenti.

Et circa hoc quærantur octo.

Primo. Utrum hoc sacramentum conferat gratiam.

Secundo. Utrum effectus hujus sacramenti sit adeptio gloriæ.

Tertio. Utrum effectus hujus sacramenti sit remissio peccati mortalis.

Quarto. Utrum per hoc sacramentum remittatur peccatum veniale.

Quinto. Utrum per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

Sexto. Utrum hoc sacramentum homines præservet à peccatis futuris.

Septimo. Utrum hoc sacramentum prosit aliis , quam sumentibus.

Octavo. De impedimento effectus hujus sacramenti.

ARTICULUS I.

Utrum per hoc sacramentum conferatur gratia.

1. 4. cor. & 4. d. 12. q. 2. a. 2. q. 1. ad 2.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum non conferatur gratia. Hoc enim sacramentum est nutrimentum spirituale: Nutrimentum autem non datur nisi viventi; cum ergo vita spiritualis sit per gratiam; non competit hoc sacramentum nisi habenti gratiam, non ergo per hoc sacramentum conferatur gratia, ut primo habeatur; similiter etiam nec ad hoc quod angeatur: quia augmentum spirituale pertinet ad sacramentum Confirmationis, ut dictum est, (*quæst. 72. art. 1.*) non ergo per hoc sacramentum gratia conferatur.

2. Præterea. Hoc sacramentum conferatur ut quædam spiritualis refectio: sed refectio spiritualis magis videtur pertinere ad usum gratiæ, quam ad gratiæ collationem: ergo videtur, quod per hoc sacramentum gratia non conferatur.

3. Præterea. Sicut supra dictum est, (*quæst. 74. a. 1.*) in hoc sacramento corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autem pro salute animæ: sed corpus non est subjectum gratiæ, sed anima, ut in secunda parte habitum est: (*1. 2. q. 110. a. 4.*) ergo ad minus quantum ad corpus per hoc sacramentum gratia non conferatur.

Sed Contra est, quod Dominus dicit Joan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vitæ*: Sed vita spiritualis est per gratiam: ergo per hoc sacramentum gratia conferatur.

Respondeo dicendum, quod effectus hujus sacramenti debet considerari primo quidem, & principaliter ex eo, quod in hoc sacramento continetur, quod est Christus: qui sicut in mundum visibiliter veniens contulit mundo vitam gratiæ, secundum illud Joan. 1. *Gratia, & veritas per Jesum Christum facta est*: ita in hominem sacramentaliter veniens vitam gratiæ ope-

ratur, secundum illud Joan. 9. *Qui manducat me, vivet propter me.* Unde & Cyrillus dicit, (*Similia his multa hab. l. 4. in Joan. cap. 2. & 3. hab. autem expres. in Cat. aur. D. Th. sup. hunc. loc.*) *Vivificativum Dei verbum uniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam vivificativam; dicebat enim, cum nostris quodammodo uniri corporibus per sacram ejus carnem, & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictionem vivificativam in pane, & vino.* Secundo consideratur ex eo, quod per hoc sacramentum repræsentatur, quod est passio Christi, sicut supra dictum est. (*q. 74. a. 1. & q. 76. a. 2. ad 1.*) Et ideo effectum, quem passio Christi fecit in mundo, hoc sacramentum facit in homine. Unde super illud Joann. 19. *Continus exivit sanguis & aqua,* dicit Chrys. (*hom. 84. in Joan. circ. med.*) *Quia hinc suscipiunt principium sacra mysteria, cum accesseris ad tremendum calicem, ut ab ipsa bibiturus Christi costa, ita accedas.* Unde & ipse Dominus dicit Matth. 26. *Hic est sanguis meus qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Tertio consideratur effectus hujus sacramenti ex modo, quo traditur hoc sacramentum, quod traditur per modum cibi, & potus. Et ideo omnem effectum, quem cibus, & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem, quod scilicet sustentat, anget, reparat, & delectat, hoc totum facit hoc sacramentum, quantum ad vitam spiritualem. Unde Ambros. dicit in lib. 5. de sacramentis, (*c. 4. cir. med.*) *Iste panis est vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.* Et Chrysost. dicit super Joann. (*hom. 45. à med.*) *Præstat se nobis desiderantibus & palpate, & comedere, & amplecti.* Unde & ipse Dominus dicit Joan. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Quarto consideratur effectus hujus sacramenti ex speciebus in quibus traditur hoc sacramentum. Unde Aug. ibidem, (*sc. trac. 26. in Joan. parum ante fin. tom. 9.*) dicit: *Dominus noster corpus, & sanguinem suum in iis rebus commendavit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex multis.* Namque aliquid, scilicet panis, ex multis granis in unum constat: aliud, scilicet vinum, in unum ex multis acinis confluit. Et ideo ipse alibi dicit sup. Joan. (*loc. cit. à med.*) *O sacramentum pietatis, & signum*

unitatis, ò vinculum charitatis!

Et quia Christus, & ejus passio est causa gratiæ, & spiritualis refectio, & charitas siue gratia esse non potest, *ex omnibus præmissis manifestum est, quod hoc sacramentum gratiam confert.*

Ad primum ergo dicendum, quod hoc sacramentum ex seipso virtutem habet gratiam conferendi. Nec aliquis habet gratiam ante susceptionem hujus sacramenti, nisi ex aliquo voto ipsius; *vel per seipsum, sicut adulti; vel voto Ecclesiæ, sicut parvuli, sicut supra dictum est. (q. 73. a. 3.)* Unde ex efficacia virtutis ipsius est, quod etiam ex voto ipsius aliquis gratiam consequatur, per quam spiritualiter vivificetur. Restat igitur, ut cum ipsum sacramentum realiter sumitur, gratia augeatur, & vita spiritualis perficiatur: aliter tamen, quam per sacramentum Confirmationis, in quo augetur, & perficitur gratia ad persistendum contra exteriores impugnationes inimicorum Christi. Per hoc autem sacramentum augetur gratia, & perficitur spiritualis vita, ad hoc quod homo in seipso perfectus existat per conjunctionem ad Deum.

Ad secundum dicendum, quod hoc sacramentum confert gratiam spiritualiter cum virtute charitatis. Unde Damasc. (*l. 4. orth. fid. c. 14. & med.*) comparat hoc sacramentum carboni, quem Isaias vidit Isa. 1. Carbo enim lignum simplex non est, sed unitum igni: *ita & panis communionis non simplex panis est, sed unitur divinitati.* Sicut autem Gregorius dicit in Hom. Pentecostes, (*quæ est. 30. in Evang. parum d. princ.*) *amor Dei non est otiosus: magna enim operatur, si est.* Et ideo per hoc sacramentum, quantum est ex sui virtute, non solum habitus gratiæ, & virtutis confertur, sed etiam excitatur in actum, secundum illud 2. Cor. 13. *Charitas Christi urget nos.* Et inde est, quod ex virtute huius sacramenti anima spiritualiter reficitur, per hoc quod anima spiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis divini, secundum illud Cantic. 5. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.*

Ad tertium dicendum, quod quia sacramenta operantur salutem, quam significant, ideo secundum quoddam

dam

dam assimilationem dicitur, quod in hoc sacramento corpus offertur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ, quamvis utrumque ad salutem utriusque operetur, cum sub utroque totus sit Christus, ut supra dictum est. (q. 76. a. 2.) Et licet corpus non sit immediatum subjectum gratiæ; ex anima tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in præsentem membra nostra exhibemus *arma justitiæ Deo*, ut habetur Rom. 6. & in futuro corpus nostrum sortietur incorruptionem, & gloriam animæ.

ARTICULUS II.

471

Utrum effectus hujus Sacramenti sit adeptio gloriæ.

Inf. q. 80. a. 2. ad 1. & Jo. 6.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod effectus hujus Sacramenti non sit adeptio gloriæ. Effectus enim proportionatur suæ causæ. Sed hoc sacramentum competit viatoribus: unde & viaticum dicitur; cum igitur viatores nondum sint capaces gloriæ, videtur, quod hoc sacramentum non causet adeptionem gloriæ.

Præterea. Posita causa sufficienti, ponitur effectus. Sed multi accipiunt hoc sacramentum, qui nunquam perveniunt ad gloriam, ut patet per August. 21. de civit. Dei. (cap. 25. tom. 5.) non ergo hoc sacramentum est causa adeptionis gloriæ.

3. Præterea. Majus non efficitur à minori; quia nihil agit ultra suam speciem. Sed minus est accipere Christum sub specie aliena, quod fit in hoc sacramento, quam frui eo in specie propria, quod pertinet ad gloriam: ergo hoc sacramentum non causat adeptionem gloriæ.

Sed Contra est, quod dicitur Job. 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Sed vita æterna est vita gloriæ: ergo effectus hujus sacramenti est adeptio gloriæ.

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento potest considerari & id ex quo habet effectum, scil. ipse Christus contentus, & passio ejus repræsentata, & id

per quod habet effectum, sci]. usus sacramenti, & species ejus.

Et quantum ad utrumque competit huic sacramento, quod causet adeptionem vitæ æternæ. Nam ipse Christus per suam passionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ, secundum illud Hebr. 9. Novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, qui vocati sunt, accipiant re-promissionum æternæ hereditatis. Unde & in forma hujus sacramenti dicitur: Hic est calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti. Similiter etiam refectio cibi spiritualis & unitas significata per species panis, & vini habetur quidem in præsentī, sed imperfecte, perfecte autem in statu gloriæ. Unde Aug. dicit super illud Joann. 6. Caro mea vere est cibus: (Tract. 26. in Joann. aliquant. ante fin. tom. 9.) Cum cibo, & potu id appetant homines, ut non esuriant, neque sitiant, hoc veraciter non præstat nisi iste cibus, & potus, qui eos à quibus sumitur, immortales, & incorruptibiles facit in societate Sanctorum, ubi pax erit, & unitas plena, atque perfecta.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut passio Christi, in cujus virtute hoc sacramentum operatur, est quidem causa sufficiens gloriæ, non tamen ita quod statim per ipsam introducatur in gloriam, sed oportet ut prius simul compatiamur, ut postea simul glorificemur, sicut dicitur Rom. 8. ita hoc sacramentum non statim nos in gloriam introducit, sed dat nobis virtutem perveniendi ad gloriam, & ideo viaticam dicitur. In cujus figuram legitur 3. Reg. 9. quod Elias comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Or.

Ad secundum dicendum, quod sicut passio Christi non habet suum effectum in his qui se ad eam non habent, ut debent: ita & per hoc sacramentum non adipiscuntur gloriam, qui indecenter ipsum suscipiunt. Unde August. dicit super Joan. exponens illa verba: Aliud est sacramentum, & aliud virtus sacramenti: (loc. sup. cit.) Multi de altari accipiunt & accipiendo moriuntur. Panem ergo cœlestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Unde non est mirum, si il-

illi qui innocentiam non servant, effectum hujus sacramenti non consequuntur.

Ad tertium dicendum, quod hoc Christus sub alio-
na specie sumitur, pertinet ad rationem sacramenti,
quod instrumentaliter agit. Nihil autem prohibet, cau-
sam instrumentalem producere potio-rem effectum, ut
ex supradictis patet. (q. 77. a. 3. ad 3.)

ARTICULUS III.

472

*Utrum effectus hujus Sacramenti sit remissio peccati
mortalis.*

4. d. 9. art. 3. quæst. 2. cor. & d. 12. quæst. 2.
art. 2. quæst. 2.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod effectus
hujus sacramenti sit remissio peccati mortal-
is. Dicitur enim in quadam Collecta: *Sit hoc sacramentum ablu-
tio scelerum*: Sed scelera dicuntur peccata mortalia: er-
go per hoc sacramentum peccata mortalia abluuntur.

2. Præterea. Hoc sacramentum agit virtute passio-
nis Christi, sicut & baptismus. Sed per baptismum di-
mittuntur peccata mortalia, ut supra dictum est (q. 69.
a. 1.) ergo & per hoc sacramentum; præsertim cum
in forma hujus sacramenti dicatur: *Qui pro multis effun-
detur in remissionem peccatorum.*

3. Præterea. Per hoc sacramentum gratia confertur,
ut dictum est: (a. 1. huj. q.) Sed per gratiam justifi-
catur homo à peccatis mortalibus, secundum illud Ro-
man. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius*: ergo per
hoc sacramentum remittuntur peccata mortalia.

Sed Contra est, quod dicitur I. Cor. 11. *Qui man-
ducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit.*
Dicit autem Gl. (Petri Lomb.) ibidem, quod ille man-
ducat, & bibit indigne, qui in crimine est, vel irra-
venerenter tractat; & talis manducat, & bibit sibi judi-
cium, id est, damnationem. Ergo ille qui est in peccato
mortali, per hoc quod accipit hoc sacramentum, ma-
gis accumulatur sibi peccatum, quam remissionem sui
peccati consequatur.

Res-

Respondeo dicendum, quod virtus hujus sacramenti potest considerari *dupliciter*. *Uno modo* secundum se. Et sic hoc sacramentum habet virtutem ad remittendum quæcumque peccata ex passione Christi, quæ est forma, & causa remissionis peccatorum.

Alio modo potest considerari per comparisonem ad eum, qui recipit hoc sacramentum, prout in eo invenitur, vel non invenitur impedimentum percipiendi hujus sacramenti effectum. Quicumque autem habet conscientiam peccati mortalis, habet in se impedimentum percipiendi effectum hujus sacramenti; eo quod non est conveniens susceptor hujus sacramenti; tum quia non vivit spiritualiter; & ita non debet spirituale nutrimentum suscipere, quod non est nisi viventis: tum quia non potest uniri Christo, (quod fit per hoc sacramentum) dum est in affectu peccandi mortaliter. Et ideo, ut dicitur in lib. de Ecclesiast. dogmatib. (c. 35. inter op. Aug. tom. 3.) *si mens in actu + a. affectu + peccandi est, gravatur magis Eucharistiæ perceptione, quam purificetur*. Unde hoc sacramentum in eo, qui ipsum percipit in conscientia peccati mortalis, non operatur remissionem peccati.

Potest tamen hoc sacramentum operari remissionem peccati *dupliciter*. *Uno modo* non perceptum actu, sed voto; sicut cum quis prius justificatur à peccato. *Alio modo* etiam perceptum ab eo qui est in peccato mortali, cujus conscientiam, & affectum non habet; forte enim primo non fuit sufficienter contritus; sed devote, & reverenter accedens consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati.

Ad primum ergo dicendum, quod petimus ut hoc sacramentum sit ablutio scelerum, vel eorum, quorum conscientiam non habemus, secundum illud Ps. 18 *Ab occultis meis munda me Domine: vel ut contritio in nobis perficiatur ad scelerum remissionem: vel etiam ut nobis robur detur ad scelera vitanda.*

Ad secundum dicendum, quod baptismus est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse spirituali in esse spirituale; & datur per modum ablutionis, & ideo quantum ad utrumque, non inconvenienter ac-

cedit ad baptismum, qui habet conscientiam peccati mortalis. Sed per hoc sacramentum homo sumit in se Christum per modum spiritualis nutrimenti, quod non competit mortuo in peccatis. Et ideo non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod gratia est sufficiens causa remissionis peccati mortalis: non tamen actu remittit peccatum mortale, nisi cum primo datur peccatori. Sic autem non datur in hoc sacramento. Unde ratio non sequitur.

ARTICULUS IV.

473

Utrum per hoc sacramentum remittantur peccata venialia.

Infr. q. 87. art. 3. cor. & 4. d. 12. q. 2. art. 1. q. 1. cor. & art. 1. q. 1. per tot.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod per hoc Sacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim Sacramentum, ut August. dicit super Job. (*Tract. 26. à med. tom. 9. est sacramentum charitatis*: sed venialia peccata non contrariantur Charitati, ut in 2. parte habitum est. (1. 2. q. 88. a. 1. & 2. & 2. 5. q. 24. a. 10.) cum ergo contrarium tollatur per suum contrarium, videtur quod peccata venialia per hoc sacramentum non remittantur.

2. Præterea. Si peccata venialia per hoc sacramentum remittantur, qua ratione remittitur unum, remittuntur & omnia: sed non videtur, quod omnia remittantur: quia sic frequenter aliquis esset absque omni peccato veniali, contra id quod dicitur 1. Joann. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus: non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

3. Præterea. Contraria mutuo se expellunt: sed peccata venialia non prohibent à perceptione hujus sacramenti: dicit enim August. super illud Joann. 6. *Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt*: (*Tract. 26. in Joann. parum ante med. tom. 9.*) *Innocentiam ad altare apportate; peccata, etsi sunt quotidia-*

diana, non sint mortifera: ergo neque peccata venialia, per hoc sacramentum tolluntur.

Sed Contra est, quod Innocentius III. dicit, (*li. 4. de myster. Missæ c. 44. ante med.*) quod hoc sacramentum *venialia delet, & cavet mortalia.*

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento duo possunt considerari, scilicet *ipsum sacramentum, & res sacramenti.*

Et ex utroque apparet, quod hoc sacramentum habet virtutem ad remissionem venialium peccatorum: nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi nutrientis. Nutrimentum autem cibi est necessarium corpori ad restaurandum id, quod quotidie deperditur per actionem caloris naturalis. Spiritualiter autem quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiscentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt fervorem charitatis, ut in 2. parte habitum est. (2. 2. q. 24. a. 10.) Et ideo competit huic sacramento, ut remittat peccata venialia. Unde & Ambros. dicit in lib. 5. de sacramentis, (*cap. 4. implic.*) quod *iste panis, quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.* Res autem hujus sacramenti est charitas, non solum quantum ad habitum, sed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc sacramento, per quem peccata venialia solvuntur. Unde manifestum est, quod virtute hujus sacramenti remittuntur peccata venialia.

Ad primum ergo dicendum, quod peccata venialia etsi non contrariantur charitati quantum ad habitum, contrariantur tamen ei quantum ad fervorem actus, qui excitatur per hoc sacramentum, ratione cuius peccata venialia tolluntur.

Ad secundum dicendum, quod illud verbum non est intelligendum, quin aliqua hora possit homo esse absque omni reatu peccati venialis; sed quia vitam istam Sancti non ducunt sine peccatis venialibus.

Ad tertium dicendum, quod major est virtus charitatis, cuius est hoc sacramentum, quam venialium peccatorum. Nam charitas, tollit per suum actum peccata venialia, quæ tamen non possunt totaliter impedire actum charitatis. Et eadem ratio est de hoc sacramento.

Utrum per hoc Sacramentum tota pœna peccati remittatur.

4. dist. 4. quæst. 2. art. 1. quæst. 2. ad 3. & d. 11. quæst. 2. a. 2. q. 3.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc sacramentum suscipit in se effectum passionis Christi, ut dictum est, (a. 1. & 2. huj. q.) sicut & per baptismum percipit homo remissionem omnis pœnæ virtute passionis Christi, quæ sufficienter satisfacit pro omnibus peccatis, ut ex supradictis patet. (q. 69. a. 2.) ergo videtur quod per hoc sacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.

2. Præterea. Alexander I. Papa dicit (in epist. ad omnes orth. post med. tom. 1. Concil. & hab. c. 8. de consecrat. dist. 2.) Nilil in sacrificiis majus esse potest, quam corpus, & sanguis Christi: sed per sacrificia veteris legis homo satisfaciebat pro peccatis suis: dicitur enim Levit. 4. & 5. si peccaverit homo, offeret hoc, vel illud pro peccato suo, & remittetur ei: ergo multo magis hoc sacramentum valet ad remissionem omnis pœnæ.

3. Præterea. Constat, quod per hoc sacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur, unde & in satisfactione aliquibus injungitur, quod pro se Missas faciant celebrari: sed qua ratione una pars pœnæ dimittitur, eadem ratione & alia, cum virtus Christi, quæ in hoc sacramento continetur, sit infinita: ergo videtur, quod per hoc sacramentum tota pœna tollatur.

Sed Contra est quod secundum hoc non esset homini alia pœna injungenda, sicut nec baptizato injungitur.

Respondeo dicendum, quod hoc sacramentum simul est sacrificium, & sacramentum; sed rationem sacrificii habet, in quantum offertur; rationem autem sacramenti, in quantum sumitur.

Et

Et ideo effectum sacramenti habet in eo qui sumit, effectum autem sacrificii in eo qui offert, vel in his pro quibus offertur.

Si igitur consideretur, ut sacramentum, habet effectum *dupliciter*. *Uno modo* directe ex vi sacramenti: *Alio modo* quasi ex quadam concomitantia, sicut & circa continentiam sacramenti dictum est. (q. 76. a. 1. & 2.) *Ex vi* quidem sacramenti *directe* habet *illum effectum*, ad quem est institutum. Non est autem institutum ad satisfaciendum, sed ad spiritualiter nutriendum per unionem ad Christum, & ad membra ejus, sicut & nutrimentum unitur nutrito. Sed quia hæc unitas fit per charitatem, ex cujus fervore aliquis consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam pœnæ, inde est quod *ex consequenti* per quandam concomitantiam ad principalem effectum homo consequitur remissionem pœnæ, non quidem totius, sed secundum modum suæ devotionis, & fervoris.

In quantum vero est sacrificium, habet vim satisfactivam: sed in satisfactione magis attenditur affectus offerentis, quam quantitas oblationis. Unde & Dominus dicit Luc. 21. de vidua, quæ obtulit duo æra, quod *plus omnibus misit*. Quamvis ergo hæc oblatio *ex sui* quantitate *sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna*; tamen *fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundum quantitatem suæ devotionis, & non pro tota pœna*.

Ad primum ergo dicendum, quod sacramentum baptismi directe ordinatur ad remissionem pœnæ, & culpæ, non autem Eucharistia: quia Baptismus datur homini quasi commorienti Christo. Eucharistia autem quasi nutriendo, & perficiendo per Christum. Unde non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod illa sacrificia, & oblationes non operabantur remissionem totius pœnæ, neque quantum ad quantitatem oblatis, sicut hoc sacrificium, neque quantum ad devotionem hominis, ex qua contingit, quod etiam hic non tollitur tota pœna.

Ad tertium dicendum, quod hoc quod tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc sacramentum, non

contingit ex defectu virtutis Christi, sed ex defectu devotionis humanæ.

ARTICULUS VI.

475

Utrum per hoc Sacramentum præservetur homo à peccatis futuris.

4. d. 12. q. 2. a. 2. q. 2. ad 1. 2° d. 45. q. 2. a. 3. quæst. 1. ad 3.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod per hoc Sacramentum non præservetur homo à peccatis futuris; multi enim digne sumentes hoc sacramentum postea in peccatum cadunt: quod non accideret, si hoc sacramentum præservaret à peccatis futuris: non ergo effectus hujus sacramenti est à peccatis futuris præservare.

2. Præterea. Eucharistia est sacramentum charitatis, ut supra dictum est: (a. 4. huj. q.) Sed charitas non videtur præservare à peccatis futuris; quia semel habita potest amitti per peccatum, ut in secunda parte habitum est, (2. 2. q. 24. a. 11.) ergo videtur, quod nec hoc sacramentum præservet hominem à peccato.

3. Præterea. Origo peccati in nobis est *lex peccati*, quæ est in membris nostris, ut patet per Apostolum Rom. 7. Sed mitigatio fomitis, qui est lex peccati, non ponitur effectus hujus sacramenti, sed magis baptismi: ergo præservare à peccatis futuris non est effectus hujus sacramenti.

Sed Contra est, quod Dominus dicit Joan. 6. *Hic est panis de celo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur*; quod quidem manifestum est non intelligi de morte corporali: ergo intelligitur, quod hoc sacramentum præservet à morte spirituali, quæ est per peccatum.

Respondeo dicendum, quod peccatum est quædam spiritualis mors animæ. Unde hoc modo præservatur aliquis à peccato futuro, quo præservatur corpus à morte futura. Quod quidem fit *dupliciter*. Uno modo, in quantum natura hominis interiori roboratur contra

in-

interiora corruptiva : & sic præservatur à morte per cibum , & medicinam : *Alio modo per hoc , quod munitur contra exteriores impugnationes : & sic præservatur per arma , quibus munitur corpus.*

Utroque autem modo hoc sacramentum præservat à peccato. Nam primo quidem per hoc , quod Christo conjungit per gratiam, roborat spiritualem vitam hominis, tamquam spiritualis cibus, & spiritualis medicina, secundum illud Psalm. 103. *Panis cor hominis confirmat.* Et Aug. dicit super Joan. (Tr. 26. à med. t. 9.) *Securus accede, panis est, non venenum.* Alio modo, in quantum est quoddam signum passionis Christi, per quam victi sunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem. Unde Chrysost. dicit super Jo. (hom. 45. à med.) *Ut leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.*

Ad primum ergo dicendum, quod effectus hujus sacramenti recipitur in homine secundum hominis conditionem: sicut contingit de qualibet causa activa, quod ejus effectus recipitur in materia secundum modum materiæ. Homo autem in statu viæ est hujus conditionis, quod liberum arbitrium ejus potest flecti in bonum, & malum. Unde licet hoc sacramentum, quantum est de se, habeat virtutem præservativam à peccato, non tamen aufert homini possibilitatem peccandi.

Ad secundum dicendum, quod etiam charitas, quantum est in se, preservat hominem à peccato, secundum illud Rom. 13. *Dilectio proximi malum non operatur: sed ex mutabilitate liberi arbitrii contingit, quod aliquis post habitam charitatem peccat, sicut & post susceptionem hujus sacramenti.*

Ad tertium dicendum, quod licet hoc sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, dimittit tamen fomitem ex quadam consequentia, in quantum auget charitatem: quia sicut August. dicit in lib. 83. QQ. (quæst. 32 à princ. tom. 4.) *augmentum charitatis est diminutio cupiditatis.* Directe autem confirmat cor hominis in bono, per quod etiam præservatur homo à peccato.

ARTICULUS VII.

476

Utrum hoc Sacramentum prosit aliis, quam sumentibus.

Supr. q. 78. art. 3. ad 8. & præsentī q. art. 5. cor.
 & 4. dist. 12. quæst. 2. art. 2. quæst. 2. ad 4. &
 dist. 45. quæst. 2. art. 3. quæst. 1. ad 3. &
 Joann. 6. lec. 6. fin.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod hoc Sacramentum non prosit nisi sumentī. Hoc enim sacramentum est unius generis cum aliis sacramentis, utpote aliis conditum: sed alia sacramenta non prosunt nisi sumentibus; sicut effectum baptismi non suscipit nisi baptizatus: ergo nec hoc sacramentum prodest aliis, nisi sumentī.

2. Præterea. Effectus hujus sacramenti est adeptio gratiæ, & gloriæ, & remissio culpæ ad minus venialis; si ergo hoc sacramentum haberet effectum in aliis, quam in sumentibus, posset contingere quod aliquis adipisceretur & gratiam, & gloriam, & remissionem culpæ, absque actione, & passione propria, alio sumente, vel offerente hoc sacramentum.

3. Præterea. Multiplicata causa, multiplicatur effectus; si ergo hoc sacramentum prodest aliis, quam sumentibus, sequeretur, quod magis prodesset alicui, si multi sumerent hoc sacramentum, multis hostis in una Missa consecratis: quod non habet Ecclesiæ consuetudo, ut scilicet multi communicent pro alicujus salute: non ergo videtur, quod hoc sacramentum prosit nisi sumentī.

Sed Contra est, quod in celebratione hujus sacramenti fit pro multis aliis deprecatio: quod frustra fieret, nisi hoc sacramentum aliis prodesset. Hoc ergo sacramentum non solum sumentibus prodest.

Respondeo dicendum, quod, sicut prius dictum est, (art. 5. huj. q.) hoc sacramentum non solum est sacramentum, sed etiam est sacrificium. In quantum enim in hoc sacramento repræsentatur passio Christi, qua Christus obtulit se hostiam Deo, ut dicitur Ephes. 5.

ha-

habet rationem sacrificii : in quantum vero in hoc sacramento traditur invisibilis gratia sub visibili specie, habet rationem sacramenti. Sic ergo hoc sacramentum, sumentibus quidem prodest, & per modum sacramenti, & per modum sacrificii; quia pro omnibus sumentibus offertur. Dicitur enim in Canone Missæ: *Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus, & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti, & gratia repleamur.*

Sed aliis, qui non sumunt, prodest per modum sacrificii, in quantum pro salute eorum offertur. Unde & in Canone Missæ dicitur: *Memento, Domine, famulorum, famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se, suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro sp̄ salutis, & incolumitatis suæ.* Et utrumque modum proficiendi Dominus expressit, dicens Matth. 26. & Luc. 22. *Qui pro vobis, scil. sumentibus, & pro multis, scil. aliis, effundetur in remissionem peccatorum.*

Ad primum ergo dicendum, quod hoc sacramentum præ aliis habet, quod est sacrificium. Et ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod sicut passio Christi prodest quidem omnibus quantum ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ, & adeptionem gratiæ, & gloriæ: sed effectum non habet, nisi in illis qui passioni Christi conjunguntur per fidem, & charitatem: ita & hoc sacrificium, quod est memoriale Dominiæ passionis, non habet effectum, nisi in illis qui conjunguntur huic sacramento per fidem, & charitatem. Unde & August. dicit ad Romanos: (*lib. 1. de Anima, & ejus orig. cap. 9. à princ. tom. 7.*) *Quis offerat corpus Christi, nisi pro his qui sunt membra Christi?* Unde & in Canone Missæ non oratur pro his qui sunt extra Ecclesiam. Illis tamen prodest plus, vel minus, secundum modum devotionis eorum.

Ad tertium dicendum, quod sumptio pertinet ad rationem sacramenti: sed oblatio pertinet ad rationem sacrificii. Et ideo ex hoc quod aliquis sumit corpus Christi, vel etiam plures, non accrescit aliis aliud juvamentum. Similiter etiam ex hoc quod sacer-

dos plures hostias consecrat in una Missa, non multiplicatur effectus hujus sacramenti: quia non est nisi unum sacrificium; nihil enim plus est virtutis in multis hostiis consecratis, quam in una, cum sub omnibus, & sub una non sit nisi totus Christus. Unde nec si aliquis simul in una Missa multas hostias consecratas sumat, participabit majorem effectum sacramenti. In pluribus vero Missis multiplicatur sacrificii oblatio: & ideo multiplicatur effectus sacrificii, & sacramenti.

ARTICULUS VIII.

Utrum per veniale peccatum impediatur effectus hujus Sacramenti.

4. d. 12. q. 2. art. 1. q. 3. & art. 2. q. 1. ad 2.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod per veniale peccatum non impediatur effectus hujus Sacramenti. Dicit enim Augustinus super illud Joann. 6. *Patres vestri manducaverunt manna*, (Tract. 26. in Joann. à med. tom. 9.) *Panem caelestem spiritualiter manducate; innocentiam ad altare apportate; peccata, etsi sunt quotidiana, non sint mortifera.* Ex quo patet, quod venialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, spiritualem manducationem non impediunt: sed spiritualiter manducantes effectum hujus sacramenti percipiunt: ergo peccata venialia non impediunt effectum hujus sacramenti.

2. Præterea. Hoc sacramentum non est minoris virtutis, quam baptismus: sed effectum baptismi, sicut supra dictum est, (q. 69. art. 9.) impedit sola fictio: ad quam non pertinent peccata venialia: quia, sicut Sap. 1. dicitur; *Spiritus sanctus disciplina effugiet fictum*; qui tamen per peccata venialia non fugatur: ergo neque effectum hujus sacramenti impediunt peccata venialia.

3. Præterea. Nihil quod removetur per actionem alicujus causæ, potest impedire ejus effectum: sed peccata venialia tolluntur per hoc sacramentum; ergo non impediunt ejus effectum.

Sed

Sed Contra est, quod Damasc. dicit in 4. lib. (*orth. fid. cap. 14. à med.*) „Iguis ejus, quod in nobis est, desiderii assumens eam, quæ ex carbone, „*id est hoc sacramento*, ignitionem, comburat nostra „peccata, & illuminet corda nostra, ut participatio, „ne divini ignis igniamur, & deificemur.“ Sed ignis nostri desiderii, vel amoris impeditur per peccata venialia, quæ impediunt fervorem charitatis, ut in secunda parte habitum est. (*1. 2. q. 81. art. 4. & 2. 2. q. 24. art. 10.*) ergo peccata venialia impediunt effectum hujus sacramenti.

Respondeo dicendum, quod peccata venialia *dupliciter* accipi possunt. *Uno modo*, prout sunt præterita: *Alio modo*, prout sunt actu exercita. *Primo quidem modo* peccata venialia nullo modo impediunt effectum hujus sacramenti. Potest enim contingere, quod aliquis post multa peccata venialia commissa devote accedat ad hoc sacramentum, & plenarie hujus Sacramenti consequatur effectum.

Secundo autem modo peccata venialia non ex toto impediunt hujus sacramenti effectum, sed in parte. Dicitur enim, (*art. 1. & 2. huj. q.*) quod effectus hujus Sacramenti non solum est adeptio habitualis gratiæ vel charitatis, sed etiam quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis; quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum per peccata venialia mente distractus: non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ, vel charitatis.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter; & ideo habituales effectum hujus sacramenti percipit, non autem actuales.

Ad secundum dicendum, quod baptismus non ita ordinatur ad actuales effectum, id est, fervorem charitatis, sicut hoc sacramentum. Nam baptismus est spiritualis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ est habitus, vel forma: Hoc autem sacramentum est spiritualis manducatio, quæ habet actuales delectationem.

Ad tertium dicendum, quod illa ratio procedit

de venialibus præteritis, quæ per hoc sacramentum tolluntur.

QUÆSTIO LXXX.

De usu, seu sumptione hujus Sacramenti in communi, in duodecim articulos divisa.

Deinde considerandum est de usu, sive sumptione hujus Sacramenti. Et primo quidem in communi. *Secundo*, quomodo Christus est usus hoc sacramento.

Circa primum quæruntur duodecim.

Primo. Utrum sint duo modi manducandi hoc sacramentum, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter

Secundo. Utrum soli homini conveniat manducare spiritualiter hoc sacramentum.

Tertio. Utrum solius hominis justi sit manducare sacramentaliter.

Quarto. Utrum peccator manducans sacramentaliter peccet.

Quinto. De quantitate hujus peccati.

Sexto. Utrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus.

Septimo. Utrum nocturna pollutio impediatur hominem à sumptione hujus sacramenti.

Octavo. Utrum sit solum à jejunis sumendum.

Nono. Utrum sit exhibendum non habentibus usum rationis.

Decimo. Utrum sit quotidie sumendum.

Undecimo. Utrum liceat omnino abstinere.

Duodecimo. Utrum liceat percipere corpus sine sanguine.

Utrum distingui debeant duo modi manducandi Corpus Christi.

Inf. 1. 2. et 3. cor. et 4. d. 9. art. 1. q. 1. ad 1. et q. 3. per tot. et Job. 6. lect. 7. ex 1. Cor. 11. lect. 7. fin. et op. 58. cap. 17. 18. 19. et 20.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod non debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter. Sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio, secundum illud Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto &c.* ita etiam hoc sacramentum est spiritualis cibus, unde Dominus de hoc sacramento loquens dicit Job. 6. *Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt.* Sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi, scilicet sacramentalis, & spiritualis: ergo neque circa hoc sacramentum debet hæc distinctio adhiberi.

2. Præterea. Ea, quorum unum est propter alterum, non debent ab invicem dividi; quia unum ab alio speciem trahit. Sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem, sicut ad finem; non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem dividi.

3. Præterea. Ea, quorum unum potest esse sine altero, non debent contra se dividi; sed videtur, quod nullus possit manducare spiritualiter, nisi etiam sacramentaliter manducet: alioquin antiqui Patres hoc sacramentum spiritualiter manducassent: frustra etiam esset sacramentalis manducatio, si sine ea spiritualis esse posset; non igitur convenienter distinguitur circa hoc sacramentum duplex manducatio, scilicet sacramentalis, & spiritualis.

Sed Contra est, quod super illud 1. Corint. 11. *Qui manducat, & bibit indigne &c.* dicit Glos. (ordin.) *Duos dicimus esse modos manducandi, unum sacramentalem, & alium spiritualem.*

Respondeo dicendum, quod in sumptione hujus sa-
cra-

cramenti duo sunt considerata, scilicet ipsam sacramentum, & effectus ipsius: de quorum utroque jam supra dictum est. (quæst. præc.) Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum est, quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit, quod percipit ejus effectum. Contingit autem quandoque, sicut supra dictum est, (quæst. præc. art. 3. & 8.) quod aliquis impeditur à percipiendo effectu hujus sacramenti; & talis sumptio hujus sacramenti est imperfecta.

Sicut igitur perfectum contra imperfectum dividitur; ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solidum sacramentum sine effectu ipsius, dividitur contra spiritualem manducationem, per quam quis percipit effectum hujus sacramenti, quo spiritualiter homo Christo conjungitur per fidem, & charitatem.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam circa baptismum, & alia hujusmodi sacramenta similis distinctio adhibetur. Nam quidam suscipiunt tantum sacramentum, quidam vero sacramentum, & rem sacramentali. In hoc tamen differunt, quia cum alia sacramenta perficiantur in usu materię, percipere sacramentum est ipsa perfectio sacramenti: hoc autem sacramentum perficitur in consecratione materię: & ideo uterque usus est consequens hoc sacramentum. In Baptismo etiam, & aliis sacramentis characterem imprimunt illi qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquem spirituales effectum, scilicet characterem; quod non accidit in hoc sacramento, & ideo magis in hoc sacramento distinguitur usus sacramentalis à spirituali, quam in baptismo.

Ad secundum dicendum, quod sacramentalis manducatio, quæ pertingit ad spirituales, non dividitur contra spiritualem, sed includitur ab ea; sed illa sacramentalis manducatio contra spiritualem dividitur, quæ effectum non consequitur; sicut imperfectum, quod non pertingit ad perfectionem speciei, dividitur contra perfectum.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 73. a. 3.) effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in voto, quamvis non accipiat in re. Et ideo sicut aliqui baptizantur

baptismo flammis propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismo aquæ: ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum, antequam sacramentaliter sumant. Sed hoc contingit *dupliciter*. Uno modo propter desiderium sumendi ipsum sacramentum. Et hoc modo dicuntur baptizari, & manducare spiritualiter, & non sacramentaliter illi, qui desiderant sumere hæc sacramenta jam instituta. *Alio modo* propter figuram; sicut dicit Apostolus 1. Cor. 10. quod *antiqui Patres baptizati sunt in nube, & in mari, & quod spirituales etiam manducaverunt, & spirituales potum biberunt*. Nec tamen frustra adhibetur sacramentalis manducatio; quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa sacramenti susceptio, quam solum desiderium; sicut supra circa baptismum dictum est. (q. 69. art. 4. ad 2.)

ARTICULUS II.

479

Utrum solius hominis sit hoc Sacramentum spiritualiter sumere.

4. d. 9. a. 2. q. 3. & 5. Et 1. Cor. 21. lect. 7.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod non solius hominis sit hoc Sacramentum spiritualiter sumere, sed etiam Angelorum. Quia super illud Psalm. 77. *Panem angelorum manducavit homo*, dicit Glos. (ord. & interl. implic.) *id est, corpus Christi, qui est vere cibus angelorum*: sed hoc non esset, si angeli spiritualiter Christum non manducarent: ergo angeli spiritualiter Christum manducant.

2. Præterea. Augustin. dicit super Joann. (Tract. 26. *Inter med. & fin. tom. 9.*) *Hunc cibum, & potum societatem vult intelligi corporis, & membrorum suorum, quod est Ecclesia in prædestinatis*: sed ad istam societatem non solum pertinent homines, sed etiam sancti angeli: ergo sancti angeli spiritualiter manducant.

3. Præterea. Augustin. in lib. de verbis Domini (serm. 46. tom. 10. & loc. cit.) dicit: *Spiritualiter manducandus est Christus: quoniam ipse dicit: Qui manducal meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me mor-*

net, & ego in eo: Sed hoc convenit non solum hominibus, sed etiam sanctis angelis, in quibus per charitatem est Christus, & ipsi in eo: ergo videtur, quod spiritualiter manducare non solum sit hominum, sed etiam angelorum.

Sed Contra est, quod August. dicit super Joann. (Tract. 26. parum à med. tom. 9.) *Panem de Altari spiritualiter manducate; innocentiam ad Altare apportate:* Sed angelorum non est accedere ad altare, tanquam aliquid sint inde sumpturi: ergo angelorum non est spiritualiter manducare.

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento continetur ipse Christus, non quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. *Dupliciter ergo contingit manducare spiritualiter ipsum Christum. Uno modo, prout in sua specie consistit: & hoc modo Angeli manducant spiritualiter ipsum Christum, in quantum ei uniuntur fruitione charitatis perfectæ, & visione manifesta, (quem panem expectamus in patria) non per fidem, sicut nos ei hic unimur.*

Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus hujus sacramenti; in quantum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum: & hoc non solum est spiritualiter manducare Christum, sed etiam spiritualiter manducare hoc sacramentum, quod non competit Angelis. Et ideo licet angeli spiritualiter manducant Christum: non tamen convenit eis spiritualiter manducare hoc sacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quod sumptio Christi sub hoc sacramento ordinatur, sicut ad finem, ad fruitionem patriæ, eo modo quo angeli eo fruuntur: & quia ea, quæ sunt ad finem derivantur à fine, inde est, quod ista manducatio Christi, qua eum sumimus sub sacramento, quodammodo derivatur ab illa manducatione, qua angeli fruuntur Christo in patria. Et ideo dicitur homo manducare panem angelorum, quia primo, & principaliter est angelorum, qui eo fruuntur in specie propria; secundo autem est hominum, qui Christum sub sacramento accipiunt.

Ad secundum dicendum, quod ad societatem corporis.

poris mystici pertineat quidem & homines, & angeli, sed homines per fidem, angeli autem per manifestam visionem. Sacramenta autem proportionantur fidei, per quam veritas videtur in speculo, & in ænigmate. Et ideo, proprie loquendo, non angelis, sed hominibus convenit manducare spiritualiter hoc sacramentum.

Ad tertium dicendum, quod Christus manet in hominibus secundum præsentem statum per fidem; sed in angelis beatis est per manifestam visionem. Et ideo non est simile, sicut dictum est. (*in solut. præc.*)

ARTICULUS III.

480

Utrum solus homo justus possit Christum sacramentaliter manducare.

4. d. 9. a. 2. q. 1. & 2. & a. 3. q. 2. cor. fin. & d. 12. q. 2. art. 2. q. 2. corp.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod nullus possit manducare Christum sacramentaliter, nisi homo justus. Dicit enim August. in l. de remedio penitentiar: (*hab. tract. 25. in Joan. circ. med. tom. 9.*) *Ut quid peccator dicens, & ventrem? crede, & manducasti: credere enim in eum, hoc est panem vivum manducare: sed peccator non credit in eum; quia non habet fidem formatam, ad quam pertinet credere in Deum, ut in secunda parte habitum est. (2. 2. q. 4. a. 5.)* ergo peccator non potest manducare hoc sacramentum, quod est panis vivus.

Præterea. Hoc sacramentum maxime dicitur esse sacramentum charitatis, ut supra dictum est: (*quæst. præc. art. 4.*) Sed sicut infideles privantur fide, ita omnes peccatores privantur charitate: infideles autem non videntur posse sacramentaliter sumere hoc sacramentum, cum in forma hujus sacramenti dicatur: *Mysterium fidei*: ergo pari ratione neque aliquis peccator potest corpus Christi sacramentaliter manducare.

3. Præterea. Peccator magis est abominabilis Deo, quam creatura irrationalis; dicitur enim in Psalm. 48.

de homine peccatore: *Homo, cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis: sed animal brutum, putamus, aut canis, non potest sumere hoc sacramentum, sicut etiam non potest sumere sacramentum baptismi; ergo videtur, quod pari ratione neque peccatores hoc sacramentum manducant.*

Sed Contra est, quod super illud Joan. 6. *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt,* dicit Aug. (*Tract. 26. in Joan. à med. tom. 9.*) *Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur, unde dicit Apostolus: Judicium sibi manducat, & bibit: sed non moriuntur sumendo nisi peccatores; ergo peccatores corpus Christi sacramentaliter manducant, & non solum justis.*

Respondeo dicendum, quod circa hoc quidam antiqui erraverunt, dicentes, quod corpus Christi nec etiam sacramentaliter à peccatoribus sumitur; sed quam cito labiis peccatoris contingitur, tam cito sub speciebus sacramentalibus desinit esse corpus Christi.

Sed hoc est erroneum, derogat enim veritati hujus sacramenti, ad quam pertinet, sicut supra dictum est, (*q. 76. a. 6. ad 3.*) quod manentibus speciebus, corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent, quandiu substantia panis maneret, si ibi adesset, ut supra dictum est. (*q. 77. art. 5. & 8.*) Manifestum est autem, quod substantia panis assumpta à peccatore non statim esse desinit; sed manet, quandiu per calorem naturalem digeratur, unde tamdiu corpus Christi sub speciebus sacramentalibus manet à peccatoribus sumptis. Unde dicendum est, quod *peccator sacramentaliter corpus Christi manducare potest, non solum justus.*

Ad primum ergo dicendum; quod verba illa, & similia sunt intelligenda de spirituali manducatione, quæ peccatoribus non convenit. Et ideo ex pravo intellectu horum verborum videtur prædictus error processisse; dum nescierunt distinguere inter corporalem, & spiritualement manducationem.

Ad secundum dicendum, quod etiam si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacra-

mento sumit, unde manducat Christum sacramentaliter, si *ly sacramentaliter* determinat verbum ex parte manducati; si autem ex parte manducantis, tunc proprie loquendo non manducat sacramentaliter; quia non utitur eo quod accipit, ut sacramento, sed ut simplici cibo: nisi forte infidelis intenderet recipere illud, quod Ecclesia confert, licet non haberet fidem veram circa alios articulos, vel etiam circa hoc sacramentum.

Ad testium dicendum, quod etiamsi mus, vel canis hostiam consecratam manducet, substantia corporis Christi non desinit esse sub speciebus, quamdiu species illæ manent, hoc est quamdiu substantia panis maneret; sicut etiam si projiceretur in lutum. Nec hoc vergit in detrimentum dignitatis corporis Christi, qui voluit à peccatoribus crucifigi absque diminutione suæ dignitatis; præsertim cum mus, aut canis non tangat ipsum corpus Christi secundum propriam speciem, sed solum secundum species sacramentales. Quidam autem dixerunt, quod statim cum sacramentum tangitur à mure, vel cane, desinit ibi esse corpus Christi; quod etiam derogat veritati sacramenti, sicut supra dictum est. (*in corp. art.*) Nec tamen dicendum est, quod animal brutum sacramentaliter corpus Christi manducet; quia non est natum uti, eo ut sacramento, unde non sacramentaliter, sed per accidens corpus Christi manducat: sicut manducaret ille, qui sumeret hostiam consecratam. Et quia id, quod est per accidens, non cadit in divisione alicujus generis, ideo hic modus manducandi corpus Christi non ponitur tertius præter sacramentalem, & spiritualem.

ARTICULUS IV.

481

Utrum peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet.

Inf. a. 7. & 8. cor. Et 4. d. 9. a. 3. q. 1. & 2. Et 1. Cor. 11. lect. 7.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod peccator sumens corpus Christi sacramentaliter non peccet.

202

non enim est majoris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quam sub specie propria: sed peccatores tangentes corpus Christi sub specie propria non peccabant; quin etiam veniam peccatorum consequerentur, sicut legitur Lucæ 7. de muliere peccatrice: & Matth. 14. dicitur: *Quicumque tetigerunt simbriam vestimenti ejus, salvi facti sunt*; ergo non peccant, sed magis salutem consequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

2. Præterea. Hoc sacramentum, sicut & alia, est quædam spiritualis medicina: sed medicina datur infirmis ad salutem, secundum illud Matth. 9. *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus*: infirmi autem, vel male habentes spiritualiter sunt peccatores, ergo hoc sacramentum absque culpa sumere possunt.

3. Præterea. Hoc sacramentum, cum in se Christum contineat, est de maximis bonis: maxima autem bona, secundum Aug. in lib. 2. de libero arbit. (c. 19. tom. 1.) sunt quibus nullus male potest uti. Nullus autem peccat, nisi per abusum alicujus rei; ergo nullus peccator sumens hoc sacramentum peccat.

4. Præterea. Sicut hoc sacramentum sentitur gustu, & tactu, ita & visu; si ergo peccator ex eo quod sumit hoc sacramentum, peccet, videtur etiam quod peccaret videndo: quod patet esse falsum, cum Ecclesia omnibus hoc sacramentum videndum, & adorandum proponat; ergo peccator non peccat, ex hoc quod manducat hoc sacramentum.

5. Præterea. Contingit quandoque, quod aliquis peccator non habet conscientiam sui peccati: nec tamen talis peccare videtur, corpus Christi sumendo; quia secundum hoc omnes peccarent, qui sumunt, quasi periculo se exponentes, cum Apost. dicit 1. Coriuth. 5. *Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum*, non ergo videtur, quod peccatori cedat in culpam, si hoc sacramentum sumat.

Sed Contra est, quod Apostolus dicit 1. Coriuth. 11. *Qui manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit id est, condemnationem*. Dicit autem Glos. (Petri Lomb.) ibidem, quod indigne manducat, & bibit, qui in crimine est, vel irreverenter tractat; ergo qui est in peccato mortali, si hoc sacramentum accipiat,

damnationem acquirit, mortaliter peccans.

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento, sicut in aliis, id, quod est sacramentum, est signum eius quod est res sacramenti. *Duplex* autem est res huius sacramenti, sicut supra dictum est: (q. 73. a. 6.) *Una* quidem, quæ est significata, & contenta, scilicet ipse Christus. *Alia* autem est significata, & non contenta, scilicet corpus Christi mysticum, quod est societas Sanctorum.

Quicumque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christo unitum, & membris eius incorporatum: quod quidem fit per fidem formatam, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifestum est, quod *quicumque cum peccato mortali hæc sacramentum sumit, falsitatem in hæc sacramento committit: & ideo incurrit sacrilegium, tanquam sacramenti violator: & propter hæc mortaliter peccat.*

Ad primum ergo dicendum, quod Christus in propria specie apparens non exhibebat se tangendum hominibus in signum spiritualis unionis ad ipsum, sicut exhibetur sumendus in hoc sacramento. Et ideo peccatores eum in propria specie tangentes non incurrebant crimen falsitatis circa divina, sicut peccatores sumentes hoc sacramentum. Et præterea Christus adhuc gerebat similitudinem carnis peccati: & ideo convenienter se peccatoribus tangendum exhibebat. Sed remota similitudine carnis peccati per gloriam resurrectionis, se tangi prohibuit à muliere, quæ defectum fidei circa ipsum patiebatur, secundum illud Joan. 20. *Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum, scilicet in corde tuo*, ut August. exponit. (*Tract. 121. in Joan. circ. med. tom. 9.*) Et ideo peccatores, qui defectum fidei formatæ patiuntur circa Christum, repelluntur à contactu huius sacramenti.

Ad secundum dicendum, quod non quælibet medicina competit secundum quemlibet statum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur jam liberatis à febre ad confirmationem, noceret, si daretur adhuc febrecitantibus: ita etiam Baptismus, & Pœnitentia sunt quasi medicinæ purgativæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. Hoc autem sacramentum est medicina confort-

tativa, quæ non debet dari nisi liberatis à peccato.

Ad tertium dicendum, quod maxîma bona intelligit Augustinus virtutes animæ, quibus nullus male utitur, quasi principiis mali usus. Utitur tamen eis aliquis male, quasi objectis mali usus; ut patet in l. s. qui de virtutibus superbiunt. Ita & hoc sacramentum, quantum est ex se, non est principium mali usus, sed objectum. Unde Aug. dicit: (*Tract. 62. in Joan. circ. princip. tom. 9.*) *Multi indigne accipiunt corpus Christi: per quod docemur, quam cavendum sit male accipere bonum, ecce enim per bonum factum est malum, dum male accipitur bonum, cum bene accepit malum, scilicet cum estimulum Satanae patienter portavit.*

Ad quartum dicendum, quod per visum non accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacramentum ejus, quia scilicet non pertingit visus ad substantiam corporis Christi, sed solum ad species sacramentales, ut supra dictum est. (*q. 76. a. 7.*) Sed ille, qui manducat, non solum sumit species sacramentales, sed etiam ipsum Christum, qui est sub eis. Et ideo à visione corporis Christi nullus prohibetur, qui sit sacramentum Christi consecutus, scilicet baptismum. Non baptizati autem non sunt admittendi etiam ad inspectionem hujus sacramenti, ut patet per Dyonys. in lib. *Eccles. Hierath. (c. 7. ante med.)* Sed ad manducationem non sunt admittendi, nisi soli illi, qui non solum sacramentaliter, sed etiam realiter sunt in Christo conjuncti.

Ad quintum dicendum, quod hoc quod non habet aliquis conscientiam sui peccati, potest contingere dupliciter. Uno modo per culpam suam: vel quia per ignorantiam juris, quæ non excusat, reputat non esse peccatum, quod est peccatum; puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale: vel quia negligens est in examinatione sui ipsius, contra id quod Apost. dicit in *Cor. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; & si nihilominus peccat peccator sumens corpus Christi, licet non habeat conscientiam peccati; quia ipsa ignorantia est ei peccatum. Alio modo potest contingere sine culpa ipsius: puta cum doluit de pecca-*

to, sed non est sufficienter contritus: & in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia homo per certitudinem scire non potest, utrum sit vere contritus; sufficit enim, si in se signa contritionis inveniatur; puta si doleat de præteritis, & proponat cavere de futuris. Si vero ignorat, hoc quod fecit, esse actum peccati, propter ignorantiam facti, quæ excusat, puta si accessit ad non suam, quam credebat esse suam, non est ex hoc dicendus peccator. Similiter etiam si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad ejus deletionem generalis contritio, ut infra dicitur, (in suppl. q. 2. a. 3. ad 2.) unde jam non est dicendus peccator.

ARTICULUS V.

481

Utrum accedere ad hoc Sacramentum cum conscientia peccati sit gravissimum omnium peccatorum.

§. d. 9. a. 3. q. 3. & 1. Cor. 11. leg. 5.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod accedere ad hoc Sacramentum cum conscientia peccati sit gravissimum omnium peccatorum. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 11. *Quicumque manducaverit panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini; Glos. (interl. implic.) ibid. Hoc est ac si Christum occiderit, punietur:* Sed peccatum Christum occidentium videtur fuisse gravissimum: ergo & hoc peccatum, quo aliquis cum conscientia peccati ad mensam Christi accedit, videtur esse gravissimum.

2. Præterea. Hieronymus dicit in quadam Epistola, (hab. quoad partem in epist. ad Ocean. de vita cleric. inter ejus op. ascitilia) *Quid tibi cum sceminis, qui ad altare cum Deo fabularis? dic Sacerdos, dic Clerice, qualiter eisdem labiis Filium Dei oscularis quibus osculatus es labia meretricis? cum Juda osculo Filium hominis tradit:* Et sic videtur fornicator ad mensam Christi accedens peccare, sicut Judas peccavit, cujus peccatum fuit gravissimum: sed multa alia peccata sunt graviora, quam peccatum fornicationis, & præcipue peccatum infidelitatis: ergo cujuslibet peccatoris ad mensam Chris-

Christi accedentis peccatum est gravissimum.

3. Præterea. Magis est abominabilis Deo immunditia spiritualis, quam corporalis: sed si quis projiceret corpus Christi in lutum, vel sterquilinum, gravissimum reputaretur ejus peccatum: ergo gravius peccat, si ipsum sumat cum peccato, quod est immunditia spiritualis: ergo hoc peccatum est gravissimum.

Sed Contra est, quod super illud Joan. 15. *Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent*, dicit Aug. (*Tract. 89. in Joan. à princ. tom. 9.*) hoc intelligendum esse de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata: & ita videtur hoc peccatum non esse gravissimum, sed magis peccatum infidelitatis.

Respondeo dicendum, quod, sicut in secunda parte dictum est, (*1. 2. q. 73. a. 6. & 2. 2. q. 73. a. 3.*) dupliciter aliquod peccatum potest dici gravius alio: uno modo per se: alio modo per accidens. Per se quidem secundum rationem suæ speciei, quæ attenditur ex parte objecti. Et secundum hoc, quanto id, contra quod peccatur, est majus, tanto peccatum est gravius. Et quia divinitas Christi est major humanitate ipsius, & ipsa humanitas est potior, quam sacramenta humanitatis, inde est, quod gravissima peccata sunt, quæ committuntur in ipsam divinitatem: sicut est peccatum infidelitatis, & blasphemix. *Secundario* autem sunt gravia peccata, quæ committuntur in humanitatem Christi. Unde & Matth. 12. dicitur: *Qui dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Tertio autem loco sunt peccata, quæ committuntur contra sacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Christi, & post hæc sunt alia peccata contra puras creaturas.

Per accidens autem unum peccatum est gravius alio ex parte peccantis: puta peccatum, quod est ex ignorantia, vel infirmitate, est levius peccato, quod est ex contemptu, vel ex certa scientia: & eadem ratio est de aliis circumstantiis. *Et secundum hoc istud peccatum in quibusdam potest esse gravius: sicut in his, qui ex actuali contemptu, cum conscientia peccati ad hoc sa-*

cramentum accedunt : in quibusdam vero minus gra-
 viter in his, qui ex quodam timore, ne deprehendantur
 in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramen-
 tum accedunt.

Sic ergo patet, quod hoc peccatum est multis aliis
 gravius secundum suam speciem : non tamen est omnium
 gravissimum.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum indig-
 ne sumentium hoc sacramentum comparatur peccato
 occidentium Christum, secundum similitudinem ; quia
 utrumque committitur contra corpus Christi : non ta-
 men secundum criminis quantitatem. Peccatum enim
 occidentium Christum fuit multo gravius : Primo qui-
 dem, quia illud peccatum fuit contra corpus Christi in
 specie propria : hoc autem peccatum est contra corpus
 Christi in specie sacramenti : Secundo quia illud pecca-
 tum processit ex intentione nocendi Christo, non au-
 tem hoc peccatum.

Ad secundum dicendum, quod fornicator accipiens
 corpus Christi comparatur Judæ Christum osculanti,
 quantum ad similitudinem criminis ; quia uterque ex
 signo charitatis Christum offendit : non tamen quantum
 ad criminis quantitatem, sicut etiam prius dictum est
 (*in solut. præc.*). Hæc tamen criminis similitudo non
 minus competit aliis peccatoribus, quam fornicatori-
 bus ; nam & per alia peccata mortalia agitur contra
 charitatem Christi, cujus signum est hoc sacramentum ;
 & tanto magis, quanto peccata sunt graviora. Secun-
 dum quid tamen peccatum fornicationis magis reddit
 hominem ineptum ad perceptionem hujus sacramenti ;
 in quantum scilicet per hoc peccatum spiritus maxime
 carni subicitur ; & ita impeditur fervor dilectionis,
 qui requiritur in hoc sacramento. Plus tamen ponderat
 impedimentum ipsius charitatis, quam fervoris ejus.
 Unde & peccatum infidelitatis, quod funditus separat
 hominem ab Ecclesiæ unitate, simpliciter loquendo,
 maxime hominem ineptum reddit ad susceptionem hu-
 jus sacramenti, quod est sacramentum ecclesiasticæ
 unitatis, ut supra dictum est. (*q. 73. a. 4.*) Unde &
 gravius peccat infidelis accipiens hoc sacramentum,
 quam fidelis peccator : & magis contemnit Christum.

secundum quod est sub hoc sacramento, præsertim si non credat, Christum vere sub hoc sacramento esse: quia, quantum est in se, diminuit sanctitatem hujus sacramenti, & virtutem Christi operantis in hoc sacramento, quod est contemnere ipsum sacramentum in seipso. Fidelis autem, qui cum conscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum, non in seipso, sed quantum ad usum, indigne accipiens. Unde & Apostolus 1. Cor. 11. assignans rationem hujus peccati, dicit: *Non dijudicans corpus Domini*, id est, non discernens ipsum ab aliis cibis: quod maxime facit ille, qui non credit Christum esse sub hoc sacramento.

Ad tertium dicendum, quod ille qui projiceret hoc sacramentum in lutum, multo gravius peccaret, quam ille, qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedit. *Primo* quidem, quia ille hoc faceret ex intentione injuriam faciendi huic sacramento; quod non intendit peccator indigne corpus Christi accipiens. *Secundo*, quia homo peccator est capax gratiæ, unde etiam magis est aptus ad suscipiendum hoc sacramentum, quam quæcumque alia irrationalis creatura. Unde maxime inordinate uteretur hoc sacramento; qui projiceret ipsum canibus ad manducandum, vel qui projiceret in lutum ad conculcandum.

ARTICULUS VI.

483

Utrum Sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

Inf. q. 81. a. 2. cor. 2. ad 2. 2. 4. dis. 9. a. 5. q. 1. per to. 2. q. 2. cor. 2. quol. 5. art. 12.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod Sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti: non enim est faciendum contra Christi præceptum propter vitandum scandalum, vel infamiam alicujus: sed Dominus præcepit Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus*: maxime autem datur sanctum canibus, cum hoc sacramentum peccatoribus exhibetur: ergo neque propter vitandum scandalum, neque propter vitandam infamiam.

famiam alicujus, debet hoc sacramentum peccatori peccanti dari.

2. Præterea. De duobus malis minus malum est eligendum: sed minus malum esse videtur, si peccator infametur, vel etiam si ei hostia non consecrata detur, quam si sumens corpus Christi mortaliter peccet: videtur ergo hoc potius esse eligendum, quod vel infametur peccator petens corpus Christi, vel etiam quod detur ei hostia non consecrata.

3. Præterea. Corpus Christi interdum datur suspectis de crimine ad criminis manifestationem. Legitur enim in Decr. 2. quæst. 5. (cap. 23.) „ Sæpe contingit, ut in monasteriis monachorum furta perpetrentur, id circo statuimus, ut quando ipsi fratres, de talibus expurgare se debent, Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui Abbas præceperit, præsentibus fratribus; & sic expleta Missa, omnes communicent in hæc verba; Corpus Christi sit mihi hodie ad probationem. *Et infra (c. 26.)* Si Episcopo, aut Presbytero aliquod maleficium fuerit imputatum, pro singulis Missam celebrare debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere. Sed peccatores occultos non oportet manifestari: quia si frontem verecundiæ abjecerint, liberius peccabunt, ut Aug. dicit in lib. de Verbis Domini. (serm. 16. tom. 10.) ergo peccatoribus occultis non est corpus Christi dandum, etiamsi petant.

Sed Contra est, quod super illud Psalm. 21. *Manducaverunt, & adoraverunt omnes pingues terræ*, dicit Aug. (habet in Glôs. ordin. & c. 67. de consecr. dist. 2.) *Non prohibebat dispensator pingues terræ, id est, peccatores in mensa Domini manducare.*

Respondeo dicendum, quod circa peccatores distinguendum est. *Quidam enim sunt occulti, quidam vero manifesti, sc. per evidentiam facti, sicut publici usurarii, aut publici raptores; vel etiam per aliquod iudicium ecclesiasticum, vel seculare. Manifestis ergo peccatoribus non debet etiam potentibus sacra Communio dari.* Unde Cyprianns scribit ad quemdam: (epist. 10. l. 1.) „ pro dilectione tua consulendum me existimas, ti, quid mihi videatur de histrionibus, & mago il-

illo, qui apud vos constitutus adhuc in artis suæ de-
 decore perseverat, an talibus sacra Communio cum
 cæteris Christianis debeat dari: puto nec majestati
 diviniæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pu-
 dor, & honor Ecclesiæ tam torpi, & infami con-
 tagione frædetur.⁶⁶

Si vero non sunt manifesti peccatores, sed occulti, non potest eis petentibus sacra Communio denegari. Cum enim quilibet Christianus, ex hoc ipso quod est baptizatus, sit admissus ad Dominicam mensam, non potest ei jus suum tolli, nisi pro aliqua causa manifesta. Unde super illud 1. Cor. 5. *Si is, qui frater nominatur inter vos, &c.* dicit Glos. Aug. (*hom. ult. inter 50. inter med. & fin. tom. 10.*) *Nos à Communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo judicio ecclesiastico, vel seculari nominatum, atque convictum.* Potest tamen Sacerdos, qui est conscius criminis, occulte monere peccatorem occultum, vel etiam in publico generaliter omnes, ne ad mensam Domini accedant, antequam de peccatis peniteant, & Ecclesiæ reconcilientur: nam post penitentiam, & reconciliationem etiam publicis peccatoribus non est Communio deneganda, præcipue in articulo mortis. Unde in Concilio Carthaginiensi, (*sc. 3. can. 35. tom. 2.*) legitur: *Securis, atque histrionibus, cæterisque hujusmodi personis, vel apostatis conversis ad Deum reconciliatio non negetur.*

Ad primum ergo dicendum, quod sancta prohibentur dari canibus, id est, peccatoribus manifestis: sed occulta non possunt publice puniri, sed sunt divino judicio reservanda.

Ad secundum dicendum, quod licet pejus sit peccatori occulto peccare mortaliter, sumendo corpus Christi, quam infamari: tamen sacerdoti ministranti corpus Christi pejus est peccare mortaliter infamando injuste peccatorem occultum, quam quod ille mortaliter peccet: quia nullus debet peccatum mortale committere, ut alium liberet à peccato. Unde Aug. dicit in lib. QQ. super Gen. (*q. 42. tom. 4.*) *Periculosissime amittitur hæc compensatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne alius gravius malum faciat.* Peccator tamen

occultus potius deberet eligere infamari, quam indigne ad mensam Domini accedere. Hostia tamen non consecrata nullo modo debet dari loco consecratæ: quia sacerdos hoc faciens, quantum in se est, facit idololatrare illos, qui credunt esse hostiam consecratam, sive alios presentes, sive etiam ipsum sumentem; quia, ut Aug. dicit, (*In Psalm. 98. cir. med. tom. 8.*) *nemo carnem Christi manducet, nisi prius adoret.* Unde extra, de celebratione Missarum (*cap. De homine*) dicitur: *Heet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud: gravius tamen videtur offendere, qui fraudulentè illud præsumpserit simulare.*

Ad tertium dicendum, quod Decreta illa sunt abrogata per contraria documenta Romanorum Pontificum. Dicit enim Stephanus Papa: (*cit. ad Alex. III. in epist. 19. ad fin. tom. 10. Concil.*) „ Ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri Canones non concedunt, spontanea enim confessione, vel testium approbatione, publica delicta commissa sunt regimini nostro judicare: occulta vero, & incognita illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum.“ Et idem habetur extra, de purgationibus. (*c. Ex turarum.*) In omnibus enim talibus esse videtur Dei tentatio, unde sine peccato fieri non possunt, & gravius videretur, si in hoc sacramento, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret iudicium mortis. Unde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem.

ARTICULUS VII.

484

Utrum nocturna pollutio aliquem impediat à sumptione huius Sacramenti.

1. 2. q. 154. a. 5. & 4. d. 9. a. 4. q. 2. & ver. q. 18. art. 3. ad 6.

Ad Septimum sic proceditur, Videtur, quod nocturna pollutio non impediat aliquem à sumptione corporis.

poris Christi. Nullus enim impeditur à sumptione corporis Christi, nisi propter peccatum: sed nocturna pollutio accidit sine peccato, dicit enim Aug. 12. super Gen. ad litteram: (c. 57. ante med. tom. 3.) *Ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione sermocinantis, cum sic expressa fuerit in visione somniantis, ut inter illam, & veram conjunctionem corporum non discernatur, continuo movetur caro, & sequitur, quod cum motum sequi solet; cum hoc tam sine peccato fiat quam sine peccato à vigilantibus dicitur, quod ut diceretur, procul dubio cogitatum est: ergo nocturna pollutio non impedit hominem ab hujus sacramenti sumptione.*

2. Præterea. Greg. dicit in Epistola ad August. Episcoporum Anglorum: (l. 12. Regist. epist. 3. ut ad interrogat 10. vers. fin.) *Si quis sua conjugæ non cupidine voluptatis captus, sed tantum procreandorum liberorum gratia utitur, ille profecto sive de ingressu Ecclesiæ, sive de sumendo corporis Domini mysterio suo est judicio relinquendus: quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Ex quo patet, quod carnalis pollutio etiam vigilantis, si sit sine peccato, non prohibet hominem à sumptione corporis Christi, multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.*

3. Præterea Nocturna pollutio videtur solam immunditiam corporalem habere: sed aliæ immunditiæ corporales, quæ secundum legem impediebant ab ingressu Sanctorum, in nova lege non impediunt à sumptione hujus Sacramenti: sicut de muliere pariente, vel menstruata, vel fluxum sanguinis patiente scribit B. Greg. Aug. Anglorum Episcopo. (loc. cit.) ergo videtur, quod neque etiam nocturna pollutio impediatur hominem à sumptione hujus sacramenti.

4. Præterea. Peccatum veniale non impedit hominem à sumptione hujus sacramenti, sed nec etiam peccatum mortale post pœnitentiam: sed dato quod nocturna pollutio provenerit ex aliquo peccato præcedenti sive crapulæ, sive turpium cogitationum, plerumque tale peccatum est veniale; & si aliquando sit mortale, potest contingere quod de mane pœniteat, & peccatum suum confiteatur: ergo videtur, quod non

debeat impediri à sumptione hujus sacramenti.

5. Præterea. Gravius peccatum est homicidii, quam fornicationis: sed si aliquis de nocte somniet se homicidium perpetrare, aut furtum, aut quodcumque illud peccatum, non propter hoc impeditur à sumptione corporis Christi: ergo videtur, quod multo minus fornicatio somniata cum pollutione subsequente impediatur à sumptione hujus sacramenti.

Sed Contra est, quod Levit. 15. dicitur: *Vir, de quo egredietur semen coitus, immundus erit usque ad vesperum*: sed immundis non patet aditus ad sacramenta: ergo videtur, quod propter pollutionem nocturnam aliquis, impediatur à sumptione hujus sacramenti, quod est maximum sacramentum.

Respondeo dicendum, quod circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari: *Unum* quidem, ratione cujus & necessitate impedit hominem à sumptione hujus sacramenti: *Allud* autem, ratione cujus non ex necessitate impedit hominem ab hujusmodi sacramenti perceptione, sed ex quadam congruentia.

Ex necessitate quidem impedit hominem ab hujus sacramenti perceptione solum peccatum mortale. Et quamvis nocturna ipsa pollutio secundum se considerata peccatum mortale esse non possit; nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum. lit ideo consideranda est causa pollutionis nocturnæ. Quandoque enim provenit à causa extrinseca spirituali, sc. ex dæmonum illusionem, qui sicut in prima parte habitum est, (q. 111. a. 3.) phantasmata commovere possunt, ex quorum apparitione pollutio interdum subsequitur. Quandoque vero provenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, sc. ex præcedentibus cogitationibus. Aliquando autem ex causa intrinseca corporali, vel ex superfluitate, sive debilitate naturæ, sive etiam ex superfluitate cibi, vel potus. Quælibet autem harum trium causarum potest & sine peccato, & cum peccato veniali, vel mortali existere: Et si quidem sit sine peccato, vel cum peccato veniali, non ex necessitate impedit sumptionem hujus sacramenti, ita sc. quod homo sumendo sit reus corporis, & sanguinis Domini: Si vero sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate,

Illusio enim dæmonum quandoque provenit ex præcedenti negligentia præparationis ad devotionem: quæ potest esse & mortale, & veniale peccatum: quandoque vero provenit ex sola nequitia dæmonum volentium impedire hominem à sumptione hujus sacramenti. Unde legitur in Collationibus Patrum, (*collat. 22. cap. 6.*) quod cum quidam frater pateretur pollutionem semper in festis, in quibus erat communicandum, seniores comperto quod nulla causa ab ipso præcesserat, decreverunt quod propter hoc à Communione non cessaret, & ita cessavit illusio dæmonum.

Similiter etiam præcedentes cogitationes lascivæ quandoque possunt esse omnino sine peccato, puta cum aliquis causa lectionis, vel disputationis cogitur de talibus cogitare: & si hoc sit sine concupiscentia, & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, sed honeste; ex quibus tamen pollutio sequi potest, sicut patet ex auctoritate August. supra inducta. (*in arg. 1.*) Quandoque vero præcedentes cogitationes sunt ex concupiscentia, & delectatione: & si adsit consensus, erit peccatum mortale, si autem desit, erit veniale.

Similiter etiam & causa corporalis quandoque est sine peccato: puta cum est ex infirmitate naturæ, unde quidam etiam in vigilando absque peccato fluxum seminis patiuntur: vel etiam si sit ex superfluitate naturæ: sicut enim contingit sanguinem fluere absque peccato, ita & semen, quod est superfluitas sanguinis, secundum Philosoph. (*l. 2. de gener. animal. cap. 19. à princ. tom. 4.*) Quandoque vero est cum peccato; puta cum provenit ex superfluitate cibi vel potus: & hoc etiam potest esse peccatum veniale, vel mortale; licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes, propter facilitatem consensus, quam circa sumptionem cibi, & potus. Unde & Gregor. (*loc. sup. cit.*) scribens August. Anglorum Episcopo dicit, cessandum esse à Communione, quando ex turpibus cogitationibus provenit, non autem quando prevenit ex superfluitate cibi, vel potus, præsertim si necessitas adsit. Sic igitur ex causa pollutionis considerari potest, utrum nocturna pollutio impediat ex necessitate sumptionem hujus sacramenti.

Ex quadam vero congruentia impedit quantum ad duo : quorum unum semper accidit , scil. quædam fe-
ditas corporalis , cum qua , propter reverentiam sacra-
menti , non decet ad altare accedere : unde & volentes
tangere aliquid sacrum manus lavant : nisi forte talis
immunditia sit perpetua , vel diuturna ; sicut est lepra,
vel fluxus sanguinis : vel aliquid hujusmodi : *Aliud* au-
tem est evagatio mentis , quæ sequitur pollutionem noc-
turam , præcipue quando cum turpi imaginatione con-
tingit. Hoc tamen impedimentum , quod ex congruita-
te provenit , postponi debet propter aliquam necessi-
tatem : puta , ut Greg. dicit (*loc. cit. ad Interrogat. 11.*)
*cum fortasse aut festus dies exigit , aut exhibere minis-
terium , pro eo quod sacerdos alius deest , ipsa necessitas
compellit.*

Ad primum ergo dicendum , quod ex necessitate
quidem non impeditur homo à sumptione hujus sacra-
menti , nisi propter peccatum mortale , sed ex quadam
convenientia potest homo impediri propter alias cau-
sas , sicut dictum est. (*In corp.*)

Ad secundum dicendum , quod coïtus conjugalis , si
sit sine peccato , (puta si fiat causa proles generande,
vel causa reddendi debitum) non alia ratione impedit
sumptionem hujus sacramenti , nisi sicut dictum est
(*In corp. art.*) de pollutione nocturnâ , quæ accidit si-
ne peccato ; scil. propter immunditiam corporalem , &
mentis distractionem : ratione cuius Hieron. dicit su-
per Matth. (*hab. in serm. de oeu agni , qui Hieron. as-
cribitur , sub fin. t. ult. & cap. Sciatis , 33. quæst. 4.*)
„ Si panes propositionis ab his , qui uxores tetigerant ,
„ comedi non poterant , quanto magis ille panis , qui
„ de cælo descendit , non potest ab his , qui consu-
„ galibus paulo ante hæere complexibus , violari , at-
„ que contingi ? non quod nuptias condemnemus , sed
„ quod eo tempore , quo carnes agni manducaturi su-
„ mus , vacare carnalibus operibus non debeamus. “ Sed
quia hoc secundum congruitatem , & non secundum
necessitatem est intelligendum , Gregor. dicit , quod ta-
lis est suo iudicio relinquendus. Si vero non amor pro-
creandæ subolis , sed voluptas dominatur in opere ; ut
ibidem Gregor. subdit , tunc prohiberi debet , ne ac-
ce-

cedat ad hoc sacramentum.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Gregor. dicit in Epistola supradicta ad August. Anglorum Episcopum, (*loc. cit. in arg. 2.*) in veteri Testamento aliqui polluti dicebantur figuraliter: quod populus novæ legis spiritualiter intelligit. Unde hujusmodi corporales immunditia, si sint perpetuæ, vel diuturnæ, non impediunt sumptionem hujus sacramenti salutaris, sicut impediunt accessum ad sacramenta figuralia: si vero trausent, sicut immunditia pollutionis nocturnæ, ex quadam congruentia impediunt sumptionem hujus sacramenti, per illum diem quo hoc accidit. Unde & Deuter. 23. dicitur: *Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non revertetur, priusquam ad vesperam lavetur aqua.*

Ad quartum dicendum, quod licet per contritionem, & confessionem auferatur reatus culpæ, non tamen auferatur corporalis immunditia, & distractio mentis ex pollutione consecuta.

Ad quintum dicendum, quod somnium homicidii non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam distractionem mentis, sicut fornicatio somniata propter delectationis intensionem: si tamen somnium homicidii proveniat ex causa, quæ est peccatum, præsertim mortale, impedit à sumptione hujus sacramenti ratione suæ causæ.

ARTICULUS VIII.

485

Utrum cibus, vel potus præsumptus impediatur sumptionem hujus Sacramenti.

Inf. art. 9. cor. 2. 2. q. 174. art. 6. ad 2. 2. 4. dist. 8. quæst. 1. art. 4. quæst. 1. 2. 2. 1. Corinth. 11. lect. 4.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod cibus, vel potus præsumptus non impediatur sumptionem hujus Sacramenti. Hoc enim sacramentum est à Domino institutum in cæna: sed Dominus, postquam cœnavit, hoc sacramentum discipulis suis tradidit, sicut patet Luc.

LUC. 22. & 1. Corinth. 11. ergo videtur, quod etiam post alios cibos assumptos nos debeamus sumere hoc sacramentum.

2. Præterea. 1. Corinth. 11. dicitur: *Cum convenitis ad manducandum, scil. corpus Domini, invicem expectate, si quis autem esurit, domi manducet: & ita videtur, quod postquam aliquis domi manducaverit, possit in Ecclesia corpus Christi manducare.*

3. Præterea. In Concilio Carthaginensi (scil. 3. can. 29. tom. 2.) legitur, & habetur de cons. dist. 1. (cap. 49.) *Sacramentum altaris non nisi à jejunis hominibus celebretur, excepto uno die anniversario, quo etiam Domini celebratur: ergo saltem illa die aliquis potest corpus Christi post alios cibos sumere.*

4. Præterea. Sumptio aquæ, vel medicinæ, vel alterius cibi, vel potus in minima quantitate, vel reliquiarum cibi in ore manentium, neque jejunium Ecclesie solvit, neque sobrietatem tollit, quæ exigitur ad hoc quod aliquis reverenter sumat hoc sacramentum: ergo per prædicta non impeditur aliquis à sumptione hujus sacramenti.

5. Præterea. Quidam de nocte profunda comedunt, aut bibunt, & forte totam noctem insomnem ducentes de mane percipiunt sacra mysteria nondum plene digesti: minus autem impediretur sobrietas hominis, si in mane parum comederet, & postea circa nonam sumeret hoc sacramentum, cum etiam sit quandoque maior distantia temporis: ergo videtur, quod talis cibi præsumptio non impediat hominem ab hoc sacramento.

6. Præterea. Non minor reverentia debetur huic sacramento jam sumpto, quam ante sumptionem: sed sumpto sacramento, licet cibum, aut potum sumeret ergo & ante sumptionem.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. responsionum ad Iannarium, (Epist. 113. cap. 6. ante medium. 2.) *Placuit Spiritus sanctus, ut in hoc sacramento prius in os Christiani corpus Dominicum intraret, quam cæteri cibi.*

Respondeo dicendum, quod aliquid impedit sumptionem hujus sacramenti dupliciter. Uno modo secundum

se; sicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad significatum hujus sacramenti, ut supra dictum est. (art. præc. & art. 4. huj. q.) *Allo modo propter prohibitionem Ecclesiæ: Et sic impeditur aliquis à sump-tione hujus sacramenti post cibum, & potum assump-tum, triplici ratione.*

Primo quidem, sicut August. dicit, (loc. cit. in honorem hujus sacramenti, ut scil. in os hominis in-tret nondum aliquo cibo, vel potu infectum. Secundo propter significationem, ut scil. detur intelligi, quod Christus, qui est res hujus sacramenti, & charitas eius, debet primo fundari in cordibus nostris, secun-dum illud Matth. 6. Quarite primum regnum Dei. Tertio propter periculum vomitus, & ebrietatis, quæ quan-doque contingunt ex hoc, quod homines inordinate cibus utuntur, sicut & Apostolus dicit I. Corinth. 11. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est.

Ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi, qui statim communicandi sunt, etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine Communionem de-cedant: quia necessitas legem non habet. Unde dici-tur de consecr. dist. 2. (cap. 93.) *Presbyter infirmum statim communicent, ne sine Communionem moriantur.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut August. in eodem lib. (loc. cit.) dicit, „neque quia post ci-
 „ bos Dominus dedit, propterea pransi, aut coenati
 „ fratres ad hoc sacramentum accipiendum convenire
 „ debent, aut mensis suis miscere: sicus faciebant,
 „ quos Apostolus arguit, & emendat. Namque Salva-
 „ tor, quo vehementius commendaret mysterii illius
 „ altitudinem, ultimum hoc voluit arctius infigere cor-
 „ dibus, & memoriæ discipulorum: & ideo non præ-
 „ cepit, quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis,
 „ per quos Ecclesias dispositurus erat, servare hunc
 „ locum.“

Ad secundum dicendum, quod illud verbum in Glos. (interl.) sic expouitur: *Si quis esurit, & impa-tiens non vult expectare alios, manducet domi cibos suos, id est, pane terreno pascatur, nec post Eucharistiam sumat.*

Ad tertium dicendum, quod Capitalum illud lo-quitur secundum consuetudinem aliquando apud aliquos

observatam, ut in repræsentationem Dominicæ cenæ illo die à non jejunis corpus Christi sumeretur. Sed nunc hoc abrogatum est. Nam, sicut August. in lib. prædicto (*loc. cit.*) dicit, *per universum orbem mos iste servatur, ut scilicet corpus Christi à jejunis sumatur.*

Ad quartum dicendum, quod sicut in secunda parte habitum est, (2. 2. q. 147. a. 6. ad 2.) duplex est jejunium. Primum est jejunium naturæ quod importat privationem cujuscumque præassumpti per modum cibi, vel potus; & tale jejunium requiritur ad hoc sacramentum propter prædicta. (*In corp. a.*) Et ideo neque, post assumptionem aquæ, vel alterius cibi, aut potus vel etiam medicinæ, in quantumcumque parva quantitate, licet hoc sacramentum accipere: nec refert, utrum aliquid hujusmodi nutriat vel non nutriat, aut per se, aut cum aliis, dummodo sumatur per modum cibi, vel potus. Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, si casualiter translutiantur, non impediunt sumptionem hujus sacramenti; quia non trahuntur per modum cibi, sed per modum salivæ: & eadem ratio est de reliquiis aquæ, vel vini, quibus os abluatur, dummodo non trahantur in magna quantitate, sed permixtæ salivæ: quod vitari non potest. Aliud autem est jejunium Ecclesiæ, quod instituitur ad carnis macerationem: & tale jejunium per prædicta non impeditur: quia prædicta non multum nutriunt, sed magis ad alterandum sumuntur.

Ad quintum dicendum, quod cum dicitur, quod hoc sacramentum, prius quam alii cibi, debet in ore Christiani intrare, non est intelligendum absolute respectu totius temporis; alioquin qui semel comedisset, vel bibisset, nunquam posset postea hoc sacramentum accipere: sed est intelligendum quantum ad eundem diem: & licet principium diei secundum diversos diversimode sumatur, (nam quidam à meridie, quidam ab occasu, quidam à media nocte, quidam ab ortu solis diem incipiunt) Ecclesia tamen Romana diem à media nocte incipit. Et ideo si post mediam noctem aliquis sumpserit aliquid per modum cibi, vel potus, non potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest vero, si ante mediam noctem. Nec refert utrum post

cibum, vel potum assumptum dormierit, aut etiam digestus sit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomnitatem, vel indigestionem: ex quibus si mens multum perturbetur, homo reditur ineptus ad sumptionem hujus sacramenti.

Ad sextum dicendum, quod maxima devotio requiritur in ipsa sumptione hujus sacramenti; quia tunc percipitur sacramenti effectus: quæ quidem devotio magis impeditur per præcedentia quam per sequentia. Et ideo magis est institutum, quod homines jejunent ante sumptionem hujus sacramenti, quam post: debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem hujus sacramenti, & reliquos cibos. Unde & in Missa oratio gratiarum actionis post Communionem dicitur, & communicantes etiam suas privatas orationes dicunt. Secundum tamen antiquos Canones statutum fuit à Papa Clemente I. (*epist. à princ. tom. 1. Concil.*) ut haberetur de consec. dist. 2. (*cap. 23.*) *Si mane Dominica portio edatur, usque ad sextam jejunent ministri, qui eam auferunt: & si tertia, vel quarta hora acciderint, jejunent usque ad vesperam.* Antiquitus enim rarius Missarum solemnia celebrabantur, & cum majori præparatione. Nunc autem, quia oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili observari: & ideo per contrariam consuetudinem est abrogatum.

ARTICULUS IX.

Utrum non habentes usum rationis debeant suscipere hoc Sacramentum.

4. dist. 3. a. 5. q. 3. & 4. & d. 23. 7. 2. a. 2. q. 4. cor. Et Jo. III. 6. l. 7.

Ad Nonum sic proceditur. Videtur, quod non habentes usum rationis non debeant hoc Sacramentum suscipere. Requiritur enim, quod aliquis ad hoc sacramentum cum devotione, & precedente sui examinatione accedat, secundum illud 1. Corint'is. 11. *Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de cali-*

ce bibat: sed hoc non potest esse in his, qui carent usu rationis: ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

2. Præterea. Inter alios, qui carent usu rationis, sunt etiam arreptitii, qui *energumeni* dicuntur: sed tales etiam ab institutione huius sacramenti arcentur, secundum Dionys. in lib. Eccles. hierarch. (cap. 3. ante med.) ergo carentibus usu rationis hoc sacramentum dari non debet.

3. Præterea. Inter alios carentes usu rationis maxime pueri videntur esse innocentes: sed pueris hoc sacramentum non exhibetur: ergo multo minus aliis carentibus usu rationis.

Sed Contra est, quod legitur in Concilio Arausicano, (sc. 1. can. 13. tom. 3.) & habetur in Decr. 26. q. 6. (c. *Qui recedunt*) *Amenicus*, quacumque pietatis sunt, conferenda sunt: et ita est eis conferendum hoc sacramentum, quod est sacramentum pietatis.

Respondeo dicendum, quod aliqui dicuntur non habere usum rationis *dupliciter*. Uno modo, quia habent debilem usum rationis: sicut dicitur non vidents, qui male videt: & quia tales possunt aliquam devotionem huius sacramenti concipere, non est eis hoc sacramentum denegandum.

Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter usum rationis. Aut igitur numquam habuerunt usum rationis, sed sic à nativitate permanserunt: & sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum; quia in eis nullo modo præcessit huius sacramenti devotio. Aut non semper caruerunt usu rationis: & tunc, si prius, quando erant compotes suæ mentis, apparuit in eis devotio huius sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi: nisi forte timeatur periculum vomitus, vel expulsionis. Unde in Concilio Carthaginens. (sc. 4. can. 76. tom. 2.) legitur, & habetur in Decret. 26. q. 6. (cap. 8.) *Is qui in infirmitate pœnitentiam petit, si casu dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conversus fuerit, dent testimonium quod eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & si continuatur creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur orî Eucharistia.*

Ad primum ergo dicendum, quod carentes usu ra-
tio.

tionis possunt devotionem ad sacramentum habere, quantum ad aliquos quidem præsentem, quantum ad alios autem præteritam.

Ad secundum dicendum, quod Dionys. loquitur ibi de energumenis nondum baptizatis, in quibus scilicet nondum est vis dæmonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatum: sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio, & de aliis amentibus. Unde Cassianus dixit: (*collat. 7. cap. 30.*) *Eis, qui ab immundis vexantur spiritibus, Communionem sacrosanctam à senioribus nostris nunquam meminimus interdictam.*

Ad tertium dicendum, quod eadem ratio est de pueris recentè natis, & de amentibus, qui nunquam habuerunt usum rationis. Unde talibus non sunt sacramenta danda: quamvis quidem Græci contrarium faciunt propter hoc quod Dionys. 2. c. cælest. hierar. (*circ. med.*) dicit, baptizatis esse sacram Communionem dandam, non intelligentes, quod Dionysius ibi loquitur de baptismo adultorum. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiatur, propter hoc quod Dominus dicit Joannis 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; quia, sicut Aug. scribit Bonifacio: (vide sup. q. 73. a. 3. ad 1.) tunc unusquisque fidelium corporis, & sanguinis Domini particeps fit, scilicet spiritualiter, quando in baptismo membrum corporis Christi efficitur.* Sed quando jam pueri incipiunt aliqualem usum rationis habere, ut possint devotionem concipere hujus sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri.

ARTICULUS X.

487

Utrum liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

4. d. 12. q. 3. a. 1. & 1. Cor. II. lect. 7.

Ad Decimum sic proceditur. Videtur, quod non liceat quotidie hoc Sacramentum suscipere. Sicut enim baptismus repræsentat Dominicam passionem, ita & hoc sacramentum: sed non licet pluries baptizari, sed

semel tantum : quia *Christus semel tantum pro peccatis nostris mortuus est*, ut dicitur 1. Pet. 3. ergo videtur, quod non liceat hoc sacramentum quotidie suscipere.

2. Præterea. Veritas debet respondere figuræ : sed agnus Paschalis, qui fuit figura præcipua hujus sacramenti, ut supra dictum est, (q. 73. a. 6.) non manducabatur nisi semel in anno : semel etiam in anno Ecclesia celebrat Christi passionem, cujus hoc sacramentum est memoriale : ergo videtur, quod non liceat quotidie sumere hoc sacramentum, sed solum semel in anno.

3. Præterea. Huic sacramento, in quo totus Christus continetur, maxima reverentia debetur : ad reverentiam autem pertinet, quod aliquis ab hoc sacramento absteat ; unde & laudatur Centurio, qui dixit Matth. 8. *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum* : & Petrus qui dixit Lucæ 5. *Exi à me, Domine, quia homo peccator ego sum* : ergo non est laudabile, quod homo quotidie hoc sacramentum suscipiat.

4. Præterea. Si esset laudabile frequenter hoc sacramentum accipere, quanto frequentius sumeretur, tanto esset laudabilius : sed major esset frequentia, si homo pluries in die sumeret hoc sacramentum : ergo esset laudabile, quod homo pluries in die communicaret : quod tamen non habet Ecclesiæ consuetudo ; non ergo videtur esse laudabile, quod aliquis quotidie hoc sacramentum accipiat.

5. Præterea. Ecclesia intendit suis statutis fidelium utilitati providere : sed ex statuto Ecclesiæ fideles tenentur solum semel communicare in anno, unde dicitur extra, de pœnitentia, & remiss. (cap. 12.) *Omnis utriusque sexus fidelis suscipiat reverenter, ad missam in Pascha, Eucharistiæ sacramentum : nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum* ; non ergo est laudabile, quod quotidie hoc sacramentum sumatur.

Sed Contra est, quod Aug. dicit in lib. de verbis Domini, (serm. 28. cir. med. tom. 10.) *Iste panis quotidianus est : accipe quotidie, ut quotidie tibi prosit.*

Respondeo dicendum, quod circa usum hujus sa-

cramenti duo possunt considerari. Unum quidem ex parte ipsius sacramenti, cujus virtus est hominibus salutaris; & ideo utile est quotidie ipsum sumere ut homo quotidie ejus fructum percipiat. Unde Ambrosius dicit in lib. 1. de Sacramentis: (c. 6. à med.) „ Si quotiescumque, que effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere, qui semper pecco, debeo semper habere medicinam.“

Alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur, ut cum magna devotione, & reverentia ad hoc sacramentum accedat. Et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile est quod quotidie sumat. Unde Aug. cum dixisset. *Accipe quotidie mereris accipere.* Sed quia multoties in pluribus hominum multa impedimenta hujus devotionis occurrunt, „ propter corporis indispositionem, vel animæ, non est utile omnibus hominibus quotidie ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescumque se ad illud homo invenerit præparatum.“ Unde in lib. de eccles. dogmatibus, (cap. 53. inter op. Aug. tom. 3.) dicitur: *Quotidie Eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vituperô.*

Ad primum ergo dicendum, quod per sacramentum baptismi configuratur homo morti Christi, in se suscipiens eius characterem. Et ideo sicut Christus semel mortuus est, ita solum semel debet homo baptizari. Sed per hoc sacramentum non recipit homo Christi characterem, sed ipsum Christum, cujus virtus manet in æternum. Unde Hebr. 10. dicitur. *Una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatio.* Et ideo quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie potest laudabiliter hoc sacramentum suscipere. Et quia præcipue baptismus est spiritualis regeneratio; ideo sicut homo semel carnaliter nascitur, ita debet semel spiritualiter renasci per baptismum, ut Augustinus dicit super illud Joan. 3. *Quomodo potest homo nasci, cum sit semex?* (Tract. 11. in Joan. aliquant. ante med. t. 9.) Sed hoc sacramentum est cibus spiritualis, unde sicut cibus corporalis quotidie sumitur; ita & hoc sacramentum quotidie sumere laudabile est. Unde Dominus Luc. 11. docet petere: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie:* in cujus expositione Augustinus dicit in lib. de

verbis Domini : (*loc. sup. citat.*) *Si quotidie accipis, scilicet hoc sacramentum, quotidie tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit : hodie est, quando Christus resurgit.*

Ad secundum dicendum, quod agnus Paschalis præcipue fuit figura hujus sacramenti, quantum ad passionem Christi, quæ repræsentatur per hoc sacramentum, & ideo semel tantum in anno sumebatur; quia Christus semel mortuus est. Et propter hoc etiam Ecclesia celebrat semel in anno memoriam passionis Christi. Sed in hoc sacramento traditur nobis memoriale passionis Christi per modum cibi, qui quotidie sumitur; & ideo quantum ad hoc significatur per manna, quod quotidie dabatur populo in deserto.

Ad tertium dicendum, quod reverentia hujus sacramenti habet timorem amori conjunctum; timor reverentiæ ad Deum dicitur, timor filialis, ut in secunda parte dictum est: (*1. 2. q. 67. a. 4. ad 2, & 2. 2. q. 19.*) ex amore enim provocatur desiderium, ex timore autem consurgit humilitas reverendi. Et ideo utrumque pertinet ad reverentiam hujus sacramenti, & quod quotidie sumatur, & quod aliquando abstinetur. Unde Augustinus dicit: (*Epistol. 118. cap. 3. tom. 2.*) „Si dixerit quispiam, „non quotidie accipiendam Eucharistiam, alius contra, „faciat unusquisque quod secundum fidem suam „pie credit esse faciendum; neque enim litigaverunt „inter se Zachæus, & ille Centurio, cum alter eorum „gaudens suscepit Dominum, alter dixit: Non „sum dignus, ut intres sub tectum meum, ambo Salvatorem honorificantes, quamvis non uno modo. „Amor tamen, & spes, ad quæ semper Scriptura nos „provocat, præferuntur timori. Unde & cum Petrus dixisset: *Eri à me Domine, quia homo peccator sum,* respondit Jesus: *Noli timere.*

Ad quartum dicendum, quod quia Dominus dicit, (*Lucæ 11.*) *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie,* non est pluries in die communicandum, ut saltem per hoc quod aliquis semel in die communicat, repræsentetur unitas passionis Christi.

Ad quintum dicendum, quod secundum diversum statum Ecclesiæ diversa circa hoc statuta emanaverunt.

runt. Nam in primitiva Ecclesia, quando magna vige-
bat devotio fidei Christianæ, statutum fuit, ut quoti-
die fideles communicarent, unde Anacletus Papa (epis-
tol. 1. in med. tom. 1. Concil. & hab. cap. 10. de conse-
cration. dist. 1.) dicit: *Peracta consecratione, omnes
communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus,
sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet
Ecclesia.* Postmodum vero, diminuto fidei fervore,
Fabianus Papa (decr. 7. tom. 1. Concil. & hab. cap. 16.
de consecr. dist. 2.) indulguit, ut si non frequentius, sal-
tem ter in anno omnes communicent, scilicet in Pascha,
Pentecoste, & Natali Domini. Soter etiam Papa (decr. 4.
tom. 1. Concil.) in cœna Domini dicit esse communi-
candum, ut habetur in Decret. de consecr. dist. 2.
(cap. 17.) Postmodum propter iniquitatis abundan-
tiam, refrigerante charitate multorum, statuit Inno-
centius Tertius, (in Concil. Lateran. 4. cap. 21. t. 11.)
ut saltem semel in anno, scilicet in Pascha, fideles com-
municent. Consultitur tamen in lib. de ecclesiasticis dog-
matibus, (cap. 53. inter op. August. tom. 3.) omnibus
diebus Dominicis esse comunicandum.

ARTICULUS XI.

Utrum liceat omnino à Communionem cessare.

4. dist. 12. q. 3. art. 2.

Ad Undecimum sic proceditur. Videtur, quod li-
ceat cessare omnino à Communionem. Laudatur enim
Centurio de quod dicitur Matth. 8. *Domine, non sum
dignus, ut intres sub tectum meum: cui comparatur
ille, qui reputat à Communionem sibi esse abstinendum,
ut dictum est: (a. pr. ad 3.) cum ergo nunquam lega-
tur Christum in ejus domum venisse, videtur, quod liceat
alicui toto tempore vitæ suæ à Communionem abstinere.*

2. Præterea. Cuilibet licet abstinere ab his, quæ
non sunt de necessitate salutis: sed hoc sacramentum
non est de necessitate salutis, ut supra dictum est,
(q. 73. a. 4.) ergo licet à sumptionem hujus sacramenti
omnino cessare.

3. Præterea. Peccatores non tenentur communicare unde Fabianus Papa (*loc. cit. a. præc. ad 5.*) cum dixisset: *Ter in anno omnes communi-cent*, adjunxit: *Nisi forte majoribus criminibus impediatur*; si ergo illi qui non sunt in peccato, tenentur communicare, videtur, quod melioris conditionis sint peccatores, quam justis; quod est inconveniens, ergo videtur, quod etiam justis liceat à Communione cessare.

Sed Contra est, quod Dominus dicit Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*a. 1. huj. q.*) duplex est modus percipiendi hoc sacramentum, scilicet *spiritualis*, & *sacramentalis*. Manifestum est autem, quod omnes tenentur saltem spiritualiter manducare, quia hoc est Christo incorporari, ut supra dictum est. (*q. 73. a. 3. ad 1.*) Spiritualis autem manducatio includit votum, seu desiderium percipiendi hoc sacramentum, ut supra dictum est. (*ibid.*) Et ideo *sine voto percipiendi hoc sacramentum non potest hominibus esse salus.*

Frustra autem esset votum, nisi impleretur, quando opportunitas adesset. Et ideo manifestum est, quod homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini dicentis Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Ex statuto autem Ecclesiæ sunt determinata tempora exequendi Christi præceptum.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Greg. dicit in Pastoralibus: (*parte 1. c. 6.*) *Illam est vera humilitas, cum ad respuendum quod utiliter præcipitur, pertinax non est.* Et ideo non potest esse laudabilis humilitas, si contra præceptum Christi, & Ecclesiæ aliquis omnino à Communione absterneat. Neque enim Centurioni præceptum fuit, ut Christum in sua domo reciperet.

Ad secundum dicendum, quod hoc sacramentum dicitur non esse necessitatis, sicut baptismus, quantum ad pueros, quibus potest esse salus sine hoc sacramento, non autem sine sacramento baptismi; quantum vero ad adultos, utrumque est necessitatis.

Ad tertium dicendum, quod peccatores magnum detrimentum patiuntur ex hoc, quod repelluntur à perceptione hujus sacramenti, unde per hoc non sunt melioris conditionis, & licet in peccatis permanentes non excusentur propter hoc à transgressione præcepti; prævalentes tamen, qui, Innocentius dicit, (*loc. cit. art. præc. ad 5.*) secundum consilium Sacerdotis abstinent, excusantur.

ARTICULUS XII.

489

Utrum liceat sumere corpus Christi sine sanguine.

Inf. q. 82. a. 4. & 4. d. 12. q. 3. a. 1. q. 2.

Ad Duodecimum sic proceditur. Videtur, quod non liceat sumere corpus Christi sine sanguine. Dicit enim Gelasius Papa, & habetur de consecrat. dist. 2. (c. 12.) Comperimus, quod quidam, sumpta tantummodo corporis sacri portione, à calice sacrati cruoris abstinent; qui proculdubio, quoniam nescio qua superstitione docentur adstringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: non ergo licet sumere corpus Christi sine ejus sanguine.

2. Præterea. Ad perfectionem hujus sacramenti concurrat & manducatio corporis, & potatio sanguinis, ut supra habitum est: (*q. 74. a. 1. & q. 76. art. 2. ad 1.*) si ergo sumatur corpus sine sanguine, erit sacramentum imperfectum: quod ad sacrilegium pertinere videtur: unde ibidem Gelasius subdit: *quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio provenire non potest.*

3. Præterea. Hoc sacramentum celebratur in memoriam Dominicæ passionis, ut supra dictum est, (*loc. cit.*) & sumitur pro animæ salute: sed passio Christi magis exprimitur in sanguine, quam in corpore: sanguis etiam pro salute animæ offertur, ut supra habitum est. (*ibid.*) Potius ergo esset abstinendum à sumptione corporis, quam à sumptione sanguinis: ergo accedentes ad hoc sacramentum non debent sumere corpus Christi sine ejus sanguine.

Sed Contra est multarum Ecclesiarum usus, in qui-

bus populo communicanti datur corpus Christi sumendum, non autem sanguis.

Respondeo dicendum, quod circa usum hujus sacramenti *duo* possunt considerari: *unum* ex parte ipsius sacramenti: *aliud* ex parte sumentium. Ex parte quidem ipsius sacramenti convenit, quod utrumque sumatur, scilicet & corpus, sanguis; quia in utroque consistit perfectio sacramenti. Et ideo quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare, & perficere, *nullo modo debet corpus Christi sumere in sanguine.*

Ex parte autem sumentium requiritur summa reverentia, & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat ad injuriam tanti mysterii, quod præcipue posset accidere in sanguinis sumptione: qui quidem si incaute sumeretur, facili posset effundi. Et quia crevit multitudo populi Christiani, in qua continentur senes, & juvenes, & parvuli, quorum quidam non sunt tantæ discretionis, ut cautelam debitam circa usum hujus sacramenti adhibeant; ideo *providè in quibusdam Ecclesiis observatur, ut populo sanguis sumendus non datur, sed solum à Sacerdote sumatur.*

Ad primum ergo dicendum, quod Gelasius loquitur quantum ad sacerdotes, qui sicut totum consecrant sacramentum, ita etiam toti communicare debent. Ut enim legitur in Concilio Toletano, (*sc. 12. can. 5. tom. 6.*) *Quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?*

Ad secundum dicendum, quod perfectio hujus sacramenti non est in usu fidelium, sed in consecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni hujus sacramenti, si populusumat corpus sine sanguine, dummodo Sacerdos consecransumat utrumque.

Ad tertium dicendum, quod repræsentatio Domini passionis agitur in ipsa consecratione hujus sacramenti, in qua non debet corpus sine sanguine consecrari. Potest autem à populo corpus sine sanguine sumi. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia Sacerdos in persona omnium sanguinem offert, & sumit, & sub utraque specie totus Christus continetur, ut supra habitum est. (*q. 76. a. 2.*)

QUÆSTIO LXXXI.

De modo, quo Christus usus est hoc Sacramento, in quatuor articulos divisa.

Deinde considerandum est de usu hujus Sacramenti, quo Christus usus est in prima sui institutione.

Et circa hoc quaruntur quatuor.

Primo. Utrum Christus sumpserit suum corpus, & sanguinem.

Secundo. Utrum Judæ dederit.

Tertio. Quale corpus sumpserit, aut dederit, utrum scilicet, passibile, vel impassibile.

Quarto. Quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento, si fuisset in triduo mortis reservatum, aut consecratum.

ARTICULUS I.

490

Utrum Christus sumpserit suum corpus, & sanguinem.

Inf. q. 84. a. 7. ad 4. & 4. d. 11. q. 3. a. 1.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Christus non sumpserit corpus suum, & sanguinem. Non enim de factis Christi, & dictis offerri debet, quod auctoritate sacræ Scripturæ non traditur: sed in Evangelis non habetur, quod Christus corpus suum manducaverit, aut sanguinem suum biberit: non ergo est hoc asserendum.

2. Præterea. Nihil potest esse in seipso, nisi forte ratione partium, prout scilicet una pars ejus est in alia ut habetur, 4. Phys. cor. (text. 34. tom. 2.) Sed illud quod manducatur, & bibitur, est in manducante, & bibente: cum igitur totus Christus sit sub utraque specie sacramenti, videtur impossibile fuisse, quod ipse sumpserit hoc sacramentum.

3. Præterea. Duplex est sumptio hujus sacramenti, sci-

scilicet *spiritualis*, & *sacramentalis*: sed *spiritualis* non competebat Christo; quia nihil à sacramento accepit; & per consequens nec *sacramentalis*, quæ sine *spirituali* est imperfecta, ut supra habitum est: (*q. præc. art. 1.*) ergo Christus nullo modo hoc sacramento tum sumpsit.

Sed Contra est, quod Hieronymus dicit ad Hebræos, (*epist. 150. q. 2. à med.*) *Domini Jesus Christus ipse convivia, & convivium, ipse comedens, & qui comeditur.*

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod Christus in cœna corpus, & sanguinem suum discipulis suis tradidit, non tamen ipse sumpsit.

Sed hoc non videtur convenienter dici: quia Christus ea quæ ab aliis observanda instituit, ipse primitus observavit. Unde & ipse prius baptizari voluit, quam aliis baptismum imponeret, secundum illud Act. 1. *Cœpit Jesus facere, & docere.* Unde & primo ipse corpus suum, & sanguinem sumpsit, & postea discipulis sumendum tradidit. Et hoc est quod Ruth 3. super illud. *Cumque commedisset, & bibisset &c.* dicit Glos. (*ordin.*) quod *Christus comedit, & bibit in cœna, cum corporis, & sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit.* Unde quia pueri communicaverunt carnem, & sanguini, & ipse participavit eisdem.

Ad primum ergo dicendum, quod in Evangeliiis legitur, quod Christus accepit panem, & calicem. Non est autem intelligendum, quod acceperit solum in manibus, ut quidam dicunt; sed eo modo accepit, quo aliis accipiendum tradidit. Unde cum discipulis dixerit: *Accipite, & comedite:* & iterum: *Accipite, & bibite,* intelligendum est, quod ipse accipiens comederit, & biberit. Unde & quidam metricè dixerunt:

Rex sedet in cœna turba circum duodena:

Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

Ad secundum dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*quæst. 76. art. 5.*) Christus, secundum quod est sub hoc sacramento, comparatur ad locum, non secundum proprias dimensiones, sed secundum dimensiones specierum sacramentalium; ita quod in quocunque loco, ubi sunt illæ species, est ipse Christus: &

quia

quia species illæ potuerunt esse in manibus, & in ore Christi, ipse totus Christus potuit esse in suis manibus, & in suo ore: non autem hoc potuisset esse, secundum quod comparatur ad locum per proprias dimensiones.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*quæst. 79. a. 1. ad 1.*) effectus hujus sacramenti est non solum augmentum habitualis gratiæ, sed etiam quædam actualis delectatio spiritualis dulcedinis. Quamvis autem Christo gratia non fuerit augmentata ex susceptione hujus sacramenti; habuit tamen quandam spiritualem delectationem in nova institutione hujus sacramenti. Unde ipse dicebat Luc. 22. *Desidero desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*: quod Eusebius exponit de novo mysterio novi Testamenti, quod tradebat discipulis. (*hab. in Cat. D. Th.*) Et ideo spiritualiter manducavit, & similiter sacramentaliter, in quantum corpus suum sub sacramento sumpsit, quod sacramentum sui corporis intellexit, & disposuit: aliter tamen, quam ceteri sacramentaliter, & spiritualiter sumant; quia augmentum gratiæ suscipiunt, & sacramentalibus signis indigent ad veritatis perceptionem: (Alia quia qui augmentum gratiæ suscipiunt, etiam sacramentalibus signis &c.)

ARTICULUS II.

491

Utrum Christus dederit Judæ corpus suum.

4. dist. 11. quæst. 3. a. 2. q. 1. & 2. & Joa. 13. lec. 3. fi. & lec. 4. fi.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod Christus Judæ non dederit corpus suum. Ut enim legitur Matth. 26. postquam dedit Dominus corpus suum, & sanguinem discipulis, dixit eis: *Non bibam amodo de hoc genimè e vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*: ex quo videtur, quod illi, quibus corpus suum, & sanguinem dederat, cum eo essent iterum bibituri: sed Judas postea cum ipso non bibit: ergo non accepit cum aliis discipulis corpus

pus Christi, & sanguinem.

2. Præterea Dominus implevit, quod præcipit, secundum illud Act. 1. *Cœpit Jesus facere, & docere*: sed ipse præcepit Matth. 7. *Noli e sanctum dare canibus*: cum ergo ipse cognosceret Judam esse peccatorem, videtur quod ei corpus suum, & sanguinem non dederit.

3. Præterea. Christus specialiter legitur Judæ panem intinctum porrexisse Joan. 13. si ergo corpus suum ei dedit, videtur quod sub buccella ei dederit: præcipue cum legatur ibidem, quod *post buccellam introiit in eum satanas*, ubi Augustinus dicit: (*Tract. 62. in Joan. à princ. tom. 9.*) *Hinc nos docemur, quam sit cavendum male accipere bonum; si enim corripitur, qui non dijudicat, id est, non discernit corpus Domini à cæteris cibis, quomodo non damnabitur, qui ad ejus mensam fugens se amicum, accedit inimicus?* Sed cum buccella intincta nobis accepit corpus Christi: ut enim Augustinus dicit super illud Joan. 13. *Cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ*, (*loc. cit.*) non, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas corpus Christi accepit: ergo videtur, quod Judas corpus Christi non acceperit.

Sed Contra est, quod Chrysostomus dicit, (*hom. 83. in Matth. in princ.*) *Judas particeps existens mysteriarum conversus non est: unde fit scelus ejus utrinque iniquius: tum quia tali proposito imbutus adit mysteriatum quia audiens melior factus non fuit nec metu, nec beneficio, nec honore.*

Respondeo dicendum, quod Hilarius posuit super Matthæum, (*can. 30.*) quod Christus Judæ corpus suum, & sanguinem non dedit. Et hoc quidem conveniens fuisset, considerata malitia Judæ.

Sed quia Christus nobis debuit esse exemplum justitiæ, non conveniebat ejus magisterio, ut Judam occultum peccatorem sine accusatore, & evidenti probatione ab aliorum communioue separaret: ne per hoc daretur exemplum Prælati Ecclesiæ similia faciendi, si ipse Judas exasperatus inde sumeret occasionem peccandi. Et ideo dicendum est, quod Judas cum aliis discipulis corpus Domini, & sanguinem suscepit; ut dicit Dionys. in lib. eccl. hierarch. (*cap. 3. inter princ. & med.*)

med.) & Aug. super Joann. (Tract. 62. tom. 9.)

Ad primum ergo dicendum, quod illa est ratio Hilar. (loc. cit.) ad ostendendum, quod Judas corpus Christi non sumpsit: non tamen cogit: quia Christus loquitur discipulis, à quorum collegio Judas se separavit: Non autem Christus eum exclusit, & ideo Christus, quantum est in se, etiam cum Juda vinum in regno Dei bibit: sed hoc convivium ipse Judas repudiavit.

Ad secundum dicendum, quod Christo nota erat Judæ iniquitas, sicut Deo; non autem erat sibi nota per modum quo hominibus innotescit. Et ideo Christus Judam non repulit à Communionem, ut daret exemplum, tales peccatores occultos non esse ab aliis Sacerdotibus expellendos.

Ad tertium dicendum, quod sine dubio Judas sub pane intincto corpus Christi non sumpsit, sed simplicem panem. Significatur autem fortassis, ut August. ibid. dicit, per panis intinctionem fictio Judæ: ut enim inficiantur nonnulla, intinguntur: si autem bonum aliquid hic significat tinctio, (scil. dulcedinem bonitatis divi-
næ; quia panis ex intinctione sapidior redditur) eidem bono ingratum non immerito est secuta damnatio. Et propter hanc ingratitude id quod est bonum, factum est ei malum; sicut accidit circa sumentes corpus Christi indigæ. Et, sicut August. ibidem dicit, intelligendum est, quod Dominus jam ante distribuere omnibus discipulis suis sacramentum corporis, & sanguinis sui, ubi & ipse Judas erat, sicut Lucas narrat: ac deinde ad hoc ventum est, ubi secundum narrationem Joannis Dominus per buccellam tinctam, atque porrectam suam exprimit proditorem.

ARTICULUS III.

Utrum Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum impassibile.

4. d. 11. quæst. 3. art. 2. & d. 12. quæst. 1. art. 3. quæst. 1. cor.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum impassibile. Quia super illud Matth. 17. *Transfiguratus est ante eos*, dicit quædam Glos. (ordin.) *Illud corpus, quod habuit per naturam, dedit discipulis in cœna, non mortale, & passibile.* Et Levit. 2. super illud: *Si oblatio tua fuerit de sartagine*, dicit Glos. (ordin. Esych.) *Cruce super omnia fortis carnem Christi, quæ ante passionem non videbatur eum apta, post aptam fecit: Sed Christus dedit corpus suum ut aptum ad manducandum: ergo dedit tale, quale habuit post passionem, scilicet impassibile, & immortale.*

2. Præterea. Omne corpus passibile per contactum, & manducationem patitur; si ergo corpus Christi erat passibile, per contactum, & comestionem discipulorum passum fuisset.

3. Præterea. Verba sacramentalia non sunt modo maioris virtutis, quando proferuntur à sacerdote in persona Christi, quam tunc quando fuerunt prolata ab ipso Christo: sed nunc virtute verborum sacramentalium in altari consecratur corpus Christi impassibile, & immortale: ergo multo magis tunc.

Sed Contra est, quod, sicut Innocentius III. dicit, (*l. 4. de myster. Missæ c. 12. sub fin.*) *tale corpus tunc dedit discipulis, quale habuit.* Habuit autem tunc corpus passibile, & mortale: ergo corpus passibile, & mortale discipulis dedit.

Respondeo dicendum, quod Hugo de sancto Victore posuit, (*vide Supplem. quæst. 45. art. 2.*) quod Christus ante passionem diversis temporibus quatuor doctes corporis glorificati assumpserit; scilicet subtilitates in natiuitate, quando exiit de clauso utero Virginis;

agilitatem, quando ambulavit siccis pedibus super mare; *claritatem* in transfiguratione; *impassibilitatem* in cœna, quando corpus suum discipulis tradidit manducandum. Et secundum hoc dedit discipulis suis corpus suum impassibile, & immortale.

Sed quicquid sit de aliis, de quibus supra dictum est, (q. 28. a. 2. ad 3. & q. 45. a. 2. & q. 54. a. 1.) quid sentiri debeat: circa impassibilitatem tamen impossibile est esse quod dicitur. Manifestum est enim, quod idem corpus Christi erat, quod à discipulis tunc in propria specie videbatur, & in specie sacramenti sumebatur: non autem erat impassibile, secundum quod in propria specie videbatur; quinimo erat passioni paratum. Unde *nec ipsum corpus Christi, quod in specie Sacramenti dabatur, impassibile erat.*

Impassibili tamen modo erat sub specie sacramenti: quod in se erat passibile, sicut invisibiliter, quod in se erat visibile. Sicut enim visio requirit contactum corporis, quod videtur ad circumstant medium visionis: ita passio requirit contactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt. Corpus autem Christi, secundum quod est sub sacramento, ut supra dictum est, (q. 76. a. 4. 5. & 6.) non comparatur ad ea quæ circumstant, mediis propriis dimensionibus; quibus corpora se tangunt, sed mediis dimensionibus specterni panis, & vini; & ideo species illæ sunt, quæ patiuntur, & videntur, non autem ipsum corpus Christi.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus dicitur in cœna non dedisse corpus suum mortale, & passibile, quia non dedit mortali, & passibili modo. Crux autem fecit carnem Christi aptam manducationi, in quantum hoc sacramentum representat passionem Christi.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procederet, si corpus Christi, sicut erat passibile, ita passibili modo fuisset sub sacramento.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 76. a. 4.) accidentia corporis Christi sunt in sacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi sacramenti, ex qua est ibi substantia corporis Christi. Et ideo virtus verborum sacramentalium ad hoc se ex-

tendit, ut sit sub sacramento corpus Christi, scil. & quibuscunque accidentibus realiter in eo existentibus.

ARTICULUS. IV.

493

Utrum si hoc Sacramentum tempore mortis Christi fuisset servatum, vel consecratum, ibi moreretur.

4. d. 10. art. 2. quæst. 1. cor. & d. 11. quæst. 3. a. 4. & 4. cont. cap. 64. & quol. 5. art. 11. ad 1. & Job. 6. lec. 6. fin. Et 1. Cor. 11. lec. 6. fin.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset servatum in pixide, vel ab aliquo Apostolorum consecratum, non ibi moreretur. Mors enim Christi accidit per ejus passionem: sed Christus impassibili modo etiam tunc erat in hoc sacramento: ergo non poterat mori in hoc sacramento.

2. Præterea. In morte Christi separatus fuit sanguis ejus à corpore: sed in hoc sacramento simul est corpus Christi, & sanguis: ergo Christus in hoc sacramento non moreretur.

3. Præterea. Mors accidit per separationem animæ à corpore: sed in hoc sacramento continetur tam corpus, quam anima Christi: ergo in hoc sacramento non poterat Christus mori.

Sed Contra est, quod idem Christus, qui erat in Cruce, fuisset in sacramento: sed in cruce moriebatur: ergo & in sacramento conservato moreretur.

Respondeo dicendum, quod corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento, & in propria specie: sed non eodem modo: nam in propria specie contingit circumstantia corpora per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc sacramento, ut supra dictum est: (art. præc.) Et ideo quicquid pertinet ad Christum, secundum quod in se est, potest attribui ei & in propria specie, & in sacramento existenti: sicut vivere, mori, dolere, animatum, vel inanimatum esse, & cætera hujusmodi: quæcunque vero conveniunt ei per comparationem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui

bui in propria specie existenti, non autem prout est in sacramento; sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, & cætera hujusmodi. Unde & quidam metricè dixerunt:

Pixide servato poteris sociare dolorem

Imatum, sed non illatus convenit illi.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dictum est (in corp. art.) passio convenit corpori passio per comparisonem ad agens extrinsecum. Et ideo Christus, secundum quod est sub hoc sacramento, pati non potest, potest tamen mori.

Ad secundum dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 76. art. 2.) sub specie panis est corpus Christi ex vi consecrationis, sanguis autem sub specie vini: sed nunc quidem, quando realiter sanguis Christi non est separatus ab ejus corpore, ex reali concomitantia & sanguis Christi est sub specie panis simul cum corpore, & corpus sub specie vini simul cum sanguine: sed si tempore passionis Christi, quando realiter sanguis fuit separatus à corpore Christi, fuisset hoc sacramentum consecratum, sub specie panis fuisset solum corpus, & sub specie vini fuisset solum sanguis.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 76. art. 1. ad 1.) anima Christi est in hoc sacramento ex reali concomitantia: quia non est sine corpore; non autem ex vi consecrationis. Et ideo si tunc fuisset hoc sacramentum consecratum, vel peractum, quando anima erat à corpore realiter separata, non fuisset anima Christi sub hoc sacramento: non propter defectum virtutis verborum, sed propter aliam dispositionem rei.

QUÆSTIO LXXXII.

De Ministro hujus Sacramenti, in decem articulos divisa.

Deinde considerandum est de Ministro hujus Sacramenti.

Et circa hoc quæruntur decem.

- Primo. Utrum consecrare hoc sacramentum sit proprium Sacerdotis.
 Secundo. Utrum plures Sacerdotes simul possint eandem hostiam consecrare.
 Tertio. Utrum dispensatio hujus sacramenti pertineat ad solum Sacerdotem.
 Quarto. Utrum liceat Sacerdoti consecranti à communione abstinere.
 Quinto. Utrum Sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum.
 Sexto. Utrum Missa mali Sacerdotis minus valeat, quam boni.
 Septimo. Utrum hæretici, schismatici, vel excommunicati possint conficere hoc sacramentum.
 Octavo. Utrum degradati.
 Nono. Utrum peccent à talibus Communionem recipientes.
 Decimo. Utrum liceat Sacerdoti omnino à celebratione abstinere.

ARTICULUS I.

494

Utrum consecratio hujus Sacramenti sit propria Sacerdotis.

4. d. 13. art. 1. q. 1. & d. 17. q. 3. art. 3. q. 1. cor. & dist. 14. quæst. 2. art. 1. quæst. 2. cor. & art. 2. ad 2.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod consecratio hujus Sacramenti non sit propria Sacerdotis. Dicitur enim supra, (q. 78. art. 4.) quod hoc sacramentum consecratur virtute verborum, quæ sunt forma hujus sacramenti: sed illa verba non mutantur, sive dicantur à sacerdote, sive à quocunque alio: ergo videtur, quod non solus sacerdos, sed etiam quilibet alius possit hoc sacramentum consecrare.

2. Præterea. Sacerdos hoc sacramentum conficit in per-

persona Christi : sed laicus sanctus est unïtus Christo per charitatem : ergo videtur , quod etiam laicus possit hoc sacramentum conficere , unde & Chrysost. dicit super Matth. (*hom. 43. in op. imperf. à princ.*) quod *omnis sanctus est Sacerdos.*

3. Præterea. Sicut baptismus ordinatur ad hominum salutem , ita & hoc sacramentum , sicut ex supradictis patet : (*q. 79.*) sed etiam laicus potest baptizare , ut supra dictum est ; (*q. 79. art. 3.*) non ergo est proprium sacerdotis conficere hoc sacramentum.

4. Præterea. Hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ : sed alias materias consecrare , scilicet chrisma , & oleum sanctum , & oleum benedictum pertinet ad solum Episcopum : quarum tamen consecratio non est tantæ dignitatis , sicut consecratio Eucharistiæ , in qua est totus Christus : ergo non est proprium sacerdotis , sed solius Episcopi hoc sacramentum conficere.

Sed Contra est , quod Isid. dicit in quadam Epist. (*ad Laudefred. quæ hab. tom 6. Concil. post Concil. Totan.*) & habetur in Decret. distinct. 25. (*cap. Perlectis*) *Ad Presbyterum pertinet sacramentum corporis , & sanguinis Domini in altari Dei conficere.*

Respondeo dicendum , quod , sicut supra dictum est , (*q. 78. art. 1. & 4.*) hoc sacramentum est tantæ dignitatis , quod non conficitur nisi in persona Christi. Quicumque autem aliquid agit in persona alterius , oportet hoc fieri per potestatem ab illo concessam. Sicut autem baptizato conceditur à Christo potestas sumendi hoc sacramentum : ita Sacerdoti , cum ordinatur , confertur potestas hoc sacramentum consecrandi in persona Christi. Per hoc enim ponitur in gradu eorum , quibus dictum est à Domino Lucæ 21. *Hoc facite in meam commemorationem.*

Et ideo dicendum est , quod proprium est Sacerdotum conficere hoc Sacramentum.

Ad primum ergo dicendum , quod virtus sacramentalis in pluribus consistit , & non in uno tantum : sicut virtus baptismi consistit in ipsis verbis , & in aqua. Unde & virtus consecrativa non solum consistit in ipsis verbis , sed etiam in potestate sacerdoti tradita in sua consecratione , & ordinatione , cum ei dicitur ab
Epis.

Episcopo : *Accipe potestatem offerendi in Ecclesia sacrificium tam pro vivis , quam pro mortuis.* Nam & virtus instrumentalis in pluribus instrumentis consistit, per quæ agit principale agens.

Ad secundum dicendum , quod laicus justus unitus est Christo unione spiritali per fidem , & charitatem, non autem per sacramentalem potestatem ; & ideo habet spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, de quibus dicitur in Psalm. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* : & Rom. 12. *Exhibeatis corpora vestra hostiam viventem.* Unde & 1. Petri 2. dicitur : *Sacerdotium sanctum offerre spirituales hostias.*

Ad tertium dicendum , quod perceptio hujus sacramenti non est tantæ necessitatis , sicut perceptio baptismi , ut ex supradictis patet. (*q. 73. art. 3. & q. 80. art. 11. ad 3.*) Et ideo licet in necessitatis articulo laicus possit baptizare , non tamen potest hoc sacramentum conficere.

Ad quartum dicendum , quod Episcopus accipit potestatem , ut agat in persona Christi super corpus ejus mysticum , id est , super Ecclesiam : quam quidem potestatem non accipit sacerdos in sua consecratione , licet possit eam habere ex Episcopi commissione. Et ideo ea quæ non pertinent ad dispositionem corporis mystici , non reservantur Episcopo , sicut consecratio hujus sacramenti. Ad Episcopum vero pertinet tradere non solum populo , sed etiam sacerdotibus ea , ex quibus possunt propriis officiis uti. Et quia benedictio chrismatis , & olei sancti , & olei infirmorum , & aliorum , quæ consecrantur , puta altaris , Ecclesiæ , vestium , & vasorum , præstat quandam idoneitatem ad sacramenta perficienda , quæ pertinent ad officium sacerdotum ; ideo tales consecrationes Episcopo reservantur , tamquam principi totius Ecclesiastici ordinis.

ARTICULUS II.

Utrum plures Sacerdotes possint unam & eandem hostiam consecrare.

4. d. 13. q. 1. art. 2. q. 1.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod plures Sacerdotes non possint unam, & eandem hostiam consecrare. Dicitur enim supra, (q. 67. art. 6.) quod plures non possunt simul unum baptizare: sed non minor vis est sacerdotis consecrantis, quam hominis baptizantis: ergo etiam non possunt simul plures unam hostiam consecrare.

2. Præterea. Quod potest fieri per unum, superflue fit per multos: in sacramentis autem nihil debet esse superfluum; cum ergo unus sufficiat ad consecrandum, videtur, quod plures non possint unam hostiam consecrare.

3. Præterea. Sicut dicit August. super Joan. (Tractat. 26. inter med. & fin. tom. 9.) hoc sacramentum est sacramentum unitatis: sed contrarium unitati esse videtur multitudo: ergo non videtur conveniens esse huic sacramento, quod plures sacerdotes eandem hostiam consecrent.

Sed Contra est, quod secundum consuetudinem quarundam Ecclesiarum sacerdotes, cum de novo ordinantur, concelebrant Episcopo ordinanti.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (art. præc.) Sacerdos, cum ordinatur, constituitur in gradu eorum, qui à Domino acceperunt potestatem consecrandi in cœna. Et ideo secundum consuetudinem quarundam Ecclesiarum, sicut Apostoli Christo cœnanti concelebrant, ita novi ordinati Episcopo ordinanti concelebrant.

Nec propter hoc iteratur consecratio super eandem hostiam: quia, sicut Innocentius III. dicit, (l. 4. de myst. Missæ cap. 25. in med.) omnium intentio debet ferri ad idem instans consecrationis.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus non le-

gitur simul baptizasse cum Apostolis, quando injunxit eis officium baptizandi. Et ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod si quilibet sacerdotum operaretur in virtute propria, superfluerent alii celebrantes, uno sufficienter celebrante: sed quia Sacerdos non consecrat nisi in persona Christi, multi autem sunt unum in Christo, ideo non refert, utrum per unum, aut per multos hoc sacramentum consecretur, nisi quod oportet ritum Ecclesiæ servari.

Ad tertium dicendum, quod Eucharistia est sacramentum unitatis ecclesiasticæ, quæ attenditur secundum hoc, quod multi sunt unum in Christo.

ARTICULUS III.

496

Utrum dispensatio hujus Sacramenti pertineat solum ad Sacerdotem.

4. d. II. q. 2. art. 1. q. 1. ad 3. & d. 13. q. 1. art. 3. q. 1. & 2.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod non pertineat solum ad Sacerdotem dispensatio hujus Sacramenti. Sanguis enim Christi non minus pertinet ad hoc sacramentum, quam corpus: sed sanguis Christi dispensatur per Diaconos: unde & beatus Laurentius dixit beato Xysto: *Experire, utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Domini sanguinis dispensationem: ergo & pari ratione dispensatio corporis Christi non pertinet ad solos Sacerdotes.*

2. Præterea, Sacerdotes constituuntur ministri sacramentorum: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, non in usu, ad quem pertinet dispensatio: ergo videtur, quod non pertineat ad sacerdotem corpus Domini dispensare.

3. Præterea, Dionys. dicit in lib. eccles. hierar. (cap. 3. à princ. & cap. 4.) quod sacramentum habet perfectivam virtutem, sicut & chrisma: sed signare chrismate baptizatos non pertinet ad sacerdotem, sed ad Episcopum: ergo etiam dispensare hoc sacramen-

tum pertinet ad Episcopum, non ad Sacerdotem.

Sed Contra est, quod dicitur de consecr. dist. 2. (cap. 27.) „Pervenit ad notitiam nostram, quod quidam Presbyteri laico, aut foeminae corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis. Igitur interdicit Synodus, ne talis praesumptio ulterius fiat, sed Presbyter per semetipsum infirmos communicet.

Respondeo dicendum, quod ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi, propter tria.

Primo quidem, quia, sicut dictum est, (art. 1. huj. q.) ipse consecrat in persona Christi. Ipse autem Christus sicut consecravit corpus suum in cena, ita aliis sumendum dedit. Unde sicut ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio. Secundo quia sacerdos constituitur medius inter Deum, & populum. Unde sicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre; ita ad eum pertinet dona sanctificata divinitus populo tradere. Tertio, quia in reverentiam hujus sacramenti, à nulla re contingitur nisi consecrata, unde & corporale, & calix consecrantur, & similiter manus sacerdotis, ad tangendum hoc sacramentum: unde nulli alii tangere licet, nisi in necessitate; puta si caderet in terram, vel in aliquo alio necessitatis casu.

Ad primum ergo dicendum, quod Diaconus quasi propinquus ordini sacerdotali aliquid participat de ejus officio; ut scilicet dispenset sanguinem, non autem corpus; nisi in necessitate, jubente Episcopo, vel Presbytero. Primo quidem, quia sanguis Christi continetur in vase, unde non oportet, quod tangatur à dispensante, sicut tangitur corpus Christi. Secundo, quia sanguis designat redemptionem à Christo in populum derivatam; unde & sanguini admiscetur aqua, quae significat populum: & quia Diaconi sunt inter Sacerdotem, & populum, magis convenit Diaconis dispensatio sanguinis, quam dispensatio corporis.

Ad secundum dicendum, quod ejusdem est hoc sacramentum dispensare, & consecrare, ratione jam dicta. (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod sicut Diaconus in aliquo participat illuminativam virtutem Sacerdotis; in

quantum dispensat sanguinem : ita Sacerdos participat perfectivam dispensationem Episcopi , in quantum dispensat hoc sacramentum , quo perficitur homo secundum se per comparationem ad Christum ; Aliæ autem perfectiones , quibus homo perficitur per comparationem ad alios , Episcopo reservantur.

ARTICULUS IV.

Utrum Sacerdos consecrans teneatur sumere hoc Sacramentum.

Sup. q. 80. a. 12. & 4. d. 12. q. 3. a. 1. q. 2.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur , quod Sacerdos consecrans non teneatur sumere hoc Sacramentum. In aliis enim consecrationibus ille qui consecrat materiam , non utitur ea , sicut Episcopus consecrans chrisma non linitur eodem : sed hoc sacramentum consistit in consecratione materię : ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum non necesse habet uti eodem , sed potest licite à sumptione ejus abstinere.

2. Præterea. In aliis sacramentis minister non præbet sacramentum sibi ipsi : nullus enim baptizare potest seipsum , ut supra dictum est : (q. 66. art. 5. ad 4.) Sed sicut baptismus ordinate dispensatur , ita & hoc sacramentum : ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum non debet ipsum sumere à seipso.

3. Præterea. Contingit quandoque , quod miraculose corpus Christi in altari apparet sub specie carnis , & sanguis sub specie sanguinis , quæ non sunt apta cibo , & potui : unde , sicut supra dictum est , (q. 75. a. 5.) propter hoc sub alia specie traduntur , ne sint horrentium sumentibus : ergo sacerdos consecrans non semper teneatur sumere hoc sacramentum.

Sed Contra est , quod in Concilio Toletano (ses. 11. can. 5. tom. 6.) legitur , & habetur de consecr. dist. 3. (c. Relatum) Modis omnibus tenendum est , ut quiescens sacrificans corpus , & sanguinem Domini nostri Jesu Christi in altari immolat , toties perceptionis corporis , & sanguinis Christi participem se præbeat.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 79. art. 5. & 7.) Eucharistia non solum est sacramentum, sed etiam sacrificium.

Quicumque autem sacrificium offert, debet sacrificii fieri particeps: quia exterius sacrificium, quod offertur, signum est interioris sacrificii, quo quis seipsum offert Deo, ut August. dicit 10. de Civit. Dei. (cap. 5. tom. 5.) Unde per hoc quod participat sacrificio, ostendit ad se sacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc quod sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem divinorum, quorum ipse primo debet esse particeps, sicut Dionys. dicit in lib. eccles. hier. (cap. 3. vers. fin.) Et ideo ipse ante sumere debet, quam populo dispense. Unde & in prædicto cap. legitur: *Quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* Per hoc autem fit particeps, quod de sacrificio sumit, secundum illud Apostoli 1. Cor. 10. *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Et ideo necesse est, quod sacerdos, quotiescunque consecrat, sumat integre hoc sacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quod consecratio chismaticis, vel cujuscumque alterius materię, non est sacrificium, sicut consecratio Eucharistię. Et ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod sacramentum baptismi perficitur in ipso usu materię, & ideo nullus potest baptizare seipsum: quia in sacramento non potest esse idem agens, & patiens. Unde nec in hoc sacramento sacerdos consecrat seipsum, sed panem, & vinum: in qua consecratione perficitur sacramentum: usus autem sacramenti est consequenter se habens ad hoc sacramentum. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod si miraculose corpus Christi in altari sub specie carnis appareat, aut sanguis, sub specie sanguinis non est sumendum. Dicit enim Origenes super Levit. (implic. hom. 7. in Levit. à med. & hab. cap. 76. de consecrat. dist. 2.) *De hac quidem hostia, quę in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet, de illa vero, quam Christus in ara Crucis obtulit, secundum se nulli edere licet: nec propter hæc sacerdos transgressor efficitur: quia ea quę mi-*

raculose fiunt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset sacerdoti, quod iterato corpus, & sanguinem Domini consecraret, & sumeret.

ARTICULUS V.

498

Utrum malus Sacerdos Eucharistiam consecrare possit.

4. d. 18. q. 2. art. 2. q. 1. ad 2.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod malus sacerdos Eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hier. super Sophon. (*sup. illud cap. 3. Sacerdotes polluturunt*) „Sacerdotes, qui Eucharistiæ serviunt, & sanguinem Domini populis dividunt, impie agunt in lege Christi, putantes Eucharistiam precantis facere verba, non vitam, & necessariam esse tantum solemnem orationem, & non sacerdotis merita, de quibus dicitur: Sacerdos in quacumque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino: Sed sacerdos peccator, cum sit maculosus, nec vitam habet, nec merita huic convenientia sacramento: ergo sacerdos peccator non potest consecrare Eucharistiam.

2. Præterea. Damasc. dicit in 4. lib. (*orth. fid. cap. 14. à med.*) quod panis, & vinum per adventum sancti Spiritus supernaturaliter transit in corpus, & sanguinem Domini: sed Gelasius Papa dicit, sicut habetur in Decr. 1. q. 1. (*cap. Sacrosancta*) Quomodo ad divini mysterii consecrationem celestis Spiritus invocatus adveniet, si sacerdos, qui cum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus comprobetur? ergo per malum sacerdotem non potest Eucharistia consecrari.

3. Præterea. Hoc sacramentum sacerdotis benedictione consecratur: sed benedictio sacerdotis peccatoris non est efficax ad consecrationem hujus sacramenti; cum scriptum sit in Malach. 2. *Maledicam benedictionis vestris*, & Dyonis. dic. in Epistola ad Demophilum monachum: (*quæ est 8. circ. med.*) „Perfectedi à sacerdotali ordine, qui non est illuminatus; & audax quidem nimium mihi videtur talis, sacerdotibus manum appouens, & audeat immundas in-

„sa-

„famas (non enim dicam orationes) super divina
„symbola Christiformiter enuntiare.“

Sed Contra est, quod Paschasius dicit in lib. de corpore Domini: (c. 12. vide c. 77. l. q. 1.) „Intra Ec-
„clesiam catholicam, in mysterio corporis, & san-
„guinis Domini, nihil à bono majus, nihil à ma-
„lo minus perficitur sacerdote: quia non in merito
„consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, &
„virtute Spiritu sancti.“

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (a. 1. & 3. huj. q.) sacerdos consecrat hoc sacramentum non virtute propria, sed sicut minister Christi, in cujus persona consecrat hoc sacramentum. Non autem ex hoc ipso desinit aliquis minister esse Christi, quod est malus; habet enim Dominus bonos, & malos ministros, seu servos. Unde Matth. 24. Dominus dicit: *Quis putas est fidelis servus, & prudens, &c.* & postea subdit. *Si autem dixerit malus iste servus in corde suo, &c.* Et Apostolus dicit 1. Corinth. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi.* Et tamen postea subdit: *Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc iustificatus sum:* erat ergo certus se esse ministrum Christi: tamen non erat certus se esse justum, potest ergo aliquis esse minister Christi, etiamsi justus non sit.

Et hoc ad excellentiam Christi pertinet, cui, sicut vero Deo, serviunt non solum bona, sed etiam mala, quæ per ipsius providentiam in ejus gloriam ordinantur.

Unde manifestum est, quod sacerdotes etiamsi non sint justus, sed peccatores, possunt Eucharistiam consecrare.

Ad primum ergo dicendum, quod Hieron. per illa verba improbat errorem sacerdotum, qui credebant se digne posse Eucharistiam consecrare ex hoc solo quod sunt sacerdotes, etiamsi sint peccatores; quod improbat Hieron. per hoc, quod maculosi ad altare accedere prohibentur; non tamen removentur, quin si accesserint, sit verum sacrificium, quod offerunt.

Ad secundum dicendum, quod ante illa verba Gelasius Papa præmittit: *Sacrosancta religio, quæ catho-*

licam continet disciplinam, tantum sibi reverentiam vendicat, ut ad eam quilibet, nisi pura conscientia, non audeat pervenire. Ex quo manifeste apparet, ejus intentionem esse, quod peccator sacerdos non debet ad hoc sacramentum accedere. Unde per hoc quod subdit, quomodo celestis spiritus advocatus adveniet, intelligi oportet quod non advenit ex merito sacerdotis, sed ex virtute Christi, cujus verba profert sacerdos.

Ad tertium dicendum, quod sicut eadem actio, in quantum fit ex prava intentione ministri, potest esse mala; bona autem, in quantum fit ex bona intentione Domini; ita benedictio sacerdotis peccatoris, in quantum ab ipso indigne fit, est maledictione digna, & quasi infamia, sive blasphemia, & non oratio reputatur; in quantum autem profertur ex persona Christi, est sancta, & efficax ad sanctificandum. Unde signanter dicitur: *Maledicam benedictionibus vestris.*

ARTICULUS VI.

499

Utrum Missa mali Sacerdotis minus valeat quam Missa Sacerdotis boni.

4. dist. 13. quæst. 1. art. 8. quæst. 5.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod Missa sacerdotis mali non minus valeat, quam missa sacerdotis boni. Dicit enim Gregor. in Regist. (*hab. c. Multi secularium, 1. q. 1.*) *Heu, in quam magnum laqueum incidunt, qui divina, & occulta mysteria plus aliis sanctificata posse fieri credunt: cum unus idemque Spiritus sanctus ea mysteria occulte, atque invisibiliter operando sanctificet!* Sed hæc occulta mysteria celebrantur in Missa: ergo Missa mali sacerdotis non minus valet, quam Missa boni.

2. Præterea. Sicut baptismus traditur à ministro in virtute Christi, qui baptizat; ita & hoc sacramentum in persona Christi consecratur: sed non melior baptismus datur à meliori ministro, ut supra dictum est, (*q. 64. a. 5. & q. 67. art. 5.*) ergo etiam neque melior Missa est, quæ celebratur à meliori sacerdote.

Præ-

3. Præterea. Sicut merita sacerdotum differunt per bonum, & melius, ita etiam differunt per bonum, & malum: si ergo Missa melioris sacerdotis est melior, sequitur, quod Missa mali sacerdotis sit mala: quod est inconueniens: quia *malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria*, sicut Aug. dicit in lib. 4. de Baptismo: (*sc. cont. Donatist. c. 12. ad fin. & l. 2. cont. epist. Parmen. c. 11. & l. 2. cont. lit. Petil. c. 47. tom. 7.*) ergo neque Missa melioris sacerdotis est melior.

Sed Contra est, quod habetur in Decret. 1. quæst. 1. (cap. 91.) *Quanto sacerdotes fuerint digniores, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.*

Respondeo dicendum, quod in Missa duo est considerare; scilicet ipsum sacramentum, quod est principale; & orationes, quæ in Missa fiunt pro vivis, & mortuis.

Quantum ergo ad sacramentum, non minus valet Missa sacerdotis mali, quam boni: quia utrobique idem conficitur sacramentum.

Oratio etiam, quæ fit in Missa, potest considerari dupliciter. Uno modo, in quantum habet efficaciam ex devotione sacerdotis orantis. *Etsic non est dubium, quod Missa melioris sacerdotis magis est fructuosa.* Alio modo, in quantum oratio in Missa profertur à sacerdote in persona totius Ecclesiæ, cujus sacerdos est minister: quod quidem ministerium etiam in peccatoribus manet, sicut supra dictum est (*a. præc.*) de ministerio Christi. Unde etiam quantum ad hoc, est fructuosa non solum oratio sacerdotis peccatoris in Missa, sed etiam omnes ejus orationes, quas facit in ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam Ecclesiæ: licet orationes ejus privatæ non sint fructuosæ, secundum illud Proverb. 28. *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.*

Ad primum ergo dicendum, quod Gregorius loquitur ibi quantum ad sanctitatem divini sacramenti.

Ad secundum dicendum, quod in sacramento baptismi non fiunt solennes orationes pro omnibus fidelibus, sicut in Missa. Et ideo quantum ad hoc non

est simile: est autem simile quantum ad effectum sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod per virtutem Spiritus sancti, qui per unitatem charitatis communicant invicem bona membrorum Christi, fit, quod bonum privatum, quod est in Missa sacerdotis boni, est fructuosum aliis. Malum autem privatum unius hominis non potest alteri nocere, nisi per aliquem consensum, ut Aug. dicit in lib. 2. contra Parmenianum. (seu cont. epist. Parm. c. 12. tom. 7.)

ARTICULUS VII.

500

Utrum hæretici, schismatici, & excommunicati possint consecrare.

4. d. 13. q. 1. a. 1. q. 3. & in exp. l. in princ. & d. 19. q. 1. a. 2. q. 3. ad 2. & d. 19. q. 1. a. 2. q. 3. ad 1. & quol. 12. a. 16.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod hæretici, schismatici, & excommunicati Eucharistiam consecrare non possunt. Dicit enim Aug. (in lib. sentent. Prosp. c. 15. tom. 3.) quod extra Ecclesiam catholicam non est locus veri sacrificii. Et Leo Papa dicit, (epist. 40. cap. 2.) & habetur in Decretis 1. q. 1. (cap. 58.) *Aliter*, sc. quam in Ecclesia, quæ corpus Christi est, nec rata sunt sacerdotia, nec vera sacrificia. Sed hæretici, schismatici, & excommunicati sunt ab Ecclesia separati; ergo non possunt verum sacrificium conficere.

2. Præterea. Sicut ibidem legitur, (scilicet c. 73. 1. q. 1.) Innoc. 1. Papa, (epist. 18. à med. tom. 2. Concil.) dicit: „Arianos, cæterasque ejusmodi pestes, quia laicos eorum sub imagine penitentiæ suscipimus, non videtur clericos eorum cum sacerdotii, aut cuiuspiam ministerii suscipi debere dignitate, quibus solum baptisma ratum esse permittimus.“ Sed non potest aliquis consecrare Eucharistiam, nisi sit cum sacerdotii dignitate: ergo hæretici & cæteri hujusmodi non possunt Eucharistiam consecrare.

Præ-

3. Præterea. Ille qui est extra Ecclesiam, non videtur aliquid posse agere in persona Ecclesiæ. Sed sacerdos consecrans Eucharistiam hoc agit in persona totius Ecclesiæ, quod patet ex hoc, quod omnes orationes proponit in persona Ecclesiæ; ergo videtur, quod illi qui sunt extra Ecclesiam, scilicet hæretici, schismatici, & excommunicati, non possint consecrare Eucharistiam.

Sed Contra est, quod Aug. dicit in 2. contra Parmenianum: (c. 13, ante med. tom. 7.) *Sicut baptismus in eis, scilicet hæreticis, schismaticis, & excommunicatis, ita ordinatio mansit integra. Sed ex vi ordinationis sacerdos potest consecrare Eucharistiam: ergo hæretici, schismatici, & excommunicati, cum in eis maneat ordinatio integra, videtur, quod possint consecrare Eucharistiam.*

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod hæretici, schismatici, & excommunicati, quia sunt extra Ecclesiam, non possunt conficere hoc sacramentum.

Sed in hoc decipiuntur: quia, sicut August. dicit in 2. contra Parmenianum, (*loc. cit.*) *aliud est, aliquid omnino non habere, aliud autem non recte habere: & similiter etiam est aliud non dare, & aliud non recte dare. Illi igitur, qui intra Ecclesiam constituti receperunt potestatem consecrandi Eucharistiam in ordinatione sacerdotii, recte quidem habent potestatem, sed non recte ea utuntur, si postmodum per hæresim, aut schisma, vel excommunicationem ab Ecclesia separantur. Qui autem sic separati ordinantur, nec recte habent potestatem, nec recte utuntur. Quod tamen utrique potestatem habeant, patet per hoc, quod, sicut August. ibidem dicit, cum redeunt ad unitatem Ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiuntur in suis Ordinibus. Et quia consecratio Eucharistiæ est actus consequens ordinis potestatem, illi qui sunt ab Ecclesia separati per hæresim, aut schisma, vel excommunicationem, possunt quidem consecrare Eucharistiam, quæ ab eis consecrata verum corpus, & sanguinem Christi continet; non tamen hoc recte faciunt, sed peccant facientes: & ideo fructum sacrificii non recipiunt, quod est sacrificium spirituale.*

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritates illæ, & similes intelligendæ sunt quantum ad hoc, quod non recte extra Ecclesiam sacrificium offertur. Unde extra Ecclesiam non potest esse spirituale sacrificium, quod est verum veritate fructus, licet non sit verum veritate sacramenti: sicut etiam supra dictum est, (q. 80. a. 3.) quod peccator sumit corpus Christi sacramentaliter, sed non spiritualiter.

Ad secundum dicendum, quod solus baptismus permittitur esse ratus hæreticis, & schismaticis, quia possunt licite baptizare in articulo necessitatis in nullo autem casu licite possunt Eucharistiam consecrare, vel alia sacramenta conferre.

Ad tertium dicendum, quod sacerdos in Missa in orationibus quidem loquitur in persona Ecclesiæ, in cuius unitate consistit: sed in consecratione sacramenti loquitur in persona Christi, cuius vicem in hoc gerit per Ordinis potestatem. Et ideo si sacerdos ab unitate Ecclesiæ præcisus Missam celebret, quia potestatem Ordinis non admittit, consecrat verum corpus, & sanguinem Christi: sed quia est ab Ecclesiæ unitate separatus, orationes ejus efficaciam non habent.

ARTICULUS VIII.

501

Utrum Sacerdos degradatus possit hoc sacramentum conficere.

4. d. 13. q. 2. a. 1. q. 4. & quod. 12. a. 16.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod sacerdos degradatus non possit hoc sacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc sacramentum, nisi per potestatem consecrandi, quam habet: sed degradatus non habet potestatem consecrandi, licet habeat potestatem baptizandi, ut dicit Canon 1. q. 1. c. *Quod quidam.* (in app. Gratiani ad can. illum.) ergo videtur, quod Presbyter degradatus non possit Eucharistiam consecrare.

2. Præterea. Ille qui aliquid dat, potest etiam auferre: sed Episcopus dat Presbytero potestatem con-

se-

secrandi, ordinando ipsum: ergo etiam potest ei auferre degradando eum.

3. Præterea. Sacerdos per degradationem aut amittit potestatem consecrandi, aut solam executionem: sed non solam executionem: quia sic non plus amitteret degradatus, quam excommunicatus, qui etiam executione caret: ergo videtur, quod amittat potestatem consecrandi: & ita videtur, quon non possit conficere hoc sacramentum.

Sed Contra est, quod Aug. in 2. contra Parmenianum, (c. 13. tom. 7.) probat, quod apostatæ à fide non carent baptisate, per hoc quod per poenitentiam redeuntibus non restituitur: & ideo amitti non posse iudicatur: sed similiter degradatus, si reconcilietur, non est iterum ordinandus: ergo non amisit potestatem consecrandi: & ita sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

Respondeo dicendum, quod potestas consecrandi Eucharistiam pertinet ad characterem sacerdotalis ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est, ut supra dictum est, (q. 63. a. 5.) sicut & quarumcumque rerum consecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt. Unde manifestum est, quod potestas consecrandi non amittitur per degradationem: Dicit enim Aug. in 2. contra Parmenianum. (c. 13. ante med. tom. 7.) *Utrumque, scilicet baptismus, & ordo, sacramentum est & quantum consecratione utrumque homini datur; illud, cum baptizatur, istud, cum ordinatur: ideoque non licet à Catholicis utrumque iterari. Et sic patet, quod sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.*

Ad primum ergo dicendum, quod Canon ille non loquitur assertive, sed inquisitive, sicut ex circumstantia litteræ haberi potest.

Ad secundum dicendum, quod Episcopus non dat potestatem sacerdotalis ordinis propria virtute, sed instrumentaliter, sicut minister Dei; cuius effectus per hominem tolli non potest, secundum illud Matth. 18. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et ideo Episcopus non potest hanc potestatem auferre: sicut nec ille qui baptizat, potest auferre characterem baptismalem.

Ad

Ad tertium dicendum, quod excommunicatio est medicinalis. Et ideo excommunicatis non aufertur executio sacerdotalis potestatis, quasi in perpetuum, sed ad correctionem usque ad tempus: degradatis autem aufertur executio, quasi in perpetuum condemnatis.

ARTICULUS IX.

502

Utrum liceat ab excommunicatis, vel hæreticis, seu peccatoribus Communionem recipere, & eorum Missam audire.

Sup. quæst. 64. art. 9. ad 2. & 3. & 4. d. 13. q. 1. art. 3. quæst. 3.

Ad Nonum sic proceditur. Videtur, quod aliquis licite possit Communionem recipere à sacerdotibus hæreticis, vel excommunicatis, vel etiam peccatoribus, & ab eis Missam audire. Sicut enim August. contra Petilianum (*lib. 3. c. 9. in fin. tom. 7. vide c. Neque in homine. 1. q. 1.*) dicit, *neque in homine bono, neque in homine malo aliquis Dei fugiat sacramenta: sed sacerdotes, quamvis sicut peccatores, & hæretici, vel excommunicati, verum conficiunt sacramentum: ergo videtur, quod non sit vitandum ab eis Communionem accipere, vel eorum Missam audire.*

2. Præterea, Corpus Christi verum figurativum est corporis mystici, sicut supra dictum est: (*quæst. 80. art. 4.*) sed à prædictis sacerdotibus verum corpus Christi consecratur: ergo videtur, quod illi qui sunt de corpore mystico, possint eorum sacrificiis communicare.

3. Præterea. Multa peccata sunt graviora, quam fornicatio: sed non est prohibitum audire Missas sacerdotum aliter peccantium: ergo etiam non debet esse prohibitum audire Missas sacerdotum fornicantium.

Sed Contra est, quod Canon dicit 32. dist. (*c. 5.*) *Nullus Missam audiat sacerdotis, quem indubitanter concubinam novit habere.* Et Gregorius dicit in 3. Dialog. (*c. 31. parum à princ.*) quod *pater perfidus Arianus Episcopum misit ad filium, ut de ejus manu sacrilegæ consecrationis Communionem perciperet: sed vir*
Deo

Deo deditus Ariano Episcopo venienti exprobravit, ut debuit.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (art. 7. & 8. præced.) sacerdotes, si sint hæretici, vel schismatici, vel excommunicati, vel etiam peccatores, quamvis habeant potestatem consecrandi Eucharistiam, non tamen ea recte utuntur sed peccant utentes. Quicumque autem communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur. Unde & in 2. Canonica Joannis dicitur, quod *qui dixerit ei Ave, scil. hæretico, communicat operibus illius malignis.* Et ideo *non licet à prædicis communionem accipere, aut eorum Missam audire.*

Differt tamen inter prædictas sectas, nam hæretici, & schismatici, & excommunicati sunt per sententiam Ecclesiæ executione consecrandi privati. Et ideo *peccat, quicumque eorum Missam audit, vel ab eis accipit sacramenta.* Sed non omnes peccatores sunt per sententiam Ecclesiæ executione hujus potestatis privati. Et sic quamvis sint suspensi quantum ad se ex sententia divina, non tamen quantum ad alios ex sententia Ecclesiæ. Et ideo *usque ad sententiam Ecclesiæ licet ab eis Communionem accipere, & eorum Missam audire.* Unde super illud 1. Coriuth. 5. *Cum hujusmodi nec cibum sumere,* dicit Glos. August. (hom. ult. inter 50. à med. tom. 1.) *Hoc dicendo noluit hominem ab homine judicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario usurpato judicio, sed potius ex lege Dei, secundum ordinem Ecclesiæ, sive ultro confessum, sive accusatum, & convictum.*

Ad primum ergo dicendum, quod in hoc quod refugimus audire Missas talium sacerdotum, aut ab eis Communionem recipere, non refugimus Dei sacramenta, sed potius ea veneramus, (unde hostia à talibus sacerdotibus consecrata est adoranda; & si reservetur, licite potest sumi à sacerdote legitimo) sed refugimus culpam indigne ministrantium.

Ad secundum dicendum, quod unitas corporis mystici est fructus corporis veri percepti. Illi autem qui indigne percipiunt, vel ministrant, privantur fructu, ut supra dictum est. (a. 7. huj. q. & q. So. a. 4.) Et ideo non

non est sumendum ex eorum dispensatione sacramentum ab eis, qui sunt in unitate Ecclesiæ.

Ad tertium dicendum, quod licet fornicatio non sit gravior cæteris peccatis, tamen ad eam proniores sunt homines propter carnis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatum sacerdotibus prohibitum est ab Ecclesia, & ne aliquis audiat Missam concubinarij sacerdotis. Sed hoc intelligendum est de notorio, vel per sententiam quæ fertur in convictum, vel per confessionem in jure factam, vel per evidentiam facti, quando non potest peccatum aliqua tergiversatione celari.

ARTICULUS X.

503

Utrum liceat Sacerdoti omnino à consecratione Eucharistiæ abstinere.

4. d. 12. quæst. 3. art. 1. quæst. 3. & d. 13. quæst. 1. art. 2. quæst. 1.

Ad Decimum sic proceditur. Videtur, quod liceat Sacerdoti omnino à consecratione Eucharistiæ abstinere. Sicut enim ad officium sacerdotis pertinet Eucharistiam consecrare; ita etiam baptizare, & in aliis sacramentis ministrare: sed sacerdos non tenetur ministrare in aliis sacramentis, nisi propter curam animarum susceptam: ergo videtur, quod nec etiam teneatur Eucharistiam consecrare, si curam non habeat animarum.

2. Præterea. Nullus tenetur facere, quod sibi non licet, alioquin esset perplexus: sed sacerdoti peccatori, vel etiam excommunicato non licet Eucharistiam consecrare, ut supra dictum est: (a. 7. huj. q.) ergo videtur, quod tales non teneantur ad celebrandum: & ita nec alii: alioquin ex sua culpa commodum reportarent.

3. Præterea. Dignitas sacerdotalis non perditur per consequentem infirmitatem, dicit enim Gelasius Papa, & habetur in Decretis, dist. 55. (cap. 11.) Sicut præcepta canonica non patiuntur venire ad sacerdotium debiles corpore, ita si quis in eo fuerit constitutus,

ac

ac tunc fuerit sauciatus, amittere non potest quod tempore suæ sinceritatis accepit: Contingit autem quandoque, quod ordinati in sacerdotes incurrunt aliquos defectus, ex quibus à celebratione impediuntur; sicut est lepra, vel morbus caducus, vel aliquid aliud hujusmodi; non ergo videtur, quod sacerdotes ad celebrandum teneantur.

Sed Contra est, quod dicit Ambrosius in quadam Oratione: *Grave est, quod ad mensam tuam mundo corde, & manibus innocentibus non venimus: sed gravius est si dum peccata metuimus, etiam sacrificium non reddamus.*

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod sacerdos potest omnino à consecratione licite abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare populo, & sacramenta præbere.

Sed hoc irrationabiliter dicitur: quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secundum illud 2. ad Corinth. 6. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Opportunitas autem sacrificium offerendi non solum attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui consecratione hujus sacramenti sacrificium offertur. Unde sacerdoti, etiamsi non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione cessare: sed saltem videtur, quod celebrare teneatur in præcipuis festis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare consueverunt. Et hinc est, quod 2. Machab. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, quod jam non circa altaris officia dediti erant, contempto templo, & sacrificiis neglectis.

Ad primum ergo dicendum, quo alia sacramenta perficiuntur in usu fidelium. Et ideo in aliis ministrare non tenetur, nisi ille qui super fideles suscipit curam. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione Eucharistiæ, in qua sacrificium Deo offertur, ad quod sacerdos obligatur Deo ex Ordine jam suscepto.

Ad secundum dicendum, quod sacerdos peccator, si per sententiam Ecclesiæ sit executione Ordinis privatus, vel simpliciter, vel ad tempus, redditus est im-

Impotens ad sacrificium offerendum, & ideo obligatio tollitur: hoc autem cedit sibi in detrimentum spiritualis fructus magis, quam in emolumentum. Si vero non sit privatus potestate celebrandi, non solvitur obligatio: nec tamen perplexus est; quia potest de peccato pœnitere, & celebrare.

Ad tertium dicendum, quod debilitas, vel ægri-tudo superveniens Ordini sacerdotali Ordinem non tollit, executionem tamen Ordinis tollit quantum ad consecrationem Eucharistiæ: quandoque quidem propter impossibilitatem executionis: sicut si privetur oculis, aut digitis, aut usu linguæ: quandoque autem propter periculum; sicut patet de eo qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcumque alienationem mentis: quandoque propter abominationem; sicut patet de leproso, qui non debet publice celebrare, potest tamen Missam dicere occulte, nisi lepra adeo invaluerit, quod per corrosionem membrorum eum ad hoc reddiderit impotentem.

QUÆSTIO LXXXIII.

De ritu hujus Sacramenti, In sex articulos divisa.

Deinde considerandum est de ritu hujus Sacramenti.

Et circa hæc quærentur sex.

Primo. Utrum in celebratione hujus mysterii Christus immoletur.

Secundo. De tempore celebrationis.

Tertio. De loco, & aliis quæ pertinent ad apparatus hujus celebrationis.

Quarto. De his quæ in celebratione hujus mysterii dicuntur.

Quinto. De his quæ circa celebrationem hujus sacramenti fiunt.

Sexto. De defectibus, qui circa celebrationem hujus sacramenti occurrunt.

ARTICULUS I.

504

*Utrum in hoc Sacramento Christus immoletur.**Inf. a. 2. cor. & ad 1. & 2.*

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod in celebratione hujus sacramenti Christus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. quod *Christus una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos*: sed illa oblatio fuit ejus immolatio. Christus ergo non immolatur in celebratione hujus sacramenti.

2. Præterea, immolatio Christi facta est in cruce, in qua tradidit semetipsum oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis, ut dicitur Ephes. 5. Sed in celebratione hujus mysterii Christus non crucifigitur: ergo nec immolatur.

3. Præterea. Sicut August. dicit in 4. libro de Trin. (c. 7. in princ. & c. 14. in fin. tom. 3.) *in immolatione Christi idem est sacerdos, & hostia*: Sed in celebratione hujus sacramenti non est idem sacerdos, & hostia: ergo celebratio hujus sacramenti non est Christi immolatio.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. Sent. Prosperi: (*hab. in epist. 23. sub fin. tom. 2. vide c. 52. de consecrat. dist. 2.*) *Semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in sacramento.*

Respondeo dicendum, quod duplici ratione celebratio hujus sacramenti dicitur immolatio Christi. Primo quidem, quia, sicut dicit August. ad Simplicianum, (l. 3. q. 3. ante med. tom. 4.) *solent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt: sicut cum intuentes tabulam, aut parietem pictum dicimus: Ille Cicero est, & ille Sallustius*; Celebratio autem hujus sacramenti, sicut supra dictum est, (quæst. 79. art. 1.) imago quædam est repræsentativa passionis Christi, quæ est vera ejus immolatio. Et ideo celebratio hujus sacramenti dicitur Christi immolatio. Unde Ambros. dicit super Epist. ad Hebr. (*sup. illud cap. 10.*)

Um

Umbram enim &c.) In Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potens, quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? sed ad recordationem mortis ejus.

Alio modo quantum ad effectum passionis Christi; quia scilicet per hoc sacramentum participes efficimur fructus Dominicæ passionis. Unde in quadam dominicali oratione secreta dicitur: *Quoties hujus hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur.* Quantum igitur ad primum modum poterat dici Christus immolari etiam in figuris veteris testamenti. Unde & Apoc. 13. dicitur: *Quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ agni, qui occisus est ab origine mundi.* Sed quantum ad secundum modum, proprium est huic sacramento, quod in ejus celebratione Christus imoletur.

Ad primum ergo dicendam, quod, sicut Ambros. ibidem dicit, *una est hostia, quam scilicet Christus obtulit, & nos offerimus & non multæ: quia semel oblatus est Christus.* Hoc autem sacrificium exemplum est illius. Sicut enim quod ubique offertur, unum est corpus, & non multa corpora, ita & unum sacrificium.

Ad secundum dicendum, quod sicut celebratio hujus sacramenti est imago repræsentativa passionis Christi: ita altare est repræsentativum crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

Ad tertium dicendum, quod per eandem rationem etiam sacerdos gerit imaginem Christi, in cujus persona, & virtute verba pronuntiat ad consecrandum, ut ex supradictis patet. (*q. præc. a. 1. & 3.*) Et ita quodammodo idem est sacerdos, & hostia.

ARTICULUS II.

505

Utrum convenienter sit determinatum tempus celebrationis.

4. d. 13. q. 1. a. 2. q. 4.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter sit determinatum tempus celebrationis hujus mysterii. Hoc enim sacramentum est repræsentativum Dominicæ passionis, ut dictum est, (*art. præc.*) Sed com-

commemoratio Dominicæ passionis fit in Ecclesia semel in anno: dicit enim Aug. super Psal. 21. (*in præf. ad exposit. 2. ejus Psal. circ. princ. tom. 8.*) *Quotiescumque Pascha celebratur, nunquid toties Christus occiditur? sed tamen anniversaria recordatio repræsentat, quod olim factum est, & sic nos facit moveri, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum: ergo hoc sacramentum non debet celebrari nisi semel in anno.*

2. Præterea. Passio Christi commemoratur in Ecclesia sexta Feria ante Pascha, non autem in festo Natalis: cum ergo hoc sacramentum sit commemorativum Dominicæ passionis, videtur inconveniens esse, quod in die Natalis ter celebretur hoc sacramentum, in Parasceve autem totaliter intermittatur.

3. Præterea. In celebratione hujus sacramenti Ecclesia debet imitari institutionem Christi: sed Christus consecravit hoc sacramentum hora serotina: ergo videtur, quod hora tali debeat hoc sacramentum celebrari.

4. Præterea. Sicut habetur de consecr. dist. 1. (c. 51.) Leo Papa scribit Dioscoro Alexandrino Episcopo, (*ep. 81. sub fin.*) *quod in prima parte diei Missas celebrare licet: Sed dies incipit à media nocte, ut supra dictum est. (q. 60. a. 8. ad 5.) ergo videtur, quod etiam post mediam noctem liceat celebrare.*

5. Præterea. In quadam dominicali oratione secreta dicitur: *Concedo nobis Domino, quæsumus, hæc frequentare mysteria: sed major erit frequentia si etiam pluribus horis in die sacerdos celebret: ergo videtur, quod non debeat prohiberi sacerdos pluries celebrare in die.*

Sed Contra est consuetudo, quam servat Ecclesia secundum Canonum statuta.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a. præc.*) in celebratione hujus mysterii attenditur repræsentatio Dominicæ passionis, & participatio fructus ejus. Et secundum utrumque oportuit determinare tempus aptum celebrationi hujus sacramenti. Quia enim fructu Dominicæ passionis quotidie indigemus propter quotidianos defectus, *quotidie in Ecclesia regulariter hoc sacramentum offertur. Unde & Dominus nos petere docet Luc. 11. Panem nostrum quotidianum da nobis ho-*

hodie. Quod exponens Aug. in lib. de verbis Dom. (*serm.* 28. à *med.* tom. 10.) dicit: *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumas, quemadmodum Greci in Oriente facere consueverunt? accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit.*

Quia vero Dominica passio celebrata est à tertia hora usque ad nonam, ideo *regulariter in illa parte diei solemniter hoc sacramentum in Ecclesia celebratur.*

Ad primum ergo dicendum, quod in hoc sacramento recolitur passio Christi, secundum quod ejus effectus ad fideles derivatur: sed tempore passionis recolitur passio Christi solum secundum hoc, quod in ipso capite nostro fuit perfecta; quod quidem factum est semel. Quotidie autem fructu Dominicæ passionis fideles percipiunt. Et ideo illa commemoratio fit semel in anno, hoc autem quotidie, & propter fructum, & propter jugem memoriam.

Ad secundum dicendum, quod veniente veritate, cessat figura. Hoc autem sacramentum est figura quædam, & exemplum Dominicæ passionis, sicut dictum est. (*in corp. a.*) Et ideo in die quo ipsa passio Domini recolitur, prout realiter gesta est, non celebratur consecratio hujus sacramenti. Ne tamen Ecclesia ea etiam die sit sine fructu passionis per hoc sacramentum nobis exhibito, corpus Christi consecratum die præcedenti reservatur sumendum in illo die: non autem sanguis propter periculum, & quia sanguis specialius est imago Dominicæ passionis, ut supra dictum est. (*q. 78. a. 3. ad 2.*) Nec verum est, quod quidam dicunt, quod per immissionem particulæ corporis Christi in vinum convertatur vinum in sanguinem. Hoc enim aliter fieri non potest, quam per consecrationem factam sub debita forma verborum. In die autem Nativitatis plures Missæ celebrantur propter *triplicem* Christi nativitatem: quarum una est æterna, quæ quantum ad nos est occulta; & ideo una Missa cantatur in nocte, in cujus introitu dicitur: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Alia autem est temporalis, sed spiritualis, quia scilicet Christus oritur, *tamquam Lucifer in cordibus nostris*, ut dicitur 2. Petr. 1. & propter hoc cantatur Missa in aurora, in cujus introitu dicitur: *Lux sub-*
ge.

gebit hodie super nos. Tertia est Christi natiuitas temporalis, & corporalis, secundum quam visibilis nobis processit ex utero virginali, carne indutus, & ob hoc cantatur tertia Missa in clara luce, in cuius introitu dicitur: *Puer natus est nobis*. Licet è conuerso possit dici, quod natiuitas æterna secundum se est in plena luce; & ob hoc in Evangelio tertiæ Missæ fit mentio de natiuitate æterna. Secundum autem natiuitatem corporalem ad litteram natus est de nocte, in signum quod ueniebat ad tenebras infirmitatis nostræ: unde & in Missa nocturna dicitur Evangelium de corporali Christi natiuitate: sic etiam in aliis diebus, in quibus occurrunt plura Dei beneficia vel recolenda, vel expetenda, plures Missæ celebrantur in die; puta una pro festo, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis.

Ad tertium dicendum, quod sicut dictum est superius, (q. 73. a. 5.) Christus uoluit ultimo hoc sacramentum discipulis suis tradere, ut fortius eorum cordibus imprimeretur; & ideo post cœnam in fine diei hoc sacramentum consecrauit, & discipulis suis tradidit. A nobis tamen celebratur hora Dominicæ passionis, scilicet diebus festis in Tertia, quando crucifixus est linguis Iudæorum, ut dicitur Mar. 15. & quando Spiritus sanctus descendit super discipulos. Vel diebus festis in Sexta, quando crucifixus est manibus militum, ut habetur Joan. 19. Vel diebus ieiuniorum in Noua, quando uoce magna clamans emisit spiritum, ut dicitur Matth. 27. Potest tamen tardari, maxime quando sunt Ordines faciendi, & præcipue in Sabbato sancto, tum propter prolixitatem officii, tum quia Ordines pertinent ad diem Dominicam, ut habetur in Decret. distiuct. 75. (cap. *Quod à patribus*) possunt tamen Missæ celebrari in prima parte diei propter aliquam necessitatem, ut dicitur de consecrat. distiuct. 1. (cap. *Necesse est*, &c.)

Ad quartum dicendum, quod regulariter Missa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipse Christus est præsens in hoc sacramento, qui dicit Joann. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est; venit nox, quando nemo potest operari: quamdiu in mundo sum, lux sum mundi*. Ita tamen quod principium diei

diei accipiatur non à media nocte: nec etiã ab ortu solis, id est, quando substantia solis apparet super terram, sed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus, in quantum claritas radiorum eius apparet. Unde & Marci 16. dicitur, quod *mulleres venerunt ad monumentum orto jam s. le*; cum tamen venerint, *cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum*, ut dicitur Joann. 20. Sic enim hanc contrarietatem solvit Aug. in lib. 3. de consensu Evang. (c. 4. *aliquant, à princ. tom. 4.*) Specialiter tamen in nocte Natalis Domini Missa celebratur propter hoc, quod Dominus in nocte natus est, ut dicitur de consecrat. distinct. 1. (c. *Nocte, &c.*) Et similiter etiam in Sabato sancto circa noctis principium, propter hoc quod Dominus nocte surrexit, id est, cum adhuc tenebræ essent, ante manifestum solis ortum.

Ad quintum dicendum, quod, sicut habetur de consecr. dist. 1. (c. 53.) ex decreto Alexandri II. Pape, (*decr. 11. tom. 9. Concil.*) „sufficit sacerdoti unam
 „Missam in die una celebrare: quia Christus semel pas-
 „sus est, & totum mundum redemit. Et valde felix
 „est, qui unam digne celebrare potest. Quidam tamen
 „pro defunctis unam faciunt, alteram de die, si neces-
 „se sit. Qui vero pro pecunia, aut adulationibus se-
 „cularium, una die præsumunt plures celebrare Missas,
 „non æstimo evadere damnationem.“ Ex extra celebr. Miss. (c. *Consulisti*) dicit Innocentius III. quod, *excepta die Nativitatis Dominice, nisi causa necessitatis iudicial, sufficit sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.*

ARTICULUS III.

506

Utrum oporteat hoc Sacramentum celebrari in domo, & vasis sacris.

4. dist. 13. quæst. 1. art. 1. quæst. 5. & dist. 23. quæst. 2. art. 2. ad 9.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod non oporteat hoc Sacramentum celebrari in domo, & vasis sacris. Hoc enim sacramentum est repræsentativum Do-

Dominicæ passionis : Sed Christus non est passus in domo, sed extra portam civitatis, secundum illud Hebr. ult. *Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.* Ergo videtur, quod sacramentum non debeat celebrari in domo, sed magis sub dio.

2. Præterea. In celebratione hujus sacramenti debet Ecclesia imitari morem Christi, & Apostolorum: sed domus, in qua primo Christus hoc sacramentum confecit, non fuit consecrata, sed fuit quoddam commune cœnaculum à quodam patrefamilias præparatum, ut habetur Luc. 22. legitur etiam Act. 2. quod *Apostoli erant perdurantes unanimes in templo: & frangentes circa domos panem, & sumebant cibum cum exultatione:* ergo nec modo oportet domos esse consecratas, in quibus hoc sacramentum celebratur.

3. Præterea. Nihil frustra in Ecclesia fieri debet, quæ Spiritu sancto gubernatur: sed frustra videtur adhiberi consecratio Ecclesiæ, vel Altari, & hujusmodi rebus inanimatorum, quæ non sunt susceptivæ gratiæ, vel spiritualis virtutis; inconvenienter igitur hujusmodi consecrationes in Ecclesia fiunt.

4. Præterea. Solum divina opera debent recoli cum quadam solemnitate, secundum illud Psalm. 91. *In operibus manuum tuarum exultabo.* Sed Ecclesia, vel altare opere humano consecratur, sicut & calix, & ministri, & alia hujusmodi: sed horum consecrationes non recoluntur celebriter in Ecclesia: ergo neque consecratio Ecclesiæ, vel Altaris cum solemnitate recoli debet.

5. Præterea. Veritas debet respondere figuræ: sed in veteri Testamento, quod gerebat figuram novi, non fiebat altare de lapidibus sectis: dicitur enim Exodi 30. *Altare de terra facietis mihi; quod si altare lapideum facietis mihi, non edificabis illud de sectis lapidibus.* Exodi etiam 27. mandatur fieri altare *de lignis Saisim* *vestitis auræ, vel etiam auræ,* ut habetur Exodi 25. ergo videtur inconvenienter observari in Ecclesia, quod altare fiat solum de lapide.

6. Præterea. Calix cum patena repræsentat sepulchrum Christi, quod fuit excisum in petra, ut in Evangeliiis habetur: ergo calix debet de Petra fieri, &

non solum de argento, vel auro, vel stanno.

7. Præterea. Sicut aurum pretiosius est inter materias vasorum, ita panni serici pretiosiores sunt inter alios pannos: ergo sicut calix fit de auro, pallæ altaris debent de serico fieri, & non solum de panno lineo.

8. Præterea. Dispensatio sacramentorum, & ordinatio eorundem ad ministros Ecclesiæ pertinet, sicut dispensatio rerum temporalium subjacet ordinationi Principum secularium; unde & Apostolus dicit 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*: sed si circa dispensationem rerum temporalium aliquid fiat contra statuta Principum, habetur irritum: ergo si hæc quæ dicta sunt, convenienter sunt statuta per Prælatos Ecclesiæ, videtur, quod sine his corpus Christi confici non possit. Et sic videtur sequi, quod verba Christi non sint sufficientia ad hoc sacramentum conficiendum, quod est inconveniens. Non ergo videtur conveniens fuisse, quod hæc circa celebrationem hujus sacramenti statuerentur.

Sed Contra est, quod ea quæ per Ecclesiam statuantur, ab ipso Christo ordinantur, qui dicit Matth. 18. *Ubi cumque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

Respondeo dicendum, quod in his quæ circumstant hoc sacramentum, duo considerantur: quorum unum pertinet ad repræsentationem eorum, quæ circa Dominicam passionem sunt acta; aliud autem pertinet ad reverentiam hujus sacramenti, in quo Christus secundum veritatem continetur, & non solum in figura.

Unde & consecrationes adhibentur his rebus, quæ conveniunt in usum hujus sacramenti, tum propter sacramentalem reverentiam, tum ad repræsentandum effectum sanctificationis, quæ ex passione Christi provenit, secundum illud Hebr. ult. *Jesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum, &c.*

Ad primum ergo dicendum, quod regulariter hoc sacramentum celebrari debet in domo, per quam significatur Ecclesia, secundum illud 1. Timoth. 3. *ut scias, quomodo oportet te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi.* Extra Ecclesiam enim non

locus veri sacrificii, ut Augustinus dicit, (*in lib. sent. Prosp. c. 15. tom. 3.*) Et quia Ecclesia non erat concludenda sub finibus gentis Judaicæ, sed erat in universo mundo fundanda, ideo passio Christi non est celebrata intra civitatem Judæorum, sed sub dio, ut sic totus mundus se haberet ad passionem Christi, ut domus: et tamen, ut dicitur de consecratione dist. 1. (*cap. Concedimus*) *in itinere positus si Ecclesia deluerit, sub dio, seu in tentorio, si tabula altaris consecrata, ceteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia ibi affuerint, Missarum solemnità celebrari concedimus.*

Ad secundum dicendum, quod domus, in qua hoc sacramentum celebratur, Ecclesiam significat, & Ecclesia nominatur. Convenienter tamen consecratur, tum ad representandum sanctificationem, quam Ecclesia consecuta est per passionem Christi, tum etiam ad significandam sanctitatem, quæ requiritur in his, qui hoc sacramentum suscipere debent. Per altare autem significatur ipse Christus, de quo dicit Apostolus Hebr. *Per ipsum offerimus hostiam laudis Deo.* Unde & consecratio altaris significat sanctitatem Christi, de qua dicitur Luc. 1. *Quod ex te nasceretur sanctum, vocabitur filius Dei.* Unde de consecratione dist. 1. (*c. 31.*) dicitur: *Altaria placuit non solum unctione chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.* Et ideo regulariter non licet celebrare hoc sacramentum, nisi in domibus consecratis. Unde, sicut habetur de consecratione dist. 1. (*c. 15.*) *Nullus Presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in consecratis ab Episcopo locis.* Propter quod etiam, quia Pagani non sunt de Ecclesia, nec alii infideles, ideo in eadem distinctione (*c. 28.*) legitur: *Ecclesiam, in qua mortuorum cadavera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur ad consecrandum; inde evulsis corporibus, & rasis parietibus, vel tignis ejus loci, reedificetur: sed si hæc consecrata prius fuerint, Missas in ea celebrare licet; tamen si fideles fuerint, qui in ea sepulti sunt.* Propter necessitatem tamen potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis, vel violatis: sed tamen de consensu Episcopi. Unde in eadem distinctione (*c. 12.*) legitur: *Missarum solemnità non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel*

ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus: non tamen sine altari portatili per Episcopum consecrato. Unde in eadem dist. (c. 30.) legitur: *Concedimus, si Ecclesiam fuerint incensæ, vel combustæ, in Capellis cum tabula consecrata Missas celebrari.* Quia enim sanctitas Christi fons est totius ecclesiasticæ sanctitatis, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc sacramentum altare sanctificatum. Propter quod etiam nunquam Ecclesia sine altari consecratur. Tamen sine Ecclesia quandoque consecratur altare cum reliquiis Sanctorum; quorum vita abscondita est cum Christo in Deo. (Coloss. 3.) Unde in eadem distinctione, (c. 26.) legitur: *Placent, ut altaria, in quibus nullum corpus, aut reliquias Martyrum condita probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis præsent, si fieri potest, evertantur.*

Ad tertium dicendum, quod Ecclesia, & Altare, & alia huiusmodi inanimata consecratur, non quia sint gratiæ susceptiva, sed quia ex consecratione adipiscuntur quandam spiritualem virtutem, per quam apta redduntur divino cultui, ut scilicet homines devotionem quandam exinde percipiant, ut sint paratiores ad divina, nisi hoc propter irreverentiam impediatur. Unde & Machab. 3. dicitur: *Verbi Dei virtus, quædam est in locis; nam ipse qui habet in caelis habitationem, visitator, & adiutor est loci illius.* Et inde est, quod huiusmodi ante consecrationem emundantur, & exorcizantur, ut exinde virtus inimici pellatur. Et eadem ratione Ecclesiæ, quæ sanguinis effusione, aut cuiuscunque semine pollutæ fuerint, reconciliantur; quia per peccatum ibi commissum apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem dist. (c. 21.) legitur: *Ecclesias Arianorum, ubicunque inveneritis catholicas, eas divinis precibus, & operibus absque alia mora consecratis.* Unde quidam probabiliter dicunt, quod per ingressum Ecclesiæ consecratæ homo consequitur remissionem peccatorum venialium, sicut & per aspersionem aquæ benedictæ, inducentes quod in Psalm 84. dicitur: *Benedixisti Domine terram tuam, remisisti iniquitatem peccatis tuis.* Et ideo propter virtutem, quæ ex consecratione Ecclesiæ acquiritur, consecratio Ecclesiæ non iteratur. Unde in eadem distinctione (c. 20.) ex Concilio

Ho Nicæno legitur: *Ecclesiis semel Deo consecratis non debet iterum consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exusta, aut sanguinis effusione aut cujuscunque semine polluta fuerint; quia sicut infans à quocumque sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti semel baptizatus non debet iterum baptizari; ita nec locus Deo dicatus est iterum consecrandus, nisi propter eas causas, quas superius nominavimus; si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerint, qui consecraverunt: alioquin qui sunt extra Ecclesiam, consecrare non possunt: Sed, sicut in eadem distinctione (c. 18.) legitur: *Ecclesiæ, vel Altaria, quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur.* Propter hoc etiam quod aliquam spiritualem virtutem adipiscuntur per consecrationem, in eadem distinctione (c. 38.) statutum legitur: *Ligna Ecclesiæ dedicata non debent ad aliud opus jungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni comburenda vel ad profectum in monasterio fratribus: in Licorum autem opera non debent admitti.* Et ibidem (c. 39.) legitur: *Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: cineres quoque eorum in baptisterium inferantur, aut in pariete, aut in fossis pavementorum jacentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.**

Ad quartum dicendum, quod quia consecratio Altaris representat sanctitatem Christi, consecratio vero domus sanctitatem totius Ecclesiæ, ideo convenientius recollitur cum sanctitate, & solemnitate consecratio Ecclesiæ, vel Altaris, quam aliorum, quæ consecrantur. Propter quod etiam octo diebus solemnitas Dedicationis agitur, ad significandum beatam resurrectionem Christi, & membrorum Ecclesiæ. Nec est opus solius hominis consecratio Ecclesiæ, & Altaris, cum habeat spiritualem virtutem. Unde de consecr. dist. eadem (c. 16.) dicitur: *Solemnitates dedicationis Ecclesiarum per singulos annos solemniter sunt celebranda.* Quod autem octo diebus Encæniam sint celebranda, in libris Regum perfecta dedicatione templi reperies. (3. Reg. 8.)

Ad quintum dicendum, quod, sicut legitur de consecr. dist. 1. (c. 31.) *altaria, si non fuerint lapidea, Chiasmatis unctione non consecrantur.* Quod quidem com-

petit significationi hujus sacramenti. Tum quia altare significat Christum: dicitur autem 1. Corinth. 10. *Petra autem erat Christus*. Tum etiam quia corpus Christi in sepulchro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quoad nomen sacramenti. Lapis enim & solidus est, & de facili potest inventi ubique: quod non erat necessarium in veteri lege, ubi fiebat in uno loco altare. Quod autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus insectis, fuit ad idololatriam removendam.

Ad sextum dicendum, quod, sicut in distinctione eadem dicitur, (*cap. 1022.*) „quondam sacerdotes „non aureis, sed ligneis calicibus utebantur: Zephy- „rius autem Papa patenis vitreis Missam celebrari „constituit; deinde Urbanus omnia fecit argentea. Postmodum autem statutum est, (*cap. 25. dist. ead.*) „ut calix Domini cum pateua, sive ex auro omni- „no, sive ex argento fiat, vel saltem stanneus calix „habeatur. De ære, aut ex aurichalco non fiat; quia „ob vini virtutem æruginem parit, pariterque vo- „mitum provocat. Nullus autem in ligneo, seu „vitreo calice præsumat Missam cantare: „quia scil. lignum porosum est, & sanguis consecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile est, & posset fractionis periculum imminere. Et eadem ratio est de lapide. Et ideo propter reverentiam sacramenti statutum est, ut ex prædictis materiis calix fiat.

Ad septimum dicendum, quod ubi potuit sine periculo fieri, Ecclesia statuit circa hoc sacramentum id, quod expressius repræsentat passionem Christi. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali, sicut circa sanguinem, qui continetur in calice. Et ideo licet calix non fiat de petra corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Christi fuit involutum. Unde in epistola Sylvestri Papæ in eadem distinctione (*c. 46.*) legitur, „Consulto omnium „statuimus, ut sacrificium altaris non in serico panno, aut iuvueto quinquam celebrare Missam præsumat, in panno lineo ab Episcopo consecrato, sicut corpus Christi in sindone lineæ, & munda seipsum fuit.“ Competit etiam pannus lineus propter sui munditiam, ad significandam conscientie puritatem.

tem, & propter multiplicem laborem, quo talis panis præparatur, ad significandam Christi passionem.

Ad octavum dicendum, quod dispensatio sacramentorum pertinet ad ministros Ecclesiæ; sed consecratio eorum est ab ipso Deo. Et ideo ministri Ecclesiæ non habent aliquid statuere circa formam consecrationis, sed circa usum sacramenti, & modum celebrandi. Et ideo si sacerdos verba consecrationis proferat super materia debita cum intentione consecrandi, absque omnibus prædictis, scilicet domo, & altari, calice, & corporali consecratis, & cæteris hujusmodi per Ecclesiam institutis, consecrat quidem in rei veritate corpus Christi; peccat tamen graviter, ritum Ecclesiæ non servans.

ARTICULUS IV.

507

Utrum convenienter ordinentur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur.

4. d. 1. a. 5. q. 1. ad 2. & d. 8. in expos. lit. & dist. 13. in expos. lit. prin. & d. 15. q. 4. a. 3. q. 1. cor. & 1. Timoth. 2. l. 1.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter ordinentur ea, quæ circa hoc Sacramentum dicuntur. Hoc enim Sacramentum verbis Christi consecratur, ut Ambros. dicit in lib. 4. de Sacramentis, (c. 4. à prin.) non ergo debent alia in hoc sacramento dici, quam verba Christi.

2. Præterea. Verba, & facta Christi nobis per Evangelium innotescunt: sed quædam dicuntur circa consecrationem hujus sacramenti, quæ in Evangeliiis non ponuntur non enim legitur in Evangelio, quod Christus in consecratione hujus sacramenti oculos ad cælum levaverit; similiter etiam in Evangeliiis dicitur *Accipite, & comedite*, nec ponitur, *omnes*; cum in celebratione hujus sacramenti dicatur: *Elevatis oculis in cælum*, & iterum: *Accipite & manducate ex hoc omnes*, inconvenienter ergo hujusmodi verba dicuntur in celebratione hujus sacramenti.

3. Præterea, Omnia sacramenta ordinantur ad salu-

lutem fidelium : sed in celebratione aliorum sacramentorum non fit communis oratio pro salute fidelium defunctorum , ergo inconvenienter fit in hoc sacramento.

4. Præterea Baptismus dicitur specialiter fidei sacramentum : ea ergo quæ pertinent ad instructionem fidei , magis debent circa baptismum tradi , quam circa hoc sacramentum : sicut doctrina Apostolica , & Evangelica.

4. Præterea. In omni sacramento exigitur devotio fidelium ; non ergo magis in hoc sacramento quam in aliis deberet excitari devotio fidelium per laudes divinas , & admonitiones ; puta cum dicitur : *Surgam corda.*

6. Præterea. Minister hujus sacramenti est sacerdos , ut dictum est , (*q. præc. a. 1.*) omnia ergo , quæ in hoc sacramento dicuntur , à sacerdote dici deberent , & non quædam à ministris , quædam à choro.

7. Præterea. Hoc sacramentum per certitudinem operatur virtus divina ; superflue ergo sacerdos petit hujus sacramenti perfectionem , cum dicit : *Quam oblationem tu Deus in omnibus, &c.*

8. Præterea. Sacrificium novæ legis multo est excellentius , quam sacrificium antiquorum Patrum , inconvenienter ergo Sacerdos petit , quod hoc sacrificium habentur , sicut sacrificium Abel , Abrahamæ , & Melchisedech.

9. Præterea. Corpus Christi sicut non incipit esse in hoc sacramento per loci mutationem , ut supra dictum est , (*q. 75. art. 2.*) ita etiam nec esse desinit. Inconvenienter ergo sacerdos petit : *Jube hoc perfervari per manus sancti Angeli tui in sublime altaris tui.*

Sed Contra est , quod dicitur de consecr. dist. 1. (*c. 47.*) *Jacobus frater Domini secundum carnem , & Basilius Cæsariensis Episcopus ediderunt Missæ celebrationem , ex quorum auctoritate patet convenienter singula circa hoc dici.*

Respondeo dicendum , quod quia in hoc sacramento totum mysterium nostræ salutis comprehenditur , ideo præ cæteris sacramentis cum majori solemnitate

nitatem agitur. Et quia scriptum est Eccl. 4. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini*, & Eccles. 28. *Ante orationem præpara animam tuam*, ideo ante celebrationem hujus mysterii primo quidem præmittitur præparatio quædam ad digne agenda ea quæ sequuntur. Cuius præparationis prima pars est laus divina, quæ fit in introitu, secundum illud Psalmi. 49. *Sacrificium Laudis honorificavit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei*. Et sumitur hoc ut pluries de Psalmis, vel saltem cum Psalmo cantatur, quia, ut Dionys. dicit in 3. c. Eccles. hierarch. (*aliquam. ante med.*) *Psalmi comprehenduntur per modum laudis, quæquæ in sacra Scriptura continentur*. Secunda pars continet commemorationem præsentis miseriæ, dum misericordia petitur, dicendo, *Kyrie eleison*, ter quidem pro persona Patris, ter autem pro persona Filii, cum dicitur, *Christe eleison*, & ter pro persona Spiritus sancti, cum subditur, *Kyrie eleison*, contra triplicem miseriam, *ignorantiæ, culpæ, & peccati*, vel ad significandum, quod omnes personæ sunt in se invicem. Tertia autem pars commemorat cælestem gloriam, ad quam tendimus post præsentem vitam, & miseriam, dicendo, *Gloria in Excelsis Deo*, quod cantatur in festis, in quibus commemoratur cælestis gloria, intermittitur autem in officiis luctuosis, quæ ad commemorationem miseriæ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam sacerdos pro populo facit, ut digni habeantur tantis mysteriis. Secundo autem præmittitur instructio fidelis populi; quia hoc sacramentum est mysterium fidei, ut supra habitum est. (q. 78. a. 3.) Quæ quidem instructio dispositivè quidem fit per doctrinam Prophetarum, & Apostolorum, quæ in Ecclesia legitur per Lectores, & Subdiaconos. Postquam lectionem cantatur à choro, *Gradoale*, quod significat profectum vite, & *Alleluja*, quod significat spiritualem exultationem, vel *Tractus* in officiis luctuosis, qui significat spiritualem gemitum, hæc enim consequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfecte autem populus instruitur per doctrinam Christi in Evangelio contentam, quæ à summis ministris legitur, scilicet à Diaconibus. Et quia Christo credimus tanquam divinæ veri-

tati, secundum illud Joannis 8. *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Lecto Evangelio, Symbolum fidei cantatur, in quo populus ostendit, se per fidem Christi doctrinæ assentiri. Cantatur autem hoc Symbolum in festis, de quibus fit aliqua mentio in Symbolo; sicut in festis Christi, & B. Virginis, & Apostolorum, qui hæc fidem fundaverunt, & aliis hujusmodi.

Sic igitur populo præparato, & instructo, consequenter acceditur ad celebrationem mysterii; quod quidem & offertur ad sacrificium, & consecratur, & sumitur ut sacramentum. Unde primo peragitur oblatio; secundo consecratio materiæ oblatæ; tertio ejusdem perceptio. Circa oblationem vero duo aguntur; scil. *laus* populi in cantu Offertorii, per quod significatur lætitia offerentium; & oratio sacerdotis, qui petit, ut oblatio populi sit Deo accepta. Unde & 1. Paralipom. 29. dixit David: „Ego in simplicitate cordis mei lætus, obtuli universa hæc, & populum tuum, qui hic respertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donavalia:“ & postea orat dicens: *Domine Deus custodi hæc voluntatem.*

Deinde circa consecrationem, quæ supernaturali virtute agitur, primo excitatur populus ad devotionem in Præfatione: unde & monetur *sursum corda habere ad Dominum*; & ideo, finita Præfatione populus devote laudat divinitatem Christi, cum angelis dicens: *Sanctus, Sanctus, Sanctus*; & humanitatem cum pueris dicens: *Benedictus qui venit*, &c. deinde sacerdos secreto commemorat, primo quidem pro quibus hoc sacrificium offertur, scil. pro universali Ecclesia, & *pro his, qui in sublimitate sunt constituti*, (1. Timoth. 2.) & specialiter quosdam, qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundo commemorat Sanctos, quorum patrocinia imploret pro prædictis; cum dicit: *Communicante, & memoriam venerantes*, &c. Tertio portionem concludit, cum dicit: *Ut hæc oblatio sit illis, pro quibus offertur, salutaris.* Deinde accedit ad ipsam consecrationem, in qua primo petit consecrationis effectum, cum dicit: *Quam oblationem tu Deus*, &c. Secundo consecrationem peragit per verba Salvatoris, cum dicit: *Qui pridie*, &c. Tertio excusat præsumptionem per obe-

obedientiam ad mandatum Christi, cum dicit: *Unde & memores, &c.* Quarto petit hoc sacrificium peractum esse Deo acceptum, cum dicit: *Supra quæ propitio, &c.* Quinto petit hujus sacrificii, & sacramenti effectum. Primo quidem quantum ad ipsos sumentes, cum dicit: *Supplices te rogamus.* Secundo quantum ad mortuos, qui jam sumere non possunt, cum dicit: *Memento etiam, Domine, &c.* Tertio specialiter quantum ad ipsos sacerdotes offerentes, cum dicit: *Nobis quoque peccatoribus, &c.*

Deinde agitur de perceptione sacramenti. Et primo præparatur populus ad percipiendum; Primo quidem per orationem communem totius populi, quæ est oratio Dominica, in qua petimus panem quotidianum nobis dari: & etiam privatam, quam specialiter sacerdos pro populo offert cum dicit: *Libera nos, quæsumus Domine, &c.* Secundo præparatur populus per pacem, quæ datur dicendo: *Agnus Dei.* Est enim hoc sacramentum unitatis, & pacis, ut supra dictum est: (*quæst. 73. a. 4. & q. 79. a. 1.*) in Missis tamen defunctorum, in quibus sacrificium offertur non pro pace præsentis, sed pro requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde sequitur perceptio sacramenti, primo percipiente sacerdote, & postmodum aliis dante: quia, ut Dionys. dicit 3. c. eccles. hierar. (*vers. fin.*) ille, qui aliis divina tradit, primo debet ipse particeps esse.

Ultimo autem tota Missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro sumptione mysterii, (quod significat cantus post Communionem) & sacerdote per orationem gratias offerente: sicut & Christus, celebrata cœna cum discipulis, hymnum dixit, ut dicitur Matth. 26.

Ad primum ergo dicendum, quod consecratio solis verbis Christi conficitur: alia vero necesse est addere ad præparationem populi sumentis, sicut dictum est. (*in corp.*)

Ad secundum dicendum, quod, sicut dicitur Joan. ult. multa sunt à Domino facta, vel dicta, quæ Evangelistæ non scripserunt: inter quæ fuit hoc quod Dominus in cœna oculos levavit in cœlum; quod tamen Ecclesia ex traditione Apostolorum habuit, Rationabi-

le enim videtur, ut qui in suscitatione Lazari, ut habetur Joan. 11. & in oratione, quam pro discipulis fecit, Joan. 17. oculos levavit ad Patrem, in hujus sacramenti institutione multo magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. Quod autem dicitur: *Manducate, & non comedite*, non differt quantum ad sensum: nec multum refert, quid dicatur: præsertim cum verba illa non sint de forma, ut supra dictum est. (*quæst. 78. a. 1. ad 2. & 4.*) Quod autem additur, *omnes*, intelligitur in verbis Evangelii: licet non exprimatur; quia ipse dixerat Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis.*

Ad tertium dicendum, quod Eucharistia est sacramentum totius ecclesiasticæ unitatis, & ideo specialiter in hoc sacramento magis quam in aliis, debet fieri mentio de omnibus, quæ pertinent ad salutem totius Ecclesiæ.

Ad quartum dicendum, quod instructio fidei est duplex. Una, quæ fit noviter imbuendis, scilicet catechumenis: & talis instructio fit circa baptismum. Aliam autem est instructio, qua instruitur fidelis populus, qui communicat huic mysterio: & talis instructio fit in hoc sacramento: & tamen ab hac instructione non repelluntur etiam catechumeni, & infideles. Unde dicitur de consec. distinct. 1. (*c. 77.*) *Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, sive Gentilium, sive Hæreticum, sive Judæorum, usque ad Missam catechumenorum, in qua scilicet continetur instructio fidei.*

Ad quintum dicendum, quod in hoc sacramento & major devotio requiritur, quam in aliis sacramentis, propter hoc quod in hoc sacramento totus Christus continetur, & etiam communior; quia in hoc sacramento requiritur devotio totius populi Christiani pro quo sacrificium offertur, & non solum percipientium sacramentum, sicut in aliis sacramentis. Et ideo, ut Cyprianus dicit: (*in lib. de oratione Dom. aliquant. ante fin.*) *Sacerdos præfatione præmissa parat fratrum mentes, dicendo: Sursum corda, ut dum respondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se, quam Deum cogitare debere.*

Ad

Ad sextum dicendum, quod in hoc sacramento, sicut dictum est, (in resp. ad 3.) tanguntur ea quæ pertinent ad totam Ecclesiam: & ideo quædam dicuntur à choro, quæ pertinent ad populum: quorum quædam chorus, totaliter prosequitur, quæ scil. toti populo inspirantur; quædam vero populus prosequitur, sacerdote inchoante, qui personam Dei gerit; in signum quod talia pervenerunt ad populum ex revelatione divina: sicut fides, & gloria cælestis: & ideo sacerdos inchoat Symbolum fidei, & *Gloria in excelsis Deo*. Quædam vero dicuntur per ministros; sicut doctrina veteris, & novi Testamenti; in signum quod per ministros à Deo missos est doctrina hæc populis annuntiata. Quædam vero sacerdos solus prosequitur, quæ scil. ad proprium officium sacerdotis pertinent, ut sc. *dona, & preces offerat pro populo*, sicut dicitur Hebr. 5. In his tamen quædam dicit publice, scil. quæ pertinent & ad sacerdotem, & ad populum, sicut sunt orationes communes: quædam vero pertinent ad solum sacerdotem; sicut oblatio, & consecratio: & ideo quæ circa hæc sunt dicenda, occulte à sacerdote dicuntur: in utrisque tamen excitat attentionem populi, & dicendo: *Dominus vobiscum*, & expectat assensum dicentium: *Amen*: & ideo etiam in his quæ secrete dicuntur, publice præmittit: *Dominus vobiscum*, & subjungit: *Per omnia secula seculorum*: vel secrete aliqua sacerdos dicit, in signum quod circa Christi passionem discipuli non nisi occulte confitebantur Christum.

Ad septimum dicendum, quod efficacia verborum sacramentalium impediri potest per intentionem sacerdotis.

Nec tamen est inconveniens, quod à Deo petamus id, quod certissime scimus spsum facturum; sicut Christus Joan. 17. petit suam clarificationem.

Non tamen videtur ibi sacerdos orare, ut consecratio impleatur, sed ut nobis fiat fructuosa. Unde signanter dicit: *Ut nobis corpus, & sanguis fiat*: & hoc significant verba, quæ præmittit, dicens: *Hæc oblationem facere digneris benedictam*, secundum Aug. (hab. ex l. de corp. & sangu. D. Paschañi Abb. c. 12. cir. med.) id est, per quam benedicimur, scil. per

gratiam; *adscriptam*, id est, per quam in cœlo adscribamur; *rationem*, id est, per quam de visceribus Christi esse censeamur; *rationabilem*, id est, per quam à bestiali sensu exuamur: *acceptabilem*, ut qui nobisipsis displicemus, per hanc acceptabiles ejus unico Filio simus.

Ad octavum dicendum, quod licet hoc sacramentum ex seipso præferatur omnibus antiquis sacrificiis: tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum devotione. Petit ergo sacerdos, ut sic hoc sacrificium acceptetur à Deo ex devotione offerentium, sicut illa accepta fuerunt Deo.

Ad nonum dicendum, quod sacerdos non petit, neque quod species sacramentales deferantur in cœlum, neque corpus Christi verum, quod ibi esse non desinit; sed petit hoc pro corpore mystico, quod scilicet in hoc sacramento significatur, ut scilicet orationes sacerdotis, & populi Angelus assistens divinis mysteriis Deo repræsentet, secundum illud Apoc. 8. *Ascendit fumus incensorum de oblationibus sanctorum de manu Angeli*: sublime autem altare Dei dicitur vel ipsa Ecclesia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipse Deus, cujus participationem petimus; de hoc enim altari dicitur Exodi 20. *Non ascendes ad altare meum per gradus*, id est, in Trinitate gradus non facies. (*Glos. interl.*) Vel per Angelum intelligitur ipse Christus, qui est magni consilii Angelus, qui corpus suum mysticum Deo Patri conjungit, & Ecclesie triumphanti: & propter hoc etiam Missa vocatur; quia per Angelum sacerdos preces ad Deum mittit, sicut populus per sacerdotem; vel quia Christus est hostia nobis missa à Deo: unde & in fine Missæ Diaconus in festiuis diebus populum licentiat, dicens: *He, Missa est*, scilicet hostia ad Deum per Angelum, ut sit Deo accepta.

ARTICULUS V.

Utrum ea quæ in celebratione hujus Sacramenti aguntur, sint convenientia.

4. sent. dist. 12. in exp. lit. & op. 65. cap. 5.
& opusc. 66. per tot.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod ea quæ in celebratione hujus sacramenti aguntur, non sint convenientia. Hoc enim sacramentum ad novum Testamentum pertinet, ut ex forma ipsius apparet; in novo autem Testamento non sunt observandæ ceremoniæ veteris Testamenti, ad quas pertinebat, quod sacerdos, & ministri aqua lavabantur quando accedebant ad offerendum: legitur enim Exodi 30. *Lavavit Aaron, & filii ejus manus suas, ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare*: non est ergo conveniens, quod sacerdos lavet manus suas inter Missarum solemnità.

2. Præterea. Ibidem Dominus mandavit, quod Aaron adoleret incensum suave fragrans super altare, quod erat ante propitiatorium: quod etiam pertinebat ad ceremonias veteris Testamenti; inconvenienter ergo in Missa sacerdos thurificatione utitur.

3. Præterea. Ea quæ in sacramentis Ecclesiæ aguntur, non sunt iteranda inconvenienter igitur sacerdos multoties iterat cruce signationes super hoc sacramentum.

4. Præterea. Apostolus dicit Hebr. 7. *Sine ulla contradictione, quod minus est, à majore benedicitur*: Sed Christus, qui est in hoc sacramento, post consecrationem est multo major sacerdote; inconvenienter igitur sacerdos post consecrationem benedicit hoc sacramentum, cruce signando.

5. Præterea. In sacramento Ecclesiæ nihil debet fieri, quod ridiculosum videatur: videtur autem ridiculosum gesticulationes facere, ad quas pertinere videtur, quod sacerdos, quandoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & seipsum inclinans: ergo hæc non debent fieri in hoc sacramento.

6. Præterea. Ridiculosum etiam videtur, quod sacerdos multoties se ad populum vertit, & multoties populum salutat; non ergo debent hæc fieri in celebratione hujus sacramenti.

7. Præterea. Apostolus 1. ad Cor. 1. pro inconvenienti habet, quod Christus divisus sit: sed post consecrationem Christus est in hoc sacramento, inconvenienter ergo hostia frangitur à sacerdote.

8. Præterea. Ea quæ in hoc sacramento aguntur, passionem Christi repræsentant: sed in passione Christi corpus fuit divisum in locis quinque vulnerum: ergo corpus Christi in quinque partes frangi deberet magis, quam in tres.

9. Præterea. Totum corpus Christi in hoc sacramento seorsum consecratur à sanguine, inconvenienter ergo una pars ejus sanguini miscetur.

10. Præterea. Sicut corpus Christi proponitur in hoc sacramento ut cibus, ita & sanguis Christi ut potus: sed sumptioni corporis Christi non adjungitur in celebratione Missæ alius corporalis cibus; inconvenienter igitur sacerdos post sumptionem sanguinis Christi vinum non consecratum sumit.

11. Præterea. Veritas debet respondere figuræ: sed de Agno paschali, qui fuit figura hujus sacramenti, mandatur quod non remaneret ex eo quicquam usque mane; inconvenienter igitur hostiæ consecratæ reservantur, & non statim sumuntur.

12. Præterea. Sacerdos pluraliter loquitur audientibus, cum dicit: *Domine vobiscum*, &: *Gratias agamus*: Sed inconveniens videtur pluraliter loqui uni, & maxime minori: ergo inconveniens videtur, quod sacerdos uno tantum ministro præsentem celebret Missam: sic igitur videtur, quod inconvenienter aliqua agantur in celebratione hujus sacramenti.

Sed in Contrarium est Ecclesiæ consuetudo, quæ errare non potest, utpote à Spiritu sancto instructa.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 60. a. 5. & 5.) in sacramentis dupliciter aliquid significatur, sc. *verbis & factis*, ad hoc quod sit perfectior significatio. Significantur autem verbis in celebratione hujus sacramenti quædam pertinentia ad pas-

passionem Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento, vel etiam ad corpus mysticum, quod significatur in hoc sacramento; & quædam pertinentia ad usum hujus sacramenti, quæ debet esse cum devotione, & reverentia.

Et ideo in celebratione hujus mysterii quædam aguntur ad repræsentandam passionem Christi, vel etiam dispositionem corporis mystici, & quædam aguntur pertinentia ad devotionem, & reverentiam hujus sacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod ablutio manuum fit in celebratione Missæ propter reverentiam hujus sacramenti. Et hoc *dupliciter*. *Primo* quidem, quia aliqua pretiosa tractare non consuevimus, nisi manibus ablutis; unde indecens videtur, quod ad tantum sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. *Secundo* propter significationem: quia, ut Dionys. dicit in cap. eccles. hier. (*à med.*) extremam ablutio significat emundationem etiam à minimis peccatis, secundum illud Joan. 13. *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet.* Et talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc sacramentum: quod etiam significatur per confessionem, quæ fit ante Introitum Missæ; & hoc idem significabat ablutio sacerdotum in veteri lege, ut ibidem Dionys. dicit. Nec tamen Ecclesia hoc servat tanquam ceremoniale veteris legis præceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conveniens; & ideo non eodem modo observatur, sicut tunc: præmittitur enim pedum ablutio, & servatur ablutio manuum, quæ potest fieri magis in promptu, & quæ sufficit ad significandam perfectam mundationem; cum enim manus sit *orginum organorum*, ut dicitur 3. de Anima, (*text. 38. tom. 2.*) omnia opera attribuuntur manibus; unde in Psal. 23. dicitur: *Lavabo inter innocentes manus meas.*

Ad secundum dicendum, quod etiam purificatione non utimur quasi ceremoniali præcepto legis, sed sicut Ecclesiæ statuto; unde non eodem modo utimur, sicut in lege veteri erat statutum. Pertinet autem ad *duo*. *Primo* quidem ad reverentiam hujus sacramenti, ut scilicet

scil. per bonum odorem depellatur, si quid corporaliter pravi odoris in loco fuerit, quod posset provocare horrorem. *Secundo* pertinet ad repræsentandum effectum gratiæ, quæ, sicut bono odore, Christus plenus fuit, secundum illud Genes. 27. *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni*: & à Christo derivatur ad fideles officio ministrorum, secundum illud 2. Cor. 2. *Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco*: & ideo, undique thurificato altari, per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem.

Ad tertium diceudum, quod sacerdos in celebratione Missæ utitur crucesignatione ad exprimendam passionem Christi, quæ ad crucem est terminata. Est autem passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Nam *primo* fuit Christi traditio, quæ facta est à Deo, Juda, & Judæis; quod significat trina crucesignatio super illa verba: *Hæc dona, hæc numera, hæc sancta sacrificia illibata*. *Secundo* fuit Christi venditio: est autem venditus Sacerdotibus, Scribis, & Pharisæis: ad quod significandum fit iterum trina crucesignatio supra illa verba: *Benedictam, adscriptam, ratam*: Vel ad ostendendum pretium venditionis, sc. triginta denarios. Additur autem & *duplex* crux super illa verba: *Ut nobis corpus, & sanguis*, &c. ad designandum personam Judæ venditoris, & Christi venditi. *Tertio* autem fuit præsignatio passionis Christi facta in cœnat ad quod designandum fiunt *tertio* duæ cruces, una in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis; ubi utrobique dicitur: *Benedixit*. *Quarto* autem fuit ipsa passio Christi, unde ad repræsentandum quinque plagas Christi fit *quarto* *quidam* crucesignatio super illa verba: *Hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vite æternæ, & calicem salutis perpetuæ*. *Quinto* repræsentatur extensio corporis, & effusio sanguinis, & fructus passionis per *trinam* crucesignationem, quæ fit super illis verbis: *Corpus, & sanguinem sumperimus, omni benedictione*, &c. *Sexto* repræsentatur *triplex* oratio, quam fecit in cruce: *Unam* pro persecutoribus, cum dixit: *Pater ignosce illis*: *Secundam* pro liberatione à morte, cum dixit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me*: *Tertio* pertinet

net ad adoptionem gloriæ, cum dixit: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Et ad hoc significandum fit trina cruce-signatio super illa verba: *Sanctificas, vivificas, benedixis, &c.* Septimo repræsentantur tres horæ, quibus pependit in cruce, sc. à sexta usque ad horam nonam: & ad hoc significandum fit iterum trina cruce-signatio ad illa verba: *Per ipsum, & cum ipso, & in ipso.* Octavo autem repræsentatur separatio animæ à corpore per duas cruce-signationes extra calicem factas. Nono autem repræsentatur resurrectio tertia die facta per tres cruce-signationes, quæ fiunt ad illa verba: *Pax Domini sit semper vobiscum.*

Potest autem brevius dici, quod consecratio hujus sacramenti, & acceptatio hujus sacrificii, & fructus ipsius procedit ex virtute crucis Christi; & ideo ubique fit mentio de aliquo horum, sacerdos cruce-signatione utitur.

Ad quartum dicendum, quod sacerdos post consecrationem non utitur cruce-signatione ad benedicendum, & consecrandum, sed solum ad commemorandum virtutem crucis, & modum passionis Christi, ut ex dictis patet. (*In solut. præc.*)

Ad quintum dicendum, quod ea quæ sacerdos in Missa facit, non sunt ridiculosæ gesticulationes: fiunt enim ad aliquid repræsentandum. Quod enim sacerdos brachia extendit post consecrationem, significat extensionem brachiorum Christi in cruce. Levat etiam manus orando ad designandum quod oratio ejus dirigatur pro populo ad Deum, secundum illud Threu. 3. *Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in celos:* & Exodi 17. dicitur, quod *cum lavaret Moyses manus, vincebat Israel.* Quod autem manus interdum jungit, & se inclinat, est suppliciter, & humiliter orantis; & designat humilitatem, & obedientiam Christi, ex qua passus est. Digtos autem jungit post consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus corpus Christi consecratum tetigerat, ut si qua particula digitis adhererit, non dispergatur; quod pertinet ad reverentiam sacramenti.

Ad sextum dicendum, quod quinques se sacerdos vertit ad populum, ad significandum quod Dominus die

die resurrectionis quinquies se manifestavit, ut supra dictum est in tractatu de resurrectione Christi. (g. 55. art. 3. arg. 3.) Salutatur autem septies populum, scilicet quinque vicibus, quibus se convertit ad populum, & bis, quando se non convertit, scilicet cum ante Præfationem dicit: *Dominus vobiscum*, & cum dicit: *Pax Domini sit semper vobiscum*, ad designandam septiformem gratiam Spiritus sancti: Episcopus autem celebrans in festis in prima salutatione dicit: *Pax vobis*, quod post resurrectionem discipulis dixit Dominus, cujus personam representat præcipue Episcopus.

Ad septimum dicendum, quod fractio hostiæ tria significat: primo quidem ipsam divisionem corporis Christi, quæ facta est in passione: secundo distinctionem corporis mystici secundum diversos status: tertio distributionem gratiarum procedentium ex passione Christi, ut Dionysius dicit 3. c. eccles. hierar. (vers. su.) unde talis fractio non inducit divisionem Christi.

Ad octavum dicendum, quod, sicut Sergius Papa dicit, & habetur de consecrat. dist. 2. (cap. 22.) triforme est corpus Domini: Pars oblata in calicem missæ corpus Christi, quod jam resurrexit, monstrat, scilicet ipsum Christum, & B. Virginem, vel si qui alii Sancti cum corporibus jam sunt in gloria: Pars comesta ambulantes adhuc super terram: quia scilicet viventes in terra sacramento utuntur, † al. ununtur † & passionibus conteruntur: sicut & panis comestus conteritur dentibus: Pars in altari usque ad finem Missæ remanens est corpus jacens in sepulchro: quia usque in finem seculi corpora sanctorum in sepulchris erunt, quorum tamen animæ sunt vel in purgatorio, vel in cælo. Hic tamen ritus non servatur modo, ut scilicet una pars servetur neque in finem Missæ, propter periculum: manet tamen eadem significatio partium: quam quidam metricè expresserunt dicentes:

Hostia dividitur in partes, tincta beatos

Plene, sicca notat vivos, servata sepultos.

Quidam tamen dicunt, quod pars in calicem missæ significat eos, qui vivunt in hoc mundo, pars autem extra calicem servata significat plene beatos, scilicet, quan-

tum ad animam, & corpus; pars autem comesta significat cæteros.

Ad nonum dicendum, quod per calicem duo possunt significari. *Uno modo* ipsa passio Christi, quæ representatur in hoc sacramento: et secundum hoc per partem in calicem missam significantur illi, qui adhuc sunt participes passionum Christi. *Alio modo* potest significari fruitio beata, quæ etiam hoc sacramento præfiguratur: et ideo illi, quorum corpora jam sunt in plena beatitudine, significantur per partem in calicem missam. Et est notandum, quod pars in calicem missa non debet populo dari in supplementum Communionis: quia panem iunctum non porrexit Christus nisi Judæ proditori.

Ad decimum dicendum: quod vinum ratione suæ humiditatis est ablativum: & ideo sumitur post suspensionem hujus sacramenti ad abluendum os, ne aliquæ reliquæ remaneant; quod pertinet ad reverentiam sacramenti. Unde extra, de celebr. Mis. (cap. Ex parte) dicitur: *Semper sacerdos vino os perfundere debet, postquam totum percipit Eucharisticæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, ne si forte vinum perfusionis accipere celebrationem aliam impediatur; & eadem ratione perfundit vino digitos, quibus corpus Christi tetigerat.*

Ad undecimum dicendum, quod veritas quantum ad aliquid debet respondere figuræ; quia scilicet non debet pars hostiæ consecratæ, de qua sacerdos, & ministri, vel etiam populus communicat in crastinum reservari. Unde, ut habetur de consecr. dist. 2. (cap. Tribus gradibus.) Clemens I. Papa (epist. 2. in princ. tom. 1. Concil.) statuit, quod *sancta holocausta in altari offerantur, quanta populo sufficere debeant; quod si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore, & tremore Clericorum diligentia consumantur.* Quia tamen hoc sacramentum quotidie sumendum est, non autem agnus paschalis quotidie sumebatur, ideo oportet alias hostias consecratas pro infirmis conservare. Unde in eadem distinctione legitur: (cap. 93.) *Presbyter Eucharistiam semper habet paratam, ut quando quis infirmatus fuerit, statim cum communicet, ne sine communionem moriatur.*

Ad duodecimum dicendum, quod in solemnâ celebratione Missæ plures debent adesse. Unde Soter Papa dicit, (*decret. 3. tom. 2. Concil.*) ut habetur de consecr. dist. I. (*cap. 61.*) Hoc quoque statutum est, ut nullus Presbyterorum Missarum solemnâ celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibi que respondentibus, ipse tertius habeatur; quia cum pluraliter ab eo dicitur: Dominus vobiscum, & illud in secretis; Orate pro me, aptissime convenit, ut ipsius respondeatur salutationi. Unde & ad majorem solemnitatem ibidem statutum legitur, (*cap. 59.*) quod Episcopus cum pluribus Missarum solemnâ peragat. In Missis tamen privatis solum cit unum habere ministrum, qui gerit personam totius populi Catholici, ex cujus persona sacerdoti pluraliter respondet.

ARTICULUS VI.

501

Utrum possit sufficienter occurrî defectibus circa celebrationem hujus Sacramenti occurrentibus, statuta Ecclesiæ observando.

4. d. 13. expos. lit.

Ad Sextum sic præceditur. Videtur, quod non possit sufficienter occurrî defectibus, qui circa celebrationem hujus sacramenti occurrunt, statuta Ecclesiæ observando. Contingit enim quandoque, quod sacerdos ante consecrationem, vel post moritur, vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne sacramentum sumere possit, & Missam perficere: ergo videtur, quod non possit impleri statutum Ecclesiæ, quo præcipitur, quod sacerdos consecrans suo sacrificio communicet.

2. Præterea. Contingit quandoque, quod sacerdos ante consecrationem, vel post recolat se aliquando comedisse, vel bibisse, vel etiam alicui peccato mortali subjacere, vel etiam excommunicationi, cuius prius memoriam non habebat. Necesse est ergo, quod ille qui est in tali articulo constitutus, peccet mortaliter contra statutum Ecclesiæ faciens, sive sumat, sive non sumat.

Pre

3. Præterea. Contingit quandoque, quod in calicem musca, vel aranea, vel aliquod animal venenosum cadit post consecrationem; vel etiam cognoscit sacerdos calici venenum esse immissum ab aliquo malevolo causa occidendi ipsum: in quo casu si sumat, videtur mortaliter peccare se occidendo, vel Deum tentando: similiter si non sumat, peccat contra statutum Ecclesiæ faciens: ergo videtur esse perplexus, & subjectus necessitati peccandi: quod est inconveniens.

4. Præterea. Contingit quandoque, quod per negligentiam ministri aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, & hoc sacerdos advertit: ergo in hoc etiam casu videtur esse perplexus, sive sumat corpus sine sanguine, quasi imperfectum faciens sacrificium, sive non sumat nec corpus, nec sanguinem.

5. Præterea. Contingit quandoque, quod sacerdos non recolit se dixisse verba consecrationis, vel etiam alia, quæ in celebratione hujus sacramenti dicuntur; videtur ergo peccare in hoc casu, sive reiteret verba super eandem materiam, quæ forte jam dixerat, sive utatur pane, & vino non consecratis, quasi consecratis.

6. Præterea. Contingit quandoque propter frigus, quod sacerdoti dilabitur hostia in calicem, sive ante fractionem, sive post; in hoc ergo casu non poterit sacerdos ritum Ecclesiæ implere, vel de ipsa fractione, vel etiam de hoc quod sola tertia pars mittatur in calicem.

7. Præterea. Contingit quandoque, quod per negligentiam sacerdotis sanguis Christi effunditur, vel etiam quod sacerdos sacramentum sumptum vomit, aut etiam quod hostiæ consecratæ tandem conservantur, ut putrescant, vel etiam à muribus corrodantur, vel etiam qualitercunque perdantur: in quibus casibus non videtur posse huic sacramento debita reverentia exhiberi secundum Ecclesiæ statuta; non videtur ergo, quod his defectibus, seu periculis occurrì possit, salvis Ecclesiæ statutis.

Sed Contra est, quod sicut Deus, ita Ecclesia non præcipit aliquid impossibile.

Respondeo dicendum, quod periculis, seu defectibus circa hoc sacramentum contingentibus dupliciter quo-

potest occurri : *Uno modo* præveniēdo , ne scilicet periculum accidat : *Alio modo* subsequēdo , ut scilicet id quod accidit emendetur , vel adhibendo remediū , vel saltem per penitentiam ejus , qui negligenter egit circa hoc sacramentum.

Ad primum ergo dicendum , quod si sacerdos morte , aut infirmitate gravi occupetur ante consecrationem corporis , & sanguinis Domini , non oportet ut per alium suppleatur. Si vero , incepta consecratione , hoc acciderit , puta consecrato corpore ante consecrationem sanguinis , vel etiam consecrato utroque , debet Missæ celebritas per alium expleri. Unde , ut habetur in Decret. 7. q. 1. (cap. Nihil.) in Toletano Concilio (scil. 7. can. 1. tom. 5.) legitur : *Censuimus conuolui,* ut cum à sacerdotibus missarum tempore mysteria sacra consecrantur , si ægritudinis accidat cujuslibet eventus , quo cæptum nequeant explere mysterium , sūt liberum Episcopo , vel Presbytero alteri consecrationem exequi incepti officii. Non enim aliud competit ad supplementum incipientis mysteriis , quam aut incipientis , aut subsequēntis benedictio completa sacerdotis : quia nec perfecta videri possunt , nisi perfecta ordine compleantur. Cum enim simul omnes unum in Christo , nihil contrarium diversitas personarum format , ubi efficaciam prosperitatis unitas fidei præsentat. Ne tamen quod naturæ languoris causa conuoluitur , in præsumptionis perniciem convertatur , nullus aliquis que proventu patenti molestiæ minister , vel sacerdos , qui cæperit imperfecta officia , præsumat omnino relinquere , si quis hoc temerarie præsumserit , excommunicationis sententiam sustinebit.

Ad secundum ergo dicendum , quod ubi difficultas occurrit , semper est accipiendum illud , quod habet minus de periculo. Maxime autem periculosum circa hoc sacramentum est , quod est contra perfectionem hujus sacramenti : quia hoc est immane sacrilegium : minus autem est illud , quod pertinet ad qualitatem sacramenti. Et ideo si sacerdos post consecrationem inceptam recordetur se aliquid comedisse , vel bibisse nihilominus debet perficere sacrificium , & sumere sacramentum. Similiter si recordetur se peccatum aliquod commisse , debet pœnitere cum proposito confite-

di, & satisfaciendi, & sic non indignè, sed fructuose sumet sacramentum: & eandem ratio est, si meminert se excommunicationi cuicumque subiacere: debet enim assumere propositum humiliter absolutionem petendi: & sic per invisibilem Pontificem Jesum Christum absolutionem consequetur quantum ad hunc actum, quod peragat divina mysteria: si vero ante consecrationem alicujus prædictorum sit memor, tutius reputarem, maxime in casu manducationis, & excommunicationis, quod Missam inceptam desereret, nisi grave scandalum timeretur.

Ad tertium dicendum, quod si musca vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, & abluto calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si vero aliquid harum post consecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lavari, & comburi, & ablutio cum cineribus in sacrarium mitti. Si vero venenum ibi esse deprehenderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alii dare, ne calix vitæ vertatur in mortem; sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum reliquiis conservari; & ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in calicem, & denuo resumere à consecratione sanguinis, & sacrificium perficere.

Ad quartum dicendum, quod si sacerdos ante consecrationem sanguinis, & post consecrationem corporis percipiat, aut vinum, aut aquam non esse in calice, debet statim apponere, & consecrare. Si vero post consecrationis verba perceperit, quod aqua desit, debet nihilominus procedere: quia impositio aquæ, ut supra dictum est, (q. 74. a. 7.) non est de necessitate sacramenti: debet tamen puniri ille, ex cujus negligentia hoc contingit: Nullo autem modo debet aqua vino jam consecrato misceri; quia sequeretur corruptio sacramenti pro aliqua parte, ut supra dictum est. (q. 77. a. 8.) Si vero percipiat post verba consecrationis, quod vinum non fuerit positum in calicem, si quidem hoc percipiat ante summptionem corporis, debet, deposita aqua, si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & resumere à verbis consecrationis sanguinis. Si vero hoc

perceperit post sumptionem corporis, aliam hostiam apponere debet iterum consecrandam simul cum sanguine; quod ideo dico, quia si diceret sola verba consecrationis sanguinis, non servaretur debitus ordo consecrandi; &, sicut dicitur in prædicto c. Toletani Concilii, (*cit. in resp. ad 1.*) *perfecta videri non possunt sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur.* Si vero inciperet à consecratione sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset hostia consecrata; cum in verbis illis occurrant quædam dicenda, & fienda non solum circa sanguinem, sed etiam circa corpus; & debet in fine iterum sumere hostiam consecratam, & sanguinem, non obstante etiam si prius sumpserit aquam, quæ erat in calice; quia præceptum de perfectione, vel de perceptione hujus sacramenti majoris est ponderis, quam præceptum, quod sacramentum à jejunis sumatur, ut supra dictum est. (*q. 80. a. 8.*)

Ad quintum dicendum, quod licet sacerdos non recolat se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari: non enim qui multa dicit, recolit omnia, quæ dixit: nisi forte aliquid in dicendo apprehenderit sub ratione jam dicti: sic enim aliquid efficitur memorabile. Unde si aliquis attente cogitet illud quod dicit, non tamen cogitet se dicere illud, non multum postea recolit se dixisse: sic enim fit aliquid objectum memoriæ, in quantum accipitur sub ratione præteriti, sicut dicitur in lib. de Memoria. (*c. 1. à princ. tom. 2.*) Si tamen sacerdoti probabiliter constet se aliqua omisisse, si quidem non sumit de necessitate sacramenti, non existimo quod propter hoc debeat resumere, immutando ordinem sacrificii, sed debet ulterius procedere: si vero certificetur se omisisse aliquid eorum, quæ sunt de necessitate sacramenti, sc. formam consecrationis, cum forma consecrationis sit de necessitate sacramenti, sicut & materia, idem videtur faciendum, quod dictum est, (*in sol. præc.*) in defectu materiæ; ut scilicet resumatur à forma consecrationis, & cætera per ordinem reiterentur, ne metetur ordo sacrificii.

Ad sextum dicendum, quod fractio hostiæ consecr-

cratæ, & quod una sola pars mittatur in calicem, respicit corpus mysticum; sicut admixtio quæ significat populum, & ideo horum præmissio non facit imperfectionem sacrificii, ut propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem hujus sacramenti.

Ad septimum dicendum, quod, sicut legitur de consecr. dist. 1. (cap. 27.) ex decreto Pii I. Papæ (decreto 6. tom. 1. Conc.) si per negligentiam aliquid de sanguine stillaverit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur: Si vero non fuerit tabula, terra radetur, & igni consumetur, & cuius intra altare condetur; & sacerdos quadraginta diebus pœniteat: Si autem super altare stillaverit calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat: Si super linteum altaris, & ad aliud stilla pervenerit, quatuor diebus pœniteat: Si usque ad tertium, novem diebus pœniteat; & linteamina, quæ stilla tetigerit, tribus vicibus lavet minister, calice subtusposito; & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur. Posset etiam sumi in potum à ministro, nisi propter abominationem dimitteretur; quidam autem ulterius partem illam linteaminum incidunt, & comburunt, & cinerem in altari, vel sacrario reponunt. Subditur autem ibidem (c. 28.) ex Pœnitentia Bedæ Presbyteri (L. de Remedijs peccator. cap. de ebrietate) Si quis per ebrietatem, vel voracitatem Eucharistiam vomuerit, quadraginta diebus pœniteat, si laicus est: Clerici, vel Monachi, seu Diaconi, & Presbyteri septuaginta diebus pœniteant; Episcopus nonaginta: Si autem infirmitatis causa vomuerint, septem diebus pœniteant. Et in eadem dist. (cap. 91.) legitur ex Concilio Arelateusi, (sc. 4. tom. 4.) Qui non bene custodierit sacrificium, & mus, vel aliquid animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdidit illud in Ecclesia, aut pars ejus ceciderit, & non inventa fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus sacerdos, per cuius negligentiam hostiæ consecratæ putrefiunt. Prædictis autem diebus debet pœnitens jejunare, & à Communione cessare. Pensatis tamen conditionibus negotii, & personæ, potest minui, vel addi ad pœnitentiam prædictam. Hoc tamen observandum est, quod ubicumque species in-

tegræ inveniuntur, sunt reverenter conservandæ, vel etiam sumendæ: quia manentibus speciebus, manet ibi corpus Christi, ut supra dictum est. (7. 77. a. 5.) Ea vero, in quibus inveniuntur, si commode fieri potest, sunt comburenda, cinere in sacrario recondito; sicut de rasura tabulæ dictum est. (*hic sup.*)

QUÆSTIO LXXXIV.

*De Sacramento Pœnitentiæ, in decem articulos
divisa.*

Consequenter considerandum est de Sacramento Pœnitentiæ. Circa quod *Primo* considerandum est de ipsa Pœnitentiâ. *Secundo* de effectu ipsius. *Tertio* de partibus ejus. *Quarto* de suscipientibus hoc sacramentum. *Quinto* de potestate ministrorum, quæ ad claves pertinet. *Sexto* de solemnitate hujus sacramenti.

Circa *primum duo* consideranda sunt. *Primo* de Pœnitentiâ, secundum quod est sacramentum. *Secundo* de Pœnitentiâ, secundum quod est virtus.

Circa primum quæruntur decem.

Primo. Utrum Pœnitentiâ sit sacramentum.

Secundo. De propria materia ejus.

Tertio. De forma ipsius.

Quarto. Utrum impositio manus requiratur ad hoc sacramentum.

Quinto. Utrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

Sexto. De ordine ejus ad alia sacramenta.

Septimo. De institutione ejus.

Octavo. De duratione ipsius.

Nono. De continuitate ejus.

Decimo. Utrum possit iterari.

ARTICULUS I.

510

Utrum Pœnitentia sit Sacramentum.

4. d. 14. q. 1. a. 1. q. 1. & d. 22. q. 2. a. 3.
q. 2. cor.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Pœnitentia non sit sacramentum. Greg. enim dicit, (*id hab. Isid. tom. 6. Etym. cap. ult. circ. med.*) & habetur in Decr. 1. q. (*c. Multis secularium*) Sacramenta sunt *baptismus, chrisma, corpus, & sanguis Christi: quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum divina virtus secretus operatur salutem.* Sed hoc non contingit in pœnitentia; quia non adhibentur aliquæ corporales res, sub quibus divina virtus operetur salutem: ergo Pœnitentia non est sacramentum.

2. Præterea, Sacramenta Ecclesie à ministris Christi exhibentur, secundum illud 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Sed pœnitentia non exhibetur à ministris Christi, sed interiorius à Deo hominibus inspiratur, secundum illud Hierem. 31. *Postquam convertisti me, egit pœnitentiam:* ergo videtur, quod pœnitentia non sit sacramentum.

3. Præterea. In sacramentis, de quibus jam supra diximus, est aliquid, quod est sacramentum tantum, aliquid, quod est res, & sacramentum, aliquid vero, quod est res tantum, ut ex præmissis patet: (*q. 66. a. 1.*) Sed hoc non invenitur in pœnitentia: ergo pœnitentia non est sacramentum.

Sed Contra est, quod sicut baptismus adhibetur ad purificandum à peccato, ita & pœnitentia; unde & Petrus dixit Simoni Act. 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua:* Sed baptismus est sacramentum, ut supra habitum est. (*quæst. 66. art. 1.*) ergo pari ratione & pœnitentia.

Respondeo dicendum, quod, sicut Gregorius dicit in cap. supradicto: (*in arg. 1.*) *Sacramentum est in aliqua celebratione, cum res gesta ita sit, ut aliquid signifi-*

cative accipiamus, quod sancte accipiendum est.

Manifestum est autem, quod in pœnitentia ita res gesta sit, quod aliquid sanctum significatur, tam ex parte peccatoris pœnitentis, quam ex parte sacerdotis absolventis, nam peccator pœnitens per ea quæ facit, & dicit, ostendit cor suum à peccato recessisse, similiter etiam sacerdos per ea quæ agit, & dicit circa pœnitentem, significat opus Dei remittentis peccata. Unde manifestum est, quod pœnitentia, quæ in Ecclesia agitur, est sacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quod nomine corporaliū rerum intelliguntur large etiam ipsi exteriores actus sensibiles; qui ita se habent in hoc sacramento, sicut aqua in baptismo, vel chrisma in confirmatione. Est autem attendendum, quod in aliis sacramentis, in quibus confertur excellens gratia, quæ superabundat omnem facultatem humani actus, adhibetur aliqua corporalis materia exterius, sicut in Baptismo, ubi sit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam; & in Confirmatione, ubi datur plenitudo Spiritus sancti; & in Extrema unctione ubi confertur perfecta sanitas spiritualis, quæ provenit ex virtute Christi, quasi ex quodam intrinseco principio. Unde si qui actus humani sunt in talibus sacramentis, non sunt de essentia sacramentorum, sed dispositive se habent ad sacramenta. In illis autem sacramentis, quæ habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sensibiles sunt loco materię; ut accidit in pœnitentia, & matrimonio: sicut etiam in medicinis corporalibus quædam sunt res exterius adhibitę: sicut emplastra, & electuaria: quædam vero sunt actus sanandorum; puta exercitationes quædam.

Ad secundum dicendum, quod in sacramentis, quæ habent corporalem materiam, oportet, quod illa materia adhibeatur à ministro Ecclesię, qui gerit personam Christi, in signum quod excellentia virtutis in sacramento operantis est à Christo. In sacramento autem Pœnitentię, sicut dictum est, (*in solui. pœnit.*) sunt actus humani pro materia, qui proveniunt ex inspiratione interna; unde materia non adhibetur à ministro.

ministro, sed à Deo interius operante: sed complementum sacramenti exhibet minister, dum pœnitentem absolvit.

Ad tertium dicendum, quod etiam in pœnitentia est aliquod, quod est sacramentum tantum, scil. actus exterius exercitus tam per peccatorem pœnitentem, quam etiam per sacerdotem absolventem. Res autem, & sacramentum est pœnitentia interior peccatoris. Res autem tantum, & non sacramentum est remissio peccati. Quorum primum totum simul sumptum est causa secundi: primum autem, & secundum sunt quodammodo causa tertii.

ARTICULUS II.

§ II

Utrum peccata sint propria materia hujus Sacramenti.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod peccata non sint propria materia hujus sacramenti. Materia enim in aliis sacramentis per aliqua verba prolata sanctificatur, & sanctificata effectum sacramenti operatur: Peccata autem non possunt sanctificari; eo quod contrariantur effectui sacramenti, qui est gratia remittens peccata; ergo peccata non sunt materia propria hujus sacramenti.

2. Præterea. August. dicit in lib. de Pœnitentia, (scil. hom. 27. inter 50. c. 1. parum à princ. tom. 10.) *Nullus potest inchoare novam vitam, nisi cum veteris vitæ pœniteat.* Sed ad vetustatem vitæ pertinent non solum peccata, sed etiam pœnalitates præsentis vitæ; non ergo peccata sunt propria materia pœnitentiæ.

3. Præterea. Peccatorum quoddam est originale, quoddam mortale, quoddam veniale. Sed pœnitentiæ sacramentum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum; neque contra peccatum mortale, quod tollitur per confessionem peccatoris: nec etiam contra veniale, quod tollitur per infusionem peccatoris, & per aquam benedictam, & alia hujusmodi: ergo peccata non sunt propria materia pœnitentiæ.

Sed Contra est, quod Apostolus dicit 2. Cor. 11.

Non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

Respondeo dicendum, quod duplex est materia, scilicet proxima, & remota: sicut statuæ proxima materia est metallum, remota vero aqua.

Dictum est autem, (a. præc. 1. & 2.) quod materia proxima hujus sacramenti sunt actus pœnitentis, cujus materia sunt peccata, de quibus dolet, & quæ confitetur, & pro quibus satisfacit. Unde relinquitur, quod remota materia pœnitentiæ sint peccata, non acceptanda, sed delectanda, & destruenda.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

Ad secundum dicendum, quod vetus, & mortalis vita est objectum pœnitentiæ, non ratione pœnæ, sed ratione culpæ annexæ.

Ad tertium dicendum, quod pœnitentia quodammodo est de quolibet peccatorum genere: non tamen eodem modo. Nam de peccato actuali mortali est pœnitentia proprie, & principaliter: proprie quidem, quia proprie dicimur pœnitere de his, quæ nostra voluntate commisimus: principaliter autem, quia ad deletionem peccati mortalis hoc sacramentum est principaliter institutum. De peccatis autem venialibus est quidem pœnitentia proprie, in quantum sunt nostra voluntate facta: non tamen contra hæc principaliter est hoc sacramentum institutum. De peccato vero originali pœnitentia nec principaliter est, (quia contra ipsam non ordinatur hoc sacramentum, sed magis baptismus) nec etiam proprie: quia peccatum originale non est nostra voluntate peractum: nisi forte in quantum voluntas Adæ reputatur nostra, secundum modum loquendi, quo Apostolus dicit Rom. 5. *In quo omnes peccaverunt*: in quantum tamen large accipitur pœnitentia pro quacumque detestatione rei præteritæ, potest dici pœnitentia de peccato originali, sicut loquitur August. in lib. de pœnitentia. (seu de vera & falsa pœnit. c. 6. t. 4.)

ARTICULUS III.

Utrum hæc sit forma hujus Sacramenti : Ego te absolvo.

4. d. 22. q. 2. art. 2. q. 2. & 3. & op. 22.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit forma hujus sacramenti : *Ego te absolvo*. Hæc enim sacramentorum ex institutione Christi, & Ecclesie usu habeatur. Sed Christus non legitur hanc formam instituisse, neque etiam in communi usu habetur : quia in quibusdam absolutionibus, que in Ecclesia publice fiunt, sicut in Prima, & Completorio, & in Cœna Domini, absolvens non utitur oratione indicativa, ut dicat : *Ego vos absolvo*, sed oratione deprecativa, cum dicit : *Misereatur vestri omnipotens Deus, vel, Absolutionem, & remissionem tribuat vobis omnipotens Deus* : ergo hæc non est forma hujus sacramenti : *Ego te absolvo*.

2. Præterea, Leo Papa dicit, (*epist. 91. ad Theodor. c. 2.*) quod indulgentia Dei nisi supplicationibus sacerdotum nequit obtineri. Loquitur autem de indulgentia Dei, quæ præstatur peenitentibus ; ergo forma hujus sacramenti debet esse per modum deprecationis.

3. Præterea, Idem est absolvere à peccato, quod peccatum remittere. Sed solus Deus peccatum remittit, qui etiam solus interius hominem à peccato mundat, ut August. dicit super Joan. (*Tract. 4. circ. med. tom. 9. & l. 1. de peccator. merit. & remis. c. 23. tom. 7.*) ergo videtur, quod solus Deus à peccato absolvat ; non ergo debet sacerdos dicere : *Ego te absolvo*, sicut non dicit : *Ego tibi peccata remitto*.

4. Præterea, Sicut Dominus dedit potestatem discipulis absolvendi à peccatis, ita etiam dedit eis potestatem curandi infirmitates, & ut dæmonia ejicerent, & ut languores sanarent, ut habetur Matth. 10. & Luc. 2. Sed sanando infirmos Apostoli non utebantur in his verbis : *Ego te sano*, sed : *Sanet te Dominus JESUS Christus,*

tus, sicut Petrus dixit paralytico, ut habetur Act. 9. ergo videtur, quod sacerdotes habentes potestatem Apostolis à Christo traditam non debeant uti hac forma verborum: *Ego te absolvo*, sed, *Absolutionem tribuat tibi Christus.*

5. Præterea, Quidam hac forma utentes sic eam exponunt: *Ego te absolvo*, id est, *absolutum ostendo.* Sed nec hoc etiam sacerdos facere potest, nisi ei divinitus reveletur: unde legitur Matth. 26. antequam Petrus diceretur: *Quodcumque solveris super terram, &c.* dictum est ei: *Beatus es Simon Barjona: quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in caelis;* ergo videtur, quod sacerdos, cui non est facta revelatio, præsumptuose dicat: *Ego te absolvo*, etiam exponatur, id est, *absolutum ostendo.*

Sed Contra est, quod sicut Dominus dixit discipulis Matth. ult. *Evangelium docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* ita dixit Petro Matth. 14. *Quodcumque solveris super terram, &c.* Sed sacerdos auctoritate illorum verborum Christi fretus dicit: *Ego te baptizo*; ergo eadem auctoritate dicere debet in hoc sacramento: *Ego te absolvo.*

Respondeo dicendum, quod in qualibet re perfectio attribuitur formæ. Dictum est autem supra, (a. 1. h. q. ad 2.) quod hoc sacramentum perficitur per ea quæ sunt ex parte sacerdotis. Unde oportet, quod ea quæ sunt ex parte penitentis, sive sint verba, sive facta, sint quedam materia, hujus sacramenti; ea vero quæ sunt ex parte sacerdotis, se habeant per modum formæ.

Cum autem sacramenta novæ legis efficiant quod figurant, ut supra dictum est, (quæst. 62. art. 1. ad 1.) oportet quod forma sacramenti significet id, quod in sacramento agitur proportionaliter materiæ sacramenti. Unde forma Baptismi est: *Ego te baptizo*; & forma Confirmationis est: *Consigno te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis*; eo quod hujusmodi sacramenta perficiuntur in usu materiæ. In sacramento autem Eucharistiæ, quod consistit in ipsa consecratione materiæ, exprimitur veritas consecrationis, cum dicitur: *Hoc est corpus meum.*

Hoc autem sacramentum, scilicet Pœnitentiæ, non

consistit in consecratione alicujus materię, nec in usu alicujus materię sanctificatę, sed magis in remotione cujusdam materię, scilicet peccati, prout peccata dicuntur esse materia pœnitentię, ut ex supra dictis patet. Talis autem remotio significatur à sacerdote, cum dicitur; *Ego te absolvo*. Nam peccata sunt quędam vincula, secundum illud Prov. 5. *Iniquitates suę cap'un' implum; & funiculus peccatorum suorum quĩsque construgitur*. Unde patet, quod *hęc est convenientissima forma hujus sacramenti*; *Ego te absolvo*.

Ad primum ergo dicendum, quod ista forma assumitur ex ipsis verbis Christi, quibus Petro dixit: (*Matth. 16.*) *Quodcumque solveris super terram, &c.* Et tali forma Ecclesia utitur in sacramentali absolutione. Hujusmodi autem absolutiones in publico factę non sunt sacramentales, sed sunt orationes quędam ordinatę ad remissionem venialium peccatorum. Unde in sacramentali absolutione non sufficeret dicere: *Misereatur tui omnipotens Deus, vel: Absolutionem, & remissionem tribuat tibi Deus*: quia per hęc verba sacerdos absolutionem non significat fieri, sed petit ut fiat: pręmittitur tamen etiam in sacramentali absolutione talis oratio, ne impediatur effectus sacramenti ex parte pœnitentis, cujus actus materialiter quodammodo se habent in hoc sacramento; non autem in Baptismo, vel in Confirmatione.

Ad secundum dicendum, quod verbum Leonis est intelligendum quantum ad deprecationem, quę pręmittitur absolutioni; non autem removet, quin sacerdotes absolvant.

Ad tertium dicendum, quod solus Deus per auctoritatem & à peccato absolvit, & peccatum remittit: Sacerdotes tamen utrumque faciunt per ministerium, in quantum scil. verba sacerdotis in hoc sacramento instrumentaliter operantur in virtute divina, sicut etiam in aliis sacramentis. Nam virtus divina est, quę interius operatur in omnibus sacramentalibus signis, sive sint res, sive verba, sicut ex supradictis patet. (*q. 62. a. 4. & q. 64. a. 1. & 2.*) Unde & Dominus expressit utrumque. Nam Matth. 16. dixit Petro: *Quodcumque solveris super terram, & Joan. 20.*

dixit discipulis: *Quorum remisistis peccata, remittantur eis.* Ideo tamen sacerdos potius dicit: *Ego te absolvo,* quam: *Ego tibi peccata remitto,* quia hoc magis congruit verbis, quæ Dominus dixit, virtutem clavium ostendens, per quas sacerdotes absolvunt. Quia tamen sacerdos sicut minister absolvit, convenienter apponitur aliquid, quod pertineat ad primam auctoritatem Dei, scil. ut dicatur: *Ego te absolvo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* vel per virtutem passionis Christi, vel auctoritate Dei, sicut Dionys. exponit 3. c. cœl. hierar. (à med. implic. &c. 7. *Eccles. hierar. vers. fin.*) Quia tamen hoc non est determinatum, ex verbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis.

Ad quartum dicendum, quod Apostolis non est data potestas, ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem infirmi sanarentur: est autem eis collata potestas operandi instrumentaliter, sive ministerialiter in sacramentis. Et ideo magis possunt in foris sacramentalibus exprimere actum suum, quam in sanationibus infirmitatum.

In quibus tamen non semper modo deprecativo utantur, sed quandoque modo indicativo, & imperativo: sicut Act. 3. legitur, quod Petrus dixit claudo: *Quod habeo, hoc tibi do: in nomine IESU Christi Nazarenæ surge, & ambula.*

Ad quintum dicendum, quod ista expositio: *Ego te absolvo,* id est, *absolutum ostendo,* quantum ad aliquid quidem vera est: non tamen est perfecta; sacramenta enim novæ legis non solum significant, sed etiam faciunt quod significant. Unde sicut sacerdos baptizando aliquem ostendit hominem interiori ablutum per verba, & facta, & non solum significative, sed etiam effective: ita etiam cum dicit: *Ego te absolvo,* ostendit hominem absolutum non solum significative, sed etiam effective: nec tamen loquitur quasi de re incerta: quia sicut alia sacramenta novæ legis habent de se certum effectum ex virtute passionis Christi, licet possit impediri ex parte recipientis, ita etiam & in hoc sacramento. Unde Aug. dicit in lib. 2. de adult. conjug. (cap. 9. in princ. tom. 6.) *Non est turpis, nec dif-*

*Afflicti post patrata, & purgata adulteria reconcilia-
tio conjugii, ubi per claves regni cœlorum non dubitatur
fieri remissio peccatorum. Unde nec sacerdos indiget
speciali revelatione facta; sed sufficit generalis reve-
latio fidei, per quam remittuntur peccata. Unde re-
velatio fidei dicitur Petro facta fuisse. Esset autem
perfectior expositio: Ego te absolvo, id est, sacra-
mentum absolutionis tibi impendo.*

ARTICULUS. IV.

613

*Utrum impositio manuum Sacerdotis requiratur ad hoc
Sacramentum.*

4. cont. gen. c. 71. & op. 22. c. 4.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod imposi-
tio manuum sacerdotis requiratur ad hoc Sacramentum.
Dicitur enim Marci ult. *Super œgeos manus imponent,
& bene habebunt. Aegri autem spiritualiter sunt pec-
catores, qui recipiunt bonam habitudinem per hoc sa-
cramentum: ergo in hoc sacramento est manus impo-
sitiō faciendā.*

2. Præterea. In sacramento pœnitentiæ recuperat ho-
mo Spiritum sanctum amissum; unde ex persona pœ-
nitentis dicitur in Psalm. 50. *Redde mihi latitudinem sa-
lutaris tui, & spiritu principali confirma me.* Sed Spi-
ritus sanctus datur per impositionem manuum; legi-
tur enim Act. 8. quod *Apostoli imponebant manus super
illos, & accipiebant Spiritum sanctum: & Matth. 19.
dicitur, quod oblati sunt Domino parvuli, ut eis ma-
nus imponeret: ergo in hoc sacramento est faciendā
manus impositio.*

3. Præterea. Verba sacerdotis in hoc sacramento
non sunt majoris efficacis, quam in aliis sacramen-
tis: sed in aliis sacramentis non sufficiunt verba mi-
nistri, nisi aliquem actum exercent: sicut in bap-
tismo simul cum hoc quod sacerdos dicit: *Ego te bap-
tizo*, requiritur corporalis ablutio: ergo etiam simul
cum hoc quod Sacerdos dicit: *Ego te absolvo*, oportet
quod aliquem actum exercent, circa pœniten-
tem,

tem, imponendo ei manus.

Sed Contra est, quod cum Dominus dixit Petro: (*Matth 16.*) *Quodcumque solveris super terram &c.* nullam mentionem de manus impositione fecit: neque etiam cum omnibus Apostolis simul dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis:* non ergo ad hoc sacramentum requiritur impositio manuum.

Respondeo dicendum, quod impositio manuum in sacramentis Ecclesie fit ad designandum aliquem copiosum gratie effectum, quo illi, quibus manus imponuntur, quodammodo per quandam similitudinem continuantur ministris, in quibus copia gratie esse debet. Et ideo manus impositio fit in sacramento Confirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus sancti, & in sacramento Ordinis, in quo confertur quaedam excellentia potestatis in divinis mysteriis. Unde & 2. ad Timoth. 1. dicitur: *Resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.*

Sacramentum autem Penitentiae non ordinatur ad consequendam aliquam excellentiam gratie, sed ad remotionem peccatorum. Et ideo ad hoc sacramentum non requiritur manuum impositio, sicut etiam nec ad baptismum, in quo tamen fit plenior remissio peccatorum.

Ad primum ergo dicendum, quod illa manus impositio non est sacramentalis, sed ordinatur ad miracula perficienda, ut scilicet per contactum manus hominis sanctificati etiam corporalis infirmitas tollatur: sicut etiam legitur de Domino Mar. 6. quod *infirmos manibus impositis curavit:* & Matth. 8. legitur, quod leprosum mundavit per contactum.

Ad secundum dicendum, quod non quaelibet acceptio Spiritus sancti requirit manus impositionem: quia etiam in baptismo accipit homo Spiritum sanctum, nec tamen fit ibi manus impositio: sed acceptio Spiritus sancti cum plenitudine requirit manus impositionem, quod pertinet ad Confirmationem.

Ad tertium dicendum, quod in sacramentis, quae perficiuntur in usu materiae, minister habet aliquem actum corporalem exercere circa eum, qui suscipit sacramentum: sicut in baptismo, & confirmatione, & ex-

trema unctione: sed hoc sacramentum non consistit in usu alicujus materiæ exterius appositæ: sed loco materiæ se habent ea, quæ sunt ex parte penitentis: unde sicut in Eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materiam perficit sacramentum, ita etiam sola verba sacerdotis absolventis super penitentem perficiunt absolutionis sacramentum. Et, si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis necessarius, non minus competeret crucis signatio, quæ adhibetur in Eucharistia, quam manus impositio in signum, quod per sanguinem crucis Christi remittuntur peccata, & tamen non est de necessitate hujus sacramenti, sicut nec de necessitate Eucharistiæ.

ARTICULUS V.

§ 14

Utrum hoc Sacramentum sit de necessitate salutis.

Sup. quæst. 65. art. 1. cor. & art. 2. ad 4. & a. 4. cor. & 4. dist. 14. quæst. 1. a. 5. & in princ. exp. lit. & 4. cont. c. 17.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non sit de necessitate salutis. Quia super illud Psalm. 125. *Qui seminant in lacrymis, &c.* dicit Glos. (inverl. Aug. tom. 8.) *Noli esse trisitis, si addit tibi bona voluntas, unde melitur pax: sed tristitia est de ratione penitentia, secundum illud 2. Corinth. 7. Quæ secundum Deum est tristitia, penitentiam in salutem stabilem operatur: ergo bona voluntas siue penitentia sufficit ad salutem.*

2. Præterea, Proverb. 10. dicitur: *Universa delicta operit charitas: & infra cap. 15. Per misericordiam, & fidem purgantur peccata: Sed hoc sacramentum non est nisi ad purgandum peccata: ergo habendo charitatem, & fidem, & misericordiam, potest quisque salutem consequi etiam siue penitentia sacramento.*

3. Præterea, Sacramenta Ecclesiæ initium habent ab institutione Christi: sed, sicut legitur Joan. 8. *Christus mulierem adulteram absolvit absque penitentia: ergo videtur, quod penitentia non sit de necessitate salutis.*

Sed

Sed Contra est, quod Dominus dicit Luc. 8. Si *pœnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis.*

Respondeo dicendum, quod aliquid est necessarium ad salutem *dupliciter: uno modo absolute: alio modo et suppositione.* Absolute quidem necessarium est ad salutem illud, sine quo nullus salutem consequi potest, sicut gratia Christi, & sacramentum baptismi, per quod aliquis in Christo reuascitur:

Ex suppositione autem est necessarium sacramentum pœnitentiæ; quod quidem est necessarium non omnibus, sed peccato subjacentibus. Dicitur enim 2. Paral. ult. (in orat. Manas.) *Tu Domine Deus justorum non posuisti pœnitentiam justis, Abraham, Isaac, est Jacob, & his qui tibi non peccaverunt.* Peccatum autem, cum consummatum fuerit, generat mortem, ut dicitur Jacobi 1. Et ideo necessarium est ad salutem peccatoris, quod peccatum removeatur ab eo, quod quidem non potest fieri sine pœnitentiæ sacramento, in quo operatur virtus passionis Christi per absolutionem sacerdotis simul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati. Sicut enim dicit Aug. super Joan. (implic. Tract. 71. ante med. l. 9. & expres. serm. 14. de verb. Apost. c. 11. cir. med. t. 10.) *Qui creavit te sine te, non justificabit te sine te.* Unde patet, quod sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem post peccatum, sicut medicatio corporalis, postquam homo in morbum periculosum incidit.

Ad primum ergo dicendum, quod Glossa illa videtur esse intelligenda de eo, cui adest bona voluntas sine interpolatione, quæ fit per peccatum: talis enim non habet tristitiæ causam: sed ex quo bona voluntas tollitur per peccatum, non potest restitui sine tristitia, qua quis dolet de peccato præterito; quod pertinet ad pœnitentiam.

Ad secundum dicendum, quod ex quo aliquis peccatum incurrit, charitas, fides, & misericordia non liberant hominem à peccato sine pœnitentia, requirit enim charitas, quod homo doleat de offensa in amicum commissa, & quod amico homo studeat satisfacere, requirit etiam ipsa fides, ut per virtutem passionis Christi, quæ in sacramentis Ecclesiæ opera-

tur, quærat justificari à peccatis, requirit etiam & ipsa misericordia ordinata, ut homo subveniat penitendo suæ miseræ, quam per peccatum incurrit, secundum illud Proverb. 14. *Miseros facit populos peccatum*, unde Eccl. 30. dicitur: *Miserere animæ tuæ, placens Deo.*

Ad tertium dicendum, quod ad potestatem excellentiæ, quam solus Christus habuit, ut supra dictum est, (q. 64. a. 3.) pertinet, quod Christus effectum sacramenti penitentiæ, qui est remissio peccatorum, contulit mulieri adulteræ sine exterioris penitentiæ sacramento, licet non sine interiori penitentiâ, quam ipse in ea per gratiam est operatus.

ARTICULUS VI. §15

Utrum Penitentia sit secunda tabula post naufragium.

4. d. 2. q. 1. a. 3. ad 5. & d. 14. q. 1. a. 2. q. 4. et d. 16. quæst. 4. art. 1. quæst. 1. ad 1.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod Penitentia non sit secunda tabula post naufragium. Quia super illud Isa. 3. *Peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt*, dicit Glos. (interl. Hieron.) *Secunda tabula post naufragium est peccata abscondere*: Penitentia autem non abscondit peccata, sed magis ea revelat: ergo penitentia non est secunda tabula.

2. Præterea. Fundamentum in ædificio non tenet secundum, sed primum locum: penitentia autem in spiritali ædificio est fundamentum, secundum illud Heb. 6. *Non rursus jacentes fundamentum penitentiæ ab operibus mortuis*: unde & præcedit ipsum baptismum, secundum illud Act. 2. *Penitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum*: ergo penitentia non debet dici secunda tabula.

3. Præterea. Omnia sacramenta sunt quædam tabulæ, id est, remedia contra peccatum: sed penitentia non tenet secundum locum inter sacramenta, sed magis quartum, ut ex supradictis patet, (q. 65. art. 1. et 2.) ergo penitentia non debet dici secunda tabula post naufragium.

Sed

Sed Contra est, quod Hier. dicit (*loc. cit.*) quod *secunda tabula post naufragium est Pœnitentia.*

Respondeo dicendum, quod id quod est per se, naturaliter prius est eo quod est per accidens: sicut & substantia prior est accidente. Sacramenta autem quædam per se ordinantur ad salutem hominis; sicut Baptismus, qui est spiritualis generatio, & Confirmatio, quæ est spirituale augmentum, & Eucharistia, quæ est spirituale nutrimentum. Pœnitentia autem ordinatur ad salutem hominis quasi per accidens, supposito quodam, scilicet ex suppositione peccati; nisi enim homo peccaret actualiter, Pœnitentia non indigeret: indigeret tamen Baptismo, & Confirmatione, & Eucharistia: sicut & in vita corporali non indigeret homo medicatione, nisi infirmaretur: indigeret autem homo per se ad vitam generatione, augmento, & nutrimento.

Et ideo pœnitentia tenet secundum locum respectu status integritatis, qui confertur, & conservatur per sacramenta prædicta; unde & *metaphorice dicitur secunda tabula post naufragium.* Nam sicut primum remedium mare transeuntibus est, ut conserventur in navi integra; secundum autem remedium est post navem fractam, ut quis tabulæ adhæreat: ita etiam primum remedium in mari hujus vitæ est, quod homo integritatem servet; secundum autem remedium est, si per peccatum integritatem perdiderit, quod per pœnitentiam redeat.

Ad primum ergo dicendum, quod abscondere peccata contingit *dupliciter.* Uno modo, dum ipsa peccata fiunt. Est autem peius peccare publice, quam occulte: tum quia peccator publicus videtur ex majori contemptu peccare: tum etiam quia peccat cum scandalo aliorum & ideo quoddam remedium est in peccatis, quod aliquis in occulto peccet. Et secundum hoc dicit Glossa, quod *secunda tabula post naufragium est peccata abscondere,* non quod per hoc tollatur peccatum, sicut per pœnitentiam, sed quia per hoc peccatum fit minus. *Alio modo* aliquis abscondit peccatum prius factum per negligentiam confessionis: & hoc contrariatur pœnitentiæ: & sic abscondere peccatum non est *secunda*

tabula, sed magis contrarium tabulæ; dicitur enim Proverb. 28. *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur.*

Ad secundum dicendum, quod pœnitentia non potest dici fundamentum spiritalis ædificii simpliciter, id est, in prima ædificatione; sed est fundamentum in secunda reædificatione, quæ fit per destructionem peccati, nam primo redeuntibus ad Deum occurrit pœnitentia. Apostolus tamen ibi loquitur de fundamento spiritalis doctrinæ. Pœnitentia autem, quæ Baptismum præcedit, non est pœnitentiæ sacramentum.

Ad tertium dicendum, quod tria præcedentia sacramenta pertinent ad navem integram, id est, ad statum integritatis, respectu cujus pœnitentia dicitur secunda tabula.

ARTICULUS VII.

516

Utrum hoc Sacramentum fuerit convenienter in nova lege institutum.

4. d. 22. q. 6. a. 3.

Ad Septimum sic proceditur. Videtur, quod hoc Sacramentum non fuerit convenienter institutum in nova lege. Ea enim quæ sunt de jure naturali, institutione non indigent: sed pœnitere de malis, quæ quis gessit, est de jure naturali: non enim potest aliquis bonum diligere, quin de contrario doleat: ergo pœnitentia non fuit convenienter instituta in nova lege.

2. Præterea. Illud quod fuit in veteri lege, instituendum non fuit in nova: sed etiam in veteri lege fuit pœnitentia: unde & Dominus conqueritur Hier. 28. dicens: *Nullus est, qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci?* ergo pœnitentia non debuit institui in nova lege.

3. Præterea. Pœnitentia consequenter se habet ad baptismum, cum sit secunda tabula, ut supra dictum est: (art. præc.) Sed pœnitentia videtur à Domino instituta ante baptismum: nam in principio prædicationis suæ dixisse Dominus legitur Matth. 4. *Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cælorum:* ergo hoc

hoc sacramentum non fuit convenienter institutum in nova lege.

4. Præterea. Sacramenta novæ legis institutionem habent à Christo, ex cujus virtute operantur, ut supra dictum est: (q. 62. a. 5. & q. 64. a. 1.) Sed Christus non videtur instituisse hoc sacramentum, cum ipse non sit usus eo, sicut aliis sacramentis, quæ ipse instituit: ergo hoc sacramentum non fuit convenienter institutum in nova lege.

Sed Contra est, quod dicit Dominus Luc. ult. *Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (a. 1. huj. q. ad 1. & 2.) in hoc sacramento actus pœnitentis se habet sicut materia: id autem, quod est ex parte sacerdotis, qui operatur ut minister Christi, se habet ut formale, & completivum sacramenti: materia vero etiam in aliis sacramentis præexistit à natura, ut aqua; vel ab arte, ut panis: sed quod talis materia ad sacramentum assumatur, institutione indiget hoc determinante: sed forma sacramenti, & virtus ipsius totaliter est ex institutione Christi, ex cujus passione procedit virtus sacramentorum.

Sic ergo hujus sacramenti materia præexistit à natura: ex naturali enim ratione homo movetur ad pœnitendum de malis, quæ fecit: sed quod hoc, vel illo modo homo pœnitentiam agat, est ex institutione divina. Unde & Dominus in principio prædicationis suæ indixit hominibus, ut non solum pœniterent, sed etiam pœnitentiam agerent, significans determinatos modos actuum, qui requiruntur ad hoc sacramentum: sed id quod pertinet ad officium ministrorum, determinavit Matth. 16. ubi dixit Petro: *Tibi dabo claves regni cælorum &c.* Efficaciam autem hujus sacramenti, & originem virtutis ejus manifestavit post resurrectionem Luc. ult. ubi dixit quod *oportet prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*, præmisso de passione, & resurrectione. Ex virtute enim nominis JESU Christi patientis, & resurrectionis hoc sacramentum efficaciam habet in remissionem peccatorum.

Et

Et sic patet, convenienter hoc sacramentum in nova lege institutum fuisse.

Ad primum ergo dicendum, quod de jure naturali est, quod aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quantum ad hoc quod doleat ea fecisse, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quod etiam aliqua signa doloris ostendat; sicut & Ninivitæ fecerunt, ut Jonæ 3. legitur. In quibus tamen aliquid fuit adjunctum fidei, quam conceperant ex prædicatione Jonæ, ut scilicet hoc agerunt sub spe veniæ consequendæ à Deo, secundum illud quod ibi legitur: *Quis scit, si convertatur, & ignoscat Deus, & revertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?* Sed sicut alia, quæ sunt de jure naturali, determinationem acceperunt ex institutione legis divinæ, ut in secunda parte dictum est: (1. 2. q. 91. art. 4. & q. 95. art. 2. & q. 99.) ita etiam & pœnitentia.

Ad secundum dicendum, quod ea quæ sunt juris naturalis, diversimode determinationem accipiunt in veteri, & in nova lege, secundum quod congruit imperfectioni veteris legis, & perfectioni novæ legis. Unde & pœnitentia in veteri lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, ut esset magis in corde, quam in exterioribus signis, secundum illud Joel 2. *Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra:* quantum autem ad remedium doloris querendum, ut aliquo modo ministris Dei peccata sua confiterentur, ad minus in generali. Unde Dominus Levit. 5. dicit: *Anima, si peccaverit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, juxta mensuram, estimationemque peccati, qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit, & dimittetur ei.* In hoc enim ipso quod oblationem faciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo suum peccatum sacerdoti confitebatur. Et secundum hoc dicitur Proverb. 28. *Quia abscondit scelerum sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequatur.* Nondum autem erat instituta potestas clavium, quæ à passione Christi derivatur; & per consequens nondum erat institutum, quod aliquis doleret de peccato cum proposito subjiciendi se per confessionem, & satisfactionem cla-

vibus Ecclesiæ sub spe consequendæ veniæ virtute passionis Christi.

Ad tertium dicendum, quod si quis recte consideret ea, quæ Dominus dixit de necessitate baptismi Job 3. tempore præcesserunt ea quæ dixit Matth. 4. de necessitate pœnitentiæ; nam id quod dixit Nicodemus de baptismo, fuit ante incarcerationem Joannis, de quo postea subditur, quod baptizabat: illud vero quod de pœnitentia dixit Matth. 4. fuit post incarcerationem Joannis.

Si tamen prius ad pœnitentiam induxisset, quam ad baptismum, hoc ideo esset, quia etiam ante baptismum requiritur quædam pœnitentia: sicut & Petrus dicit Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.*

Ad quartum dicendum, quod Christus non est vens baptismo, quem ipse instituit, sed est baptizatus baptismo Joannis, ut supra dictum est. (q. 19. art. 1. & 2.) Sed nec etiam active usus est suo ministerio: quia ipse non baptizabat communiter, sed discipuli eius, ut dicitur Joau. 4. quamvis credendum sit, quod discipulos suos baptizaverit, ut August. dicit ad Seleucianum. (epist. 108. ante med. tom. 2. & leg. 3. de anima & ejus orig. cap. 9. tom. 7.) Usus autem huius sacramenti ab eo instituti nullo modo sibi competeat, nec quantum ad hoc quod ipse pœniteret, in quo peccatum non fuit, neque quantum ad hoc quod hoc sacramentum aliis præberet: quia ad ostendendam misericordiam, & virtutem suam, effectum huius sacramenti sine sacramento præbebat, ut supra dictum est. (art. 5. huj. q. ad 3.) Sacramentum autem Eucharistiæ & ipse sumpsit, & aliis dedit; tum ad commendandum excellentiam huius sacramenti, tum quia hoc sacramentum est memoriale suæ passionis, in qua Christus est sacerdos, & hostia.

ARTICULUS VIII.

517

Utrum Pœnitentia debeat durare usque ad finem vitæ.

Inf. a. 9. ad 1. & 4. d. 17. q. 2. a. 4. q. 1. & 2.

Ad Octavum sic proceditur. Videtur, quod Pœnitentia non debeat durare usque ad finem vitæ. Pœnitentia enim ordinatur ad deletionem peccati: sed pœnitens statim consequitur remissionem peccatorum, secundum illud Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, vita vivet, & non morietur:* ergo non oportet ulterius pœnitentiam protendi.

2. Præterea. Pœnitentiam agere pertinet ad statum incipientium: sed homo de hoc statu debet procedere ad statum proficium, & ulterius ad statum perfectorum: ergo non debet homo pœnitentiam agere usque ad finem vitæ.

3. Præterea. Sicut in aliis sacramentis homo debet servare statuta Ecclesiæ, ita & in hoc sacramento: Sed secundum Canones determinata sunt tempora pœnitendi, ut scil. ille, qui hoc vel illud peccatum commiserit, tot annis pœniteat: ergo videtur, quod non sit pœnitentia extendenda usque ad finem vitæ.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. de pœnit. (seu de vera, & falsa pœnit. cap. 13. tom. 4.) *Quid restat nobis, nisi semper dolere in vita? ubi enim dolor soluitur, deficit pœnitentia; si vero pœnitentia finitur, quid relinquitur de venia?*

Respondeo dicendum, quod duplex est pœnitentia, scil. interior, & exterior. Interior quidem pœnitentia est, qua quis dolet de peccato commisso. Et talis pœnitentia debet durare usque ad finem vitæ: semper enim debet homini displicere, quod peccavit, si eam ei placeret peccasse, jam ex hoc ipso peccatum incurreret, & fructum veniæ perderet. Displicentia autem dolorem causat in eo, qui est susceptivus doloris, qualis est homo in hac vita: post hæc vitam autem Sancti non sunt susceptivi doloris; unde displicebunt eis peccata præ-

præterita sine omni tristitia, secundum illud Isai. 56. *Oblivioni traditæ sunt angustia priores.*

Pœnitentia vero exterior est, qua quis exteriora signa doloris ostendit, & verbo tenus peccata sua confitetur sacerdoti absolventi, & juxta ejus arbitrium satisfacit. Et talis pœnitentia non oportet quod duret usque ad finem vitæ, sed usque ad determinatum tempus, secundum mensuram peccati.

Ad primum ergo dicendum, quod vera pœnitentia non solum removet peccata præterita, sed etiam præservat hominem à peccatis futuris. Quamvis igitur homo in primo instanti veræ pœnitentiæ remissionem consequatur præteritorum peccatorum, oportet tamen in homine perseverare pœnitentiam, ne iterum incidat in peccatum.

Ad secundum dicendum, quod agere pœnitentiam interiorem simul, & exteriorem, pertinet ad statum incipientium, qui scilicet de novo redeunt à peccato: sed pœnitentia interior habet locum etiam in proficientibus, & perfectis, secundum illud Psalm. 83. *Ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum.* Unde & ipse Paulus dicebat 1. Corinth. 15. *Non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.*

Ad tertium dicendum, quod illa tempora præiunguntur pœnitentibus, quantum ad actionem exterioris pœnitentiæ.

ARTICULUS IX.

Utrum Pœnitentia possit esse continua.

4. d. 14. q. 1. art. 4. q. 1.

Ad Nonnum sic proceditur. Videtur, quod Pœnitentia non possit esse continua. Dicitur enim Hierem. 13. *Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis:* hoc esse non posset, si pœnitentia continuaretur, quæ consistit in ploratu, & lacrymis: ergo pœnitentia non potest continuari.

2. Præterea. De quolibet bono opere debet homo gaudere, secundum illud Psalm. 99. *Servite Domino*

tristitia : sed agere pœnitentiam est bonum opus : ergo de hoc ipso debet homo gaudere : sed non potest homo simul gaudere , & tritari , ut patet per Philosoph. in 9. Ethicor. (cap. 4. sub fin. tom. 5.) ergo non potest esse , quod pœnitens continue tristetur de peccatis præteritis ; quod pertinet ad rationem pœnitentiæ : ergo pœnitentia non potest esse continua.

3. Præterea. 2. Corinth. 2. Apostol. dicit : *Consolamini* , scil. pœnitentem , *ne forte abundantiori tristitia absorbeat* , qui ejusmodi est : sed consolatio depellit tristitiam , quæ pertinet ad rationem pœnitentiæ : ergo pœnitentia non debet esse continua.

Sed Contra est , quod Angust. dicit in lib. de pœnitentia , (seu de vera , & falsa pœnit. cap. 13. t. 4.) *Dolor in pœnitentia continue custodiatur*.

Respondeo dicendum , quod pœnitere dicitur *dupliciter* , secundum actum , & secundum habitum. Actum quidem impossibile est quod homo continue pœniteat : quia necesse est , quod actus pœnitentis , sive interior , sive exterior interpoletur ad minus somno , & aliis , quæ ad necessitatem corporis pertinent.

Alio modo dicitur pœnitere secundum habitum : et sic oportet quod homo continue pœniteat , & quantum ad hoc quod homo nunquam aliquid contrarium pœnitentiæ faciat , per quod habitualis dispositio pœnitentis tollatur , & quantum ad hoc quod debet homo in proposito gerere , quod semper sibi præterita peccata displiceant.

Ad primum ergo dicendum , quod ploratus , & lacrymæ ad actum exterioris pœnitentiæ pertinent , qui non solum non debet esse continuus , sed nec etiam oportet quod duret usque ad finem vitæ , ut dictum est. (art. præc.) Unde & signanter ibi subditur : *quod est merces operi tuo*. Est autem merces operis pœnitentis plena remissio peccati , & quantum ad culpam , & quantum ad pœnam : post cujus consecutionem non est necesse , quod homo ulterius exteriorem pœnitentiam agat : per hoc tamen non excluditur continuïtas pœnitentiæ , qualis dicta est. (in corp. & a. præc.)

Ad secundum dicendum , quod de dolore , & gaudio *dupliciter* loqui possumus. Uno modo , secundum

quod sunt passiones appetitus sensitivi : & sic nullo modo possunt esse simul ; eo quod sunt omnino contrariæ , *vel* ex parte objecti , (puta cum sunt de eodem) *vel* saltem ex parte motus cordis ; nam gaudium est cum dilatatione cordis , tristitia vero cum contractione : & hoc modo loquitur Philosophus in 9. Ethic. *Alio modo* possumus loqui de gaudio & tristitia , secundum quod consistunt in simplici actu voluntatis , cui aliquid placet , *vel* displicet : & secundum hoc non possunt habere contrarietatem nisi ex parte objecti ; puta cum sunt de eodem , & secundum idem . Et sic non possunt simul esse gaudium , & tristitia : quia non potest simul idem secundum idem placere , & displicere . Si vero gaudium , & tristitia sic accepta non sint de eodem secundum idem , sed *vel* de diversis , *vel* de eodem secundum diversa , sic non est contrarietas gaudii , & tristitiæ , unde nihil prohibet , hominem simul gaudere , & tristari : puta si videamus justum affligi , simul placet nobis ejus justitia , & displicet ejus afflictio . Et hoc modo simul potest alicui displicere , quod peccavit , & placere , quod hoc ei displicet cum spe veniæ ; ita quod ipsa tristitia sit materia gaudii . Unde & Augustinus dicit in lib. de pœnitentia , (*loc. sup. cit.*) *Semper doleat pœnitens , & de dolore gaudeat .*

Si tamen tristitia nullo modo compateretur sibi gaudium , per hoc non tolleretur habitualis continuïtas pœnitentiæ , sed actualis .

Ad tertium dicendum , quod secundum Philosophum in 2. Ethic. (c. 3. 6. 7. & 9. tom. 5.) ad virtutem pertinet tenere medium in passionibus . Tristitia autem , quæ in appetitu sensitivo pœnitentis consequitur ex displicentia voluntatis , passio quædam est : unde moderanda est secundum virtutem ; & ejus superfluitas est vitiosa , quia inducit in desperationem ; quod significat Apostolus ibidem dicens : *Ne majori tristitia absorbeat* , *qui ejusmodi est* : Et sic consolatio , de qua ibi Apostolus loquitur , est moderativa tristitiæ , non autem totaliter ablativa .

ARTICULUS X.

Utrum sacramentum Pœnitentiæ debeat iterari.

4. dist. 14. quæst. 1. art. 4. quæst. 3. & art. 5. quæst. 2.
& Heb. 6.

Ad Decimum sic proceditur. Videtur, quod sacramentum Pœnitentiæ non debeat iterari. Dicit enim Apostolus Hebr. 6. *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, & gustaverunt cœlestis donum, & participes sunt facti Spiritus sancti & prolapsi sunt, renovari rursus ad pœnitentiam: sed quicumque pœnituerunt, sunt illuminati, & acceperunt donum Spiritus sancti: ergo quicumque peccat post pœnitentiam non potest iterato pœnitere.*

2. Præterea. Ambros. dicit in lib. 2. de pœnitentiâ: (c. 10. à mod. tom.) *Reperiuntur, qui sæpius aliquam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo; nam si vere pœnitentiam agerent, iterandam postea non putarent: quia sicut unum est baptisma, ita & unica est pœnitentiâ: Sed baptismus non iteratur: ergo nec pœnitentiâ.*

3. Præterea. Miracula, quibus Dominus infirmitates corporales sanavit, significant sanationes spirituum infirmitatum, quibus sc. homines liberantur à peccatis: Sed non legitur, quod Dominus aliquem cæcum bis illuminaverit, vel quod aliquem leprosum bis mundaverit, aut aliquem mortuum bis suscitaverit: ergo videtur, quod nec alicui peccatori bis per pœnitentiam veniam largiatur.

4. Præterea. Greg. dicit in Hom. Quadragesimæ, (quæ est 34. in Evang. inter mod. & fl.) *Pœnitentiâ est anteacta peccata desistere, & flenda iterum non committere.* Et Isidor. dicit in lib. 2. de summo bono, (c. 16.) *Irrisor est, & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet: si ergo aliquis vere pœniteat, non iterum peccabit: ergo non potest esse, quod pœnitentiâ iteretur.*

5. Præterea. Sicut baptismus habet efficaciam ex

passione Christi, ita & pœnitentia: Sed baptismus non iteratur, propter unitatem passionis, & mortis Christi: ergo pari ratione nec pœnitentia iteratur.

6. Præterea. Ambros. dicit, (*sup. illud Psalm. 118. Deprecatus sum faciem &c.*) quod *facilitas veniæ incentivum præbet delinquendi*: si ergo Deus veniam frequenter præbeat per pœnitentiam, videtur, quod ipse hominibus præbeat incentivum delinquendi: & sic videtur delectari in peccatis; quod ejus bonitati non congruit: non ergo potest pœnitentia iterari.

Sed Contra est, quod homo inducitur ad misericordiam exemplo divinæ misericordiæ, secundum illud Lucæ 6. *Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est*: Sed Dominus hanc misericordiam discipulis suis imponit, ut sæpius remittant fratribus contra se peccantibus: unde, sicut dicitur Matth. 18. Petro quærenti: *Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies?* respondit Jesus: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies*: ergo etiam Deus sæpius per pœnitentiam veniam peccantibus præbet, præsertim cum doceat nos petere, (*Luc. 11.*) *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.*

Respondeo dicendum, quod circa pœnitentiam quidam erraverunt, dicentes non posse hominem per pœnitentiam secundo consequi veniam peccatorum. Quorum quidam, sc. Novatiani, hoc in tantum extendebant, ut dicerent post primam pœnitentiam, quæ agitur in baptismo, peccantem non posse per pœnitentiam iterato restitui. Alii vero fuerunt hæretici, ut Augustinus dicit in lib. de pœnitent. (*seu de vera & falsa pœnit. cap. 5. in princ. tom. 4.*) qui post baptismum dicebant quidem esse utilem pœnitentiam, non tamen pluries, sed semel tantum.

Videntur autem hujusmodi errores ex duobus processisse. Primo quidem ex eo quod errabant circa rationem veræ pœnitentiæ. Cum enim ad veram pœnitentiam charitas requiratur, sine qua non delentur peccata credebant quod charitas semel habita non possit amitti; & per consequens pœnitentia, si sit vera nunquam per peccatum tollatur, ut sic sit necesse est

iterari. Sed hoc improbatum est in secunda parte (2. 2. q. 24. a. 11.) ubi ostensum est, quod charitas semel habita propter libertatem arbitrii potest amitti; & per consequens post veram pœnitentiam potest aliquis peccare mortaliter. *Secundo* ex eo quod errabant circa æstimationem gravitatis peccati. Putabant enim adeo grave esse peccatum, quod aliquis committit post veniam impetratam, quod non sit possibile ipsum remitti. In quo quidem errabant & ex parte peccati, quod etiam post remissionem consecutam potest esse & gravius & levius, quam fuerit primum peccatum remissum, & multo magis contra infinitatem divinx misericordix, quæ superat omnem numerum, & magnitudinem peccatorum, secundum illud Psalm. 50. *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam; & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* Unde reprobatur verbum Cain dicentis Genes. 4. *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Et ideo misericordia Dei peccantibus per pœnitentiam veniam præbet absque ullo termino. Unde dicitur 2. Paralip. ult. (In orat. Manas.) *Immensa, & investigabilis misericordia promissionis tuæ super malitiam hominum.*

Unde manifestum est, quod pœnitentia pluries est reiterabilis.

Ad primum ergo dicendum, quod quia apud Judæos erant secundum legem quædam lavacra instituta, in quibus pluries se ab immunditiis purgabant, credebant aliqui Judæorum, quod etiam per lavacrum baptismi aliquis pluries purificari posset. Ad quod excludendum Apostolus scribit Hebræis, quod *impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, sc. per baptismum, rursus renovari ad pœnitentiam, scilicet per baptismum, qui est lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, ut dicitur ad Tit. 3.* Et rationem assignat ex hoc, quod per baptismum homo Christo commoritur. Unde subditur: *Rursus crucifigentes sibimeptis Filium Dei.* (Hebr. 6.)

Ad secundum dicendum, quod Ambros. loquitur de pœnitentia solemnî, quæ in Ecclesia non iteratur, ut infra dicitur. (suppl. q. 28. a. 2.)

Ad tertium dicendum, quod, sicut Aug. dicit in

lib. de pœnit. (loc. sup. cit.) multos cæcos, & in diverso tempore Dominus illuminavit, & multos debiles confirmavit, ostendens in diversis illis eadem sæpe peccata dimitti, ut quem prius sanavit leprosum, alio tempore illuminaverit cæcum: ideo enim tot salvavit febricitantes, tot languidos, tot claudos, cæcos, & aridos, ne desperet de se peccator: ideo non scribitur, aliquem nisi simul sanasse, ut quilibet timeat jungi peccato: medicum ut vocat, & non sanis, sed male habentibus opportunum: sed qualls hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare medicorum enim est centies infernum centies curare: qui cæteris minor esset, si aliis possitilia ignoraret.

Ad quartum dicendum, quod pœnitere est anteacta peccata desistere, & fienda non committere, scil. simul dum fiet vel actu, vel proposito. Ille enim est irrisor, & non pœnitens, qui simul dum pœnitet, agit quod pœnitet, vel proponit iterum se facturum, quod gerit, vel etiam actualiter peccat eodem, vel alio genere peccati. Quod autem aliquis postea peccat vel actu, vel proposito, non excludit quin prima pœnitentia vera fuerit; nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem; sicut enim vere occurrit, qui postea sedet; ita vere pœnituit, qui postea peccat.

Ad quintum dicendum, quod baptismus habet virtutem ex passione Christi, sicut quædam spiritualis generatio cum spirituali morte præcedentis vitæ. Statutum autem est hominibus semel mori, (Hebr. 9.) & semel nasci, & ideo semel tantum debet homo baptizari. Sed pœnitentia habet virtutem ex passione Christi, sicut spiritualis medicatio, quæ frequenter iterari potest.

Ad sextum dicendum, quod secundum August. in lib. de pœnitentia, (loc. sup. cit.) constat Deo multum displicere peccata, qui semper præsto est ea destruere, & solvatur quod creavit, nec corrumpatur quod amavit, sed per desperationem.

QUÆSTIO LXXXV.

*De Sacramento Pœnitentiæ, secundum quod est virtus,
in sex articulos diuisa.*

Deinde considerandum est de Pœnitentia, secundum quod est virtus.

Et circa hoc quærentur sex.

Primo. Utrum Pœnitentia sit virtus.

Secundo. Utrum sit virtus specialis.

Tertio. Sub qua specie virtutis contineatur.

Quarto. De subjecto ejus.

Quinto. de causa ipsius.

Sexto. De ordine ejus ad alias virtutes.

ARTICULUS I.

520

Utrum Pœnitentia sit virtus.

4. d. 24. q. 1. a. 1. q. 2. & a. 3. q. 1. cor. & ad 2.
& q. 2. & 4.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Pœnitentia non sit virtus. Pœnitentia enim est quoddam sacramentum aliis sacramentis annumeratum, ut ex supradictis patet; (q. præc. a. 1. & q. 65. a. 1.) Sed nulum aliud sacramentorum est virtus; ergo neque pœnitentia est virtus.

2. Præterea. Secundum Philosophum 4. Ethic. (cult. tom. 5.) *verecundia non est virtus*: tum quia est passio habens corporalem immutationem: tum etiam quia non est dispositio perfecti, cum sit de turpi actu, quod non habet locum in homine virtuoso. Sed similiter pœnitentia est quædam passio habens corporalem immutationem, sc. ploratum; sicut Greg. dicit, (hom. 34. in Evang. inter med. & fin.) *quod pœnitere est peccata præterita plangere*: est etiam de turpibus factis, scil. de peccatis, quæ non habent locum in homine virtuoso,

ergo pœnitentia non est virtus.

3. Præterea. Secundum Philosoph. 4. Ethic. (c. 3. circ. princ. tom. 5.) nullus est stultus eorum, qui sunt secundum virtutem. Sed stultum videtur dolere de commisso præterito, quod non potest non esse, quod tamen pertinet ad pœnitentiam; ergo pœnitentia non est virtus.

Sed Contra est, quod præcepta legis dantur de actibus virtutum, quia legislator intendit cives facere virtuosos, ut dicitur 2. Ethic. (c. 1. ante med. tom. 5.) Sed præceptum divinæ legis est de pœnitentia, secundum illud Matth. 4. Pœnitentiam agite &c. ergo pœnitentia est virtus.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex dictis patet, (in arg. 2. & q. præc. a. 10. ad 4.) pœnitere est de aliquo, prius à se facto dolere, dictum est autem supra, (q. præc. a. 9.) quod dolor, vel tristitia dupliciter dicitur. Uno modo, secundum quod est passio quædam appetitus sensitivi. Et quantum ad hoc pœnitentia non est virtus, sed passio.

Allo modo, secundum quod consistit in voluntate. Et hoc modo est cum quadam electione; quæ quidem si sit recta, necesse est quod sit actus virtutis; dicitur enim in 2. Ethic. (c. 6. tom. 5.) quod virtus est habitus electivus secundum rationem rectam. Pertinet autem ad rationem rectam, ut aliquis doleat, de quo dolendum est, & eo modo, & fine, quo dolendum est: quod quidem observatur in pœnitentia; de qua nunc loquimur; nam pœnitens assumit moderatum dolorem de peccatis præteritis cum intentione removendi ea. Unde manifestum est, quod pœnitentia, de qua nunc loquimur, vel est virtus, vel actus virtutis.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dictum est, (q. præc. a. 1. ad 1. & a. 2. & 3.) in sacramento Pœnitentiæ materialiter se habent actus humani: quod non contingit in Baptismo, vel Confirmatione; & ideo cum virtus sit principium alicujus actus, potius Pœnitentia est virtus, vel cum virtute, quam Baptismus, seu Confirmatio.

Ad secundum dicendum, quod pœnitentia, secundum quod est passio, non est virtus, ut dictum est, (in cor. a.)

sic

sic autem habet corporalem transmutationem adjunctam. Et tamen virtus, secundum quod habet ex parte voluntatis electionem rectam, quod tamen dici potest magis de pœnitentia, quam de verecundia: nam verecundia respicit turpe factum ut præsens, pro quo timet confundi; pœnitentia vero ut præteritum. Est autem contra perfectionem virtutis, quod aliquis in præsentia habeat turpe factum, de quo oporteat eum verecundari: non est autem contra perfectionem virtutis, quod aliquis prius commiserit turpia facta, de quibus oporteat eum pœnitere, cum ex vitioso fiat aliquis virtuosus.

Ad tertium dicendum, quod dolere de eo, quod prius factum est, cum intentione conandi ad hoc quod factum non fuerit, esset stultum. Hoc autem non intendit pœnitens: sed dolor ejus est displicentia, seu reprobatio facti præteriti cum intentione removendi sequelam ipsius, scil. offensam Dei, & reatum pœnæ. Et hoc non est stultum.

ARTICULUS II.

521

Utrum Pœnitentia sit specialis virtus.

4. d. 14 q. 1. a. 1. q. 2. 3. & 4.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod Pœnitentia non sit specialis virtus. Eiusdem enim rationis videtur esse gaudere bonis prius actis, & dolere de malis perpetratis. Sed gaudium de bono prius facto non est specialis virtus, sed est quidam affectus laudabilis ex charitate proveniens, ut patet per August. 14. de Civitate Dei: (*Implic. c. 7. 8. & 9. tom. 5.*) unde & Apostolus 1. ad Corinth. 13. dicit, quod *charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati*; ergo pari ratione nec pœnitentia, quæ est dolor de peccatis præteritis, est specialis virtus, sed est quidam affectus ex charitate proveniens.

2. Præterea. Quælibet virtus specialis habet materiam specialem; quia habitus distinguuntur per actus, & actus per objecta. Sed pœnitentia non habet materiam specialem: sunt enim ejus materia peccata præe-

rita circa quamcumque materiam ; ergo pœnitentia non est specialis virtus.

3. Præterea. Nihil expellitur , nisi à suo contrario : sed pœnitentia expellit omnia peccata ; ergo contrariatur omnibus peccatis ; non ergo est specialis virtus.

Sed Contra est , quod de ea datur speciale legis præceptum , ut supra habitum est , (*q. præc. art. 5. & 7.*)

Respondeo dicendum , quod , sicut in secunda parte habitum est , (*1. 2. q. 54. a. 1. ad 1. & a. 2.*) species habituum distinguuntur secundum species actuum ; & ideo ubi occurrit specialis actus laudabilis , ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. Manifestum est autem , quod in pœnitenti invenitur specialis ratio actus laudabilis , scil. operari ad destructionem peccati præteriti , in quantum est Dei offensa , quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Unde *necesse est ponere , quod pœnitentia est specialis virtus.*

Ad primum ergo dicendum , quod à charitate derivatur aliquis actus *dupliciter*. Uno modo sicut ab ea elicitus. Et talis actus virtuosus non requirit aliam virtutem præter charitatem : sicut diligere bonum , gaudere de eo , & tristari de opposito. *Alio modo* aliquis actus à charitate procedit , quasi à charitate imperatus. Et sic quia ipsa imperat omnibus virtutibus utpote ordinans eas ad finem suum , actus à charitate procedens potest etiam ad aliam specialem virtutem pertinere ; si ergo in actu pœnitentis consideretur sola displicentia peccati præteriti , hoc immediate ad charitatem pertinet , sicut & gaudere de bonis præteritis : sed intentio operandi ad deletionem peccati præteriti requirit specialem virtutem sub charitate.

Ad secundum dicendum , quod pœnitentia habet quidem realiter generalem materiam , in quantum respicit omnia peccata , sed tamen sub ratione speciali , in quantum scil. sunt emendabilia per actum hominis cooperantis Deo ad suam justificationem.

Ad tertium dicendum , quod quælibet virtus specialis formaliter expellit habitum vitii oppositi ; sicut albedo expellit nigredinem ab eodem subjecto. Sed quælibet

tentia expellit omne peccatum effective, in quantum operatur ad destructionem peccati, prout est remisibile ex divina gratia, homine cooperante. Unde non sequitur, quod sit virtus generalis.

ARTICULUS III.

522

Utrum virtus Pœnitentiæ sit species iustitiæ.

Inf. a. 6. cor. & 4. d. 14. q. 1. a. 1. q. 4. ad 4. & q. 5. & d. 15. q. 1. a. 1. q. 3. ad 4.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod virtus Pœnitentiæ non sit species iustitiæ. Iustitia enim non est virtus theologica, sed moralis, ut in secunda parte patet: (1. 2. q. 62. a. 3.) Pœnitentia autem videtur esse virtus theologica, quia habet Deum pro objecto: satisfaci enim Deo, cui etiam reconciliat peccatorem, ergo videtur, quod pœnitentia non sit species iustitiæ.

2. Præterea, Iustitia, cum sit virtus moralis, consistit in medio; sed pœnitentia non consistit in medio, sed in quodam excessu, secundum illud Hierem. 6. *Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum*: ergo pœnitentia non est species iustitiæ.

3. Præterea. Dux sunt species iustitiæ, ut dicitur in 5. Ethic. (c. 4. tom. 5.) scilicet *distributiva*, & *commutativa*. Sed sub neutra videtur pœnitentia contineri; ergo videtur, quod pœnitentia non sit species iustitiæ.

4. Præterea. Super illud Luc. 6. *Beati qui nunc flent*, dicit Glos. (*ordin. Bedæ*) *Ecce prudentia quæ ostenditur, quam hæc terrena sint misera, & quam beata cælestia*. Sed flere est actus pœnitentiæ, ergo pœnitentia magis est species prudentiæ, quam iustitiæ.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. de pœnitentia: (*seu de vera, & falsa pœnit. c. 8. à med. & c. 19. tom. 4.*) *Pœnitentia est quædam dolentis vindicta, semper punitens in se quod dolet commississe*. Sed vindictam facere pertinet ad iustitiam, unce Iulius in sua Rhetorica (l. 2. de Invent. aliquant. ante fin.) ponit vindictivam unam speciem iustitiæ; ergo videtur quod pœnitentia sit species iustitiæ.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*a. præc. ad 2.*) pœnitentia non habet quod sit virtus specialis ex hoc solo, quod dolet de malo perpetrato, (ad hoc enim sufficeret charitas) sed ex eo quod pœnitens dolet de peccato commisso, in quantum est offensa Dei, cum emendationis proposito. Emendatio autem offensæ contra aliquem commissæ non fit per solam compensationem offensæ: sed exigitur alterius quædam recompensatio, quæ habet locum in offensis in alterum commissis, sicut, & retributio: nisi quod recompensatio est ex parte ejus qui offeudit, utpote cum satisfacit: retributio autem est ex parte ejus, in quem est offensa commissa. Utrumque autem ad materiam justitiæ pertinet quia utrumque est commutatio quædam. Unde manifestum est, quod *pœnitentia secundum quod est virtus, est pars justitiæ.*

Sciendum tamen est, quod secundum Philosophum in 5. Ethic. (*cap. 6. tom. 5.*) dupliciter dicitur justum, scilicet *simpliciter & secundum quid.* Simpliciter quidem justum est inter æquales; eo quod justitia est æqualitas quædam, quod ipse vocat justum politicum, vel civile, eo quod omnes cives æquales sunt, quantum ad hoc quod immediate sunt sub Príncipe, sicut liberi existentes. Justum autem secundum quid dicitur, quod est inter illos, quorum unus est sub potestate alterius, sicut servus sub domino, filius sub patre, uxor sub viro. Et tale justum consideratur in pœnitentia. Unde pœnitens recurrit ad Deum cum emendationis proposito, sicut servus ad dominum, secundum illud Psal. 122. *Sicut oculi servorum in manus dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec mihi creetur nostrum:* & sicut filius ad patrem, secundum illud Luc. 15. *Pater peccavi in exilium, & coram te:* & sicut uxor ad virum, secundum illud Hierem. 3. *Fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut in 5. Ethic. (*c. 1. vers. fin. tom. 5.*) dicitur, justitia est virtus ad alterum: ille autem, ad quem est justitia, non dicitur esse materia justitiæ, sed magis res, quæ distribuuntur, vel commutantur. Unde & materia pœnitentia

tiæ non est Deus, sed actus humani, quibus Deus offenditur, vel placatur: sed Deus se habet, sicut ille, ad quem est justitia. Ex quo patet, quod pœnitentia non est virtus theologica: quia non habet Deum pro objecto, vel materia.

Ad secundum dicendum, quod medium justitiæ est æqualitas, quæ constituitur inter illos, inter quos est justitia, ut dicitur in 5. Ethic. (c. 1. & 5. tom. 5.) In quibusdam autem non potest perfecta æqualitas constitui propter alterius excellentiam; sicut inter patrem, & filium, aut inter Deum, & hominem, ut Philos. dicit in 8. Ethic. (cap. ult. tom. 5.) unde in talibus ille qui est deficiens, debet facere quicquid potest: nec tamen hoc erit sufficiens simpliciter, sed solum secundum acceptionem Superioris: & hoc significatur per excessum, qui attribuitur pœnitentiæ.

Ad tertium dicendum, quod sicut est commutatio quædam in beneficiis, cum scilicet aliquis pro beneficio recepto gratiam repeudit: ita etiam est commutatio in offensis, cum aliquis pro offensa in alterum commissa vel invitus punitur, (quod pertinet ad vindicativam justitiam) vel voluntarie recompensat emendam; quod pertinet ad pœnitentiam, quæ respicit personam peccatoris, sicut justitia vindicativa personam judicis. Unde manifestum est, quod utraque sub justitia commutativa continetur.

Ad quartum dicendum, quod pœnitentia licet sit directe species justitiæ, comprehendit tamen quodammodo ea, quæ pertinent ad omnes virtutes; in quantum enim est justitia quædam hominis ad Deum, oportet quod participet ea, quæ sunt virtutum theologiarum, quæ habent Deum pro objecto. Unde pœnitentia est cum fide passionis Christi, per quam justificamur à peccatis, & cum spe veniæ, & cum odio vitiorum, quod pertinet ad charitatem: in quantum vero est virtus moralis, participat aliquid prudentiæ, quæ est directiva omnium moralium virtutum: sed ex ipsa ratione justitiæ non solum habet id, quod justitiæ est sed etiam ea quæ sunt temperantiæ, & fortitudinis, in quantum scilicet ea, quæ delectationem causant ad temperantiæ pertinentem, vel terrorem incutiunt, quem
for-

fortitudo moderatur, in communionem justitiæ veniunt. Et secundum hoc ad justitiam pertinet, & abstinere à delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam, & sustinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

ARTICULUS IV.

523

Utrum voluntas sit proprie subjectum Pœnitentiæ.

4. d. 14. q. 2. a. 3. per to. & q. 4. cor.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod subjectum pœnitentiæ non sit proprie voluntas. Pœnitentiæ enim est tristitiæ species: sed tristitia est in concupiscibili, sicut & gaudium: ergo pœnitentiæ est in concupiscibili.

2. Præterea. Pœnitentiæ est vindicta quædam, sicut Aug. dicit in lib. de pœnitentiæ: (*loc. cit. art. præc.*) Sed vindicta videtur ad irascibilem pertinere; quia ira est appetitus vindictæ: ergo videtur, quod pœnitentiæ sit in irascibili.

3. Præterea. Præteritum est proprium objectum memoriæ, secundum Philos. in lib. de Memoria: (*c. 1. à princ. tom. 2.*) Sed pœnitentiæ est de præterito, sicut dictum est: (*art. 1. huj. q. ad 2. & ad 3.*) ergo pœnitentiæ est in memoria, sicut in subjecto.

4. Præterea. Nihil agit, ubi non est: sed pœnitentiæ excludit peccatum ab omnibus viribus animæ: ergo pœnitentiæ est in qualibet vi animæ, & non in voluntate tantum.

Sed Contra. Pœnitentiæ est sacrificium quoddam, secundum illud Psal. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*: sed offerre sacrificium est actus voluntatis, secundum illud Psal. 53. *Voluntate sacrificabo tibi*: ergo pœnitentiæ est in voluntate.

Respondeo dicendum, quod de pœnitentiæ dupliciter loqui possumus. *Uno modo*, secundum quod est passio quædam, & sic, cum sit species tristitiæ, est in concupiscibili, sicut in subjecto.

Alio modo, secundum quod est virtus: & sic, sicut dictum est, (*a. præc.*) est species justitiæ. Justitiæ

tia autem, ut in secunda parte habitum est, (1. 2. q. 56. a. 6.) habet pro subjecto appetitum rationis, qui est voluntas. Unde manifestum est, quod *pœnitentia, secundum quod est virtus, est in voluntate, sicut in subjecto*; & proprius ejus actus est propositum emendandi illud, quod contra Deum commissum est.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de pœnitentia, secundum quod est passio.

Ad secundum dicendum, quod vindictam appetere ex passione de alio, pertinet ad irascibilem: sed appetere, vel facere vindictam ex ratione de se, vel de alio pertinet ad voluntatem.

Ad tertium dicendum, quod memoria est vis apprehensiva præteriti: pœnitentia autem non pertinet ad vim apprehensivam, sed ad appetitivam, quæ præsupponit actum apprehensivæ. Unde pœnitentia non est in memoria, sed præsupponit eam.

Ad quartum dicendum, quod voluntas, sicut in prima parte habitum est, (q. 82. a. 4. & 12. q. 9. a. 1.) movet omnes alias potentias animæ. Et ideo non est inconveniens, si pœnitentia in voluntate existens aliquid in singulis potentiis animæ operetur.

ARTICULUS V.

Utrum principium Pœnitentiæ sit ex timore.

4. d. 14. q. 1. a. 2. q. 1. per to, & q. 2. cor.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod principium Pœnitentiæ non sit ex timore. Pœnitentia enim incipit in displicentia peccatorum: sed hoc pertinet ad charitatem, ut supra dictum est. (art. 3. huj. quæst.) ergo pœnitentia magis oritur ex amore, quam ex timore.

2. Præterea. Ad pœnitentiam homines provocantur per expectationem regni cœlestis, secundum illud Matthæi 3. & 4. *Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum*: sed regnum cœlorum est objectum spei: ergo pœnitentia magis procedit ex spe, quam ex timore.

Pœ-

3. Præterea. Timor est quidam actus interior hominis: Pœnitentia autem non videtur in nobis esse ex opere hominis, sed ex opere Dei, secundum illud Hierem. 31. *Postquam convertisti me, egi pœnitentiam: ergo pœnitentia non procedit ex timore.*

Sed Contra est, quod Isa. 26. dicitur; *sicut quæ concepit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus, scilicet per pœnitentiam, & postea subditur secundum aliam litteram (LXX. Interpr.) A timore tuo, Domine, concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum salutis, id est, pœnitentia salutaria; ut per præmissa patet ergo pœnitentia procedit ex timore.*

Respondeo dicendum, quod de pœnitentia loqui possumus dupliciter. Uno modo quantum ad habitum: & sic immediate à Deo infunditur sine nobis principaliter operantibus; non tamen sine nobis dispositive cooperantibus per aliquos actus.

Alio modo possumus loqui de pœnitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur. Quorum actuum primum principium est Dei operatio convertentis cor, secundum illud Thren. ult. *Converte nos Domine ad te, & convertemur.* Secundus actus est motus fidei: Tertius est motus timoris servilis, quo quis timore suppliciorum à peccatis retrahitur. Quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ assumit propositum emendandi. Quintus actus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet secundum seipsum, & non jam propter supplicia. Sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reverentiam Dei alicuius emendam Deo voluntarius offert.

Sic igitur patet, quod actus pœnitentiæ à timore servili procedit, sicut à primo motu affectus ad hoc ordinato: à timore autem filiali, sicut ab immediato, & proximo principio.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum prius incipit homini displicere, maxime peccatori, propter supplicia, quæ respicit timor servilis, quam propter Dei offensam, vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad charitatem.

Ad secundum dicendum, quod in regno cœlorum appropinquante intelligitur adventus Regis, non solum præmiantis, sed etiam pœnientis. Unde & Matth. 3. Joannes Baptista dicebat: *Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?*

Ad tertium dicendum, quod ipse etiam motus timoris procedit, ex actu Dei convertentis cor. Unde dicitur Deuteron. 5. *Quis det eos talem habere mentem, ut timeant me?* Et ideo per hoc quod pœnitentia à timore procedit, non excluditur quin procedat ex actu Dei convertentis cor.

ARTICULUS VI.

525

Utrum Pœnitentia sit prima virtutum.

4. d. 14. q. 1. q. 6. & a. 2. q. 2.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod Pœnitentia sit prima virtutum. Quia super illud Matth. 3. *Pœnitentiam agite*, dicit Gloss. (ordin.) *Prima virtus est, per pœnitentiam perimere veterem hominem, & vilia odisse.*

2. Præterea. Recedere à termino prius esse videtur, quam attendere ad terminum: sed omnes aliæ virtutes pertinere videntur ad accessum ad terminum: quia per omnes ordinatur homo ad bonum agendum: pœnitentia autem videtur ordinari ad recessum à malo? ergo pœnitentia videtur esse prior omnibus aliis virtutibus.

3. Præterea. Ante pœnitentiam est peccatum in anima: sed simul cum peccato nulla virtus animæ inest: ergo nulla virtus est ante pœnitentiam; sed ipsa videtur esse prima, quæ aliis aditum aperit, excludendo peccatum.

Sed Contra est, quod pœnitentia procedit ex fide, spe, & charitate, sicut iam dictum est; (art. præc. & a. 2. huj. q.) non ergo est pœnitentia prima virtutum.

Respondeo dicendum, quod in virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad habitus; quia cum vir-

virtutes sint connexæ, ut in secunda parte habitum est, (I. 2. q. 65. a. 1.) omnes simul incipiunt esse in anima: sed dicitur una earum esse prior altera ordine naturæ, qui consideratur ex ordine actuum, secundum scilicet quod actus unius virtutis præsupponit actum alterius virtutis.

Secundum hoc igitur dicendum est, quod actus quidam laudabiles etiam tempore præcedere possunt actum, & habitum penitentiae; sicut actus fidei, & spei informium, & actus timoris servilis: actus autem, & habitus charitatis simul sunt tempore cum actu, & habitu penitentiae, & cum habitibus aliarum virtutum. Nam, sicut in secunda parte habitum est, (I. 2. quæst. 113. art. 3. & 4.) in justificatione impius simul est motus liberi arbitrii in Deum, qui est actus fidei per charitatem formatus, & motus liberi arbitrii in peccatum, qui est actus penitentiae. Horum tamen duorum actuum primus naturaliter præcedit secundum, nam actus virtutis penitentiae est contra peccatum ex amore Dei; unde primus actus est ratio, & causa secundi.

Sic igitur penitentia non est simpliciter prima virtus nec ordine temporis, nec ordine naturæ: quia res secundum ordinem naturæ simpliciter præcedunt ipsam virtutes theologice: sed quantum ad aliquid est prima inter cæteras virtutes ordine temporis, quantum ad ipsum actum; qui primus occurrit in justificatione impius: ordine naturæ videntur esse aliæ virtutes priores, sicut quod est per se, est prius eo quod est per accidens: nam aliæ virtutes per se videntur esse necessarie ad bonum hominis: penitentia autem, supposito quod est, scilicet peccato præexistenti; sicut etiam dicitur est, (quæst. 65. art. 2. in corp. & ad 4.) circa ordinem sacramenti penitentiae ad alia sacramenta prædicta.

Ad primum ergo dicendum, quod Glossa illa loquitur quantum ad hoc, quod actus penitentiae primus est tempore inter actus aliarum virtutum naturalium.

Ad secundum dicendum, quod in motibus sensitivis recedere à termino est prius tempore, quam

venire ad terminum, & prius natura, quantum est ex parte subjecti, sive secundum ordinem causæ materialis; sed secundum ordinem causæ agentis, & finalis prius est pervenire ad terminum: hoc enim est: quod primo agens intendit: & hic ordo præcipue attenditur in actibus animæ, ut dicitur in 2. Physic.

Ad tertium dicendum, quod pœnitentiâ aperit aditum virtutibus, expellendo peccatum per virtutem fidei, spei, & charitatis, quæ sunt naturaliter priores: ita tamen aperit eis aditum, quod ipsæ simul intrant cum ipsa, nam in justificatione impii simul cum motu liberi arbitrii in Deum, & in peccatum, est remissio culpæ, & infusio gratiæ, cum qua simul infunduntur omnes virtutes, ut in secunda parte habitum est. (1. 2. q. 69. a. 3.)

QUÆSTIO LXXXVI.

De effectu Pœnitentiæ quoad mortalium peccatorum remissionem, in sex articulos divisa.

Deinde considerandum est de effectu pœnitentiæ. Et *Primo* quantum ad remissionem peccatorum mortalium. *Secundo* quantum ad remissionem peccatorum venialium. *Tertio* quantum ad reditum peccatorum dimissorum. *Quarto* quantum ad restitutionem virtutum.

Circa primum quærentur sex.

Primo. Utrum omnia peccata mortalia per Pœnitentiâ auferantur.

Secundo. Utrum possint sine Pœnitentiâ tolli.

Tertio. Utrum unum possit remitti sine alio.

Quarto. Utrum Pœnitentiâ auferat culpam, remanente reatu.

Quinto. Utrum remaneant reliquiæ peccatorum.

Sexto. Utrum auferre peccatum sit effectus Pœnitentiæ, in quantum est virtus, an in quantum est sacramentum.

ARTICULUS I.

Utrum per pœnitentiam omnia peccata removeantur.

Inf. quæst. 87. art. 1. & 4. d. 14. q. 2. a. 1. q. 1. & d. 16. quæst. 1. art. 2. quæst. 3. cont. cap. 156. & op. 2. cap. 146.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod per Pœnitentiam non omnia peccata removeantur. Dicit enim Apostol. Hebr. 12. quod *Esau non invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam*: Glos. (interl.) id est, non invenit locum veniæ, & benedictio- nis per pœnitentiam, & 2. Machab. 9. dicitur de Antiocho: *Orabat scelestus Deum, à quo non erat misericordiam consecuturus*: non ergo videtur, quod per pœnitentiam omnia peccata tollantur.

2. Præterea. August. dicit in lib. 1. de sermone Domini in monte, (cap. 22. à princ. tom. 4.) quod *tanta labe est illius peccati, scilicet cum post agnitionem Dei per gratiam Christi oppugnat aliquis fraternitatem, & adversus ipsam gratiam invidiæ facibus agitur; ut deprecandæ humilitatem subire non possit, etiam peccatum suum mala conscientia agnoscere, & annuntium cogatur; non ergo omne peccatum potest per pœnitentiam tolli.*

3. Præterea. Dominus dicit Matth. 12. *Qui dixerit contra Spiritum sanctum verbum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro; non ergo omne peccatum remitti potest per pœnitentiam.*

Sed Contra est, quod dicitur Ezech. 18. *Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor amplius.*

Respondeo dicendum, quod hoc quod aliquod peccatum per pœnitentiam tolli non possit, potest contingere dupliciter. Uno modo, quia aliquis de peccato pœnitere non posset. Alio modo, quia pœnitentia non posset delere peccatum. Primo quidem modo non possunt per pœnitentiam deleri peccata demonum, & etiam hominum damnatorum; quia affectus eorum sunt confirmati

ti in malo, ita quod non potest eis displicere peccatum, in quantum est culpa, sed solum displicet eis pœna, quam patiuntur, ratione cujus aliquam pœnitentiam, sed infructuosam habent, secundum illud Sap. 5. *Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes.* Unde talis pœnitentia non est cum spe veniæ, sed cum desperatione. Tale autem non potest esse aliquod peccatum hominis viatoris, cujus liberum arbitrium flexibile est ad bonum, & ad malum. Unde dicere quod aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit erroneum est: Primo quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrii: Secundo quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ, per quam moveri potest cor cuiuscumque peccatoris ad pœnitendum, secundum illud Prov. 21. *Cor regis in manu Dei, & quicumque voluerit, vertet illud.*

Quod autem secundo modo non possit per veram pœnitentiam aliquod peccatum remitti, est etiam erroneum. Primo quidem, quia repugnat divini misericordiæ, de qua dicitur Joel. 2. quod *benignus, & misericors est, & pallens, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia:* vinceretur enim quodammodo Deus ab homine, si homo peccatum vellet deleri, quod Deus delere non vellet. Secundo, quia hoc derogaret virtuti passionis Christi, per quam pœnitentia operatur, sicut & cætera sacramenta, cum scriptum sit primæ Joan. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non solum nostris, sed etiam totius mundi.*

Unde simpliciter dicendum est, quod omne peccatum in hac vita per pœnitentiam veram deleri potest.

Ad primum ergo dicendum, quod Esau non vere pœnituit: quod patet ex hoc quod dixit: (*Gen. 27.*) *Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum:* similiter etiam nec Antiochus vere pœnituit: dolebat enim de culpa præterita, non propter offensam Dei, sed propter infirmitatem corporalem, quam patiebatur.

Ad secundum dicendum, quod illud verbum Aug. sic intelligendum est: *Tanta est labes illius peccati, ut deprecandi humilitatem subire non possit, scil. de facili, secundum quod dicitur ille non posse sanari, qui non*

potest de facili sanari: potest tamen hoc fieri per divinæ gratiæ virtutem, quæ etiam interdum *in profundum maris convertit*, ut dicitur in Psal. 67.

Ad tertium, dicendum, quod illud verbum, vel blasphemia contra Spiritum sanctum est finalis impenitentia, ut August. dicit in lib. de verbis Domini, (ser. 11. cap. 12. & 13. tom. 10.) quæ penitus irremissibilis est; quia post finem hujus vitæ non est remissio peccatorum: vel si intelligatur per blasphemiam Spiritus sancti peccatum, quod fit ex certa malitia, vel etiam ipsa blasphemia Spiritus sancti, dicitur non remitti, scilicet de facili: vel quia tale peccatum non habet in se causam excusationis: vel quia pro tali peccato punitur aliquis & in hoc seculo, & in futuro, ut secunda parte expositum est (2. 2. q. 14.)

ARTICULUS II.

57

Utrum sine Pœnitentia peccatum remitti possit.

Inf. art. 3. cor. & q. 87. art. 1. cor. & 4. d. 14. q. 2. art. 5. & d. 16. q. 1. art. 2. q. 1.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod sine Pœnitentia peccatum remitti possit. Non enim est minor virtus Dei circa adultos, quam circa pueros: sed pueris peccata dimittit sine Pœnitentia: ergo etiam adultis.

2. Præterea. Deus virtutem suam sacramentis non alligavit: sed pœnitentia est quoddam sacramentum: ergo virtute divina possunt peccata sine pœnitentia dimitti.

3. Præterea. Major est misericordia Dei, quam misericordia hominis: sed homo interdum remittit offensam suam homini etiam non pœnitenti; unde & ipse Dominus mandat Matth. 4. *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui odérunt vos*: ergo multo magis Deus dimittit offensam suam hominibus non pœnitentibus.

Sed Contra est, quod Dominus dicit Hierem. 18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo quod fecit, agam*

Et ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem
 si. Et sic è contrario videtur, quod si homo pœni-
 tentiam non agat, Deus eï non remittat offensam.

Respondeo dicendum, quod *impossibile est, pec-*
catum actuale mortale sine pœnitentia remitti, loquan-
do de pœnitentia quæ est virtus. Cum enim peccatum
 sit Dei offensam, eo modo Deus peccatum remittit, quo
 remittit offensam in se commissam. Offensa autem di-
 recte opponitur gratiæ: ex hoc enim dicitur aliquis
 alteri esse offensus, quod repellit eum à gratia sua. Si-
 cut autem habitum est in secunda parte, (1. 2. q. 110.
 art. 1.) hoc interest inter gratiam Dei & gratiam
 hominis, quod gratia hominis non causat, sed præ-
 supponit bonitatem veram, vel apparentem in homi-
 ne grato: sed gratia Dei causat bonitatem in homine
 grato: eo quod bona voluntas Dei, quæ in nomine,
 gratia, intelligitur, est causa omnis boni creati. Un-
 de potest contingere, quod homo remittat offensam,
 qua offensus est alicui, absque aliqua immutatione
 voluntatis ejus: non autem contingere potest, quod
 Deus remittat offensam alicui absque immutatione vo-
 luntatis ejus. Offensa autem peccati mortalis procedit
 ex hoc, quod voluntas hominis est aversa à Deo per
 conversionem ad aliquod bonum commutabile. Unde
 requiritur ad remissionem divinæ offensæ, quod volun-
 tas hominis sic immutetur, ut convertatur ad Deum
 cum detestatione conversionis prædictæ, & proposito
 emendæ; quod pertinet ad rationem pœnitentiæ, secun-
 dum quod est virtus. Et ideo impossibile est, quod
 peccatum alicui remittatur sine pœnitentia, secundum
 quod est virtus.

Sacramentum autem pœnitentiæ, sicut supra dictum
 est, (q. 84. art. 3.) perficitur per officium sacerdotis
 licentis, & solventis, *sine quo potest Deus peccatum*
remittere, sicut remisit Christus mulieri adulteræ, ut
 legitur Joan. 8. & peccatori, ut legitur Luc. 7. qui-
 bus tamen non remisit peccata sine virtute pœnitentiæ;
 nam sicut Greg. dicit in Hom. (33. in Evang. parum
 à princ.) *per gratiam traxit intus, scilicet ad pœni-*
tentiam, quam per misericordiam suscepit foris.

Ad primum ergo dicendum, quod in pueris non
 est

est nisi peccatum originale, quod non consistit in actuali deordinatione voluntatis, sed in quadam habituali deordinatione naturæ, ut in secunda parte habitum est; (I. 2. q. 82. art. 1.) & ideo remittitur eis peccatum cum habituali immutatione per infusionem gratiæ, & virtutum, non autem cum actuali: sed adulto, in quo sunt actualia peccata, quæ consistunt in deordinatione actuali voluntatis, non remittuntur peccata; etiam in baptismo, sine actualis immutatione voluntatis; quod fit per pœnitentiam.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit de pœnitentia, secundum quod est sacramentum.

Ad tertium dicendum, quod misericordia Dei est majoris virtutis, quam misericordia hominis in hoc, quod immutat voluntatem hominis ad pœnitendum, quod misericordia hominis facere non potest.

ARTICULUS III.

528

Utrum possit per Pœnitentiam unum peccatum sine alio remitti.

I. 2. q. 73. a. 1. & 3. d. 36. art. 5. & 4. d. 15. q. 1. art. 5. q. 1. cor. & d. 16. q. 2. art. 1. q. 2. cor. & d. 18. q. 1. art. 5. q. 3. ad 1.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod possit per Pœnitentiam unum peccatum sine alio remitti. Dicit enim Amos 4. *Plui super unam civitatem, & super alteram civitatem non plui: pars una complurat est, & pars, super quam non plui, aruit.* Quod exponens Gregor. super Ezech. (hom. 10. cir. med.) dicit: *Con ille, qui proximum odit, ab aliis vitis se corrigit, una eademque civitas ex parte compluitur, & ex parte aruit, manet quia sunt qui cum quædam vitia reserant, in aliis graviter perdurant: ergo potest unum peccatum per pœnitentiam dimitti sine alio.*

2. Præterea. Ambros. super Psalm. *Beati innocenti in via, (post explicat versic. Exitus aquarum, &c.) dicit, quod prima consolatio est, quia non obliviscitur misereri Deus; secunda per punitionem, ubi etsi fides est*

dit, *pœna satisfacit*, & *releuat*, potest ergo aliquis relevari ab aliquo peccato, manente peccato iustitiam.

3. Præterea Eorum, quæ non necesse est esse simul, unum potest auferri sine alio: sed peccata, ut in secunda parte habitum est, (1. 2. q. 73. art. 1.) non sunt connexa: & ita unum eorum potest esse sine alio: ergo etiam unum eorum potest remitti sine alio per penitentiam.

4. Præterea. Peccata sunt debita, quæ nobis relaxari petimus, cum dicimus in oratione Dominica: *Dimitte nobis debita nostra*, &c. Sed homo quandoque dimittit unum debitum sine alio: ergo etiam Deus per penitentiam dimittit unum peccatum sine alio.

5. Præterea. Per dilectionem Dei relaxantur hominibus peccata, secundum illud Hierem. 31. *In caritate perenniter dilexi te: Ideo atraxi te miserans*: sed nihil prohibet, quin Deus diligat hominem quantum ad unum, & sit ei offensum quantum ad aliud, sicut peccatorem diligit quantum ad naturam, odit autem quantum ad culpam: ergo videtur possibile, quo Deus per penitentiam remittat unum peccatum sine alio.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. de Penitentia: (*seu de vera, & falsa penit. cap. 9. circ. med. tom. 4.*) „Sicut plures, quos pœnitet peccasse, sed non omnino, reservantes sibi quædam, in quibus delectantur, non animadvertentes, Dominum simul mutum, & surdum à dæmonio liberasse, per hoc docens, nos nunquam nisi de omnibus sanari.“

Respondeo dicendum, quod impossibile est, per penitentiam unum peccatum sine alio remitti.

Primo quidem, quia peccatum remittitur, in quantum tollitur Dei offensa per gratiam. Unde in secunda parte habitum est, (1. 2. q. 109. art. 7. & q. 113. art. 2.) quod nullum peccatum potest remitti sine gratia. Omne autem peccatum mortale contrariatur gratiæ, & excludit eam. Unde impossibile est, quod unum peccatum sine alio remittatur. Secundo, quia, sicut ostensum est, (art. præc.) peccatum mortale non potest sine vera Penitentia remitti, ad quam pertinet

deserere peccatum, inquantum est contra Deum, quod quidem est commune omnibus peccatis mortalibus. Ubi autem est eadem ratio, & idem effectus. Unde non potest esse vere poenitens, qui de uuo peccato poenitet, non de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum, quia est contra Deum super omnia dilectum, (quod requiritur ad rationem veræ poenitentiae) miseretur, quod de omnibus peccatis poeniteret. Unde sequitur, quod impossibile sit, unum peccatum per poenitentiam remitti sine alio. Tertio, quia hoc esset contra perfectionem misericordiae Dei, cujus perfecta sunt opera, ut dicitur Deuteron. 32. unde cujus miseretur, totaliter miseretur. Et hoc est, quod Aug. dicit in lib. de poenitentia: (*loc. cit.*) *quædam impietas infidelitatis est ab illo, qui justus, & justitia est, dimidiam operare veniam.*

Ad primum ergo dicendum, quod illud verbum Gregorii non est intelligendum quantum ad remissionem culpæ, sed quantum ad cessationem ab actu: quia interdum ille, qui plura peccata consuevit committere, deserit unum, non tamen aliud; quod quidem fit auxilio divino: quod tamen non pertingit usque ad remissionem culpæ.

Ad secundum dicendum, quod in verbo illo Ambrosii fides non potest accipi, qua creditur in Christum: quia ut Aug. dicit super illud Joan. 15. *Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent*, scil. infidelitatis, (*Tract. 89. in Joan. per. rum à princ. tom. 9.*) hoc est peccatum, quod tenentur cuncta peccata. Sed accipitur fides pro conscientia; quia interdum per poenas, quas quis patienter sustinet, consequitur remissionem peccati, cujus conscientiam non habet.

Ad tertium dicendum, quod peccata, quamvis non sint connexa, quantum ad conversionem ab actu commutabile, sunt tamen connexa quantum ad aversionem à bono incommutabili, in qua conveniunt omnia peccata mortalia: & ex hac parte habent rationem offensæ, quam oportet per poenitentiam tolli.

Ad quartum dicendum: quod debitum exteriori rei, puta pecuniæ, non contrariatur amicitia, et quæ

qua debitum remittitur, & ideo potest unum dimitti sine alio. Sed debitum culpæ contrariatur amicitie, & ideo una culpa, vel offensa non remittitur sine altera, ridiculum enim videtur, quod etiam ab homine aliquis veniam peteret de una offensa, & non de alia.

Ad quintum dicendum; quod dilectio, qua Deus diligit hominis naturam, non ordinatur ad bonum gloriæ, à quo impeditur homo per quolibet peccatum mortale: sed dilectio gratiæ, per quam fit remissio peccati mortalis, ordinat hominem ad vitam æternam, secundum illud Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna.* Unde non est similis ratio.

ARTICULUS IV.

Utram remissa culpa per Pœnitentiam, remaneat reatus pœnæ.

Sap. 9. 67. a. 3. ad 3. & 9. 67. a. 10. ad 3. & 4. d. 14. q. 2. a. 1. & Rom. 11. l. 4. & Heb. 6.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod, remissa culpa per Pœnitentiam, non remaneat reatus pœnæ. Remota enim causa, removetur effectus: sed culpa est causa reatus pœnæ; ideo enim est aliquis dignus pœna, quia culpam commissit: ergo, remissa culpa, non potest remanere reatus pœnæ.

2. Præterea. Sicut Apostolus dicit Rom. 5. donum Christi est efficacius, quam peccatum: sed peccando homo simul incurrit culpam, & pœnæ rectum: ergo multo magis per donum gratiæ simul remittitur culpa, & tollitur pœnæ reatus.

3. Præterea. Remissio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem passionis, secundum illud Rom. 3. *Quem proposuit Deus propitiatorem, per fidem in sanguine ipsius, propter remissionem præcedentium delictorum:* Sed passio Christi est sufficienter satisfactoria pro omnibus peccatis, ut supra dictum est. (q. 48. & 49. & q. 79. a. 5.) non ergo post remissionem culpæ remanet aliquis reatus pœnæ.

Sed Contra est, quod 2. Reg. 12. dicitur, quod cum David pœnitens dixisset ad Nathan: *Peccavi Domino*: dixit Nathan ad illum: *Domini* quæque *transiit peccatum tuum: non morieris; veruntamen filius, qui natus est tibi, morte morietur*; quod fuit in pœnam præcelestis peccati, ut ibidem dicitur: ergo remissa culpa, remanet reatus alicujus pœnæ.

Respondeo dicendum, quod, sicut in secunda parte habitum est (1. 2. q. 87. a. 4.) in peccato mortali sunt duo, scilicet *aversio* ab incommutabili bono, & *conversio* ad commutabile bonum inordinata; ex parte ergo aversionis ab incommutabili bono consequitur peccatum mortale reatus pœnæ æternæ, ut qui contra æternum bonum peccavit, in æternum puniatur: ex parte etiam conversionis ad bonum commutabile, in quantum est inordinata, consequitur peccatum mortale reatus alicujus pœnæ: quia inordinatio culpæ non reducitur ad ordinem justitiæ nisi per pœnam; justum est enim, ut qui voluntati suæ plus indulsit, quam debuit; contra voluntatem suam aliquid patiat; sic enim erit æqualitas. Unde Apocal. 18. dicitur: *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.*

Quia tamen conversio ad bonum commutabile est finita, non habet ex hac parte peccatum, quod debetur ei pœna æterna. Unde si sit inordinata conversio ad bonum commutabile sine aversione à Deo, sicut est in peccatis venialibus, non debetur peccato pœna æterna, sed temporalis. Quando igitur per gratiam remittitur culpa, tollitur aversio animæ à Deo, in quantum per gratiam anima Deo conjungitur. Unde & per consequens simul tollitur reatus pœnæ æternæ: potest tamen remanere reatus alicujus pœnæ temporalis.

Ad primum ergo dicendum, quod culpa mortalis utrumque habet, & aversionem à Deo, & conversionem ab bonum creatum: Sed sicut in secunda parte habitum est, (1. 2. q. 71. art. 6.) aversio à Deo est sicut formale: conversio autem ad bonum creatum est sicut materiale. Remoto autem formali cuiusque rei, tollitur species; sicut remoto rationali, tollitur species humana. Et ideo ex hoc ipso dicitur culpa

mortalis remitti, quod per gratiam tollitur aversio mentis à Deo simul cum reatu pœnæ æternæ: Remanet tamen illud quod est materiale, scilicet inordinata conversio ad bonum creatum, pro qua debetur reatus pœnæ temporalis.

Ad secundum dicendum, quod sicut in secunda parte habitum est, (1. 2. q. 109. a. 7. & 8. & q. 111. a. 2.) ad gratiam pertinet operari in homine justificando ipsum à peccato, & cooperari homini ad recte operandum. Remissio igitur culpæ, & reatus pœnæ æternæ pertinet ad gratiam operantem; sed remissio reatus pœnæ temporalis pertinet ad gratiam cooperantem, in quantum scilicet homo cum auxilio divinæ gratiæ patienter pœnas tolerando, absolvitur etiam à reatu pœnæ temporalis. Sicut igitur prius est effectus gratiæ operantis, quam gratiæ cooperantis: ita etiam prius est remissio culpæ, & pœnæ æternæ, quam plena absolutio à pœna temporali; utrumque enim est à gratia, sed primum à gratia sola, secundum ex gratia, & libero arbitrio.

Ad tertium dicendum est, quod passio Christi de se sufficiens est ad tollendum omnem reatum pœnæ non solum æternæ, sed etiam temporalis; & secundum modum, quo homo participat virtutem passionis Christi, percipit etiam absolutionem à reatu pœnæ. In baptismo autem homo participat totaliter virtutem passionis Christi, utpote per aquam, & spiritum Christi commortuus peccato, & in eo regeneratus ad novam vitam: & ideo in baptismo homo consequitur remissionem reatus totius pœnæ. In pœnitentia vero consequitur virtutem passionis Christi secundum modum priorum actuum, qui sunt materia pœnitentiæ, sicut aqua baptismi, ut supra dictum est. (q. 84. a. 1. & 3.) Et ideo non statim per primum actum pœnitentiæ, quo remittitur culpa, solvitur reatus totius pœnæ, sed completis omnibus pœnitentiæ actibus.

ARTICULUS V.

Utrum, remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquæ peccati.

Sup. a. 4. ad 3. & 4. d. 14. q. 2. a. 1. q. 3. & 1. Cor. 11. lect. 7.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquæ peccati. Dicit enim Augustinus, in lib. de Pœnitentia: (seu de vera & falsa pœnitent. c. 9. à med. tom. 4.) Numquam Dominus aliquem sanavit, quem omnino non liberavit, totum enim hominem sanavit in sabbato; quia & corpus ab omni infirmitate, & animam ab omni contagione: Sed reliquæ peccati pertinent ad infirmitatem peccati: ergo non videtur possibile, quod remissa culpa, remaneant reliquæ peccati.

2. Præterea. Secundum Dionys. 4. c. de div. nom. (part. 4. lect. 16.) bonum est efficacius, quam malum quia malum non agit nisi virtute boni: Sed homo peccando simul totam infectionem peccati incurrit: ergo multo magis pœnitendo liberatur etiam ab omnibus peccati reliquiis.

3. Præterea. Opus Dei efficacius est, quam opus hominis: Sed per exercitium humanorum operum ad bonum tolluntur reliquæ peccati contrarii: ergo multo magis tolluntur per remissionem culpæ, quæ est opus Dei.

Sed Contra est, quod Marci 8. legitur, quod cæcus illuminatus à Domino primo restitutus est ad imperfectum visum; unde ait: *Video omnes velut arbores ambulantes*: deinde restitutus est perfecte, ita ut videret clare omnia: Illuminatio autem cæci significat liberationem peccatoris: post primam ergo remissionem culpæ, qua peccator restituitur ad visum spirituales, adhuc remanent in eo aliquæ reliquæ peccati præteriti.

Respondeo dicendum, quod peccatum mortale ex parte conversionis inordinatæ ad bonum commutabile
quan-

quandam dispositionem causat in anima, vel etiam habitum, si actus frequenter iterentur. Sicut autem dictum est, (*art. præc.*) culpa peccati mortalis remittitur, in quantum tollitur per gratiam aversio mentis à Deo.

Sublato autem eo, quod est ex parte aversionis, nihilominus remanere potest id, quod est ex parte conversionis inordinatæ: cum hanc contingat esse sine illa, sicut prius dictum est. (*art. præc.* Et ideo nihil prohibet, quin remissa culpa, remaneant dispositiones ex præcedentibus actibus causatæ, quæ dicuntur peccati reliquias: Remanent tamen debilitatæ, et diminuatæ, ita quod homini non dominantur: Et hoc magis per modum dispositionum, quam per modum habitum; sicut etiam remanet fomes post baptismum.

Ad primum ergo dicendum, quod Dens totum hominem perfecte curat: sed quandoque subito; sicut socrum Petri statim restituit perfectæ sanitati; ita ut surgeas ministraret illis, ut legitur Luc. 4. quandoque autem successive, sicut dictum est (*q. 44. a. 3. ad 2.*) de cæco illuminato, Marc. 8. Et ita etiam spiritualiter quandoque tanta commotione convertit cor hominis, ut subito perfecte consequatur sanitatem spirituales, non solum remissa culpa, sed sublatis omnibus peccati reliquiis, ut patet de Magdalena Luc. 7. Quandoque autem prius remittit culpam per gratiam operantem; & postea per gratiam cooperantem successive tollit peccati reliquias.

Ad secundum dicendum, quod peccatum etiam quandoque statim inducit debilem dispositionem, utpote per unum actum causatam; quandoque autem fortiorem, causatam per multos actus.

Ad tertium dicendum, quod uno actu humano non tolluntur omnes reliquie peccati; quia, ut dicitur in Prædicamentis, (*c. de Opposit. à med. tom. 1.*) *parvus ad meliores exercitationes deductus ad modicum, aliquid proficiet, ut melior sit: multiplicato autem exercitio, ad hoc pervenit, ut sit bonus virtute acquisita.* Hoc autem multo efficacius facit divina gratia, sive uno, sive pluribus actibus.

ARTICULUS VI.

Utrum remissio culpæ sit effectus Pœnitentiæ.

4. d. 14. q. 2. a. 1. q. 1.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod remissio culpæ non sit effectus Pœnitentiæ, secundum quod est virtus dicitur enim pœnitentia virtus, secundum quod est principium humani actus: sed humanus actus non operatur ad remissionem culpæ, quæ est effectus gratiæ operantis: ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ, secundum quod est virtus.

2. Præterea. Quædam aliæ virtutes sunt excellentiores pœnitentia: sed remissio culpæ non dicitur effectus alicujus alterius virtutis, ergo etiam non est effectus pœnitentiæ, secundum quod est virtus.

3. Præterea. Remissio culpæ non est nisi ex virtute passionis Christi, secundum illud Hebr. 9. *Sine sanguinis effusione non fit remissio.* Sed pœnitentia, in quantum est sacramentum, operatur in virtute passionis Christi: sicut & cætera sacramenta, ut ex supradictis patet (q. 62. a. 4. & 5.) ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ, in quantum est virtus, sed in quantum est sacramentum.

Sed Contra. Illud est proprie causa alicujus, sine quo esse non potest: omnis enim effectus dependet à sua causa: sed remissio culpæ potest esse à Deo sine pœnitentiæ sacramento, non autem sine pœnitentia, secundum quod est virtus, ut supra dictum est, (q. 84. a. 5. ad 3. & q. 80. a. 2.) unde & ante sacramenta novæ legis pœnitentibus Deus peccata remittebat: ergo remissio culpæ est præcipue effectus pœnitentiæ, secundum quod est virtus.

Respondeo dicendum, quod pœnitentia est virtus secundum quod est principium quorundam actuum humanorum. Actus autem humani, qui sunt ex parte peccatoris, materialiter se habent in sacramento pœnitentiæ.

Omne autem sacramentum producit effectum suum
non

non solum virtute formæ, sed etiam virtute materiæ, ex utroque enim est unum sacramentum, ut supra habitum est, (q. 60. a. 6. ad 2. & a. 7.) Unde sicut remissio culpæ sit in baptismo non solum virtute formæ, sed etiam materiæ, scilicet aquæ; principalius tamen virtute formæ, ex qua & ipsa aqua virtutem recipit: ita etiam remissio culpæ est effectus pœnitentiæ principalis quidem ex virtute clavium, quas habent ministri, ex quorum parte accipitur id, quod est formale in hoc sacramento, ut supra dictum est, (q. 84. a. 3.) secundario autem ex vi actuum pœnitentis pertinentium ad virtutem pœnitentiæ: tamen prout hi actus aliquantulum ordinantur ad claves Ecclesiæ. Et sic patet, quod *remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, secundum quod est virtus; principalius tamen secundum quod est sacramentum.*

Ad primum ergo dicendum, quod effectus gratiæ operantis est justificatio impij, ut in secunda parte dictum est, (1. 2. q. 113.) in qua ut ibidem dictum est, (a. 1. 2. et 3.) non solum est gratiæ infusio, & remissio culpæ, sed etiam motus liberi arbitrii in Deum, qui est actus fidei formatæ, & motus liberi arbitrii in peccatum, qui est actus pœnitentiæ. Hi tamen actus humani sunt ibi, ut effectus gratiæ operantis, simul producti cum remissione culpæ. Unde remissio culpæ non fit sine actu pœnitentiæ virtutis, licet sit effectus gratiæ operantis.

Ad secundum dicendum, quod in justificatione impij non solum est actus pœnitentiæ, sed etiam actus fidei, ut dictum est. (in soluc. præc. & 1. 2. q. 113. a. 4.) Et ideo remissio culpæ non ponitur effectus solum pœnitentiæ virtutis, sed principalius fidei, & charitatis.

Ad tertium dicendum, quod ad passionem Christi ordinatur actus pœnitentiæ virtutis, & per fidem, & per ordinem ad claves Ecclesiæ, & ideo utroque modo causat remissionem culpæ virtute passionis Christi.

Ad id autem quod in contrarium obijcitur, dicendum est, quod actus pœnitentiæ virtutis habet, quod siue eo non possit fieri remissio culpæ, in quan-

tum est inseparabilis effectus gratiæ, per quam principaliter culpa remittitur, quæ etiam operatur in omnibus sacramentis. Et ideo per hoc non potest concludi, nisi quod gratia est principalior causa remissionis culpæ, quam pœnitentiæ sacramentum. Sciendum tamen, quod etiam in veteri lege, & in lege naturæ erat aliquo modo sacramentum pœnitentiæ, ut supra dictum est. (q. 84. a. 7. ad 2.)

QUÆSTIO LXXXVII.

*De remissione venialium peccatorum, in quatuor articulos
divisa.*

Deinde considerandum est de remissione venialium peccatorum.

Et circa hoc quærentur quatuor.

Primo. Utrum sine Pœnitentia peccatum veniale possit dimitti.

Secundo. Utrum possit dimitti sine gratiæ infusione.

Tertio. Utrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & Episcopalem benedictionem, & tunctionem pectoris, & orationem Dominicam, & alia hujusmodi.

Quarto. Utrum veniale peccatum possit remitti sine mortali.

ARTICULUS I.

532

Utrum peccatum veniale possit remitti sine Pœnitentia.

Inf. a. 2. ad 2. et 3. et a. 3. cor. et 4. d. 16. q. 2. a. 2. q. 2. ad 2. et d. 21. q. 2. a. 1. corp. et Mal. q. 7. art. 12. cor.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod veniale peccatum possit remitti sine Pœnitentia. Pertinet enim ut supra dictum est, (q. 84. a. 10. ad 4.) ad rationem

ve.

veræ pœnitentiæ, quod non solum homo doleat de peccato præterito, sed etiam proponat cavere de futuro. Sed sine tali proposito peccata venialia dimittuntur; cum certum sit, quod homo sine peccatis venialibus præsentem vitam ducere non potest; ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

2. Præterea. Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorum. Sed peccata venialia possunt dimitti sine displicentia actuali eorum; sicut patet in eo, qui dormiens occideretur propter Christum; statim enim evolveret, quod non contingit, manentibus peccatis venialibus; ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

3. Præterea. Peccata venialia opponuntur fervori charitatis, ut in secunda parte dictum est: (2. 2. q. 24. a. 1.) Sed unum oppositorum tollitur per aliud; ergo per fervorem charitatis, quem contingit esse sine actuali displicentia peccati venialis, fit remissio peccatorum venialium.

Sed Contra est, quod Ang. dicit in lib. de Pœnit. (scilicet de vera, & falsa pœnitentia, c. 8. tom. 4. & hom. 27. inter 30. cap. 2. & hom. ult. ante med. tom. 10.) quod est quædam pœnitentia, quæ quotidie agitur in Ecclesia pro peccatis venialibus: quæ frustra esset, si sine pœnitentia peccata venialia possent dimitti, videtur ergo, quod peccata venialia non possint sine pœnitentia dimitti.

Respondeo dicendum; quod remissio culpæ, sicut dictum est, (q. præc. a. 2.) fit per conjunctionem hominis ad Deum, quo aliquantulum separat culpa: sed hæc separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale; imperfecte autem per peccatum veniale, nam per peccatum mortale mens omnino à Deo avectitur, utpote contra charitatem agens: per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis, ne prompte in Deum feratur. Et ideo utrumque peccatum per pœnitentiam quidem remittitur; quia per utrumque deordinatur voluntas hominis per immoderatam conversionem ad bonum creatum, sicut enim peccatum mortale remitti non potest, quamdiu voluntas peccato adhæret, ita etiam nec peccatum veniale: quia manente causa, manet effectus.

Exigitur autem ad remissionem peccati mortalis perfectior pœnitentia, ut scilicet homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur, quantum in ipso scilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia, ut singula detestetur. Sed hoc non requiritur ad remissionem venialium peccatorum; non tamen sufficit habitualis displicentia, quæ habetur per habitum charitatis, vel pœnitentiæ virtutis: quia sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum. Unde sequitur, quod requiratur quædam virtualis displicentia: puta cum aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum, & res divinas, ut quidquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse, etiamsi actu de illo non cogitaret: quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

Ad primum ergo dicendum, quod homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia, & singula; potest etiam vitare singula peccata venialia, sed non omnia, ut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt, (1. 2. q. 74. a. 3. ad 2. & q. 109. a. 8.) Et ideo pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, quod homo proponat abstinere ab omnibus, & singulis peccatis mortalibus: sed ad pœnitentiam venialium requiritur, quod homo proponat abstinere à singulis, non tamen ab omnibus, quia hoc infirmitas hujus vitæ non patitur; debet tamen habere propositum se præparandi ad peccata venialia minuenda; alioquin esset ei periculum deficiendi, cum desereret appetitum proficjendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia.

Ad secundum dicendum, quod passio pro Christo suscepta, sicut supra dictum est, (q. 66. a. 11.) obtinet vim baptismi, & ideo purgat ab omni culpa & veniali, & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inhærentem.

Ad tertium dicendum, quod fervor charitatis virtualiter implicat displicentiam venialium peccatorum, ut supra dictum est, (q. 79. a. 4.)

ARTICULUS II.

533

Utrum ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratiæ infusio.

Sup. quæst. 65. art. 1. ad 3. infra præsentis quæst. a. 3. corp. & art. 4. ad 2. & 4. dist. 16. quæst. 2. art. 2. q. 1. & Mal. q. 7. art. 11. cor. & ad 14. & art. 12. cor. & ad 1.

Ad Secundum sic proceditur, Videtur, quod ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratiæ infusio. Effectus enim non est sine propria causa: sed propria causa remissionis peccatorum est gratia: non enim ex meritis propriis peccata hominis remittuntur, unde dicitur Ephs. 2. *Deus, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, cujus gratia salvati estis: ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione.*

2. Præterea. Peccata venialia non remittuntur sine poenitentia: sed in poenitentia infunditur gratia, sicut & in aliis sacramentis novæ legis: ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione.

3. Præterea. Peccatum veniale maculam quamdam animæ infert: sed macula non auferitur nisi per gratiam, quæ est spiritalis animæ decor: ergo videtur quod peccata venialia non dimittantur sine gratiæ infusione.

Sed Contra est, quod peccatum veniale adveniens non tollit gratiam, neque etiam diminuit eam, ut in secunda parte habitum est: (2. 2. q. 24. art. 10.) ergo pari ratione ad hoc quod peccatum veniale remittatur, non requiritur novæ gratiæ infusio.

Respondeo dicendum, quod unumquodque tollitur per s. um oppositum. Peccatum autem veniale non contrariatur habituali gratiæ, vel charitati, sed retardat actum ejus, in quantum nimis inhaeret bono creato, licet non contra Deum, ut in secunda parte habitum est. (1. 2. quæst. 88, art. 1, & 2. 2. q. 24.

¶. 10.) Et ideo ad hoc quod peccatum veniale tollatur, non requiritur quod infundatur aliqua habitualis gratia; sed sufficit aliquis motus gratiæ, vel charitatis ad ejus remissionem.

Quia tamen in habentibus usum liberi arbitrii, in quibus solis possunt esse venialia peccata, non contingit esse infusionem gratiæ siue actuali motu liberi arbitrii in Deum, & in peccatum, ideo quando-cunque de novo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam remissio peccatorum venialium est effectus gratiæ, per actum scilicet quem de novo elicit, non autem per aliquid habituale de novo infusum.

Ad secundum dicendum, quod peccatum veniale nunquam remittitur siue aliquali actu pœnitentiæ virtutis, explicito scilicet vel implicito, ut supra dictum est. (art. præc.) Potest tamen remitti peccatum veniale siue pœnitentiæ sacramento, quod in absolute ne sacerdotis formaliter perficitur, ut supra dictum est. (q. præc. a. 2.) Et ideo non sequitur, quod ad remissionem venialis peccati requiratur gratiæ infusio; quæ licet sit in quolibet sacramento, non tamen est in quolibet actu virtutis.

Ad tertium dicendum, quod sicut in corpore contingit esse maculam dupliciter; uno modo per privationem ejus, quod requiritur ad decorem, puta debiti coloris, aut debiti proportionis membrorum; alio modo per superinductionem alicujus impediens decorem, puta luti, aut pulveris: ita etiam animæ indicitur macula, uno modo per privationem decoris gratiæ per peccatum mortale; alio modo per inclinationem affectus inordinatam ad aliquid temporale: & hoc fit per peccatum veniale. Et ideo ad tollendam maculam peccati mortalis requiritur infusio gratiæ; sed ad tollendam maculam venialis peccati requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam removeatur inordinata adhesio ad rem temporalem.

ARTICULUS III.

534

Utrum venialia peccata remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & cætera hujusmodi.

Sup. quæst. 65. art. 1. ad 6. et 8. et quæst. 83. a. 3. ad 3. et 4. dist. 16. quæst. 2. art. 2. quæst. 4. et dist. 17. q. 3. art. 3. q. 3. et d. 21. q. 2. a. 1. et 2. et mal. q. 7. a. 12.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod venialia peccata non remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & Episcopalem benedictionem, & alia hujusmodi. Peccata enim venialia non remittuntur sine penitentia, ut dictum est: (art. 1. huj. quæst.) sed penitentia per se sufficit ad remissionem venialium peccatorum: ergo ista nihil operantur ad hujusmodi remissionem.

2. Præterea. Quolibet istorum eandem relationem habet ad unum peccatum veniale, & omnia. Si ergo per aliquod istorum remittitur aliquod peccatum veniale, sequitur, quod pari ratione remittantur omnia. & ita per unam tusionem pectoris, vel per unam aspersionem aquæ benedictæ redderetur homo immunis ab omnibus peccatis venialibus, quod videtur inconueniens.

3. Præterea. Peccata venialia inducunt reatum aliquis pœnæ, licet temporalis, dicitur enim I. Cor. 3. de eo, qui super ædificat lignum, fœnum, & stipulam, quod saluus erit, sic tamen quasi per ignem: sed hujusmodi, per quæ dicitur peccatum veniale dimitti, vel nullam, vel minimam pœnam in se habent: ergo non sufficiunt ad plenam remissionem venialium peccatorum.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. de Pœnitentia, (sc. h. m. ult. inter 50. aliquant. ante med. tom. 10.) quod pro leuibus peccatis pectora nostra tuisimus, & dicimus: *Dimittite nobis debita nostra*: & ita videtur, quod tuisio pectoris, & oratio Dominica causat remissionem venialium peccatorum; & eadem

ra-

ratio videtur esse de aliis.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*a. præc.*) ad remissionem venialis peccati non requiritur novæ gratiæ infusio, sed sufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis detestetur peccatum veniale, vel explicite, vel saltem implicite: sicut cum aliquis ferventer movetur in Deum.

Et ideo triplici ratione aliqua causant remissionem venialium peccatorum. Uno modo, in quantum in eis infunditur gratia: quia per infusionem gratiæ tolluntur venialia peccata, ut supra dictum est. (*art. præc.*) Et hoc modo per *Eucharistiam*, & *Extremam unctionem*, & *universaliter per omnia sacramenta novæ legis*, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur. Secundo, in quantum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum: & hoc modo *confessio generalis*, *tunio pectoris*, & *oratio Dominica* operantur ad remissionem venialium peccatorum: nam in oratione Dominica petimus: *Dimitte nobis debita nostra*. Tertio modo, in quantum sunt cum aliquo motu reverentis in Deum, & ad res divinas: & hoc modo *benedictio Episcopalis*, *aspersio aquæ benedictæ*, *quælibet sacramentalis unctio*, *oratio in Ecclesia dedicata*, & *si aliqua alia sunt hujusmodi*, operantur ad remissionem venialium peccatorum.

Ad primum ergo dicendum, quod omnia ista causant remissionem peccatorum venialium, in quantum inclinant animam ad motum penitentis, qui est detestatio peccatorum, vel implicite, vel explicite.

Ad secundum dicendum, quod omnia ista, quantum est de se, operantur ad remissionem omnium peccatorum venialium: potest tamen impediri remissio quantum ad aliqua peccata venialia; quibus mens actualiter inhæret: sicut & per fictionem interdum impeditur effectus baptismi.

Ad tertium dicendum, quod per prædicta tolluntur quidem peccata venialia quantum ad culpam, tum virtute alicujus satisfactionis, tum etiam virtute caritatis, cujus motus per prædicta excitatur: non autem per quodlibet prædictorum semper tollitur totus reatus peccati: quia sic esset omnino immutabilis a peccato.

to mortali, aspersus aqua benedicta statim evolare: sed reatus pœnæ remittitur per prædicta secundum motum fervoris in Deum, qui per prædicta excitatur quandoque magis, quandoque autem minus.

ARTICULUS IV.

Utrum veniale peccatum possit remitti sine mortali peccato.

Inf. quæst. 90. art. 4. ad 3. et 4. dist. 16. quæst. 2. art. 1. quæst. 2. et 3.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod veniale peccatum possit remitti sine mortali. Quia super illud Joan. 8. *Qui sine peccato est vestrum*, primus in illam lapidem mittat, dicit quædam Glos. (*August. l. de vera, & falsa pœnit. cap. ult. à princ. tom. 4.*) quod omnes illi erant in peccato mortali, venialia enim eis dimittebantur per cæremonias: ergo veniale peccatum potest remitti sine mortali.

2. Præterea. Ad remissionem peccati venialis non requiritur gratiæ infusio: requiritur autem ad remissionem mortalis: ergo veniale peccatum potest remitti sine mortali.

3. Præterea. Plus distat peccatum veniale à mortali, quam ab alio veniali: sed unum veniale potest dimitti sine alio, ut dictum est: (*a. præced. ad 2. & q. præc. art. 3.*) ergo veniale potest dimitti sine mortali.

Sed Contra est, quod dicitur Math. 5. *Amen dico tibi, non exies inde*, scil. ex carcere, in quem intruditur homo pro peccato mortali, donec reddas novissimum quadrantem: per quam significatur veniale peccatum: ergo veniale peccatum non remittitur sine mortali.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*quæst. præc. art. 3.*) remissio culpæ cujuscunque nunquam fit nisi per virtutem gratiæ: quia, ut Apost. dicit Rom. 4. ad gratiam Dei pertinet, quod Deus alieni non imputet peccatum: quod Glos. (*interl. sup. illud: Beatus vir, cui non imputavit, &c.*) ibi exponit de veniali. Ille autem qui est in peccato mor-

mortali, caret gratia Dei. *Uade nullum veniale ei remittitur.*

Ad primum ergo dicendum, quod venialia ibi dicuntur irregularitates, sive immunditiæ, quas contrahebant secundum legem.

Ad secundum dicendum, quod licet ad remissionem peccati venialis non requiratur novæ infusionis habitualis gratiæ, requiritur tamen aliquis gratiæ actus, qui non potest esse in eo, qui subjacet peccato mortali.

Ad tertium dicendum, quod peccatum veniale non excludit omnem actum gratiæ, per quam possunt omnia peccata venialia dimitti, sed peccatum mortale excludit totaliter habitum gratiæ, sine quo nullum peccatum mortale, vel veniale remittitur. Et ideo non est similis ratio.

QUÆSTIO LXXXVII.

De reditu peccatorum per Pœnitentiam dimissorum in quatuor articulos divisa.

Deinde considerandum est de reditu peccatorum per Pœnitentiam dimissorum.

Et circa hoc quærentur quatuor.

Primo. Utrum peccata per Pœnitentiam dimissa redeant simpliciter per sequens peccatum.

Secundo. Utrum aliquo modo per ingratitude redeant specialiter secundum quædam peccata.

Tertio. Utrum peccata redeant in æquali reatu.

Quarto. Utrum illa ingratitude, per quam redeant, sit speciale peccatum.

ARTICULUS I.

Utrum peccata dimissa redeant per sequens peccatum.

Inf. art. 2. & 3. corp. & 4. dist. 22. quæst. 1. art. 1.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod peccata dimissa redeant per sequens peccatum. Dicit enim Augustinus in lib. 1. de Baptismo: (*scilicet cont. Donatist. cap. 12. in med. tom. 7.*) „Redire dimissa peccata, ubi fraterna charitas non est, apertissime Dominus in Evangelio docet in illo sermo, à quo dimissum debitum Dominus repetiit, eo quod ille conseruo suo debitum nollet dimittere: “ Sed fraterna charitas tollitur per quodlibet peccatum mortale: ergo per quodlibet sequens mortale peccatum redeunt peccata prius per penitentiam dimissa.

2. Præterea. Super illud Luc. 11. *Revertar in domum meam, unde exivi*, dicit Beda (cap. 48. in Luc. secundam ejus ord.) *Timentus est iste versiculus, nec exponendus, ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat*: Hoc autem non esset, nisi rediret: ergo culpa per penitentiam dimissa redit.

3. Præterea. Ezech. 18. Dominus dicit: „Si averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur: “ sed inter alias justitias, quas fecit, etiam præcedens penitentia continetur; cum supra dictum sit, (7. 85. a. 3.) penitentiam esse partem justitiæ: ergo postquam penitens peccat, non imputatur ei præcedens penitentia, per quam consecutus est veniam peccatorum: redeunt ergo illa peccata.

4. Præterea. Peccata præterita per gratiam teguntur, ut patet per Apostolum Rom. 4. inducentem illud Psalmi 31. *Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*: Sed per peccatum mortale sequens gratia tollitur: ergo peccata, quæ fuerant prius commissa, remanent detecta: & ita videtur, quod redeant.

Sed Contra est, quod Apostolus dicit Rom. 11. *Si-*

ne pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei: Sed peccata pœnitentis sunt dimissa per donum Dei: ergo per peccatum sequens non redeunt dimissa peccata, quasi Deus de dono remissionis pœniteat.

Præterea. Augustinus dicit in libro 1. responsionum Prosperi: (*object. 2. tom. 7.*) „ Qui recedit à Christo, & alienatus à gratia finit hæc vitam, quid nisi in perditionem vadit? sed non in quod remissum est, recidit: nec pro originali peccato damnabitur. “

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q. 86. a. 4.*) in peccato mortali sunt *duo*, scilicet *aversio à Deo, & conversio ad bonum creatum.* Quidquid autem est ex parte aversionis in peccato mortali, secundum se consideratum est commune omnibus peccatis mortalibus: quia per quodlibet peccatum mortale homo avertitur à Deo, unde & per consequens macula, quæ est per privationem gratiæ, & reatus pœnæ æternæ communia sunt omnibus peccatis mortalibus. Et secundum hoc intelligitur id, quod dicitur Jacobi 2. *Qui offendit in uno, factus est omnium reus.* Sed ex parte conversionis peccata mortalia sunt diversa, & interdum contraria. Unde manifestum est, quod *ea parte conversionis peccatum mortale sequens non facit redire peccata mortalia prius abolita: alioquin sequeretur, quod homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in habitum, vel dispositionem avaritiæ prius abolitæ: & sic contrarium esset causa sui contrarii: quod est impossibile: Sed, considerando in peccatis mortalibus id, quod est ex parte aversionis absolute, per peccatum mortale sequens redit illud, quod fuerat in prioribus peccatis ante dimissionem, in quantum per peccatum mortale sequens homo privatur gratia, & fit reus pœnæ æternæ, sicut & prius erat.*

Verum quia aversio in peccato mortali ex conversione quodammodo causatur, recipiunt ea, quæ sunt ex parte aversionis, quodammodo diversitatem per comparisonem ad diversas conversiones, sicut ad diversas causas; ita quod sit alia aversio, & alia macula, & alius reatus, prout consurgit ex alio, & alio actu peccati mortalis. Et hoc modo in questionem vertitur, utrum macula, & reatus pœnæ æternæ,

ne, secundum quod causabantur ex actibus peccatorum prius dimissorum, redeant per peccatum mortale sequens.

Quibusdam igitur visum est, quod simpliciter etiam hoc modo redeant. Sed hoc non potest esse: quia opus Dei per opus hominis irritari non potest. Remissio autem peccatorum priorum fuit opus divinæ misericordie, unde non potest irritari per sequens peccatum hominis, secundum illud Rom. 3. *Numquid incredulitas illorum fidem Dei evocabit?* Et ideo alii ponentes peccata redire, dixerunt, quod Deus non remittit peccata penitenti postmodum peccaturo secundum præscientiam, sed solum secundum præsentem injustitiam; præscit enim se pro his peccatis eum æternaliter puniaturum; & tamen per gratiam facit eum præsentialiter justum. Sed nec hoc stare potest: quia si causa absolute ponatur, & effectus ponitur absolute. Si igitur non absolute fieret per gratiam, & gratiæ sacramenta peccatorum remissio, sed cum quadam conditione in futurum dependente, sequeretur quod gratia, & gratiæ sacramenta non essent sufficiens causa remissionis peccatorum: quod est erroneum, utpote derogans gratiæ Dei.

Et ideo *nullo modo potest esse, quod macula, & reatus præcedentium peccatorum redeant, secundum quod ex talibus actibus causabantur.* Contingit autem, quod sequens actus peccati virtualiter continet reatum prioris peccati, in quantum sc. aliquis homo secundo peccans ex hoc ipso videtur gravius peccare, quam prius peccaverat, secundum illud Rom. 2. *Secundum duritiam tuam, & cor impenitens thesaurizas tibi iram in die iræ,* ex hoc scilicet solo, quod contemnitur Dei bonitas, quæ ad penitentiam expectat. Multo autem magis contemnitur Dei bonitas, si post remissionem prioris peccati secundo peccatum iteretur, quanto majus est beneficium peccatum remittere, quam peccatorem sustinere. Sic igitur per peccatum sequens penitentiam redit quodammodo reatus peccatorum prius dimissorum, non in quantum causabatur ex illis peccatis prius dimissis, sed in quantum causatur ex peccato ultimo perpetrato, quod aggravatur ex peccatis prioribus: Et hoc non est peccata-

cata dimissa redire simpliciter, sed redire secundum quid, in quantum scilicet virtualiter in peccato sequenti continentur.

Ad primum ergo dicendum, quod illud verbum Augustini videtur esse intelligendum de reditu peccatorum quantum ad reatum pœnæ æternæ in se consideratum, quia scilicet post pœnitentiam peccans incurrit reatum pœnæ æternæ, sicut & prius; non tamen omnino propter eandem rationem. Unde August. in lib. de responsionibus Prosperî, cum dixisset, quod *non in eo, quod remissum est, recidit, nec pro originali peccato damnabitur*, subdit. (*loc. cit.*) *Quî tamen propter postrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ ei remissa sunt, debebatur; quia scilicet incurrit mortem æternam, quam meruerat per peccata præterita.*

Ad secundum dicendum, quod in illis verbis non intendit dicere Beda, quod culpa prius dimissa hominem opprimat per reditum reatus præteriti, sed per iterationem actus.

Ad tertium dicendum, quod per sequens peccatum iustitiæ priores oblivioni traduntur, in quantum erant meritorie vitæ æternæ, non tamen in quantum erant impeditivæ peccati. Unde si aliquis peccet mortaliter, postquam restituit debitum, non efficitur reus, quasi debitum non redisset: & multo minus traditur oblivioni pœnitentia prius acta, quantum ad remissionem culpæ, cum remissio culpæ magis sit opus Dei, quam hominis.

Ad quartum dicendum, quod gratia simpliciter tollit maculam, & reatum pœnæ æternæ: tegit autem actus peccati præteritos, ne scilicet propter eos Deus hominem gratia privet, & reum habeat pœnæ æternæ: & quod gratia semel fecit, perpetuo manet.

ARTICULUS II.

Utrum peccata dimissa redeant per ingratitude[m], quæ specialiter est secundum odium fraternum, apostasiam à fide, contemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita.

4. d. 22. q. 1. a. 1. cor. & a. 3.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod peccata dimissa non redeant per ingratitude[m], quæ specialiter est secundum quatuor genera peccatorum, scilicet secundum odium fraternum, apostasiam à fide, contemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita, secundum quod quidam metricè dixerunt:

Fratres odit, apostata fit, spernitque fateri,

Pœnituisse piget, pristina culpa redit.

Tanto enim est major ingratitude, quanto gravius est peccatum, quod quis contra Deum committit post beneficium remissionis peccatorum: sed quædam alia peccata sunt his graviora: sicut blasfemia contra Deum, & peccatum in Spiritum sanctum: ergo videtur, quod peccata dimissa non redeant magis secundum ingratitude[m] commissam, secundum hæc peccata, quam secundum alia.

2. Præterea. Rabanus dicit, (*implic. l. 5. in Matth. la. fin. & hab. cap. Si Judas, de Pœnitent. dist. 4.*) „Nequam servum tradidit Deus tortoribus, quoadusque redderet universum debitum: quia non solum peccata, quæ post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, sed & originalia, quæ in baptismo sunt ei dimissa: “ Sed etiam peccata venialia inter debita computantur, pro quibus dicimus: *Dimitte nobis debita nostra*: ergo ipsa etiam redeunt per ingratitude[m]: & pari ratione videtur, quod per peccata venialia redeant peccata prius dimissa, & non solum per peccata prædicta.

3. Præterea. Tanto est major ingratitude, quanto post majus beneficium acceptum aliquis peccat: sed beneficium Dei est etiam ipsa innocentia, qua peccatum

vitamus, dicit enim August. in 2. Censess. (cap. 7. tom. 1.) *Gratiæ tuæ depulo, quæcumque peccata non feci: Majus autem donum est innocentia, quam etiam remissio omnium peccatorum: ergo non minus est ingratus Deo, qui primo peccat post innocentiam, quam qui peccat post pœnitentiam. Et ita videtur, quod per ingratitudinem, quæ fit secundum peccata prædicta, non maximo redeant peccata dimissa.*

Sed Contra est, quod Greg. dicit 18. Moral. (hab. lib. 4. Dialog. cap. ult. ad fin.) *Ex dictis Evangelicis constat, quod si quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus; et illud rursus exigitur, quod nobis jam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Et ita propter odium fraternum specialiter peccata dimissa redeunt secundum ingratitudinem: & eadem ratio videtur de aliis.*

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, (art. præc.) peccata dimissa per pœnitentiam redire dicuntur, in quantum reatus eorum ratione ingratitudinis virtualiter continetur in peccato sequenti, ingratitudo autem potest committi *dupliciter*. Uno modo et eo quod aliquid fit contra beneficium: & hoc modo per omne peccatum mortale, quo Deus offenditur, redditur homo ingratus Deo, qui peccata remisit: *Et sic per quolibet peccatum mortale sequens redeunt peccata prius dimissa ratione ingratitudinis.*

Alio modo committitur ingratitudo, non solum faciendo contra ipsum beneficium, sed etiam faciendo contra formam beneficii præstiti. Quæ quidem forma si attendatur ex parte benefactoris, est remissio debitorum, unde contra hanc formam facit, qui fratri peccati veniam non remittit, sed odium tenet. Si potius attendatur ex parte pœnitentis, qui accipit hoc beneficium, invenitur ex parte ejus duplex motus liberi arbitrii. Quorum primus est motus liberi arbitrii in Deum, qui est actus fidei formatæ: & contra hoc facit homo apostatando à fide. Secundus autem est motus liberi arbitrii in peccatum, qui est actus pœnitentiæ. Ad quem primo pertinet, ut supra dictum est, (q. 85. art. 2. & 5.) quod homo detestetur peccata præterita: & contra hoc facit ille, qui dolet se pœnituisse. Secundo

pertinet ad actum pœnitentiæ, ut pœnitens proponat se subicere clavibus Ecclesiæ per confessionem, secundum illud Psalmi 31. *Dixit: Confitebor adversum me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei: & contra hoc facit ille qui contemnit confiteri, secundum quod proposuerat.*

Et ideo dicitur, quod *specialiter Ingratitudo horum peccatorum facit redire peccata prius dimissa.*

Ad primum ergo dicendum, quod hoc non dicitur specialiter de istis peccatis, quia sint cæteris graviora, sed quia directius opponuntur beneficio remissionis peccatorum.

Ad secundum dicendum, quod etiam peccata venialia, & ipsum originale, redeunt modo prædicto, (*In cor. art.*) sicut & peccata mortalia, in quantum contemnitur Dei beneficium, quo hæc peccata sunt remissa: non tamen per peccatum veniale aliquis incurrit ingratitude: quia homo peccando venialiter non facit contra Deum, sed præter ipsum: & ideo per peccata venialia nullo modo peccata dimissa redeunt.

Ad tertiam dicendum, quod beneficium aliquod habet pensari *dupliciter*. Uno modo ex quantitate ipsius beneficii: & secundum hoc innocentia est majus Dei beneficium, quam pœnitentia, quæ dicitur secunda fabula post naufragium. *Alio modo* potest pensari beneficium ex parte recipientis, qui minus est dignus: & sic magis fit sibi gratia: unde & ipse magis est ingratus, si contemnat: & hoc modo beneficium remissionis culpæ est majus, in quantum præstatur totaliter indigno, & ideo ex hoc sequitur major ingratitude.

ARTICULUS III.

Utrum per Ingratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorum.

4. d. 12. q. 1. art. 2. q. 3.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod per ingratitudinem

gratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus, quantum fuerat peccatorum prius dimissorum. Quia secundum magnitudinem peccati est magnitudo beneficii, quo peccatum remittitur, & per consequens magnitudo ingratitude, qua hoc beneficium contemnitur: sed secundum quantitatem ingratitude est quantitas reatus consequentis: ergo est tantus reatus, qui consurgit ex ingratitude sequentis peccati, quantum fuit reatus omnium præcedentium peccatorum.

2. Præterea. Magis peccat, qui Deum offendit, quam qui offendit hominem: sed servus manumissus ab aliquo domino reducitur in eandem servitutem, à qua prius fuit liberatus, vel etiam in graviolem: ergo multo magis ille qui contra Deum peccat post liberationem à peccato, reducitur in tantum reatum præter, quantum primo habuerat.

3. Præterea. Math. 18. dicitur, quod iratus Dominus tradidi eum (cui replicabantur peccata dimissa propter ingratitude) tortoribus, quoadusque rediret unversum debilitum: sed hoc non esset, nisi consurgeret ex ingratitude tantus reatus, quantum fuit omnium præteritorum peccatorum: ergo æqualis reatus per ingratitude redit.

Sed Contra est, quod dicitur Deut. 25. Pro mensura peccati erit & plagarum modus: ex quo patet, quod ex parvo peccato non consurgit magnus reatus: sed quandoque peccatum mortale sequens est multo minus quolibet peccatorum prius dimissorum: non ergo et peccato sequenti redit tantus reatus, quantum fuit peccatorum prius dimissorum.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod ex peccato sequenti propter ingratitude consurgit tantus reatus, quantum fuit reatus peccatorum prius dimissorum, super reatum proprium huius peccati. Sed hoc non est necessarium: quia, sicut supra dictum est, (a. 1. huj. q.) reatus præcedentium peccatorum non redit per peccatum sequens, in quantum sequebatur ex actibus præteritorum peccatorum, sed in quantum consequitur actum sequentis peccati. Et ideo oportet, quod quantitas reatus redeuntis sit secundum gravitatem peccati subsequenti.

Potest autem contingere, quod gravitas peccati subsequens adæquetur gravitati omnium peccatorum præcedentium: Sed hoc non semper est necesse; *sive* loquamur de gravitate eius, quam habet ex sua specie, (cum quandoque peccatum sequens sit fornicatio simplex; peccata vero præterita fuerunt adulteria, vel homicidia, seu sacrilegia) *sive* etiam loquamur de gravitate, quam habet ex ingratitudine annexa; non enim oportet, quod quantitas ingratitudinis sit absolute æqualis quantitati beneficii suscepti, cuius quantitas attenditur secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum. Contingit enim, quod contra idem beneficium unus est multum ingratus, vel secundum intentionem contemptus beneficii, vel secundum gravitatem culpæ contra benefactorem commissæ; alius autem parum, vel quia minus contemnit, vel quia minus contra benefactorem agit: sed proportionaliter quantitas ingratitudinis adæquatur quantitati beneficii, supposito enim æquali contemptu beneficii, vel offensa benefactoris, tanto erit gravior ingratitudo, quanto beneficium fuit majus.

Unde manifestum est, quod non est necesse, quod propter ingratitudinem semper per peccatum sequens redeat tantus reatus, quantum fuit præcedentium peccatorum; sed necesse est, quod proportionaliter, quanto peccata prius dimissa fuerunt plura, & majora, tanto redeat major reatus per qualecunque sequens mortale peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod beneficium remissionis culpæ recipit quantitatem absolutam, secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum: sed peccatum ingratitudinis non recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem beneficii, sed secundum quantitatem contemptus, vel offensæ, ut dictum est. (*In corp. art.*) Et ideo ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum, quod etiam servus manus missus non rediit in pristinam servitutem pro qualicumque ingratitudine, sed pro aliqua gravi.

Ad tertium dicendum, quod illi, cui peccata dimissa replicantur propter subsequens ingratitudinem, relictum universum debitum in quantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter invenitur in in-

gratitudine subsequenti, non autem absolute, ut dictum est. (in corp. art.)

ARTICULUS IV.

439

Utrum ingratitude, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum.

2. 2. quæst. 107. art. 2. ad 1. & 4. dist. 2.
quæst. 1. art. 3. quæst. 3.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod ingratitude, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum. Retributio enim gratiarum pertinet ad contrapassum, quod requiritur in iustitia, ut patet per Philosophum 5. Ethic. (c. 5. tom. 5.) Sed iustitia est specialis virtus: ergo ingratitude est speciale peccatum.

2. Præterea, Tullius in 2. Rhetor. (seu de Invent. aliquant. ante fin.) ponit, quod gratia est specialis virtus: sed ingratitude opponitur gratiæ: ergo ingratitude est speciale peccatum.

3. Præterea, Specialis effectus à speciali causa procedit: sed ingratitude habet specialem effectum, scilicet quod facit aliquantulum redire peccata prius dimissa: ergo ingratitude est speciale peccatum.

Sed Contra. Illud quod consequitur omnia peccata, non est speciale peccatum: Sed per quodcumque peccatum mortale aliquis efficitur Deo ingratus, ut ex præmissis patet. (art. 1. huj. q.) ergo ingratitude non est speciale peccatum.

Respondeo dicendum, quod ingratitude peccatum quandoque est speciale peccatum, quandoque autem non: sed est circumstantia generaliter consequens omne peccatum mortale, quod contra Deum committitur, peccatum enim speciem recipit ex intentione peccantis: unde et Philosophus dicit 5. Ethic. (c. 2. parum 1. à princ. tom. 5.) illi qui mœchatur, ut furetur, magis est fur, quam mœchatur.

Si igitur aliquis peccator in contemptum Dei, à suscepti beneficii aliquod peccatum committat, illud

peccatum trahitur ad speciem ingrati tudinis : & hoc modo ingrati tudo peccantis est speciale peccatum. Si vero aliquis intendens aliquid peccatum committere , puta homicidium , aut adulterium , non retrahatur ab hoc propter hoc quod pertinet ad Dei contemptum , ingrati tudo non erit speciale peccatum , sed trahetur ad speciem alterius peccati , sicut circumstantia quædam.

Ut autem Aug. dicit in lib. de natura , & gratia , (cap. 29. tom. 7.) non omne peccatum est ex contemptu : & tamen in omni peccato Deus contemnitur in suis præceptis. Unde manifestum est , quod ingrati tudo peccantis quandoque est speciale peccatum , sed non semper.

Et per hoc patet responsio ad Objecta. Nam primæ rationes concludunt , quod ingrati tudo secundum se sit quædam species peccati. *Ultima* autem ratio concludit , quod ingrati tudo , secundum quod invenitur in omni peccato , non sit speciale peccatum.

Q U Æ S T I O LXXXIX.

De virtutum recuperatione per Pœnitentiam , in sex articulos divisa.

Deinde considerandum est de recuperatione virtutum per Pœnitentiam.

Et circa hoc quærentur sex.

Primo. Utrum per Pœnitentiam restituantur virtutes.

Secundo. Utrum restituantur in æquali quantitate.

Tertio. Utrum restituatur pœnitenti æqualis dignitas.

Quarto. Utrum opera virtutum per peccatum sequens mortificentur.

Quinto. Utrum opera mortificata per peccatum per pœnitentiam reviviscant.

Sexto. Utrum opera mortua , id est , absque charitate facta , per pœnitentiam vivificentur.

ARTICULUS I.

Utrum per Pœnitentiam virtutes restituantur.

2. 2. q. 52. a. 3. ad 3. & 4. d. 14. q. 2. a. 2.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod per Pœnitentiam virtutes non restituantur. Non enim possent virtutes omissæ per pœnitentiam restitui, nisi pœnitentia virtutes causaret: sed pœnitentia, cum sit virtus, non potest esse causa omnium virtutum; præsertim cum quædam virtutes sint naturaliter priores pœnitentia, scilicet fides, spes, & charitas, ut supra dictum est. (q. 81. a. 6.) ergo per pœnitentiam non restituantur virtutes.

2. Præterea. Pœnitentia in quibusdam actibus pœnitentis consistit: sed virtutes gratiæ non causantur ex actibus nostris; dicit enim Aug. in lib. 2. de libero arbitrio. (cap. 18. tom. 1. & in Ps. 118. conc. 26. ante med. tom. 8.) quod *virtutes Deus in nobis sine nobis operatur*: ergo videtur, quod per pœnitentiam non restituantur virtutes.

3. Præterea. Habens virtutem sine difficultate, & delectabiliter actus virtutum operatur: unde Philo. dicit in 1. Ethic. (c. 8. à med. tom. 5.) quod *non est justus, qui non gaudet justa operatione*: sed multi pœnitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus virtutum, non ergo per pœnitentiam restituantur virtutes.

Sed Contra est, quod, sicut Luc. 15. legitur, Pater mandavit, quod filius pœnitens indueretur stola prima, quæ secundum Ambros. (in hunc loc.) est *amicus pœnitentiæ*, quam simul consequuntur omnes virtutes, secundum illud Sap. 8. *Sobrietatem, & justitiam docet pœnitentiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus*: ergo per pœnitentiam omnes virtutes restituantur.

Respondeo dicendum, quod per pœnitentiam remittuntur peccata, ut dictum est: (q. 86. a. 1.) remissio autem peccatorum non potest esse nisi per infusionem gratiæ. Unde reliquitur, quod per pœnitentiam

tiam homini gratia infundatur.

Ex gratia autem consequuntur omnes virtutes gratuita; sicut ex essentia animæ fluunt omnes potentia, ut in secunda parte habitum est. (1. 2. q. 110. a. 4. ad 1.) Unde relinquitur, quod per pœnitentiam omnes virtutes restituantur.

Ad primum ergo dicendum, quod eodem modo pœnitentia restituit virtutes, per quam modum est causa gratia, ut jam dictum est. (in corp. 27 q. 86.) Est autem causa gratia, in quantum est sacramentum: nam in quantum est virtus, est magis gratia effectus. Et ideo non oportet, quod pœnitentia, secundum quod est virtus, sit causa omnium aliarum virtutum; sed quod habitus pœnitentia simul cum habitibus aliarum virtutum per sacramentum pœnitentia causetur.

Ad secundum dicendum, quod in sacramento pœnitentia actus humani se habent materialiter, sed formalis vis huius sacramenti dependet ex virtute clauium. Et ideo virtus clauium effectiue causat gratiam, & virtutes, instrumentaliter tamen: sed actus primus pœnitentia se habet ut ultima dispositio ad gratiam consequendam, sc. contritio: alii vero sequentes actus pœnitentia procedunt jam ex gratia, & virtutibus.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (q. 86. a. 5.) quandoque post primum actum pœnitentia, qui est contritio, remaneat quædam reliquia peccatorum, scilicet dispositiones ex prioribus actibus peccatorum causata, ex quibus præstatur difficultas quædam pœnitenti ad operandum opera virtutum: sed, quantum est ex ipsa inclinatione charitatis, & aliarum virtutum, pœnitens opera virtutum delectabiliter, & sine difficultate operatur: sicut si virtuosus per accidens difficultatem pateretur in executione actus virtutis propter somnum, aut aliquam corporis indispositionem.

ARTICULUS II.

Utrum post Pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute.

Inf. a. 5. ad 4. & 3. d. 31. q. 1. a. 4.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod post Pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute. Dicit enim Apost. Rom. 8. *Diligentius Deum omnia cooperantur in bonum.* Ubi dicit Glos. August. (*ord. lib. de corrept. & grat. c. 9. à med. tom. 7.*) quod hoc adeo verum est, ut si qui horum devient, & exorbitent, etiam hoc ipsum eis Deus faciat in bonum proficere. Sed hoc non esset, si homo resurgeret in minori virtute; ergo videtur, quod pœnitens nunquam resurgat in minori virtute.

2. Præterea. Ambros. dicit, (*hab. ex August. l. 3. Hypognost. cap. 9. in fin. tom. 7.*) quod pœnitentia res optima est, quæ omnes defectus revocat ad perfectum. Sed hoc non esset, nisi virtutes in æquali quantitate recuperarentur, ergo per pœnitentiam semper recuperatur æqualis virtus.

3. Præterea. Super illud Gen. 1. *Factum est vespere, & mane dies unus,* dicit Glos. *Vespertina lux est, à qua quis cecidit; matutina, in qua resurgit.* Sed lux matutina est major vespertina; ergo aliquis resurgit in majori gratia, vel charitate, quam prius habuerit, quod etiam videtur per id quod Apost. dixit Rom. 5. *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.*

Sed Contra. Charitas proficiens, vel perfecta est major, quam charitas incipiens: sed quandoque aliquis cadit à charitate proficiente, resurgit autem in charitate incipiente; ergo semper resurgit homo in minori virtute.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*q. 86. a. 6. ad 3. & a. præc. ad 2.*) motus liberi arbitrii, qui est in justificatione impij, est ultima dispositio ad gratiam; unde in eodem instanti est gratiæ infusio cum prædicto motu liberi arbitrii, ut in secunda parte ha-

bitum est. (1. 2. q. 113. a. 5. & 7.) In quo quidem motu comprehenditur actus pœnitentiæ, ut supra dictum est. (q. 86. a. 2.)

Manifestum est autem, quod formæ, quæ possunt recipere *magis*, & *minus*, interluntur, & remittuntur secundum diversam dispositionem subjecti, ut in se cunda parte habitum est, (1. 2. q. 52. a. 1. & 2. & q. 66. a. 1.) Et inde est, quod secundum quod motus liberi arbitrii in pœnitentia est intensior, vel remissior, secundum hoc pœnitens consequitur majorem, vel minorem gratiam. Contingit autem, intensionem motus pœnitentis quandoque proportionatam esse majori gratiæ, quam fuerit illa, à qua ceciderat per peccatum, quandoque autem æquali, quandoque vero minori. Et ideo pœnitens quandoque resurgit in majori gratia, quam prius habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori. Et *eadem ratio est de virtutibus*, quæ ex gratia consequuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod non omnibus diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ipsum, quod per peccatum à Dei amore cadunt; quod patet in his qui cadunt, & nunquam resurgunt, vel qui resurgunt, iterum casuri: sed his tantum, qui *secundum propositum vocati sunt sancti*, id est, prædestinatis, qui quotiescumque cadunt, finaliter tamen resurgunt. Cecidit ergo eis in bonum hoc quod cadunt; non quia semper in majori gratia resurgant; sed quia resurgunt in permanentiori gratia: non quidem ex parte ipsius gratiæ; quia quanto gratia est major, tanto de se est permanentior: sed ex parte hominis, qui tanto stabilius in gratia permanet, quanto est cautior, & humilior. Unde & Glos. ibidem subdit, quod *ideo proficit eis in bonum, quod cadunt, quia humiliores redeunt, atque doctiores*.

Ad secundum dicendum, quod pœnitentia, quantum est de se, habet virtutem reparandi omnes defectus ad perfectum, & etiam promovendi in ulteriorem statum: sed hoc quandoque impeditur ex parte hominis, qui remissius movetur in Deum, & in detestationem peccati; sicut etiam in baptismo aliqui adulti consequuntur majorem, vel minorem gratiam, secundum quod diversimode se disponunt.

Ad tertium dicendum, quod assimilatio illa utriusque gratiæ ad lucem vespertinam, & matutinam sit propter similitudinem ordinis: quia post lucem vespertinam sequuntur tenebræ noctis, post lucem autem matutinam sequitur lux diei: non autem propter similitudinem majoris, vel minoris quantitatis. Illud etiam verbum Apostoli intelligitur de gratia Christi, quæ superat omnem abundantiam humanorum peccatorum. Non autem est verum in omnibus, quod quanto abundantius peccant, tanto abundantior gratiam consequantur, pensata quantitate habitualis gratiæ. Est tamen superabundans gratia, quantum ad ipsam gratiæ rationem; quia magis gratis beneficium remissionis magis peccatori confertur: quamvis quandoque abundanter peccantes abundantius deleant: & sic abundantiorum habitum gratiæ, & virtutum consequuntur: sicut patet in Magdalena.

Ad id vero quod in contrarium objicitur, dicendum, quod una & eadem gratia major est proficiens, quam incipiens: sed in diversis hoc non est necesse: unus enim incipit à majori gratia, quam alius habeat in statu profectus: sicut Greg. dicit in 2. Dialog. (c. 1. ante med.) *Quatenus & præsentis, & secuturi omnes agnoscere Benedicimus puer conversationis gratiam à quantitate perfectione capisset.*

ARTICULUS. III.

542

Utrum per Pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

3. d. 31. q. 1. a. 4. q. 7. ad 1. & 4. d. 14. q. 1. a. 5. q. 1. ad 2. & d. 19. q. 1. a. 3. q. 2. ad 2. & d. 37. q. 2. art. 2. ad 4.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod per Pœnitentiam non restituatur homo in pristinam dignitatem. Quia super illud Amos 5. *Virgo Israel cecidit*, dicit Gies. (ord. Hieron.) *Non negat posse resurgere, sed non resurget virgo Israel; quia semel cecidit ovis, et non restituitur hircis pastoris, non habet tantam gloriam,*
quasi

quantam quæ nunquam erravit ; ergo per pœnitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem.

2. Præterea. Hieron. dicit : (*hab. c. 30. dist. 50.*) *Quicumque dignitatem divini gradus non custodiunt, contenti sicut animam salvare : reverti enim in pristinum gradum difficile est.* Et Innoc. I. Papa, (*ep. 6. ad Agapitum, tom. 2. Conc. & hab. c. Canones, d. 50.*) dicit : *quod apud Nicœam constituti Canones pœnitentes etiam ab infimis officiis Clericorum excludunt ; non ergo per pœnitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.*

3. Præterea. Ante peccatum potest aliquis ad majorem gradum ascendere. Non autem hoc post peccatum conceditur pœnitenti, dicitur enim Ezech. 44. *Leviti, qui recesserunt à me, nunquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio fungantur, &c.* sicut habetur in *decr. dist. 50. (c. 52.)* in Hilerdensi Concilio (*can. 5. t. 4.*) legitur : *Hi qui sancto altari deserviunt, si subito in fœda carnis fragilitate corruerint, & domino respiciente dignè pœnituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, ut non possint ad altiora officia ulterius promoveri ; non ergo pœnitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.*

Sed Contra est, quod, sicut in eadem *dist. (c. 16.)* legitur, Greg. scribens Secundino (*lib. 7. Regist. indict. 2. ep. 54. cir. med.*) dicit : *Post dignam satisfactionem credimus, hominem posse redire ad suum honorem.* Et in Concil. Agathensi (*can. 2. tom. 4.*) legitur : *Contumaces Clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corrigantur ; ita ut cum eos pœnitentia correxerit, gradum suum, dignitatemque recipiant.*

Respondeo dicendum, quod homo per peccatum duplicem dignitatem amittit ; unam quantum ad Deum : aliam vero quantum ad Ecclesiam. Quantum autem ad Deum amittit duplicem dignitatem. Unam principalem, qua sc. computatus erat inter filios Dei per gratiam. Et hanc dignitatem recuperat per pœnitentiam ; quod significatur Luc. 15. in filio prodigo, cui pœnitenti pater jussit restitui stolam primam, & anulum, & calcamenta. Aliam vero dignitatem amittit secundariam ; scilicet innocentiam, de qua, (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicens : *Eccc tot annis servio tibi, &*

nunquam mandatum tuum præterivi. Et hanc dignitatem penitens recuperare non potest. Recuperat tamen quandoque aliquid majus: quia, ut Greg. dicit in Hom. de centum ovibus, (*quæ est 34. in Evang. aliquant. à princ.*) „qui errasse à Deo se considerant, damna præcedentia „lucris sequentibus recompensant. Majus ergo gaudium „de eis fit in cælo: quia & dux in prælio plus enim militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter „premit, quam illum qui nunquam terga præbuit, & „nunquam aliquid fortiter fecit.“

Dignitatem autem ecclesiasticam homo per peccatum perdit, quia indignum se reddit ad ea, quæ competunt dignitati ecclesiasticæ, exercenda: *Quam quidem recuperare prohibetur: Uno modo*, quia non penitet. Unde Isidor. ad Massonem Episcopum scribit, (*a. præc. 28 hab. inter op. Rabani, tom. ult.*) sicut in eadem dist. legitur (*c. Domino*) „illos ad pristinos „gradus redire Canones præcipiunt, quos penitentiz „præcesit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contra hi qui à vitio corruptionis non emendantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt „communionis.“ *Secundo* quia penitentiam negligenter facit. Unde in eadem distinct. (*cap. Si quis diaconus*) dicitur: „Cum in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi appareat, nec jejuniis, vel lectionibus eos vacare videamus, possumus „agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum „quanta negligentia permanerent.“ *Tertio*, si commisit aliquod peccatum, quod habet irregularitatem annexam. Unde in eadem dist. (*c. 8.*) ex Conc. Martini Papæ dicitur: (*hab. inter capitula Martini Braccarensis, c. 26. tom. 5. Conc.*) „Si quis viduam, aut „ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum: „quod si irreperit, dejiciatur: similiter si homicidii aut facti, aut præcepto, aut consilio, aut de „tensione post baptismum conscius fuerit.“ sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. *Quarto* propter scandalum. Unde, ut in eadem dist. legitur: (*c. De his vero*) Rabanus dicit, (*l. 1. Penitentium ad Othgarium, c. 1.*) „Hi qui deprehensi, vel „capti fuerint publice in perjurio, furto, atque for-

„ni-

,, nicatione , & cæteris hujusmodi criminibus , secun-
 ,, dum Canonum sacrorum instituta à proprio gradu de-
 ,, cidant : quia scandalum est populo Dei , tales per-
 ,, sonas supra se positas habere : qui autem de prædic-
 ,, tis peccatis absconse à se commissis occulte sacer-
 ,, doti confitentur , si se per jejunia , & eleemosynas,
 ,, vigiliisque , & sacras operationes purgare curave-
 ,, rint , his etiam gradu proprio servato spes veniæ de
 ,, misericordia Dei promittenda est. “ Et hoc est quod
 dicitur extra , de qualitate ordinandorum. (c. *Quæsi-*
tum) *Si proposita crimina ordine judicio comprobata,*
vel alias notoria non fuerint , præter reos homicidii , post
pœnitentiam in susceptis , vel jam suscipiendis ordinibus
impediri non possunt.

Ad primum ergo dicendum , quod eadem ratio est
 de recuperatione virginitatis , & de recuperatione in-
 nocentiæ , quæ pertinet ad secundariam dignitatem quoad
 Deum.

Ad secundum dicendum , quod Hieronymus in ver-
 bis illis non dicit esse impossibile , sed esse difficile,
 hominem recuperare post peccatum pristinum gradum;
 quia hoc non conceditur nisi perfecte pœnitenti , ut
 dictum est. (*in corp.*) Ad statuta autem Canonum,
 quæ hoc prohibere videntur , respondet Aug. Bonifacio
 scribens , (*epist. 50. aliquant. ante fin. tom. 2.*) ,, Ut
 ,, constitueretur in Ecclesia , ne quisquam post ali-
 ,, cujus criminis pœnitentiam Clericatum accipiat , vel
 ,, ad Clericatum redeat , vel in Clericatu maneat , non
 ,, desperatione indulgentiæ , sed rigore factum est dis-
 ,, ciplinæ ; alioquin contra claves Ecclesiæ datas dis-
 ,, putabitur , de quibus dictum est : quæcumque solve-
 ,, ritis super terram soluta erunt & in cælo. *Et pos-*
 ,, *tea subdit* : nam & sanctus David de criminibus mor-
 ,, tiferis egit pœnitentiam ; & tamen in honore suo pers-
 ,, titit , & beatum Petrum , quando amarissimas lacry-
 ,, mas fudit , utique Dominum negasse pœnituit , ta-
 ,, men Apostolos permansit. Sed non ideo putanda est
 ,, supervacua posteriorum doctorum diligentia , qui , ubi
 ,, saluti nihil detrahebatur , humilitati aliquid addi-
 ,, derunt , experti , (ut credo) aliquorum fictas pœ-
 ,, nitentias per affectatas honorum potentias. “

Ad

Ad tertium dicendum, quod illud Statutum intelligitur de illis, qui publicam pœnitentiam agunt, qui postmodum non possunt ad majorem provehi gradum. Nam & Petrus post negationem pastor ovium Christi constitutus est, ut patet Jo. ult. ubi etiam Chrysost. dicit, (*hom. 87. in Jo. ante med.*) quod Petrus post negationem, & pœnitentiam ostendit, se habere majorem fiduciam ad Christum; qui enim in cœna non quidebat interrogare, sed Joannem interrogationem commisit, huic postea & præpositura fratrum credita est, & non solum non committit alteri interrogare, quæ ad ipsum pertinet, sed de reliquo ipse pro Joanne Magistrum interrogat.

ARTICULUS IV.

Utrum opera virtutum in charitate facta possint mortificari.

2. 2. quæst. 132. art. 3. ad 1. & 3. d. 36. a. 5. ad 1.
 & dist. 14. quæst. 2. a. 3. q. 2. & d. 21. quæst. 1. a. 1.
 quæst. 1. ad 3. & d. 22. quæst. 1. art. 1. ad 6.
 & H. br. 6.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod opera virtutum in charitate facta mortificari non possint. Quod enim non est, immutari non potest: sed mortificatio est quædam mutatio de vita in mortem: cum ergo opera virtutum, postquam facta sunt, jam non sint, videtur, quod ulterius mortificari non possint.

2. Præterea. Per opera virtutum in charitate facta homo meretur vitam æternam: sed subtrahere mercedem merenti est injustitia, quæ non cadit in Deum: ergo non potest esse, quod opera virtutum in charitate facta per peccatum sequens mortificentur.

3. Præterea. Fortius non corrumpitur à debilibus: sed opera caritatis sunt fortiora quibuslibet peccatis: quia, ut dicitur Proverb. 20. *Universa delicta operit charitas*: ergo videtur, quod opera in charitate facta per sequens mortale peccatum mortificari non possint.

Sed Contra est, quod dicitur Ezech. 18. *Si aver-*

terit se justus à justitia sua, omnes justitiæ ejus, quas fecerat non recordantur.

Respondeo dicendum, quod res viva per mortem perdit operationem vitæ. Unde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur à suo proprio effectu, vel operatione.

Effectus autem operum virtuosorum, quæ in charitate fiunt, est perducere ad vitam æternam; quod quidem impeditur per peccatum mortale sequens, quod gratiam tollit. Et *secundum hoc opera in charitate facta mortificari dicuntur per sequens peccatum mortale.*

Ad primum ergo dicendum, quod sicut opera peccatorum transeunt actu, & manent reatu: ita opera in charitate facta, postquam transeunt actu, manent merito in Dei acceptatione: & secundum hoc mortificantur, in quantum impeditur homo, ne consequatur suam mercedem.

Ad secundum dicendum, quod sine injustitia potest merces subtrahi merenti, quando ipse reddidit se indignum mercede per culpam sequentem; nam & ea, quæ homo jam accepit, quandoque juste propter culpam perdit.

Ad tertium dicendum, quod non est propter fortitudinem operum peccati, quod mortificantur opera prius in charitate facta, sed est propter libertatem voluntatis, quæ potest à bono in malum defecti.

ARTICULUS V.

Utrum opera mortificata per peccatum per pœnitentiam reviviscant.

4. d. 14. q. 2. a. 3. q. 3. & d. 22. q. 1. a. 1. ad 6. & Heb. 5. lect. 1. & lec. 3.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod opera mortificata per peccatum per pœnitentiam non reviviscant. Sicut enim per pœnitentiam subsequenter remittuntur peccata præterita, ita etiam per peccatum sequens mortificantur opera prius in charitate facta: sed peccata dimissa per pœnitentiam non redeunt, ut supra

pra dictum est: (*quæst. præc. art. 1. & 2.*) ergo videtur quod etiam opera mortificata per charitatem non reviviscant.

2. Præterea. Opera dicuntur mortificari, ad similitudinem animalium quæ moriuntur, ut dictum est: (*a. præc.*) sed animal mortuum non potest iterum vivificari: ergo nec opera mortificata possunt iterum per pœnitentiam reviviscere.

3. Præterea. Opera in charitate facta merentur gloriam secundum quantitatem gratiæ, vel charitatis: sed quandoque per pœnitentiam homo resurgit in minori gratiæ, vel charitate: ergo non consequitur gloriam secundum meritum priorum operum: & ita videtur, quod opera per peccatum mortificata non reviviscant.

Sed Contra est, quod super illud Joel 2. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta, dicit Glos (intel.) Non patiar perire ubertatem, quam cum perturbatione animi amisistis: sed illa ubertas est meritum bonorum operum, quod fuit perditum per peccatum: ergo per pœnitentiam reviviscunt opera meritoria prius facta.*

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod opera meritoria per peccatum sequens mortificata non reviviscunt per pœnitentiam subsequentem, considerantes quod opera illa non remanent, uti iterum vivificari possint. Sed hoc impedire non potest, quin vivificentur: non enim habent vim perducendi in vitam æternam, (quod pertinet ad eorum vitam) solum secundum quod actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum quod remanent in acceptatione divina: sic autem remanent, quantum est de se, etiam postquam per peccatum mortificantur: quia semper Deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, & Sancti de eis gaudebunt, secundum illud Apoc. 2. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

Sed quod isti, qui ea fecit, non sint efficacia ad ducendum in vitam æternam, provenit ex impedimento peccati supervenientis, per quod ipse redditus est indignus vita æterna. Hoc autem impedimentum tollitur per pœnitentiam, in quantum per eam remittuntur peccata. Unde restat, quod opera prius mortificata per
pœ-

pœnitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam æternam, quod est ea reviviscere. Et ita patet, quod opera mortificata per pœnitentiam reviviscunt.

Ad primum ergo dicendum, quod opera peccati per pœnitentiam abolentur secundum se; ita scilicet, quod ex eis ulterius, Deo indulgente, nec macula, nec reatus inducatur: sed opera in charitate facta non abolentur à Deo, in cuius acceptatione remanent, sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis; & ideo remoto impedimento, quod est ex parte hominis operantis, Deus implet ex parte sua illud, quod opera merebantur.

Ad secundum dicendum, quod opera in charitate facta non mortificantur secundum se, sicut dictum est, (in corp. art.) sed solum per impedimentum superveniens ex parte operantis. Animalia autem moriuntur secundum se in quantum privantur principio vitæ. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod, ille qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate, consequetur quidem præmiu[m] essentielle, secundum quantitatem charitatis, in qua invenitur: habebit tamen gaudium majus de operibus in prima charitate factis, quam de operibus, quæ in secunda fecit; quod pertinet ad præmiu[m] accidentale.

ARTICULUS VI.

Utrum per Pœnitentiam subsequentem etiam opera mortua vivificentur.

4. d. 14. quæst. 2. a. 3. q. 1. & d. 15. quæst. 1. a. 3. q. 4. & 5.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod per Pœnitentiam subsequentem etiam opera mortua, quæ scilicet non sunt in charitate facta, vivificentur. Difficilius enim videtur, quod ad vitam perveniat illud quod fuit mortificatum, quod nunquam sit secundum naturam, quam illud quod nunquam fuit vivum, vivificetur: quia
ex

ex non vivis secundum naturam aliqua viva generantur: sed opera mortificata per pœnitentiam vivificantur, ut dictum est: (*art. præc.*) ergo multo magis opera mortua vivificantur.

2. Præterea. Remota causa, removetur effectus: sed causa, quare opera de genere bonorum sine charitate facta non fuerunt viva, fuit defectus charitatis, & gratiæ: sed iste defectus tollitur per pœnitentiam: ergo per pœnitentiam opera mortua vivificantur.

3. Præterea. Hieron. dicit: (*in illud Aggæi 1. Seminastis mulcum.*) Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorum quemquam aliqua, quæ justa sunt non est tam injustus Deus, ut propter multa mala obliviscatur paucorum bonorum. Sed hoc maxime videtur, quando mala præterita per pœnitentiam tolluntur: ergo videtur, quod post pœnitentiam Deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta; quod est ea vivificari.

Sed Contra est, quod Apost. dicit 1. Corinth. 12. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Hoc autem non esset, si saltem per pœnitentiam subsequenter vivificarentur: non ergo pœnitentia vivificat opera prius mortua.

Respondeo dicendum, quod opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. Uno modo effective, quia scilicet est causa mortis: & secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. Hæc igitur opera mortua non vivificantur per pœnitentiam, sed magis abolentur, secundum illud Hebr. 6. Non rursus jacentes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis.

Alio modo dicuntur opera mortua privative, scilicet quia carent vita spirituali, quæ est ex charitate, per quam anima Deo conjungitur, ex quo vivit, sicut corpus per animam: & per hunc modum etiam fides, quæ est sine charitate, dicitur mortua, secundum illud Jacobi 2. Fides sine operibus mortua est. Et per hunc etiam modum omnia opera, quæ sunt bona ex genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, in quantum

sc. non procedunt ex principio vitæ; sicut si dicamus sonum citharæ vocem inortuam.

Sic igitur differentia mortis, & vitæ in operibus est secundum comparationem ad principium, à quo procedunt: opera autem non possunt iterum à principio procedere, quia transeunt, & iterum eadem numero resumì non possunt. Unde impossibile est, quod opera mortua iterum fiant viva per pœnitentiam.

Ad primum ergo dicendum, quod in rebus naturalibus tam mortua, quam mortificata carent principio vitæ. Sed opera dicuntur mortificata, non ex parte principii, ex quo processerunt, sed ex parte impedimenti extrinseci. Mortua autem dicuntur ex parte principii. Et ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod opera de genere bonorum sine charitate facta dicuntur mortua propter defectum charitatis, & gratiæ, sicut principii. Hoc autem non præstatur eis per pœnitentiam sequentem, ut ex tali principio procedant. Unde ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quod Deus recordatur bonorum, quæ quis facit in statu peccati, non ut remuneret ea in vita æterna, quæ debetur solis operibus vivis, id est, ex charitate factis: sed remunerat ea temporali remuneratione: sicut Gregor. dicit in Hom. de Divite, & Lazaro, (*quæ est 40. in Evang. cir. med.*) quod nisi dives ille aliquod bonum egisset, & in præsentì seculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret: *recipisti bona in vita tua: Vel etiam hoc potest referri ad hoc, quod patietur tolerabilius iudicium. Unde dicit Aug. in lib. de Patientia: (c. 26. t. 4.) Non possumus dicere: schismatico melius fuisset, ut Christum negando nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo: sed existimandum est, tolerabilius ei futurum iudicium, quem si Christum negando, nihil eorum pateretur, ut illud quod ait Apostolus: Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil prodest, intelligatur pertinere ad regnum Cælorum obtinendum, non ad extremi supplicii iudicium tolerabilius subeundum.*

QUÆSTIO XC.

De partibus Pœnitentiæ in generali, in quatuor articulos divisa.

Deinde considerandum est de partibus Pœnitentiæ.
Et primo in generali.
Secundo in speciali de singulis.

Circa primum quærentur quatuor.

- Primo. Utrum Pœnitentia habeat partes.
Secundo. De numero partium.
Tertio. Quales partes sint.
Quarto. De divisione ejus in partes subjectivas.

ARTICULUS I.

546

Utrum Pœnitentiæ debeant partes assignari.

4. d. 16. q. 1. a. 1. q. 1. & 4.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod Pœnitentiæ non debeant partes assignari. Sacramenta enim sunt, in quibus divina virtus secretius operatur salutem: sed virtus divina est una, & simplex; non ergo pœnitentiæ, cum sit sacramentum, debent partes assignari.

2. Præterea. Pœnitentia & est virtus, & est sacramentum: sed ei, in quantum est virtus, non assignantur partes: cum virtus sit habitus quidam, qui est simplex qualitas mentis: similiter etiam & pœnitentiæ, in quantum est sacramentum, non videtur quod sint partes assignandæ, quia baptismo, & aliis sacramentis non assignantur partes: ergo pœnitentiæ nullo modo debent partes assignari.

3. Præterea. Pœnitentiæ materia est peccatum, ut supra dictum est: (*quæst. 84. art. 2.*) Sed peccato non assignantur partes: ergo etiam nec pœnitentiæ sunt partes assignandæ.

Sed

Sed Contra est, quod partes sunt, ex quibus perfectio alicujus integratur: sed pœnitentiæ perfectio integratur ex pluribus, scilicet contritione, confessione, & satisfactione: ergo pœnitentia habet partes.

Respondeo dicendum, quod partes rei sunt in quas materialiter totum dividitur, habent enim se partes ad totum, sicut materia ad formam, unde in 2. Physic. (tex. 31. tom. 2.) partes ponuntur in genere causæ materialis, totum autem in genere causæ formalis. Ubi cumque igitur ex parte materiæ invenitur aliqua pluralitas, ibi est invenire partium rationem.

Dictum est autem supra, (q. 84. art. 2. & 3.) quod in sacramento pœnitentiæ actus humani se habent per modum materiæ. Et ideo cum plures actus humani requirantur ad pœnitentiæ perfectionem, scil. contritio, confessio, & satisfactio, ut infra patebit, (a. seq.) consequens est, quod sacramentum pœnitentiæ habeat partes.

Ad primum ergo dicendum, quod quodlibet sacramentum habet simplicitatem ratione virtutis divinæ, quæ in eo operatur: sed virtus divina propter sui magnitudinem operari potest & per unum, & per multa, ratione quorum alicui sacramento possunt partes assignari.

Ad secundum dicendum, quod pœnitentiæ, secundum quod est virtus, non assignantur partes, actus tamen humani, qui multiplicantur in pœnitentiâ, non comparantur ad habitum virtutis, sicut partes, sed sicut effectus. Unde relinquitor, quod partes assignentur pœnitentiæ, in quantum est sacramentum, ad quod actus humani comparantur, ut materia. In aliis autem sacramentis materia non sunt actus humani, sed aliqua res exterior, una, sive simplex, ut aqua, vel oleum, sive composita, ut chrisma. Et ideo aliis sacramentis non assignantur partes.

Ad tertium dicendum, quod peccata sunt materia remota pœnitentiæ, in quantum scil. sunt materia, vel objectum humanorum actuum, qui sunt propria materia pœnitentiæ, prout est sacramentum.

ARTICULUS II.

Utrum convenienter assignentur partes Pœnitentiæ, contritio, confessio, & satisfactio.

4. d. 16. q. 1. art. 1. q. 2. & 4. d. 17. q. 3. art. 3. q. 4. & d. 22. q. 2. art. 1. q. 2. ad 3. & 2. Cor. 7. lect. 1.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter assignentur partes Pœnitentiæ, contritio confessio, & satisfactio. Contritio enim est in corde, (& sic pertinet ad interiorem pœnitentiam) confessio autem in ore, & satisfactio in opere: & sic duo ultima pertinent ad exteriorem pœnitentiam: Pœnitentia autem interior non est sacramentum, sed sola pœnitentia exterior, quæ sensui subjacet; non ergo convenienter assignantur hæ partes sacramento pœnitentiæ.

2. Præterea. In sacramento novæ legis confertur gratia, ut supra habitum est: (q. 62. art. 1. & 3.) sed in satisfactione non confertur aliqua gratia: ergo satisfactio non est pars sacramenti.

3. Præterea. Non est idem fructus rei, & pars: sed satisfactio est fructus pœnitentiæ, secundum illud Luc. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ*: ergo non est pars pœnitentiæ.

4. Præterea. Pœnitentia ordinatur contra peccatum: sed peccatum potest perfici solum in corde per consensum, ut in secunda parte habitum est: (1. 2. q. 72. art. 7.) ergo & pœnitentia. Non ergo pœnitentiæ debent partes poni confessio oris, & satisfactio operis.

Sed Contra. Videtur, quod debeant poni plures partes pœnitentiæ. Pars enim hominis ponitur non solum corpus, quod est ejus materia, sed etiam anima, quæ est ejus forma: sed tria prædicta, cum sint actus pœnitentis, se habent sicut materia; absolutio autem sacerdotis se habet per modum formæ: ergo absolutio sacerdotis debet poni quarta pars pœnitentiæ.

Respondeo dicendum, quod duplex est pars, ut dicitur in 6. Metaph. (tex. 33. & 34. tom. 3.) scilicet pars

pars essentiæ, & pars quantitatis. Partes essentiæ sunt naturaliter quidem forma, & materia, logice autem genus, & differentia. Hoc autem modo quodlibet sacramentum distinguitur in materiam, & formam, sicut in partes essentiæ. Unde & supra dictum est, (q. 60. art. 5. & 6.) quod sacramenta consistunt in rebus, & verbis. Sed quia quantitas se tenet ex parte materiæ, partes quantitatis sunt partes materiæ. *Et hoc modo sacramento penitentiæ specialiter assignantur partes, ut dictum est, (art. præc.) quantum ad actus penitentis, quæ sunt materia hujus sacramenti.*

Dictum est autem supra, (q. 85. art. 3. ad 3.) quod alio modo fit recompensatio offensæ in penitentia, & in vindicativa justitia. Nam in vindicativa justitia fit recompensatio secundum arbitrium judicis, non secundum voluntatem offendentis, vel offensi: sed in penitentia fit recompensatio offensæ secundum voluntatem peccantis, & secundum arbitrium Dei, in quem peccatur: quia hic non queritur sola redintegratio æqualitatis justitiæ, sicut in justitia vindicativa, sed magis reconciliatio amicitie; quod fit, dum offendens recompensat secundum voluntatem ejus, quem offendit. Sic igitur requiritur ex parte penitentis primo quidem voluntas recompensandi; quod fit per contritionem: secundo, quod se subjiciat arbitrio sacerdotis loco Dei; quod fit in confessione: tertio, quod recompenset secundum arbitrium ministri Dei; quod fit in satisfactione. Et ideo *contritio, confessio, & satisfactio ponuntur partes penitentiæ.*

Ad primum ergo dicendum, quod contritio secundum essentiæ quidem est in corde, & pertinet ad interiorem penitentiam: virtualiter autem pertinet ad exteriorem penitentiam, in quantum scilicet implicat propositum confitendi, & satisfaciendi.

Ad secundum dicendum, quod satisfactio confert gratiam, prout est in proposito; & auget eam, prout est in executione: sicut etiam baptismus in adultis, ut supra dictum est, (q. 68. a. 2. & q. 69. a. 8.)

Ad tertium dicendum, quod satisfactio est pars penitentiæ sacramenti, fructus autem penitentiæ virtutis.

Ad quartum dicendum, quod plura requiruntur ad bonum, quod procedit ex integra causa, quam ad malum, quod procedit ex singularibus defectibus, secundum Dionys. cap. 4. de div. nom. (part. 4. lect. 22.) Et ideo licet peccatum perficiatur in consensu cordis; ad perfectionem tamen pœnitentiæ requiritur & contritio cordis, & confessio oris, & satisfactio operis.

Ad contrarium vero patet solutio per ea quæ dicta sunt. (in corp. art.)

ARTICULUS III.

548

Utrum prædicta tria sint partes integrales Pœnitentiæ.

4. d. 16. q. 1. art. 1. q. 3.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod prædicta tria non sint partes integrales Pœnitentiæ. Pœnitentia enim, ut dictum est, (quæst. 84. art. 3.) contra peccatum ordinatur: sed peccatum cordis, oris, & operis sunt partes subjectivæ peccati, & non partes integrales; quia peccatum de quolibet horum prædicatur: ergo etiam in pœnitentia contritio cordis, confessio oris, & satisfactio operis non sunt partes integrales.

2. Præterea. Nulla pars integralis in se continet aliam sibi condvisam: sed contritio continet in se confessionem, & satisfactionem in proposito: ergo non sunt partes integrales.

3. Præterea. Ex partibus integralibus simul, & æqualiter constituitur totum; sicut linea ex suis partibus: sed hoc non contingit hic: ergo prædicta non sunt partes integrales.

Sed Contra. Illæ dicuntur partes integrales, et quibus perfectio totius integratur: sed ex tribus prædictis integratur perfectio ipsius pœnitentiæ: ergo sunt partes integrales pœnitentiæ.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, hæc tria esse partes subjectivas pœnitentiæ. Sed hoc non potest esse: quia singulis partibus subjectivis adest tota virtus totius, & simul, & æqualiter: sicut tota virtus

animalis, in quantum est animal, salvatur in quacumque specie animalis, quæ simul, & æqualiter dividitur animal. Sed hoc non est in proposito. Et ideo si dixerunt, quod sunt partes potentiales. Sed nec hoc verum esse potest: quia singulis partibus potentialibus adest totum secundum totam essentiam: sicut tota essentia animæ adest cuilibet ejus potentie. Sed hoc non est in proposito.

Unde relinquatur, quod prædicta tria sint partes integrales penitentiae: ad quarum rationem exigitur, ut totum non adsit singulis partibus, neque secundum totam virtutem ejus, neque secundum totam ejus essentiam, sed omnibus simul.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum, quia rationem mali habet, potest in uno tantum perfici, ut dictum est. (*art. præc. ad 4.*) Et ideo peccatum, quod in solo corde perficitur, est una species peccati. Alia vero species est peccatum, quod perficitur in corde, & ore. Tertia vero species est peccatum, quod perficitur in corde, ore, & opere. Et hujusmodi peccati partes quasi integrales sunt, quod est in corde, & quod est in ore, & quod est in opere. Et ideo penitentiae, quæ in his tribus perficitur, hæc tria sunt partes integrales.

Ad secundum dicendum, quod una pars integralis potest continere totum, licet non secundum essentiam: fundamentum enim quodammodo virtute continet totum ædificium. Et hoc modo contritio continet virtute totam penitentiam.

Ad tertium dicendum, quod omnes partes integrales habent ordinem quemdam adinvicem: Sed quædam habent ordinem tantum in situ; sive consequenter se habeant, sicut partes exercitus; sive se tangat, sicut partes aervi; sive etiam continentur, sicut partes lineæ: Quædam vero habent insuper ordinem virtutis: sicut partes animalis, quæ cum prima virtute est cor, & alie quodam ordine virtutis dependent ab invicem: Tertio modo ordinantur ordine temporis, sicut partes temporis, & motus. Partes igitur penitentiae habent adinvicem ordinem virtutis, & temporis, quia sunt actus; non autem ordinem situs, quia non habent positionem.

ARTICULUS IV.

Utrum convenienter dividatur Pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium.

A. d. 16. q. 1. a. 2. q. 1. & 5. cor. & Matth. 3.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter dividatur Pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium. Pœnitentia enim est secunda tabula post naufragium, ut supra dictum est, (*q. 84. a. 6.*) baptismus autem prima; illud ergo quod est ante baptismum, non debet poni species pœnitentiæ.

2. Præterea. Quod potest destruere majus, potest etiam destruere minus: sed mortale est majus peccatum, quam veniale: illa vero pœnitentia, quæ est de mortalibus, eadem etiam est de venialibus: non ergo debent poni diversæ species pœnitentiæ.

2. Præterea. Sicut post baptismum peccatur venialiter, & mortaliter, ita etiam ante baptismum: si ergo post baptismum distinguitur pœnitentia venialium, & mortalium, pari ratione debet distingui ante baptismum per has species.

Sed Contra est, quod Aug. in lib. de pœnit. (*sc. hom. ult. inter 50. c. 2. 3. & 4. tom. 10.*) ponit prædictas tres pœnitentiæ species.

Respondeo dicendum, quod hæc divisio est pœnitentiæ, secundum quod est virtus. Est autem considerandum, quod quælibet virtus operatur secundum congruentiam temporis, sicut & secundum alias debitas circumstantias: Unde & virtus pœnitentiæ actum suum habet in hoc tempore, secundum quod convenit novæ legi.

Pertinet autem ad pœnitentiam, ut detestetur peccata præterita cum proposito immutandi vitam in melius; quod est quasi pœnitentiæ finis. Et quia moralia recipiunt speciem secundum finem, ut in secunda parte

te habitum est, (1. 2. q. 1. a. 3. & q. 18. a. 4. & 6.)
conueniens est, quod diversæ species pœnitentiæ acci-
pantur secundum diversas immutationes, quas pœnitens
intendit.

Est autem *triplex* immutatio à pœnitente intentæ:
Prima quidem per regenerationem in novam vitam. Et
hæc pertinet ad pœnitentiã, quæ est ante baptismum.
Secunda autem immutatio est per reformationem vitæ
pœnitentiæ jam corruptæ: Et *hæc pertinet ad pœnitentiã*
mortalium post baptismum. *Tertia* autem mutatio est
in perfectiorem operationem vitæ: Et *hæc pertinet ad*
pœnitentiã venialium, quæ remittuntur per aliquem fer-
ventem actum charitatis, ut supra dictum est. (q. 87.
a. 2. & 3.)

Ad primum ergo dicendum, quod pœnitentiã, quæ
est ante baptismum, non est sacramentum, sed est ac-
tus virtutis disponens ad sacramentum baptismi.

Ad secundum dicendum, quod pœnitentiã, quæ de-
let peccata mortalia, delet etiam venialia: sed non con-
vertitur. Et ideo hæc duæ pœnitentiæ se habent, sicut
perfectum, & imperfectum.

Ad tertium dicendum, quod ante baptismum non
mori peccata venialia sine mortalibus. Et quia venia-
lia sine mortali dimitti non potest, ut supra dictum est,
(q. 87. a. 4.) ideo ante baptismum non distinguitur
pœnitentiã mortalium, & venialium.

*Secundi Voluminis Tertie Partis
Summæ Theologicæ*

S. THOMÆ AQUINATIS

FINIS.

